This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

131

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES ·

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817

Digitized by Google

Ա

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԱՋԵԱՆԻ
Կարգաթիւ 131

Digitized by Google

Digitized by Google

Bible. N. T. Gospels. Armenian. 1894

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԵՒ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՍՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ԳՐԵՑ

ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

معارف نظارت جليله‌سنك رخصتيله طبع اولنمشدر

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՓԱՃԵԱՆ
Կարգաթիւ 131

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. ԵՒ ՎԻՄԱԳՐ. Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ

Սուլթան համամ ճատտէսի, թիւ 14

1894

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

Digitized by Google

Digitized by Google

GRAD
EREN
629
02/28/96

ՀՕՐՍ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՖՆՏՔԼԵԱՆԻ

ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԸ ՁՕՆԵՄ

ԿԵՆԱՑ ԱՅՍ ԳԻՐՔԸ

Գ. Ե. Ֆ.

Digitized by Google

Digitized by Google

ՆԱԽԱԲԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՓԱՃԵԱՆ
Կարգաթիւ ……

Գիրք մը, որոյ մէջ Աստուծոյ խօսքերը կան, գիրք մը որ աշխարհի շնորհած է փրկութիւն, եղած է եւ է բարերար մարդկութեան, գեր ի վեր է ամէն գովեստէ. զի ուր բերանն Աստուծոյ կը խօսի, հոն կը լռէ բերանն մարդոյ։

* * *

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ ՄԷԿ Աստուած կայ, ԵՐԵՔ անձնաւորութեամբ. Հայր Աստուած, Որդի Աստուած եւ Հոգի Աստուած (Մատթ. ԻԸ. 19)։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ Աստուած հոգի է եւ մարդն Աստուծոյ երկրպագելու է հոգւով եւ ճշմարտութեամբ (Յովհ. Դ. 24), վասնզի մեր հոգին որ իրմէն է եւ որոյ ձայնն է ճշմարտութիւն, Աստուծոյ հետ միշտ յարաբերութեան մէջ ըլլալու է. այս է ճշմարիտ հաւատքն ու կրօնք։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ աշխարհս ագարակ մըն է, եւ մարդս հոն Աստուծմէ ձգուած հունտ է, որ չաճիր եւ չծաղկիր, եթէ չառոգուի աւետարանին կենդանութեան ջրովը (Մատթ. ԺԳ. 4—23)։ Ան որ պտուղ չբերեր, այսինքն բարեգործ չէ, կը կտրուի եւ կրակը կը ձգուի. իսկ ան որ պտուղ կը բերէ, կը փառաւորուի Աստուծմէ. այս է Աստուածային արդարութիւնը.— տալ փոխարէնը ինչ որ ընէ մարդ աշխարհիս մէջ կամ այժմ աստ եւ կամ ի հանդերձելումն (Մատթ. Է. 19—24)։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ մարդ աշխարհս վայելելու է, այլ սակայն մարդ իւր վայելքին մէջ չափ ունենալու է. չափէն աւելի մոլութիւն է եւ ինչ որ մոլութիւն է, մեղք է (Մատթ. Զ. 31—34)։

Digitized by Google

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ ան որ մեղք կը գործէ եւ անկարող է մեղքէ հրաժարելու, ուրեմն ան գերի ու ծառայ է մեղաց, ուստի մարդ գիտնալու համար թէ ինչ է ստոյգ ազատութիւնը, գիտնալու է թէ ինչ է ճշմարտութիւնը, այսինքն ինչու մեղք գործելու չէ (Յովհ. Ը. 31—58)

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ ծնողք են յարգելի իբրեւ պատկեր Աստուծոյ, եւ չկայ ծնողասիրութենէն աւելի բան մը, որ առաքինական ըլլայ, ուստի Քրիստոս խստիւ կշտամբեց Փարիսեցիները, որք խեղաթիւրած էին, «Պատուեա զհայր քո եւ զմայր». աստուածային պատուէրը (Մատթ. ԺԵ. 4—10)։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ, թէ մարդ երկիրս ու երկինքը վայելելու համար գիտութեան պէտք ունի. ուրիշներէն ուսանիլ, գրքերէ հրահանգուիլ եւ վարդապետել, լուսաւորել եւ լուսաւորուիլ, այսինքն տգիտութիւնը մերժել եւ միշտ ընդունիլ լոյսը եւ լոյսով ողողուիլ. այս է մարդուն ամենեւին (Յովհ. Ե. 39. Զ. 45)։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ ՍԷՐՆ է միայն մարդկային ազգի երջանկութեան էական պայմանը եւ սէրն երբեք ըլլալու չէ սահմանափակ, ոչ թէ միայն առ մեր ընկերս եւ առ բարեկամս մեր սէր ունենալ պէտք է, այլեւ առ չարարարս եւ թշնամիս մեր. եւ այս սէրն ոչ թէ միայն առ կենդանութեան ըլլալ պէտք է, այլեւ յետ մահու եւս. օրինակ Քրիստոս, որ լացաւ Ղազարու գերեզմանին վրայ (Յովհ. ԺԳ. 35. ԺԱ. 35. Մատթ. Ե. 44)։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ իշխանութիւնն է վերէն՝ երկինքէն հաստատուած, ուստի զայն խարխլելն ու պառակտելն է անիրաւութիւն, եւ ահաւոր մեղք. եւ թէ կայսերն կայսեր տալ եւ Աստուծոյն Աստուծոյ՝ է մի միայն հիմն խաղաղութեան աշխարհի (Յովհ. ԺԹ. 11. Ղուկ. Ի. 25)։

Աւետարանն է, որ կը վարդապետէ թէ Յիսուս Քրիստոս է փրկութիւն աշխարհի. ան է մեր կերակուրը, մեր լոյսը, մեր կեանքը, մեր ճանապարհը, մեր հովիւը եւ մեր բարեկամը եւ որ զմեզ ոչ թէ միայն ընտանի կ'ընէ Աստուծոյ, այլ եւ զաւակ Աստուծոյ (Յովհ. ԺԱ. 25. ԺԴ. 6. ԺԲ. 46. Ժ. 11. ԺԵ. 14. Ա. 12)։

Աւետարանն է, որ կը քարոզէ թէ ամուսնութեան օ-

Digitized by Google

րէնւքն է սուրբ միաւորութիւն. «Ոչ ոք կարէ երկուց տէրանց ծառայել. կամ զմին ատիցէ կամ զմիւսն սիրիցէ». հաւատարմութիւն առ մին եւ եթ։ «Երանի՛ որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն». միթէ այս չէ՞ աստուածային պայման օրհնութեան։ Եւ որպէս զի խլէ բղջախոհութեան արմատը մարդկային սրտէն եւ ալ աւելի ամրապնդէ ամուսնութեան սրբութիւնը, եւ ընտանեկան երջանկութիւնն ապահովէ, կ'ըսէ. «Ամենայն որ հայի ի կին մարդ առ ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ի սրտի իւրում»։ Նա է հաստատող ընտանեկան յաւիտենապէս կազմութիւնն ի մի զոյգ սիրոյ. «Զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեսցէ» (Մատթ. ԺԹ. 3—12)։

Եւ այս է կնիք Աւետարանին. — Նմանիլ Աստուծոյ — այսինքն այնքան գեր ի վեր առաքինի ըլլալ, մինչեւ Աստուածանման ըլլալ, այս է իմաստ սոյն խօսքին թէ «Եղերուք կատարեալ, որպէս եւ Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է» (Մատթ. Ե. 48)։

Ուրեմն Աւետարանն է աղբիւր բարութեան եւ ճանապարհ ճշմարտութեան, կեանք եւ երջանկութիւն ամենայն մարդկան, «Զի օրէնքն ի ձեռն Մովսիսի տուան, ՇՆՈՐՀՔ եւ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ի ձեռն ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ եղեն» (Յովհ. Ա. 17)։

*
* *

Աւետարանը շատ կանուխէն Հայոց մէջ քարոզուեցաւ, Թադէոս եւ Բարթուղիմէոս երկոտասան առաքեալներէն եւ յետոյ Յուդայ Թադէոս եօթանասուն եւ երկու աշակերտներէն՝ մեր առաջին լուսաւորիչներն եղան, որք առաւել թէ եւ բանիւ աւանդեցին իրենց քարոզութիւնները, այլ սակայն գրով եւս աւանդեցին անշուշտ, վասն զի անհնար էր նոր կրօնքով մը լուսաւորել այնպիսի ժողովուրդ մը առանց գրաւոր վարդապետութեան։ Բայց որովհետեւ Հայք յայնժամ չունէին գիր, ուստի Ասորական կամ Յունական տառերով եւ հայաբարբառ յօրինեցան աւետարանական գրուածներ, քանի որ այն ժողովուրդն ոչ Յունարէն եւ ոչ Ասորերէն գիտէր։ Ապացոյց այժմ է որ ի հնուց անտի մեր մէջ կայ աւանդութիւն, թէ

Digitized by Google

այս ու այն հատուկտոր կանոնները մեր առաքեալներէն գրուած թղթիկներէ մնացորդ են ։ Կ'երեւի թէ գրեթէ երեք դար այս ուղղութեան հետեւեցան մեր առաքեալներուն յաջորդները մինչեւ ցԳրիգոր Լուսաւորիչ, որոյ գրաւոր վարդապետութիւնները ամփոփուած կան Ագաթանգեղոսի պատմութեան եւ իւր Յաճախապատում անուն գրքին մէջ ։ Գրիգոր Լուսաւորիչէ յետոյ մեր սուրբ հայրապետներն նոյնը շարունակեցին մինչեւ ցգիւտ Հայ տառերուն, ապացոյց այսմ է որ Պարսիկներն Քրիստոնէութիւնը ջնջելու համար Ասորի եւ Յոյն տառագիր գիրքերն այրելու հետամուտ եղան ։ Այսպէս Քրիստոնէութեան առաջին դարէն մինչեւ ցհինգերորդ դար աւետարանի քարոզութիւնը անընդհատ շարունակուեցաւ եւ աւետարանի ճշմարտութեան լոյսը վառ մնաց առհասարակ Հայ ժողովրդեան մէջ ։ Արդարեւ չէ եղած երբեք ոչ մէկ ազգ որ իւր հին կրօնքն ու հաւատք ի բաց թօթափէ եւ յանկարծ հոգեւոր ստորին վիճակէ մը բարձրանայ նոր վիճակի մը այսինքն Քրիստոնէութեան, հինէն աւելի գերբնական եւ աւելի իմաստասիրական. ուրեմն մտքերն էին պատրաստուած, մշակուած ու ծաղկած, թէեւ առաւել քարոզութեամբ բանիւ բերանոյ, քան գրով ։ Քրիստոնէական կրօնի այս յաղթանակին, որ եղաւ Հայոց մէջ, է Աստուածային Նախախնամութեան հրաշալի գործերէն մին, վասն զի ազգ մը որ գիր չունէր, կը լուսաւորուէր այնքան արագ միւս ազգերէն, որք գիր ու ծաղկեալ դպրութիւն ունէին ։

*
* *

Այս անգիր ժամանակէն յետոյ Սուրբ Սահակ Պարթեւ եւ Մեսրոպ եւ իրենց աշակերտներն Աստուածաշունչը թարգմանելով հանդերձ յօրինեցին Աղօթքներ, որոց շատը կան այսօր ամփոփուած ի Ժամագրքի եւ ի Մաշտոցի, նոյնպէս եւ Շարականներ, եւ այս ամենուն մէջ խառնելով ինչ ինչ տեսութիւններ Հին ու Նոր Կտակարանաց մանաւանդ սուրբ Աւետարանին մէջ գրուած մեկնութեան արժանի այս կամ այն տողերու վրայ ։ Թէ եւ չգրեցին գոնէ չորս Աւետարաններուն համար ամփոփ

Digitized by Google

մեկնաբանական մէկ գիրք, այլ Յովհան Ոսկեբերանի Մատթէոսի եւ Յովհաննու աւետարանաց մեկնութեան գրքերը թարգմանելով, այլ եւս արժան չհամարեցան, թերեւս, նորը գրելու։

Սոյն ուղղութեան գրեթէ հետեւեցան յաջորդ դարերու մէջ մեր բոլոր հոգեւոր նախնիք, գրելով Ներբողեաններ, գանձեր եւ ճառեր, որք Քրիստոսի մէն մի տնօրինութիւնները կը փառաբանէին։ Սոցա մէջ ի Ե. դարու յիշատակութեան արժանի են Դաւիթ Անյաղթ, որ գրեց Ներբող ի Սուրբ Խաչն. Եղիշէ, որ գրեց Մեկնութիւն Տէրունական աղօթից եւ ճառեր զՄկրտութենէ, զԱյլակերպութենէ, զԽաչելութենէ եւ զԹաղմանէ Տեառն եւ այլն։ Մովսէս Խորենացի, որ ունի, ըստ աւանդութեան, ճառ ի Վարդավառն. Մամբրէ վերծանող գրեց ճառ ի Յարութիւնն Ղազարու եւ ի Գալուստ Տեառն յԵրուսաղէմ։

Իսկ ի Զ. դարու Պետրոս եպիսկոպոս Սիւնեաց գրեց ճառ ի Ծնունդն Քրիստոսի եւ ներբողեան յԱստուածածին կոյսն. այլ Է. դարու մէջ առաջինն եղաւ Բարսեղ Ճոն, որ Ոսկեբերանի նման գրեց Մեկնութիւն Մարկոսի Աւետարանի, որոյ ոչ ամբողջն այժմ կայ, այլ երկրորդ հատորը։ Թէոդորոս Քռթենաւոր գրեց ներբողեան ի Սուրբ Խաչն եւ գովեստ յԱստուածածին կոյսն։

Նոյնպէս Ը. դարու մէջ Յովհան Օձնեցի գրեց Յաղագս կարգաց եկեղեցւոյ եւ յաղագս մեծի աւուր միաշաբաթու, նոյնպէս ընդդէմ երեւութականաց եւ Պաւղիկեանց ճառեր։ Եւ Թ. դարու մէջ Զաքարիա կաթուղիկոս գրեց ճառեր վասն Ծննդեանն Քրիստոսի, Մկրտութեան, Գալստեանն յԵրուսաղէմ, Տէրունական ընթրեաց, Չարչարանաց, Թաղման, Խաչի եւ Եկեղեցւոյ։ Նոյնպէս Ժ. դարու մէջ Անանիա Նարեկացի ունի յանուն Շողակաթի կամ Եկեղեցւոյ մէկ ճառ եւ Խոսրով Անձեւացի Մեկնութիւն Ժամագրոց եւ Մեկնութիւն խորհրդոց սրբոյ պատարագի, որոյ որդին Գրիգոր Նարեկացին իւր Նարեկ անուն աղօթագրքին մէջ աւետարանական ընտիր մեկնութիւններ ունի եւ ներբող ի Սուրբ Խաչն, յԱստուածածինն եւ յԱռաքեալսն, եւ շատ մը գանձեր։

ԺԱ. դարու մէջ Գրիգոր Մագիստրոս ութսունի չափ վարդապետական եւ իմաստասիրական թուղթեր ունի,

Digitized by Google

եւ Ներբողեան Ի սուրբ Խաչն Աստուածընկալ։ Իսկ ԺԲ. դարու մէջ Յովհաննէս Սարկաւագ վարդապետ իւր Աղօթագրքին եւ Յաղագս քահանայութեան ճառին մէջ ունի աւետարանական տեսութիւններ։ Ներսէս Շնորհալի գրեց Մեկնութիւն Մատթէի, այլ անկատար, մինչեւ ի բանն «Մի՛ համարիք, եթէ եկի լուծանել զօրէնս (Ե. 17)։ Իգնատիոս Շնորհալի եւս գրեց Մեկնութիւն Ղուկասու։

Ներսէս Լամբրոնացի ունի Մեկնութիւն պատարագամատուցի եւ ճառեր ի Համբարձումն Քրիստոսի, ի Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ, ի փոխումն Կուսին, յԱնառակ որդին եւ ի Տնանկն։ Իսկ Սարգիս Կունդ Ղուկասու եւ Յովհաննու Աւետարաններուն, եւ Արիստակէս վարդապետ Մատթէոսի աւետարանի մեկնութեանց թէ եւ ձեռնարկած են, այլ հետեւողութեամբ եւ շատ կարճառօտ։

ԺԳ. դարու մէջ Վանական վարդապետ գրեց ճառ Ի բղխումն Հոգւոյն Սրբոյ եւ Մեծն Վարդան վարդապետ մեկնութիւն Աւետարանի։ Իսկ Յովհան Ծործորեցի (Գլուզ) շարունակեց եւ ամբողջացուց Մատթէոսի մեկնութիւնը, զոր Ներսէս Շնորհալի կիսատ թողած էր։ ԺԴ. դարու մէջ Յովհան Որոտնեցի գրեց Մեկնութիւն Յովհաննու Աւետարանի, համառօտ։ Իսկ Գրիգոր Տաթեւացի իւր Քարոզգրքին մէջ որ կը բաժնուի երկու հատորի եւ կ'ըսուին Ամառան եւ Ձմեռան, ունի աւետարանական ընդարձակօրէն գրուած մեկնութիւններ։ Իսկ ԺԵ. դարէն մինչեւ այսօր, երբ այլ եւս գրաբարը գրեթէ տեղի տուաւ աշխարհաբարին եւ տպագրութեան գիւտն եղաւ, թէեւ մեկնիչներ եղան, այլ ոչ այնքան արժանի յիշատակութեան, միայն թէ կ'արժէ յիշատակել Մխիթար Աբբա, որ գրեց Մեկնութիւն Աւետարանին Մատթէոսի, կարի ընդարձակ։ Յակոբ պատրիարք Նալեան, որ ունի Զգօն Հոգեւոր գիրքը եւ ուրիշ աստուածաբանական մեկնութիւններ։ Նոյնպէս Ներսէս Պատրիարք շարադրեց Ուսումն համաբարբառ Աւետարանի մը եւ Գաբրիէլ եպիսկոպոս Այվազեան հրատարակեց Վարք Յիսուսի հանդերձ համառօտ մեկնութեամբ եւ ինչ ինչ յաւելուածովք Ներսէս Շնորհալւոյ քերթուածներէն։

*

* *

Digitized by Google

Այս ամենէն զատ կան մեր մէջ Ճառընտիրներ, Վարք Հարանց, Ոսկեփորիկ, Սոփերք եւ Քարոզգրքեր, Թօղ եւ Ժողովածոյն, որոց ամենուն մէջ կան աւետարանական տեսութիւններ, իսկ մեր այլադաւան ազգայիններէն հրատարակուած աւետարանական տետրակներէն ու գրքերէն շատը, որոց մէջ գիր ի վեր է «Մեկնութիւն չորից աւետարանաց հանդերձ տախտակաւ համաձայնութեան» գիրքը, ընթեռնլով չվարանեցայ ընդունելէ այն ամէնն, որք էին համաձայն վարդապետութեան մեր սուրբ եկեղեցւոյն եւ միանգամայն էին առոյգ գիտական տեսութեամբ, ըստ արդի քննական հետազօտութեանց։

*
* *

Հայոց եկեղեցին ի հնուց անտի պատուէր տուած է, եւ ոչ երբեք արգելած, Հին ու Նոր կտակարաններուն ընթերցումը. Գրիգոր Լուսաւորիչ բացէ ի բաց կը գրէ. «Պիտոյ է միշտ դաստիարակութիւն Աւետարանին ի հրահանգել զմեզ ի լուսութեան կարգս. զի յանձանձեալք ի շնորհաց Սուրբ Հոգւոյն ճշմարտութեամբ՝ աճեցուսցուք զվաստակս արդարութեան սուրբ սրտիւ եւ ուղղափառ հաւատով յԱստուած»։ (Յաճախապ)։ Եղիշէ Հայ ժողովրդեան համար կը գրէր. «Զի բազումք ի նոցանէ զգիրս սուրբս ուսեալք ի մանկութենէ, զանձինս մխիթարէին եւ զընկերան քաջալերէին»։ Իսկ ազատ տիկիններու համար կը գրէր. «Սաղմոսք էին նոցա մրմունջք երգոց եւ ընթերցուածք սուրբ գրոց՝ կատարեալ ուրախութիւնք»։ Ղեւոնդ երէց կ'առենաբանէր այսպէս. «Եւ այլ զի՞նչ եւս երկրորդեցից առաջի ձերոյ քաջ նահատակութեանդ, զի քան զիս տեղեկագոյնք եւ հմուտք էք Ս. Կտակարանացն»։

Ղազար Փարպեցի եւս կը գրէ. «Պարտ եւ արժան էր ամենայն հաւատացելոց այնքան դրդող եւ ծանօթ լինել Աստուածային գրոց . . . մինչ զի չլինել կարօտ յայլոց ուսանիլ, այլ միայն յԱստուծոյ եւ յԱստուածային գրոց... գործիք Քրիստոնէութեան ասացուածն Աստուածաշունչ գիրքն է, զոր պարտ եւ պատշաճ էր ամենեցուն այնքան գիտել, մինչ զի չլինել կարօտ յայլմէ ուսանիլ»։ Այսպէս ամէն դարու մէջ մեր հայրապետներն, մանաւանդ Ներ-

Digitized by Google

րով Անձեւացի եւ Ներսէս Շնորհալի յորդորած են մեր ժողովրդեան ընթեռնուլ եւ ուսանիլ Սուրբ Գիրքը խորին հաւատով եւ եթ, առանց երկբայութեան եւ իմաստակութեան, վասն զի նոքա, ինչպէս կը գրէ Շնորհալի, «Որ զկերպարանս բանին միայն ընթեռնուն ի գիրս, եւ զզօրութիւն մտացն ծածկելոյ ոչ կարեն ճանաչել ուղղապէս՝ վասն ոչ աշխատելոյ ուսմամբ ի նոսա, այլ ծեքեն զբանն ըստ թիւր եւ սնոտի իւրեանց իմացուածոցն, եւ կարծեն յանձինս, եթէ գիտեմք, լաւ էր նոցա ոչ բնաւ ճանաչել զգիրս, այլ կեալ անմեղութեամբ ընդ ագէտս եւ ոչ կորնչել, քան թէ մոլար գիտութեամբ անկանիլ ի վիհն կորստեանն» (Ընդհանր.)։ Ուրեմն սուրբ գրքի ընթերցանութեան ատեն ո՛րքան խորին հաւատք եւ խոնարհութիւն սրտի, զգաստ եւ արթուն միտք մարդ ունենալու է, որով ոչ թէ միայն Աստուծմէ շնորհք կ՚առնու, այլ եւ իր անձին կը շահի երջանիկ կեանք եւ յաւիտենական փառք, ըստ անսուտ բանի Տեառն թէ «Որ հաւատայ, կեցցէ»։

*
* *

Որքան որ հինները հոգեւէր զգացումներով եւ փայլուն բարեպաշտական գործերով, մինչ զի ստուարահատոր կրօնական գրքեր, յետ գիւտի տպագրութեան, յաջողեցան հրատարակել աներեւակայելի զոհողութեամբ, եւ Լուսաւորչի լոյս հաւատքին լոյս ճրագը չմարելու համար ըրին ինչ որ կրնային ընել[1], եւ արդի նորերն ոչ թէ միայն թերացան եւ անտարբեր մնացին ի մասին կրօնի ծաւալման, այլ եւ չքաջալերեցին իսկ այն հանդէսներն որք հետզհետէ Օսմանեան երկրին մէջ սկսան հրատարակուիլ։ Մինչեւ այսօր, բարէ՛, Հայը չունի գոնէ հանդէս մը որ Հայ քրիստոնէական կրօնը ջատագովէ եւ զայն սիրելի ընծայէ Հայ ժողովրդեան։ Արդարեւ Սիօն եւ Յոյս Լոյս եւ Եկեղեցի հանդէսներ չյաջողեցան երկարատեւ կեանք ունենալ, կարծեմ, ժողովրդէն չգտնելով քաջալերութիւն, այլ սակայն Խօսնակ կամ Սոխակ շաբաթաթերթ հանդէսը, մինչդեռ երբեք չարժանացաւ բարերար-

1 Աբգար դպրէն սկսելով, որ տպագրեց Սաղմոսարանը 1545 ին։

Digitized by Google

Ներսու առատաձեռնութեան, այլ մի միայն անհատական ուժով մը սկսաւ հրատարակուիլ եւ հսկայաքայլ յառաջադիմել, չարաչար հարուածեցաւ, եւ բերան մը ժպրհեցաւ զիս, որ հրատարակողն էի, ծաղրել ժողովի մը մէջ. եւ զի հրատարակեց Արեւելք, հարկ եղաւ ինձ ուղղել Արեւելքի սոյն երկտողը.

1891 *Եկեղ․-ջուշկ Օգոստ․* 15

Ձեր պատուական օրաթերթի մէջ ընթերցայ թէ երբ ... ժողովոյ մէջ խօսք է եղեր թէ կրօնական հանդէսի մը խմբագրութիւնն առակախօսի մը մնացեր է, յայնժամ ժողովականք ի լուր այս անուան յիշատակութեան, ծիծաղեր են. այդ առակախօսն ինչպէս յայտ է, ես եմ:

Եթէ այդ ժողովականք զտնեն ինձ պէս եկեղեցական մը, որ կարող ըլլայ այդպիսի թերթի մը հրատարակութեան, առանց ոեւէ օգնականութեան եւ նպաստի, եւ ունենայ չորս հազարի չափ բաժանորդ, արդար ուրեմն իրենց այդ ծիծաղ. իսկ եթէ ոչ՝ ես ալ կուլամ այդ ծիծաղողներուն վրայ: Մնամ աղօթարար

*

* *

Թէ ե՞րբ գրուեցան աւետարանները. Մատթէոսի աւետարանը աւելի կանուխ գրուած է, իբր յամի Տեառն 38 եւ յետոյ Մարկոսի աւետարանը իբր 45ին եւ ապա Ղուկասինը իբր 48ին, իսկ Յովհաննէս գրեց ամենէն յետոյ իբր 90-96ին[2]։ Բայց թէ կա՞ր արդեօք Եբրայական լեզուով ամենահին աւետարան մը, որմէ օրինակուած ըլլան արդիները. կարծիք է այդ, վասն զի եթէ երբեք ըլլար, է՞ր կորսուէր այն, մանաւանդ որ հիներէն ոչ մէկ հայրապետ կամ վարդապետ այդպիսի աւետարանի մը յիշատակութիւնը կ'ընեն։ Մեր այս չորս աւետարաններն են իրարմէ անկախ գրուածներ առաջնորդութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ, որոյ մեկնութեան համար արժան համերեցայ

2 Կ'աւանդուի թէ Մատթէոս Եբրայեցերէն, Մարկոս Լատիներէն, Ղուկաս Ասորերէն եւ Յովհաննէս Յունարէն գրած ըլլան։

Digitized by Google

հին ու Նոր գրուածներէ քաղուածներ ընել եւ ի մի ամփոփելով ծանօթագրել, որքան կարելի է համառօտ, թողլով ինչ ինչ կէտեր որք դիւրիմաց էին եւ այնքան պէտք չունէին մեկնութեան. զոր օրինակ Յովհաննէս կը գրէ. «Յայնժամ առ Պիղատոս զՅիսուս, եւ գան եհար»։ Յայտնի է թէ Պիղատոս չէր ծեծողը, այլ ծեծել տուողն էր։ Նոյնպէս Ղուկաս կը յիշատակէ թէ տէրունական ընթրեաց ատեն Յիսուս երկիցս բաժակ առաւ ու օրհնեց, մինչդեռ միւսները մէկ անգամ կը գրեն. Ղուկաս Պասէքի սկըզբնաւորութեան առաջին բաժակն է որ կ'ակնարկէ, եւ զանց չըներ յիշատակել վերջինն այսինքն այն բաժակը զոր Յիսուս օրհնեց եւ հրամայեց իր աշակերտներուն որ խմեն իբր իւր արիւնը, որպէս կը գրեն միւսներն եւս։ Նոյնպէս Յովհաննէս կը գրէ. «Բայց է եւ այլ ինչ բազում զոր արար Յիսուս, զոր եթէ գրեալ էր մի ըստ միոջէ, կարծեմ թէ եւ ո՛չ աշխարհս բաւական էր տանել զգիրսն, որ թէ գրեալ էին»։ Այս խօսքէն իմանալու է թէ Յիսուս Աւետարաններուն մէջ չպատմուած գործերէն զատ՝ ուրիշ շատ գործեր ալ ըրած ունի, այնքան շատ որ կարելի չէր թուել։

Աւելորդ է յանձնարարել այսպիսի Աստուածաշունչ գրքի մը ընթերցումը. ով որ իր անձին, իր գերդաստանին եւ իր ազգին երկրաւոր ու երկնաւոր երջանկութեանն է ցանկացող, սիրայօժար կ'ընթեռնու այս գիրքը, հաւատալով թէ «Ի Քրիստոս Յիսուս ամենայն գանձք իմաստութեան եւ գիտութեան ծածկեալ կան» (Կող. Բ. 3)։

*
* *

Որովհետեւ մեր ազգային մամուլէն մինչեւ ցարդ Աւետարանի գրաբարէ յաշխարհաբար թարգմանութիւն չէ եղած մանաւանդ ի Թուրքիա, — այլ միայն մեր այլադաւան ազգայիններէն եղած են ատեն ատեն թարգմանութիւններ*, որոց հարազատութեանը նկատմամբ միշտ տարակոյսներ ունեցած են բարեպաշտ մերայինները, մանաւան

(*) 1825 ին և 1828 ին Նոր Կտակարանը աշխարհաբար տպուած ի Փարիզ եւ հետզհետէ այլուր։

Digitized by Google

գաւառացիները ,— եւ թէ գէթ աւետարանի յաշխարհաբար թարգմանութեան համար հանդերձ մեկնութեամբ, շատերէ փափաք յայտնուած է միշտ, ուստի ձեռնարկեցի ըստ իմով-սանն կարի գրաբար մեր Աւետարանը աշխարհաբարի վերածել եւ ըստ վարդապետութեան մեր Առաքելական սուրբ Եկեղեցւոյ մեկնաբանել, հետեւողութեամբ միշտ մեր երանաշնորհ նախնեաց հոգեշունչ եւ գերընտիր գըրուածոց։

Եւ զի մեր մէջ ստուարագոյն թիւ կը կազմեն այնպիսիներն, որք միայն կարդալ գիտեն եւ հին աշխարհաբար լեզուն դեռ կը գործածեն, ուստի անոնց համար բուն իսկ Աւետարանը, որքան հնար է, աշխարհաբարի պարզ ձեւով գրեցի, իսկ մեկնութիւններն որք քիչ մը գրական աշխարհաբարի ձեւ ունին՝ գրեցի անոնց համար որք թէ կարդալ ու գրել գիտեն եւ թէ հետաքրքիր են կրօնական գրուածներու մեկնութիւնը գիտնալու։

*
* *

Եթէ օրհնէքի մը արժանաւորիմ բարեպաշտ ընթերցողներէ, կ'աղաչեմ որ այդ օրհնէքն ըլլայ յանուն յիշատակի Ֆընտըքլեան հոգելոյս Յարութիւն էֆէնտիի, որոյ անդրանիկ ազնիւ որդին (Գառնիկ էֆէնտի) ինձ սատարեց եւ քաջալերեց զիս գրելու եւ հրատարակելու համար սոյն կենաց եւ փրկութեան գիրքը հանդերձ մեկնութեամբ։

Digitized by Google

Digitized by Google

ՀԱՄԱԲԱՐԲԱՌ

ՍՐԲՈՑ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Աստուածութիւն Բանին եւ մարդեղութիւն։				Ա. 1-18
Սկիզբն Աւետարանին Ղուկասու։			Ա. 1-4	
Աւետումն ծննդեան Յովհ. Մկրտչի։			» 5-25	
Աւետումն ծննդեան Քրիստոսի։			» 28-38	
Այց Մարիամայ առ Եղիսաբեթ։			» 39-56	
Ծնունդ Յովհաննէս Մկրտչի։			» 57-80	
Ազգահամար Տեառն ի Մատթէոսէ։	Ա. 1-17.			
Ազդ հրեշտակի առ Յովսէփ	» 18-24			
Ծնունդ Տեառն մերոյ	» 25		Բ. 1-7	
Աւետումն առ հովիւս։			» 8-20	
Թլփատութիւն Տեառն։			» 21	
Տեառնընդառաջ (Տէրնդաս)։			» 22-38	
Գալուստ մոգուց։	Բ. 1-12			
Փախուստ Տեառն յԵգիպտոս։	» 13-15			
Վասն որ ի Բեթլեհէմ կոտորածի, եւ դարձի Տեառն յԵգիպտոսէ եւ ի Նազարէթ բնակութիւն։	» 16-23		» 39-40	
Քրիստոս երկոտասանամեայ։			» 41-52	
* * *				
Քարոզութիւն Յովհաննու եւ մկրտութիւն	Գ. 1-12	Ա. 1-8	Գ. 1-20	
Մկրտութիւն Յիսուսի։	» 13-17	» 9-11	» 21-22	
Ազգահամար Տեառն ի Ղուկասէ։			» 23-38	
Փորձութիւն Յիսուսի ի սատանայէ։	Դ. 1-11	» 12-13	Դ. 1-13	
Վկայութիւն Յովհաննու զՅիսուսէ։				» 19 28
Նախակոչ երեք առաքելոց եւ Նաթանայէլ — Բարթողիմէոս։				» 29-51
* * *				
Սկիզբն նշանաց Տեառն ի Կանա։				Բ. 1-12
Երթ Յիսուսի յԵրուսաղէմ եւ առաջին արտաքսումն վաճառականաց ի տաճարէն։				» 13-25
Յիսուս ընդ Նիկոդեմոսի ի գիշերի։				Գ. 1-21
Մկրտել Յիսուսի եւ աշակերտաց իւրոց եւ նոր վկայութիւն Յովհաննէս Մկրտչի։				» 22-36

Digitized by Google

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Բանտարկութիւն Յովհաննու եւ երթ Յիսուսի ի Գալիլեա։	Դ. 12	Ա. 14	Դ. 14	
Յիսուս ընդ կնոջ Սամարացւոյ։				Դ. 1-42
Հրապարակային քարոզութիւն Յիսուսի ի Գալիլեա։	» 17	» 14-15	» 15	» 43-45
Բժշկութիւն որդւոյ թագաւորազնին:				» 46-54
Քարոզութիւնն Տեառն ի Նազարէթ եւ ապա բնակութիւն ի Կափառնայում։	» 13-16		» 16-32	
Կոչումն յառաքելութիւն Յովնանեան եւ Զեբեդեան որդւոց եւ որս ձկանց։	» 18-22	» 16-20	Ե. 1-11	
Բժշկութիւն դիւահարին ի ժողովրդանոցին։		» 21-28	Դ. 33-37	
Բժշկութիւն զոքանչին Պետրոսի եւ այլոց։	Ը. 14-17	» 29-34	» 38-42	
Դարձեալ ի Գալիլեա բժշկութիւնք։	Դ. 23-25	» 35-39	» 43-45	
Բժշկութիւն բորոտին։	Ը. 2-4	» 40-45	Ե. 12-16	
Բժշկութիւն անդամալուծի միոյ։	Թ. 2-8	Բ. 1-12	» 17-26	
Կոչումն Մատթէոսի։	» 9	» 13-14	» 27-28	

* * *

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Բժշկութիւն անդամալուծին որ ի Պրոպատիկէ։				Ե. 1-47
Հասկ կորզել աշակերտաց ի շաբաթու։	ԺԲ. 1-8	Բ. 23-28	Զ. 1-5	
Բժշկութիւն գօսացեալ ձեռին։	» 9-14	Գ. 1-6	» 6-11	
Բժշկութիւն առ ծովեզերբ Գալիլեայ	» 15-21	» 7-12		
Ընտրութիւն երկոտասան առաքելոց։		» 13-19	» 12-19	
Լերինն քարոզ։	Ե. Զ. եւ Է.		» 20-49	
Վասն ծառային հարիւրապետի։	Ը. 5-13		Է. 1-10	
Յարութիւն որդւոյ այրւոյն ի Նային։			» 11-17	
Պատգամաւորք Յովհ. առ Յիսուս։	ԺԱ. 2-19		» 18-35	
Պարսաւ առ անհաւատս քաղաքս։	» 20-24			
Հրաւէր առ վաստակաբեկս։	« 25-30			
Օծումն Յիսուսի ի մեղաւոր կնոջէ։			» 36-50	
Վերստին քարոզութիւն Փրկչին ի Գալիլեայ։			Ը. 1-3	
Բժշկութիւն խուլ եւ համր դիւահարին։	» 22-37	» 20-30	ԺԱ. 14-23	
Վասն նշանի յերկնից։	» 38-45		» 16-36	
Մայր եւ եղբարք Յիսուսի։	» 46-50	» 31-35	Ը. 19-21	

* * *

Digitized by Google

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Առակ սերմանացանին։	ԺԳ. 1-23	Դ. 1-29	Ը. 4-18	
Առակ որոմանն։	» 24-30			
Այլ եւ այլ առակք։	» 31-52	» 26-34		
Վասն մրրկին։	Ը. 18-27	» 35-40	» 22-25	
Իրք դիւահարացն Գերգեսացւոց։			Թ. 57-62	
Դարձ Յիսուսի ի Կափառնայում։	» 28-Թ. 1	Ե. 1-21	Ը. 26-40	
Անցոյք Մատթէոսի։	Թ. 10-17	Բ. 15-22	Ե. 29-39	
Յարութիւն դստեր Յայրոսի եւ կնոջն տեռատեսւ։	» 18-26	Ե. 22-43	Ը. 41-56	
Բժշկութիւն կուրացն երկուց եւ խլուլ եւ համր դիւահարին։	» 27-34			
Երրորդ այցելութիւն Տեառն ի Գալիլեա։	» 35-38	Զ. 1-6		
Վասն առաքելոցն քարոզութեանն։	Ժ. 1-ԺԱ. 1	» 7-13	Թ. 1-6	
Գայթակղութիւն Նազարեթցւոց։	ԺԳ 53-58	» 6		
Գլխատութիւն Յովհաննէս Մկրտչի։	ԺԴ. 1-12	» 14-29	» 7-9	
Դարձ առաքելոցն ի քարոզութենէ եւ վասն հինգ հազարացն։	» 13-21	» 30-44	» 10-17	Զ. 1-14
Յիսուս ի ծովու՝ հետի։	» 23-36	» 45-56		» 15-21

* * *

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Քարոզութիւն Տեառն ի Կափառնայում թէ մարմին իւր է ճշմարիտ կերակուր եւ արիւն իւր ճշմարիտ ըմպելի, եւ տրտունջ Հրէիցն եւ գայթակղութիւն։				» 22-72
Յանդիմանութիւն փարիսեցւոցն կեղծաւորութեան։	ԺԵ. 1-20	Է. 1-23		
Բժշկութիւն դստեր կնոջն Քանանացւոյ։	» 21-28	» 24-30		
Բժշկութիւն կուրաց, կաղաց եւ այլոց առ ծովեզերբ Գալիլեացւոց։	» 29-31	» 31-37		
Վասն չորից հազարացն։	» 32-39	Ը. 1-10		
Դարձեալ վասն նշանի յերկնից։	ԺԶ. 1-4	» 11-13		
Վասն խմորոյ փարիսեցւոց։	» 5-12	» 14-21		
Բժշկութիւն կուրին ի Բեթսայիդա։		» 22-26		
Դաւանութիւն Պետրոսի։	» 13-28	» 27-39	» 18-27	
Պայծառանալն։	ԺԷ. 1-13	Թ. 1-12	» 28-36	
Բժշկութիւն դիւահարին։	» 14-20	» 13-28	» 37-44	
Դարձեալ գուշակութիւն չարչարանացն։	» 21-22	» 29-32	» 44-45	
Վասն երկդրամենին։	» 23-26			
Վասն խոնարհութեան եւ զգուշութեան ի գայթակղութեանց եւ ներել միմեանց յանցանաց։	ԺԸ. 1-35	» 32-49	» 46-50	
Երթ Յիսուսի ի տօնն Տաղաւարահա-				

Digitized by Google

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
րաց ի ծածուկ։				Է. 1-10
Հրապարակաւ քարոզութիւն Յի-սուսի ի տօնին,				» 11-23
Իրք կնոջն շնացելոյ։				Ը. 1-11
Վասն քարոզութեանն թէ է Որդի Աստուծոյ եւ կատաղութիւն Հրէից				» 12-59
Բժշկութիւն ի ծնէ կուրին։				Թ. 1-41
Առակ քաջի հովուին։				Ժ. 1-21
Վերջին մեկնումն Յիսուսի ի Գա-լիլէէ։	ԺԹ. 1-2	Ժ. 1	Թ. 51-56	
Առաքումն եօթանասունեւ երկուց աշակերտաց։			Ժ. 1-16	
Դարձ նոցա։			» 17-28	
Օրինակ Սամարացւոյն բարերարի։			» 25-37	
Մարիամ եւ Մարթա։			» 38-42	
Դարձեալ վասն ստէպ աղօթելոյ։			ԺԱ. 1-13	
Յիսուս յԵրուսաղէմ ի տօնին Նաւա-կատեաց։				Թ. 22-42
Յարութիւն Ղազարու։				ԺԱ. 1-46
Երբ Յիսուսի յԵփրայիմ։				» 47-54
Ճաշ փարիսեցւոյն եւ վայք առ փարիսեցիս եւ յօրինականս։			» 37-50	
Քարոզութիւն Տեառն ի խռան։			ԺԲ. 1-59	
Վասն Գալիլեացւոցն կոտորելոց եւ առակ անպտուղ թզենւոյն։			ԺԳ. 1-9	
Բժշկութիւն կնոջն կարկամելոյ։			» 10-21	
Ազդ զգուշութեան ի Հերովդէէ։			» 22-35	
Ճաշ Յիսուսի ընդ փարիսեցւոյն։			ԺԴ. 1-24	
Խրատ ուրացութեան անձին։			» 25-35	
Առակք կորուսեալ ոչխարին, դրա-մին եւ անառակ որդւոյն։			ԺԵ. 1-32	
Առակ անիրաւ տնտեսին, մեծատանն եւ Ղազարու։			ԺԶ. 1-31	
Զգուշութիւն ի գայթակղութեանց եւ վասն հաւատոյ։			ԺԷ. 1-10	
Տասն բորոտք։			» 11-19	
Արքայութիւն երկնից եւ գալուստ Որդւոյ մարդոյ։			» 20-37	
Առակք անիրաւ դատաւորին, փա-րիսեցւոյն եւ մաքսաւորին։			ԺԸ. 1-14	
Օրէնք ամուսնութեան անլուծանելի	» 3-12	» 2-12	ԺԶ. 19	
Օրհնութիւն ի վերայ մանկտւոյն։	» 13-15	» 13-16	ԺԸ. 15-17	
Իշխանն հարուստ։	» 16 30	» 17-31	» 18-30	
Առակ մշակաց այգւոյն։	Ի. 1-16			
Այս երիցս գուշակութիւն Տեառն զչարչարանացն։	» 17-19	» 32-34	» 31-34	
Փառասէր աղերս որդւոցն Զեբեդեայ	» 20-28	» 35 45		
Երկու կոյրք յԵրիքով։	» 29-34	» 46-52	» 35-43	

Digitized by Google

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Զաքէոս մաքսապետ եւ առակ տասն մնասու։			ԺԹ. 1-28	
Խորհուրդ Հրէիցն զՅիսուսէ եւ վճիռ Կայիափայ։				ԺԱ. 55-56
Գալուստ Յիսուսի ի Բեթանիա։				ԺԲ. 19-11
Ծաղկազարդ։	ԻԱ. 1-11	ԺԱ. 1-11	ԺԹ. 29-44	» 12-19
* * *				
Անպտուղ թզենին, մաքրութիւն տաճարին եւ Հայոցն գալուստ, եւ տագնապ Տեառն։	» 12-19	» 12-19	» 45-48	» 20-36
Թզենին ցամաքեալ։	» 20-22	» 20-26		
Վասն իշխանութեան Յիսուսի եւ առակ երկուց որդւոց։	» 23-32	» 27-33	Ի. 1-8	
Առակ չար մշակաց։	» 33-46	ԺԲ. 1-12	» 9-19	
Առակ հարսանեաց որդւոյ թագաւորին։	ԻԲ. 1-14			
Վասն հարկատուութեան կայսեր կամ ոչ։	» 15-22	» 13-17	» 20-26	
Վասն յարութեան մեռելոց։	» 23-33	» 18-27	» 27-40	
Վասն թէ ո՞ր պատուիրանն է մեծ։	» 34 40	» 28-34		
Վասն թէ Քրիստոս է որդի Դաւթի։	» 41-46	» 35-37	» 41-44	
Յանդիմանութիւն դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց։	ԻԳ. 1-39	» 38-40	» 45-47	
Լումա այրւոյն։		» 41-44	ԻԱ. 1-4	
Վասն անհաւատութեան Հրէից։				» 37-50
* * *				
Աւեր Երուսաղեմի եւ կատարած աշխարհիս։	ԻԴ. 1-51	ԺԳ. 1-37	» 5-36	
Առակ տասն կուսանաց։	ԻԵ. 1-30			
Վասն վերջին դատաստանին։	» 31-46			
Ընթրիք ի Բեթանիա եւ չար խորհուրդ Յուդայի։	ԻԶ. 1-16	ԺԴ. 1-11	ԻԲ. 1-6	ԺԳ. 1-3
Վասն Պասէքի։	» 17-20	» 12-17	» 7-18	
Վասն թէ ո՞վ իցէ մեծ։			» 24-30	
Ոտնլուայ։				» 4-20
Նշաւակումն Յուդայի մատնչի։	» 21-25	» 18-21	» 21-23	» 21-35
Տէրունական ընթրիք։	» 26-29	» 22-25	» 19-20	
Վերջին կտակ Տեառն եւ աղօթք։				ԺԴ. ԺԶ. ԺԷ.
Վասն աշակերտացն փախստեան եւ ուրացութեան Պետրոսի։	» 30-35	» 26-31	» 31-38	ԺԳ. 36-38
Յիսուս ի Գեթսեմանի։	» 36-46	» 32-42	» 39-46	
Մատնութիւն Տեառն։	» 47-56	» 43-52	» 17-53	ԺԸ. 2-12
Յիսուս յատենի Աննայի եւ Կայիափայ։	» 57-58	» 53-54	» 54-55	» 13-18

Digitized by Google

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Ուրացութիւն Պետրոսի երիցս։	ԻԶ 59-75	ԺԴ 55-72	ԻԲ 56-62	ԺԸ 16-27
Մահավճիռ Սանհետրինին եւ ծանակումն Տեառն։	» 59-68	» 55-65	» 63-71	
Յիսուս առաջի Պիղատոսի։	ԻԷ. 2	ԺԵ. 1	ԻԳ. 1	» 28
Յուդայ ի խեղդ։	» 3-10			
Առաջին հարցափորձ Պիղատոսի։	» 11-14	» 2-5	» 2-5	
Յիսուս առաջի Հերովդի։			» 6-12	
Վասնբարեփոյթն յինելոյ Պիղատոսի	» 15-18	» 6-10	» 13-17	» 39
Անուրջք կնոջն Պիղատոսի։	» 19			
Յեսու բարաբբա։	» 20-23	» 11-14	» 18-23	» 40
Լուացումն Պիղատոսի զձեռս իւր։	» 24-25			
Ծաղկումն Տեառն։	» 26-30	» 15-19	» 24-25	ԺԹ. 1-3
Խաչավճիռ Պիղատոսի։				» 4-16
Երթ Տեառն ի Գողգոթա։	» 31-33	» 20-22	» 26-32	» 17
Խաչելութիւն։	» 34-44	» 23-32	» 33-39	» 18-24
Աւազակն աջակողմեան։			» 40-43	
Մայր Տեառն առ խաչին։				» 25-27
Մահ Յիսուսի։	» 45-56	» 33-41	» 44-49	» 28-30
Խոցուած կողին Յիսուսի։				» 31-37
Թաղումն Տեառն։	» 57-61	» 42-47	» 50-56	» 38-42
Պահապանք եւ կնիք գերեզմանին։	» 62-66			

* * *

	ՄԱՏԹ.	ՄԱՐԿ.	ՂՈՒԿ.	ՅՈՎՀ.
Երթ կանանցն իւղաբերից ի գերեզմանն։	ԻԸ. 1-4	ԺԶ. 1-4	ԻԴ. 1-2	Ի. 1
Մարիամ Մագթաղենացի մեկնի ի գերեզմանէն։				» 2
Միւս կանայք առնուն աւետիս ի հրեշտակէն։	» 5-8	» 5-8	» 3-8	
Երթ Պետրոսի եւ Յովհաննու ի գերեզմանն։			ԻԴ. 12	» 3-10
Երեւումն Տեառն Մարիամ Մագդաղենացւոյ։		ԺԶ. 9-11		» 11-18
Այլ երեւումն Տեառն միւս կանանց։	» 9-10			
Անհաւատութիւն աշակերտացն։			» 9-11	
Իրք պահապան զինուորացն։	» 11-15			
Երեւիլ Տեառն երկուց աշակերտացն.		» 12	» 12-35	
Երեւումն Տեառն տասանցն։		» 14-18	» 36-49	» 19-25
Դարձեալ երեւումն Տեառն եւ հաւատս Թովմայի։				» 26-29
Յիսուս առ ծովակին Տիբերիա։				ԻԱ. 1-23
Երեւումն Տեառն ի լերինն Գալիլեա առաքելոցն մետասանից եւ աշակերտացն իբր հինգ հարիւրոց։	» 16-20			
Համբարձումն Տեառն։		» 19	» 50-53	
Սկիզբն քարոզութեան աշակերտացն		» 20		Ի. 30-31
Վերջ աւետարանին Յովհաննու։				ԻԱ. 24-25

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ ՄԱՏԹԷՈՍԻ

Digitized by Google

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ

ՄԱՏԹԷՈՍԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

*1 Աբրահամի որդի՝ Դաւթի որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի
ազգատոհմին գիրքը ։ 2 Աբրահամ՝ Իսահակը ծնաւ . Իսա-
հակ՝ Յակոբը ծնաւ . Յակոբ՝ Յուդան ու անոր եղբայրնե-
րը ծնաւ ։ *3 Յուդա՝ Փարէսն ու Զարան ծնաւ Թամարէն .
Փարէս՝ Եզրոնը ծնաւ , Եզրոն՝ Արամը ծնաւ ։ 4 Արամ՝ Ա-
մինադաբը ծնաւ . Ամինադաբ՝ Նաասոնը ծնաւ . Նաասոն՝

---

1. Մարդ փափաք ունի լիակատար երջանկութեան, այսինքն միշտ ապրելու եւ ամեն բան գիտնալու եւ վայելելու ։ Այլ սակայն որքան եւ զործադրէ իւր ոյժն ու խելք , որքան եւ ձգտի երջանկութեան , կարելի չէ զայն գտնել աշխարհիս մէջ ։ Մարդկային սրտի մէջ եղած այս փափաքէն կարելի է համոզուիլ թէ մարդ միանգամ համն առած է երջանկութեան , ուստի ցարդ իսկ բուռն անձուկ կը զգայ առ այն , եւ թէ Աստուծոյ եւ իւր մէջ բան մը պատահած է , որով մարդկային գեղեցիկ շէնքն ու աշխարհս աւեր մը կրած են ։

Մարդուս անհուն փափաքաւ երջանկութեան ձգտելէն կը հետեւի թէ

Digitized by Google

*Սաղմոնը ծնաւ ։ *5 Սաղմոն՝ Բոոսը ծնաւ Հռաքաբէն . Բոոս՝
Ովբէդը ծնաւ Հռութէն . Ովբէդ՝ Յեսսէն ծնաւ . Յեսսէ՝
Դաւիթ թագաւորը ծնաւ ։ 6 Դաւիթ՝ Սողոմոնը ծնաւ Ու-
րիայի կնոջմէն ։ 7 Սողոմոն՝ Ռոբովամը ծնաւ . Ռոբովամ՝
Աբիան ծնաւ . Աբիան՝ Ասափը ծնաւ ։ 8 Ասափ՝ Յովսափատը
ծնաւ . Յովսափատ՝ Յովրամը ծնաւ . Յովրամ՝ Ոզիան ծնաւ ։*

նախանձած է երբեմն աստուածային փառաց, որոյ հետքը կամ նշաններն են որ կան իւր մէջ տակաւին , եւ թէ այդ երջանկութենէն զրկուած է նախանձու այդ մեղքը գործելուն համար ։

Այլ էր նախանձիլ . — Աստուած չուզելով որ իւր այս արարածը միւսներուն պէս լինի մեքենական արարած , ուստի իրմէն բան մը շնորհեց . « Եւ փչեաց յերեսս նորա շունչ կենդանի » , այսինքն անսահման խորհելու եւ գործելու շնորհը , զոր մարդ չարաչար գործածեց . չըրաւ գայն որ Աստուծոյ կամքին համաձայն էր . ըրաւ՝ որ հակառակն էր ։

Մինչ այս շնորհօք մարդ գիտէր թէ ինքն է արարած , արարիչ լինելու ձկտեցաւ . չխորհեցաւ թէ Աստուծոյ կարելի էր մարդանալ՝ յայտնուելով մարդուն , այլ ոչ երբեք մարդուն աստուածանալ , այսինքն մարդկային մտքի լոյսն աստուածային շնորհք էր , եւ ոչ ուրիշ բան , աստուածային մէկ ճառագայթն էր . այս էր որով մարդն « Եղեւ հոգի կենդանի ։ »

Արդարեւ մարդ ի սկզբան թէեւ ստեղծուած ու օժտուած էր զերազոյն շնորհօք, այլ սակայն ունենալու էր բան մըն ալ , որ զինքն Արարչէն տարբերէր . աստուածային հրաման մը կամ պայման մը պիտի յիշեցնէր մարդուն թէ ինքն արարած է . հպատակ է իրմէ վեր մէկու մը , Աստուծոյ ։ Եթէ այսպիսի պատուէր մը չըլլար , եւ մարդն անսահման ապրէր , ամէն բան գիտնար ու վայելէր , յայնժամ ինչ բանով պիտի տարբերէին Աստուած եւ մարդ իրարմէ ։ Ուրեմն մարդն արգիլուելու էր , կամ որ աւելի ճիշդն է, զրկուելու էր բանէ մը , որպէս զի կապուէր Աստուծոյ հետ երկիւղախառն սիրով ։

Եթէ մարդն այս կապը խզէր , այսինքն դադրէր երկիւղէ եւ սէրէ, պիտի կրէր իւր այս մեղքին պատիժը, մահը , քանի որ աստուածային բնութեան մէկ հանգամանքն էր արդարութիւնը ։ Այլ որովհետեւ աստուածային բնութեան միւս հանգամանքն ալ կար , գթութիւնը , ուստի սա յոյսը պիտի աւանդուէր մարդուն թէ երջանկութիւնն , որոյ համն առած էր միանգամ , պիտի գտնէր վերստին . ահա այս էր Մեծ-խորհուրդը ։

Մարդ մեղանչելուն համար պատժուած էր . միայն թէ որովհետեւ պատիժը մեղքին համեմատութեամբ էր , ուստի տակաւին պիտի ապրէր ։ Սակայն որքան անիծուած մարդն անիծուած երկրիս մէջ ինքզինքը տեսնէր

Digitized by Google

9 Ոզիա՝ Յովաթամը ծնաւ. Յովաթամ՝ Աքազը ծնաւ. Ա-
քազ՝ Եզեկիան ծնաւ։ 10 Եզեկիա՝ Մանասէն ծնաւ. Մա-
նասէ՝ Ամովը ծնաւ. Ամով՝ Յովսիան ծնաւ։ *11 Յովսիա՝
ծնաւ Յեքոնիան ու անոր եղբայրները Բաբելացիներուն
ձէջ գերութեան ատեն։ 12 Բաբելացիներուն գերութե-
նէն ետքը, Յեքոնիա՝ Սաղաթիէլը ծնաւ. Սաղաթիէլ՝ Զօ-

իմաստութեան շնորհօք եւ ինքզինքը կառավարէր արդարութեան օրինօք, այլ միշտ ապրելու եւ ամէն բան գիտնալու եւ վայելելու՝ այս երեք փափաքներ, այսինքն լիակատար երջանկութեան մը յոյսը պիտի ունենար անխախտ եւ միշտ։ Արդ, եթէ այս յոյսն ի դերեւ պիտի ելնէր, ուրեմն մարդ խաբուած էր Աստուծմէ, եւ թէ Աստուած իւր այս գեղեցիկ՝ հոգւով եւ մարմնով միանգամայն գեղեցիկ արարածն աշխարհիս մէջ տառապելու միայն ենթարկած էր։

Եւ զի կարելի չէ ենթադրել թէ Աստուած զմարդ կը խաբէ, եւ կարելի չէ կարծել թէ Նա, որ բարի է, իւր արարածին չարակրութենէն հաճոյք զգայ, ուրեմն առ մարդն յայտնութեան մը պէտք կար, որպէս զի նա անյուսահատ ապրէր, հաւատալով թէ ստեղծուած էր, ոչ թէ մեռնելու, այլ ապրելու համար. զի եթէ պիտի մեռնէր, Աստուծմէ մարդուս սրտին մէջ անմահութեան՝ միշտ ապրելու յոյսը դրուելուն պէտք չկար։ Նոյնպէս եթէ պիտի տառապէր, եթէ տկարութենէ եւ տգիտութենէ պիտի ջախջախուէր, ուրեմն ի զուր իւր սրտին մէջ կը կրէր երջանկութեան մը յոյսը։

Բայց մարդ միշտ պիտի չապրէր աշխարհիս մէջ եւ ոչ պիտի գիտնար ու վայելէր ամէն բան, քանի որ մեղք գործած էր ու պատժուած։ Նախ այդ մեղքէն սրբուելու էր, զի այդ մեղաց քաւութեան պէտքը կար, եւ յետոյ մարդ պէտք էր որ կրէր փոփոխութիւն մը, ոչ այս աշխարհիս մէջ, քանզի աշխարհս ալ մարդուն հետ անիծուած էր. պէտք էր որ հին աշխարհս ալ վերջանար հին մարդուն հետ։ Մեռնելովը մարդ իւր մեղքին պատիժը կը կրէր, այս էր արդարութիւնը. ապաշխարելովն իւր մեղաց քաւութիւնը պիտի գտնէր, այս էր գթութիւնը։ Արդարութիւն եւ գթութիւն ահա այսպէս մարդն ու աշխարհս պիտի ենթարկէին փոփոխութեան մը, այսինքն աստուածային գթութիւնն ապաշխարող մարդուն նոր աշխարհ մը պիտի շնորհէր, եւ արդարութիւնը փրկուած մարդուն նոր կեանք մը պիտի պարգեւէր, կեանք լիուլի երջանկութեան։

Այլ այդ փոփոխութիւնը կրելու համար նախ մարդ Աստուծոյ հետ հաշտուելու էր. բայց ինչպէս կարելի էր այդ, քանի որ մարդկային բնութիւնն էր մեղապարտ։ Նա իւր կամքէն, կարիքէն ու կիրքէն մղուելով

Digitized by Google

ղաթիէլը ծնաւ ։ 13 Զօրաբաբէլ՝ Աբիուդը ծնաւ․ Աբիուդ
Եղիակիմը ծնաւ․ Եղիակիմ՝ Ազովրը ծնաւ ։ 14 Ազովր՝
Սադովկը ծնաւ․ Սադովկ՝ Աքիմը ծնաւ․ Աքիմ՝ Եղիուդը
ծնաւ ։ 15 Եղիուդ՝ Եղիազարը ծնաւ․ Եղիազար՝ Մատթա-
նը ծնաւ․ Մատթան՝ Յակոբը ծնաւ ։ 16 Յակոբ՝ Մարիամի
ամուսին Յովսէփը ծնաւ՝ որուն Նշանուած էր կոյս Մա-

մեղք գործելու վիճակին ենթարկուած էր ։ Կամքէն մղուած մարդն ամէն բան ունենալու, կարիքէն մղուած մարդն ամէն բան վայելելու եւ կիրքէն մղուած մարդն ամէն բան խորտակելու, եւ երբեմն ինքզինքն անգամ, մոլեգին ունի հակամիտութիւն ։ Արդ քանի որ մարդն էր այսպէս մեղօք վարակուած, ուրեմն Մէկը պէտք էր որ նախ զմարդն իւր մեղքէն սրբէր եւ յետոյ հաշտեցնէր Աստուծոյ հետ ։

Այլ Սա, որ այս պաշտօնն ու գործ պիտի ստանձնէր, մեղք ունենալու չէր ամենեւին, որպէս զի օրինակաւ անձին սրբութեան՝ մեղաց մարմինը մահուամբ թաղելով վերածէր փառաց մարմնոյ ։ Մարդկային այս արդար արիւնը միայն պիտի սրբէր մարդկային մեղապարտ բնութիւնը, եւ հին մարդն այսպէս թէ պիտի նորոգուէր եւ թէ պիտի տեղափոխուէր, այսինքն նոր մարդ պիտի լինէր նոր աշխարհի մը մէջ ։

Այլ Սա, որպէս զի այս բանն ընէր, հարկ էր որ կրէր մարդկային բնութիւնն ամբողջովին, առանց որոյ անհնար էր յարաբերութեան մըտնել մարդուն հետ ։ Նաեւ կրելու էր միանգամայն աստուածային բնութիւնն ամբողջ, առանց որոյ անհնար էր մարդկային փրկութեան գործը կատարել ։ Ուրեմն Սա լինելու էր այնքան բարձր, որդի Աստուծոյ, որ կարող լինէր պարգեւել մարդուն աստուածայինը, փրկութեան շնորհքը, եւ այնքան խոնարհ, որդի մարդոյ, որ կարող լինէր տալ Աստուծոյ, մարդկայինը, փրկութեան զոհը, որով կը ջնջուէր մեղքը յանուն գթութեան եւ կը խորտակուէր մահը յանուն արդարութեան ։ Եւ ահա այսպէս կը ճշմարտէր «Եւ Բանն մարմին եղեւ» հրաշափառ վարդապետութիւնը եւ կը լուծուէր Մեծ-խորհուրդը, որոյ աւետիսն առաջին մարդն Աստուծմէ եւ նահապետք առաջին մարդէն առնլով պահպանեցին ընդ երկար, սոյն յուսով ապրելով եւ սոյն հաւատով ննջելով ։

Այլ որովհետեւ մարդկային ազգն ի ծագս աշխարհի պիտի ծաւալէր, ուստի թանկագին սոյն աւանդն օր մը հարկ էր յանձնել այնպիսւոյ մը, որոյ հաւատքն արժանի ընէր զինքն այս շնորհին, եւ որոյ ցեղն այս աւանդին պահպանութեան պաշտօնն ստանձնէր ։ Ահա այս էր կոչումն Աբրահամու եւ ընտրութիւնն Իսրայելի ։

Այս ցեղէն ահա կը ծագէր Արեգակն արդարութեան, որ լուսով պիտի

Digitized by Google

*րիամ. որմէ ծնաւ Յիսուս որ Քրիստոս ըսուեցաւ: *17 Արդ՝ Աբրահամէն մինչեւ Դաւիթ բոլոր պորտերը՝ տասնըչորս պորտ. եւ Դաւթէն մինչեւ Բաբելոնեան գերութեան ատեն տասնըչորս պորտ. եւ Բաբելոնեան գերութենէն մինչեւ Քրիստոս տասնըչորս պորտ:*

18 *Եւ Յիսուս Քրիստոսի ծնունդն այսպէս էր. անոր*

տրղէր աշխարհս, եւ պիտի հաստատէր թէ մարդիկ միշտ պիտի ապրին ու գիտնան ու վայելեն ամէն բան, եթէ հաւատան շնորհաց եւ ճշմարտութեան, որ պարգեւեցաւ աշխարհի ի ձեռն Յիսուս Քրիստոսի, որ էր որդի Դաւթի, որդի Աբրահամու:

Յիսուս է լատինայոյն ձեւ Յէսու անուան, որ «Եհօշուա» բառին կրճատուածն է եւ կը նշանակէ փրկիչ:

Քրիստոս է յունարէն, հայերէնն է օծեալ, իսկ եբրայեցերէնն է Մեսիա: Օծութիւնն էր նուիրական ընել բան մը որ Աստուծոյն էր եւ զերընտիր. սպասք եւ մարդիկ կը սրբանային օծութեամբ. քահանաներ եւ թագաւորներ կ'օծուէին եւ մարգարէներն ալ յետ օծութեան պաշտօնի կ'սկսէին եւ կը կոչուէին օծեալ Տեառն. (Ծննդ. ԻԸ. 18: Ղեւտ. Դ. 3: Ա. Թագ. ԺՁ. 6: Գ. Թագ. ԺԹ. ԺՁ): Յիսուս անուանեցաւ Քրիստոս, վասըն զի ինքն էր քահանայ, մարգարէ եւ թագաւոր, ոչ առժամեայ, այլ յաւիտենական:

3. *Թամարի Ռուղայի հետ պոռնկութենէն ծնուած այս երկու զաւակներ կը յիշուին Քրիստոսի սոյն ազգահամարի մէջ, վասն զի զաւակներն ըստ օրինի պարտական չեն կրել իրենց ծնողաց մեղքին պատիժը: Թամար եւ Ռախաբ* (5) *յանուանէ կը յիշուին, զի սրբուեցան ամուսնութեամբ, իսկ Բերսաբէ* (6)*՝ ոչ յանուանէ (Ծննդ. ԼԸ: Յեսու Բ. Զ: Բ. Թագ. ԺԱ. 1-27): Այսպէս ահա պոռնիկներ՝ Թամար յայտնի եւ Բերսաբէ լռելեայն, այլազգիներ՝ Ռախաբ և Հռութ* (5) *կը յիշուին Քրիստոսի սոյն ազգահամարի մէջ ի կորանս հրէական սնապարծութեան և ի ցոյց աստուածային սիրոյ, անխտիր առ մարդիկ (Հռութ Ա-Դ):*

11. *Բաբելոնեան գերութեան սկիզբն եղաւ* 606*ին նախ քան զՔրիստոս (Բ. Մնաց. ԼՁ): Իսկ գերեդարձն եղաւ* 536*ին այսինքն* 70 *տարի յետոյ, որպէս արդէն գուշակած էր Երեմիա (ԺԵ. ԺԹ):*

17. *Շնորհալի կը գրէ երրորդ (վերջին) ազգահամարի պորտերու համար.*

«Իսկ ընդէր զի երկոտասան են նահապետքն, չորեքտասան անուանէ. Թուի թէ զժամանակ գերութեանն ի կարգի ազգի դնէ, եւ զՔրիստոս եւս ի մէջ յարէ այսինքն թէ սկիզբն վերջնոյ չորեքտասանին առասցէ որ զԹեոնիա, որ յետ գերութեան զՍաղաթիէլ ծնաւ, եւ կատարումն լինի ան-

Digitized by Google

մայրը Մարիամ Յովսէփին նշանուած էր, դեռ իրարու քով
չեկած՝ Հոգին Սուրբէն յղացած գտնուեցաւ։ *19 Եւ Յովսէփ
իր ամուսինը, որովհետեւ արդար մարդ էր եւ չէր ու-
զեր որ զանի խայտառակէ, մտածեց լռելեայն զանի ար-
ձակել։ *20 Եւ երբ այս մտածութեան մէջ էր, ահա հրեշ-
տակ Տեառն տեսիլքի մէջ անոր երեւցաւ, ու ըսաւ. «Յով-

թերի չորեքտասանիցն թիւ»։ Բայց միանգամայն կարելի է կարծել Մարիամով տասն երեք եւ Քրիստոսով տասն ու չորս պորտ։

Հրեայներն այնպէս կը կարծէին թէ Յուդայական ցեղին մէջ, երեք 14ական պորտերէ յետոյ, պիտի ծնի Մեսիայն, եւ այս պորտեր ոչ թէ անդրանկէ անդրանիկ, այլ նշանաւորներէ կը հաշուէին, այս տեսութեամբ սոյն ազգահամարի մէջ զուցէ Ոքոզիա, Յովաս, Ամասիա (8) եւ Յովակիմ կամ Եղիակիմ (11) չեն յիշուած (Դ. Թագ. Ը. 24։ ԺԲ. 1-21։ ԺԴ. 1-21)։ Թող որ մեկնողներ կան թէ սոքա իբր ամբարիշտ թագաւորներ անարժան համարուած են յիշատակութեան։ Կը կարծուի նաեւ թէ ուրիշ անուններ.եւս կան թողուած, զի Նաասոնէ մինչեւ Դաւիթ, գրեթէ 500 տարուան մէջ, միայն վեց պորտ՝ չէ այնքան հաւանական, քանի որ Աբրահամէն մինչեւ Մովսէս, որ այնքան տարի իսկ չտեւեր, կը յիշուին ութ նահապետներ, այն է ութ պորտ։ Ուրիշ է Ղուկասինը (Գ. 23-38)։

19. Ղուկաս կը պատմէ Գաբրիէլի աւետումն առ Մարիամ, որոյ եւ այցն առ Եղիսաբէթ, Օգոստեան աշխարհամարն ու Մարիամի Յովսէփի հետ գալուստն ի Բեթլեհէմ, ուր հրեշտակներ կ'աւետեն հովիւներուն Մեսիայի ծնունդը (Ղուկ. Ա. 26-56։ Բ. 1-21)։

20. Նշանածները կին կոչել սովորական էր Հրէից մէջ. Յակոբ նահապետ կը պնդէ իւր նշանածին՝ Ռաքէլի համար. «Տուր ինձ զկինն, զի մտից առ նա» (Ծննդ. ԻԹ. 21)։

21. Ուրեմն Մեսիայի բուն ժողովուրդը պիտի ըլլար սուրբ ի մեղաց։

23. Որովհետեւ կարելի չէր առանց Աստուծոյ մեզ հետ լինելուն փրկուիլ ի մեղաց, ուստի կանուխէն Էմմանուէլ կը նշանակուէր մարգարէէն, այսինքն ընդ մեզ Աստուած (Եսայի Ե. 14)։

25. Բառդ «Մինչեւ» երբեմն ունի յաւիտեանի նշանակութիւն. «Այսպէս ագռաւն ոչ դարձաւ յետս, մինչեւ ի ցամաքել ջրոյն» (Ծննդ. Ը. 7)։ «Մեղքող դուստրն Սաւուղայ ոչ ծնաւ մինչեւ ցօր վախճանի իւրոյ». կարելի՞ է կարծել թէ մեռնելէն յետոյ ծնաւ (Բ. Թագ. 13։ Սաղմ. ՃԹ. 1։ Մատ. ԻԸ. 20)։

25. Արու առջինեկ մը, որովհետեւ Աստուծոյ նուիրելու օրէնքը կար, անդրանիկ կը կոչուէր, նոյն իսկ եթէ մէկ հատիկ ըլլար այսինքն իր-

Digitized by Google

աէվի՝ Դաւթի որդի, մի՛ վախնար քու Մարիամ կինդ քովդ
առնելու. վասնզի անոր մէջ ծնունդը՝ Հոգիէն Սուրբէն է։
*21 Որդի մը պիտի ծնի, ու անոր անունը Յիսուս դնես,
զի ա՛ն պիտի փրկէ իր ժողովուրդը իրենց մեղքերէն»։
22 Ու այս ամէնը եղաւ որ կատարուի Եսայի մարգա-
րէին ձեռքով Տէրոջմէ ըսուածը. *23 «Ահա կոյսը պիտի յղ-

մէն յետոյ արու զաւակ չըլլար (Ելք. ԺԳ. 3։ ԻԲ. 29։ Ղեւտ. ԻԷ։ Եբրայական լեզուի մէջ անդրանիկ բառին մէկհատիկի նշանակութեան շատ օրինակներ կան. Դաւիթ Աստուծոյ բերնէն կը գրէ Մեսիայի համար. «Ես անդրանիկ արարից զնա եւ բարձր քան զամենայն թագաւորս երկրի» (Սաղմ. ՁԸ. 28)։ Պօղոս եւս կը գրէ Քրիստոսի համար. «Այլ յորժամ մուծցէ զԱնդրանիկն յաշխարհ, ասէ. «Երկիրպագցեն նմա ամենայն հրեշտակք Աստուծոյ» (Եբր. Ա. 6)։ Պօղոս Յիսուսը կ'անուանէ «Անդրանիկ ի մեռելոց», վասնզի Յիսուս մեռելներէն մէկհատիկն էր, քանի որ անոր պէս ոչ ոք ինքնազօր յարութիւն առած է եւ պիտի առնու (Բ. Կող. Ա. 8)։ Նոյնպէս (Յայտ. Ա. 5։ Եբր. ԺԲ. 23)։

Իսկ Շնորհալի կը մեկնէ. «Անդրանիկ ի Հոգւոյն սրբոյ եւ անապական ծննդեանն. զի այլ ոք ոչ ծնաւ այսպէս, որով եղեւ անդրանիկ բազում եղբարց ըստ Պօղոսի (Հռովմ. Ը. 29). զի որպէս Նմա ի Հոգւոյն եւ ի կուսէ զըստ մարմնոյ ծնունդն եղեւ, եւ մեզ ի Հոգւոյն եւ ի ջրոյ՝ հոգեւորական ծնունդն եղիցի, որով լինիմք կրտսեր անդրանկանն ամենայն արարածոց (Կող. Ա. 15)։ Արժանաւորեաց դարձեալ յարութեամբն լինել մեզ անդրանիկ, քանզի ամենայնիւ նմանեաց եղբարց, զգենլով զմարմինն և նովին մարմնովն առ զյաղթութիւնն փոխանակ ամենեցուն»։

Յետոյ Շնորհալի կը յաւելու թէ Աւետարանի մէջ (Մատթ. ԺԲ. 46-50։ Մարկ. Գ. 31-35։ Ղուկ. Ը. 19-21։ Յովհ. Է. 3-9) յիշուած Յիսուսի եղբայրներն էին ծնուած Յովսէփի ուրիշ մէկ կնիկէն, Մարիամէն առաջ, եւ թէ, եթէ Յիսուս բնական եղբայրներ ունեցած ըլլար, իր Մարիամ մայրը չէր յանձներ խաչին վրայէն Յովհաննէսի (Յովհ. ԺԹ. 25-28)։ Նաեւ Աստուծոյ որդին այսքան հրաշափառապէս ծնելէ եւ Մեսիական աւետիսը լսելէ յետոյ, անբնական է կարծել թէ այնուհետեւ Յովսէփ ու Մարիամ ամուսնացած ըլլան (Մեկն. Մատթ)։

Ուրիշ մէկ փաստ. Հրեայք գիտէին թէ Մեսիայն կուսէ մը պիտի ծնէր, արդ՝ երբ Յիսուս սկսաւ քարոզել թէ ինքն է Մեսիայն, կրնային ցոյց տալ իւր եղբայրները, յայնժամ կենդանի Մարիամի տակաւին ունեցած կուսութիւնը բաւական էր կարկել նոցա բերանները։ Աւետարանի

Digitized by Google

ղանայ ու զաւակ ծնի, ու անոր անունը Էմմանուէլ պիտի
կանչեն, որ ըսել է՝ Աստուած մեզ հետ»։
24 Եւ Յովսէփ իր քունէն արթննալով հրեշտակ Տեառն
ինչպէս որ հրամայեց՝ այնպէս ըրաւ, ու իր կինն իրեն ա-
ռաւ։ *25 Եւ չէր գիտեր զանի, մինչեւ որ ծնաւ իւր անդ-
րանիկ որդին, եւ անոր անունը Յիսուս կանչեց։

ԳԼՈՒԽ Բ.

*1 Եւ Հերովդէս թագաւորին օրերը՝ Հրէաստանի Բեթ-
լեհէմի մէջ Յիսուսի ծնած ատեն, ահա արեւելքէն մոգեր
եկան Երուսաղէմ, *2 ու ըսին. «Ո՞ւր է Հրեաներուն ծնած
թագաւորը, քանզի մենք արեւելքի մէջ տեսանք անոր
աստղը, եւ եկանք անոր երկրպագութիւն ընելու»։ *3 Եւ
երբ լսեց Հերովդէս թագաւորը՝ խռովեցաւ, ու անոր հետ

մէջ այս չէ յիշուած, մինչդեռ հրէական ամէն տեսակ չարանիւթ խօսք ու գործեր ճշդիւ կան նշանակուած։

Աւետարանի հակառակորդներուն, որք քրիստոնէութեան սկիզբէն մինչեւ ցերրորդ դար, ամէն հնարք կը դիմէին Յիսուսի Մեսիայութիւնը ջրելու համար, այս միթէ չէր մէկ զօրաւոր զէնք։ Եպիփան Կիպրացի որ 331-ց402 ապրած է, կ'աւանդէ թէ հեթանոսներէ ու Հրեայներէ բաղկացած մասնախմբի ձեռամբ սուրբ Կոյսն ենթարկուեր է քննութեան, եւ մինչ նորա կուսութեան ախոյեանս նոյն հեթանոսներն ու ուրիշներ մկրտուեր են, այլ նորէն Հրեայք յամառեր մնացեր են։

Առ սուրբ Կոյս անսահման յարգութենէն գայթակղող եւ զրգռող այս վերջին դարերու քրիստոնեայ աղանդաւոր բերաններն համբաւեցին թէ «Թագուհին երկնից» կոյս մնացած չէ յետ ծննդեան Յիսուսի. այս էր ծայրայեղութենէ մը ուրիշ ծայրայեղութեան մէջ գլորիլ, մինչդեռ Դաւիթ գուշակած էր կանուխէն. «Կացցէ Դշխոյ ընդ աջմէ քումմէ ի հանդերձս ոսկէհուռն զարդարեալ եւ պաճուճեալ» (Սաղմ. ԽԴ. 10-17)։ Եւ ինքն իսկ Մարիամ Սուրբ Հոգիէն ներշնչուած ուրախութեամբ կ'ըսէր Եղիսաբեթի. «Այսուհետեւ զիս բոլոր ազգեր պիտի երանեն» (Ղուկ. Ա. 48)։

---

1. Ղուկաս կը պատմէ Յիսուսի թլփատութիւնը եւ տաճարի ընծայումը։ Եթէ Յիսուս տաճարին ընծայուէր մոգերու գալուստէն յետոյ, այն-

Digitized by Google

բոլոր Երուսաղէմ : *4 Եւ բոլոր քահանայապետներն ու ժո-
ղովրդին դպիրները ժողվելով հարցուց անոնց թէ Քրիստոս
ուր ծնելու է : *5 Եւ անոնք ալ անոր ըսին . « Հրէաստանի
Բեթլեհէմին մէջ , քանզի այսպէս գրուած է մարգարէին
ձեռքով : 6 « Դուն ալ , Բեթլեհէմ , Յուդայի երկիր , Յու-
դայի իշխաններուն մէջ բնաւ փոքր չես , քանզի քենէ
պիտի ելլէ իշխան , որ իմ Իսրայէլ ժողովուրդը պիտի հով
ուէ » : *7 Այն ատեն Հերովդէս գաղտուկ մոգերը կանչեց ,
ու անոնցմէ ստուգեց աստղին երեւցած ատենը : *8 Եւ զա-
նոնք Բեթլեհէմ ղրկելով՝ ըսաւ . « Գնացէք , ստուգեցէք

ժամ մեծագործ պիտի ըլլէր աղմուկ եւ ծերունի Սիմէոնի եւ Աննայի գոհաբանութիւնք ալ աւելի պիտի ազդէին ժողովրդեան եւ գրգռէին Հերովդէսը ընդ փոյթ դաւաճանել Յիսուսի կեանքը : Նոյնպէս Յովսէփ եւ Մարիամ յայնժամ աղքատօրէն տաճարին ընծայ չէին բերեր երկու տատրակ կամ աղաւնիի երկու ձագեր , քանի որ ոսկի ունէին , մոգերէն առած :

Հերովդէս էր Եդովմայեցի , Հռովմէական զերիշխան պետութեան հպատակ Թագաւոր , ուրեմն այլ եւս դադրած էր Իսրայէլեան բնատոհմիկ իշխանութիւնը , եւ այս նշան էր գալստեան Մեսիայի (Ծննդ. ԽԹ. 37) :

Բեթլեհէմ կը Թարգմանուի տուն հացի եւ Եփրաթա պտղալի կամ պըտղատու . իրաւամբ այն , զի անտի պիտի փայլէին մարդիկ կենաց հացն ու պտուղը :

Մոգերն էին իմաստուններ ու քուրմեր որք եւ տեղեակ էին բաղդէութեան . մոգութիւնն էր ծաղկած ի հնումն արդի Մոկս գաւառի մէջ եւ սոյն մոգեր հաւանօրէն անտի էին , եւ հոն ցարդ կան երեք գերեզմաններ , որք Մելքոն , Գասպար եւ Պաղտասար՝ այս երեք մոգերու անունով կը յիշուին . Թէեւ կարծողներ ալ կան Թէ մոգերն էին Բաբելոնէ կամ Արաբիայէ : Աւանդութիւն մը կար արդէն բոլոր աշխարհիս մէջ Թէ երկնքէն Մէկը պիտի իջնէ ու ծնի եւ հաստատէ տիեզերական Թագաւորութիւն մը :

2. Աստղն էր օդերեւոյթ լուսեղէն նշան , որ առաջնորդեց մոգերուն , որպէս երբեմն Իսրայէլի լուսեղէն սիւնը (Ելք ԺԳ. 21) :

3. Մայրաքաղաք Հրէաստանի , նախ Սաղէմ կը կոչուէր , յետոյ Յեբուս կոչուեցաւ , եւ այս երկու անուններու իրարու խառնուելէն վերջապէս Երուսաղէմ ըսուեցաւ : Հերովդէս խռովեցաւ , վասնզի գիտէր Թէ Հրեայք պիտի յարէին Անոր , որ էր ծննդեամբ Հրեայ եւ ի ծնէ Թագաւոր եւ պիտի մերժէին զինքն ու իր ցեղը , որ չէր Հրեայ , իսկ Երուսաղէմ կը շփոթի կասկածելով Թէ մի գուցէ նորանոր խռովութիւններ ու արիւնահեղութիւններ վերստին վրդովեն իւր խաղաղութիւնը զոր Անոր զատած էր :

Digitized by Google

այն երախային համար, ու եթէ գտնէք, ինծի ալ իմացու-
*ցէք, որ ես ալ գամ, անոր երկրպագութիւնն ընեմ»: *9 Երբ*
անոնք թագաւորէն զայս լսեցին, ելան գնացին. ու ահա
այն աստղը զոր արեւելքի մէջ տեսած էին, անոնց առաջ-
նորդեց, մինչեւ գալով կեցաւ հոն ուր երախան կար:
**10 Երբ տեսան այն աստղը, շատ մեծ ուրախութեամբ ու-*
*րախացան: *11 Եւ տունը մտնելով տեսան երախան իր*
Մարիամ մօրը հետ, ու խոնարհելով անոր երկրպագու-
թիւն ըրին եւ գանձերնին բանալով ընծայ տուին անոր,
*ոսկի ու կնդրուկ ու զմուռս: *12 Եւ հրաման առնելով ե-*

Շնորհալի տարբեր կը մեկնէ. Իսրայէլ չար էր եւ չէր ուզեր իւր չարութիւններէն հեռանալ, այլ յօժար էր հանապազ կալ հակառակ Աստուծոյ: Կը յիշէ թէ Եսայի գուշակած էր արդէն. «Այլ նոքա կամէին, թէ հրձիգ լեալ էին, զի մանուկ ծնաւ մեզ, որդի տուաւ մեզ, ... Աստուած հզօր, իշխան, հայր հանդերձելոյ աշխարհի» (Թ. 5):

4. Քահանայապետներ կային, որք պաշտօնավարութենէ դադրած էին, վասնզի. ինչպէս Շնորհալի կը մեկնէ, այլ եւս եղծուած էին հին կարգն ու այս պաշտօնի սրբութիւնը. քահանայապետներ նաեւ կ'ըսուէին քահանայական քսան ու չորս դասակարգի գլխաւորները (Մնաց. ԻԴ. 4): Իսկ դպիրներն էին օրէնքին մեկնիչներն ու վարդապետները եւ չէին կազմեր ուրոյն աղանդ, այլ էին կամ Փարիսեցի եւ կամ Սադուկեցի: Հրեայք ունէին գերագոյն ժողով մը 72 անդամէ բաղկացած, սանհետրին անուն. այս էր Ծերակոյտը:

5-6. Ոչ թէ միայն Յուդայի հազարաւոր իշխաններուն մէջ, այլ համօրէն աշխարհի իշխաններուն փառաւորն ու հզօրը պիտի ըլլար (Միք. Ե.2):

7. Հերովդէս գաղտուկ կանչեց մոգերը, որպէսզի ժողովուրդն իւր նենգամուտ խորհուրդը չկռահէ, որպէս եւ չկասկածեցան մոգերն անգամ, ուստի հրաման առին հրեշտակէն չվերադառնալ Հերովդէսի քով (12):

8. Հերովդէս այնքան ապահով էր որ խորամանկօրէն մոգերու հետ իւր կողմէն մարդեր չղրկեց, այլ այս, որպէս Շնորհալի կը մեկնէ, էր Նախախնամական կուրութիւն նորա, որ կը պատահի շատ անգամ աչալուրջ կարծուած չարերու իսկ:

9. Աստղը զոր երբեմն տեսած էին եւ իրենց առաջնորդած էր յԵրուսաղէմ, աներեւոյթ եղած էր, որպէսզի իւր նորանշան երեւոյթէն Հերովդէսն ու Երուսաղեմացիներն ալ աւելի չգրգռուին հետաքրքրութեան, ահա նորէն կ'երեւէր եւ անոնց առաջնորդելով կը կենար երախային գտնուած տան վրայ:

Digitized by Google

րազի մէջ որ նորէն չդառնան Հերովդէսի քով, ուրիշ
ճամբով գնացին իրենց երկիրը ։
*13 Եւ երբ անոնք գնացին, ահա հրեշտակ Տեառն երազի
մէջ Յովսէփին երեւցաւ ու ըսաւ. «Ել, առ երախան ու
մայրը ու Եգիպտոս փախիր, եւ հոն կեցիր, մինչեւ որ ը-
սեմ քեզի, որովհետեւ Հերովդէս այդ երախային համար
փնտռտուքի ետեւէ է»։ 14 Ինքն ալ ելաւ, երախան ու ա-
նոր մայրը գիշերանց առաւ, ու Եգիպտոս գնաց ու հոն էր
մինչեւ Հերովդէսի մահը ։ *15 Որպէսզի կատարուի Տիրոջմէ
ըսուածը մարգարէին ձեռքով՝ որ կ'ըսէ. «Եգիպտոսէն իմ

10. Շնորհալի կը գրէ թէ շատ ուրախացան, վասնզի թէեւ Հրէական մարգարէութիւնը լսեցին, այլ դեռ տարակուսի մէջ էին եւ տրտմած աստղին աներեւոյթ լինելուն համար, ուստի երբ զայն կրկին տեսան, շատ ուրախացան, համոզուելով թէ առասպելի ու բաջաղանքի չէին հետամուտ ։

11. Անտարակոյս մսուրէն փոխադրուած էին տուն մը, ուր մնալ կը թուի թէ որոշած էին Մարիամ ու Յովսէփ, վասնզի Եգիպտոսէ երբ վերադարձան ի Հրէաստան, ի սկզբան մտադիր եղան հոն բնակելու, իրենց տոհմային քաղաքին, Բեթղեհէմի մէջ անշուշտ ։

12. Մոգերն այդ տան մէջ ոչ թէ իբր Աստուծոյ պատիւ ու երկրպագութիւն ըրին Յիսուսի, այլ նորածին Թագաւորի եւ ընծայեցին ոսկի, կնդրուկ ու զմուռս, զորս սովոր էին մարդիկ մատուցանել Թագաւորներու ։ Շնորհալի գեղեցիկ կը մեկնաբանէ. «Քանզի մարդիկ յոսկի պատկերս երկրպագելով դիւաց . . . օտարացուցին զնա յԱստուծոյ, իսկ Նոքա ի դիմաց հեթանոսաց նուիրելով նմա զոսկին հանդերձ երկրպագութեամբ, անդրէն դարձուցին զպատուականութիւն նիւթոյն առ Արարիչն իւր, եւ կնդրուկն՝ քանզի անուշահոտ է, նշանակեցին զի հոտովն անուշից, որ ի նմանէ, լուծանելոց էր հոտն մահու, որ բղխեաց յօձէն, իսկ զմուռսն զի է նա բժշկական, յայտ արարին, զի բժշկելոց էր նա զբեկումն Ադամայ»։ Կնդրուկ անուշահոտ խէժ է, խունկ ։ Զմուռս է դառն խէժ համեմային ։ Կնդրուկ և զմուռս կը գործածուէին կրօնական պաշտամանց մէջ (Ելք Լ.8·23)։ Միայն թէ զմուռս կը գործածուէր նաև դիակներ պատելու (Յովհ. ԺԹ. 39)։

13. Եգիպտոսն էր մօտագոյն ապաստանարան, հոն սուրբ գերդաստանը կրնար ապահով ըլլալ, ուր շատ մը Հրեաներ ալ կային եւ ունէին տաճար մը եւ ժողովարաններ (սինակոկս)։

15. (Ովսէ ԺԱ. 1։) Աստուծոյ որդին էր Յիսուս եւ այս մարգարէութիւն կատարուեցաւ, վասնզի հին Իսրայէլն, որուն խոստացած էր Եգիպտոսէ, — մոլութեան ու մոլորութեան աշխարհէս — հանուիլ, այլ եւս դադրած էր Աստուծոյ զաւակ ըլլալէ ։

Digitized by Google

*որդիս պիտի կանչեմ»։ *16 Այն ատեն, երբ Հերովդէս տե-*
սաւ որ մոգերէն խաբուեցաւ, սաստիկ բարկացաւ, եւ
ղրկեց, ջարդեց Բեթլեհէմի ու անոր ամէն սահմաններուն
մէջ գտնուած երկու տարուընէ վար բոլոր տղաքը, այն
*ժամանակին համեմատ զոր ստուգեց մոգերէն։ *17 Այն ա-*
տեն կատարուեցաւ Երեմիա մարգարէին ձեռքով ըսուածը՝
որ կ'ըսէ. 18 «Ռամայի մէջ ձայն լսուեցաւ, մեծ ողբ, կոծ
ու լաց։ Ռաքէլ իր զաւակները կուլար, ու չէր ուզեր
*մխիթարուիլ, քանզի չկային»։ *19 Եւ երբ Հերովդէս մե-*
ռաւ, ահա հրեշտակ Տեառն Եգիպտոս Յովսէփին երեւցաւ

---

16. Բեթլեհէմի այս տղեկներուն կոտորածին քով ոչինչ կարելի է համարիլ այն անգթութիւններն զորս ըրաւ Հերովդէս, որպէս Յովսէպոս կը պատմէ. քահանայներ ու ազնուականներ սպաննել տուած էր, ողջ ողջ այրեց երկու հրեայ ռաբբիներ իրենց քառասուն աշակերտներովը որք իրենց ռաբբիներուն խորհրդով խորտակեցին այն ոսկեղէն արծիւը, զոր Հերովդէս դրաւ ի վերեւ տաճարի աւագ դրան. հետզհետէ իւր իրեք զաւակներն ու կինն անգամ, եւ ազգականներէն շատերն այս անագորոյն հրէշին կասկածոտ բնաւորութեան զոհուեցան, այլ ինքն ալ չարաչար սատակեցաւ, որդնոտելով եւ արեան մէջ խեղդուած փչեց իւր խաւարային հոգին։

17-18. (Երեմ. ԼԱ. 15։) Ռաքէլի գերեզմանն էր Բեթլեհեմի մօտ, իբր թէ Ռաքէլ գերեզմանէն ելլելով կ'ողբար այս զաւակներու աղէկտուր մահն, որք իրեններէն էին։

19. Գեղեցիկ կը մեկնաբանէ Շնորհալի, թէ Աւետարանագիրն հեզօրէն չըսեր թէ սատակեցաւ, այսինքն Հերովդէսի աստուածասաստ մահն ամենեւին չակնարկեր, այլ այնպէս մը կը պատմէ, թէ Հերովդէս իբր թէ մեռած ըլլար խաղաղութեամբ։

22. Յովսէփ իրաւունք ունէր վախնալու, մանաւանդ գիտէր Արքեղայոսի հօրամոյն բնաւորութիւնը, եւ լսած էր թէ Արքեղայոս մորթել տուած էր մէկ օրուան մէջ երեք հազար հոգիներ տաճարին ու քաղաքին մէջ։ Եւ մինչ կը վարանէր, պատգամ առաւ երթալ ի Գալիլեա, որ Ագրիպպաս-Հերովդէսի իշխանութեան տակ էր. գուցէ հոն ալ երթալու պիտի վախնար, վասնզի Ագրիպպաս եղբայր էր Արքեղայոսի, այլ քաջ գիտնալով թէ Աստուածային կանխատեսութիւնը կը պահպանէ սուրբ գերդաստանը, գնաց, որպէս երազին մէջ հրամայուած էր իրեն։

23. Նազարէթ կը բնակին, եւ Յիսուս կը կոչուի Նազովրեցի, այլ Աւետարանագրին այս ակնարկած մարգարէութիւնը չկայ Հին Կտակարանի մէջ։

Digitized by Google

երազի մէջ, 20 ու ըսաւ. «Ել, առ երախան ու մայրը, ու
Իսրայէլի երկիրը գնա, քանզի մեռան անոնք որ երախա-
յիդ համար փնտռտուքի մէջ էին»։ 21 Ան ալ ելաւ երախան
ու անոր մայրը առաւ, ու Իսրայէլի երկիրն եկաւ։ *22 Եւ
երբ լսեց թէ Արքեղայոս թագաւորեց Հրէաստանի իր Հե-
րովդէս հօրը տեղ, վախցաւ հոն երթալ, ու երազին մէջ
հրաման առնելով՝ գնաց Գալիլեայի կողմերը։ *23 Եւ եկաւ
բնակեցաւ Նազարէթ ըսուած քաղաքը, որպէսզի կատարուի
մարգարէներուն խօսքը թէ Նազովրեցի պիտի կանչուի։

Շնորհալի կը կարծէ թէ կորսուած կամ ջնջուած է այն։ Կան շատեր, որք נזר բառին նշանակութեամբ, որ է բաժնել, կը մեկնեն թէ Յիսուս Նազովրեցի ըսուեցաւ զատուած, նուիրուած մէկն ըլլալուն համար. կան ուրիշներ որք נצר բառին նշանակութեամբ, որ է ոստ, շառաւիղ, կը մեկնեն թէ Յիսուս Նազովրեցի կոչուեցաւ, որպէս Եսայի գուշակած էր. «Եւ բղխեսցէ գաւազան յարմատոյն Յեսսեայ եւ ելցէ ծաղիկ յարմատոյ անտի» (ԺԱ. 1։ ԾԴ. 2։ Երեմ. ԻԳ. 5։ ԼԳ. 15։ Զաք. Գ. Զ. 8. 12)։ Կայ ուրիշ մէկ մեկնութիւն աւելի եւս հաւանական. Գալիլեա Հրէաստանի ամենէն անարգ ու նուաստ հռչակուած երկիրն էր, եւ Նազարէթ ալ աւելի վատանուն, մինչ զի Նաթանայէլ անգամ, որպէս Շնորհալի եւս կը յիշատակէ, կը դժուարէր հաւատալ թէ Նազարէթէն բարի բան մը կրնայ ելլել (Յովհ. Ա. 46)։ Հեթանոսներով խառնուած այդ երկրի Հրեայներուն լեզուն անգամ տարբեր էր Հրէաստանի միւս Հրեայներուն լեզուէն, ապա ուրեմն Նազովրեցի էր պարսաւանուն, նախատանաց անուն, որպէս այս մօտ գործածեցին Քրիստոսի աշակերտներուն համար ալ (Գործք. ԻԴ. 5)։ Քրիստոս Նազովրեցի պիտի կոչուէր, որպէս զի լիով կատարուէր մարգարէութեանց սա խօսք թէ Մեսիան պիտի ըլլար անարգ, արհամարհուած ու նուաստացած (Եսայի ԾԳ.)։

Շնորհալի կը յաւելու. «Այլ թէ ընդէր Ղուկաս ոչ ասէ հրամանաւ հրեշտակին զգնալն ի Նազարէթ. քանզի նա ոչ յետ դարձին յԵգիպտոսէ զգնալն պատմէ, զորս ոչ գրեաց, այլ զայն որ յետ զպարտութիւնս օրինացն կատարելոյ՝ դարձան ի Նազարէթ. քանզի կացեալ զքառասուն օր ի Բեթլեհէմ, բերին զմանուկն յԵրուսաղէմ ի տաճարն եւ անտի գնացին ի Նազարէթ եւ յայնմանէ յԵգիպտոս, եւ յետ դարձին՝ ապա հրամանաւ հրեշտակին բնակեցան ի Նազարէթ»։ Այսպէս Շնորհալի մոգերուն գալուստը Յիսուսի տաճարին ընծայուելէն առաջ կը կարծէ, մինչդեռ ալ աւելի հաւանական է թէ Մարիամ եւ Յովսէփ Յիսուսը բերին տաճարը եւ նորէն տարին ի Բեթլեհէմ եւ անտի, մոգերու գալուստէն յետոյ, Նազարէթ հանդիպելով՝ ուր երբեմն բնակած էին, գնացին յԵգիպտոս, որով կը միաբանին Մատթէոս եւ Ղուկաս։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Գ.

*1 Այն օրերը Յովհաննէս մկրտիչ Հրէաստանի անապատին մէջ կուգայ քարոզել *2 ու ըսել, «Ապաշխարեցէք, որովհետեւ երկնքի թագաւորութիւնը մօտեցած է»։ *3 Վա-

---

1. Ղուկաս կը պատմէ Գաբրիէլի աւետիսն առ Զաքարիա, որոյ եւ համրութիւնը, Յովհաննէսի ծնունդը, Զաքարիայի մարգարէական օրհներգութիւնը (Ա. 1-26. 57-79)։ Նոյնպէս Ղուկաս միայն կը պատմէ թէ Յիսուս երբ տասներկու տարեկան էր, տաճարին մէջ վարդապետներուն հետ խօսակցելով առաջին անգամ ցոյց տուաւ իւր աստուածային իմաստութիւնը (Բ. 41-52)։ Կը յիշէ թէ Յիսուս եւ Յովհաննէս կը զարգանային իմաստութեամբ եւ շնորհօքն Աստուծոյ (Ա. 80։ Բ. 40-52)։

Այն օրերը այսինքն երբ Յիսուս ի Նազարէթ կը բնակէր։ Յովհաննէս՝ մկրտիչ կը յորջորջուէր, վասն զի մկրտութիւնն էր իւր պաշտօնին գլուխ մասը, միւսներն էին աւետել թէ Աստուծոյ արքայութիւնն այլ եւս հասած է, քարոզել ապաշխարութիւն պատրաստելով ժողովուրդը Մեսիային համար (Ղուկ. Ա. 17). և ցոյց տալ նոյն իսկ Մեսիայն (Յովհ. 29. 34, 36)։

Յովհաննէս Հրէաստանի անապատին մէջ էր այսինքն ամայի տեղ, Մեռեալ ծովու մօտ։ Շնորհալի կը դիտէ թէ Յովհաննէս չուզեց երեւիլ բազմախուռն ժողովրդեան մէջ, որպէսզի կարծել չտայ թէ իւր սուրբ բարքն ու վարք էին առ սէր սնոտի փառաց, այլ եկաւ Յորդանանու մօտ, ուր շատ քիչեր ունէին բնակութիւն. անապատացած սրտեր անապատի մէջ պիտի ծաղկէին Մեսիայի երեւմամբ։

2. Յովհաննէս կ՚աւետարանէ թէ երկնքի ըստ Մարկոսի (Ա. 15) Աստուծոյ, թագաւորութիւնը մօտեցած է եւ կը հրամայէ ապաշխարութիւն, արժանաւոր ժառանգ ըլլալու համար այդ արքայութեան, որ երկնային էր, վասնզի երկնքէն կ՚իջնէր, երկնքէն կ՚սկսէր սուրբ սրտերու տալով միայն երկնային անվախճան բարութիւն ու երջանկութիւն։

3. Յովհաննէսի այս պաշտօնը կանուխէն Եսայի մարգարէացած էր (Խ. 3)։ Նա, Յովհաննէս պիտի պատրաստէր ժողովուրդը Մեսիայի համար, որոյ եւ կարապետն ու քարոզը պիտի ըլլար։ Շնորհալի եւս կը յիշատակէ թէ ինչպէս որ սովորութիւն է թագաւորի մը կամ նշանաւորագոյն անձի մը գալստենէն առաջ ճանապարհները մաքրել, հարթել եւ

Digitized by Google

սնզի սա է, որուն համար ըսուեցաւ Եսայի մարգարէին ձեռքով, որ կ'ըսէ. «Անապատին մէջ խօսքի ձայն. պատրաստ ըրէք Տեառն ճանապարհը ու շտկեցէք անոր շաւիղները»: *4 Եւ ինքն Յովհաննէս ուղտի մազէ հագուստ ունէր եւ մաշկեղէն գօտի իր մէջքը ու անոր կերակուրն էր

կամ նոր շինել, այսպէս ժողովուրդն ալ Յովհաննէսէն կը յորդորուէր, որ իւր սիրտը նախապէս մաքրէ ու շտկէ:

4. Որովհետեւ կուգար Յովհաննէս հոգւովն Եղիայի (Ղուկ. Ա. 17), որոյ եւ պաշտօնը կատարելու սահմանուած էր, որպէս եւ ընդհանուր կարծիք կար թէ նախ Եղիա պիտի գայ եւ ապա Մեսիայն (Մարկ. Թ. 11: Մատթ. ԺԷ. 10), ուստի Եղիայի հագուստի տարազն ու կենցաղի եղանակն ունէր Յովհաննէս հագնելով մազեղէն ու մաշկեղէն գօտի կապելով (Դ. Թագ. Ա. 8): Իսկ Յովհաննէսի կերակուրն էր մարախ, որ ըստ օրինաց արգիլուած չէր (Ղեւտ. ԺԱ. 22), եւ վայրենի մեղր, որ կը գտնուէր քարերու ծերպերուն ու ծառերու խոռոչներուն մէջ, ուրեմն վայրենի մեղուներէ շինուած մեղր. այսպէս Յովհաննէս, համանման Եղիայի, յանկարծ կ'երեւէր իբրեւ նոր մարգարէ մը,

5. Որով ժողովուրդն որ քանի մը դարէ ի վեր մարգարէ տեսած չէր, եւ անձկութեամբ կ'սպասէր Մեսիական մխիթարութեան մը, գունդագունդ սկսաւ վազել ի Յորդանան առ Յովհաննէս:

6. Այս մկրտութիւնն որքան որ մեղաց թողութեան համար էր (Մարկ. Ա. 4: Ղուկ. Գ. 3), այլ որպէս Շնորհալի կը գրէ. «Ոչ թէ իւրով մկրտութեամբն, ասէր Յովհաննէս, առնուլ թողութիւն մեղաց, այլ որ զկնի նորա գալոց էր Հոգւոյն մկրտութեամբն», էր իրապէս մկրտութիւն ապաշխարութեան որ կը կատարուէր լուացմամբ: Այլ ջրոյ մէջ թաթխելով կամ ընկղմելով, թէ ջուրը սրսկելով կատարելու է զայն. — ըստ աւանդութեանն, որ հիմնուած է Պօղոսի սա խօսքին վրայ «Թաղուեցանք մկրտութեամբ մահուան համար, կամ, «Թաղուելով Քրիստոսի հետ մկրտութեամբ (Հռովմ. Զ. 4: Կող. Բ. 12), ընկղմամբ մկրտութիւնն է հին, եւ սրսկմամբ մկրտութիւն կը կատարուի միայն ի դէպս տարաժամ մահու: Մկրտութենէ առաջ ժողովուրդն իւր մեղքերը կը խոստովանէր Յովհաննէսին, ուրեմն խոստովանութիւնն իրարու՝ աղանդաւորական շաղակրատութիւն է, զի ահա մկրտութեան սկզբնաւորութեան հետ կայ խոստովանութեան պաշտօնեայն: Յովհաննէսի այս մկրտութիւնն էր օրինակ այն մկրտութեան որ Յիսուս Քրիստոսի անունով պիտի սկսէր: Յովհաննէսինն էր մկրտութիւն ապաշխարութեան, ուստի Առաքեալք վերստին մկրտեցին զանոնք, որք թէեւ Յովհաննէսէն մկրտուած էին, այլ չէին

Digitized by Google

մարախ ու վայրենի մեղր ։ *5 Այն ատեն բոլոր Երուսաղէ-
մացիները ու բոլոր Հրէաստան ու բոլոր Յորդանանի կող-
մը անոր կ'երթային , *6 Ու Յորդանանի մէջ կը մկրտուէին
անկէ ու կը խոստովանէին իրենց մեղքերը ։ *7 Եւ տեսնե-
լով Սադուկեցիներէն ու Փարիսեցիներէն շատերն ՝ իրեն

առած Սուրբ Հոգին (Գործք. ԺԹ. 3-6). իսկ Յիսուսինն էր մկրտութիւն շնորհաց , ոչ թէ Յովհաննէսէն շարունակութեամբ , այլ Յիսուսէն սկսելով , զի նա պիտի մկրտէր եւ շնորհէր Սուրբ Հոգին , որպէս ըրաւ եւ հրամայեց որ Առաքեալք եւս մկրտեն (Յովհ. Գ. 22։ Դ. 1-3)։

7. Փարիսեցիութիւնն էր աղանդ նշանաւոր առ Հրեայս , որովհետեւ Փարիսեցիք կը դաւանէին թէ իրենք՝ իրենց գերագոյն իմաստութեամբն ու առաքինութեամբ հասարակ ժողովրդէն շատ բարձր են , ուստի ուրոյն դասակարգ մը կազմած էին , եւ կը կոչուէին փարաշ , այսինքն է բաժնուած կամ զատուած ։

Հրեայք Յուդա-Մակաբեանց շնորհիւ հազիւ թէ սկսած էին անդորրութեան շունչ առնուլ , ազատ արտաքին հարստահարութիւններէ , սկսան այլեւայլ աղանդներու բաժնուելով զիրար ատել ու հալածել ։ Այս աղանդներու գլխաւորներն էին Փարիսեցիք ու Սադուկեցիք , որք Մակաբեան Յովնաթանի օրով մը աւելի աճեցան ու զօրացան ։

Փարիսեցիք ի հաւատս եւս նշանաւորն ունէին թէ չկայ անձնիշխանութիւն , այսինքն կը հաւատային տեսակ մը ճակատագրի կամ վերին տեսչութեան որ կը վարէ մարդկային անձնիշխանութիւնը ։ Գրաւոր օրէնքներէն զատ՝ անգիր աւանդութիւններ ալ կ'ընդունէին եւ այս աւանդութեանց աւելի ջատագով էին քան օրինաց (Մարկ. Է. 6-7)։ Սոքա իրենց այս աւանդամոլութեան մէջ այնքան զեկատեցան , որմէ անգին իմաստակութիւնն ալ ծայր չունէր . օրինակի համար խնդիր էր գիտնալ թէ պէտք էր արդեօք հաւու մը շաբաթ օրն ածած հաւկիթն ուտելը ։ Սոքա ի վարս եւ ի խօսս կարի զգուշաւոր էին , այնքան վարպետ կեղծաւորներ , որք մէկ կողմէն իբր թէ յաչս ժողովրդեան կ'երեւէին արդար ու առաքինի , եւ միւս կողմէն ժողովրդեան մարմինն ու հոգին ճնշելու չէին խղճեր բնաւ ։ Խստիւ պախարակեց Քրիստոս սոցա բոլոր կեղծաւորութիւնները , զոր օրինակ սոցա ծոմապահութեան եւ աղօթելու ձեւերը (Մատթ. Զ. 1-18) , տասանորդութեան եղանակն ու նոցա արծաթսիրութեան բուռն տենչը , նոյնպէս նոցա այլեւայլ գձուձ ու վատ գործերը (Մատթ. ԻԳ. 1-39)։ Ղուկ. ԺԶ. 14)։ Այլ սոցա մեղքն , ահաւո՛ր մեղքն այն եղաւ , խորին ատելութիւնն զոր ունէին օտարազգիներու դէմ , մանաւանդ զերիշխան ազգին, Հռովմէական տէրութեան դէմ , պատճառ եղաւ որ քարուքանդ կոր-

Digitized by Google

մկրտութեան եկած՝ կ'ըսէ անոնց. «Իժերու ծնունդներ,
ո՞վ ցուցուց ձեզ գալիք բարկութենէն փախչիլ: *8 Այսու-
հետեւ ապաշխարութեան արժանաւոր պտուղ տուէք:
*9 Ու ինքնիրեննուդ մի՛ ըսէք թէ մենք Աբրահամը հայր
ունինք. կ'ըսեմ ձեզի, թէ Աստուած կրնայ այս քարերէ

ժանուի Երուսաղէմ ու ցիրուցան ըլլայ ամբողջ ազգն Հրէական:

Սադուկեցիք էին ուրոյն աղանդ, կը հաւատային անձնիշխանութեան այսինքն ամէն մարդկային գործք ազատ կամքի. ծնունդ եւ բնական պատահարներ՝ դիպուածական կը համարէին: Սադուկեցի Եբրայեցերէն արդար կը նշանակէ, այլ Թալմուտեանք կը պնդեն թէ այս բառն եկած է Սադովկ անձէ մը որ էր հիմնադիր այն աղանդին: Սոքա ամէն աւանդութիւն եւ անգիր օրէնք չընդունելով, Սուրբ Գիրքը միայն կ'ընդունէին կանոն հաւատոյ, կը դաւանէին թէ չկայ հանդերձեալ կեանք, չկան ոչ վարձք ու պատիժ, ոչ հոգի եւ ոչ հրեշտակ (Մատթ. ԻԲ 23: Գործք. ԻԳ. 8): Հաճոյքը պաշտել եւ աշխարհս վայելել, այս էր Սադուկեցիութիւնը: Սադուկեցիք թէեւ Փարիսեցւոց չափ ստուար թիւ չունէին: այլ սակայն ոչ նուազ ազդեցիկ էին, զի կային իշխաններ ու երէցներ, մինչեւ իսկ քահանայապետներ, որոցմէ տիրապանն Կայիափայ եւ Անանիա որ հրամայեց Պօղոսի բերնին զարնել (Գործք. ԻԳ. 1-5), Սադուկեցի էին: Սոցա և Փարիսեցիներուն կ'ուղղէր Յովհաննէս իւր կծու խօսքն ըսելով. «Իժերու ձագուկներ» եւ ոչ թէ Աբրահամու ձագուկներ, որպէս կը պարծենային նոքա (Ղուկ. Գ. 8: Յովհ. Ը. 39): Սոքա այսպէս խստիւ կը յանդիմանուէին, վասնզի ոչ թէ Յովհաննէսի քարոզութեանն ու պաշտօնին հաւատալով եկած էին, այլ առ երեւս եւ հետաքրքրութեամբ միայն: Այս կծու խօսքն Ղուկաս կը գրէ ուղղուած նաեւ ժողովրդեան այն մասին որք եկած էին մկրտութեան, այլ չէին ապաշխարած, այսինքն նոր առաքինութեան մը հետաքրքիր, այլ ոչ նոր կենաց հետամուտ: Յովհաննէս յետոյ իժերու վնասակարութիւնն ու թոյնն ունեցող այս մարդերուն կը հարցնէ թէ ո՞վ թելադրեց զձեզ փախչիլ գալու բարկութենէն, պատժէն. Այս պատիժն էր ոչ թէ ժամանակաւոր, այլ յաւիտենական, քանի որ Աստուածային արդարութեան ժամն այլ եւս հասած էր, գալստեամբ Մեսիայի, ուստի Յովհաննէս կը պնդէր քարոզելով,

8. Տալ ապաշխարութեան արժանաւոր պտուղը, հոգւով ու մարմնով չկորսուելու համար:

9. Յետոյ Յովհաննէս Հրեայ ազգին սրտին դպչող ամենէն կծու խօսքը կ'արտասանէ. «Մի պարծիք թէ Աբրահամը հայր ունիք», զոր Շնորհալի գեղեցիկ կը մեկնէ, թէ այդ պարծանքն էր առաւելագոյն դատապարտու-

Digitized by Google

Աբրահամի զաւակներ հանել։ *10 Որովհետեւ ահա կացինը ծառերուն արմատին քով կը դրուի, ամէն ծառ որ բարի պտուղ չտար, կը կտրուի ու կրակը կը ձգուի։ *11 Ես ձեզ ջրով կը մկրտեմ ապաշխարութեան համար, բայց իմ ետեւէս եկողն ինէ շատ զօրաւոր է, ու ես անոր կօ-

---

թիւն նոցա, վասնզի բարի արմատի մը չար ճիւղերն եղած էին, եւ թիւր էր իրենց այն հաւատք թէ Աստուած պիտի խնայէր իրենց որ չկորսուէին, որով անզգուշ չմնար Աբրահամ, եւ թէ խոստացուած աւետիսն Աբրահամու եւ անոր զաւակացն համար միայն էին, մինչդեռ Աստուած որ ամուլ Սարայի քարացած արգանդէն Իսահակը շնորհեց Աբրահամի, կրնար Աբրահամի նոր զաւակներ հանել այս քարերէն այսինքն հեթանոսներէն։

10. Յովհաննէս ապա ահաւոր պատիժը, վերահաս պատիժը կ՚այպանէ ըսելով. «Ահաւասիկ տապարը ծառերու արմատին քով կը դրուի»։ Իւր խօսքն էր կտրուկ, ապաշխարութեան յորդորող, կացինի նման սուր խօսք, որով կը հասկցնէ թէ այլ եւս չկայ ակնառութիւն, որովհետեւ մարդն է Աստուծոյ այս դրախտի-աշխարհիս մէջ տնկուած ծառ, ուստի բարի պտուղ բերելու է, ով որ չբերէ, կը կտրուի ու կրակը կը ձգուի. այս է գալու բարկութիւնը։

11. Ղուկաս կը պատմէ ժողովրդեան, մաքսաւորներուն ու զինուորներուն հարցումները թէ ինչ ընելու են (Ղուկ. Գ. 10-15), եւ մինչ ժողովուրդը կը խորհէր թէ Յովհաննէսն է արդեօք Քրիստոսը, նա բացէ ի բաց կը խոստովանի թէ իւր ջրոյ մէջ ըրած մկրտութենէն հետեւցնելու չեն թէ ինք Քրիստոսն է. այլ իւր ետեւէն, վասնզի Յիսուս իրմէն յետոյ ծնաւ, պիտի գայ նա, որ պիտի մկրտէ ի Հոգին սուրբ և ի հուր։ Այսպէս Յովհաննէս իւր մկրտութենէն վեր մկրտութիւն մը կը քարոզէր եւ այդ մկրտութեան տէրն իրմէն այնքան վեր կը դաւանէր որ զինքն արժանի չէր համարէր նորա կօշիկներուն կապերն անգամ քակելու (Մարկ. Ա. 7)։ Ի՜նչ հզօր փաստ Մեսիայութեանն Յիսուսի, մանաւանդ արտասանուած այնպիսւոյ մը բերնէն, որ հին տնտեսութեան վերջին, այլ մեծագոյն մարգարէն էր (Մատթ. ԺԱ. 11)։ Մկրտութեան այս շնորհն արդէն գուշակուած էր (Յովէլ Բ. 28-29։ Ես. ԽԴ. 3), եւ կատարուեցաւ Պէնտէկոստէի օրը (Գործք. Բ. 15-18)։

12. Գալու պատիժը զոր սպառնացաւ Յովհաննէս, այս անգամ կը ճշդէ թէ ո՛յր ձեռամբ պիտի ըլլայ, Մեսիայն իւր հեծանոցով այսինքն իւր արդարութեան գործիքով — խաչով պիտի սրբէր կալը — աշխարհս, եւ ցորենը — արդարը յորդէն այսինքն չար մարդէն զատելով, ցորենը իւր

Digitized by Google

շիկներն արժանի չեմ վերցնելու, ան պիտի մկրտէ զձեզ
Սուրբ Հոգիով ու կրակով։ *12 Որուն՝ հեծանոցն իր ձեռքին
մէջ է, որ իր կալը պիտի մաքրէ ու իր ցորենն ամբարը
պիտի ժողվէ ու յարդը պիտի այրէ անմարելի կրակով»։
*13 Այն ատեն Յիսուս Յորդանան կուգայ Յովհաննէսի

շտեմարանին — արքայութեան մէջ պիտի ժողվէր, իսկ յարդը պիտի այրէր անշէջ կրակով — յաւիտենական պատժով դժոխքին մէջ։

13. Երբ Յովհաննէս կ'աւետէր Մեսիան, այն ատեն Յիսուս կուգար Գալիլեայէն այսինքն Նազարէթէ. Բայց ինչու գար Յիսուս մկրտութեան, քանի որ մեղք չունէր, ուրեմն եւ ոչ պէտք ապաշխարութեան. — Քրիստոս մարդ եղաւ, այլ թէեւ մեղաւորներէն զատուած եւ մեղք չէր գիտեր, այլ մեզի համար մեղաւոր համարեցաւ։ Նա ընդ օրինօք ապրեցաւ (Գաղ. Դ. 4), այսինքն ընելու էր, ինչ որ մարդիկ պարտին ընել։ Նա պահեց օրէնքը, նոյն իսկ ծիսական օրէնքը եւ սոյն մկրտութեամբ մտաւ իւր քահանայապետական պաշտօնին մէջ, վասնզի հին քահանայութիւնք կը լուացուէր նախ քան զպաշտօնն։

14. Գուշակեց արդեօք Յովհաննէս. — հաւանական է, քանի որ նա իւր մօր արգանդին մէջէն ցնծալով ողջունած էր Մեսիան (Ղուկ. Ա. 44), բայց որովհետեւ Յովհաննէս այլուր վկայած է թէ չէր ճանչեր Յիսուսը (Յովհ. Ա. 33), բայց եթէ մկրտութենէ յետոյ, կը հետեւի թէ գիտէր թէ Յիսուս է սրբազոյն ու մեծազոյն քան զինքն, քանի որ լսած էր անշուշտ իւր մօրմէն գոնէ Յիսուսի հրաշալի ծնունդը, միայն թէ Յիսուսի մեսիայութեան յայնժամ ունեցաւ հաստատուն հաւատք, յորժամ տեսաւ երկնաւոր նշանն այսինքն Սուրբ Հոգւոյն գալուստն առ Յիսուս։ Այսպէս Յովհաննէս կը հրաժարի Յիսուսը մկրտելէ ըսելով. «Ես քենէ մկրտուելու եմ ու դու ինձ կուգաս»։ Շնորհալի գեղեցիկ կը խօսի իբր Յովհաննէսի բերնէն. «Ես, ճրագս արեգականդ, եւ ձայնս բանիդ, փեսաւէրս փեսայիդ, որ ի ծնունդս կանանց մեծս՝ անդրանկանդ ամենայն արարածոց, ես պէտս ունիմ ոչ միայն ի քէն մկրտիլ, այլ եւ յաղագս քոյին օրինաց՝ արեամբ»։

15. Յիսուսի պատասխանած հիմա բառէն կը հետեւի թէ այն ատորին դիրքը զոր առած էր գալով մկրտութեան իբր մեղաւոր, առժամեայ էր. իւր բուն փառքը ցոյց տալու դեռ ժամանակ կար։ Վայելուչն այն էր որ մկրտուէր հիմա, որպէսզի արդարութիւնն ամբողջապէս կատարուէր։

16. Յիսուս շուտով ջուրէն դուրս կ'ելլէ. շուտով բառէդ, որպէս Շնորհալի կը մեկնէ, կը հետեւի թէ Յիսուս մեղքեր խոստովանելու համար ջրին մէջ սպասելու պէտք չունէր. երկինք կը բացուի և Սուրբ Հոգին կ'իջնէ, երբ Յիսուս կ'աղօթէր (Ղուկ. Գ. 21), զոր եւ կը տեսնէ Յովհաննէս

Digitized by Google

քով, մկրտուելու համար անոր մէ ։ *14Եւ Յովհաննէս կ'ար-
գիլէ զանի ու կ'ըսէ. «Ինծ պէտք է քենէ մկրտուիլ ու
դուն ինծի՞ կուգաս» ։ *15 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու
ըսաւ. «Թող տուր հիմա, վասնզի այսպէս կը վայլէ մեզի
բոլոր արդարութիւնն ամբողջացնել». ու յետոյ թող տուաւ

(Յովհ. Ա. 32) ։ Հայր Աստուած կը վկայէ թէ դա է իմ Զաւակս ։ Բոլոր հին ու նոր մեկնիչներ միաձայն կը խոստովանին թէ այն օրուան մէջ Երրորդութեան խորհուրդն յայտնուեցաւ. նախ Որդին յայտնուեցաւ, յետոյ Հոգին՝ որ իջաւ եւ ի վերջոյ Հայր՝ որ վկայեց ։

Ղուկաս կը յաւելու թէ Հոգին մարմնաւոր երեւոյթիւ, աղաւնիի նմանութեամբ իջաւ, եւ Հայր Աստուած առ Յիսուս ուղղեց իւր այս վկայութիւն. «Դու ես որդի իմ սիրելի» (Ղուկ. Գ. 22-23։ Մարկ. Ա. 11) ։ Բառերու այս թեթեւ անհամաձայնութիւններ ալ աւելի կը հաստատեն թէ Աւետարանագիրք իրարմէ անկախ գրած են, ուրոյն ներշնչութեամբ ։

Շնորհալի կը գրէ թէ ինչու Հոգին աղաւնիի նմանութեամբ իջաւ. — «Զի զգօն է թռչունն եւ հանդարտ, ըստ որում Հոգին հոգի սաի հեզութեան. եւ դարձեալ զի զհին օրինակն յիշեցուցէ, զի յորժամ եհաս համօրէն աշխարհի այէկոծութիւնն, յայնժամ նոյն թռչուն եբեր առհաւատչեայ կենաց զտերեւն ձիթենւոյն ի բերան, որ ունէր զնմանութիւն աստուածայնոյս այսմ Աղաւնւոյ, որ փոխանակ ձիթենւոյ տերեւոյ՝ զազատութիւն եբեր ազգի մարդկան եւ զորդեգրութիւն առ ի Հօրէ օծմամբ իւրոյն սրբութեան» ։

17. Հայր Աստուծոյ այս վկայութիւնն երկու անգամ եւս լսուեցաւ, նախ Յիսուսի պայծառակերպութեան լեռը եւ յետոյ տաճարին մէջ, եւ ամէն անգամուն երբ Յիսուս կ'աղօթէր (Ղուկ. Գ. 21. Թ. 28-35։ Յովհ. ԺԲ. 27-28)։ Այս որպիսի՜ յորդորական խրատ մեզ, որ եմք որդեգիր Աստուծոյ, հանապազ աղօթելու առ Աստուած, որպէսզի բացուի երկինք, եւ Աստուածային ողորմութեան դռներ ու երկնաւոր շնորհներ տեղան առ մեզ ։

Հայր Աստուած հաճեցաւ, այլ, որպէս Շնորհալի կը մեկնէ, «Ոչ ըստ Աստուածութեանն որով միշտ է հաճոյ Որդի Հօր, եւ Հայր Որդւոյ համապատուութեամբն, այլ ըստ մարդկութեանս, որ յետոյ եղեւ, քանզի հաճեցայ ասելն ժամանակի է նշանակիչ, այսինքն զի հաճութեամբ Հօր եւ կամաւն եղեւ մարդ լինել Որդւոյն, զի եւ լինելովն մարդ՝ հաճեցոյց զկամս Հօր ընդ մարդկային բնութեանս» ։

Յիսուսի մկրտութիւնը նաև գրած են (Մարկ. Ա. 1-14։ Ղուկ. Գ. 1-38։ Յովհ. Ա. 29-35)։

Digitized by Google

անոր ։ *16 Եւ երբ մկրտուեցաւ Յիսուս, շուտով ջրէն ե-
լաւ, ու ահա երկինք անոր բացուեցաւ եւ տեսաւ Ա-
տուծոյ Հոգին որ կ'իջնէր աղաւնիի պէս, ու կուգար ա-
նոր վրայ ։ *17 Եւ ահա երկնքէն ձայն մը, որ կ'ըսէր. «Այս
է իմ սիրելի որդիս, որուն հաւնեցայ»

ԳԼՈՒԽ Դ.

*1 Այն ատեն Յիսուս Սուրբ Հոգիէն տարուեցաւ ա-
նապատ, Սատանայէն փորձուելու համար ։ *2 Եւ քառա-
սուն օր ու քառասուն գիշեր ծոմ պահելէն յետոյ, անօ-
թեցաւ ։ *3 Եւ Փորձողը մօտենալով կ'ըսէ անոր. «Թէ որ
Աստուծոյ որդի ես, ըսէ որ այս քարերն հաց ըլլան» ։
*4 Ան պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Գրուած է, Թէ հա-
ցով միայն չապրիր մարդ, այլ ամէն խօսքով որ կ'ելլէ
Աստուծոյ բերնէն» ։ *5 Այն ատեն Սատանան առաւ բերաւ

1. Յիսուս Հօր տնօրինութեամբ յաշխարհ եկած էր, իսկ այժմ Սուրբ Հոգւոյն տնօրինութեամբ կ'երթայ յանապատ ։ Կարծողներ կան թէ Սինա լեռն էր փորձութեան տեղը, թող որ աւանդութիւն կայ թէ էր Երիքովի մօտ Յորդանանէն գրեթէ երեք ժամ հեռի ամայի ու բարձր լեռ մը, որ ցարդ կը կոչուի Քուարանդանիա, որ ըսել է քառասնօրեայ փորձութեան տեղ, ուր կան այրեր ու խոշոր ծակեր, որոց մէջ կը թուի թէ յայնժամ կային գազաններ, որպէս կը գրէ Մարկոս (Ա. 13), զորս Շնորհալի կը դիտէ միանգամայն աներեւոյթ գազաններ եւս, այսինքն ամբողջ գունդն սատա-յէլեան ։

Յիսուս Հոգիէն առաջնորդուեցաւ փորձութեան, ուրեմն մարդ պէտք չէ որ ինքնին ինքզինքը ենթարկէ փորձութեան, այլ կազմ ու զգոյշ ըլլալու է ուրիշէն վերահաս փորձութեանց դիմադրել ։ Փորձութեան յաղթանակն է ճշմարիտ առաքինութիւն ։

2. Յիսուս քառասուն օր ու գիշեր ծոմ կը պահէ այսինքն մտածութեամբք միայն կ'զբաղի, վասնզի ունէր կատարելի մէկ գործ, աշխարհի փրկութեան մեծ գործը ։ Ո՞ր զգաստ մարդ գործի մը ձեռնարկելէ առաջ մտածութեան պէտք չունի ։ Մովսէս ու Եղիա եւս պահեցին, բայց հրաշքով (Ելք ԼԴ. 28 ։ Գ. Թագ. ԺԹ. 8) ։

3. Երբ Յիսուս կ'անօթենայ, յայնժամ Սատանայն կ'երեւի ։ Գիտէր թէ

Digitized by Google

զանի Սուրբ քաղաքը ու զանի տաճարի աշտարակին վրայ կը կայնեցնէ, *6 ու կ՚ըսէ. «Թէ որ Աստուծոյ որդի ես, ինքզինքդ ասկէց վար ձգէ, որովհետեւ գրուած է թէ իր հրեշտակներուն պատուիրուած է քեզի համար, որ ձեռքի վրայ վերցնեն զքեզ, որ ոտքդ քարի չզարնես բնաւ»։ *7 Յիսուս նորէն կ՚ըսէ անոր. «Գրուած է որ քու տէրդ Աստուածը չփորձես»։ *8 Նորէն Սատանան կ՚առնու կը բերէ զանի շատ բարձր լեռ մը եւ ցոյց կուտայ անոր աշ-

---

Աստուծոյ որդին էր նա. — անտարակոյս, վասնզի Յիսուսի մկրտութեան հրաշափառ տեսարանն այլ եւս չէր թողուր ոեւէ կասկած, միայն թէ որովհետեւ այդ տեսարանէն աւելի հրաշափառ ուրիշ մէկ տեսարանի մը ականատես ըլլալէ յետոյ՝ յաղթութիւն տարած էր, առած էր աստուածաշէն բերդը — Եդեմ դրախտը, քանդած էր մարդկային անմեղութեան շէնքը, ուստի խրախուսեց ինքզինքը փորձել այս Նոր-Ադամը, քանի որ առիթն առձեռն ունէր. այսինքն զրգռել Յիսուսի կարիքը, քանի որ անօթի էր, կամքը՝ քանի որ կարօտ էր, կիրքը՝ քանի որ զգայուն էր։ Եթէ յաղթահարէր, ինչպէս խորտակած էր Հին-Ադամը, այլ եւս ո՞րպիսի փառք ու խնդութիւն անձին, իսկ եթէ չյաղթէր, կրնար սպասել ուրիշ դիպուկ առիթներու (Ղուկ. Դ. 13)։

Այլ Յիսուսի Էր փորձուիլ, քանի որ մեղք չունէր, — Նա թէպէտ էր Աստուած, այլ էր միանգամայն մարդ, եւ այս փորձութիւնք պիտի գային իբրեւ մարդու, որոց եւ պիտի յաղթէր իբրեւ մարդ։ Նա եւս, ինչպէս ամէն մարդ, պիտի թելադրուէր չարէն. ազդուիլ չարէն, այս է փորձութիւնը։ Հաւանիլ փորձութեան ու յաղթուիլ, այս է մեղքը։

Սատանայն Յիսուսի կարիքը կը զրգռէ ճիշդ ժամանակին, զի Յիսուս ալ անօթեցած էր, ըսելով. «Այս քարերուն հրամայէ որ հաց ըլլան»։ Ի՞նչ առիթ Յիսուսի ունայն հրաշք մը գործել տալու համար, եթէ Յիսուս քարերը հաց ընել կարող էր, միթէ չէր կարող իր քաղցը բոլորովին զսպելու հրաշքն ընել. ի՞նչ չսքանչնար ճարտարութիւն։ Ղուկաս կը գրէ. «Այդ քարին» (Դ. 3)․ այսպիսի թեթեւ տարբերութիւնք կ՚սպասուին իրարմէ ազատ գրողներէ։

4. Յիսուս Սուրբ-Գրքէն վկայութիւն մը բերելով կը կարկէ Փորձիչը (Բ. Օր. Ը. 3)։ Ուրեմն Աստուածաշունչ-Գիրքն է զինարան, որով կարելի է մեզ զինել ընդդէմ փորձութեանց չարին։ Աստուծոյ վստահող մարդն է որ կը ճարէ իր հացը անտրտունջ, առանց ուստեք սպասելու ոեւէ անբնական օգնութիւն. Արտաքսական պատգամն որ ստեղծեց հացն ի պէտս մարդոյ, միշտ կարող է, երբ պակսի այն, ուրիշ կերպով եւս հայթայթել այդ պէտքը։

Digitized by Google

խարհի բոլոր թագաւորութիւնները եւ անոնց փառքը,
**9 ու կ'ըսէ անոր. «Այս բոլոր բաները քեզի պիտի տամ,*
*թէ որ իյնալով երկրպագութիւն ընես ինծի»։ *10 Այն*
ատեն կ'ըսէ անոր Յիսուս. «Ետեւս գնա, Սատանայ, ո-
րովհետեւ գրուած է, քու տէր Աստուծոյդ երկրպագու-
*թիւն ընես ու զանի միայն պաշտես»։ *11 Յետոյ Սատա-*
նան զանի թողուց եւ ահա հրեշտակներ մօտեցան ու զանի
կը պաշտէին։

---

5. Շնորհալին կը գրէ. «Ցես զհեզութիւն Տեառն մերոյ, զի յոր վայր կամք Փորձողին ախորժէին լինել, անդր հասանէր, եւ զայս առնէր, զի ըմբռնեսցէ զՉարիմաստն ի խորագիտութեան իւրում»։ Յիսուս կը հրամայուի Սատանայէն սուրբ քաղաքի այսինքն Երուսաղեմի տաճարին աշտարակէն, որոյ բարձրութիւնն, ըստ Յովսեպոսի, Յովսափատու ձորէն վեր մինչեւ աշտարակին ծայրն էր աւելի քան 700 ոտք, ինքզինքը վար նետել։

6. Զէնքը զոր Յիսուս Սուրբ-Գրքի զինարանէն առնլով գործածեց ընդդէմ չարին, այս անգամ Յիսուսի կիրքը զրգռելու համար, նոյն իսկ Չարն այդ զինարանէն կ'առնու փորձութեան զէնքը ըսելով. «Գրուած է որ հրեշտակներն իրենց թեւերուն վրայ առնուն զքեզ, որպէս զի քարի չզարնուիս (Սաղմ. Ղ. 11-12)։

7. Յիսուս նորէն Սուրբ-Գրքէն վկայութիւն բերելով (Բ. Օր. Զ. 16), կը յաղթէ Փորձողին. բայց ոչ թէ Սուրբ-Գրքի այս ու այն մասն են իրարու հակառակ, այլ մին զմիւսն կը մեկնէ։ Ղուկաս այս երկրորդ փորձութիւնն երրորդ կը դնէ (Դ. 9-13)։ Այսպէս Սատանայ Յիսուսի կիրքը կը զրգռէ, այլ ի զուր։

8. Սատանայն գրգռելու համար Յիսուսի կամքը, բարձր լեռան մը վրայէն ցոյց կուտայ անոր աշխարհիս բոլոր թագաւորութիւնները եւ անոնց փառքը։ Ո՞րն է այդ լեռը. — յայտնի չէ։

9. Կը խոստանայ Սատանայ այդ ամէնը տալ Յիսուսի, եթէ իրեն երկրպագէ։ Այս էր յանդգնագոյն փորձ, վասնզի էր ստոյ սուտ. Սատանայ չունէր իշխանութիւն տալու, վասնզի «Որդին էր ժառանգ»։ Սատանայ իշխանութիւն էր ստացած ապականութեամբն մարդկային սրտերու, որով կը կոչուէր երբեմն «Իշխան աշխարհիս այսորիկ», այլ այս իշխանութենէն այլ եւս պիտի կապտուէր, քանի որ իւր դէմ ահա կը կենար անվկանդ վահանն Աստուծոյ, Մեսիան, որ կը պատասխանէ դարձեալ Սուրբ-Գրքէն վկայութիւն բերելով,

10. Թէ մարդ պէտք է որ միայն Աստուծոյ երկրպագէ (Բ. Օր. Զ. 13)։

Digitized by Google

*12 Եւ երբ լսեց Յիսուս թէ Յովհաննէս մատնուեցաւ,
մեկնեցաւ գնաց Գալիլեա. *13 ու Նազարէթը թողլով եկաւ
բնակեցաւ Զաբուղոնի ու Նեփթաղեմի սահմաններուն մէջ
ծովեզրը եղող Կափառնայումի մէջ, *14 որ կատարուի խօս-
քը, որ ըսուեցաւ Եսայի մարգարէին ձեռքով. *15 «Ով
Զաբուղոնի երկիր ու Նեփթաղեմի երկիր, ծովու ճամբայ,
Յորդանանու անդին, հեթանոսներու Գալիլեա, *16 ժողո-
վուրդ, որ կը նստէր խաւարի մէջ, մեծ լոյս տեսաւ. ու

Ուրեմն մարդ երկրպագած կ'ըլլայ Սատանայի, երբ կ'անսայ նորա թելադրութեանց: Այսպէս մարդն ունի կարիք, կամք ու կիրք: Կարիքը կ'ստիպէ որ մարդ մեղք գործէ, քարերն անգամ պահանջելով որ հաց ըլլան, մինչդեռ Աստուած տուած է մարդուս ոյժ, զոր գործածելով եւ եթ կրնայ կարիքը գոհացնել, այսինքն զգաստութեամբ ապրելով: Կամքը կ'ստիպէ որ մարդ մեղք գործէ ամէն բան ունենալու համար, մինչդեռ Աստուած խելք տուած է, զոր գործածելով եւ եթ կրնայ կամքը գոհացնել, այսինքն արդարութեամբ ապրելով: Կիրքը կ'ստիպէ որ մարդ մեղք գործէ, մղելով զմարդն ծայրայեղութենէ ի ծայրայեղութիւն, մինչդեռ Աստուած մարդուս տուած է խիղճ, այդ կիրքը զսպելու համար: Մարդ իրաւունք չունի բնաւ ինքզինքը ջախջախելու կամ ուրիշները ջախջախելու համար գործածել իւր կիրքը: Ուրեմն զգաստութեամբ, արդարութեամբ եւ աստուածպաշտութեամբ ապրողն է որ անփորձ կը մնայ չարէն:

11. Ուր ուրեմն Սատանայ կը վռնտուի եւ նորա հրեշտակներ կուգան ի սպասաւորութիւն Յիսուսի: Այսպէս մարդ երբ փորձութեան կը յաղթէ եւ թոյլ չտար որ չարին թելադրութիւններն իւր սրտին ներգործեն, յայնժամ հրեշտակներ, ո՛վ երկնային բերկրութեանս, աներեւութաբար կ'սպասաւորեն, որպէս գրուած է. «Ամենը սպասաւորող հոգիներ են, որոնք սպասաւորութեան կը ղրկուին անոնց համար, որք փրկութիւնը պիտի ժառանգեն» (Եբր. Ա. 14): Յիսուսի անապատի մէջ փորձութիւնը կը յիշեն նաեւ (Մարկ. Ա. 12-14: Ղուկ. Դ. 1-14):

12. Մկրտիչ Յովհաննէսի բանտարկութենէն առաջ, որպէս Շնորհալի եւս կը գրէ, աւետարանիչն Յովհաննէս կը պատմէ թէ Յիսուս փորձութեան անապատէն կը դառնայ կուգայ ի Յորդանան, ուր Յովհաննէսէն կը վկայուի թէ ինքն է Գառն Աստուծոյ (Ա. 13-34): Ուր նախ կը կոչէ Առաքեալներէն հինգը աշակերտութեան (Ա. 35-51): Անտի կ'երթայ ի Կանա, ուր ջուրը գինիի փոխելով առաջին հրաշքը կը գործէ (Բ. 1-11): Անտի եւս կ'երթայ ի Կափառնայում (Բ. 12): Ապա յԵրուսաղէմ Զատկի տօնին համար, եւ կը մաքրէ տաճարը եւ շատերը կ'աշակերտէ (Բ. 13-25):

Digitized by Google

անոնց որոնք աշխարհին ու մահուան շուքերուն մէջ կը
նստէին, լոյս ծագեց»։ *17 Այնուհետեւ Յիսուս սկսաւ քա-
րոզել ու ըսել. «Ապաշխարեցէք, որովհետեւ մօտեցած է
երկնքի թագաւորութիւնը»։
*18 Երբ Յիսուս կը պտըտէր Գալիլեացիներուն ծովին
քովերը, տեսաւ երկու եղբայրներ, Պետրոս կոչուած Սի-
մոնը եւ անոր Անդրէաս եղբայրը, որոնք ծովը ուռկան
ձգած էին, վասն զի ձկնորսներ էին, *19 ու կ'ըսէ անոնց.

Կը խօսի Նիկոդիմոսի հետ գիշերայն (Գ. 1-23)։ Եւ յետոյ կու գայ Հրէաստան ու կը մկրտէ, մինչ Յովհաննէս եւս կը մկրտէր յԱյենոն (Գ. 22-34)։ Յիսուս այսպէս հազիւ սկսած էր իր պաշտօնը, երբ կը լսէ թէ Յովհաննէս մատնուեցաւ (Մատթ. ԺԴ. 1-12), չգրգռելու համար իր թշնամիներուն կատաղութիւնը, որոնք արդէն սկսած էին նախանձիլ, վասն զի Յիսուս Յովհաննէս մկրտիչէն աւելի սիրելի եղած էր ժողովրդեան (Յովհ. Դ. 1-4), թողլով Հրէաստանը կը մեկնի ի Գալիլեա։ Այս մեզ ո՛րպիսի դաս խոհեմութեան, որպէս կը գրէ Շնորհալի. «Զի զմեզ ուսուսցէ մի խրոխտալով տալ զանձն ի փորձանս»։

13. Այս ճամբորդութեան մէջ երբ Յիսուս Սամարիայէն կ'անցնէր, կը խօսակցի Սամարացի կնկան մը հետ (Յովհ. Դ. 4-43)։ Եւ հանդիպելով ի Կանա կը բժշկէ ազնուականին որդին (Յովհ. Դ. 46-54)։ Այս էր երկրորդ հրաշքը։ Ապա կը հասնի ի Նազարէթ, ուր շաբաթ օրը կը քարոզէ եւ կ'ըստիպուի անտի եւս մեկնիլ եւ գալ ի Կափառնայում (Ղուկ. Դ. 16-33)։ Եւ այլ եւս գրեթէ հոն կը հաստատուի, զոր Մատթէոս կը կոչէ «իւր քաղաքը» (Թ. 1 ; Մարկ. Ա. 21-29)։ Կափառնայում էր ծովեզերեայ քաղաք, որոյ բնիկներն ի տես Փրկչին թէեւ մինչեւ երկինք բարձրացան, այլ իրենց անհաւատութեան համար դատապարտեցան ի դժոխս (Մատթ. ԺԱ. 20-24)։ Այս քաղաքն էր առ եզերբ Գալիլեայի ծովուն, Յորդանանէ իբր հինգ մղոն։

14. Զաբուղոնի ու Նեփթաղիմայ՝ այս երկու ցեղերու երկիրն եւ Ասերի երկրին մէկ մասը կը կոչուէին Վերին-Գալիլեա, ուր շատ մը հեթանոսներ եւս կը բնակէին, որոց հետ որովհետեւ բնիկ Հրեայներն յարաբերութիւններ ունէին, ուստի կ'ըսուէր նաեւ «Գալիլեա հեթանոսաց»։ Այս երկրին ժողովուրդն որ «Նստէր ի խաւարի եւ ի ստուերս մահու», լոյս տեսաւ, լոյս Արեգականն արդարութեան, որպէս գուշակուած էր մարգարէէն (Ես. Թ. 1-2 ; ԽԲ. 7)։

17. Յիսուս կ'սկսի հրապարակային քարոզութեան, աւետելով թէ երկնքի թագաւորութիւնը մօտ է. Մարկոս կը յաւելու, «Ու Աւետարանին հաւատացէք» (Ա. 15)։ Յիսուս ի սկզբան չըսեր թէ ինքն է Մեսիան, որ-

Digitized by Google

«Եկէք իմ ետեւէս ու ձեզ մարդիկներու որսորդներ պի-
տի ընեմ»։ Եւ անոնք շուտով ձգելով գործիքները, գա-
ցին անոր ետեւէն։ *21 Եւ անկէց առաջ երթալով տեսաւ
ուրիշ երկու եղբայրներ, Զեբեդեան Յակոբոսը եւ անոր
Յովհաննէս եղբայրը նաւու մէջ, իրենց Զեբեդէոս հօր հետ
մեկտեղ, երբ կը պատրաստէին իրենց ուռկանները. ու
կանչեց զանոնք։ *22 Անոնք շուտով նաւն ու իրենց հայրը
թողլով՝ գացին անոր ետեւէն։

պէս զի իւր ազգակիցք, որք բուռն տենչ ունէին երկրաւոր զօրեղ թագաւորութիւն մը տեսնել Մեսիայով, չհաւաքուին իւր շուրջ։ Այսպէս հրատարակելով երկնաւոր թագաւորութիւն, կը ջնջէ երկրաւորին յոյսը եւ զանոնք առ ինքն կը հրաւիրէ, որք հոգեւոր կենաց ու երջանկութեան ունէին անձուկ ու փափաք։ Յովհաննէս Մկրտիչ եւս մօտ աւետած էր, այժմ Քրիստոս եւս, վասնզի թագաւորն արդարեւ մօտ էր, թէպէտ դեռ չէր փառաւորուած իւր թագաւորութեան մէջ, զի դեռ յաղթանակաւ չէր յարութիւն առած։ Այս թագաւորութիւնը վայելելու համար Յիսուս ապաշխարութիւնը պայման կը դնէ. ուրեմն ապաշխարութիւնն է դուռն երկնից արքայութեան եւ Քրիստոս մօտ է եւ ի մեզ է, եթէ ապաշխարութեամբ սրբուած է մեր սիրտը։

18. Յիսուս երբ կը պտըտէր Գալիլեացւոց ծովուն քովեր, Ղուկաս կ՚ըսէ Գեննեսարէթի ծովուն (Ե. 1), Գեննեսարէթ դաշտին անուամբ, ինչպէս եւ ծով Տիբերեայ, մօտակայ Տիբերիոս քաղաքի անուամբ (Յովհ. Զ. 1), զոր հիմնեց Հերովդէս-Ագրիպպաս եւ անուանեց Տիբերիա ի պատիւ Տիբեր կայսեր Հռովմայ։ Պետրոսն ու Անդրէասը՝ երկու եղբայրներ որք ձկնորսութեամբ կ՚զբաղէին կը կոչէ աշակերտութեան. Շնորհալի կը դիտէ թէ այս աշակերտներն արդէն թէեւ կոչուած էին (Յովհ. Ա. 40-41)։ Բ. 2. 11-12), այլ սերտիւ դեռ չէին յարած Յիսուսի, այսինքն ոչ յաճախ Յիսուսի հետ էին, եւ կ՚երթային երբեմն երբեմն ի գործ ձկնորսութեան։

19. Ըստ Ղուկասու (Ե. 2-10) ձուկերու հրաշալի որսէն յետոյ, Յիսուս նոցա կը հրամայէ իսպառ թողուլ տուն ու գործ ու ըլլալ մարդերու որսորդ, այսինքն հոգիներ շահիլ.

20. Նոքա հնազանդեցան, առանց պահանջներ ընելու եւ կամ վարանելու. այս եւս որպիսի դաս հնազանդութեան եւ ո՜րպիսի փոյթ ի գործ Աւետարանի։

21. Յիսուս կը տեսնէ Յակոբոսն ու Յովհաննէսը՝ երկու եղբայրներ, որք իրենց հօր հետ ուռկաններ կը կարկտէին, կը կոչէ աշակերտութեան։ Սոքա ի վերջէ յիշուած հրաշալի որսին արդէն ականատես եղած էին։ Կը

Digitized by Google

*23 Եւ Յիսուս կը պտըտէր Գալիլեայի ամէն կող-
մը, կը սորվեցնէր անոնց բոլոր ժողովարաններուն մէջ,
ու կը քարոզէր արքայութեան Աւետարանը, եւ կը բժըշ-
կէր ժողովրդեան մէջ եղած ամէն հիւանդութիւնները ու
բոլոր ախտերը։ *24 Եւ անոր համբաւը ելաւ Ասորիներու
բոլոր երկրին մէջ, ու անոր քով բերին ամէն հիւանդներ,
որոնք տեսակ տեսակ ցաւերով ու տանջանքներով նեղուած
էին, ու դիւահարներ ու լուսնոտներ ու անդամալոյծներ

կարծուի թէ Յովհաննէս եւս ի սկզբան Յիսուսի աշակերտն էր, եւ յետոյ Պետրոսի եւ Անդրէասի պէս հեռացած պահ մը (Յովհ. Ա. 37-43)։ Այս նաւուն մէջ, Մարկոս կը յաւելու թէ կային վարձկաններ (Ա. 20), ուրեմն չէին սոքա այնչափ աղքատ, այլ ունեւոր էին։

22. Շնորհալի կը գրէ. «Սոցայս եւս զարմանալի (հաւատք) էր, զի եւ հայրն մերձ էր, եւ ոչինչ գրեցին զսէր նորա, առ սէր կոչողին... այլ ըստ նմանութեան Եղիսէի գնացին զհետ Վարդապետին, քանզի նոյն հոգի էր, որ շարժէր զիւրաքանչիւրսն ի բարիս»։

23. Մարկոս կը պատմէ թէ Յիսուս իւր այս չորս աշակերտներուն հետ գնաց ի Կափառնայում, ուր շաբաթ օր ժողովարանին մէջ քարոզեց (Ա. 21-23)։ Հրէից զոհերը կը մատուցուէին միմիայն Երուսաղեմի մէջ, այլ Բաբելոնեան գերութենէն յետոյ ամեն քաղաք ու գիւղ կային սինակոկաներ, — ժողովարան — ուր Հրեայք կը հաւաքուէին ամէն շաբաթ օր եւ Մովսիսի հնգամատենէն ու մարգարէից գրքերէն մասեր կը կարդային ու կը մեկնէին (Գործք. ԺԳ. 15։ ԺԵ. 21։ Ղուկ. Դ. 15-20)։ Ժողովարանք շինուած էին գրեթէ ի ձեւ տաճարին։ Նոյնպէս Մարկոս կը գրէ թէ Յիսուս Կափառնայումի մէջ բժշկեց դիւահար մը, եւ ապա Սիմոնին զոքանչը եւ ուրիշներ (Ա. 23-35)։ Այս կարգը չեն պատմեր Մատթէոս (Ը. 14-17) եւ Ղուկաս (Դ. 31-41)։ Յետոյ Մարկոս կը պատմէ թէ Յիսուս առաւօտուն կանուխ անապատ տեղ մը գնաց աղօթելու, եւ աշակերտք փնտռելէ յետոյ գտան զինքը (Ա. 35-39)։ Այսպէս Յիսուս թէ քարոզելով արքայութեան Աւետարանը, եւ թէ հրաշք գործելով,

24. Համբաւ կը հանէ որ կը տարածուի Ասորւոց երկրին մէջ. այժմ Սուրիա, ընդարձակ նահանգ, որ է արեւելքէն ցԵփրատ, արեւմուտքէն Միջերկրական ծով, Հիւսիսէն Տաւրոսեան լեռներ, հարաւէն Արաբիա. ուրեմն Յիսուս ոչ թէ միայն Հրէից, այլ եւ հեթանոսաց մէջ հռչակ կը հանէ, եւ կը բերուէին տեսակ տեսակ հիւանդներ, դիւահարներ, — այս հիւանդութիւնը չէր տեսակ մը խելագարութիւն, որպէս կը կարծուի, այլ իսկապէս դեւերէ չարչարանք ու տանջանք, եւ լուսնոտներ, — այս հիւան-

ու բժշկեց զանոնք ։ *25 Եւ անոր ետեւէն կ'երթային շատ
ժողովուրդներ Գալիլեայէն ու Դեկապոլիսէն ու Երուսա-
ղեմէն, ու Հրէաստանէն ու Յորդանանու անդիէն. եւ
բժշկեց զանոնք ։

ԳԼՈՒԽ Ե.

*1 Եւ ժողովուրդները տեսնելով լեռը ելաւ, ու երբ նըս-
տաւ հոն, անոր աշակերտները անոր քով մօտեցան ։ 2 Եւ
բանալով իր բերանը, անոնց կը սորվեցնէր ու կ'ըսէր. *3 «Ե-
րանի հոգւով աղքատներուն, որովհետեւ անոնց է երկնքի
թագաւորութիւնը ։ *4 Երանի սգաւորներուն, որովհետեւ
անոնք պիտի մխիթարուին ։ *5 Երանի հեզերուն, որովհե-
տեւ անոնք պիտի ժառանգեն երկիրը ։ *6 Երանի անոնց ո-
րոնք արդարութեան անօթի ու ծարաւ են, որովհետեւ
անոնք պիտի կշտանան ։ 7 Երանի ողորմածներուն, որով-

դութիւնն ալ այսպէս կը կոչուէր, վասնզի կը կարծուէր թէ լուսինն է պատ-
ճառ այս ախտին. որոյ նշանք կը ծանրանային լուսնի լրման ատեն, եւ
անդամալոյծներ, զորս եւ բժշկեց ։

25. Շատ ժողովուրդներ Յիսուսի ետեւէն կ'երթային, որք էին Գալի-
լեայէն, Դեկապոլսէն, որ Յունարէն բառ է եւ կը նշանակէ տասն քա-
ղաք, վասնզի այդ գաւառին մէջ գաղթականներէ շինուած տասնի չափ
քաղաքներ կային, Երուսաղեմէն, Հրէաստանէն ու Յորդանանու անդիի
կողմէն ։

---

1. Մատթէոս կարգաւ չպատմեր բորոտին բժշկութիւնը (Ը. 2-4), իւր
կոչումն յառաքելութիւն (Թ. 9), Յիսուսի ջատագովելն իւր աշակերտները
շաբաթ օրը հասկ ուտելնուն համար (ԺԲ. 1-8), զօսացած ձեռքին բժշկու-
թիւնը (ԺԲ. 9-14) եւ շատ մը ժողովրդեան Յիսուսի ետեւէն երթալը (ԺԲ.
15-21) ։ Մինչդեռ Մարկոս եւ Ղուկաս կարգաւ կը գրեն ։ Յետոյ Յիսուս
լեռը կ'ելլէ աղօթելու եւ կ'ընտրէ, ըստ Ղուկասու, տասներկու առա-
քեալները (Ղուկ. Զ. 12-17) եւ կ'իջնէ լեռնէն տափարակ տեղ մը եւ խըռ-
նուած ժողովրդեան ու աշակերտներուն կը խօսի այն նշանաւոր ճառն որ
ԼԵՌԱՆ ՔԱՐՈԶ կը կոչուի ։ Այս լեռն է Նազարէթէն ի Տիբերիա, իբր եօթն
մղոն հեռի Կափառնայումէ, Քուռն Հաթթին անուամբ, որոյ երկու սարե-
րուն ի միջի կայ հարթ հովիտ, ուր նստաւ Յիսուս քարոզելու ։ Այս էր

Digitized by Google

հետեւ անոնք ողորմութիւն պիտի գտնեն ։ *8 Երանի ա-
նոնց , որոնք սրտով սուրբ են , որովհետեւ անոնք Աստուած
պիտի տեսնեն ։ *9 Երանի խաղաղութիւն ընողներուն , ո-
րովհետեւ անոնք Աստուծոյ որդիներ պիտի կոչուին ։ *10 Ե-
րանի անոնց, որոնք հալածուած են արդարութեան համար,
որովհետեւ անոնց է երկնքի թագաւորութիւնը ։ *11 Երանի
ձեզի , երբ զձեզ նախատեն ու հալածեն , ու ստութեամբ
ըսեն ձեր վրայօք գէշ խօսք ինծի համար ։ 12 Ցնծացէք
ու ուրախացէք , վասնզի ձեզի շատ վարձք կայ երկնքի
մէջ , որովհետեւ այսպէս հալածեցին մարգարէները , որոնք
ձենէ առաջ էին ։

Հրէական եղանակ վարդապետութեան (Ղուկ. Դ. 20։ Ե. 3։ Յովհ. Ը. 2։ Գործք . ԺԶ. 13) ։ Թէպէտ երբեմն յոտին եւս կը քարոզուէր (Գործք . ԺԳ. 16) ։

3. Կ՚երանէ հոգւով աղքատները, այսինքն այն մարդիկ, որք աղքատ են չարութեան ոգիէ . միամիտ են ի հաւատս եւ չեն հպարտ, ունայնամիտ բծախնդիր , ուսանելով թէ նոցա է երկնքի արքայութիւնը ։

4. Կ՚երանէ սգաւորները , այլ անտրտունչ սգաւորները , որոց անմռունչ հեծութիւնք կը բարձրանան առ Աստուած, որմէ կը լուին, ուրեմն եւ պիտի մխիթարուին ։

5. Կ՚երանէ հեզերը այն խոնարհ մարդիկը , որք ազնիւ ոգի ունին , բարեմոյն են եւ առ ամենեսին ընտանի, եւ միանգամայն կը համբերեն այն բոլոր վշտերուն , զորս կը կրեն յանիրաւի (Ա. Պետ. ԺԱ. 29) . ո՛չ ապաքէն ինքն իսկ Յիսուս էր խոնարհ ու հեզ (Մատթ. ԺԱ. 29) , որ չէր նախատեր, երբ կը նախատուէր (Ա. Պետ. Բ. 23) ։ Այս հեզութիւնը կը յանձնարարէր Պետրոս կնիկ մարդերու եւս իբր զարդ պատուական (Ա. Պետ. Գ. 3-7) ։ Շնորհալի եւս կը գրէ . « Հեզն եւ խաղաղարարն ընդ ամենեսին ունելով սէր , ժառանգէ առանց խռովութեան զերկիր, իսկ խռովարարն եւ ի սեպհական հայրենեացն զրկի» ։ Որքան մարդիկ զրկուած են նոյն իսկ ամէն տեսակ բարիքէ իրենց դէզ ու ցասկոտ , հպարտ ու վայրենի բնաւորութեանց երեսէն ։ Հեզութեամբ միայն, որ խոնարհութեան զուգակից է , երկիրս ժառանգել կարելի է իւր բոլոր բարեօք ։

6. Կ՚երանէ Յիսուս արդարութեան սաստիկ տենչ ու եռանդուն իղձ ունեցողները , նման անօթիններու ու ծարաւիներու , որք լիուլի պիտի գոհանան Աւետարանի արդարութեան հաւատալով , այսինքն թէ Աստուածային արդարութիւնն անտես պիտի չընէ զիրենք ։

Digitized by Google

.*13 Դուք էք աշխարհի աղը, բայց եթէ աղը անհամ-
նայ, ի՞նչով պիտի աղուի. այնուհետեւ բանի մը չ'ազդեր,
բայց եթէ դուրս ձգուիլ ու մարդիկներէն կոխկրտուիլ։
*14 Դուք էք աշխարհի լոյսը, չկրնար պահուըտիլ քաղաք
մը որ լեռան վրայ կը կենայ։ 15 Եւ ճրագը չեն վառեր ու
դներ գրուանի տակ, հապա աշտանակի վրայ, եւ լոյս
կուտայ ամենուն, որոնք տանը մէջ են։ 16 Այնպէս ձեր
լոյսը թող լուսաւորէ մարդիկներուն առջեւ; որպէս զի
տեսնեն ձեր բարի գործերը ու փառաւորեն ձեր Հայրը,
որ երկինքն է։
*17 Մի՛ կարծէք թէ ես եկայ օրէնքը կամ մարգարէ-

---

7. Կ'երանէ ողորմածները, ո՛վ սուրբ բարբառ. մարդկութիւնն երբ եւ իւր ողորմութեան պէտք ունեցած չէ։ Ցանել ու քաղել, այս չէ՞ միթէ արդար գործ ամէն մարդու։

8. Կ'երանէ սրտով սուրբերը. այսպէս անոր խօսքերու վսեմագոյնը կ'արտասանէ բերանն աստուածային, թէ սուրբ սիրտն է հայելի, ուր Աստուած կը ցոլայ։

9. Կ'երանէ խաղաղարարները եւ այն փառաւոր անուն, որ մի միայն իւր սեփականութիւնն էր, կը շնորհէ անոնց, անուանելով զանոնք որդի Աստուծոյ. այս որպիսի՜ անգին շնորհ, թող որ ինքն էր առաջին խաղաղարարն, որ արեամբ խաչին զԱստուած հաշտեցուց մարդկութեան հետ, եւ խաղաղութիւն կտակեց իւր աշակերտներուն (Յովհ. ԺԴ. 27), մէկզմէկ սիրելու պատուէրն աւանդելով։

10. Կ'երանէ արդարութեան համար հալածուողները, եւ ինչ որ հոգւով աղքատներուն՝ նոյնը եւ ասոնց կը խոստանայ այսինքն երկնքի թագաւորութիւնը։ Վասնզի ինչպէս հոգւով աղքատներն չեն կրնար չար գործել, այլ մինչեւ իսկ չարութեանց կը համբերեն. այսպէս թէ սոքա եւ թէ արդարութեան համար հալածուողներն պիտի ժառանգեն Աստուծոյ թագաւորութիւնը։ Այս է արդար փոխարինութիւն, վասն զի չարին թագաւորութիւնն ուրացողին է երկնքի թագաւորութիւնը։

11. Յետոյ Յիսուս ուղղակի իւր աշակերտներուն խօսելով կ'երանէ զանոնք, մարգարէանալով թէ պիտի նախատուին ու զրպարտուին, այլ կը մխիթարէ խոստանալով նոցա երկնային մեծագոյն վարձատրութիւն, եւ կը շեշտէ թէ ինչպէս մարգարէներն հալածուեցան, այլ սակայն յետոյ փառաւորուեցան, իւր աշակերտք եւս նոյնպէս պիտի ըլլային։ Ի՛նչ գեղեցիկ խոստում է այս, մանաւանդ անոնց, որք Աւետարանի են պաշտօնեայ եւ քարոզ։

Digitized by Google

ները քակելու. չեկայ քակելու այլ ամբողջացնելու։
18 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, մինչեւ անցնին երկինք ու եր-
կիր՝ օրէնքէն ու մարգարէութիւններէն կէտ մը, որ նշա-
նագիր մըն է, չպիտի անցնի, մինչեւ որ ամէնն ըլլայ։
*19 Ով որ այս պզտիկ պատուէրներէն մէկը քակէ, ու
այնպէս սորվեցնէ մարդիկներուն, պզտիկ պիտի կանչուի
երկնքի թագաւորութեանը մէջ. բայց ով որ ընէ ու սոր-
վեցնէ, ան մեծ պիտի կանչուի երկնքի թագաւորութեան
մէջ։ 20 Բայց կ'ըսեմ ձեզի, թէոր ձեր արդարութիւնը
դպիրներուն ու Փարիսեցիներուն արդարութենէն աւելի
չըլլայ, չպիտի մտնաք երկնքի արքայութեան մէջ։

Այս երանութիւններէն չորսը, որոնցմէ զատ վայերն որք չեն յիշուիր Մատթէոսէ, գրած է եւ Ղուկաս (Զ. 20-27)։

13. Յիսուս աղի կը նմանցնէ իւր աշակերտները, վասնզի նորա Աւետարանի աղով պիտի համեմէին աշխարհս, եւ այդ աղն ազդեցիկ պահելու համար ո՛րքան զգուշութիւն ու խնամք պէտք է. աղին համը կը կորսուի, եթէ մեր բարքն ու վարք յոռի ըլլան, անհամապատասխան աւետարանական քարոզութեան։

14. Յետոյ Յիսուս լոյս կ'անուանէ իրեններն ու ճրագ. եւ կը պատուիրէ նոցա, որ իրենց բարի գործերու *լոյսն այնպէս սփռեն, մինչ զի մարդիկ ցնցին ի գովեստ փառացն Աստուծոյ։*

17. Այլ որպէս զի չկարծուի թէ եկած է հինը բոլորովին աւրել ու ջնջել, Յիսուս բացէ ի բաց կը խոստովանի թէ այն բարոյական մասերն որք թերի են հինին մէջ, եկած էր լնուլ։ Օրէնք ու մարգարէք պիտի մնային, այլ սակայն ճշդուած ու ամբողջացած, այնպէս որ այնուհետեւ նշանագիր մը անգամ պիտի չաւրուի, այսինքն աստուածատուր բոլոր պատուէրներ պիտի կատարուին անփոփոխ։

Աստ կ'ընդհատուի Շնորհալիի մեկնութիւնը, զոր կը շարունակէ յետոյ Ծործորեցին։

19. Յիսուս կ'սպառնայ թէ այն պատուէրներէն մին ով որ չնչին համարի ու քարոզէ, փոքր պիտի կոչուի Աստուծոյ արքայութեան մէջ եւ կը խոստանայ մեծ կոչել, ով որ ճշդութեամբ կը քարոզէ ու կը կատարէ։ Եւ յետոյ կը զրուցէ իրեններուն թէ, եթէ դուք չունենաք դպիրներէն ու Փարիսեցիներէն բարձր բարոյական առաւելութիւններ, պիտի չմտնէք երկնքի թագաւորութեան մէջ։

21. Յիսուս կը յիշէ «Սպանութիւն մի ըներ» պատուէրը (Ելք Ի. 13։ Բ. Օր. Ե. 17). այլ դիտելով թէ սխալ չմեկնուի այդ պատուէր, եւ ցոյց

Digitized by Google

*21 Լսեցիք, որ ըսուեցաւ առաջիններուն, Թէ «Մի
սպաններ. որովհետեւ ով որ սպաննէ, պարտական պիտի
ըլլայ դատաստանի»։ *22 Այլ ես ձեզի կ՚ըսեմ, ով որ իր եղ-
բօր տարապարտ բարկանայ, պարտաւոր պիտի ըլլայ դա-
տաստանի, ու ով որ ըսէ եղբօրը յիմար, պարտաւոր պիտի
ըլլայ ատեանի, ու ով որ ըսէ իւր եղբօրը տխմար, դը-
ժոխքի կրակին պարտաւոր պիտի ըլլայ։ *23 Եթէ նուէրդ
սեղանին վրայ բերես ու հոն յիշես Թէ եղբայրդ քու վը-
րայօք քէն ունի, 24 նուէրդ սեղանին առջեւ ձգէ. գնա,
առաջ եղբօրդ հետ հաշտուէ ու յետոյ գալով նուէրդ ըրէ։
*25 Առաջուընէ ոսոխիդ հետ միաբանէ, երբ անոր հետ ճամ-

տալու համար թէ այդ մեղքն արմատէն ինչպէս կարելի է կտրել, կը յաւելու.

22. «Իսկ ես ձեզի կ՚ըսեմ. ով որ իւր եղբօր տարապարտ սրդողի, պարտական պիտի ըլլայ դատաստանի»։ Կային յայնժամ, որպէս Թալմուտ կ՚աւանդէ, ըստ Բ. Օրինաց (ԺԶ. 18), դատարաններ, քաղաքներու եւ աւաններու մէջ, քսան եւ հինգ անդամներէ բաղկացած, որոց երկուքը միշտ պիտի ըլլային քահանայ. ըստ Յովսէպոսի, եօթն անդամէ. ուր ըսպանութեամբ կամ ուրիշ ծանր յանցանօք ամբաստանուած Հրեայներ կը դատուէին, որք Թոյլտուութիւն ալ ունէին այս դատարանաց դէմ բողոքել Սանհեդրինին։

Քրիստոս տարապարտ բարկացողին համար կը խօսի, վասնզի կայ արդար բարկութիւն, որ է մեղաց եւ անիրաւութեան դէմ, որպէս եւ ունեցաւ Քրիստոս իսկ (Մարկ. Գ. 5) եւ զոր Պօղոս եւս կը յիշէ (Եփես. Դ. 26)։ Իսկ ուրիշին յիմար ըսողն արժան կը տեսնէ դատապարտութեան ատենի այսինքն Սանհեդրինին, իսկ ուրիշին տխմար ըսողն՝ գեհենի։ Եբրայեցերէն անունն է Կէյ Հիննօմ այսինքն ձոր Ենովմայ (Յես. ԺԵ. 8։ ԺԸ. 16)։ Է սա նեղ հովիտ, ուր կռապաշտ Հրեայք երբեմն կը զոհէին Մողոքայ (Բ. Մնաց. ԻԸ. 3։ ԼԳ. 6։ Երեմ. Է. 31։ ԺԹ. 2-6)։ Հոն էր այս զարշելի կուռքին պղնձի պատկերը. գլուխն էր որթու, արքունի թագով պսակուած, բազուկները տարածուած, որպէս թէ գրկելու համար զոհելի տղայները։ Պատկերին մէջ կը վառուէր կրակ, մինչեւ բոլորովին կարմրէր կուռքը եւ յայնժամ թշուառ մանկիկները կը նետուէին Մողոքայ տաքաշէկ թեւերուն վրայ ու կ՚այրուէին։ Յովսիա փշրեց սոյն կուռքը եւ պղծեց տեղը, եւ ալ այնուհետեւ հոն կը նետուէին Երուսաղեմի աղտեղութիւններն ու դիակները, ուր միշտ կրակ կը վառուէր օդին մաքրութեանը համար։ Հրեայք Գեհեան անուանեցին սոյն ձորը եւ կ՚ըմբռնէին յաւիտենական պատիժին բուն

Digitized by Google

քու մէջ ես . գուցէ ոսոխդ մատնէ զքեզ դատաւորին , դա-
տաւորն ալ դահիճի ու բանտը ձգուիս ։ 26 Ճշմարիտ կ'ըսեմ
քեզի . պիտի չելլես անկէց, մինչեւ վճարես վերջին նաքա-
րակիտը ։ *27 Լսեցիք , որ ըսուեցաւ . «Շնութիւն մի՛ ըներ»։
28 Բայց ես կ'ըսեմ ձեզի . Թէ ով որ կնիկ մարդու նայի
անոր ցանկանալու համար , իսկոյն անոր հետ շնութիւն
ըրաւ իր սրտին մէջ ։ *29 Եթէ քու աջ աչքդ զքեզ կը
գայթակղեցնէ , հանէ զայն ու քենէ նետէ , վասն զի քեզի
աղէկ է որ քու անդամներէդ մէկը կորսուի ու չէ թէ բո-
լոր մարմինդ դժոխքը ձգուի ։ 30 Եւ եթէ քու աջ ձեռքդ
զքեզ կը գայթակղեցնէ , կտրէ զայն ու նետէ քենէ , որով-

տեղը ։ Այս մօր Յիսուս կը գործածէ նոյն բառը , զոր մերինները դժոխք ևս կը թարգմանեն (Մատթ. ԺԱ, 23. Ղուկ. Ժ. 15) ։

23. Տէր Յիսուս ջախջախելու համար այն վարդապետութիւնը թէ մարդ Աստուծոյ ընծայ տանելով կրնայ ստանալ մեղաց թողութիւն , առանց զղջալու կամ թողութիւն խնդրելու անորէ , որոյ սիրտն է կոտրած , կը պատուիրէ նախ հաշտուիլ եւ յետոյ նուիրել ։ Կրօնական ոեւէ գործ կամ պաշտօն կրնան յետոյ կատարուիլ , զի Աստուած կենդանի է միշտ , այլ ընկերդ կրնայ մեռնիլ եւ յայնժամ պարտական կը մնաս ։

25. Որովհետեւ ոսոխ ունիս անիրաւութեանդ կամ մէկ մեղքիդ երեսէն, ուստի եթէ չմիաբանիս անոր հետ , չհաշտուիս , երբ դեռ ճանապարհի մէջ ես , աշխարհիս մէջ ես , յայնժամ կը մատնուիս Աստուածային արդարութեան , որոյ սուրն է կտրուկ եւ բանտն է խաւարչտին։ Վերջին դրամը վճարելն է քաշել պատուհասի բաժակին ամենայետին մրուրը ։ Իսկ Ոսկեբերանն(?) ...

27. Յիսուս կը յիշէ . « Շնութիւն մի ըներ » , պատուէրը (Ելք Ի. 14). բայց կը յարէ թէ յայրատ ցանկութեամբ կնիկ մարդու նայիլն անգամ՝ է շնութիւն ։ Սրտի պոռնկութիւնն ալ մեղք է , եւ չունի տարբերութիւն գործնականէն , մինչդեռ այսպէս չէր Փարիսեցիական մեկնութիւնը ։

29. Կը յորդորէ Յիսուս այն բանն որ կը հրապուրէ ի մեղս , պատուականագոյնն ըլլայ իսկ , աչք ու ձեռք եւայլն. աւելի աղէկ է կտրել նետել, հրաժարիլ , քան թէ հոգւով ու մարմնով կորստեան մատնուիլ դժոխքին մէջ , ոչ գեհենին մէջ որ Երուսաղեմի մօտ էր , ուր մարդկային դիակներ չէին ձգուիր ։

Digitized by Google

հետեւ աղէկ է որ քու անդամներէդ մէկը կորսուի, ու չէ
թէ բոլոր մարմինդ դժոխքը ձգուի: *31 Ըսուեցաւ անշուշտ
թէ «Ով որ իր կինը արձկէ, թող անոր արձակման թուղթը
տայ»: 32 Բայց ես կ'ըսեմ ձեզի. թէ ով որ իր կինը կ'ար-
ձկէ առանց պոռնկութեան պատճառի, ան՝ անոր շնութիւն
ընելուն պատճառ կ'ըլլայ. ու ով որ արձկուածը առնէ,
կը շնայ: *33 Նորէն լսեցիք որ ըսուեցաւ առաջիններուն.
«Սուտ երդում մի՛ ըներ, բայց Տեառն վճարէ քու եր-
դումներդ»: *34 Այլ ես կ'ըսեմ ձեզի. ամենեւին երդում
չընել. ո՛չ երկնքի վրայ, որովհետեւ Աստուծոյ աթոռն է,
35 ու ոչ երկրի վրայ, որովհետեւ անոր ոտքերուն դրած

31. Կին արձկելու հրամանը տուած էր Մովսէս (Բ. Օր. ԻԴ. 1), բայց ոչ իբր պատուէր, այլ թոյլտուութիւն մըն էր այն անոնց խստասրտութեանն համար, որպէս Յիսուս ուրիշ անգամ յայտարարեց (Մատթ. ԺԹ. 8: Մարկ. Ժ. 5): Պոռնկութեամբ կինը կ'եղծանէ ամուսնութեան սրբութիւնը, իսկ առանց պոռնկութեան կինն արձկելով մեղք կը գործուի, վասնզի կինն ստիպուած է ուրիշ մը գտնել ամուսնանալով ըստ օրինի եւ կամ արձակ համարձակ պոռնկելով: Իսկ ով որ այդ արձակուածը առնու, կը շնայ, զի արձակումը չէ օրինաւոր, եւ կինն է տակաւին իրաւամբ կին իւր առաջին էրկան: Ահա այսպէս Քրիստոս կը սրբէ ամուսնական անկողինը: Իսկ ի դէպս պոռնկութեան հարկ է արձկել. —Ծործորեցին կը գրէ. «Իսկ թէ լինիցի վկայութեամբ, արձակել արժան է, ընդէր. — նախ զի ինքն զինքն ի սիրոյ առն բաժանեաց եւ գործով հոմանիս իւր զուգեաց, վասն որոյ եւ բանիւ եւս բաժանել ի դէպ է. զի մի որդիքն շնութեան զհայրենիս հարազատ որդւոցն ժառանգեսցեն: Եւ երկրորդ՝ զի մի նախանձեալ առն, վրէժս առնէ ի կնոջէն եւ ի սիրեխէն»: Որքան պիտի օրհնուէր աշխարհս, եթէ մարդիկ անայրին Աւետարանի սոյն պատուէրին սուրբ պահելով իրենց սիրտն ո եւ է պղծութենէ: Տես եւ (Մատթ. ԺԹ. 3—13):

33. Կը պատուիրէ Յիսուս չերդնուլ բնաւ. Մովսէս պատուիրած էր երդնուլ, սակայն յետոյ կատարելով խոստումը (Ղեւտ. ԺԹ. 12). բայց Հրեայք ծեքեցին այս պատուէրը, ուստի երբ Աստուծոյ անուանով չընէին երդում, կրնային զայն դրժել. եւ երբ երդում ընէին ո եւ է մէկ բանի, երկնքի, երկրի, Երուսաղեմի եւ ուրիշի անունով, եւ յետոյ դրժէին, չէին համարեր զայն ստերդմնութիւն: Յիսուս իսպառ կ'արգելու երդումը, բայց անզգոյշ ու սովորական երդնուլը, վասնզի մարդ ի հարկին կրնայ երդնուլ ուրիշը համոզելու համար վկայ կոչելով զԱստուած, այլ այս եւս ի ծանրագոյն դէպս: Երդումը ձեւ մըն է ո եւ է մէկ խոս-

Digitized by Google

տեղն է, եւ ոչ Երուսաղէմի վրայ, որովհետեւ մեծ թագա-
ւորին քաղաքն է. 36 Եւ ոչ գլխուդ վրայ երդում ընես, ո-
րովհետեւ չես կրնար մազ մը ճերմակ կամ սեւ ընել։ 37 Այլ
ձեր խօսքը թող ըլլայ այոն՝ այո, եւ ոչն՝ ոչ, որովհետեւ
ասկէ աւելին չարէն է։ *38 Լսեցիք որ ըսուեցաւ. «Աչքի տեղ
աչք ու ակռայի տեղ ակռայ»։ 39 Բայց ես կ'ըսեմ ձեզի.
չարին հակառակ չկենալ. այլ թէ որ մէկն աջ երեսիդ ապ-
տակ զարնէ, անոր միւսն ալ դարձուր։ 40 Եւ ով որ ու-
զէ քեզի հետ դատ վարել ու շապիկդ առնել, ձգէ անոր
քու բաճկոնդ ալ։ 41 Եւ ով որ քեզի տարապարհակ քշէ
մէկ մղոն ճամբայի համար, երկուք գնա անոր հետ։
*42 Քենէ ուզողին տուր. ու ով որ ուզէ քենէ փոխ առ-

տուած կատարելու համար (Երր. Զ. 13. 17)։

34. Երկինքն է աթոռ Աստուծոյ եւ երկիրս պատուանդան, վասն զի անտի կ'սկսի իւր փառք, աստ կը տարածուի և անդ կը մնայ յաւիտեանս. Մարդիկ սովոր էին յայնժամ յաճախ, ինչպէս հիմայ եւս, երդնուլ ի գլուխ, այլ Յիսուս կը պատուիրէ այոն՝ այո եւ ոչն՝ ոչ գրուցել. վասնզի ճշմարտութենէն դուրս՝ ուրիշը համոզելու համար խօսքի ո եւ է ձեւ, խաբէական է, չարէն է, ուրեմն չար է։

38-41. Յիսուս վրէժխնդրութեան օրէնքը (Ելք. ԻԱ. 24. Բ.Օր.ԺԹ.21) խափան կը բարեքէ։ Նա աչքի տեղ աչք, ակռայի տեղ ակռայ, այս օրինակ ծանրագոյն պատիժները կ'ամոքէ, վասն զի մարդոյ անհնար է չզթել, ուստի լաւ եւս է, որ մարդ զրկանք կրէ քան զրկանք ընէ ուրիշի։ Զոհողութեան ծայրայեղութիւնն է որ աստ կը յիշատակուի. Յովհաննէս քարոզեց թէ ով որ երկու հագուստ ունենայ, մէկը չունեցողին տայ, այլ աստ Յիսուս մէկ հատն անգամ ուրիշին տալ կը պատուիրէ, ոչ թէ կարօտին, այլ չարին, որպէսզի կայծակներ թափէ, խղճի խայթեր տայ չարին, որով գուցէ նա զգաստութեան գայ. վասնզի ո՞ր ատեն անձնական մեծագոյն զոհողութեան օրինակներ զգաստութեան չեն բերեր ո՞ր մեծագոյն չարն ու մեղաւորը։ Չարին չհակառակելով, արդարութեան գործն՝ Աստուծոյ թողուլ է. ահ. այս ո՜րպիսի խրատ բարերար։

Հաւատալ է այս աստուածային վրէժխնդրութեան, որ ագան կամ ագան կը պատուհասէ չարը, կը դատապարտէ հոգւով և մարմնով կոռեան, որպէս Քրիստոս բացարձակապէս քարոզեց (Ղուկ. ԺԸ. 7—8)։ րեմն այս պատուէրներն՝ արդարեւ ի փորձ են մեր առաքինութեանց եւ ուխտ զայնս ի հանդէս հանելու։ (Տես և Յովհ. ԺԸ. 22—23)։

Digitized by Google

նալ, երեսդ մի դարձներ։ 43 Լսեցիք անշուշտ, որ ըսուեցաւ. «Քու ընկերդ սիրես ու քու թշնամիդ ատես»։ *44 Բայց ես կ'ըսեմ ձեզի. ձեր թշնամիները սիրեցէք, ձեզ անիծողները օրհնեցէք, եւ ձեզ ատողներուն բարի ըրէք ու անոնց վրայ աղօթք ըրէք, որոնք ձեզ կը չարչրկեն ու կը հալածեն, 45 որպէս զի որդիներ ըլլաք ձեր Հօր որ երկինքն է, որովհետեւ ան արեւը կը ծագեցնէ չարերուն ու բարիներուն վրայ ու անձրեւ կը բերէ արդարներուն ու մեղաւորներուն վրայ։ 46 Եւ եթէ սիրէք զանոնք, որոնք ձեզ կը սիրեն, ի՞նչ վարձք կ'ունենաք. չէ՞ որ մաքսաւորներն ալ նոյնը կ'ընեն, *47 Եւ եթէ միայն ձեր բարեկամներուն բարեւ տաք, ի՞նչ աւելի կ'ընէք. չէ՞ որ մաք-

---

42. Յետոյ Յիսուս ողորմութեան, այսինքն փոխ ուզողին տալ կը յորդորէ, եւ հերքելով Հրէական այն դաւանութիւնը սիրել ընկերը ու ատել թշնամին,

44. Կը շեշտէ սիրել եւ թշնամին, օրհնել անիծողները, բարի ընել եւ աղօթել ատելիներու համար, օրինակ տալով զԱստուած որ իր բարիքը ամենուն— մեղաւորներուն եւ արդարներուն հաւասարապէս կը պարգեւէ միշտ տալով երկնքէն արեւ ու անձրեւ ամենուն առհասարակ, անխտիր։ Հրեայք կ'ատէին ուրիշ ազգերը եւ ընկեր ըսելով կ'իմանային իրենց ազգակիցը (Ղուկ. Ժ. 30-37). Յիսուս այս խտիրն անոր կը բառնայ, բոլոր բարեգործներն Աստուծոյ որդիներ հռչակելով։

47. Մաքսաւորներն էին հարկահաններ. որովհետեւ յայնժամ Հրեայք հպատակ էին Հռովմէական տէրութեան, զոր սաստիկ կ'ատէին, ուստի ոեւէ Հրեայ որ այդ տէրութեան հարկահաւաքութեան գործն ստանձնէր, կը համարուէր ամբարիշտ. ուրեմն մաքսաւոր բառը կը նշանակէր չարագոյն մեղաւոր։

48. Լեռան քարոզի վսեմագոյն մասն է այս։ Երբեք մարդկային բերան մը արտասանած չէ Յիսուսի այս վերջին խօսքը։ Ոչ մէկ դպրու մէջ, նախ քան զՔրիստոս, ոչ մէկ իմաստուն մարդկային կատարելութեան չափ հռչակած է աստուածային կատարելութիւնը, այսինքն ստիպել մարդուն նմանիլ Աստուծոյ, հասնիլ Աստուծոյ, այսինքն այնքան գեր ի վեր առաքինի ըլլալ մինչեւ Աստուածանման ըլլալ։ Առաջին մարդն Աստուած ըլլալ փափաքեցաւ, այլ կործանեցաւ, վասնզի չար խորհեցաւ. այս անգամ Աստուած կը թողու որ մարդ Աստուած ըլլալու ոչ թէ միայն փափագի, բարին խորհելով ու գործելով, այլ եւ կը խոստանայ տալ այդ փառքը այսինքն աստուածացնել մարդը հաւատովն ի Յիսուս Քրիստոս։ Բայց

Digitized by Google

սաւորներն ու մեղաւորներն նոյնը կ՚ընեն ։ *48 Ուրեմն
դուք կատարեալ եղէք, ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրն
ալ կատարեալ է ։

ԳԼՈՒԽ Զ.

*1 Զգոյշ եղէք չընել ձեր ողորմութիւնը մարդիկնե-
րու առջեւ, որպէս թէ անոնց ցոյց տալու համար. գուցէ
վարձք չընդունիք ձեր Հօրմէն, որ երկինքն է ։ *2 Այլ երբ
ողորմութիւն ընես, քու առջեւ փող մի՛ զարներ, ինչպէս
կեղծաւորները կ՚ընեն ժողովարաններու ու հրապարակ-
ներու մէջ, որպէս զի փառաւորուին մարդիկներէն. ճըշ-
մարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, անոնց վարձքն այն է ։ 3 Բայց դուն
երբ ողորմութիւն ընես, ձախ ձեռքդ թող չգիտնայ, թէ
ինչ կ՚ընէ քու աջդ, 4 որպէս զի քո Հայրդ որ գաղտուկ
կը տեսնէ, քեզի յայտնապէս փոխարէնը տայ ։ *5 Եւ երբ

յակոնի այսքան բարձրութիւնն էր, անհուն ու անսահման բարձրութիւն, որով, ոչ թէ միայն հրաշքի զօրութեամբ, խաչին դրօշն ամէն ուրեք յաղթական ծածանեցաւ ու չարն ու մահն իսպառ վտարեցան քրիստոնեայ աշխարհէն ։

---

1. Յիսուս կը խրատէ իւր աշակերտներն որ ողորմութեան ու արդարութեան գործերը չկատարեն ի ցոյց մարդկան, այլ գաղտնի, որպէսզի փոխարէնը յայտնապէս առնուն Աստուծմէ ։

2. Կը յորդորէ կեղծաւորներուն պէս ողորմութիւն չընել մեծադղորդ համբաւ հանելով ժողովրդեան մէջ, զի այն է անոնց վարձքը ։ Ողորմութեան գործն, որպէս ո եւ է բարեգործութիւն, այնքան գաղտնի ըլլալու է, մինչ զի ձախը գիտնալու չէ թէ աջն ինչ կ՚ընէ ։

5. Աղօթելու ձեւն ալ Յիսուս կուտայ այսպէս. գաղտուկ աղօթել զոց սենեկի մէջ այսինքն ամփոփ մտօք. եւ կարճ աղօթել եւ չնմանիլ հեթանոսներուն որք կը կարծեն թէ, եթէ շատ ուզեն, այնքան շահաւոր է իրենց, մինչդեռ Աստուած, դեռ իրմէ չխնդրուած, գիտէ թէ ինչ պէտք է տալ ։

9. Եւ որպէս զի իւր աշակերտներն ունենան աղօթքի օրինակ, բոլորովին տարբեր կեղծաւորներու երկարագոյն եւ հեթանոսներու բազմապահանջ աղօթքէն, կ՚աւանդէ Տէրունական աղօթքը, համառօտ, խորիմաստ

Digitized by Google

աղօթքի կենաս, կեղծաւորներուն պէս չըլլաս, որ կը
սիրեն ժողովարաններու ու հրապարակներու անկիւններ-
րուն մէջ աղօթքի կենալ, որպէս զի մարդիկներուն երեւ-
նան. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. անոնց վարձքն այն է ։
6 Բայց դուն երբ աղօթքի կենաս, քու սենեակը մտիր,
ու քու դռները գոցէ, եւ աղօթքի կեցիր Հօրդ գաղտու-
կէն, ու քու Հայրդ որ գաղտուկ կը տեսնէ, քեզի յայտ-
նապէս հատուցում ընէ ։ 7 Եւ երբ աղօթքի կենաք, հե-
թանոսներուն պէս շատախօս չըլլաք, որ կը կարծեն թէ
իրենց շատ խօսելէն՝ կը լսուին. 8 Ուրեմն անոնց մի նմա-

եւ արդարամիտ աղօթքը, որոյ բովանդակութիւնն է եօթն խնդրուածք. որոց երեքն Աստուծոյ կը վերաբերին ու չորսը մեզ ։

Հայր է Աստուած, վասն զի Նա ստեղծեց զմեզ, ստեղծեց ի պատկեր իւր. հայր է Նա, զի Քրիստոսով որդեգիր եմք Նմա. ի հնումն Աստուած էր եւ Աստուած կը կոչուէր Իսրայէլի մէջ, իսկ այժմ է Հայր եւ հաճեցաւ Հայր կոչուիլ մեզ՝ ըստ շնորհացն Քրիստոսի ։

Նա է հայր մեր. այս մեր բառ մասնաւոր եւս ունի նշանակութիւն. հաւատացելոց բազմութիւնն՝ այն է քրիստոնեայ եկեղեցին կ'ակնարկէ, որոյ միաբան աղօթքն «Հայր մեր» կոչումովն առ Աստուած, կը շեշտուի մեր համարձակութիւնն առ Աստուած, հաւատով ի Քրիստոս՝ որոյ եղբարք իսկ եմք, ինչպէս Նա սիրեց անուանել այսպէս, թէ «Դուք եղբարք իմ էք» ։

Նա՝ այսինքն Աստուած յերկինս է, եւ ոչ թէ երկրիս մէջ կամ երկրէս է, ինչպէս էին հեթանոսաց աստուածներէն շատերը կամ ամբողջն իսկ. Նա մենէ վեր է եւ չէ մեզ հաւասար եւ մեզ նման երկրակենցաղ ։ Էութեամբն թէեւ անպարագրելի եւ ամէն ուրեք, այլ սակայն Նա ունի երկնային օթեւան, ուր իւր անճառելի փառօք կ'երեւի հրեշտակաց ու սրբոց ։

Աստուած սուրբ է, եւ սուրբ է անուն Նորա, եւ մեր փափաքն այս աղօթից մէջ որ Նորա անուն սուրբ ըլլայ, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մեր անձին սրբութեամբ՝ ըստ որում կը հաւատամք Իրեն, ցոյց տալ Նորա անուան սրբութիւնն հեթանոսաց, որոց Աստուածք պիղծ էին, եւ զարշելի, որոց (հեթանոսաց) եւ կենցաղն էր անսուրբ եւ պիղծ, նման իրենց պաշտած աստուածոց ։ Պաշտօն քրիստոնէին առ Աստուած՝ սրբութիւնն է անձին, ըստ որում իւր արարիչն ու հայր Աստուած՝ է սուրբ ։

10. Այո, քրիստոնէին փափաքն ու իղձն է սպասել Աստուծոյ թագաւորութեան, զի այդ թագաւորութեան շնորհիւ կարելի է միայն զերծ մնալ աշխարհիս այլ եւ այլ փորձութիւններէ, որոց անհնար է դիմադրել առանց հաւատոյ ի Քրիստոս ։ Այս խնդրուած կարելի չէ մատուցանել, եթէ ոք

Digitized by Google

նիք, վասնզի դուք դեռ չխնդրած՝ ձեր Հայրը գիտէ թէ
ինչ պէտք է ձեզի։ *9 Եւ ուրեմն այսպէս աղօթքի կե-
ցէք. ով մեր Հայր, որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ
ըլլայ։ 10 Քու արքայութիւնդ թող գայ, քու կամքդ թող
ըլլայ, ինչպէս երկինքի մէջ, աշխարհիս վրայ ալ։ *11 Մեր
ամէն օրուան հացը մեզի այսօր տուր։ *12 Եւ մեզի ներէ
մեր պարտքերը, ինչպէս որ մենք ալ կը ներենք մեզի
պարտականներուն։ *13 Եւ զմեզ մի տանիր փորձութեան,
այլ զմեզ ազատէ չարէն. (որովհետեւ միշտ քուկդ են ար-
քայութիւն ու զօրութիւն ու փառք. ամէ՛ն։

նուիրած չլինի իւր անձն Աստուծոյ։ Զի արքայութիւնն Աստուծոյ ի մեզ է յայնժամ, յորժամ հաւատք կենդանի են ի մեզ, հաւատք ի Քրիստոս Յիսուս։

Քրիստոնեայն զայս խոստովանելով կը յայտնէ իւր հնազանդութեան չափն առ Աստուած։ Մարդս իբր արարած գիտնալու է միշտ իւր տկարութիւն բաղդատմամբ իւր Արարչին անհեղ զօրութեան, ուստի եւ պատրաստ ցոյց տալու է ինքզինքն ամէն ատեն կատարելու համար նորա կամքը, որ չէ դժուարին եւ անտանելի, եթէ սէրն ի մեզ առ Աստուած՝ անսահման է։ Աստուծոյ այս կամքը միշտ կը կատարուի երկնից մէջ, եւ կը բաղձամք որ երկրիս վրայ եւս կատարուի, որպէս զի փոխանակ ատելութեանց եւ գժտութեանց եւ մանաւանդ մեղաց, սէրն ու բարութիւն եւ սրբութիւն եւեթ տիրեն ամէն ուրեք եւ ամէն ատեն։

11. Եթէ միայն հոգեւոր էակներ լինէինք նման հրեշտակաց, մեր ապրուստին համար այս աղաչանքին պէտք չկար. այլ որովհետեւ եմք եւ մարմնաւոր, ուստի եւ կարօտ պարենի, մանաւանդ հացի, հետեւաբար յիշելով իւր խնամածութիւնն առ ի պէտս մեր կենաց, կը հայցեմք զայն տալ մեզ ՉԱՓՈՎ, այսինքն հանապազորդ, ամէն օրուան միայն մեր պէտքը, եւ ամենակարեւորը, եւ ոչ թէ հեթանոսաց փափաքածին նման այլ եւ այլ եւ աւելորդ պէտքեր, զոր օրինակ անբաւ հարստութիւն եւ մթերք պաշարաց։

12. Այսպէս կը խոստովանիմք թէ մեղաւոր եմք։ Այս խոստովանութիւնն արդարեւ հարկաւոր է, վասն զի անհնար է մարդոյ կարծել թէ ինքն է սուրբ որպէս եւ Աստուած։ Նոյնպէս, այսպէս կարծելն է յաւակնութիւն եւ ապստամբութիւն Աստուծոյ դէմ։ Նաեւ ներելն մեր պարտապաններուն, փաստ մը կարծելու չէ, որ Աստուած եւս մեզ ներէ, այլ թէ մեք ինչ չափով որ ներեմք ուրիշներուն, հաւատալու եմք թէ Աստուած եւս նոյն չափով կը ներէ մեզ։ Ուրեմն վա՜յ նոցա որք ունին աններող ոգի.

Digitized by Google

*14 Որովհետեւ թէ որ ներէք մարդիկներուն անոնց
յանցանքները, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեզի պիտի ներէ։
15 Բայց թէ որ չըներէք մարդիկներուն անոնց յանցանք-
ները, ձեր Հայրն ալ ձեզի պիտի չներէ ձեր յանցանքները։
*16 Եւ երբ ծոմ պահէք, կեղծաւորներուն պէս տըր-
տում մի՛ ըլլաք, որոնք իրենց երեսները կ'այլայլեն,
որ մարդիկներուն երեւնան թէ ծոմ կը պահեն. Ճշմարիտ
կ'ըսեմ ձեզի. այն է անոնց վարձքը։ 17 Բայց դուն երբ
ծոմ պահես, քու գլուխը օծէ ու քու երեսը լուա, 18 որ
մարդիկներուն չերեւնաս ծոմ պահողի պէս, այլ դաղտուկ

այդպիսիք ի՛նչպէս ուրեմն կը համարձակին արտասանել սոյն աղօթքն, ո՛րպիսի անամօթութեամբ։ Մարդ եթէ չներէ ուրիշին, ինչպէս կը կարծէ թէ Աստուած իրեն կը ներէ, մինչ իւր մեղքերէն մեծն է աններող ոգին։

13. Այս չնշանակեր թէ Աստուած զմարդիկ կը մտնէ փորձութեանց եւ կամ մեղաց, ոչ այսպէս (Յակ. Ա. 13)։ Այլ որովհետեւ մարդս դիւրամէտ է ի մեղս եւ փորձութիւնք անպակաս են աշխարհիս մէջ, ուստի կ'աղօթէ, այսինքն ճանչնալով իւր տկարութիւնն՝ պարտական կ'զգայ աղօթելու, որպէս զի Աստուծոյ նախախնամական կամօքն ազատ մնայ փորձութենէ եւ զերծ չարին վտանգներէն։ Տէր Յիսուս ուրիշ անգամներ եւս կրկնած է եւ պատուիրած իւր աշակերտաց եւ ունկնդիր ժողովրդեան որ միշտ աղօթեն, որպէս զի ոչ միայն փորձութեանց եւ մեղաց մտանելէ զերծ մնան, այլ եւ հանապազ արժանաւորին շնորհացն ու պարգեւացն Աստուծոյ։

Մարդիկ որ միշտ կը փափաքին ունենալ անդորր եւ երջանկաւէտ կեանք մը, լինել զօրաւոր եւ փառաւոր մարմնով ու հոգւով, այլ սակայն գիտնալու են եւ դաւանելու թէ այդ վիճակին ամբողջապէս տէրն ու վայելողն է միայն Աստուած։ Մարդոց ունեցածն ու ընդունածն ոչ ամբողջական է եւ ոչ տեւական եւ թէ զոր ունին եւ կամ պիտի ունենան, շնորհք եւեթ է ըստ գթութեան եւ ըստ արդարութեանն Աստուծոյ։

14. Որովհետեւ կարելի չէ չգթել եւ մարդն է դիւրամէտ ի մեղս, ուստի մարդ իւր մեղքին թողութիւնն Աստուծմէ ստանալու համար, պէտք է որ ներող ըլլայ ուրիշին մեղաց։ Այս է խաւուրբեան վարդապետութիւնը, զոր Քրիստոս այս անգամ վերստին կը շեշտէ։

16. Յիսուս նորէն կը յորդորէ կրօնի ոեւէ ծէսերու ու արարողութեանց մէջ չգործածել ոեւէ սնափառ ձեւեր, կեղծաւորներու նման ցոյց չտալ թէ ծոմ կը պահեն։ Հրեայք ունէին ծոմապահութեան օրեր, քաւութեան տօնին համար (Ղեւտ. ԺԶ. 29)։ Նաեւ ուրիշ չորս ծոմեր, տաճարի շինու-

Digitized by Google

քու Հօրդ. ու քու Հայրը որ կը տեսնէ գաղտուկէն, քեզի
պիտի յայտնապէս հատուցանէ ։
*19 Ձեզի գանձեր մի դիզէք երկրիս մէջ, ուր ցեցն ու
ժանկը կ՚ապականեն, եւ ուր գողերը ական կը բանան ու կը
գողնան ։ 20 Հապա ձեզի գանձեր դիզեցէք երկնքի մէջ,
ուր ոչ ցեցն ու ժանկ կ՚ապականեն, ուր ոչ գողեր ական
կը բանան ու կը գողնան ։ 21 Որովհետեւ ուր ձեր գանձերը
կան, հոն պիտի ըլլան ձեր սիրտերն ալ ։
*22 Մարմինին ճրագն աչքն է ։ Թէ որ քու աչքդ ա-
ռողջ է, բոլոր մարմինդ լուսաւոր պիտի ըլլայ ։ 23 Բայց

Թեան համար հինգերորդ, Երուսաղեմի առաջին յարձակման համար տասներորդ, որոյ եւ առմանն համար չորրորդ եւ Գոդողիայի մահուան համար եօթներորդ ամիսներուն մէջ (Զաք. Ը. 19) ։ Նաեւ Փարիսեցիք շաբթու մէջ երկու օր ծոմ ունէին, հինգշաբթի՝ Մովսիսի Սինա ելնելուն եւ երկուշաբթի՝ իջնելուն ի յիշատակ ։ Ջրով երես լուանալ ու իւղով գլուխ օծելն՝ էին նշանակ զուարթութեան։ Քրիստոնէութիւնը չխորշեցաւ հինէն առնուլ օգտակար ծէսեր, որպէս է ծոմը, որոյ կցեցաւ պահքը այսինքն բանջարեղէն ուտել իբր ծարաւ ու անօթի արդարութեան եւ միանգամայն ճնշել մարմինն առ սէր հոգեւորին ։ Ոսկեբերան կը յաւելու. « Չի եթէ կեղծաւորութեանն դեղնութիւն զգոյն երեսացն եղծանիցէ, զինչ պատասխանի կարիցեն տալ, որք սնգուրովն ու ծարրովն զգոյն երեսացն ապականեն կանայք, ի կորուստ յայրատ երիտասարդաց, որք ինքեանք անձանց եւ եթ մեղանչեն, եւ կանայք եւ անձանց եւ տեսողաց » ։ Այս եւս կիներու ազդու խրատ մը չէ ։

19. Մարդկային սիրտն է գանձարան, վասն զի հոն կայ աստուածապարգեւ միակ մէկ գանձ, հոգին, որ կը սեւեռի յերկին, Աստուծոյ հետ կը կապուի, եթէ հոգեզուարթ գործեր, այսինքն նա մանաւանդ ողորմութիւն ու սէր, յաճախին մենէ ։ Մարդ թող ունենայ գանձեր, հարստութիւն ու ճոխութիւն, այլ միայն թէ այդ գանձերուն բեւեռելու չէ իւր սիրտը, որպէս զի օր մը փորձութիւնը, մանաւանդ մահը, որ գող ու ցեց է, երբ գայ, չյափշտակէ բուն գանձը, հոգին ։

22. Եթէ աչքն առողջ է, բոլոր մարմինը լուսաւոր է. բայց եթէ չէ, թէեւ լուսոյ մէջ ըլլայ մարդ, ինչ օգուտ. արդարութեան Արեւուն ճառագայթները որքան եւ զմարդ լուսաւորեն, այլ բարոյական կուրութիւնն է չարագոյն կուրութիւն, վասն զի « Խորհուրդ մարմնոյ՝ մահ է » (Հռովմ. Ը. 6) ։ Ով որ չարութեան մէջ է, խաւարի մէջ է ։ Եւ ով որ մութի մէջ է, հոգւով ու մարմնով կորսուելու վտանգին մէջ է ։

Digitized by Google

եթէ քու աչքդ գէշ է, բոլոր մարմինդ մթին պիտի ըլլայ։ Ուրեմն թէ որ քու մէջ եղած լոյսը մթին է, ալ այն մութն ո՛րչափ է։ *24 Մարդ չկրնար երկու տէրերու ծառայել, կամ մէկը պիտի ատէ ու միւսը սիրէ, կամ մէկը պիտի պատուէ ու միւսը արհամարհէ. չէք կրնար Աստուծոյ ու Մամոնայի ծառայել։ *25 Ատոր համար կ՚ըսեմ ձեզի. ձեր ոգիներուն համար հոգ մի ընէք թէ ի՞նչ պիտի ուտէք կամ ի՞նչ պիտի խմէք, ու ոչ ձեր մարմիններուն համար, թէ ի՞նչ պիտի հագնիք. չէ՞ որ ոգին կերակուրէն աւելի է ու մարմինն ալ հագուստէ։ *26 Նայեցէք երկնքի

---

24. Անհնարին է որ մարդ հաւասար սէր ունենայ երկուքի։ Ով որ Աստուծոյ կը ծառայէ, ուրիշի մը ծառայելու չէ, որ մենէ կ՚ուզէ նոյն ծառայութիւնը։ Մամոնայի, որ Քաղդէարէն բառ է եւ կը նշանակէ հարստութիւն, մարդ հպատակելու չէ երբեք։ Աստուծոյ ծառայութիւնն է յոյժ նախամեծար, քան թէ ուրիշներունը, մանաւանդ որ գարշելին է, մամոնայինը։ Ոսկեբերան գեղեցիկ կը մեկնէ. « Աբրահամ կամ Յոբ զի՞ արդարացան. — եւ դու զմեծատունսն ինչ ողորմիցես, այլ զծառայեցեալն ընչիցն. ապա թէ ոչ եւ Յոբ մեծատուն էր, եւ չծառայեաց մամոնայի, այլ ունէր բազում ինչս եւ տիրէր. տէր ընչիցն էր, եւ ծառայ Աստուծոյ, եւ իբրեւ զայլոյ մատակարար կայր ի վերայ ընչիցն եւ ոչ միայն զայլոցն չյափշտակէր, այլ եւ զիւրն եւս այլոց կարօտելոց բաշխէր. եւ եւս մեծանայր, զի չէր ինչ ուրախ ընդ անցաւորսս. Քանզի եւ ասէր իսկ, եթէ « Ուրախ ինչ եղէ երբեք ընդ մեծութիւնն, որ եկն ինձ »։ Նաեւ յայնժամ չտրտմեցաւ, յորժամ բարձաւ ի նմանէ մեծութիւնն։ Այլ ոչ այնպիսիք ոք իցեն արդի մեծատունքս »։

25. Քրիստոս որ մեղքը արմատէն խլելու ու ներելու համար մեղք գործելու **խորհուրդն** անգամ **գործնական** մեղքին հաւասար մեղք նշանակեց, այս անգամ ապրուստի ու հագուստի համար հոգ ընելն ընդդէմ կը նշանակէ Աստուածային նախախնամութեան, զոր գեղեցիկ կը մեկնէ Ծործորեցին. « Ոչ ի մշակութենէ գործոց հրաժարեցուցանէ, այլ զհոգն յանձանց մերժէ, զի որ զկարիք բնութեանն արար, նաեւ զպակասութիւնն լնու ... զի քո հոգալովդ աւանց վերին խնամոցն՝ զինչ կարիցես առնել»։ Նոյնպէս Ոսկեբերան կը գրէ. « Զի որ մեծն ինչ ետ, զփոքրն զիա՞րդ ոչ տայցէ. որ զկերակրելի մարմինն ստեղծ, զիա՞րդ իցէ, զի զկերակուրսն ոչ շնորհիցէ »։ Աստուած մեզ առաւելն է տուած, **հոգին** ու **մարմինը**, ուրեմն չէ՞ յիմարութիւն նուազագոյնին համար հոգալը։ «Ոգի առաւել է քան զմարմին». Ի՞նչ գեղեցիկ խօսք. եթէ մեր ոգին լուսաւոր չըլլայ, ո՞չ ա-

Digitized by Google

Թռչուններուն, որոնք չեն ցաներ ու չեն քաղեր, ու չեն
ժողվեր ամբարներու մէջ, ու ձեր երկնաւոր Հայրը կը
կերակրէ զանոնք։ Չէ՞ որ դուք անոնցմէ աւելի էք։
*27 Բայց հիմա ո՞վ ձենէ ինքզինքը հոգալուն համար կըր-
նայ իր հասակին վրայ կանգուն մը աւելցնել։ 28 Եւ հա-
գուստի համար ի՞նչու հոգ կ՚ընէք. նայեցէք շուշանին,
ի՞նչպէս կը մեծնայ, չ՚աշխատիր ու չնիւթեր։ 29 Կ՚ըսեմ
ձեզի. որ Սողոմոն ալ իր բոլոր փառքերովը անոնցմէ մէ-
կուն պէս չհագուեցաւ։ 30 Բայց թէոր գետնի խոտն այսօր
կայ ու վաղը փուռը պիտի ձգուի, Աստուած այնպէս կը

պաքէն կը փտանցի մեր մարմինը, եւ փտանգուած մարմնոյ մը, հիւանդ կամ վէրքոտ, ի՞նչ օգուտ ունի հագուստը։ Ո՞ր ցաւագար մարդուն նշանակութիւն ունին հարստութիւն ու փառք, կամ ո եւ է վայելք։

26. Մեր ապրուստին համար Թռչունները եւ հագուստին համար շուշանները, եւ նոյն իսկ Սողոմոնը, որ թագաւորներու երջանիկը կարծուեցաւ, ցոյց տալէ յետոյ, որպէս զի ա՛լ աւելի շեշտէ իւր այս վարդապետութիւնը, կը յաւելու Յիսուս.

27. «Ձենէ ո՞վ իր հոգ ընելովը կրնայ իւր հասակին վրայ կանգուն մը աւելցնել»։ Ուրեմն տարապարտ է հոգածութիւնն այն բաներուն համար, որք կամ աւելորդ են մեզ եւ կամ անհնար։

31. Ուտելու, խմելու ու հագնելու համար հոգ չընել վերստին կը յորդորէ, նախ՝ չնմանելու համար հեթանոսներուն, որոց մտածութիւնն ու փոյթ այդպիսի բաներու համար են միշտ, երկրորդ՝ թէ Աստուած գիտէ մեր իւրաքանչիւրին ո եւ է պէտքը։ Հոգին կերակրել կենաց հացով ու մարմինը կազդուրել անմահութեան բաժակով, հագուիլ ու զարդարուիլ Աստուծոյ շնորհօք, այս է իմաստ սոյն վարդապետութեանն Յիսուսի, որ անմիջապէս կը յարէ.

33. «Բայց նախ Աստուծոյ թագաւորութիւնն ու անոր արդարութիւնը խնդրեցէք, ու այդ բոլոր բաներն ալ պիտի տրուին ձեզի»։ Յորժամ մարդ ինքզինքը կը դնէ Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ ու անոր արդարութիւնը կ՚ունենայ, այսինքն բարի գործեր, յայնժամ ապրուստ ու հագուստ եւ ամէն վայելք լիագոյնս կ՚ունենայ, վասն զի Աստուած երբէք խոտան չհամարիր մեր բոլոր հաճոյքն ու վայելք, հարստութիւնն ու ճոխութիւն, եթէ անմեղութեամբ են։

34. Հոգն անպակաս է, ամէն օրուանը կայ. իսկ «Վաղուան օրն իւր համար թող հոգայ», խօսքի ձեւ է, այսինքն վաղուան ձգելու է վաղուանը։ Ուրեմն որքան որ հոգ ընէ մարդ վաղուան համար հոգ դիզած կ՚ըլլայ

Digitized by Google

հագուեցնէ, որչափ աւելի զձեզ, թերահաւատներ։ *31 Այ-
սուհետեւ հոգ մի ընէք ու ըսէք, թէ ի՞նչ պիտի ու-
տենք, կամ ի՞նչ պիտի խմենք կամ հագնինք, 32 որով-
հետեւ այդ ամէնը հեթանոսները կը խնդրեն, վասնզի ձեր
երկնաւոր Հայրը գիտէ, թէ այդ ամէնը ձեզի պէտք է։
*33 Առաջ Աստուծոյ թագաւորութիւնը ու անոր արդա-
րութիւնը խնդրեցէք, ու այդ ամէնը ձեզի պիտի աւելնայ։
*34 Այսուհետեւ հոգ մի՛ ընէք վաղուան համար, որովհե-
տեւ վաղուանը թող իր համար հոգ ընէ. օրուանը հերիք
է իւր չարը։

ԳԼՈՒԽ Է.

*1 Մի դատէք, որ չդատուիք. *2 որովհետեւ ինչ դա-
տաստանով դատէք, պիտի դատուիք, ու ինչ չափով որ
չափէք, պիտի չափուի ձեզի։ 3 Ի՞նչու կը տեսնես քու

այսօրուանին վրայ. եւ այս է բեռ բեռի վրայ դիզել ու ընկճիլ։ Ոսկեբերան գեղեցիկ կը մեկնէ. « Այն իսկ չիցէ՞ շատ քեզ, զի ի քիրտն երեսաց քոց հրամայեցար ուտել զհաց քո. եւ այլ եւս տառապանս ի վերայ տառապանացն ի հոգոց յաւելուցուս քեզ. առեր զօրն, զի նմա եւ եթ հոգայցես, եւ արդ ընդէ՞ր եւ զմիւսոյ աւուրն զվիշտն նմա յաւելուցուս. չիցեն նմա շատ իւրոց հոգոցն բեռինք, ընդէ՞ր այլ եւս մեծ բեռինս դնիցես ի վերայ »։ Ծործորեցին եւս կը գրէ. « Զի թէ այսօր վասն վաղուին հոգաս եւ վաղիւն վասն միւսոյ աւուրն՝ այս յանհունս տանջանս զքեզ մատնէ »։ Հոգ ընելէն, մանաւանդ տարապայման հոգ ընելէն յաճախ մարդ կ'ենթարկուի յուսահատութեան, որմէ աւելի կարելի՞ է կարծել թէ կայ ծանրագոյն մեղք։

1. Ոչ թէ Տէր Յիսուս իշխանութիւնն ու դատաւորութիւնը չճանչեր, այլ կը ճանչէ պաշտօնականը (Յովհ. Ե. 24)։ Դատելը, մանաւանդ յանիրաւի, է ունենալ անգութ ու խիստ ոգի։ Եւ այս ոգին է միշտ դատապարտելի մանաւանդ Աստուծմէ։ Ոչ թէ միայն վայրապար դատաստանն է մեղադրելի, այլեւ առանց իրաւախոհութեան դատաստանի դիմելն է անվայել քրիստոնէութեան, որպէս կը գրէ Պօղոս (Ա. Կորնթ. Զ. 1-8)։

2. Անկեղծ սէրը չթոյլատրեր որ մարդ ուրիշը դատէ. ո՛վ չունի իւր աչքին մէջ շիւղ, եւ ինչո՞ւ ուրիշին աչքին մէջ գերան տեսնէ։ Ո՞վ է այն

Digitized by Google

եղբօր աչքի մէջի շիւղը, ու քու աչքիդ մէջի գերանը չես
տեսներ. 4 կամ ինչպէս կ'ըսես քու եղբօր, Թող տուր,
հանեմ քու աչքիդ այդ շիւղը, ու ահա քու աչքի մէջ
գերան կայ։ 5 Կեղծաւոր, հանէ՛ առաջ քու աչքէդ այդ
գերանը ու յետոյ նայէ հանել քու եղբօր աչքէն այն շիւղը։
*6 Շուներուն մի՛ տաք սրբութիւնը, ու ձեր մարգարիտը
խոզերուն առջեւ մի՛ ձգէք, որպէս զի իրենց ոտներուն
տակ չկոխկռտեն զանոնք ու դառնան, զձեզ երգիծանեն։
*7 Ուզեցէք ու ձեզի պիտի տրուի. փնտռեցէք ու պի-
տի գտնէք, զարկէք ու պիտի բացուի ձեզի։ 8 Որովհետեւ
ով որ ուզէ, կ'առնու. ու ով որ կը փնտռէ, կը գտնէ.
ու ով որ կը զարնէ, պիտի բացուի անոր։ 9 Ձեզմէ ո՞ր
մարդն է, որմէն իր որդին հաց ուզէ, միթէ քա՞ր պիտի
տայ անոր. 10 ու կամ ձուկ ուզէ, միթէ օ՞ձ պիտի տայ

մարդ որ չունենայ թերութիւն, եւ ուրիշին թերութիւնը խծբծելով դատափետէ զնա չարաչար։ Ուրեմն նոյն իսկ չարագոյն է այն դատաւոր, որ մեղօք զօր ունի, կը դատէ ուրիշը որ իրեն չափ, կամ զուցէ իրմէ պակաս, մեղք ունի, եւ առաւել վա՜յ, յորժամ անմեղը կը դատէ։

6. Զտալ սրբութիւնը պիղծ ու չար մարդերու, այսինքն խոզաբարոյ եւ շնաբարոյ անձերու, որք կը ծեքեն ճշմարտութիւնը սիրելով զգայականը միայն։ Այնպիսիներու՝ որոց որովայնն է Աստուած իւրեանց եւ փառք ամօթն իւրեանց, Աւետարանի մարգարիտը չտալն է բարի։ Ա՛յս է քարոզութիւնն, որ է թօթափելով ոտներու փոշիները մեկնել այսպիսիներէ (Մատթ. Ժ. 14-16)։

7. Յետոյ Յիսուս կը բանայ երկնքի ողորմութեան դռները, յայտարարելով թէ անհնար է որ մարդ Աստուծոյ աղաչէ ու խնդրէ ու չլսուի, օրինակ բերելով թէ ձենէ ո՞վ իւր զաւկին՝ հացին տեղ քար ու ձուկին տեղ օձ կուտայ։ Եւ ի՛նչ ճշմարիտ վարդապետութիւն. մարդիկ որ չար են, այսինքն չեն Աստուծոյ պէս բարի, իրենց զաւակներուն համար երբ բարի կ'ուզեն. կարելի՞ է կարծել թէ Աստուած որ ամենեւին բարի է, չար ուզէ իւր արարածներուն, մանաւանդ մարդիկներուն համար, որք իրմէն բարի բան կ'ուզեն (Ղուկ. ԺԱ. 13), սակայն մարդ խնդրելու է Աստուծոյ կամացն համեմատ (Ա. Յովհ. Ե. 11), եւ թախանձելով (Յովհ. ԺԴ. 13 : ԺԶ. 23-25), եւ ամենեւին չարաչար չխնդրելով (Յակ. Դ. 3)։

12. Այս է ոսկեղէն կանոն. մարդկային բովանդակ բարոյական կենցաղն է յայսմ հաստատուած։ Երբէք կարելի չէ այս կանոնէն դուրս գտնել ո եւ է բարոյական կեանք։ Արդարութեամբ ապրիլն այս կանոնովն է եւ

Digitized by Google

անոր ։ 11 Ուրեմն դուք որ չարեր էք, գիտէք աղէկ պար-
գեւներ տալ ձեր զաւակներուն, ո՛րչափ աւելի ձեր Հայրը,
որ երկինքն է, բարիքներ պիտի տայ անոնց, որոնք զայնս
կը խնդրեն ։
*12 Ամէն բան զոր կ՚ուզէք, որ մարդիկները ձեզի
ընեն, անանկ ալ դուք անոնց ըրէք. որովհետեւ օրէնքն
ու մարգարէներն այս է ։
*13 Նեղ դռնէն մտէք. որովհետեւ լայն է դուռը ու
արձակ ճանապարհն որ կորստեան կը տանի, ու շատեր
կան որ անկէ կը մտնեն. 14 որովհետեւ նեղկուկ է դուռը
ու նեղ ճանապարհը որ դէպ ի կեանք կը տանի, ու քե-
չեր կան, որ զայն կը գտնեն ։
*15 Զգուշացիք սուտ մարգարէներէն, որոնք ոչխարնե-
րու հագուստով ձեզի կուգան, ու ներսէն յափշտակող

եթ ։ Ինքզինքիդ ինչ որ կ՚ուզես, զայն ընել ուրիշին, այս է օրէնք ու բոլոր մարգարէութեանց պատուէրներուն բովանդակութիւնը ։

13. Նեղ դռնէն մտնելն է առաքինութեամբ վշտակիր կամ նեղուիլ, վասն զի բարեգործութեանց մէջ որքան մարդ կրէ ցաւեր, այնքան դիւրին կը գտնէ ճանապարհն որ ի կեանս կը տանի ։ Աւա՜ղ, այսպիսիներն են շատ քիչ ։

15. Ծործորեցին կը գրէ. « Նախ ընդ շունս եւ ընդ խոզս ոչ տալոց հաղորդել · իսկ այժմ այլ իմն դաւողաց նշանակ տայ չար քան զառաջինն, զի նոքա յայտնիք էին եւ սոքա ի ծածուկ ։ Ի նոցանէ հեռանալ հրամայեաց, եւ զսոսա մեծաւ զգուշութեամբ քննել ։ Բայց ո՞յք են որ զսուտ մարգարէս կոչէ, զի զհերձուածողացն ոչ ասէ, զի ի հերձուածողսն բազում անգամ գտանին վարք պարկեշտք, իսկ առ սոսա ոչ բնաւ, որպէս ասէ թէ ի գործոյ նոցա ծանիջիք զնոսա ։ Ինձ թուի զսուտ առաքեալսն ասէ, զորս Պօղոս մշակ նենգաւոր կոչէ, զի որպէս մշակք նենգեալք տանուտէրանց զայգին ապականեն, այսպէս եւ սոքա օրէնսօր կերպարանեալք՝ զհօտսն փողոտեն » ։ Բարէ՛, ո՞ր ժամանակ քրիստոնէական սուրբ կրօնը չունեցաւ անմեղութեան այսինքն ողորմածութեան, աղօթասիրութեան, խոնարհութեան ու այլեւայլ առաքինական զարդերով իբր պաճուճուած պաշտօնեայներ, որք թէեւ արտաքուստ գառներ էին, ձեւացած, այլ իսկապէս, էին գայլեր ։

16. Յիսուս կը յորդորէ պտուղէն ճանչել, այսինքն ամէն մարդ իւր գործէն ճանչել. բայց այս միթէ կարելի՞ է ամէն ատեն. միայն թէ բան մը կայ, եւ է ճշմարիտ, այսինքն երբ մենք անկարող ըլլանք ճանչելու, Աստ-

Digitized by Google

գայլեր են ։ *16 Անոնց պտուղէն . ճանչցէք զանոնք . միթէ
փուշերէ խաղող կը քաղուի՞ կամ տատասկէ թուզ ։
17 Այսպէս ամէն աղէկ ծառ աղէկ պտուղ կը բերէ . 18 չը-
կրնար աղէկ ծառը գէշ պտուղ բերել ու գէշ ծառն աղէկ
պտուղ բերել ։ 19 Ամէն ծառ որ աղէկ պտուղ չբերեր, կը
կտրուի ու կրակը կը ձգուի ։ 20 Ուրեմն անոնց պտուղէն
զանոնք ճանչցէք ։
*21 Ոչ թէ ով որ ինծի տէր, տէր ըսէ, պիտի մտնէ
երկնքի արքայութեան մէջ . հապա ով որ կը կատարէ իմ
Հօրս կամքը, որ երկինքն է ։
22 Շատերը պիտի ըսեն ինծի այն օրը. «Ով տէր, տէ՛ր,
չէ՞ քու անունով մարգարէութիւններ ըրինք, հրաշներ
գործեցինք»։ 23 Եւ այն ատեն պիտի ըսեմ անոնց, թէ

ուած կը ճանչէ ու կը պատուհասէ . այս է կտրուիլն ու կրակը ձգուիլը ։ Ուրեմն ուրիշը ճանչելու հետամտութիւնն է միշտ գովելի, որպէս զի չխաբուինք ։ Ոսկեբերան կը յաւելու . « Եւ զի մի ասիցես, եթէ անհնարին է ճանաչել զայնպիսան, դարձեալ ինն ի մարդկան օրինակաց բերեալ ասէ . « Ոչ որք քաղէ ի փշոց խաղող եւ ոչ ի տատասկէ թուզ » ։ Ազան կամ անազան դիւրին է ճանչել կեղծն ու սուտն, եթէ մեր հետամտութիւնն է ըստ առաջնորդութեանն Աստուծոյ ։

21. Յիսուս ի վերջոյ իւր դատաւորութիւնն ի յայտ կը հանէ ։ Մինչեւ ցայժմ իբր վարդապետ խօսեցաւ, իսկ այժմ իւր մեսիայական փառքն ի վեր կը հանէ շեշտելով թէ պիտի դատապարտէ այն ամէն անձերն, որք մինչեւ անգամ թէեւ իւր անունովն են աղօթած ու հրաշքներ իսկ գործած, այլ սակայն չեն կատարած իւր Հօր կամքը . ահռելի է այս սաստ, եւ Լեռան-քարոզի այս վերջաւորութիւնն է կարճ ազդեցիկ ։ Եթէ չկայ սէր, մարգարէութիւններ ընել ու դեւեր հանել եւ հրաշքներ գործել ոչինչ են (Ա. Կորնթ. ԺԳ. 1-4), զի Աստուած չար մարդերու եւս կուտայ այդպիսի ձիրքեր ։ մարգարէանալ Բաղաամի (Թիւք ԻԴ) եւ Կայիափայի (Յովհ. ԺԱ. 51) եւ հրաշագործել Եգիպտոսի կախարդներուն (Ելք Է. 10 ։ Ը. 7)։

24. Յիսուս կը կնքէ իւր այս Լեռան-քարոզը, նմանցնելով իւր խօսքերուն ունկնդիրն ու կատարողը իմաստուն մարդու որ իւր տունը կը շինէ վէմի վրայ, որ չկործանիր, չխախտիր իւր հաւատք, որքան յաճախեն հովերն ու անձրեւներ այսինքն, այլեւայլ փորձութիւններ . մինչդեռ յիմարին տունը շուտով կը փլի ու կը քանդուի, քանի որ աւազի, այսինքն հաստատուն հաւատքի վրայ չէ կառուցուած ։

28. Ասի ի բերան եղաւ ժողովուրդն երբ լսեց Յիսուսի այս վսեմ քարո-

Digitized by Google

ընաւ զձեզ չէի գիտեր. մեկդի կեցէ՛ք ինէ ամէնքդ, որ անօրէնութիւն կը գործէիք։

*24 Ով որ լսէ այս իմ խօսքերս ու զանոնք կատարէ, պիտի նմանի իմաստուն մարդու, որ իր տունը շինեց վէմի
վրայ։ 25 Անձրեւներն իջան ու գետեր վազեցին, հովեր փչեցին ու այն տանը զարկին, ու չփլաւ, որովհետեւ վէմի
վրայ հաստատուած էր։ 26 Եւ ով որ լսէ իմ այս խօսքերս ու չը կատարէ զանոնք, պիտի նմանի տխմար մարդու,
որ շինեց իր տունը աւազի վրայ։ 27 Անձրեւներն իջան, գետեր ելան, հովեր փչեցին, ու այն տանը զարկին, ու ինկաւ, ու անոր փլչիլն էր խիստ մեծ»։

*28 Եւ եղաւ, երբ Յիսուս այս ամէն խօսքերը լմնցուց, ժողովուրդները կը զարմանային անոր վարդապետութեանը
վրայ, 29 որովհետեւ իշխանութեամբ կը սորվեցնէր ու չէ թէ անոնց դպիրներուն պէս։

ԳԼՈՒԽ Ը.

*1 Բայց երբ այն լեռնէն իջաւ, շատ ժողովուրդներ
անոր ետեւէն գացին։ *2 Եւ ահա բորոտ մը մօտենալով
երկրպագութիւն կ'ընէր անոր, ու կ'ըսէր. «Տէր, թէ որ
ուզես, զիս կրնաս սրբել։ *3 Յիսուս իւր ձեռքը երկնցուց

զութիւնը, վասն զի նա դպիրներուն պէս չէր խօսեր աւանդութենէ կամ ուրիշներէ յեղյեղուած աւելորդաբանութիւններ, այլ յինքենէ. միշտ շեշտելով «Կ'ըսեմ ձեզի»։ Լեռան այս քարոզն է վսեմագոյն մասն քրիստոնէական վարդապետութեան, զոր Ղուկաս համառօտ կը գրէ, ի բաց կը դնէ Մովսիսական օրէնքի եւ Փարիսեցիական վարդապետութեանց մասերն, իբր անպէտ հեթանոսաց. որոց կը գրէր իւր Աւետարանը (Զ. 20-49)։

---

1. Ոչ թէ միայն ունկնդիրներն, այլեւ ուրիշ շատեր Յիսուսի ետեւէն կ'երթային, միայն թէ բորոտին բժշկութիւնն եղաւ Լեռան քարոզէն առաջ (Ղուկ. Ե. 12-16 ։ Մարկ. Ա. 40—45)։ Այլ որովհետեւ Մատթէոս Յիսուսի Լերան-քարոզի յիշատակութեանն էր աւելի ուշադիր, ուստի նորա մասնաւոր նշանագործութիւնները յետոյ կ'սկսի։ Բորոտութիւնն էր զարշելի ախտ (Ղեւտ. ԺԳ. ԺԴ)։ Բորոտը կը մերժուէր ժողովրդեան մէջէն, զի ախտն էր փոխանցիկ։ Մեզօք ապականուած մարդիկ եւս երկնքէն կը մերժուին, երբ

Digitized by Google

ու անոր դպաւ ու կ՚ըսէ». «Կ՚ուզեմ. սրբուէ»։ Եւ շու-
տով մը բորոտութիւնն անորմէ սրբուեցաւ։ *4 Եւ անոր
Յիսուս կ՚ըսէ. «Զգուշացիր, մէկու մը չըսես. այլ գնա՛,
ինքզինքդ ցոյց տուր քահանային ու ըրէ այն նուէրը, զոր
Մովսէս պատուիրեց անոնց վկայութեանը համար։
*5 Եւ մտնելով Կափառնայում, հարիւրապետ մը անոր
մօտեցաւ, կ՚աղաչէր անոր, 6 ու կ՚ըսէր. «Տէր, իմ տղան
(ծառայ) տան մէջ անդամալոյծ պառկած կը կենայ, չա-
րաչար տանջուելով»։ 7 Յիսուս անոր կ՚ըսէ. «Ես պիտի
գամ ու բժշկեմ զանի»։ 8 Հարիւրապետը պատասխան
տուաւ ու կ՚ըսէ. «Տէր, ես արժանի չեմ, որ դուն մտնես

բորոտներ (Յայտ. ԽԱ. 27)։ Այս բորոտ «ի ծունր» ըստ Մարկոսի (Ա. 40) եւ ըստ Ղուկասու «Անկեալ ի վերայ երեսաց» (Ե. 12) իր ախտին բժշկութիւնը կը խնդրէր ըսելով,

2. «Տէր, եթէ ուզես, կրնաս զիս սրբել»։

3. Բորոտը ոչ թէ գիտէր թէ Յիսուս է Աստուած, վասն զի Յիսուսի աշակերտներն անգամ շատ ուշ գիտցան զայս, այլ հաւատալով թէ նա է հրաշագործ, Աստուծմէ ղրկուած, ուստի ոչ թէ «Կարող ես, ըսաւ, այլ եթէ ուզես, կրնաս զիս սրբել»։ Եւ Յիսուս զանի կը բժշկէ իսկոյն դպչելով. մինչդեռ ուրիշ անգամ խօսքով ու հրամանով բժշկեց ուրիշները, այսինքն չէր գործածեր ո եւ է ձեւ բժշկական, թող որ ցոյց տալ էր միանգամայն թէ ինքն ո եւ է ախտէ չպղծուիր։

4. Յիսուս բորոտին կը պատուիրէ չհամբաւել իր այս հրաշագործութիւն, այլ նա կը հռչակէ (Մարկ. Ա. 45), որով Յիսուս ստիպուեցաւ անապատ տեղեր քաշուիլ, թէեւ ժողովուրդը կուգար, կը գտնէր զինքը։ Յիսուս կասկած չտալու համար թէ ծիսական օրէնքը քակելու հետամուտ է, կը պատուիրէ բորոտին տանիլ օրինական ընծայն առ քահանայն (Ղեւտ. ԺԴ. 4), որպէս զի ընդունուէր միւսանգամ ընկերութեան մէջ, առնլով նորա վկայութիւնը թէ բժշկուած է եւ միանգամայն քահանայք գիտնային թէ Յիսուս է Մեսիայն եւ վկայէին ժողովրդեան։

5. Յիսուս կը բժշկէ հարիւրապետին ծառայն։ Սա էր սպայ Հռովմէական բանակէն, սիրող Հրեայները (Ղուկ. Է. 3-6)։ Ղուկաս կը պատմէ թէ հարիւրապետը նախ Հրեայներէն ծերեր ու յետոյ բարեկամներ ղրկեց։ Կ՚երեւի թէ պատգամաւորներ ղրկելէն յետոյ հարիւրապետն անձամբ գնաց։ Այսպիսի թեթեւ անմիաբանութիւններ յաճախ են առ ո եւ է մատենագիրս, նոյն իսկ Սուրբ-Գրքին մէջ, ուր յիշուած կայ թէ Պիղատոս ծեծեց Յիսուսը, մինչդեռ ծեծել տուաւ (Յովհ. ԺԹ. 1)։

Digitized by Google

իմ յարկիս տակ, այլ ըսէ՛ խօսքով ու թող բժշկուի իմ
տղան: 9 Որովհետեւ ես իշխանութեան տակ մարդ մըն եմ:
ու իմ իշխանութեանս տակ զինուորներ ունիմ. ասոր ըսեմ,
գնա, ու կ'երթայ, եւ ուրիշին, թէ եկուր ու կուգայ,
եւ ծառայիս թէ ըրէ՛ այս բանը, ու կ'ընէ»: *10 Յիսուս
երբ լսեց, զարմացաւ, ու կ'ըսէ անոնց որոնք իր ետեւէն
կ'երթային. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. Իսրայելի մէջ այս-
պիսի հաւատք ամենեւին չգտայ: *11 Բայց կ'ըսեմ ձեզի
թէ շատեր արեւելքէն ու արեւմուտքէն պիտի գան ու
նստին Աբրահամի ու Սահակի ու Յակոբի հետ երկնքի
արքայութեան մէջ: 12 Եւ արքայութեան որդիները պիտի
ելլեն դուրս խաւարը. հոն լալ ու ակռաներու կրճտել պիտի
ըլլայ»: 13 Եւ Յիսուս կ'ըսէ հարիւրապետին. «Գնա ու

---

10. Յիսուս կը գովէ հարիւրապետին հաւատքը, զարմանալով, վասն զի իւր ազգայիններն այսպիսի հաւատք դեռ չէին ցոյց տուած: Հեթանոս մը կը հաւատար թէ Յիսուս է ամենազօր եւ հիւանդութիւնք եւ բոլոր գերբնական բաներ առ ոչինչ էին Յիսուսի համար:

Իսրայէլ կոչուեցաւ Յակոբ, երբ կռուեցաւ հրեշտակին հետ (Ծննդ. ԼԲ. 28-29): Այն տասն ցեղեր, որք բաժնուեցան Դաւթի տունէն, Իսրայէլեան կոչուեցան. Բաբելոնեան գերութենէն յետոյ այս ազգը Հրեայ կամ Իսրայելացի կոչելը սովորական եղաւ:

11. Յիսուս կը ջախջախէ Հրէական հպարտութիւնը եւ ահա յայտնապէս կը զրուցէ թէ աշխարհի ամէն կողմերէն շատեր պիտի գան նստիլ Աբրահամի, Իսահակի ու Յակոբի հետ, ու Թագաւորութեան բուն ժառանգներն այսինքն Հրէայներն արտաքս պիտի ձգուին, մութին մէջ. այս էր դատապարտութիւն Հրէական անհաւատ ազգին: Այլ մեզ ո՛րպիսի աւետիս մխիթարութեան:

14. Յիսուս կը բժշկէ Սիմոն-Պետրոսի զոքանչը ջերմէն, ուրեմն Պետրոս ամուսնացած էր, այլ թողած էր կինը, որպէս Յիսուս հրամայած էր թէ (Ղուկ. ԺԸ. 29), «Ո՛վ որ ձգեց իւր կինն ու տունը կամ որդիներն Աստուծոյ արքայութեանն համար, նա աւելին պիտի ժառանգէ»: Աղանդաւորութիւն է կարծել թէ Առաքեալք իրենց կիներն իբր քոյր պահեցին, քաշքշելով Պօղոսի սա խօսքը (Ա Կորնթ. 1-7): Մինչդեռ այդ կիներ, աշխարհէս ուրացած էին Առաքեալներուն նման: Քրիստոնէական հաւատքին համար, ոչ թէ միայն էրիկ, այլեւ կնիկ մարդիկ ներքինիացած էին յայնժամ «Վասն արքայութեանն Աստուծոյ», որոց մէջ պաշտօնեայներ ալ կային (Հռովմ. ԺԶ. 1):

Digitized by Google

*ինչպէս որ դուն հաւատացիր, պիտի ըլլայ քեզի»։ Եւ
այն օրը անոր տղան առողջացաւ։
*14 Եւ Յիսուս Պետրոսին տունը գալով տեսաւ, որ ա-
նոր զոքանչը պառկած՝ ջերմէն կը տագնապէր։ 15 Անոր
ձեռքէն բռնեց, ու ջերմը զանի թողուց. ոտքի ելաւ ու
անոնց կը ծառայէր։
*16 Երբ իրիկուն եղաւ, շատ դիւահարներ անոր քով
բերին ու խօսքով դեւերը հանեց, ու բոլոր հիւանդները
բժշկեց. *17 Որ կատարուի այն խօսքը, որ ըսուեցաւ Ե-
սայի մարգարէին ձեռքով. «Անիկա մեր հիւանդութիւնները
վերցուց ու մեր ցաւերը կրեց»։
*18 Յիսուս շատ ժողովուրդներ իր բոլորտիքը տես-
նելով հրամայեց որ անդին կողմը երթան։ *19 Եւ դպիր*

Պետրոսի զոքանչին բժշկութիւնը կը յիշեն Մարկոս (Ա. 21) եւ Ղուկաս (Դ. 31)։ Եւ եղաւ Կափառնայումի մէջ, թէեւ Պետրոս ու Անդրէաս Բեթսայիդայէն էին (Յովհ. Ա. 44)։ Այս կինն անշուշտ այն կիներէն էր, որք Յիսուսը կը պաշտէին «Ընչից իւրեանց» (Ղուկ. 2-3)։

16. Երբ իրիկուն եղաւ, ուրեմն շաբաթն անցած էր (Ղեւտ. ԻԳ. 32), զի չէր օրէն բեռ կրել եւ ոչ իսկ հիւանդ վերցունել (Յովհ. Ե. 10-16)։

17. Կարեկցեցաւ Յիսուս եւ այնքան խորին էր այս կարեկցութիւն որ յանձն առաւ հիւանդ մարդկութեան բոլոր ցաւերը ու մահ անգամ կրել, որպէս գուշակուած էր մարգարէէն (Ես. ԾԳ. 4)։

18. Ծործորեցին կը գրէ. «Քանզի հարեալք էին ի սէր վարդապետութեան նորա, միանգամայն եւ հրճուեալք ի հրաշս բժշկութեան նորա, եւ ի տեսս աստուածային գեղոյ նորա, իբրեւ զի գեղեցիկ էր քան զամենայն որդիս մարդկան»։ Դարերէ ի վեր աւանդութիւն կայ թէ Յիսուս մարդիկներուն ամենէն գեղեցիկն էր. վկայ Դամասկացի աւանդութիւնը։

19. Այս դպիրն էր անշուշտ վարակուած ագահութեամբ եւ փառասիրութեամբ, վասն կը կարծէր ճոխութիւն ստանալ այն Թագաւորութեան մէջ, զոր Մեսիայն պիտի ունենար աշխարհիս մէջ եւ գտնել փառք այսինքն բռնել բարձր դիրք, քանի որ Յիսուսի աշակերտներն էին տգէտ, բայց Յիսուս ջրելու համար դպրին այդ խորհուրդը, կ'ըսէ.

20. «Աղուէսներն որջեր ունին, ու երկնքի թռչունները բոյներ, բայց մարդոյ Որդին տեղ մը չունի, ուր դնէ գլուխը», այսինքն անմասն է երկրաւորէն։ Յիսուս ինքզինքը յաճախ «Որդի մարդոյ» կոչած է, ինչպէս կը կոչէր նաեւ ինքզինքը «Որդի Աստուծոյ», որպէս նախաձայնուած էր արդէն (Սաղմ. ՀԹ. 18։ Դան. Է. 13-14։ Սաղմ. Բ. 7։ Իմաստ. Բ. 12-21)։

Digitized by Google

մը մօտենալով կ'ըսէ անոր. «Տէր, ես ալ քու ետեւէդ
գամ, ուր որ երթաս» *20 Յիսուս անոր կ'ըսէ. «Աղուէս-
ներուն որջեր եւ երկնքի թռչուններուն բոյներ կան,
բայց Որդի մարդոյ չունի տեղ մը, ուր դնէ իր գլուխը»:
*21 Եւ անոր աշակերտներէն մէկը կ'ըսէ անոր. «Տէր ինծի
հրաման տուր, որ երթամ առաջ իմ հայրը թաղեմ»:
*22 Յիսուս անոր կ'ըսէ. «Իմ ետեւէս եկուր ու թող տուր
մեռելներուն, որ թաղեն իրենց մեռելները»:
*23 Եւ երբ նաւը մտաւ, անոր աշակերտներն անոր ե-
տեւէն գացին: 24 Եւ ահա ծովին մէջ մեծ ալէկոծութիւն
եղաւ, անանկ որ նաւը կը ծածկուէր ալիքներէն, ու ինքը
կը քնանար, 25 Եւ աշակերտները մօտենալով զանի ար-

---

21. Յիսուս նոր կոչած էր այս աշակերտը (Ղուկ. Թ. 59): Ծործորե-ցին գեղեցիկ կը գրէ. «Զնա (դպիրը) զի ախտիւ գայր, բժշկեաց, իսկ սա զի պարզամիտ ոք էր, առ ինքն ժողովեաց»:

22. «Ոչ եթէ արհամարհէ զպատիւ ծնողացն Ա'յն, որ օրէնս եդ եւ ինքն ելից գործով, այլ զի ցուցցէ թէ չիք ինչ կարեւոր քան զերկնաւորն» (Ծործորեցի): Ո՞րչափ շատեր կան, որք կ'սպասեն, որ մեռնի իրենց հայրն ու մայրն եւ վայելեն ժառանգութիւն, առանց փոյթ ընելու ի վայելս երկնաւոր ժառանգութեանց: Այդպիսիներու, որք հոգեւորապէս մեռած են, թոյլ տալու է թաղել իրենց պէս մեռածները: Մեր առաջին պարտքն է երկնային ժառանգութեան հետամուտ լ (Ղուկ. Թ. 57-62):

23. Նաւը կը մտնէ Յիսուս. անտի ցերեկն արդէն քարոզած էր ժողովրդեան (Մարկ. Դ. 1), իւր աշակերտներն ալ ի միասին: Ծովը ալէկոծած է, ու ինք կը քնանայ, ուրեմն խոնջած էր. խոր քուն, վասն զի չլսեր փոթորկին մռնչիւններն ու աշակերտներուն աղմուկը, որք ուր ուրեմն կ'արթնցնեն զինքը, որ ճար մը ընէ վտանգին. ուրեմն նորա չէին առանց հաւատոյ, այլ դեռ ցկար էին ի հաւատս, ուստի Յիսուսէն կը կշտամբուին իբր թերահաւատներ: Յիսուս կը սաստէ հովերուն ու ծովին, որք եւ իսկոյն կը հանդարտին (Մարկ. Դ. 35-40: Ղուկ. Ը. 22-26): Մեր բոլոր ճառընտիրներն ու Շարականներ Եկեղեցին նաւու, կամ Նոյեան տապանի նմանցուցած են: Աշխարհս է ծով, ծով մեղաց, ուր ալէկոծութիւնք անընդհատ են, այսինքն փորձութիւններ. այլ սակայն Եկեղեցին կը դիմէ միշտ անվտանգ ի նաւահանգիստն երկնից, նաւապետութեամբ Քրիստոսի: Կան այնպիսիներ, որք փորձութեանց մէջ կը զանգատին, կարծելով թէ նաւն է ի վտանգի, մինչդեռ իրենք են վտանգուած, այսինքն տկարացած ի հաւատս:

Digitized by Google

Թնցուցին ու կ'ըսեն. «Տէր, ազատէ զմեզ, որովհետեւ
ահա կը կորսուինք»։ 26 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Ի՞նչու վախ-
կոտ էք, թերահաւատներ»։ Այն ատեն ելաւ ու հովերուն
ու ծովին սաստեց, ու եղաւ մեծ խաղաղութիւն։ 27 Եւ
մարդիկը զարմացան ու կ'ըսէին. «Ի՞նչպիսի մէկն է աս,
որ հովերն ու ծովը կը հնազանդին ասոր»։
28 Եւ երբ միւս կողմը՝ Գերգեսացիներուն երկիրը ան-
ցաւ, երկու դիւահարներ անոր պատահեցան գերեզման-
ներէն ելած, խիստ կատաղի, այնպէս որ կարելի չէր
*մէկու մը այն ճամբայէն անցնիլ։ *29 Եւ ահա պոռացին ու*
կ'ըսէին. «Մեզի ու քեզի ի՞նչ կայ, Յիսուս, Որդի Աս-
տուծոյ, ժամանակէն առաջ զմեզ տանջելո՞ւ եկար»։

---

28. Յիսուս կուգայ Գերգեսացւոց երկիրը. Ղուկաս կը գրէ «Գադարացւոց» (Ը. 26-40), նոյնպէս Մարկոս (Ե. 1-21)։ Գադարա էր մայրաքաղաք Յորդանանու արեւելեան կողմին, իսկ Գերգեսա, այժմ Քէրզա, էր փոքրիկ քաղաք նոյն գաւառին մէջ։ Մարկոս ու Ղուկաս միայն մէկ դիւահար կը գրեն, այսինքն նա, որ բժշկուելէն յետոյ փափաքեցաւ Յիսուսի յարիլ, որպէս կը նշանակեն նոքա։ Խնդիր չէ գիտնալ թէ դեւերն ունին գոյութիւն, այլ խնդիր է թէ դեւերն ի մարդիկ կը մտնեն։ Սուրբ Գիրք կը խոստովանի թէ կայ այսօրինակ մէկ հիւանդութիւն, եւ այս չէ բուն խելագարութիւնը, վասն զի խելագարք չունին խելամտութիւն, մինչդեռ դիւահարք ունէին (Մարկ. Ա. 24։ Մատթ. Ը. 29։ Ղուկ. Դ. 41)։ Յայսօր իսկ չկան հեթանոս երկիրներ, որք մշտնջենաւոր երկիւղ ունին չար ոգիներէ։ Եւ նաեւ ո՞ր երկրի մէջ չկան բարոյապէս դիւահարներ։ Յիսուս ցոյց տալու համար թէ ինչպէս կ'իշխէ ծովին ու հովին, բժիշկ է հիւանդութեանց ու տէր մահուան, նոյնպէս դեւին, որ կը տիրէ մարդուն. կարող է յաղթել, զի ինքն անորմէ զօրաւորագոյն է (Ղուկ. ԺԱ. 21-22)։

Այս դիւահարներ տարուած ու դրուած էին գերեզմաննոցներու մէջ, բնակութենէ հեռի եւ թէ «Որպէս մեռեալ մարմինք ի գերեզմանի դնին, այսպէս եւ հոգիք նոցա՝ մեռեալք էին մեղօք, վասն այնորիկ եւ մարմինք նոցա գերեզմանք եղեն դիւաց» (Ծործորեցի)։

29. Դեւք կը խոստովանին թէ Յիսուս է Որդի Աստուծոյ, միայն թէ տարաժամ տանջուելնուն դէմ կը բողոքեն, զի որպէս Ծործորեցի կը դիտէ, նոցա բուն տանջանաց ժամանակն է վերապահուած վերջին մեծ օրուան, դատաստանին (Յուդա Ա. 6)։ Դեւերը կը բողոքեն ըսելով. «Դուն, Յիսուս, մենէ ի՞նչ կ'ուզես», քանի որ արդէն իսկ Աստուածութեանդ երեսէն ընկած ու դատապարտուած եմք»։

Digitized by Google

30 Եւ անոնցմէ շատ հեռուն արածուող խոզերու երամակ
մը կար։ *31 Եւ դեւերը կ'աղաղակէին անոր ու կ'ըսէին.
«Թէ որ զմեզ կը հանես ասկէց, հրաման տուր որ երթանք
խոզերուն երամակը»։ *32 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Գացէք»։
Եւ անոնք ելլելով գացին խոզերու երամակը եւ բոլոր
երամակը բարձրէն վազեց ծովը ու մեռան ջուրերուն մէջ։
33 Եւ խոզարածները փախան, ու քաղաք գալով ամէնը
պատմեցին, ու դիւահարներուն պատահածն ալ։ 34 Եւ ա-
հա բոլոր քաղաքը Յիսուսի դէմը ելաւ. երբ զանի տե-
սան, աղաչեցին որ անոնց սահմաններէն երթայ։

---

31. Այլ դեւերն էր կ'աղաչէին մտնել խոզուն մէջ. — վասն զի, չա-րիք ընելուն մէջ է նոցա հաճոյքն ու զուարթութիւն։

32. — Այլ Յիսուսի էր Թողուլ. — Նա որ Թոյլ տուած էր դեւերուն մտնել ի մարդիկ, կրնար Թոյլ տալ որ մտնեն յանասունս. նաեւ Աստուած կը պատժէ շատ անգամ մարդիկը, զրկելով ստացուածքէ, եւ այս եւս շատ կերպերով, մրրկով, ժանտախտով, ժաժով եւայլն, ուրեմն դեւերու ձե-ռամբ եւս։ Իսկ Ծործորեցի կը գրէ. «Զի այնու բնակիչք աշխարհին ու-սանիցին զզօրութիւնն Արարչին, զի ուր յայտնի էր անուն նորա, ոչինչ կարէ ցուցանէր նշանս, իսկ որք ոչն գիտէին եւ տակաւին յանմտութեան կային, անդ լուսաւորագոյնս փայլէր»։ Կայ ուրիշ մէկ մեկնութիւն եւս. Օրէնքն արգիլած էր խոզ պահելն ու ուտելը. խոզարածներն էին Հրեայ անշուշտ, ուստի այդ պատիժն էր արդար պատիժ նոցա օրինազանցու-Թեան։

34. Գերգեսացիք կարծեցին Թէ Յիսուս հոն մնալով զուցէ զիրենք զրկէ իրենց ստացուածքներէն ի պատիժ իրենց մեղաց. ո՞վ կուրութիւն մարդ-կային մտաց։ Իսկ կը յաւելու Ծործորեցի, Թէ նոքա «Վասն երկիւղածու-Թեան ունէին աղաչել գնալ ի սահմանաց նոցա, ոչ արժանի համարելով զան-ձինս շնորհացն այնոցիկ, որպէս Պետրոս ասէր. «Ի բաց գնա յինէն, Տէր զի մեղաւոր եմ ես» (Ղուկ. Ե. 8)։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Թ.

*1 Եւ նաւը մտնելով անդին կողմը անցաւ ու եկաւ
իր քաղաքը ։ 2 Եւ ահա անոր քով բերին անդամալոյծ մը,
որ մահիճին մէջ կը դրուէր , ու Յիսուս տեսնելով անոնց
հաւատքը , կ'ըսէ անդամալոյծին . «Քեզի ներուած թող ըլ-
լան քու մեղքերը» ։ *3 Եւ ահա դպիրներէն քանիներ
կ'ըսեն մտքերնին . «Հայհոյութիւն կ'ընէ ատիկա» ։ *4 Եւ
Յիսուս գիտնալով անոնց խորհուրդները կ'ըսէ , անոնց .
«Ի՞նչու չար բաներ կը մտածէք ձեր սրտերուն մէջ .
5 Ո՞րը դիւրին է . ըսել , քու մեղքերը քեզի թողո՞ւած
ըլլան , թէ ըսել , ելիր ու պտըտէ ։ 6 Այլ որպէս զի գիտ-
նաք թէ աշխարհիս վրայ Որդի մարդոյ մեղքերու թո-
ղութիւն տալու իշխանութիւն ունի» . այն ատեն կ'ըսէ
անդամալոյծին ։ «Ելիր . առ քու մահիճը ու քու տունը
գնա» ։ 7 Եւ ելլելով գնաց իր տունը ։ *8 Ժողովուրդներն
երբ տեսան , զարմացան , եւ մարդիկներուն այնպիսի իշ-
խանութիւն տուող Աստուածը կը փառաւորէին ։
*9 Եւ Յիսուս անկէց անցնելով մարդ մը տեսաւ , որ կը

---

1. Յիսուս կը մեկնի անտի , նաւ մտնելով , վասն զի նա չընդունեցան զմարդիկ , որ ընդունին իւր պարգեւները (Ղուկ. Ժ. 10-11) , եւ ի Կափառնայում կուգայ , ուր բժշկեց անդամալոյծը , նախ թողութիւն տալով նորա մեղաց, ուստի գայթակղեցան դպիրներէն քանիներ, իրարու փսփսալով .

3. « Կը հայհոյէ դա » ։

4. Այլ Յիսուս որովհետեւ մարդկային հոգին բժշկելու եկած էր , քան թէ մարմինը , գիտնալով թէ ախտերն աւելի մոլութեանց ու մեղաց ծնունդ էին, ուստի բացէ ի բաց, անդէն իսկ , կը յայտնէ իւր Մեսիայական փառքը , իշխանութիւնը զոր ունէր մեղաց թողութեան համար ։ Աստուած միայն կը թողու մեղքը (Ես. ԽԳ. 25 ։ ԽԴ. 22), եւ կը բժշկէ զմեզ, եթէ տեսնէ մեր հաւատքը ։

8. Ի տես այս հրաշքին , ժողովուրդն ու անդամալոյծը (Ղուկ. Ե. 25) փառաւորեցին զԱստուած (Մար. Ե. 17-26) ։

9. Յիսուս Մատթէոսը , որ եւ Ղեւի, կը կոչէ յաշակերտութիւն (Մար. Բ. 13 ։ Ղուկ. Ե. 27-28) , որոյ տան մէջ ,

Digitized by Google

նստէր մաքսաւորութեան մէջ Մատթէոս անունով, ու
կ'ըսէ անոր. «Իմ ետեւէս եկուր»։ Եւ ելլելով գնաց ա-
նոր ետեւէն։ *10 Եւ եղաւ որ ան երբ տան մէջ սեղան
նստած էր ու ահա շատ մաքսաւորներ ու մեղաւորներ
եկած ու նստած էին Յիսուսի եւ անոր աշակերտներուն
հետ։ *11 Փարիսեցիները երբ տեսան, անոր աշակերտնե-
րուն կ'ըսեն. «Ձեր վարդապետն ի՞նչու մաքսաւորներու
ու մեղաւորներու հետ կ'ուտէ»։ *12 Իսկ Յիսուս երբ
լսեց, կ'ըսէ անոնց. «Առողջներուն բժիշկ պէտք չէ, հապա
հիւանդներուն։ *13 Գացէք սորվեցէք ի՞նչ է. «Ողորմու-
թիւնը կ'ուզեմ, ու չէ թէ զոհը. վասնզի չեկայ արդար-
ները կանչելու, հապա մեղաւորները»։

*14 Այն ատեն անոր մօտեցան Յովհաննէսի աշակերտ-
ները ու կ'ըսեն. «Ի՞նչու մենք ու Փարիսեցիները շատ
անգամ ծոմ կը պահենք եւ քու աշակերտներ չեն պահեր»։
*15 Յիսուս անոնց կ'ըսէ. «Միթէ կարելի՞ է որ հարսնիքի
տղաքը սուգ ընեն, քանի որ փեսայն իրենց հետ է. բայց
պիտի գան օրեր, երբ անոնցմէ փեսան վերցուի, այն ա-
տեն պիտի պահեն։ *16 Մէկը նոր լաթի կտոր չձգեր հին
հագուստի վրայ, վասն զի այն հագուստին ամբողջութիւնը
կը փեխըռտէ ու կ'առնու, կ'ելլէ, եւ պատռուածքը ա՛լ աւելի

---

10. Սեղանակից կը լինի մաքսաւորներու ու մեղաւորներու ի գայթակղութիւն Փարիսեցւոց ։

11. Որք կը մեղադրեն Յիսուսը, վասն զի ըստ Թալմուտի՝ ոչ մէկ րաբունի կամ վարդապետ կրնար սեղան նստիլ ժողովրդեան ստորին մարդերուն հետ ։

12. Յիսուս կ'արտասանէ առածաձեւ սա խօսքը. «Առողջ մարդիկ պէտք չունին բժշկի, այլ հիւանդներն ունին». այսինքն հոգւով հիւանդներն եւ մեղաւորները բժշկելն է գործ առաքինութեան ու աստուածային ։ Այլ սակայն, պէտք չէ կարծել թէ կան հոգւով առողջներ. — ամենեւին ։ Ծործորեցի կը յաւելու. «Իսկ այն թէ «Ոչ եկի կոչել զարդարս», ոչ թէ նոքա արդարք էին, այլ հեգնէ զնոսա, ըստ այնմ թէ «Ահա Ադամ եղեւ իբրեւ զմի ի մէնջ» (Ծննդ. Գ. 22) ։

13. Երբայական ոճ է այս. կը նշանակէ թէ Աստուած ողորմութիւնը կը նախընտրէ զոհէն (Ովսէ Զ. 6 ։ Միք. Զ. 6-8) ։ Աւելի կը սիրէ գթութեան ու ողորմութեան գործեր քան թէ զոհերու պահպանութեան, որոց յաճախ յայնժամ Փարիսեցիք կարեւորութիւն կուտային ։

Digitized by Google

գէշ կ'ըլլայ ։ 17 Եւ նոր գինին հին տիկերու մէջ չեն դներ ,
եթէ ոչ տիկերը կը պատռին , եւ գինին կը թափուի ու
տիկերն ալ կը կորսուին . հապա նոր գինին նոր տիկերու
մէջ կը դնեն , ու երկուքն ալ կը պահուին » ։
*18 Երբ ան անոնց հետ դայս կը խօսէր , ահա իշխան
մը մօտենալով անոր երկրպագութիւն կ'ընէր ու կ'ըսէր .
« Աղջիկս ալ հիմա մեռաւ , բայց գալով անոր վրայ քու
ձեռքը դնես , պիտի ապրի » ։ 19 Յիսուս ելաւ եւ իր ա-
շակերտներուն հետ մէկտեղ անոր ետեւէն գնաց ։
*20 Եւ ահա տասն երկու տարուան տեռատես կին մը
մօտենալով ետեւէն՝ անոր հագուստի ծայրին դպաւ ,
21 վասն զի կ'ըսէր իր մտքին մէջ . « Թէ որ միայն անոր
հագուստներուն դպչիմ , կ'ազատիմ » ։ 22 Բայց Յիսուս երբ
ետին դարձաւ ու տեսաւ զանի , կ'ըսէ . « Քաջալերուէ ,
աղջիկ , քու հաւատքը զքեզ առողջացուց » ։ Եւ այն կինը
նոյն ժամուն փրկուեցաւ ։
*23 Երբ Յիսուս իշխանին տունը եկաւ , ու տեսաւ
փողահարները ու շատ բազմութիւն , *24 կ'ըսէ անոնց .
« Մէկդի գացէք , որովհետեւ չէ թէ այդ աղջիկը մեռած
է , հապա կը քնանայ » ։ *25 Եւ կը ծաղրէին զանի . ու երբ

---

14. Յովհաննէսի աշակերտներն ու Փարիսեցիներն կը պահէին ստէպ, ուստի կը գայթակղին, տեսնելով որ Յիսուսի աշակերտները չեն պահեր (Մարկ. Բ. 18-23 ։ Ղուկ. Ե. 33-39) ։

15. Յիսուս կը յայտնէ թէ աշխարհս այժմ հարսնիքի մէջ է գալստեամբ երկնաւոր փեսային, ուստի սգալու ու պահելու պէտք չկայ ։ Թող որ ինքն արդէն արգիլած էր ի ցոյց մարդկան ո եւ է ծէս կատարել, նոյն իսկ պահելը տրտում ու տխուր ձեւանալով (Մատթ. Զ. 16) ։

16. Նորն հին լաթը քաշելով կը պատռէ զայն ։ Արդէն հինն էր մաշած (Եբր. Ը. 13) ։ Հին տնտեսութիւնը կարելի չէր նորին հետ կարկտել ։ Թէ նոր գինին չդրուիր հին տիկերու մէջ, այս վարդապետութիւն, բարէ, այնպէս մեկնողներ եղան, թէ հին տնտեսութենէ ամենեւին բան մը օրինակելու չէ, պահելու չէ, մինչդեռ Յիսուս եկած էր ոչ թէ «լուծանել զՕրէնս կամ զՄարգարէս, այլ լնուլ» (Մատթ. Ե. 17) ։

18. Իշխան էր Յայրոս (Մարկ. Ե. 22-43 ։ Ղուկ. Ը. 41-56), որ կը հաւատայ թէ Յիսուս միայն իր ձեռքը դնելով կրնար իր աղջկան տալ կենդանութիւն, ուստի Յիսուս իրեններովը կ'երթայ, ի վարձ հաւատոյն Յայրոսի ։

Digitized by Google

բազմութիւնը դուրս ելաւ, մտաւ, անոր ձեռքէն բռնեց
ու աղջիկը ոտքի ելաւ։ 26 Ու այս համբաւը այն բոլոր
երկրին մէջ ելաւ։
*27 Եւ երբ Յիսուս անկէց կ'անցնէր, երկու՝ կոյրեր ա-
նոր ետեւէն ինկան, կը պոռային ու կ'ըսէին. «Մեզի ո-
ղորմէ, Դաւթի որդի»։ 28 Եւ երբ տունը եկաւ, կոյրերն
անոր մօտեցան. «Կը հաւատա՞ք թէ կրնամ այս բանը
ձեզի ընել»։ Կ'ըսեն անոր. «Այո, Տէր»։ 29 Այն ատեն
անոնց աչքերուն դպաւ ու կ'ըսէ. «Ձեր հաւատքին հա-
մեմատ թող ըլլայ ձեզի»։ 30 Եւ անոնց աչքերը բացուե-
ցան. ու Յիսուս անոնց սաստեց ու կ'ըսէ, «Զգոյշ կեցէք.
մէկը թող չգիտնայ»։ 31 Եւ անոնք ելլելով այն բոլոր
երկրին մէջ անոր համբաւը տարածեցին։
*32 Եւ անոնց դուրս ելլելու ատեն դիւահար համր
մարդ մը անոր բերին։ 33 Եւ դեւը ելլելու ատեն համրը
խօսեցաւ. ու ժողովուրդները զարմացան ու կ'ըսեն թէ
«Ու բնաւ Իսրայէլի մէջ ասանկ բան չերեւցաւ»։ 34 Բայց
Փարիսեցիները կ'ըսեն թէ «Դեւերու իշխանովը ատիկա
դեւեր կը հանէ»։
*35 Եւ Յիսուս կը պտըտէր բոլոր քաղաքներն ու գե-

---

20. Նման Յայրոսի այս կինն ալ կը հաւատայ թէ, եթէ գոնէ հագուստներուն դպչի, կը բժշկուի։ Յիսուս կ'զգայ ու կը գուշակէ զայս ու կը գովէ կնոջ հաւատքը։ Ով որ տեռատեսութեան ախտն ունենար, պիղծ էր ըստ Օրինաց (Ղեւտ. ԺԵ. 19-21), եւ անբժշկելի կը կարծուէր այս ախտ։

23. Փողահարներ եկած էին կոծ ընելու համար մեռելին վրայ ըստ հին սովորութեան (Բ. Մնաց. ԼԵ. 25)։

24. Կը ծաղրէին Յիսուսը, վասն զի ստուգած ու քննած էին թէ աղջիկն է մեռած, եւ Յիսուս կը կարծէ թէ կը քնանայ, կամ մարած ու նուաղած է։

25. Իսկոյն կը համբաւուի այս մեծ հրաշքը, վասն զի մեռելի կենդանութիւն տալն էր մեծագոյն հրաշք եւ ի հնումն Եղիա ու Եղիսէ միայն ըրած էին (Գ. Թագ. ԺԷ. 17-24 ։ Դ. Թագ, Դ. 8-38)։

27. Կը բժշկէ Յիսուս այս երկու կոյրերն, անոնց հաւատքին խոստովանութիւնը բանիւ բերանոյ առնլէ յետոյ։ Այս է դաս մեզ միշտ հաւատոյ դաւանութեամբ դիմել առ Տէր, որ թէեւ խստիւ կը պատուիրէ կոյրերուն չհռչակել իւր այս հրաշքը, այլ նոքա կը համբաւեն, գուցէ առ սաստիկ երախտագիտութեան, թէեւ անհնազանդութիւն էր այս։

Digitized by Google

ղերը, կը սորվեցնէր անոնց ժողովարաններուն մէջ, ու
արքայութեան աւետարանը կը քարոզէր, ու ժողովուր-
դեան մէջ եղած բոլոր ախտերը ու բոլոր հիւանդութիւն-
ները կը բժշկէր։ 36 Եւ տեսնելով ժողովուրդները գթաց
անոնց վրայ, որովհետեւ հովիւ չունեցող ոչխարներու
պէս յոգնած ու ցրուած էին։ 37 Այն ատեն կ՚ըսէ իր ա-
շակերտներուն. «Հունձերը շատ են, ու մշակները քիչ։
*38 Ուրեմն հունձերուն Տիրոջ աղաչեցէք, որ իր հուն-
ձերուն համար մշակներ հանէ»։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

*1 Եւ իր տասն երկու աշակերտները իր քով կանչե-
լով պիղծ ոգիներու վրայ իշխանութիւն տուաւ անոնց,
որ հանեն զանոնք, ու բժշկեն ամեն ցաւերը ու բոլոր
հիւանդութիւնները։ *2 Եւ տասն երկու առաքեալներուն

---

32. Յետոյ Յիսուս կը բժշկէ համր դիւահար մը, կը զարմանայ ժողովուրդը, բայց կ՚զայրին Փարիսեցիք, բարբառելով թէ Սատանայի զօրութեամբ կը հանէ դեւեր. անբնական չէր այս չարախօսութիւն, քանի որ չէին հաւատար Յիսուսի Մեսիայութեան։

35. Յիսուս ամէն տեղ կը քարոզէ արքայութեան Աւետարանը, կը բժշկէ ախտեր ու հիւանդութիւններ, եւ կը գթայ ժողովրդեան վրայ, որք հովիւ չունեցող ոչխարներու պէս խոնջած ու ցանուցիր էին։ Խոնջած արդարեւ Փարիսեցիական ծէսերու բեռներու տակ հեծելով. ցանուցիր էին, զի չունէին առաքինի տէրեր, որք փոյթ ընէին զէթ ըստ հոգւոյ փրկութեան նոցա։

38. Հունձքը շատ էր, եւ երբ շատ չէ. չկան միթէ շատեր, որք Աւետարանի լսել պատրաստ են։ Ուրեմն մարդ աղօթելու է ոչ միայն իր անձին, այլ ուրիշներու փրկութեանն համար եւս աղօթելու է Աստուծոյ, որ հունձքին տէրն է, ղրկել մշակներ։ Երանի՜ ժողովրդեան, որ Աստուծմէ ընտրուած ու ներշնչուած ունի մշակներ, Աւետարանի պաշտօնեայներ։

---

1. Ծործորեցին կը գրէ. «Ի դէպ ժամանակի կոչեաց յառաքելութիւն, զի ոչ ի սկզբանն առաքեաց, այլ յորժամ յաճախ շրջեցան ընդ նմա եւ առին զչափ եւ զհանդէս զօրութեան նորա. զի նախ յաշակերտութիւն կոչեաց, եւ այժմ յառաքելութիւն, որոց տայ իշխանութիւն ի վերայ դիւա

Digitized by Google

անուններն ասոնք էին . Առաջին՝ Պետրոս ըսուած Սիմոնը
ու անոր եղբայր Անդրէասը , *3 Զեբեդեան Յակոբոսը ու
անոր եղբայր Յովհաննէսը , Փիլիպպոսն ու Բարթուղի-
մէոսը , Թովմասն ու մաքսաւոր Մատթէոսը , Ալփեան
Յակոբոսն ու Ղեբէոսն որ ըսուեցաւ Թադէոս , *4 Կանա-
նացի Սիմէոնն ու Իսկարիովտացի Յուդան , որ եւ զանի
մատնեց ։ *5 Զանոնք՝ տասներկուքը ղրկեց Յիսուս , ա-
նոնց պատուիրեց ու կ'ըսէ . « Հեթանոսներուն ճամբան մի՛
երթաք , ու Սամարացիներուն քաղաքը մի՛ մտնաք .
*6 հապա աւելի Իսրայելի տան կորսուած ոչխարներուն

եւ ափտից » ։ Աւետարանի պաշտօնէութեան ընտրութիւնն է յետ մանուքնին փորձերու , որպէս Առաքեալք եւ հայրապետք կանոնադրած են ։ Արժանաւորութիւնն ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ է միակ պայման , եւ շնորհքն է երկնքէն , Աստուծմէ ։ Տասներկու Առաքելոց ընտրութիւնը գրած են եւ Մարկոս (Գ. 7-13) ու Ղուկաս (Թ. 1-6) ։

2. Պետրոս է բառ Յունարէն , Կեփաս Ասորերէն եւ կը նշանակեն վէմ , կը կոչուէր նաեւ Սիմոն (Մատթ. ԺԶ. 17) եւ Շմաւոն (Գործք. ԺԵ. 14) ։ Բեթսայիդացի էր , որդի Յովնանու , արհեստով ձկնորս ։ Կը բնակէր ի Կափառնայում (Մատթ. Ը. 14 ։ Ղուկ. Դ. 38) ։ Առաջին անգամ Յիսուսի աշակերտեցաւ Անդրէասի հետ (Յովհ. Ա. 42) եւ անուանեցաւ Յիսուսէն վէմ , որ գիտէր կանուխէն հաստատուն հաւատով մը Պետրոսի նշանաւոր դաւանութիւնն այսինքն թէ Յիսուս է , Քրիստոսը , Որդի Աստուծոյ (Մատթ. ԺԶ. 16) , թէեւ յողդողդ էր նա , մինչ զի Յիսուսէն յանդիմանուեցաւ (Մատթ. ԺԶ. 22)) , զոր եւ ուրացաւ եւ յետոյ զղջացաւ (Մատթ. ԻԶ. 65-75 ։ Մարկ. ԺԴ. 54-72 ։ Ղուկ. ԻԲ. 54-62 ։ Յովհ. ԺԸ. 25-28) ։ Պէնտէկոստէի օրը առաջին անգամ Պետրոս քարոզեց , տաճարին դրան քով կաղը բժշկեց Յովհաննէսի հետ եւ որոյ հետ բանտարկուեցաւ . պատուհասեց Անանիան իւր Սափիրա կնկան հետ , որք ստած էին Հոգւոյն սրբոյ , խայտառակեց Սիմոն մոգը , որ արծաթով Սուրբ-Հոգին գնելու կը յանդգնէր , բժշկեց Ենէասը ի Լիւդդա եւ ի Յոպպէ յարութիւն տուաւ Այծեմնիկի , աւետարանեց հեթանոս հարիւրապետ Կոռնէլիոսի , Հերովդէս Ագրիպպասէն բանտարկեցաւ ։ Մասնակցեցաւ Երուսաղեմայ ժողովներուն (Գործք. Բ. 14 ։ Գ. 1-12 ։ Դ. 1-12 ։ Ե. 1-12 ։ Ը. 9-26 ։ Թ. 32-43 ։ Ժ. 1-48 ։ ԺԲ. 3-19 ։ ԺԵ. 7-11) ։ Կը թուի թէ քարոզած է նաեւ ի Կորնթոս եւ ի Բաբելոն (Ա. Կորնթ. Ա. 12 ։ Գ. 22 ։ Ա. Պետ. Ե. 13) ։ Կ'աւանդուի թէ քարոզած է ի Պոնտոս եւ ի Կապադովկիա . այլ թէ ի Հռովմ նահատակուած է , կարելի չէ ճշդել ։ Ծանծաղամտութիւն է կար-

Digitized by Google

գացէք ։ *7 Եւ երբ երթաք, քարոզեցէք ու ըսէք թէ
մօտեցած է երկնքի թագաւորութիւնը»։ *8 Հիւանդները
բժշկեցէք, բորոտները սրբեցէք, դեւերը հանեցէք, ձրի
առիք ու ձրի տուէք ։ *9 Մի ստանաք ոսկի ու ոչ արծաթ,
ու ոչ ձեր գօտիներուն մէջ պղինձ ։ 10 Ոչ ճամբու համար
պարկ ու ոչ երկու հագուստներ, ոչ կօշիկներ, ոչ գա-
ւազան . որովհետեւ մշակն իր կերակուրին արժանի է ։
*11 Որ քաղաքը մտնէք կամ գիւղը, հարցուցէք թէ ո՞վ
կայ անոր մէջ արժանաւորը. ու հոն եղիք, մինչեւ որ
անկէց ելլէք ։ 12 Եւ երբ մտնէք այն տունը, բարեւ տուէք

ծել թէ Պետրոս էր գլուխ Առաքելոց ։ Այսպիսի վարդապետութիւն հակառակ է գլխովին Քրիստոսի քարոզած սիրոյն ու խոնարհութեան (Մատթ. ԺԷ. 1-6 ։ Յովհ. ԺԵ. 1-5) եւ եղբայրական հաւասարութեան (Մատթ. ԻԳ. 8), մանաւանդ երբ Առաքեալք կը վիճէին թէ ո՛վ իրենց մէջ մեծ պիտի ըլլայ, Յիսուս ըսաւ . « Ձեր մէջ մեծ չկայ . դուք իրարու եղբայր էք » (Ղուկ. ԻԲ. 24-30) ։ Բոլոր հին հայրապետներ պնդած են թէ Պետրոս ծեր ըլլալուն համար առաքելական կարգին մէջ առաջին գրուած է . առաջին ի մէջ հաւասարներու ։ Տես եւ (Մատթ. ԺԶ. 16-24) ։ Պետրոս ունի երկու Կաթուղիկեայ Թուղթեր ։

Անդրէաս էր եղբայր Պետրոսի, առաջին աշակերտ Յիսուսի (Յովհ. Ա. 40) ։ Աշակերտած էր նախ մկրտիչ Յովհաննէսի ։ Սա քարոզեց Աւետարանը ի Նիկիա եւ ի Նիկոմիդիա, ի Թրակիա եւ նահատակեցաւ յԱքայիա Պատրաս քաղաքի մէջ խոտորնակ խաչի վրայ X, որ ցարդ կ'ըսուի « Խաչ Անդրէի » ։

3. Յակոբոս եւ Յովհաննէս եղբայր էին, որդիք Զեբեդեայ եւ Սողոմէի, Բեթսայիդացի, արհեստով ձկնորս ։ Սոցա մայրն էր որ խնդրեց Յիսուսէն որ իւր որդիք նստին յաջմէ եւ ի ձախմէ նորա արքայութեան մէջ (Մատթ. Ի. 20-23) ։ Պետրոսի հետ ականատես եղան Քրիստոսի այլակերպութեան (Մատթ. ԺԷ. 1-2) ։ Յիսուսէն խնդրեցին որ երկնքէն կրակ իջեցնէ ու այրէ անհաւատ Սամարացւոց գիւղը (Ղուկ. Թ. 54), Սոքա կոչուեցան Բաներեգէս, այսինքն Որդիք որոտման (Մարկ. Գ. 17), իրենց եռանդուն բնաւորութեանն համար ։ Պետրոսի հետ ի Գեթսեմանի ուրոյն ականատես եղան Յիսուսի տագնապներուն (Մատթ. ԻԶ. 37) ։ Նահատակեցաւ յԵրուսաղէմ Հերովդէսի ձեռամբ 44ին (Գործք. ԺԲ. 1-2), եւ եղաւ առաջին մարտիրոս Առաքելոց մէջ ։ Կ'աւանդուի թէ ի Սպանիա քարոզած է, եւ անտի յետոյ վերադարձած յԵրուսաղէմ ։ Իսկ Յովհաննէս նախ աշակերտեցաւ մկրտիչ Յովհաննէսի եւ յետոյ Յիսուսի, սէրն առ Տէր խորին էր, մինչ զի ներկայ էր

Digitized by Google

անոր ու ըսէք անոր . «Այս տանը բարեւ» ։ 13 Թէ որ այն
տունը արժանի է , թող ձեր բարեւն անոր վրայ ըլլայ ,
բայց թէ արժանի չէ , ձեր բարեւը ձեզի թող դառնայ ։
*14 Եւ ով որ զձեզ չընդունի ու ձեր խօսքերուն մտիկ
չընէ , երբ ելլէք այն տունէն կամ այն քաղաքէն , ձեր
ոտներուն փոշին թօթուեցէք ։ *15 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի .
դատաստանին օրը Սոդոմացիներուն ու Գոմորացիներուն
երկրին աւելի դիւրին պիտի ըլլայ քան թէ այն քաղաքին ։
*16 Ահա ես զձեզ ոչխարներու պէս գայլերու մէջ կը
ղրկեմ . այսուհետեւ օձերու պէս խորագէտ եղիք , ու ա-
ղաւնիներու պէս միամիտ ։ *17 Զգոյշ եղիք մարդիկներէ ,

նորա խաչելութեան եւ կը սիրուէր Յիսուսէն , եւ ի մէջ Առաքելոց մանկագոյնն էր։ Քարոզեց ի Փոքր-Ասիա , մանաւանդ յԵփեսոս . 95 ին աքսորուեցաւ ի կղզին Պատմոս , յետոյ վերադարձաւ յԵփեսոս ։ Այս էր իւր յաճախագոյն խօսք . «Զաւակներս , մէկզմէկ սիրեցէք » ։ Մեռաւ խոր ծերութեան մէջ 93 տարեկան , ըստ Եպիփանու ։ Յովհաննէս ունի երեք Կաթուղիկեայ Թուղթեր եւ Յայտնութեան գիրքը ։

Փիլիպպոս էր Բեդսայիդացի , նախ աշակերտած էր մկրտիչ Յովհաննէսի , քարոզեց ի Փռիւգիա եւ նահատակեցաւ ի Հերապոլիս , Ասորւոց երկրին մէջ ։ Իսկ Բարթողիմէոսի , այսինքն որդի Թողմայի , բուն անունն էր Նաթանայէլ (Յովհ. Ա. 45) . քարոզեց Հայոց , եւ մորթէզերծ նահատակեցաւ , որոյ գերեզմանն է Վանայ նահանգին մէջ ի Պաշ-գալէ ։ Թովմաս , Յունարէն Դիդիմոս այսինքն երկուորեակ , Գալիլեացի էր , ջերմ աշակերտ , եւ ոչ դիւրահաւան , որ առանց ապացուցի չհաւատաց Քրիստոսի յարութեան (Յովհ. Ի. 19-29) ։ Քարոզեց Պարսից եւ Հնդկաց ։ Աշտէխոց նահատակեցաւ հոն ։ Կայ Հնդկաստանի մէջ , Ինդոս գետի կղզիներէն մէկուն մէջ քրիստոնեայ ժողովուրդ մը , Թովմասեան ըսուած ։ Մատթէոս , մաքսաւոր ու աւետարանագիր , որ եւ Ղեւի , որդի Ալփեայ (Մարկ. Բ. 14) , Գալիլեացի էր ։ Սա ինքզինքը «Մաքսաւոր անուանէ , առ՝ ի խրատ մեզ , զի յորժամ ի պատիւ կոչիցիմք , զչափ անձանց մերոց գիտասցուք եւ զառաջին վարսն մի մոռասցուք » (Ծործորեցի) ։ Սա հրակէզ նահատակեցաւ ի Զմիւռին ։ Յակոբոս , որդի Ալփէոսի կամ Կղէովպայ (Մարկ. Գ. 18 ։ Ղուկ. Զ. 15) ։ Կրտսեր կոչուեցաւ որոշուելու համար Զեբեդեան Յակոբոսէն , սորա մօր անունն էր Մարիամ (Մարկ. ԺԵ. 40) ։ Սա չարաչար տանջանօք նահատակեցաւ ի բարբարոսս ։ Սորա եղբայրն էր Թադէոս , որ եւ Ղեբէոս , կամ Յուդա (Ղուկ. Զ. 16) որ քարոզեց Հայոց ու Ասորւոց , գլխատեցաւ յԱրտազ , որբունի Սանդուխտ կուսէն յետոյ։ Մինչ

Digitized by Google

որովհետեւ զձեզ պիտի մատնեն ատեաններու, ու իրենց
ժողովարաններուն մէջ զձեզ պիտի տանջեն։ 18 Ու դա-
տաւորներու ու թագաւորներու առջեւ ինծի համար զձեզ
պիտի տանին, անոնց ու Հեթանոսներուն վկայութիւն
ըլլալու համար։ 19 Բայց երբ զձեզ մատնեն, հոգ մի ընէք
թէ ի՞նչպէս կամ ի՞նչ պիտի խօսիք, վասն զի այն ժա-
մուն մէջ պիտի տրուի ձեզի, 20 որովհետեւ դուք չէք
որ պիտի խօսիք, այլ ձեր Հօր Հոգին, որ պիտի խօսի
ձեր մէջ։ *21 Եղբայր եղբայրը պիտի մատնէ մահուան, ու
հայրը՝ որդին, ու որդիներ հայրերնուն վրայ պիտի ելլեն

ցարդ կայ իւր գերեզմանն ի Մակու ու վանք, ուր յղացաւ մեր լոյս հաւատքին լոյս արեւը, Գրիգոր Լուսաւորիչ։ Թադէոս եւս ունի մէկ կաթուղիկեայ Թուղթ։

4. Սիմոն, Կանանացին Եբրայեցերէն է եւ կը նշանակէ Նախանձայոյզ. զուցէ էր Նախանձաւոր կոչուած աղանդէն, կամ, որ ճիշդն է, նախանձայոյզ բնաւորութեանն համար ի Քրիստոս։ յԱսորեստան քարոզելէ յետոյ նահատակեցաւ սա ի Պարթեւս։ Իսկ Յուդա էր Կարիովդէ քաղաքէն, որդի Սիմոնի (Յովհ. Զ. 72)։ Կը վայելէր Յիսուսի ու անոր աշակերտներուն վստահութիւնը, ուստի էր գանձապահ (Յովհ. ԺԲ. 6)։ Մատնեց Յիսուսը երեսուն արծաթի համար, իբր 3 ոսկի Անգլիական, այլ խղճահարելով խեղդամահ եղաւ (Մատթ. ԻԷ. 3-10։ Գործք. Ա. 18)։

5. Յիսուս այս տասներկուքը կը ղրկէ երկու երկու (Մարկ. Զ. 7), եւ որովհետեւ դեռ չէր հասած Հեթանոսներու եւ Սամարացիներու Աւետարանը քարոզելու ժամանակը, ուստի կը պատուիրէ չերթալ անոնց, առ այժմ։ Հրեայք բոլոր ազգերը Հեթանոս կ'անուանէին, կռապաշտ։ Իսկ Սամարիա էր քաղաք ի մէջ Հրէաստանի ու Գալիլեայի, եւ Սամարացիք էին սերունդ այն գաղթականութեան, զոր Սաղմանասար բերաւ, բնիկները գերի տանելէ յետոյ (Դ. Թագ. ԺԷ. 24)։ Երբ Հրեայք դարձան գերութենէ, նոքա, որոց կրօնն էր խառնուրդ հրէութեան ու հեթանոսութեան (Դ. Թագ. ԺԷ. 24-41) ուզեցին տաճարին շինութեան մասնակցիլ, այլ մերժուելնուն համար (Բ. Եզր. Դ.) եղան այնուհետեւ ոխերիմ թշնամի Հրէից։ Յետոյ գրեթէ 409ին, նախ քան զՔրիստոս, Դարեհ-Նոթոսի հրամանով Գարեզի լեռան վրայ շինեցին տաճար, զոր կործանեցին Հրեայք Յովհաննէս Հիւրկանոսի իշխանութեան ատեն, 129ին, նախ քան զՔրիստոս։ Եւ թէեւ կ'ատէին Սամարացիները ու կը նզովէին, այլ սակայն չէին համարեր զանոնք հեթանոս, այլ հերետիկոս, եւ անոնց հետ կերակուր ուտելն էր ուտել խոզի միս։ Այսքան խոր ատելութիւն կար իրարու մէջ (Յովհ.

Digitized by Google

ու զանոնք պիտի սպաննեն ։ *22 Եւ ամենուն ատելի պի-
տի ըլլաք իմ անուանս համար . բայց ով որ մինչեւ վերջը
համբերէ , ան պիտի ապրի ։ *23 Եւ երբ զձեզ հալածեն
այս քաղաքի մէջ , ուրիշը փախէք . ու թէ որ անկէց ալ
զձեզ հալածեն , միւսը փախէք . ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի .
պիտի չհասցնէք Իսրայելի քաղաքները , մինչեւ որ Որդի
մարդոյ գայ ։

*24 Աշակերտ մը աւելի չէ իր վարդապետէն ու ծա-
ռան իր տէրէն ։ *25 Բաւական է աշակերտին թէ որ ըլ-
լայ իր վարդապետին պէս , ու ծառայն իր տէրին պէս .

Դ. 9 ։ Ղուկ. Թ. 52-53)։ Սամարացիք Մովսէսի միայն հինգ գրքերը կ'ընդունէին եւ կը հաւատային թէ պիտի գայ Մեսիայն (Յովհ. Դ. 25)։ Յիսուս դաս տալու համար թէ մարդ նախ իւր ըստ մարմնոյ մօտիկին , ազգին ընելու է բարի , տալու է Աւետարանի բարին , յետոյ ուրիշներուն . կ'ըսէ .

6. «Այլ աւելի Իսրայելի տան կորսուած ոչխարներուն գացէք»։ Նախընտրել մերձաւորն ու ապա հեռաւորն , այս է առաւելին նշանակութիւնը ։ Կորսուածներն էին այն Հրեայք , որք հեռացած էին Աստուծմէ ։

7. Յիսուս իրեն պէս ընել , այսինքն Աստուծոյ արքայութիւնը մօտեցած քարոզել կը պատուիրէ , եւ իրեններուն

8. Շնորհելէ յետոյ՝ հրաշագործելու զօրութիւնը կը պատուիրէ ձրի զայն գործածել , վասն զի ձրի առած էին զայն ։ Երբեք հոգեւորին համար բան մը չ'ակնկալել կամ մանաւանդ չպահանջել , որպէս կ'ընէր Հրէական պաշտօնէութիւնը ։

9. Ագահութեան ախտը ջնջելու համար բոլորովին, կը պատուիրէ ոսկի ու արծաթ ու բան մը չ'ունենալ հագուստէ զատ ։ Վասն զի երբ պէտք ունենային , պիտի գտնէին զայն Աստուածմէ եւ նոյն իսկ անոնցմէ , որոց պիտի աւետարանէին , վասն զի մշակն , ըստ առածին , արժանի է իւր կերակուրին ։ Այլ այս պատուէր չէր բնաւ արգելք , որ Առաքեալք մուրիկներու պէս ապրէին , այլ իրարու հետ պիտի հաղորդակցէին ու իրարմէ , պիտի զար. ժամանակ , պիտի օգնուէին , իրարու օգնելով , մանաւանդ վտանգի օրը (Ղուկ. ԻԲ. 35-36)։ Վասն զի անհնար էր որ այս պաշտօնէութիւն , գէթ յետոյ , չունենար տնտեսութիւն (Գործք. Բ. 42-47) ։

11. Արժանաւորին տալ բարեւ , ոչ թէ անզգամներու , որպէս արդէն պատուիրած էր (Մատթ. Է. 2) ։ Կենալ , ոչ թէ դեգերիլ , որպէս զի կարծիք չտան , թէ դժգոհ մարդիկ են ու բաղդախնդիր , կենալ ու հոն տարածել հաւատքը , որ գիւղէն ու քաղաքէն չեն մերժուիր ։ Այլ սակայն յայնժամ ելլել անտի , չլինելու համար ծոյլ , երբ Աւետարանի քարոզութեան

Digitized by Google

Թէ որ տանուտէրը Բէեղզեբուղ կանչեցին, ո՛րչափ աւե-
լի անոր ընտանիքը։ *26 Այսուհետեւ անոնցմէ մի՛ վախ-
նաք. որովհետեւ չկայ ծածուկ բան մը որ չյայտնուի ու
գաղտուկ՝ որ չգիտցուի։ 27 Ինչ որ ձեզի մութի մէջ կ՚ը-
սեմ, լոյսի մէջ ըսէք. եւ ինչ որ ականջէ կը լսէք, տա-
նիքներու վրայ քարոզեցէք։
*28 Եւ անոնցմէ մի՛ վախնաք, որոնք մարմինը կ՚ըս-
պաննեն ու հոգին չեն կրնար սպաննել. բայց դուք աւե-
լի անորմէ վախցէք, որ կրնայ հոգին ու մարմինը դժոխ-
քին մէջ կորսնցունել։ *29 Չէ՞ որ երկու ճնճղուկներ մէկ

այլուր պէտք կայ։ Այս ո՛րպիսի գեղեցիկ դաս պաշտօնէութեանն Աւետարանի։

14. Հրեայք սովոր էին, եթէ հեթանոսներու երկրէ մը գային, կը մաքրէին իրենց ոտնամանները, փոշիները կը թօթուէին, որպէս զի պղծուած չըլլան անոնց մեղօք, այսպէս Առաքեալք ընելով, պիտի ցոյց տային թէ մեծ էր մեղքը նոցա. որք զիրենք չընդունեցին։

15. Սոդոմ ու Գոմոր քաղաքաց բնիկներուն մեղքն էր մեծ. ուստի ահեղ եղաւ նոցա պատիժը (Ծննդ. ԺԹ. 24-30), որոց եւ կատարեալ պատուհասը պահուած է դատաստանի օրուան. այլ սակայն Իսրայելի այն քաղաքներն, որք Աստուծոյ զանազան շնորհները վայելեցին ու առին Մեսիայի գալըստեան աւետիսը, ու զայն մերժեցին, խստագոյն պիտի կրեն պատիժ։

16. Թէ Աւետարանի քարոզութեան համար ո՛րքան պէտք է խոհագիտութիւն, գայլակերպ մարդիկներէ զգուշանալու համար, ու աղաւնակերպ վարք ունենալով, ո՛րքան միամտութիւն պէտք է առ սէր փրկութեան ուրիշներու։ Այսպէս իմաստութեամբ իբր օձ, միամտութեամբ իբր աղաւնի ըլլալով, շահիլ մարդկութիւնն ու փրկել ի Քրիստոս, այս է այս պատուէրին իմաստ, զոր Ծործորեցի այսպէս կը մեկնէ. «Զի մի՛ վասն ոչխար ասելոյն՝ անմտութեամբ շրջեսցեն, այլ բազում իմաստութեամբ հմուտք լինիցին առ ի հաւանեցուցանել զլսողսն . . . եւ իբր զաղաւնի միամիտ՝ ոչ դրժողացն վնասէ հանճարանալ եւ ի բարեգործութեանցն խոյս տալ, այլ միամտութեամբ սպասաւորել։

17. Զգուշութիւն կը պատուիրէ չմատնուելու համար յանպէտս վտանգներու, եւ հալածանքը կը յիշէ, զոր պիտի կրէին իրեններն իրեն համար. կը շեշտէ թէ Սուրբ-Հոգին իրենց մէջ ու իրենց հետ պիտի ըլլայ միշտ, եւ նոյն իսկ Հրեայք ու Հեթանոսք պիտի վկայէին իրեններուն նահատակութիւնն իւր անուանը համար։ Այսպէս այժմէն Յիսուս կը զօրէպնդէ իրեններն աներկիւղ ու անվհատ շարունակելու համար փրկութեան գործը։

Digitized by Google

դանկի կը ծախուին, եւ անոնցմէ մէկը գետին չընկնիր
առանց ձեր Հօրը ։ 30 Բայց ձեր գլխուն բոլոր մազերն ալ
համրուած է ։ 31 Եւ ուրեմն մի՛ վախնաք, որովհետեւ շատ
ճնճղուկներէ աւելի լաւ էք ։ *32 Ով որ մարդիկներուն
առջեւ զիս կը դաւանի, ես ալ անոր վրայով պիտի դա-
ւանիմ իմ Հօր առջեւ, որ երկինքն է ։ 33 Եւ ով որ զիս
ուրանայ մարդիկներու առջեւ, ես ալ զանի պիտի ու-
րանամ իմ Հօր առջեւ, որ երկինքն է ։
*34 Մի կարծէք թէ եկայ աշխարհի վրայ խաղաղու-
թիւն ձգելու, հապա սուր ։ 35 Որովհետեւ եկայ մարդն
իր հօրմէն զատելու ու աղջիկն իր մօրմէն, ու հարսն՝

---

21. Անհնարին էր Աւետարանի տարածուիլն՝ առանց հակառակութեան ու զոհողութեան ։ «Մխիթարութիւն տայ այսու թէ այնքան բորբոքելոց է քարոզութեանն զօրութիւն, մինչ զի զբնութիւնն արհամարհել եւ զազգատոհմն ուրանալ հաւանիցէ, եւ զբանն պատուական համարել» (Ծործորեցի)։

22. Նա պիտի ապրէր, ով որ անսահման հալածանաց մէջ ունենար անվերջ համբերութիւն. մխիթարութիւն եւ այս նոցա, որք ի տառապանս կը հեծեն վասն արդարութեան ։

23. Յանպէտս ո եւ է զոհողութիւն չընել, այս է այս պատուէրին իմաստը. վասն զի խուսափելով վտանգէ մը, որում դիմագրաւելն ու կամ յանձնուիլն է անօգուտ, աւելի օգտակար է այլուր երթալ ու քարոզել, մինչեւ որ գայ Որդի Մարդոյ, այսինքն Աստուածային տնօրինութիւնն, որ պիտի ըլլէր Աւետարանի քարոզութեան լրութիւնը ։

24. Ինչ որ վարդապետ Յիսուսի պատահեցաւ, նոյնը իրեններուն պիտի ըլլար. այս է իմաստ այս խօսքի. (Յովհ. ԺԳ. 16) ։

25. Բէեղզեբուղ էր Փղշտացի կուռքերէն մին, այսինքն Ճանճիկ Աստուած, որոյ վերջին նշանագիրը Հրեայք փոխեցին ի նախատինս կուռքին, նշանակել տալու համար «Աստուած աղբերու» ։

26. Կը յորդորէ Յիսուս չվախնալ, այլ ընել յայտնի ու համարձակ, ինչ որ իրենք իրմէն լսած էին առանձինն ։

28. Եւ ցոյց տալու համար թէ որքան հոգեւորն է շահաւէտ, կը յորդորէ մահու չափ չվախնալ, այլ սակայն վախնալ մոլորութենէ, վասն զի հոգւով ու մարմնով կորուստ կայ յայնժամ ։

29. Փորձութիւնն ու պատիժը յիշելէ յետոյ Յիսուս Աստուածային անսահման հոգածութեան ապացոյցը կուտայ, ըսելով աշակերտներուն. «Ձեր գլխուն մազն անգամ համրուած է ձեր Հօրմէն» ։ Երբեք Յիսուս մեր Հայրը չէ արտասանած, այլ ձեր կամ իմ Հայրս, քանզի ինքն էր յաւիտենական

Digitized by Google

իր կեանքէն ։ *36 Եւ մարդու մը թշնամիներն իւր ընտա-
նիքը պիտի ըլլայ ։
*37 Ով որ իւր հայրը կամ մայրը ինծմէ աւելի կը սիրէ ,
ինծի արժանի չէ ։ *38 Եւ ով որ իր խաչը չառնուր ու իմ
ետեւէս չգար , ինծի արժանի չէ ։ 39 Ով որ իր անձը կը
կը գտնէ , պիտի կորսնցնէ զանի . եւ ով որ իր անձը ինծի
համար կորսնցուց , պիտի գտնէ զանի ։ *40 Ով որ զձեզ
ընդունի , զիս կ'ընդունի . եւ ով որ զիս կ'ընդունի , զիս
ղրկողը կ'ընդունի ։ *41 Ով որ մարգարէն կ'ընդունի մար-
գարէի անունով , մարգարէի վարձք պիտի առնու . եւ ով

միածին Որդին , եւ մեք որդեգիր միայն եմք Հայր Աստուծոյ , հաւատով ի Քրիստոս ։

32. Յիսուս իւր Աստուածութեան համար հաւատոյ սոյն գերակշիռ հանգանակը կ'արտասանէ . «Ով որ զիս դաւանի , ես ալ իմ երկնաւոր Հօրս առջեւ պիտի դաւանիմ զանի . եւ ով որ զիս ուրանայ , ես ալ զայն պիտի ուրանամ երկնաւոր Հօրս առջեւ » ։

34. Երկպառակութիւն ու թշնամութիւն պիտի տիրէր , ուր Աւետարանը պիտի սկսէր քարոզուիլ , մինչեւ որ աշխարհս ըլլայ «Մի հօտ եւ մի հովիւ» (Յովհ. Ժ. 16) ։

36. Թշնամութեան մը որ մարդ իւր ընտանիներէն կը կրէ , դառնագոյն է ։ Այսպէս եւ եղաւ Քրիստոնեայներուն ։

37. Չկայ բան մը որ զՔրիստոս յետադասէ , եւ զմարդ հրաժարեցնէ Աւետարանի աշակերտութենէ ։ Առաջին սէրն միշտ առ Աստուած ըլլալու է ։

38. Խաչը առնուլ կը նշանակէ միշտ կրել , ինչպէս որ խաչաչարչար մեռնիլն էր , ահռելի մահ ։ Այսպէս չկայ փրկութեան հնար , եթէ մարդ իւր խաչը չառնու ու Յիսուսի ետեւէն չերթայ , ու չզոհէ ամէն բան մինչեւ իսկ ինքզինքը , եւ ընդունած չըլլար Քրիստոսը ու զանի ղրկող Աստուածը ։ Յետոյ Յիսուս կը յաւելու .

40. «Ով որ զձեզ կ'ընդունի , զիս կ'ընդունի » ։ Ուրեմն որքան յարգելի է պաշտօնէութիւնն Աւետարանի ։

41. Ով որ կ'ընդունի մարգարէ մը կամ արդար մը , պիտի վարձատրուի , վասն զի անով ցոյց կուտայ թէ ինքն ալ ունի մարգարէի կամ արդարի բնաւորութիւն ու արժանաւորութիւն ։ Ուրեմն ով որ Աւետարանի պաշտօնեայ մը կ'ընդունի իւր տան մէջ ու անոր խօսքն իր սրտին մէջ , նա արժանի է աստուածային վարձատրութեան ։

42. Ո՞վ են այս պզտիկները . — տգէտ ու տկար , աղքատ ու անարգ

Digitized by Google

որ արդարը կ'ընդունի արդարի անունով, արդարի վարձք
պիտի առնու ։ *42 Եւ ով որ այս պզտիկներէն մէկուն
միայն գաւաթ մը պաղ ջուր խմցունէ, ճշմարիտ կ'ըսեմ
ձեզի. իր վարձքը պիտի չկորսնցունէ » ։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

1 Եւ եղաւ, երբ Յիսուս իր տասներկու աշակերտ-
ներուն պատուէր տալը լմնցուց, անկէց քարոզելու սոր-
վեցնել գնաց անոնց քաղաքներուն մէջ ։
*2 Իսկ Յովհաննէս երբ բանտին մէջ լսեց Քրիստոսի
գործերը, իւր աշակերտներուն ձեռքով լուր ղրկեց, *3 ու
կ'ըսէ անոր. «Դո՞ւն ես ան որ գալու էիր, թէ ուրիշի մը
սպասենք » ։ *4 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ ա-

մարդիկ զուցէ, այլ որովհետեւ են աշակերտ ու քարոզ Բանին, նոցա տրուած գաւաթ մը պաղ ջուրն անգամ, քանի որ Աստուծոյ անունով է, պիտի չմնայ անվարձ ։ Ո՜վ երանաւէտ մխիթարութեանս թէ Աւետարանի պաշտօնէից եւ թէ նոցա նպաստող եւ նոցա գործը դիւրացնող ամէն բարեպաշտներու ։

---

2. Ծործորեցին կը գրէ. «Զնախանձ աշակերտացն Յովհաննու յայտ առնէ Աւետարանիչս եւ ոչ թէ Յովհաննէս երկմտեաց վասն նորա, զի յառաջ քան զնշանսն գիտէր զնա եւ անդստին հոգւովն յորովայնէ ծանեաւ զնա» ։ Յովհաննէսի հաւատքը խախտած չէր, այլ որովհետեւ բանտին մէջ կը տառապէր, Մաքերոն բերդին մէջ ըստ Յովսէպոսի, Մեռեալ ծովին մօտ, եւ կ'ըղձար որ Յիսուս յայտնուի իբր Մեսիա զինքն ու Իսրայելը փրկելու համար անօրէններէ մանաւանդ շնացող Հերովդէսէն, եւ թէ իւր աշակերտներն, որք դեռ կը կարծէին թէ ինքն է Մեսիայն, համոզելու համար թէ Յիսուսն է, եւ նմա այլ եւս աշակերտելու են, ուստի կը ղրկէ պատգամաւորներ (Ղուկ. Է. 18 25) ։

3. Այս չէր նշան թէ Յովհաննէսի հաւատքը խախտած էր, այլ բռնադատել Յիսուսը, որ այլ եւս խոստովանի հրապարակաւ ու հաստատէ Մեսիայական թագաւորութիւնը, զոր գուշակած էին Նահապետք ու Մարգարէք (Ծննդ. ԽԹ. 10 ։ Ես. Թ. 6-8 ։ Դան. Թ. 24-27) ։

4. Յիսուս ուղղակի չպատասխաներ, այլ ցոյց տալու համար թէ Յովհաննէս դեռ անդրդուելի է իւր հաւատքին մէջ, իւր գործերը կը յիշէ.

Digitized by Google

նոնց, «Գացէք, պատմեցէք Յովհաննէսին, ինչ որ լսեցիք
ու տեսաք։ 5 Կոյրերը կը տեսնեն, կաղերը կը քալեն,
բորոտները կը սրբուին, եւ խուլերը կը լսեն, եւ մեռել-
ները յարութիւն ու աղքատները աւետիս կ՚առնուն։ *6 Եւ
երանի անոր, որ իմ վրայով չ՚գայթակղիր»։
*7 Եւ երբ անոնք գացին, Յիսուս Յովհաննէսին վրայօք
սկսաւ ժողովուրդներուն ըսել. «Անապատին մէջ ի՞նչ տես-
նելու ելաք. հովէն շարժուած եղէգ մը։ *8 Հապա ի՞նչ
տեսնելու ելաք. փափուկ հագուստներով զարդարուած
մա՞րդ մը. ահա որոնք փափուկ լաթեր հագած են, թա-
գաւորներու տուներու մէջ են։ *9 Հապա ի՞նչ տեսնելու
ելաք. մարգարէ՞. այո՛, կ՚ըսեմ ձեզի. մարգարէէ ա՛լ աւելի
մարգարէ։ 10 Որովհետեւ ան է որուն համար գրուած է.
«Ահա ես պիտի ղրկեմ իմ հրեշտակս քու երեսիդ առ-
ջեւէն, որ քու առջեւ քու ճամբաները պիտի պատրաստէ»։
*11 Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի. կնիկներէն ծնունդներուն

գործեր, որք էին զօրաւոր ու անժխտելի փաստ իւր Մեսիայութեան, մինչդեռ Յովհաննէս հատ մը անգամ չունէր, զի ինքն էր ճրագ, մինչ միւսն էր լոյս արեւ, որ ըստ մարգարէութեանց աղքատներուն միանգամայն մխիթարութիւն էր քարոզութեամբ Աւետարանի (Ես. ԿԱ. 1)։

6. Մեղմիկ յանդիմանութիւն մըն էր այս, զուցէ Յովհաննէսին համար եւս, որ Յիսուսը կը բռնադատէր ապաժաման, զոր եւ երբեմն Յիսուսի մայրն ալ ըրաւ ու մեղմօրէն յանդիմանուեցաւ (Յովհ. Բ. 4)։ Եւ այժմ իսկ քանիներ կան այս յանդիմանութեան արժանաւոր, որք կը գայթակղին, թէ ինչու Յիսուս շատ արագ չհաստատեր իւր թագաւորութիւնը։

7. Կարծել չտալու համար թէ Յովհաննէսի հաւատքն է խախտած. Յիսուս «ի՞նչ կը կարծէիք Յովհաննէսը», կը գոչէ. «Այսինքն թեթեւ ոք եւ վաղահասանուկ, որ երբեմն զայս ասեն եւ երբեմն զայն, եւ ոչ երբէք կան ի հաստատութեան. եւ ոչ երբէք նա երկնչէր ի նեղութեանց։ Կամ թէ որպէս եղէգն ի տղմուտ վայրս ծնանի, նոյնպէս եւ նա մեղաց եւ անօրէնութեանց էր ծնունդ, զի զաւուրս բարբառէր» (Ծործորեցի)։

8. Յովհաննէս ինչպէս յեղյեղուկ մարդ չէր, որ եղէգնի պէս ամէն հովէ շարժուէր, նոյնպէս չէր թուլամորթ ու մեղկ, որ արդի կրած թշուառութենէն, բանտարկութեան նեղութիւններէն յուսահատելով՝ Յիսուսի դիմած ըլլար։ Այլ էր նա

9. Մեծագոյն մարգարէ, վասն զի եղած էր հրեշտակ Աստուծոյ, այսինքն կարապետն Մեսիայի եւ փրկութեան աւետաբեր մարգարէն, ուստի

Digitized by Google

*մէջ Յովհաննէս մկրտիչէն աւելի մեծ ելած չէ, բայց
երկնքի արքայութեան մէջ ամենէն պզտիկը անորմէ մեծ
է։ *12 Բայց մկրտիչ Յովհաննէսի օրերէն մինչեւ հիմա
երկնքի թագաւորութիւնը կը բռնադատուի, եւ զօրաւոր-
ները զայն կը յափշտակեն։ *13 Որովհետեւ բոլոր օրէնք
ու մարգարէներ մինչեւ Յովհաննէս մարգարէացան։ *14 Եւ
թէ որ կ'ուզէք ընդունիլ, ան է Եղիան, որ պիտի գար։
*15 Ով որ լսելու ականջ ունի, թող լսէ։ *16 Այս ազգը
որո՞ւ նմանցնեմ. նման է այն տղաներուն, որոնք հրապա-
րակներու մէջ կը նստին, 17 Եւ կ'ըսեն. «Ձեզի փողեր
զարկինք ու չ'խաղացիք, ողբացինք ու կոծ չըրիք»։
18 Յովհաննէս եկաւ չէր ուտեր ու չէր խմեր ու կ'ըսեն,
«Անոր ներսը դեւ կայ»։ *19 Որդի Մարդոյ եկաւ, կ'ուտէ
ու կը խմէ, եւ կ'ըսեն. «Ահա մարդ մը ուտող ու խմող,
մաքսաւորներու ու մեղաւորներու բարեկամ. եւ իմաս-
տութիւնը իրենց զաւակներէն արդարացաւ»։*

Յիսուս կը խոստովանի անդէն. թէ չէ ծնուած անոր պէս եւ անորմէ մեծ մէկը. «Ընդէր գայթակղիք ի հարցուած նորա, զի ոչ վասն իւր, այլ վասն աշակերտացն էր» (Ծործորեցի)։

11. Բոլոր ճառընտիրք միաձայն կը մեկնեն թէ, մարդ որքան որ գերա-գոյն ունենայ սրբութիւն ու արդարութիւն, քանի որ աշխարհիս մէջ է եւ ենթակայ մեղաց վտանգին, նա երկնքի արքայութեան մէջ եղող ամենէն փոքրին հաւասարը չէ։ Եւ թէ Քրիստոսի աշակերտներուն փոքրագոյնն է մեծ քան զՅովհաննէս մկրտիչ, վասն զի նա էր բարեկամ փեսային եւ փե-սաւէր, իսկ Եկեղեցին է հարսն անարատ՝ երկնաւոր Փեսային։ Այսքան մեծ ու յարգի կը նշանակէր Յիսուս նոր տնտեսութիւնը հինէն։

12. Այլ եւս պէտք չկայ սպասելու, կարծելով թէ երկնքի թագաւո-րութիւնը մօտ է. զայն ուժեղներ կը յափշտակեն ու կը մտնեն աստուա-ծաշէն բերդին մէջ, այսինքն նոքա որք կենդանի ու եռանդուն հաւատք ունին, զայն կը վայելեն։

13. Ողջոյն Հին-Կտակարանն որ մարգարէութիւն էր, այժմ լրացած է։ Մարգարէութիւնք կը դադարին այլ եւս, վասն զի հիմա եկած է նա. զոր-մէ կ'ըլլային մարգարէութիւնք։

14. Հրեայք կը կարծէին թէ նախ Եղիա անձամբ պիտի գայ միւս աշ-խարհէն (Մարկ. Թ. 11), այս կարծիքը ջրելու համար նոյն իսկ Յովհան-նէս ըսաւ երբեմն. «Ես չեմ Եղիան»։ Յիսուս կ'ըսէ այժմ. «Նա է Եղիան, որ պիտի գար», այսինքն հոգւով եւ զօրութեամբ Եղիայի (Ղուկ. Ա. 17)։

Digitized by Google

*20 Այն ատեն սկսաւ նախատել այն քաղաքները, որոց
մէջ անոր շատ հրաշները գործուած էին ու չ'ապաշխա-
րեցին ։ 21 «Վա՜յ քեզի, Քորազին. վա՜յ քեզի, Բեդսայիդա,
վասն զի թէ որ Տիւրոսի ու Սիդոնի մէջ եղած ըլլային
այն հրաշները որ ձեր մէջ եղան, շատ կանուխէն քուր-
ձով ու մոխիրով անշուշտ ապաշխարած պիտի ըլլային ։
22 Բայց կ'ըսեմ ձեզի. դատաստանին օրը Տիւրոսի ու Սիդո-
նի երկրին՝ ա՛լ աւելի դիւրին պիտի ըլլայ, քան թէ ձեզի ։
23 Եւ դուն, Կափառնայում, մինչեւ երկինք մի բարձրա-
նար. հապա մինչեւ դժոխքը պիտի իջնես, զի թէ որ Սո-
դոմի մէջ ըլլային այն հրաշները, որ քու մէջ եղան,
անշուշտ մինչեւ այսօր պիտի մնային ։ 24 Բայց կ'ըսեմ
ձեզի, թէ Սոդոմացիներուն երկրին՝ ա՛լ աւելի դիւրին
պիտի ըլլայ դատաստանին օրը քան թէ քեզի ։

---

15. Խօսքի այս ձեւով Յիսուս սաէպ կը հաստատէ ճշմարտութիւնը, այսինքն առանց բնադատութեան, եւ յետոյ

16. Կը հեգնէ իր ազգը, զայն նմանցնելով ստահակ տղայներու, որք չեն կաքաւեր, երբ զուարթ երգեր լսեն, եւ չեն արտասուեր, երբ ողբեր լսեն. այսպէս Իսրայէլ Յովհաննէսը կը պախարակէր խստամբեր վարքին համար, իսկ Յիսուսը կը նախատէր հակառակը ունենալուն համար, Յովհաննէսը դիւահար ու Յիսուսը ցոփ հաչակելով, որ սուտ էին ։

19. Այլ սակայն իմաստութիւնը շուտով արդարացաւ, վասն զի եղան այնպիսիներ, նոյն իսկ այդ ազգին մէջէն, զորս Աստուած իմաստուն ըրաւ վկայելու համար թէ Յովհաննէսին գործն էր գործ արդարութեան, բերելով զմարդիկ յապաշխարութիւն եւ Յիսուսինն է նմանապէս գործ արդարութեան, բերելով զմարդիկ ի ճշմարիտ հաւատս ։

20. Յիսուս կը նախատէ այն քաղաքները, վայելով, ուր հրաշներ էր գործած, Քորազինը որ հեռի էր Կափառնայումէն իբր երկու մղոն, Բեդսայիդան, Գեննէսարէթ ծովուն քով ի Գալիլեա, եւ Կափառնայումը, Տիւրոսն ու Սիդոնը յիշելով, որք դատաստանի օրն աւելի քիչ պիտի պատուհասուին, որքան այդ քաղաքները շատ աւելի ։ Տիւրոսն էր ամուր քաղաք ի Փիւնիկէ, զոր ի զուր Սաղմանասար հինգ տարի պաշարեց եւ Նաբուգոդոնոսոր գրեթէ տասներեք տարի ։ Աղէքսանդր յետ եօթնամսեայ պաշարման կործանեց զայն ։ Իսկ Սիդոն էր հին քաղաք, ծովեզերեայ, հեռի Պէրութէ իբր քսան մղոն, այժմ Սայտա ։ Նուաճեցաւ Բաբելացիներէն, Եգիպտացիներէն եւ Հռովմայեցիներէն ։ Կանուխ ի Փիւնիկէ քարոզեցաւ Աւետարանը (Գործք. ԺԱ. 19) ։

Digitized by Google

*25 Այն ժամանակ պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ՚ըսէ.
«Քենէ շնորհակալ եմ, ով Հայր՝ երկնքի ու երկրի Տէր,
որ զայս իմաստուններէ ու գիտուններէ ծածկեցիր, ու
յայտնեցիր տղաններուն։ 26 Այո ով Հայր, որովհետեւ այս-
պէս քու առջեւ հաճոյ եղաւ։ *27 Ամէն բան իմ Հօրմէս
ինծի տրուեցաւ. եւ մէկը չ՚ճանչեր Որդին, բայց եթէ
Հայրը. եւ մէկը Հայրը չճանչեր, բայց եթէ Որդին. եւ
Որդին որուն ուզէ յայտնել։ *28 Եկէք իմ քով, ով բոլոր
յոգնածներ ու բեռնաւորուածներ, եւ ես զձեզ հանգստա-
ցընեմ։ 29 Իմ լուծը ձեր վրայ առէք ու ինէ սորվեցէք, որ
հեզ եմ ու սրտով խոնարհ։ 30 Որովհետեւ իմ լուծը քաղցր
է եւ իմ բեռը՝ թեթեւ»։

---

25. Երբ եօթանասուն երկու աշակերտները կը դառնան ու Յիսուսի կը պատմեն, ինչ որ ըրած են, Յիսուս Սուրբ-Հոգւով կը խայտայ, որպէս կը գրէ Ղուկաս (Ժ. 17-23). կը խայտայ, վասն զի իւր Նուիրական Նպատակն ու գործը կը տեսնէ յաջողապէս սկսուած, Աւետարանի լուսոյ Նշոյլներն անդէն, արդէն իսկ ճառագայթուած։ Այսպէս մեր սիրտերն եւս ո՛րքան կը խայտան, երբ մեր առաքինի բարուցն ու վարուց, մեր խօսքերուն ու գործերուն երեսէն շատեր կը հաստատուին ի հաւատս։ Յիսուս ոչ թէ միայն կը խայտայ իւր Սուրբ-Հոգւով, այլ եւ կը գոհանայ, որ աստուածային գաղտնիքը կը մտնէր ու կը ներգործէր խոնարհ ու տգէտ, աղքատ ու աննշան մարդերու, այլ ոչ իմաստուն ու գիտուն կարծուածներու, որք էին դպիրներ ու Փարիսեցիներ։ Ա՛յս է միշտ անհասանալի կամքն Աստուծոյ, որ գիտէ ընտրել այս կամ այն ազգն ու դարը եւ կամ անձը տալու համար իւր շնորհը,

27. Կը հաստատէ իւր աստուածութիւնը, քանի որ Հօրմէն իրեն տըրուած էր ամէն բան, զոր ճանչել Որդւով միայն կարելի է, եւ այն եւս այնքան որքան՝ Որդին ուզէ յայտնել։

28. Կը մխիթարէ վշտաբեկ մարդկութիւնը, յորդորելով որ առնու իւր լուծը, թեթեւ ու քաղցր։ Մեղքը տիրած էր մարդուն ու ընկճած. այս է ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ բեռնաւորութիւնն ու խոնջէք։ Այժմ Յիսուս հանգիստ տալ կը խոստանայ մեր հոգւոյն ու մարմնոյն, պատուիրելով իրեն պէս հեզ ու խոնարհ սիրտ ունենալ, այսինքն բանալ մեր սրտերը, որպէս զի Աստուծոյ շնորհաց հունտերն՝ որք հոն կան, Աւետարանի սուրբ ջրով ոռոգուելով, բողբոջին ու ծաղկին եւ պտղաբերեն։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

*1 Այն ատեն Յիսուս գնաց շաբաթ օրը անոնց ար-
տերուն մէջէն, եւ անոր աշակերտները անօթեցան ու
սկսան հասկ փրցնել եւ ուտել: *2 Փարիսեցիները երբ տե-
սան, կ'ըսեն անոր. «Ահա քու աշակերտներդ կ'ընեն այն
բանը զոր շաբաթ օրը պէտք չէ ընել»: *3 Եւ ան կ'ըսէ ա-
նոնց. «Կարդացած չէ՞ք, ինչ որ Դաւիթ ըրաւ, երբ անօ-
թեցաւ, եւ որոնք անոր հետ էին, ըչէ՞ն: 4 Ի՞նչպէս մտաւ
Աստուծոյ տունը ու կերաւ Առաջաւորութեան հացը, զոր
ուտել անոր օրէնք չ'կար, եւ ոչ անոնց ալ՝ որոնք անոր
հետ էին, բայց միայն քահանաներուն: *5 Կամ թէ Օրէն-

---

1. Յիսուս արտերու մօտէն կ՚անցնի. իւր աշակերտներն որ անօթեցած էին, կ՚սկսին ցորենի հասկեր փրցնել եւ ընդ ափն շփելով ուտել: Այս կը նշանակէ թէ Յիսուսի աշակերտք այնքան աղքատ էին, որ կարօտ կը մնան մինչեւ իսկ ցորենի հասկերու: Յիսուս արտերու մօտէն կ՚անցնի, անշուշտ ի նշանակ փրկութեան այն հոգւոց, որք ընդունելով Աւետարանի փրկարար վարդապետութիւնը, նման առոք հասկերու, պիտի ծաղկէին իւր արքայութեան մէջ: Այս մտօք միթէ չէր ըսած երբեմն իւր աշակերտներուն. «Տեսէք զարտորայսն, զի սպիտակացեալ են եւ ի հունձս հասեալ» եւ թէ «Հունձք բազում են»: Հունձն, այն մարդկութիւնն էր, որ պիտի ընդունէր Աւետարանը, եւ աշակերտք այժմէն իսկ աստուածային խորհրդաւոր իմն տնօրինութեամբ սկսան հասկ կորզել, այսինքն կորզել զմարդիկ յաշխարհէն մեղաց:

2. Փարիսեցիք, որք ամէն մանր-մունր բաներու մէջ խծբծող էին, կը գայթակղին: Կը գայթակղին ոչ թէ աշակերտներու այս գործը գողութիւն նկատելով, զի Օրէնքը ներած էր, «Մի՛ մանգաղ յոճ արկանել, այլ միայն հասկ կորզել», այլ թէ շաբաթու պղծութիւն համարելով, եւ թէ օրէն էր յետ արմտեաց օրհնութեան ի քահանայից, ժողովրդեան մտանել ի հունձս, եւ տակաւին այս օրհնութիւնը կատարուած չէր, ուստի ա՛լ աւելի գայթակղական կը կարծէին աշակերտաց այս գործը:

3. Սակայն Յիսուս ցոյց տալու համար թէ իւր աշակերտաց այս գործն այնքան մեղադրանաց արժանի բան մը չէ, կը պատասխանէ. «Դուք կարդացած չէք, ինչ որ Դաւիթ ըրաւ, երբ անօթեցաւ, եւ նոքա որք իւր հետ էին: Ի՞նչպէս մտաւ Աստուծոյ տունը եւ Առաջաւորութեան հացը կերաւ,

Digitized by Google

քին մէջ կարդացած չէ՞ք, որ քահանաները շաբաթը կը
պղծեն ու անմեղ են ։ *6 Բայց կ'ըսեմ ձեզի, թէ տաճարէն
աւելի մեծը կայ հոս ։ *7 Եւ թէ որ գիտնայիք, ի՞նչ է.
«Ողորմութիւնը կ'ուզեմ ու չէ թէ զոհը». ուրեմն դուք
չէիք դատապարտեր անպարտները ։ *8 Վասն զի Որդի մար-
դոյ Տէրն է շաբաթին ։
*9 Եւ Յիսուս անկէց երթալով եկաւ անոնց ժողովա-
րանը ։ *10 Եւ հոն կար մարդ մը որուն ձեռքը գօսացած
էր. հարցուցին անոր ու կ'ըսեն թէ «Շաբաթ օրը բժշկել
պէ՞տք է». որպէսզի անոր վրայօք չարախօսութիւն ընեն ։
11 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ձենէ որ մարդն է որ մէկ ոչխար
ունենայ, եւ այն իյնայ շաբաթ օրը փոսի մէջ, միթէ չը՞

որուն ներելի չէր, եւ ոչ նոցա, որք իւր հետն էին, այլ միայն քահանա-յից» ։ Դաւթի անունը Հրէից մէջ մեծ էր, ուստի Յիսուս Դաւթի եւ նորա ընկերաց օրինազանցութեան մէկ գործը կը յիշէ ։ Դաւիթ թէեւ մարգարէ էր, այլ ոչ քահանայ, բայց որպէս զի Փարիսեցիք յիշատակելով Դաւթի ՕԾՈՒՄՆ ի թագաւորութիւն, չպատճառաբանեն, Յիսուս կը յիշատակէ նո-րա ընկերներն եւս, որք ոչ մարգարէ էին եւ ոչ ունէին թագաւորական օծումն շնորհաց, ուստի երբ Դաւթի նման ի կրօնս անուանի նախանձա-յոյզ մը՝ բնական հարկին առջեւ խոնարհելով կը պղծէ օրէնքը, ուրեմն իւր աշակերտք եւս մեղադրելի չէին, զի մղուած էին յայն գործ բնական պէտքէ ստիպուած ։

5. Ապա Տէր Յիսուս ուրիշ օրինակ մը եւս կը բերէ. «Չէ՞ք կարդացած Օրէնքին մէջ, թէ շաբաթ օրերը քահանայք տաճարին մէջ կը պղծեն շա-բաթը, եւ անմեղ են» ։ Ո՜վ մեծի իմաստութեան Տեառն ։ Նա ինքն Յիսուս քահանայները մատնանիշ ի ցոյց կը հանէ, որք շաբաթ օրերը ըլփաստութիւն կը կատարէին, փայտ կը կոտրէին, խարոյկ կը վառէին, կը զոհագոր-ծէին, զոհին ճարպն ու արիւնը ի սեղան կը հանէին եւայլն, արդ սոքա անբամբաս կը մնան, Էր ուրեմն բամբասուին Յիսուսի աշակերտք ։ Ուրեմն Փարիսեցւոց զայթակղութիւնը կեղծ էր, արդիւնք էր այն ատելութեան զոր ունէին առ Յիսուս, եւ Փարիսեցիք այս մեղադրանքն ըրին Յիսուսի փայլուն պատիւը միամիտ ժողովրդեան առջեւ նսեմելու համար ։ Այլ սա-կայն Յիսուս առիթէն օգուտ քաղելով, աւելի ծանր խօսք մը կ'արտասա-նէ, ծանր Փարիսեցի ականջներու.

6. «Բայց կ'ըսեմ ձեզի, թէ տաճարէն աւելի մեծը կայ հոս», այսինքն քահանայութեան եւ տաճարին Տէրը կայ հոս. — ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒ՜Ն Ն եւ ոչ օրինակը ։

Digitized by Google

բռնէր ու զայն չը՞ հանէր: 12 Ուրեմն մարդն ո՜րքան աւելի
է ոչխարէն. ուստի պէտք է շաբաթ օրը բարիք ընել»:
*13 Այն ատեն կ՚ըսէ մարդուն. «Քու ձեռքդ երկնցուր».
եւ ան երկնցուց ու միւսին պէս առողջ եղաւ: 14 Իսկ Փա-
րիսեցիները դուրս ելլելով անոր վրայօք խորհուրդ ըրին
թէ ի՞նչպէս զանի կորսնցունեն:
*15 Եւ Յիսուս երբ գիտցաւ, անկէց հեռացաւ. եւ շատ
ժողովուրդներ անոր ետեւէն գացին, ու ամէնքը բժշկեց:
16 Եւ անոնց խստիւ պատուիրեց որ մէկու մը զինքը
չյայտնեն. 17 որպէս զի կատարուի, ինչ որ ըսուեցաւ
Եսայի մարգարէին ձեռքով. *18 «Ահա իմ Մանուկս զոր
ընտրեցի ու իմ սիրելիս. որուն իմ անձս հաւնեցաւ. անոր
վրայ պիտի դնեմ իմ Հոգիս ու Հեթանոսներուն պիտի

---

7. Յիսուս անմիջապէս Սուրբ-Գրքէն վկայութիւն մը եւս յիշելով կը կարկէ բոլորովին Փարիսեցի բերանները. «Եթէ գիտէիք, զինչ է. «Ողորմութիւն կամիմ եւ ոչ զզոհ». ապա ոչ դատապարտէիք դուք զանպարտսն»: Քահանայք անմեղ կը համարուին, որք շաբաթը կը պղծեն տաճարին մէջ, զոհի գործը նախընտրելով, մինչդեռ բերանն Աստուծոյ խօսած էր թէ ողորմութիւնն պատարագէ աւելի մեծագոյն է. ողորմութիւնն Աստուծոյ հաճելի է զոհէ աւելի: Յիսուսի աշակերտք մարդկային ընդհանուր ժողովրդոց ողորմութեան գործին համար Յիսուսի ետեւէն գացած էին, անօթի կը պտըտէին Յիսուսի հետ, եւ այն եւս անտրտունջ, որպէս զի օր մը անօթի մարդկութիւնը կշտացնեն Աւետարանի հոգեպարար հացովը:

8. Ի վերջոյ Յիսուս յաղթութիւն Փարիսեցւոց եւ ի կորանս՝ իւր աստուածային փառքը, Մեսիայական այս գերագոյն շնորհն հրապարակաւ ի հանդէս հանելով, համարձակօրէն կը կնքէ իւր խօսքը. «Զի տէր է շաբաթու Որդի մարդոյ»:

Աշակերտներուն շաբաթ օրը հասկ կորզելը կը գրեն Մարկոս (Բ. 23-28) եւ Ղուկաս (Զ. 1-5):

9. Միւս այսինքն յաջորդ շաբաթ օրը ըստ Ղուկասու (Զ. 6-11),

10. Նորէն Յիսուսը կը փորձուի թէ կը պահէ արդեօք շաբաթը բժշկութիւն չընելով. այլ Յիսուս կշտամբելու համար թէ սոցա գործերն երբէք համապատասխան չեն իրենց խօսքերուն, մինչ զի առ սէր շահու միշտ օրինազանց են, եւ շաբաթ օրուան մէջ բարի բան մը ըրած կը համարին, ողորմելով անասուններուն, քան թէ մարդու, ուստի ցոյց տալու համար թէ մարդն անասունէ ո՜րքան յարգի է, եւ մարդուն ողորմիլն ո՜րքան աստուածահաճոյ քան անասունին, կ՚ըսէ.

Digitized by Google

պատմէ ։ 19 Պիտի չհակառակի ու պիտի չ՚աղաղակէ ու ա-
նոր ձայնը մէկը պիտի չլսէ հրապարակներու մէջ ։ 20 Ջախ-
ջախուած եղէգը պիտի չփշրէ, եւ պլպլած պատրոյկը
պիտի չմարէ, մինչեւ յաղթութեամբ դատաստանը ի գլուխ
հանէ ․ 21 Եւ Հեթանոսներէն անոր անուան պիտի յուսան» ։
*22 Այն ատենն անոր քով կոյր ու համր դիւահար մը
բերուեցաւ, ու բժշկեց զանի, այնպէս որ համրն ու կոյրը
խօսի ու տեսնէ ։ 23 Բոլոր ժողովուրդները զարմացան ու
կ՚ըսէին ․ «Արդեօք ա՞ս է Դաւթի որդի Քրիստոսը» ։
*24 Բայց Փարիսեցիներն երբ լսեցին կ՚ըսեն ․ «Ասիկայ ու-
րիշ բաներով դեւերը չհաներ, բայց եթէ դեւերու իշխան
Բէեղզեբուղով» ։ 25 Յիսուս երբ գիտցաւ անոնց խորհուրդ-
ները կ՚ըսէ անոնց ․ «Իր մէջ բաժնուած ամեն թագաւո-
րութիւն կը կործանի ․ եւ իր մէջ բաժնուած ամեն քա-

13․ «Երկնցուր ձեռքդ» ․ եւ կը բժշկէ զօսացած ձեռքը յամօթ եւ ի կորանս Փարիսեցիներու եւ ի զրգիռ ոխնամութեան նոցա, ուստի

15․ Յիսուս կը խուսափէ վտանգէ, զի դեռ հասած չէր ժամանակը, կ՚երթայ այլուր, ծովեզրը (Մարկ․ Գ․ 1-12), ուր շատեր կը բժշկէ, պատուիրելով որ չհռչակեն զինքը ․ «Ոչ միայն առանց շահուց զբարիս նոցա առնէր, այլ եւ զանձին զովութիւն ի բաց մերժէր» (Ծործորեցի) ։

18․ Արդէն գուշակուած էր մարգարէէն (Ես․ ԽԲ․ 1-4), թէ նա լռիկ մնջիկ պիտի գործէր, այնքան մեղմով, որ ջախջախուած եղէգը չփշրուի, այսինքն մեղաւորին դիւրաբեկ սիրտը ․ եւ պլպլած պատրոյգը չմարի, այլ աւելի լուսաւորուի ․ եւ ինքն Յիսուս, որ ծառայ եղած էր, ոչ թէ միայն Հրէից, այլ եւ Հեթանոսաց փրկութեանն համար մարդանալով, մեղաց մարմինը առնլով, պիտի ընէր յաղթութիւնը, մանաւանդ դատաստանի օրը (Ես․ ԽԲ․ 12-21) ։ Ծործորեցի կը գրէ ․ «Եղէգն խորտակեալ՝ ժողովուրդ Հրէից էր, զոր ոչ եբեկ, այլ ողջացոյց ․ իսկ պատրոյգն՝ օրէնքն էր ի յանց եկեալ, զոր ոչ շիջոյց, այլ ելից եւ կատարեաց» ։

22․ Ինչ որ ցարդ կը պատմէ Մատթէոս, եղած են, որպէս կը թուի, Լեռան-քարոզէն առաջ, Հարիւրապետի ծառայէն զատ, որ եղաւ յետոյ, եւ այս հրաշքը, զոր ընելով Յիսուս ժողովուրդն ի հաւատս գրգռեց թէ ինքն է Դաւթի որդին՝ Քրիստոսը ։

24․ Փարիսեցիք կ՚զչարին նորէն եւ կը պնդեն թէ Յիսուս դեւերը կը հանէ զօրութեամբ Բէեղզեբուղի, այլ Յիսուս ըմբռնելու համար զանոնք, որոց աշակերտներն՝ որք կը կոչուէին Երդմնեցուցիչ, իբր թէ դեւեր կը հանէին զօրութեամբն Աստուծոյ, եւ թող որ պիտի հանէին արդարեւ

Digitized by Google

ղաք կամ տուն, պիտի չկենայ։ *26 Եւ թէ որ սատանայ
սատանան կը հանէ, իր մէջ բաժնուեցաւ. ուրեմն ի՞նչ-
պէս անոր թագաւորութիւնը պիտի կենայ։ 27 Եւ թէ որ
ես Բէեզեբուղով կը հանեմ դեւերը, ձեր որդիներն ի՞ն-
չով պիտի հանեն. անոր համար անոնք պիտի ըլլան ձեր
դատաւորները։ *28 Բայց եթէ ես Աստուծոյ Հոգւով կը
հանեմ դեւերը, ուրեմն Աստուծոյ արքայութիւնը ձեր
վրայ հասած է։ *29 Կամ ի՞նչպէս մէկը կրնայ մտնել զօ-
րաւորի մը տունը ու անոր կարասիները յափշտակել, թէ
որ առաջ չկապէ զօրաւորը. եւ յետոյ անոր տունը կը յա-
փշտակէ։ *30 Ով որ ինծի հետ՛ չէ, ինծի հակառակ է. եւ
ով որ ինծի հետ չժողվեր, կը ցրուէ։ *31 Ատոր համար կ՚ը-
սեմ ձեզի. բոլոր մեղքեր ու հայհոյութիւններ մարդիկնե-
րուն պիտի ներուին. բայց Հոգւոյն դէմ հայհոյութիւնը պիտի

(Գործք. ԺԹ. 13), կը գրուցէ. «Թէ որ ես Սատանայով Սատանայն կը հանեմ, ձեր զաւակներն ինչով պիտի հանեն», այսինքն կը պնդէին թէ իրենք ու իրենց աշակերտներ կրնային դեւեր հանել, այլ այժմ կ՚ամաչէին ըսել թէ Սատանայի օգնութեամբ կը հանեն։ Աստուած թոյլ տուած է որ սուտ մարդիկ իւր անունով հրաշագործեն (Ելք. Է. 22։ Ը. 7։ Բ. Օր. ԺԳ. 1-5։ Մատթ. ԻԴ. 24)։ Եւ կային այնպիսիններ եւս, մարգարէներու որդիներ, որք գիտակ էին մինչեւ իսկ աստուածային գաղտնեաց (Դ. Թագ. Բ. 3)։

26. Չարը միշտ չար կը գործէ, ուստի Սատանայ որ բնութեամբ չար է, բարի բան չկրնար ընել։ Նա միշտ միաբան է. բարւոյն թագաւորութեան դէմ բաժնուած չէ իւր մէջ։

28. Նա դեւեր հանելով Հոգւովն Աստուծոյ, կը հաստատէր թէ երկնքի թագաւորութիւնը հասած է։

29. Զօրաւոր եղած էր Սատանայն տիրելով աշխարհիս, այսինքն ըրած էր մարդկութիւնը իրեն ստացուած, այս էր դիւահարութիւնը։ Բայց Քրիստոս հզօրագոյն ըլլալով կապեց այդ հզօրը (Ղուկ. ԺԱ. 22)։

30. Աշխարհիս մէջ երկու կուսակցութիւններ կան, մին Յիսուսի կողմն է եւ միւսը ոչ. չէզոքութիւն չկայ։ Ով որ բարւոյն համար չգործեր, չարին համար կը գործէ։ Ծործորեցին կը գրէ. «Որ ոչ միանայ ընդ իս հաւատովք, նա ինքն Սատանայ է. եւ որ ոչ ժողովէ ընդ իս գործովք, ցրուէ նա ընդ դեւս զանձն իւր, քանզի կոչի եւ Սատանայ Դիապօլոս, որ է ցրուեալ»։

31. Կանուխէն մարգարէութիւն կար, «Վա՜յ նոցա, որք չարին բարի

Digitized by Google

չներուի ։ *32 Եւ ով որ Որդւոյ Մարդոյ վրայօք խօսք ըսէ ,
անոր պիտի ներուի , բայց ով որ Սուրբ Հոգւոյն վրայօք
ըսէ, անոր պիտի չներուի , ոչ այս աշխարհիս մէջ ու ոչ ալ
հանդերձեալին մէջ ։ *33 Կամ ծառը բարի ըրէք ու անոր
պտուղը բարի , եւ կամ ծառը չար ըրէք ու անոր պտուղը
չար . որովհետեւ ծառը պտուղէն կը ճանչցուի ։ *34 Իժե-
րու ծնունդներ , ի՞նչպէս կրնաք բարի բաներ խօսիլ դուք
որ չար էք . որովհետեւ սրտի աւելորդէն բերանը կը խօսի։
35 Բարի մարդը իր սրտի բարի գանձերէն կը հանէ բարի
բաները , եւ չար մարդը իր սրտի չար գանձերէն կը հանէ
չար բաները ։ *36 Բայց կ'ըսեմ ձեզի . ամէն դատարկ խօս-
քի համար զոր կը խօսին մարդիկ , դատաստանի օրը հա-
շիւ պիտի տան ։ *37 Որովհետեւ քու խօսքերէն պիտի ար-
դարանաս ու քու խօսքերէն պիտի դատապարտուիս » ։

կ'ըսեն ու բարւոյն չար (Ես. Ե. 20) ։ Զարագոյն մեղք է մարդո- մը , այն բանը չար ըսել , զոր գիտէ թէ բարի է ։ Սատանային տալ բարեգործու- թեան հանգամանք , կը նշանակէր հայհոյել Սուրբ-Հոգւոյն ։ Այս մեղքը կը գործէին Փարիսեցիք , զոր Ծործորեցի գեղեցիկ կը մեկնէ , գրելով . « Որ առ շնորհաբաշխն եւ երախտագործն ապաշնորհ լինիցի եւ հայհոյէ եւս , անհնարին յանցանք են , մի թողցի նմա . զայս իմա սրբարածոյ առ Արա- րիչ » ։

32. Եւ Յիսուս վերստին կը խոնարհի իւր անձին դէմ մեղքն առ ոչինչ համարելով , բայց աններելի Սուրբ-Հոգւոյն դէմ եղած մեղքը ։ Ուրեմն կան մեղքեր , որք կը ներուին հանդերձեալին մէջ , որոց տէրեր եթէ ունին ձգած բարեգործական յիշատակներ աշխարհիս մէջ , կամ բարեգործ զա- ւակներ ։

33. Ծառը որ մարդն ինքն իսկ է եւ է շնորհք Աստուծոյ , բարի ընել . եւ բարի պտուղ տալն՝ է մեր իմաստութիւնը գործածել ի բարին , եւ ոչ թէ ի չարն ։

34. Յիսուս կը սաստէ նոցա , որոնք իժերու թոյն ունէին իրենց սրտե- րուն մէջ եւ թոյն , չար կը թափէին իրենց բերնէն , վասն զի սիրտն է գանձարան , որոյ դանէն ասինքն բերնէն կ'ելլէ չար կամ բարի ։

36. Եւ մարդ ոչ թէ չար խօսքի մը համար հաշիւ պիտի տայ , այլ եւ դատարկ խօսքի մը համար , դատաստանի օրը , վասն զի այս ալ չէ բարի գանձէ , այլ չարէ ։

37. Ո եւ է վերջին դատապարտութիւն պիտի ըլլար բերանացի խոս- տովանութենէ յետոյ , այս էր գլխաւոր կանոն արդարութեան ։ Ծործորեցի

Digitized by Google

*38 Այնատեն անոր պատասխան տուին դպիրներէն ու
Փարիսեցիներէն շատեր, ու կ'ըսեն. «Վարդապետ, քենէ
նշան մը տեսնել կ'ուզենք»: Ան պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց. *39 «Չար ու շնացող ազգը նշան կ'ուզէ,
եւ նշան պիտի չտրուի անոր, բայց եթէ Յովնան մար-
գարէին նշանը: *40 Վասն զի ինչպէս որ Յովնան երեք
օր ու երեք գիշեր խոշոր ձուկի մը փորին մէջ էր, նոյն-
պէս ալ Որդի մարդոյ երեք օր ու երեք գիշեր երկրի սրտին
մէջ պիտի ըլլայ: *41 Նինուէի մարդիկ դատաստանի օրը այս
ազգին դէմ պիտի ելլեն, ու պիտի դատապարտեն զայս,
որովհետեւ Յովնանի քարոզութեամբ զղջացան. եւ հիմայ
ահա Յովնանէն մեծը կայ հոս: *42 Հարաւի թագուհին
դատաստանին օրը այս ազգին դէմ պիտի ելլէ ու պիտի
դատապարտէ զայս, որովհետեւ աշխարհի ծայրերէն Սո-
ղոմոնի իմաստութիւնը լսելու եկաւ. եւ ահա Սողոմոնէն
մեծը կայ հոս:

կը գրէ. «Զիրաւունս ատենին այնորիկ ուսուցանէ մեզմով, զի թէպէտ բազում սուտ վկայք զքէն վկայեն, ասէ, ոչինչ վնասեն քեզ, այլ որովք դու տայցես վճիռ, դատաւորն զայն վճռէ, ըստ այնմ որպէս լսեմն, դատեմ. եւ թէ ի բերանոյ քումմէ դատեցայց զքեզ»:

38. Դպիրներէն ու Փարիսեցիներէն շատեր երկնքէն հրաշք կը պահանջեն Յիսուսէն (Ղուկ. ԺԱ. 15): Ծործորեցին կը գրէ. «Կամ տալ հաց որպէս յանապատին, կամ արգելուլ զարեգակն եւ զլուսին, որպէս զՅեսուայն եւ զԵզեկիայն, եւ կամ կարկտիւ եւ խաւարաւ տանջել զայլազգիս, որպէս Մովսէս զԵգիպտացիս, կամ որոտումն լինել, որպէս Սամուէլին, եւ այլ սոյնպիսիս՝ որ պատմի ի գիրս»: Մինչդեռ Յիսուս աւելին ըրած էր ու կ'ընէր (Ղուկ. ԺԱ. 24-36):

39. Կ'անուանէ իւր ազգը չար ու շնացող. որպէս ի հնումն Իսրայէլ իւր Տէր Աստուածը թողլով ու կուռքեր պաշտելով իւր սիրտը տուաւ աստուածներու կամ չարութեան ու մոլութեանց եւ նմանեցաւ շնացողի (Ես. ԾԷ. 3; Երեմ. Գ. 1-6; Եզեկ. ԺԶ. 15-50; Ովսէ Գ. 1), այս անգամ Տէր Յիսուս նոյնը կը շեշտէ:

40. Այս մեծագոյն նշանը պիտի տար Յիսուս, միայն թէ չեղաւ ճիշդ երեք օր ու գիշեր աշխարհիս սրտին մէջ, այլ երեք գիշեր եւ երեք ցերեկներ. մէկն ամբողջ, միւս երկուքներն իրենց մասերովը, զի ըստ Սուրբ-Գրոց եւ մինչեւ իսկ ըստ Թալմուտի՝ օրուան մասն ալ օր մըն է (Ծննդ. ԽԲ. 17-19; Բ. Մնաց. Ժ. 5-12; Եսթեր Ե. 2): Յովնան էր մարգարէ,

Digitized by Google

*43 Բայց երբ պիղծ ոգին մարդէ ելլէ, անջրդի տեղեր կը պտըտի. հանգիստ կը փնտռէ ու չգտներ: 44 Այն ատեն կ'ըսէ. «Իմ տունս դառնամ, ուսկէց ելայ»: եւ գալով՝ զայն կը գտնէ պարապ, մաքրուած ու չտկուած: 45 Այն ատեն կ'երթայ ու իր հետ կ'առնու ուրիշ եօթը ոգիներ իրմէն աւելի չար, ու մտնելով հոն կը բնակին. եւ այն մարդուն վերջինը առջինէն աւելի գէշ կ'ըլլայ: Այս չար ազգին ալ այնպէս պիտի ըլլայ»:

*46 Երբ ան ժողովուրդներուն հետ կը խօսէր, ահա անոր մայրը ու անոր եղբայրները դուրսը կը կենային; եւ անոր հետ խօսիլ կ'ուզէին: 47 Եւ մէկը կ'ըսէ անոր. «Ահա քու մայրն ու քու եղբայրները դուրսը կը կենան ու քեզի հետ խօսիլ կ'ուզեն»: Ան պատասխան տուաւ անոր՝ որ

825ին նախ քան զՔրիստոս, հրաման առաւ երթալ ի Նինուէ քարոզութեան, այլ անհնազանդ եղաւ. ծովը նետել տուաւ ինքզինքը, ուր խոշոր ձուկի մը փորին մէջ մնաց երեք օր ու երեք գիշեր, օրինակ Յիսուսի երեք օր ու գիշեր գերեզմանի մէջ մնալուն. յետոյ ձուկը փսխեց Յովնանը ի ցամաք, որ գնաց ի Նինուէ եւ քարոզեց (Յովն. Ա.—Դ.):

41. Նինուէ դէմ դիմաց է Մուսուլի եւ հիմնեցաւ Ասուրէ (Ծննդ. Ժ. 11). աւերակներն որ կան ցարդ, վկայ են, թէ ծրպիսի փառաւոր քաղաք էր ի հնումն. թէեւ ապաշխարեց, լսելով Յովնանի քարոզութեան, այլ կործանեցաւ իբր 200 տարիէն յետոյ, նախ քան զՔրիստոս 633 ին:

42. Հարաւի թագուհին այսինքն Սաբայի, յԱրաբիա (Գ. Թագ. Ժ. 1-13), լսելով Սողոմոնի իմաստութիւնը, ի հեռաստանէ եկաւ, ուրեմն թէ սա եւ թէ Նինուէացիք պիտի դատէին այս ազգը, որ թէեւ վարդապետ կը կոչէր Յիսուսը, կեղծաւորաբար, վասն զի չէր հաւատար, այլ անհեղ դատաստանի օրը անհեղագոյնս պիտի պատժուէր, քանի որ Յովնանէն ու Սողոմոնէն մեծը տեսած էր ու չէր ապաշխարած:

43. Երբ մարդ ո եւ է փորձութենէ կ'ազատի, կամ բարոյական փոփոխութիւն մը կը կրէ, չարագոյն կ'ըլլայ իւր վիճակ, եթէ անզգոյշ մնայ. վասն զի անգամ մը համն առնու, որմէ յետոյ քաշի, այլ ապա թոյլ տայ նոյն մոլութեան, որ յինքն մտնէ, ներգործէ իրեն, յայնժամ նոյն մոլութեան ետեւէն կը յաջորդեն իրարու ուրիշներ, կամ մոլութիւնք համախումբ կը հասնին. այս է չարագոյն վիճակը: Դատարկանալ դեւերէ բաւական չէ, այլ պէտք է լցուիլ Հոգւով-Սրբով. դեւերու անբնակ ու ամայի տեղեր քաշուիլն է առժամեայ պատիժ, վասն զի կ'արգիլուին չարիք ընելէ, եւ այս է անհանգստութիւն նոցա: Չարերու համար ալ այսպէս չէ:

Digitized by Google

ըսաւ իրեն, ու կ'ըսէ. «Ո՞վ է իմ մայր, կամ ո՞րոնք են
իմ եղբայրները»։ 49 Եւ իր ձեռքը երկնցնելով աշակերտ-
ներուն, կ'ըսէ. «Ահա իմ մայրս ու իմ եղբայրներս»։
*50 Որովհետեւ ով որ կը կատարէ իմ Հօրս կամքը, որ
երկինքն է, ան է իմ եղբայր եւ քոյր ու մայր»։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

*1 Այն օրը Յիսուս տունէն ելլելով ծովեզերքը նըս-
տաւ։ *2 Եւ անոր քով շատ ժողովուրդներ հաւաքուեցան,
այնպէս որ նաւը մտաւ ու նստաւ. եւ բոլոր ժողովուրդը
ծովեզերքը կը կենար։ *3 Եւ առակներով շատ բաներ խօ-
սեցաւ անոնց ու կ'ըսէր։ *4 «Ահա հունտ ցանողը սերմա-
նելու ելաւ. եւ ցանելու ատեն ճամբուն քով ընկնող ե-
ղաւ, եւ երկնքի թռչունը գալով զայն կերաւ։ 5 Եւ ու-

46. Մայրն ու իւր եղբայրներ կարծելով թէ Յիսուս զբաղելով նորօ-
րինակ մէկ գործով (Մարկ. Գ. 31-35։ Ղուկ. Ը. 19-21) զուցէ անձին վը-
տանգէ, եւ մինչեւ իսկ կարծեցին թէ մոլեգնած է (Մարկ. Գ. 21), կը
թաղձան տանիլ ի տուն։ Այլ Յիսուս ցոյց տալու թէ ոչ իսկ մայր կամ
ո եւ է ազգական նախամեծար չեն, և չեն կրնար արգելք ըլլալ իւր
սուրբ նպատակին, ուստի կը հասկըցունէ թէ ծայրագոյն զոհողութեամբք
եւ եթ կարելի է փրկուիլ ու փրկել ուրիշները։ Իսկ թէ ո՞յք են Յիսուսի
եղբայրներն. տես ի մեկնութիւնն (Մատթ. ԺԳ. 55)։

50. Ո՜վ գեղեցիկ խրատ ամէնուս ու ապահով խոստում. վասն զի ով
որ որքան կը կատարէ Աստուածային պատուէրները, այնքան կը մօտենայ
Աստուծոյ, այսինքն Քրիստոսի կը լինի եղբայր ու քոյր եւ մայր, այլ ոչ
երբէք հայր։

1. Կ'երևի թէ Յիսուս իրեններուն հետ գնաց ի տուն։

2. Յետոյ այն օրը նստաւ ծովեզրը, ուր շատ ժողովուրդ հաւաքուած
տեսնելով, նստաւ ի նաւ. «Զի մի զօր ի թիկանց թողուցու, այլ զամե-
նեսեան ի դիմի կացուսցէ, և առանց խափանածուի զվարդապետութիւնն
ամենեցուն պատմեսցէ» (Ծործորեցի)։

3. Առակն է խօսքի ձև մը, որ կ'առնուի մարդկային կենաց գործերէն
կամ բնութենէն, իբր օրինակ կամ նմանութիւն։ Բովանդակ մարդկութիւնը

Digitized by Google

րիչն ընկաւ ապառաժի վրայ, ուր շատ հող չկար. եւ
շուտով բուսաւ հողը հիւթեղ չըլլալուն համար. 6 արեւը
ծագելուն պէս խանձեցաւ, եւ որովհետեւ արմատներ չկային,
չորցաւ։ 7 Եւ ուրիշն ընկաւ փուշերու մէջ, եւ փուշերն
ելան ու խեղդեցին զայն։ 8 Եւ ուրիշն ընկաւ աղէկ հողի
մէջ ու պտուղ կուտար, որը հարիւր եւ որը վաթսուն եւ
որը երեսուն։ 9 Ով որ լսելու ականջ ունի, թող լսէ»։
*10 Եւ աշակերտները մօտենալով կ'ըսեն անոր. «Ի՞ն-
չու առակներով անոնց հետ կը խօսիս»։ *11 Ան պատաս-
խանի տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Որովհետեւ ձեզի տրուած
է գիտնալ երկնքի թագաւորութեան խորհուրդները, եւ
անոնց տրուած չէ, 12 Որովհետեւ ով որ ունի, անոր պի-
տի տրուի ու պիտի աւելնայ. եւ ով որ չունի, ունեցածն
ալ անորմէ պիտի առնուի։ *13 Անոր համար առակներով
կը խօսիմ անոնց հետ, վասն զի կը տեսնեն ու չեն տեսա-

սիրեց առակները, վասնզի ճշմարտութիւնն այս ձեւին տակ յայտնել ու ժողովրդեան սրտին մէջ տպաւորել, թէ դիւրին է և թէ ախորժելի։ Մարգարէներն առակեցին, որպէս և այժմ Յիսուս, այլ Յիսուսի բոլոր առակներն էին պարզ ու որոշ, զի ունէին նպատակ հոգեւոր ու յաւիտենական ճշմարտութիւններ ընդ քողով իմն աւանդել մարդկութեան։ Առակ մը մեկնելու համար հարկ չկայ մանր մունր բառերու մեկնութիւն տալ, այլ նկատելու է նպատակը միայն. միւսներն են զարդ։ Իսկ թէ ինչ է առակին նպատակը շատ անգամ կը բացատրուի առակին սկիզբը (Ղուկ. ԺԸ. 9։ ԺԹ. 11), կամ վերջը (Մատթ. ԻԵ. 13։ Ղուկ. ԺԶ. 9-13), երբեմն թէ սկիզբը և թէ վերջը (Մատթ. ԺԸ. 23. 35։ Ի. 1. 16։ Ղուկ. ԺԲ. 15. 21)։ Եւ այս բացատրութիւնը նոյն իսկ առակողը՝ Յիսուս կուտայ (Մատթ. ԻԲ. 14), եւ երբեմն նոյն իսկ առակն ի գիր առնողն՝ Աւետարանիչը (Ղուկ. ԺԸ. 1)։ Եթէ յայտնուած չէ առակին իմաստը, հարկ է դիտել թէ ինչ բան առիթ տուած է առակին, կամ թէ ինչ պարագայի տակ գրուցուած է, այս կերպով կարելի է մեկնել Անառակին ու Անպտուղ թզենիին առակները (Ղուկ. ԺԵ. 11-32։ ԺԳ. 6-9 եայլն)։ Շատ քիչ անգամ կը պատահի նաև, որ առակին մեկնութեանն համար հարկ կ'ըլլայ դիմել այլուր. զոր օրինակ Ղուկասու ԺԵ. 3-10 առակները բաղդատելու է Մատթէոսի առակներուն հետ ԺԸ. 10-14։

4. Սերմանողն է ինքն Աստուած. արտը կամ ագարակն է աշխարհս և մարդիկ են բոյս, ցանուած դէս ու դէն։ Այս բոյսք յայնժամ կը ծլին ու կ'ուռճանան, եթէ ունին պարարտ ու յուռթի հող, եւ կ'ոռոգուին Աւե-

Digitized by Google

ներ, կը լսեն ու չեն լսեր ու չեն ըմբռներ։ *14 Եւ Եսա-
յեայ մարգարէութիւնն անոնց վրայ կը կատարուի, որ
կ'ըսէ. «Լսելով պիտի լսէք ու պիտի չիմանաք, եւ տես-
նելով պիտի տեսնէք ու պիտի չտեսնէք։ *15 Որովհետեւ
այս ժողովրդեան սիրտը թանձրացաւ, եւ իրենց ականջ-
ներով ծանր լսեցին, եւ իրենց աչքերը խփեցին, որպէսզի
բնաւ աչքով չտեսնեն ու ականջներով չլսեն եւ սրտով
չիմանան ու դառնան, եւ զանոնք բժշկեմ»։ *16 Բայց ե-
րանի է ձեր աչքերուն, որ կը տեսնեն, եւ ձեր ականջ-
ներուն, որ կը լսեն։ 17 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ շատ
մարգարէներ ու արդարներ փափաքեցան տեսնել, զոր կը
տեսնէք, եւ լսել, զոր կը լսէք, եւ չլսեցին։
*18 Եւ հիմայ լսեցէք դուք հունտ ցանողին առակը։
19 Այն ամէնէն՝ ով որ կը լսէ արքայութեան խօսքը ու
չըմբռներ, կուգայ չարը եւ անոր սրտին մէջ ցանուածը

տարանի ջրովն ականակիտ՝ Քրիստոս, որպէս կը գրէ Ծործորեցի. «Քանզի մեք չկարէաք մտանել առ նա վասն մեղաց պարտացն, ինքն իւրովի ելեալ եկն առ մեզ»։ Ինքն իւր ագարակն ակօսելու ու ջրելու համար շնորհեց իւր Աւետարանը, ուստի ինքն իսկ կը մեկնէ յետոյ այս առակն այսպէս, թէ կան արքայութեան խօսքը լսողներ, աւետիսն առնողներ, այլ վի անհոգաբար կը լսեն կամ հարեւանցի, և կամ զբաղուած միտք ունին, բազմահոգ են, ուստի չեն օգտուիր, անպտուղ կը մնան. իսկ որք կը լսեն ու կ'ընդունին ի սրտէ, նոքա կ'օգտուին [illegible], այսինքն առաւելագոյն շնորհօք պիտի փառաւորին։ Բոլոր մեր ճառընտիրք կը յաւելուն միանգամայն թէ շնչաւոր մարմինը պիտի յառնէ իբր մարմին հոգեւոր, որպէս և կը գրէ Պօղոս (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 1-58)։ Արդարներն արեւու պէս պիտի փայլին, իրարմէ նուազ կամ աւելի, այլ միշտ անճառ փառօք։

10. Աշակերտներն, որոց հետ ուրիշներն ևս, երբ առանձին էր, որպէս կը գրէ Մարկոս (Դ. 10), կը հարցընեն թէ ինչու առակներով կը խօսի, այսինքն ո՛չ բացայայտ, որպիսի էր Լեռան-քարոզը։

11. Յիսուսի պատասխանն է կարճ. արքայութեան խորհուրդները պիտի աւանդէր Յիսուս միայն իւրեններուն. «Զի նոքա ազատ էին ի չարեաց և նոքա չարեօք յղփացեալ. իսկ յանձն չարարուեստ իմաստութիւն ոչ մըտանէ. ասէ Սողոմոն» (Ծործորեցի)։ Խորհուրդն է որոշ չյայտնուած բան մը, ոչ խելքի դէմ, այլ խելքէ վեր, որպիսի են Երրորդութեան, Նախասահմանութեան, փրկութեան, հոգւոյ և մարմնոյ յարութեան վարդապետութիւնները ևայլն։ Արքայութեան խորհուրդները մարդ չկրնար արագ

Digitized by Google

կը յափշտակէ . ան է որ ճամբուն քով ցանուեցաւ ։ 20 Եւ
ով որ ապառաժին վրայ ցանուեցաւ , ան է , որ երբ կը
լսէ խօսքը եւ շուտով ուրախութեամբ կ'ընդունի զայն ։
21 Բայց որովհետեւ իր մէջը արմատներ չունի , այլ առ
ժամանակեայ է , խօսքին համար նեղութիւն ու հալա-
ծանք ըլլալուն պէս՝ իսկոյն կը գայթակղի ։ 22 Իսկ ով
որ փուշերուն մէջ ցանուեցաւ , ան է , որ երբ կը լսէ
խօսքը եւ աշխարհիս հոգերն ու հարստութեան խաբէու-
թիւնները կը խեղդեն խօսքը եւ կ'ըլլայ անպտուղ ։ 23 Բայց
ով որ աղէկ հողի մէջ ցանուեցաւ , ան է , որ երբ կը լսէ
խօսքը ու կ'իմանայ , կուտայ պտուղը , որը հարիւր եւ
որը վաթսուն եւ որը երեսուն » ։

*24 Ուրիշ մէկ առակ ալ խօսեցաւ անոնց ու կ'ըսէ .
« Երկնքի արքայութիւնը նմանեցաւ մարդու մը , որ իր
ագարակին մէջ աղէկ հունտ կը ցանէ ։ *25 Եւ երբ մար-
դիկ կը քնանային , անոր թշնամին եկաւ եւ ցորենին մէջ

ընդունիլ , պատրաստութեան պէտք ունի , ուստի Յիսուս նախ իրենները պատրաստելով պիտի աւանդէր զայնս իրեններուն, և յետոյ իրեններուն միջոցաւ համօրէն մարդկութեան ։

13. Յիսուս առակօք կը խօսէր ժողովրդեան, վասնզի արժանաւորին , այսինքն բարի պտուղ ունեցողին պիտի տար իւր շնորհքը , իսկ չունեցողին՝ ոչ . գեղեցիկ կը մեկնեն մեր ճառընտիրք նոյնպէս Ծործորեցի . «Զի ոյր զուցէ պտուղ բարեաց, տացի նմա լսել զառակաւոր իմաստս՝ հոգւով , եւ ոյր ոչ զուցէ , և զլսելն ևս բարձից ի նմանէ»։

14. Եւ Երբ չեն եղած մարդիկ , որք կամաւ կը փակեն իրենց աչերը չտեսնելու համար լոյս արևը , և կը խնուն իրենց ականջները չլսելու համար ճշմարտութեան ձայնը ։

15. Կանուխէն արդէն մարգարէութիւն կար , Մեսիայի ձայնն ոչ դիւրաւ լսելի պիտի լինէր ։ Մեղօք կարծրացած սրտեր ընդ փոյթ պիտի չյօժարէին կակղիլ այսինքն զղջալ ու փրկուիլ (Ես. Զ. 9-10)։

16. Յիսուս կ'երանէ իւր աշակերտները, վասնզի զնա , զոր մարգարէք եւ արդարք ցանկացան տեսնել, կը տեսնէին, կը լսէին անորմէ , և կը հաւատային թէ պիտի վայելեն այժմեանէն ալ աւելի երանաւէտ բերկրութիւն մը (Ա. Պետ. Ա. 10-12 ։ Եբր. ԺԱ. 13. 39)։

18. Ուրեմն սերմանացանն է Քրիստոս , որոյ մեր սրտին մէջ ցանածը չպտղաբերիր , եթէ ընկճուինք չարէն կամ փորձութենէն և կամ աշխարհային հոգերէ ։ Բարի պտուղ տալ , այսինքն բարեգործ ըլլալ , քիչ կամ շատ

Digitized by Google

որոմ ցանեց ու գնաց։ *26 Եւ երբ խոտը բուսաւ եւ պը-
տուղ բերաւ, յետոյ որոմն ալ երեւցաւ։ 27 Այն տանու-
տէրին ծառաները կ'ըսեն անոր. «Տէր, չէ՞ քու ագարա-
կին մէջ աղէկ հունտ ցանեցիր, ուրեմն որոմը ուսկէ՞ց
ունի»։ *28 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Թշնամի մարդ ըրաւ
զայն»։ Ծառաներն անոր կ'ըսեն. «Կ'ուզե՞ս որ երթանք
եւ զայն մէկդի քաղենք»։ 29 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ոչ,
կարելի է որ երբ քաղէք որոմը, ցորենն ալ անոր հետ
փրցընէք։ 30 Թող տուէք որ երկուքն ալ ի միասին մինչեւ
հունձքի ատեն աճին, եւ հունձքի ժամանակ պիտի ըսեմ
քաղողներուն. «Առաջ այդ որոմը քաղեցէք եւ զայն խուրձ
խուրձ կապեցէք այրելու համար, եւ ցորենը ժողվեցէք
իմ շտեմարաններուս մէջ»։
*31 Ուրիշ մէկ առակ ալ խօսեցաւ անոնց ու կ'ըսէ.
«Երկնքի Թագաւորութիւնը մանանեխի հատի նման է,
զոր մարդ մը առնելով ցանեց իր ագարակին մէջ, 32 որ

չափով, որքան կարելի է, այս է իմաստ այս առակի, զոր և կը գրեն Մարկոս (ԺԴ. 1-23) և Ղուկաս (Ը. 4-18)։

24. Յիսուս ուրիշ առակ մը, գրեթէ նման ամին, կը յաւելու, զոր և յետոյ ըստ խնդրանաց աշակերտացն կը մեկնէ։ Որոմը այնպէս կը նմանի ցորենի, որ չորոշուիր, մինչև որ ցորենն աճի, և կը կոչուի «Սուտ կամ վայրի ցորեն»։

25. Չարութիւնք ընդհանրապէս ի մթան, գիշերոյ մէջ կը գործուին։ Արտի մէջ որոմ ցանելն է թշնամական գործ։

26. Չարին հունտը՝ ի մեղս հակամէտ մարդկային սրտին մէջ միշտ կը գտնէ բնական հող։

28. Անճառ է այն եռանդն, երբ գործոնն է վտանգաւոր։ Օրինակն է ճիշդ, զի որմին արմատներ այնպէս կը պատատին ցորենին, մինչ զի երբ խլուին որոմներ, եթէ ցորենք են տհաս եւ չեն ատոք ի հասկի, ի միասին կը խլուին։

31. Այս երկու առակներով Յիսուս կը գուշակէր թէ իւր Թագաւորութիւն պիտի հանդիպէր այլ և այլ դժուարութիւններու, այլ այս անգամ ուրիշ մէկ առակով կը հաստատէ թէ ամէն արգելք պիտի փճանային և իւր Թագաւորութիւն պիտի յաղթանակէր ու տարածուէր, և լոյսն Աւետարանի պիտի ողողէր աշխարհս. այս է մեկնութիւնն առակին մանանեխի, որ թէև հունտերուն մէջ շատ փոքր է, այլ բուսնելէն յետոյ ծառի պէս կը բարձրանայ։ Բոլոր ճառընտիրք, նոյն իսկ Ծործորեցին միաձայն կը խօս-

Digitized by Google

բոլոր հունտերէն պզտիկ է, եւ երբ աճի, բոլոր բոյսերէն
մեծ է, եւ կ'ըլլայ ծառ, այնպէս որ երկնքի թռչունները
կուգան եւ անոր ճիւղերուն վրայ կը հանգչին»։
*33 Ուրիշ մէկ առակ ալ անոնց զրուցեց. «Երկնքի թա-
գաւորութիւնը նման է խմորի, զոր կին մը առնլով երեք
գրիւ ալիւրի մէջ պահեց, մինչեւ որ բոլորն ալ խմորեցաւ»։
*34 Այս ամենը Յիսուս առակներով խօսեցաւ ժողո-
վուրդներուն, եւ առանց առակի բան մը չէր խօսեր անոնց,
*35 Որպէս զի մարգարէէն ըսուածը կատարուի. «Առակ-
ներով իմ բերանս պիտի բանամ. աշխարհի սկիզբէն ի վեր
ծածկուած բաները պիտի պարզեմ»։
*36 Այն ատեն Յիսուս թողլով ժողովուրդները՝ տուն
եկաւ. անոր աշակերտները անոր քով մօտեցան ու կ'ըսեն.
«Ագարակի որոմներուն առակը մեզի մեկնէ»։ 37 Ան պա-
տասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Աղէկ հունտ ցանողն է

տովանին թէ Մանկիկն որ ծնաւ մսուրի մը մէջ, ըստ.այսմ առակի մանա-
նեխի, պիտի աճէր, զարգանար ու տարածուէր եւ պիտի իւր վրայ կրէր
բոլոր թռչունները, այն է հեթանոս մարդկութիւնը։

33. Յիսուս այս անգամ երկնքի թագաւորութիւնը խմորի կը նմանցընէ,
զոր Ծործորեցի գեղեցիկ կը մեկնէ. «Զոր օրինակ հուր փառեալ զբազում
անտառս թորթոքէ, նոյնպէս եւ նոքա (Առաքեալք) խմորեալք ի Տեառնէ
զբազում աշխարհս, առ ի յամօթ մեզ, զի այսքան վարդապետք այժմ
զմնացեալն ի նոցանէ ոչ կարեմք դարձուցանել։ Եւ դու մի ինչ զարմա-
ցիր թէ զարքայութիւնն երկնից մանանխոյ և խմորոյ բաղդատէ, քանզի
ընդ ախմարս եւ ընդ տգէտս խօսէր, քանզի այսչափ անտեղեակք էին, զի
մեկնութեան կարօտանային, բայց այնու առաւել յորդորէին»։ Իսկ երեք
գրիւը կամ մէկ արդուն՝ հայս թրելու սովորական չափն է. այսմ եւս մեկ-
նութիւն տալն է անտեղի։

34. Յիսուս առակներով կը խօսէր, բայց ոչ միշտ, այլ երբեմն երբեմն,
ըստ պատեհին։

35. Աւետարանագիրը կը յիշէ այն մարգարէութիւնը թէ Քրիստոս ա-
ռակներով պիտի խօսէր ի յայտնութիւն խորածածուկ ճշմարտութեանց
(Սաղմ. ՀԸ. 2)։

26. Յետոյ Յիսուս, որպէս յիշուեցաւ արդէն, կը մեկնէ Որոմներու
առակը եւ վերջին դատաստանի օրը նկարագրելէ յետոյ երկնքի թագաւո-
րութիւնը ծածկուած գանձի ու պատուական մարգարտի կը նմանցընէ, զորս
ստանալ հով չցանկար։

Digitized by Google

Որդի մարդոյ ։ 38 Եւ ագարակը՝ աշխարհս է . աղէկ հունտը
անոնք են, որոնք արքայութեան զաւակներն են, իսկ
որոմը՝ չարին որդիներն են ։ 39 Եւ թշնամին՝ որ զայն ցա-
նեց, Սատանան է, եւ հունձքը՝ աշխարհիս վերջն է եւ
հնձողները՝ հրեշտակներն են ։ 40 Ինչպէս որ որոմը կը հա-
ւաքուի եւ կրակին մէջ կ'այրուի, այնպէս պիտի ըլլայ
աշխարհիս վերջը ։ 41 Որդի մարդոյ իւր հրեշտակները պի-
տի ղրկէ, եւ անոր արքայութենէն պիտի ժողվեն բոլոր
գայթակղութիւնները, եւ զանոնք որոնք անօրէնութիւն
կը գործեն ։ 42 Եւ զանոնք պիտի նետեն կրակի հնոցին
մէջ . հոն պիտի ըլլայ լալ եւ ակռաներու կրճտել ։ 43 Այն
ատեն արդարները արեւու պէս պիտի փայլին երկնքի ար-
քայութեան մէջ ։ Ով որ լսելու ականջներ ունի, թող
լսէ ։

44 Երկնքի թագաւորութիւնը դարձեալ նման է ագա-
րակի մէջ ծածկուած գանձի, զոր մարդ մը գտնելով պա-

---

47. Իսկ Ուռկանի առակովս դարձեալ վերջին դատաստանի օրը կը յիշատակէ ։

52. Յիսուս այս եօթն առակներէն յետոյ, երբ կը լսէ թէ աշակերտք հասու եղած են այն ճշմարտութեանց, զորս խօսեցաւ, կը պատուիրէ զայնս իբրև գանձ չպահել, այլ գործածել ուրիշներու համար, որպէսզի եղած ըլլան, ճշմարտապէս, որպէս տանուտէր աշխարհի եւ միանգամայն դպիր երկնքի թագաւորութեան ։

53. Յիսուս անտի կը մեկնի և կուգայ իւր գաւառը. «Քանզի լռեաց Աւետարանիչս զանուն տեղւոյն. արդ կամ զամենայն Հրէաստան յորում անպատուեցաւ, գաւառ իւր անուանէ, կամ զՆազարէթ ասէ» (Ծործորեցի)։

54. Յիսուս անոնց ժողովարանին մէջ կը քարոզէ (Ղուկ. Դ. 23) մինչ զի ժողովուրդը կ'սքանչանայ լսելով ․

55. «Հիւսին որդին չէ՞ սա». Նորանշան էր այս երեւոյթ, վասն զի երեսուն տարիէ ի վեր կը ճանչէին Յիսուսը իբր սոսկ մարդ, տգէտ. իսկ այժմ իմաստուն և որ մեծագոյնն էր, յանկարծ հրաշագործ մարգարէ, որ զինքը կը հրատարակէր միանգամայն Մեսիա՛յ ։

Թէև Շնորհալի կը կարծէ թէ Յակոբոս և Յովսէս, Սիմոն եւ Յուդա էին Յովսէփայ նախորդ կնիկէն ծնուած որդիներ, նախ քան զՄարիամ, այլ հաւանական ես է, որպէս կը մեկնեն ուրիշներ, թէ սոքա էին Մարիամայ քեռորդիներ, որոց մայրը յանուանէ կը յիշեն Յովհաննէս (ԺԹ. 25)

Digitized by Google

հեց, եւ ուրախութենէն կ'երթայ, կը ծախէ ամէն բանը՝
զոր ունի, եւ այն ագարակը ծախու կ'առնու։
*45 Երկնքի թագաւորութիւնը նորէն նման է վաճա-
ռական մարդու մը, որ աղուոր մարգարիտներ կը փըն-
տըռէ։ 46 Եւ պատուական մարգարիտ մը գտնելով գնաց,
ծախեց ամէնը, ինչ որ ունէր, եւ այն մարգարիտը գնեց։
*47 Երկնքի թագաւորութիւնը վերստին նման է ծովուն
մէջ ձգուած ուռկանի, որ ամէն տեսակէն կը ժողվէ. 48 որ
երբ լցուեցաւ, ցամաքը հանեցին, եւ նստելով աղէկները
ժողվեցին ամաններու մէջ եւ անպիտանը մէկդի նետե-
ցին։ 49 Այնպէս պիտի ըլլայ աշխարհիս վերջը. հրեշտակ-
ները պիտի ելլեն եւ չարերը արդարներուն մէջէն պիտի
զատեն, 50 Եւ զանոնք պիտի նետեն կրակի հնոցին մէջ.
հոն պիտի ըլլայ լալ ու ակռաներու կրճըտել»։
*51 Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Այս ամէնը իմացա՞ք». կ'ը-
սեն անոր. «Այո, Տէր»։ 52 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ասոր

Մատթէոս (ԻԷ. 56) եւ Մարկոս (ԺԶ. 47)։ Ուրեմն սոքա էին Յիսուսի ազգական եւ կ'անուանուէին ըստ Հրէական սովորութեան «Եղբարք Տեառն» (Ղեւտ. Ժ. 4-10։ Ծննդ. ԺԱ. 31։ ԺԲ. 5։ ԺԴ. 8-11։ ԺԴ. 12-16։ ԻԷ. 29-37։ ԻԹ. 10. 12. 15. Ես. ԽԹ. 7) եւայլն։

Նոյնպէս շատեր Յակոբոսն ու Յուդայ՝ միեւնոյն այն անձերը կը կարծեն, որք կը յիշուին առաքելական դասակարգին մէջ, մինչ Յովհաննէս կը գրէ թէ «Եւ իւր եղբարքն իսկ չէին հաւատացեալ ի նա» (Է. 2-6), Եւ թէ սոքա ուրոյն կը յիշուին յետոյ (Գործք. Ա. 13-14։ Ա. Կորնթ. Թ. 5)։ Ուրեմն սոքա նախ հաւատացած եւ մտած են 12 աշակերտաց թուոյն մէջ. իսկ սոցա միւս եղբայրներն ոչ սոցա հետ, այլ յետոյ, և մտած են 72 աշակերտաց մէջ։ Յակոբոս ունի Կաթողիկեայ մէկ թուղթ, նոյնպէս եւ Յուդայ։ Յակոբոս եղած է առաջին եպիսկոպոս Երուսաղեմի և անդ նահատակուած։ Ունէր մեծ յարգ, վասն զի Յիսուս յատկապէս յետ յարութեան իւրոյ առանձինն սմա երեւցած էր (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 7). Նա էր միշտ գահերէց առաքելական ժողովներուն մէջ (Գործք. ԺԵ. 13։ ԻԱ. 18), ոչ թէ Պետրոս, որպէս կը քարոզէ Հռովմայ եկեղեցին։ Եթէ կարծուի իսկ, թէ էր սա 72 էն, այլ միշտ կը կոչուէր առաքեալ (Գաղ. Ա. 19), ինչպէս կը կոչուէին Պօղոս և Բառնաբաս եւս (Գործք. ԺԴ. 13)։ Յովսէպոս՝ հրեայ նշանաւոր պատմագիր զսա «Արդար» կ'անուանէ։

Իսկ միւս Յուդա-Թադէոս եղբայր Թովմայի, քարոզեց ի Միջագետս և յԵդեսիա, ուր Աբգար թագաւորը բժշկելէ յետոյ գնաց ի Հնդիկս եւ ի վե-

Digitized by Google

համար երկնքի թագաւորութեան աշակերտ եղող ամեն
դպիր նման է տանուտէր մարդու մը , որ իր գանձէն կը
հանէ նորն ու հինը » ։
*53 Եւ եղաւ , երբ Յիսուս այս առակները լմնցուց ,
անկէց մեկնեցաւ ։ *54 Եւ իր գաւառը գալով անոնց ժողո-
վարաններն մէջ անոնց կը սորվեցնէր , այնպէս որ անոնք
կը զարմանային ու կ'ըսէին . « Ասա ո՞ւսկէց ունի այս ի-
մաստութիւնը եւ հրաշքները ։ *55 Ասա չէ՞ հիւսին որդին .
ասոր մայրը չկո՞չուիր Մարիամ եւ ասոր եղբայրները՝ Յա-
կոբոս ու Յովսէս եւ Սիմոն ու Յուդայ ։ 56 Եւ ասոր քոյ-
րերը ամենը մեր քով են . ուրեմն ո՞ւսկէց է ասոր այս
ամենը » ։ *37 Եւ անոր վրայով կը գայթակղէին . եւ Յի-
սուս կ'ըսէ անոնց . « Մարգարէ մը անպատիւ չէ , բայց
եթէ իր գաւառին ու իր տանը մէջ » ։ *58 Եւ անոնց ան-
հաւատութեանը համար հոն շատ հրաշքներ չըրաւ ։

բազարձին սխրալի հանդիպում մը ունեցաւ Բարթուղիմէոս առաքելոյն ի բլուրն Արտաշատու ։ Նահատակեցաւ այս և թաղուեցաւ յՈրմի ։ Ուրեմն Հայք երեք ունեցած են առաքեալ ։ Յուդա-Թադէոս կամ Ղեւի , Բարթուղիմէոս-Նաթանայէլ 12 էն և այս Յուդայ-Թադէոսը 72 էն ։ Բոլոր հին ճառընտիրներն ու առաքելական Կանոնք և նոյն իսկ Հերոնիմոս , Նշանաւոր մատենագիր ի Դ. դարու , թող մեր եկեղեցւոյ յիշատակութիւնն , որ միշտ Թադէոսը կը նախադասէ Բարթողիմէոսէն, կը հաստատեն թէ այլ է Յուդայ-Թադէոսը որ Սանդուխտ կուսէն յետոյ նահատակեցաւ, և այլ է Յուդայ որ բժշկեց Աբգարը ։ Շփոթութիւնն է Խորենացիի ձեռամբ եղած , որ Եւսեբէոսէն ընթեռնլով թէ Յուդայ-Թադէոս Աբգարն է բժշկած , կարծեր է թէ նոյն իսկ սոյն առաքեալն է Սանդուխտէն յետոյ նահատակուող Յուդայ-Թադէոսը ։ Տես և ի մեկնութիւնն (Մատթ. Ժ. 3) ։

57. Հրեայք կը գայթակղին տեսնելով Յիսուսի ընտանեկան անշուք վիճակը . բայց , ցարդ չկա՞ն միթէ այնպիսիներ որք ճշմարտութիւնը կը մերժեն լսել , խծբծելով զայն քարոզողին ընտանեկան կամ ազգի դիրքը ։ Եւ Յիսուս յիշելէ յետոյ այն նշանաւոր առածը թէ մարգարէ մը չյարգուիր իւր տանն ու գաւառին մէջ,

58. Չգործեր հոն շատ հրաշքներ , նոցա անհաւատութեանը համար ։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

*1 Այն ատեն Հերովդէս չորրորդապետ լսեց Յիսուսի
համբաւը ։ *2 Եւ իր ծառաներուն կ'ըսէ . «Ան է Յովհան-
նէս մկրտիչը . ան յարութիւն առաւ մեռելներէն եւ ա-
նոր համար հրաշքներ կ'ըլլան անով» ։
3 Որովհետեւ Հերովդէս բռնեց Յովհաննէսը , կապեց
զանի եւ դրաւ բանտի մէջ , իւր Փիլիպպոս եղբօր Հե-
րովդիա կնկանը համար ։ *4 Որովհետեւ Յովհաննէս կ'ըսէր
անոր . «Քեզի օրինաւոր չէ զանի կնիկ ունենալ» ։ *5 Եւ
զանի սպաննել կ'ուզէր , բայց ժողովուրդէն կը վախնար ,
վասն զի մարգարէի պէս զանի կ'ընդունէին ։ *6 Եւ երբ
Հերովդէսին ծննդեան օրը եղաւ , Հերովդիայի աղջիկը

---

1. Երկրի մը չորրորդ մասին իշխան մը չորրորդապետ կ'անուանուէր ։ Այս Հերովդէս կը կոչուէր նաեւ Անտիպաս եւ որդի էր մեծին Հերովդէսի , որ ըրաւ Բեթղեհեմեան ջարդը (Մատթ. Բ. 16-19)։ Վարեց Գալիլէի և Բերեայի չորրորդապետութիւնը գրեթէ քառասուն տարի ։ Էր սա անգութ և խորամանկ (Ղուկ. Գ. 19 ։ ԺԳ. 31-32) ։ Ամուսնացաւ Արաբիոյ Արետաս Թագաւորի աղջկան հետ , զոր լքանեց , երբ տեսաւ իւր Փիլիպպոս խորթ եղբօր Հերովդիա կինը և սիրահարեցաւ։ Իսկ այս Փիլիպպոս չէր նա, զոր կը յիշէ (Ղուկ. Գ. 1). զի ուրիշ խորթ եղբայր էր նա ։ Ուրեմն երկու էին Հերովդէսեան Փիլիպպոսք, ոչ համամայրք։ Արետաս ի վրէժ իւր աղջկան անպատուութեան պատերազմեցաւ և չարաչար յաղթեց Հերովդէսի , զոր Հրեայք, որպէս Յովսէպոս կը յիշատակէ, համարեցան իբր երկնային պատիժ ի վրէժ անմեղ մահուան Յովհաննէս մկրտչի ։ Դառնագին եղաւ այս Հերովդէսի կենաց վախճանը ։ Երբ Ագրիպպաս , այն երկիրները, զոր ունէին Փիլիպպոս և Լիւսանիաս , (Ղուկ. Գ. 1), Հռոմէն ստացաւ, ինչպէս նաեւ Թագաւոր տիտղոսը, զոր Հերովդէս չունէր, այլ միայն իւր հպատակներէն կ'անուանուէր Թագաւոր (Մարկ. Զ. 14-22 ։ Մատթ. ԺԴ. 9) ։ Խորհրդով Հերովդիայի , որ էր կին անհնարին փառասէր , սա գնաց ի Հռոմ, որպէս զի ինքն ալ ստանայ զայն պատիւ , այլ Ագրիպպաս կանխեց յղելով ամբաստաններ , որով Հերովդէս զրկուեցաւ ամէն պատուէ, աքսորուելով նախ ի Գաղիա եւ ապա ի Սպանիա , ուր մեռաւ խեղճօրէն ։

2. Ժողովրդեան մէջ այս կարծիք կար թէ Յիսուս հին մարգարէներէն մէկն ըլլալու է (Ղուկ. Թ. 7 8) , կամ նոյն իսկ Յովհաննէսը , այլ Հերով-

Digitized by Google

խաղաց հանդէսին մէջ, եւ Հերովդէսին հաճելի եղաւ։
7 Ուստի երդումով խոստացաւ տալ անոր, ինչ որ ուզէ։
8 Եւ ան առաջուց խրատուելով իր մօրմէն, «Ինծի
տուր, կ'ըսէ, այս ամանին վրայ Յովհաննէս մկրտչի
գլուխը»։ *9 Եւ Թագաւորը տրտմեցաւ, բայց երդմանն ու
հանդիսականներուն համար հրամայեց, որ տրուի անոր։
10 Եւ մարդ ղրկեց, Յովհաննէսը բանտին մէջ գլխատեց։
11 Եւ անոր գլուխն ամանով բերուեցաւ եւ տրուեցաւ այն
աղջկան, որ տարաւ իր մօրը։ *12 Եւ անոր աշակերտները
մօտենալով մարմինը վերուցին ու թաղեցին, եւ գալով
Յիսուսի պատմեցին։
*13 Եւ երբ Յիսուս լսեց, անկէց նաւով անապատ տեղ

դէս կը շեշտէ թէ Յովհաննէսն է, զուցէ առ ահի, կարծելով թէ Յովհաննէս որ ի կենդանութեան հրաշք չգործեց (Յովհ. Ժ. 41), այս անգամ կենդանացած եւ նոր զօրութեամբ եկած ըլլայ, եւ չարաչար պատժէ զինքը։

4. Այս Հերովդէս, ինչպէս եւ իւր հայրն ընդունած էին հրէութիւնը շահելու համար ժողովուրդը, ուրեմն առ երեսս, ուստի Յովհաննէս կը կշտամբէ Հերովդէսն ըստ օրինի (Ղեւտ. ԺԸ. 16։ Ի. 21)։ Նախ Հերովդիայի ամուսինն էր դեռ ողջ. երկրորդ եթէ մեռած ալ ըլլար, նորէն կարելի չէր, քանի որ Հերովդիա ունէր աղջիկ զաւակ, չէր անորդի այրի։

5. Հերովդէս կը վախնար ոչ թէ միայն ժողովրդէն որ Յովհաննէսը կը սիրէր, այլ նոյն իսկ Յովհաննէսէն եւ յաճախ կը լսէր նորա խրատներուն (Մարկ. Զ. 19-20). բայց ոչ կինն Հերովդիա, որ չունէր վախ ոչ Աստուծմէ, ոչ Յովհաննէսէն եւ ոչ ժողովրդէն։ Ծործորեցին կը յաւելու թէ Հերովդէս չէր վախնար «Ոչ յԱստուծոյ, որ վրէժխնդիր էր արեան արդարոց, այլ ի ժողովրդենէն. քանզի այնպիսի են զեղծագործքն, միշտ ակնառութեամբ վարիլ եւ զերեսս մարդկան զերազոյն դնել երեսացն Աստուծոյ»։ Այսպէս մտածեցին նաեւ Հրեայք Յիսուսի համար եւս (Մատթ. ԻԶ. 4։ Մարկ. ԺԴ. 1։ Ղուկ. ԻԲ. 2)։

6. Հռովմէական սովորութիւն էր ծննդեան տօն կատարելը եւ ոչ Հրէական։ Հերովդիայի այս աղջիկը, Սաղոմէ, յետոյ ամուսնացաւ չորրորդապետ Փիլիպպոսի հետ (Ղուկ. Գ. 1)։ Աւանդութիւն կայ թէ Սաղոմէ երբ կը կոխէր սառի վրայ, կը սահի եւ կ'ունենայ չարաղէտ մահ։

8. Անշուշտ կաքաւէն յետոյ, որպէս Մարկոս կը պատմէ (Զ. 24)։ Այսպէս այս աղջիկ կաքաւելովն ու այս ոճիրն առաջարկելով ցուցուց թէ էր անամօթ եւ անգութ։

9. Առ երեսս էր այս տրտմութիւն, զի եթէ անկեղծ ըլլար, չէր լսեր

Digitized by Google

մը գնաց առանձին. ժողովուրդները երբ լսեցին իրենց
քաղաքներէն ոտքով անոր ետեւէն գացին։ *14 Եւ երբ
դուրս ելաւ, շատ ժողովուրդ տեսաւ, անոնց գթաց եւ
անոնց հիւանդները բժշկեց։ *15 Երբ իրիկուան ատեն ե-
ղաւ, աշակերտներն անոր քով մօտեցան ու կ'ըսեն. «Այս
տեղը անապատ է եւ օրը իրկուն եղած է, արձակէ այդ
ժողովուրդները, որ գիւղերը երթան, եւ իրենց կերակուր
գնեն»։ *16 Եւ Յիսուս կ'ըսէ. «Անոնց երթալուն պէտք
չ'կայ. դուք ատոնց տուէք ուտելիք»։ Եւ անոնք կ'ըսեն
անոր. «Հոս բան մը չունինք, բայց եթէ հինգ հաց ու
երկու ձուկեր»։
18 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Հոս բերէք զայն»։ *19 Եւ հրա-

կարգաւ լկտիին. «Պարտ էր ի կարեւոր չարեացն երկնչել եւ ոչ վասն սուտ երդմանցն որ առ բազմականսն, յարիւն արդար ձեռնամուխ լինել եւ անօրէն սպանութեանն այնչափ վկայսն բազմութեան կուտել» (Ծործորեցի)։

12. Այսպէս մարդ իւր տրտմութիւնը հաղորդելով Աստուծոյ, կ'առնու մխիթարութիւն։

13. Յիսուս լսելէ յետոյ Յովհաննէսի մահուան բօթը եւ խոնջ տեսնելով իւր աշակերտները, որք առաքելութենէ նոր դարձած էին (Մարկ. Զ. 30-31), նաւ նստելով կ'երթայ անապատ տեղ մը առանձնանալու համար։ Այսպէս մարդ երբ ունենայ վիշտ մը կամ լաւ գործ մը, պէտք կ'ունենայ առանձնութեան, բայց, որպէս կը գրէ Ծործորեցի, ժողովուրդը «Վասն զի բեւեռեալ էին ի սէր նորա, ընդ նմա երթային հետիոտս, ուստի եւ ոչ ի մահուանէն Յովհաննու երկիւղս կրեցին. քանզի այնպիսի է գութն եւ սէրն, զի ամենայնի յաղթէ եւ զամենայն դանդաղանս ի բաց փարատէ, վասն որոյ եւ զհատուցումն անդէն առնուին», զի Յիսուս

14. Բժշկեց նոցա հիւանդները, քարոզելով միանգամայն Աստուծոյ Թագաւորութիւնը (Ղուկ. Թ. 11)։

15. «Կամք Տեառն էր կերակրել զնոսա. որպէս զհոգիս նոցա բանիւ, այսպէս եւ զմարմինսն հացիւ. բայց ոչ անձամբ ինչ առնէ, այլ անսայ աղաչելոյ, զի մի կարծիցեն թէ ընդ առաջ երթայցէ սքանչելեացն, այլ յորժամ կոչիցի» (Ծործորեցի)։

16. Ո՛վ անսահման գութ Յիսուսի, որ ժողովրդեան հաց գտնել ու տալ կը հրամայէ. «Զի յետ բժշկութեանն կերակուր պիտոյ էր, զի մի լուծցին ի ճանապարհին» (Ծործորեցի), այսինքն չըլլան ուժաթափ։

19. Յիսուս կ'օրհնէ հինգ հացն ու երկու ձուկը եւ հինգ հազարի չափ

Digitized by Google

մայեց որ նստեցընեն ժողովուրդները խոտի վրայ. եւ հինգ
հացն ու երկու ձուկերը առնլով դէպի երկինք նայեցաւ,
օրհնեց ու կտրեց եւ հացերը աշակերտներուն տուաւ,
աշակերտներն ալ ժողովուրդներուն։ 20 Ամէնքն կերան ու
կշտացան եւ կտորուանքներուն փշրները՝ տասն երկու
կողովով լեցուն վերուցին։ 21 Եւ ուտողներն էին հինգ
հազարի չափ մարդիկ, թող կիներն ու տղաները։
*22 Եւ ստիպեց աշակերտները շուտով նաւ մտնել եւ
իրմէն առաջ անդիի կողմը անցնիլ, մինչեւ որ ինք ժողո-
վուրդները արձըկէ։ *23 Եւ երբ ժողովուրդները արձըկեց,
լեռն ելաւ առանձին աղօթքի կենալու համար. եւ երբ
իրկուն եղաւ, հոն էր մինակ։ *24 Եւ նաւը ցամաքէն զատ-
ուած էր շատ հեռաւորութեամբ եւ ալէկոծութեան մէջ

մարդիկ, Թող կիներն ու տղաները, ոչ թէ միայն կը կշտանան, այլ եւ տասներկու կողովներու մէջ աւելորդ կտորները կը ժողվեն ու կը լնուն։ Այսպէս եթէ ունենանք խորին հաւատք առ Տէր, մեր դատարկ կողովներն անգամ կը լցուին, այսինքն ոչ թէ միայն Աստուծոյ բարութիւնը անձամբ կը վայելենք, այլ եւ մեր տուներն անհուն բարեօք կը բարգաւաճին։ Այս հրաշքն է որ բոլոր Աւետարանագիրներէն կը պատմուի իրարմէ քիչ ու շատ մանրամասնութեամբ (Մարկ. Զ. 30-44։ Ղուկ. Թ. 10-17։ Յովհ. Զ. 1-14)։

22. Այս հրաշք մեծապէս ազդեց ժողովրդեան, մինչ զի իսկ եւ իսկ Յիսուսը յափշտակելով ուզեցին տանիլ յԵրուսաղէմ եւ Թագաւոր հրատարակել (Յովհ. Զ. 15). զուցէ աշակերտք ալ համամիտ էին, ուստի Յիսուս նախ աշակերտներուն կը հրամայէ մեկնիլ եւ յետոյ առանձին մնալով կ'արձկէ ժողովուրդը, զսպելով նոցա այս աշխարհասէր եռանդը։ Անօթի որ ժողովուրդ չդիմեր հոն, ուր հաց կայ, եւ չփարիր նմա, որ հաց կուտայ։

23. Սատանայէն փորձուեցաւ Յիսուս եւ յաղթեց, այս անգամ կը փորձուի ժողովրդէն, ուստի կ'աղօթէ։ Այսպէս ամէն մարդ փորձութենէ ոչ միայն փախչելու պարտաւոր է, այլ եւ աղօթելու՝ որ չգան փորձութիւնք. եւ եթէ գան իսկ, յաղթէ անոնց։ Յիսուս ոչ թէ ուրիշներէ թագաւոր պիտի հռչակուէր, այլ ինքն անձամբ պիտի հրատարակէր իւր թագաւորութիւն խաչին վրայէն։

24. Այս այն նաւն էր, զոր առաքեալք Յիսուսն առնելու համար կը վարէին։

25. Պահն էր ըստ Հռովմէացւոց սովորութեան երեք ժամ, ուրեմն գիշերն ու ցերեկ զատ զատ կը բաժնուէին չորսական պահի։ Հրեայք ի հնումն

Digitized by Google

էր, որովհետեւ հովը դէմ էր։ *35 Եւ գիշերուան չորրորդ
պահուն Յիսուս անոնց քով եկաւ ծովին վրայէն քալե-
լով։ *26 Երբ աշակերտները տեսան զանի, որ ծովին
վրայ կը քալէր, խռովեցան եւ կ'ըսեն թէ «Աչքի երեւ-
ոյթ մըն է» եւ իրենց վախէն պոռացին։ Եւ Յիսուս իս-
կոյն անոնց հետ խօսեցաւ ու կ'ըսէ. 28 «Քաջալերուեցէք.
ես եմ. մի վախնաք»։ Պատասխան տուաւ անոր Պետրոս
ու կ'ըսէ. «Ով Տէր, թէ որ դուն ես, հրաման տուր ինծի,
որ քովդ գամ այս ջուրերուն վրայէն»։ 29 Եւ ան կ'ըսէ.
«Եկուր»։ Եւ Պետրոս նաւէն իջնալով ջուրերուն վրայէն
գնաց եւ Յիսուսի քով եկաւ։ 30 Եւ հովը սաստիկ տես-
նելով վախցաւ. եւ երբ սկսաւ ընկղմիլ աղաղակեց ու
ըսաւ. «Ով Տէր, զիս ազատէ»։ *31 Եւ Յիսուս իր ձեռքը
երկարեց, զանի բռնեց ու կ'ըսէ. «Թերահաւատ, ինչո՞ւ
տարակուսեցար»։ 32 Եւ երբ նաւը ելան, հովը դադրեցաւ։
33 Եւ նաւին մէջ եղողները մօտեցան, անոր երկրպագու-

կը բաժնէին երեք պահի։ Յիսուս գիշերոյ չորրորդ պահուն այսինքն առաւօտեան դէմ կը տեսնէ իրեններուն տագնապը (Մարկ. Զ. 48), եւ կ'երթայ օգնութեան ծովուն վրայէն քալելով։

26. Աշակերտք կը խռովին երեւոյթ մը կարծելով, այլ Յիսուս զիրենք կը հանդարտեցընէ։

28. Պետրոս կը խրախուսուի եւ կը խնդրէ որ ինքն ալ ծովուն վրայէն քալէ. կը հրամայուի, այլ քիչ մը յետոյ կը սարսափի։ Այսպէս Պետրոս որ «Մեծին յաղթեաց, զի գնաց ի վերայ ծովուն, իսկ ի հողմոյն երկեւ. քանզի այնպիսի է մարդկային բնութիւնս, բազում անգամ ի մեծամեծս առաքինանայ, եւ ի փոքունս զեղծանի, որպէս..., Դաւիթ ի Բերսաբէէ. եւ սա մինչ սաստկացեալ էր ալիքն, էջ, եւ ընդդէմ հողմոյն չկարաց զօրել եւ այն զի մօտ էր Քրիստոս. յորմէ ուսանիմք թէ չէ ինչ օգուտ մօտ լինել Քրիստոսի, եթէ հաւատով չիցէ ոք մօտ» (Ծործորեցի)։ Այսպէս մեր ալ երբ կը յառին ի Քրիստոս, կը յաղթենք վտանգին, բայց երբ կը նային վտանգին երկմտելով, կը յաղթուինք.

31. Յիսուս Պետրոսի թերահաւատութիւնը յանդիմանելէ յետոյ նորա հետ նաւը կ'ելլէ, ուր առաքեալք կ'երկրպագեն նմա, դաւանելով թէ է Որդի Աստուծոյ, վասն զի տեսան որ հոցեր շատցան, հովեր հանդարտեցան եւ ծով խաղաղցաւ։ Այս հրաշք կը պատմեն նաեւ Մարկոս (Զ. 45-56) եւ Յովհաննէս (Զ. 15-21)։ Սմին նման եւ հրաշք գործեցաւ եւ երբեմն (Մատթ. Ը. 22-28)։

Digitized by Google

թիւն ըրին ու կ'ըսեն. «Իրաւ որ Աստուծոյ որդի ես դուն»:
*35 Եւ անցնելով ցամաք եկան, ի Գիննեսարէթ: Եւ
երբ այն տեղի մարդիկը ճանչցան զանի, շուրջը ղրկեցին
բոլոր գաւառին մէջ եւ անոր քով բերին բոլոր հիւանդ-
ները: 36 Եւ անոր կ'աղաչէին, որ գոնէ միայն անոր հա-
գուստին ծայրերուն դպչին. եւ անոնք որոնք մէկ ան-
գամ դպչեցան, փրկուեցան:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

*1 Այն ատեն Յիսուսի մօտեցան Փարիսեցիներ եւ
դպիրներ, որոնք Երուսաղեմէն էին, եւ կ'ըսեն. *2 «Ին-
չո՞ւ քու աշակերտներդ ծերերուն աւանդութիւնը զանց
կ'ընեն. որովհետեւ չեն լուար ձեռքերնին, երբ հաց կ'ու-

---

34. Կը հասնին ի Գեննեսարէթ, որ էր դաշտ Գալիլեայի ծովուն հիւսիւսային արեւմտեան կողմը երկայն իբր չորս մղոն եւ լայն գրեթէ երկուք ու կէս մղոն: Այս դաշտին ծայրն էր Կափառնայում քաղաքը, ուր Յիսուս յայնժամ սքանչելի քարոզութիւն մը ըրաւ (Յովհ. Զ. 22-72):

35. Ժողովուրդը կ'աղաչէր որ Յիսուսի հագուստներուն ծայրին դպչի. ուրեմն ոչ թէ հագուստն էր հրաշագործող, այլ նորա կամքը միայն:

---

1. Յիսուսի համբաւն այնքան կը տարածուի, որ Երուսաղեմէն Փարիսեցիներ ու դպիրներ կը փութան գալ ի Կափառնայում, որք եւ իսկոյն կը գայթակղին, տեսնելով որ Յիսուսի աշակերտներն անլուայ ձեռօք հաց կուտեն, հակառակ աւանդութեան:

2. Աւանդութիւններն էին անգիր հրահանգներ, զի Հրեայք կը հաւատային թէ գրաւոր օրէնքներէն զատ Աստուած մարգարէից աւանդած է շատ մը ծէսեր կամ սովորոյթներ, որք բերանացի ազգէ ազգ մնացած են: Այս աւանդութիւնք ի գիր առնուեցան իբր Քրիստոսէ երկու դար յետոյ, եւ կոչուեցան «Միշնա» այսինքն «Երկրորդ օրէնք», որոց կցեցան յետոյ մեկնութիւններ եւս, որք կը կոչուէին «Կէմարա»: Ամբողջին այսօր կ'ըսուի «Թալմուտ»: Հրեայք այս աւանդութեանց այնքան սերտիւ յարեցան, որ շատ անգամ նախամեծար համարեցան մեռնիլ, քան թէ հակառակ Թալմուտի աւանդութեան, մորուք կտրել, սափրել կամ ածիլուիլ, անլուայ ձեռօք հաց ուտել եւ այլն:

Digitized by Google

տեն»։ *3 Ան պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Հա-
պա դուք ի՞նչու Աստուծոյ պատուէրը զանց կ'ընէք ձեր
աւանդութեան համար։ Չի Աստուած ըսաւ. «Քու հայրդ
ու մայրդ պատուէ»։ *5 Եւ «Ով որ կը բամբասէ իր հայրը
կամ մայրը, մահով թող մեռնի»։ 6 Եւ դուք կ'ըսէք. «Ով
որ ըսէ իր հօրը կամ իր մօրը թէ նուէր է ինչ որ ինէ
պիտի չահիս, եւ չպատուէ իր հայրը եւ իր մայրը. եւ
Աստուծոյ խօսքը կը թիւրէք ձեր աւանդութեան համար։
7 Կեղծաւորներ, Եսայի աղէկ մարգարէացաւ ձեր վրայ
ու կ'ըսէ. *8 «Այս ժողովուրդ զիս շրթունքներովը կը
պատուէ, եւ իրենց սիրտը ինէ հեռացած ու զատուած
է։ 9 Պարապ տեղը զիս կը պաշտեն. եւ մարդիկներէ
պատուիրուած վարդապետութիւններ կը սորվեցնեն»։
Եւ ժողովուրդները իր քով կանչելով կ'ըսէ անոնց.
«Լսեցէք ու իմացէք. *11 Ինչ որ բերնէն կը մտնէ, չպղ-
ծեր մարդը, այլ ինչ որ բերնէն կ'ելնէ, այն կը պղծէ
մարդը»։
*12 Այն ատեն մօտենալով անոր աշակերտները կ'ըսեն
անոր. «Գիտե՞ս, որ Փարիսեցիները երբ լսեցին այն
խօսքը, գայթակղեցան»։ 13 Ան պատասխան տուաւ անոնց
ու կ'ըսէ. «Ամեն տունկ զոր իմ երկնաւոր Հայրս չտըն-

3. Յիսուս նոցա սնոտի գայթակղութիւնը կշտամբելու համար կը գրուցէ նոցա թէ մինչդեռ Օրէնքը բացարձակապէս վճռած է պատուել հայր ու մայր, զորս բամբասողն անգամ, արժանի դատած է մահու, կը թիւրէք դուք աստուածային այս գրաւոր պատուէրը, առարկելով թէ հօր ու մօր տալու պատիւը, խնամքն ու հոգածութիւնը, դրամ կամ ստացուած, քանի որ Աստուծոյ ընծայ եղած է, տալու չէ։ Վասն զի այս ռաբբիներն կը վարդապետէին թէ մարդ կրնայ ուխտել, ոչ թէ միայն, բան մը ինքնին չվայելելէ, այլեւ արգելուլ զանձն զայն ուրիշին տալէ եւս, այս էր «Կորբանը», այսինքն նուէր կամ պատարագ Աստուծոյ։ Այս ուխտին տէրն, եթէ ուզէր, կրնար նաեւ զայն, զոր Կորբան ըրած էր, գործածել իրեն համար, այլ ո՛չ ուրիշին տալ, ուստի Յիսուս իրաւամբ «Կեղծաւոր» մակդիրը տուաւ նոցա ըսելով. «Այսպէս ձեր աւանդութեան հետեւելով բուն իսկ աստուածային պատուէրը կը խոտէք»։

8. Յետոյ Յիսուս կը յիշէ Եսայեայ մէկ մարգարէութիւնը (ԻԹ. 13), որոյ իմաստն է թէ Աստուած մարդոյ սրտին կը նայի, ոչ թէ սոսկ ձեւերու. եւ թէ վարդապետութիւն մը որ չէ աստուածատուր, չէ նախամեծար։

Digitized by Google

կեց, պիտի խլուի։ *14 Թող տուէք զանոնք. կոյրեր են,
կոյրերու առաջնորդներ. Կոյր կոյրի երբ կ՚առաջնորդէ,
կը սխալի. եւ երկուքն ալ փոսը կ՚ընկնին»։ *15 Պատաս-
խան տուաւ անոր Պետրոս ու կ՚ըսէ. «Մեկնէ մեզի այս
առակը»։ 16 Կ՚ըսէ Յիսուս. «Դեռ դուք անմիտ էք. 17 Եւ
չէ՞ք իմանար թէ ամեն բան որ բերնէն կը մտնէ, փորը
կ՚երթայ։ 18 Իսկ ինչ որ բերնէն կ՚ելլէ, սրտէն կուգայ,
եւ այն կը պղծէ մարդը։ 19 Որովհետեւ սրտէ կ՚ելլեն չար
խորհուրդներ, սպանութիւններ, շնութիւններ, պոռնկու-
թիւններ, գողութիւններ, սուտ վկայութիւններ, հայհո-
յութիւններ։ 20 Այս ամենն է, որ կը պղծէ մարդը, սա-
կայն չլուացուած ձեռօք ուտելը չպղծեր մարդը»։
*21 Եւ Յիսուս անկէց ելլելով գնաց Տիւրոսի եւ Սի-
դոնի կողմերը։ *22 Եւ ահա Քանանացի մէկ կին անոնց
սահմաններէն գալով, կ՚աղաղակէր ու կ՚ըսէր. «Ինծի ո-
ղորմէ, Ով Տէր, Դաւթի որդի. իմ աղջիկս չարաչար կը
դիւահարի»։ *23 Եւ ան պատասխան չտուաւ անոր, եւ
անոր աշակերտները մօտենալով կ՚աղաչէին անոր ու կ՚ը-

---

11. Յիսուս լու ի լու ժողովրդեան կը քարոզէ թէ մարդոյ սրտէն ելածն է զմարդ պղծողը, այսինքն ամէն չար խորհուրդներ, որոցմէ յառաջ կուգան սպանութիւններ, շնութիւններ, պոռնկութիւններ, գողութիւններ, սուտ վկայութիւններ, հայհոյութիւններ եւայլն։

12. Աշակերտք երբ կը յայտնեն թէ Փարիսեցիք գայթակղեցան, Յիսուս կը պատասխանէ. «Ան բոյսը որ իմ Հայրս տնկած չէ, պիտի խլուի»։ Այսպէս ոչ որ կ՚աշակերտի Աստուծոյ արքայութեան, եթէ ոչ շնորհօքն Աստուծոյ։

14. Յիսուս չէր վիճեր, այլ կ՚աւանդէր իւր խօսքն այնպիսիներու, որք պատրաստ էին ի լուր ճշմարտութեան։ Ամէն ատեն ամէն մարդիկ որ կ՚ապաւինին տգէտ առաջնորդներու, ոչ թէ միայն կը մոլորին, այլ եւ կը պատժուին գլորելով ի վիհն կորստեան։

15. Թէ սրտէ ելածէն մարդ կը պղծուի, ոչ թէ բերանը մտածէն, Պետրոս առակ կը կարծէ, ուստի Յիսուսէն գոգ կը կշտամբուի, չիմանալուն համար այսքան պարզ մէկ ճշմարտութիւնը։ Աւանդութիւններու այս պարսաւը Մարկոս եւս կը գրէ (Է. 1—23)։

21. Յիսուս Կափառնայումէ մեկնելով կուգայ Տիւրոսի ու Սիդոնի կողմերը. «Ի կողմանս յայտնիկ գնալով՝ դուռն բանայ հեթանոսաց հաւատոյ, զի ոչ եթէ Հրէից միայն իցէ Աստուած, այլ եւ հեթանոսաց» (Ծործորեցի)։

Digitized by Google

ւէին, «Արձակէ զանի, վասնզի մեր ետեւէն կը պոռայ»։
*24 Ան պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Չղրկուեցայ ուրիշի,
եթէ ոչ Իսրայէլի տանը կորսուած ոչխարներուն»։ *25 Եւ
ան մօտենալով կ'երկրպագէր անոր եւ կ'ըսէր. «Ով Տէր,
օգնէ ինծի» *26 Պատասխան տուաւ անոր ու կ'ըսէ. «Ա-
ղէկ չէ տղաներու հացը առնուլ եւ շուներուն նետել»։
*27 Եւ ան կ'ըսէ. «Այո, ով Տէր, որովհետեւ շուներն ալ
իրենց Տիրոջ սեղանէն ընկած փշրանքներէն կը կերակրուին»։
28 Այն ատեն պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ, «Ով
կնիկ, քու հաւատքդ մեծ է. քեզի թող ըլլայ, ինչպէս որ
կ'ուզես». եւ անոր աղջիկը նոյն ժամուն բժշկուեցաւ։
*29 Եւ Յիսուս անկէց երթալով, եկաւ Գալիլեացիներ-
րուն ծովեզրը, եւ լեռը ելլելով՝ հոն կը նստէր։ 30 Անոր
քովը մօտեցան շատ ժողովուրդներ, որոնք իրենց հետ
ունէին կաղեր, կոյրեր, համրեր, հաշմանդամներ եւ ու-
րիշ շատեր եւ զանոնք բժշկեց։ 31 Այնպէս որ ժողո-
վուրդները կը բժշկուէին, կոյրերը կը տեսնէին եւ Իսրա-
յէլի Աստուածը կը փառաւորէին։ *32 Եւ Յիսուս աշա-
կերտները իր քով կանչելով կ'ըսէ. «Կը գթամ այդ ժո-

---

22. Այս կինն էր Փիւնիկ Ասորի (Մարկ. Է. 24—30) եւ հեթանոս։ Փիւնիկէ էր մասն Քանանու, ուր կային յայնժամ շատ Հրեայներ։ Յիսուսի հրաշագործ զօրութիւնն ի հեթանոսս իսկ հռչակուած էր, եւ այս կին ուրեմն հաւատով կը խոստովանէր թէ Յիսուս է որդի Դաւթի, Մեսիայ, եւ կը խնդրէր որ իւր այսահար աղջիկը բժշկուի։

23. Յիսուս ի սկզբան չուզեր այս կնոջ լսել, մինչ զի աշակերտք կը ստիպուին իրենք եւս աղաչել. այսպէս մարդ երբ թախանձագին կը դիմէ Աստուծոյ, կ'ունենայ միշտ միջնորդներ, բարեխօսներ թէ յերկրի եւ թէ յերկինս։

24. Յիսուս իւր անսահման ազգասիրութեան օրինակն է որ կուտայ, այլ ապերախտ հրէութիւնն երբեք չուզեց տեսնել նորա այս ձիրքը։

25. Կինն անյուսահատ կ'երկրպագէր ու կ'աղաչէր։

26. «Հաց՝ զվարդապետութիւնն եւ զբժշկութիւնն կոչեաց, եւ մանկունս զԻսրայէլ, ըստ այնմ տղայ էր Իսրայէլ, եւ ես սիրեցի զնա. որք քան զշունս կատաղիք եղեն յետոյ, իսկ շունս զհեթանոսս, յաղագս... կուռսն մոլելոյ զօրէն շանց, ըստ այնմ շնայր ընդ քարի եւ փայտի» (Ծործորեցի)։

37. Գեղեցիկ է պատասխանն այս կնոջ, եւ Յիսուս հիանալով կը գոչէ. «Ով կին, հաւատքդ մեծ է»։ Կինը կը մխիթարուի։ Այսպէս ո՛ եւ է մարդ

Digitized by Google

ղովրդեան վրայ, որովհետեւ երեք օր է որ իմ քովս
են, եւ բան մը չունին ուտելու, եւ զանոնք անօթի ար-
ձըկել չեմ ուզեր, կարելի է որ ճամբան մարմրին»։ 33
Աշակերտներն անոր կ'ըսեն. «Ուրեմն այս անապատին
մէջ մեզի ուսկի՞ց ըլլայ այնչափ հաց, որ այսչափ ժողո-
վուրդ կշտանայ»։ 34 Եւ Յիսուս անոնց կ'ըսէ. «Քանի՞
հաց ունիք». եւ անոնք կ'ըսեն, «Եօթը հաց ու քանի մը
մանր ձուկեր»։ 35 Եւ հրամայեց որ ժողովուրդը նստի
գետնի վրայ։ 36 Եւ եօթը հացերը ու ձուկերը առնլով
գոհացաւ եւ կտրեց եւ տուաւ աշակերտներուն. անոնք
ալ ժողովուրդին։ 37 Կերան ամենքն ու կշտացան, եւ
կտորներուն փշրանքը եօթն զամբիւղ լեցուն վերուցին։
38 Եւ որոնք որ կերան գրեթէ չորս հազար մարդ էին
կնիկներէն ու տղաներէն զատ։
*39 Երբ ժողովուրդները արձըկեց, նաւը մտաւ եւ
Մակդաղայի սահմանները եկաւ։

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

*1 Եւ Փարիսեցիներն ու Սադուկեցիները մօտենա-
լով, փորձելով կ'ուզէին անորմէ, երկինքէն նշան ցոյց տալ

երբ անհուն հաւատով կը դիմէ առ Աստուած, անհնար է որ չլսուի Աստուծմէ ։

29. Յիսուս կը վերադառնայ ի Գալիլեա, եւ լեռը կը քաշուի, հոն կուգայ ժողովուրդը եւ հոն Յիսուս կը բժշկէ կոյրեր, կաղեր, համրեր եւ անդամալոյծներ, մինչ զի բոլոր ժողովուրդը կը փառաւորէ Իսրայելի Աստուածը, (Մարկ. Է. 31 - 37)։

32. Յիսուս այս անգամ եւս կը կերակրէ ժողովուրդը որ էին Թուով չորս հազար. եօթը բլիթներն ու քանի մը մանր ձուկերն օրհնելով կուտայ ժողովրդեան։ «Այլ է այս նշան, Թող զառաջինն, քանզի յառաջագոյն յաղագս հինգ հազարացն աշակերտքն աղաչէին զնա, իսկ այժմ յաղագս չորից հազարացն յինքենէ առնէ առանց ուրուք աղաչելոյ» (Ծործորեցի)։ Բոլոր Ճառընտիրք միաձայն կը վկայեն Թէ Յիսուս երկիցս հրաշագործեց հաց տալով ժողովրդեան (Մարկ. Ը. 1—10)։

39. Մագդաղիէլ էր գաւառ, հեռի իբր երեք մղոն ի հիւսիսոյ Տիբերական ծովուն, ուր ծնուած էր Մարիամ Մագդաղենացի։

---

1. Առաջին անգամ Փարիսեցիներն ու Դպիրները Յիսուսէն նշան խնդ-

Digitized by Google

անոնց ։ 2 Ան պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ անոնց. 3 «Չար
ու շնացող ազգը նշան կ՚ուզէ, *4 Եւ նշան պիտի չտրուի
անոր, բայց եթէ Յովնան մարգարէին նշանը»։ Եւ թողուց
զանոնք ու գնաց ։
5 Եւ աշակերտներն անդիի կողմը գացին, եւ հաց առ-
նուլ մոռցան ։ *6 Եւ Յիսուս կ՚ըսէ անոնց . «Նայեցէք ու
զգուշացէք Սադուկեցիներուն ու Փարիսեցիներուն խմո-
րէն» ։ *7 Անոնք իրարու հետ կը խորհէին թէ «Հաց չա-
ռինք հետերնիս» ։ 8 Յիսուս գիտցաւ, ու կ՚ըսէ . «Ո՜վ թե-
րահաւատներ, ինչու ձեր մտքին մէջ կը խորհիք թէ հաց
չունիք ։ 9 Դեռ չէ՞ք իմանար եւ չէ՞ք յիշեր հինգ հացը
հինգ հազարներունը, եւ քանի՛ սակառ վերուցիք ։ 10 Ո՛չ
ալ եօթը հացը չորս հազարներունը, եւ քանի՛ զամբիւղ
ներ վերուցիք ։ 11 Ուրեմն ինչպէս չիմանաք թէ հացի հա-

րեցին (ԺԲ. 38). այս անգամ Սադուկեցւոց հետ միանալով նորէն նշան կը խնդրեն, բայց երկնքէն ցոյց տալ ։ Որովհետեւ Յիսուսի հրաշագործութիւններուն շատերն արդէն հին-Կտակարանէն լսած էին, եւ Հրեայք կը հաւատային թէ դեւերու ձեռամբ եւս հրաշքներ կը գործուին աշխարհիս մէջ, Եւ միանգամայն կը հաւատային թէ ճշմարիտ Աստուած միայն կրնայ նշան տալ ԵՐԿՆԻՑ. մանաւանդ թէ ըստ մարգարէութեան Դանիէլի Որդի մարդոյ երկնքի ու երկրի մէջ լիազօր պիտի ունենար իշխանութիւն (Է. 13-16); ուստի կը փորձեն Յիսուսը, որ երկնքէն տայ նշան, եթէ է Մեսիայն ։ Յիսուս գիտնալով, զի եթէ ինչ որ ընէր, ոեւէ նորանշան գործ էր հրաշք, նոցա անհաւատ սրտին պիտի չազդէր, այլ դարձեալ սուտ ու փուտ բարոյրներ պիտի հնարէին ու համբաւէին, եւ արդէն իսկ նշանն եղած էր յայնժամ, վասնզի Յուդայի գաւազանը չախչախուած էր (Ծննդ. ԽԹ. 10), Դանիէլի եօթանասուն եօթներորդք ճիշդ վերջացած էին, Եղիա եկած էր յանձին Յովհաննէս մկրտչի, (Մաղ. Դ. 5-6), եւ գուշակուած նշանները (Ես. ԿԱ. 1) Յիսուս կը կատարէր արդէն, ուստի իրաւամբ «Չար ու շնացող» կոչեց այն ազգն, որ այսքան նշաններէ յետոյ, տակաւին նշան կը փնտռէր, եւ այն եւս՝ ոչ թէ հաւատալով, այլ փորձելով։

4. Որովհետեւ Հրեայք սովոր էին նշան խնդրել (Յովհ. Բ. 18։ Զ. 30։ Ա. Կորնթ. Ա. 22), Յիսուս Յովնան մարգարէն վերստին յիշելէ յետոյ կը մեկնի անտի և կը հասնի ի Բեթսայիդա (Մարկ. Ը. 11-13. 22)։

6. Աշակերտք կարծեցին թէ Յիսուս կը պատուիրէր հաց չը գնել Փարիսեցիներէն, իբր թէ նոցա հացին խմորը պիղծ ըլլար, մինչդեռ նա արդէն ըսած էր թէ բերանէն մտածը չպղծեր զմարդ ։

Digitized by Google

մար չըսի ձեզի, Փարիսեցիներուն ու Սադուկեցիներուն
խմորէն զգուշանալ»։ 12 Այն ատեն հասկըցան, թէ չըսաւ
զգուշանալ խմորէն, այլ Փարիսեցիներուն ու Սադուկե-
ցիներուն աղանդէն։
*13 Եւ Յիսուս Փիլիպպոսի Կեսարիայի կողմերը եր-
թալով կը հարցընէր աշակերտներուն ու կ'ըսէր. «Մար-
դիկ զո՞վ կ'ըսեն իմ վրայօք, թէ է Որդի մարդոյ։ *14 Եւ
անոնք կ'ըսեն. «Մէկը Յովհաննէս մկրտիչը, եւ ուրիշներ
Եղիան, եւ կէսերն Երեմեան, կամ մարգարէներէն մէկը»։
15 Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Բայց դուք զո՞վ զիս կ'ըսէք թէ
ըլլամ»։ *16 Սիմոն Պետրոս պատասխան տուաւ անոր ու
կ'ըսէ. «Դուն ես Քրիստոսը, կենդանի Աստուծոյ որդին»։
*17 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ անոր. «Ո՛վ Յով-
նանի որդի՝ Սիմոն, երանի՛ քեզի. որովհետեւ մարմին ու

---

7. Աշակերտք առանց յիշելու նախ 5000 եւ յետոյ 4000 ժողովուրդ կերակրելը՝ կը խորհին թէ հաց առած չեն և միայն մէկ նկանակ ունին (Մարկ. Ը. 14). ուստի իբր թերեհաւատներ կը յանդիմանուին, վասնզի Յիսուս նոցա աղանդին համար ըսած էր, մանաւանդ ուրիշ ժամանակ յայտնի ըսաւ թէ Փարիսեցիներուն խմորն էր կեղծաւորութիւն, այսինքն այս անուով փարակուած էին նոքա (Ղուկ. ԺԲ. 1)։

13. Այժմ Պանիաս, Բեթսայիդայի մօտ. այս քաղաքը նորոգեց Փիլիպպոս չորրորդապետ եւ կոչեց Կեսարիա ի պատիւ Տիբեր կայսեր, որ յետոյ կոչուեցաւ Փիլիպպոսի Կեսարիա, որոշելու համար միւս Կեսարիայէն (Գործք. Ժ. 1) որ էր Յոպպէի մօտ, առ եզերբ Միջերկրական ծովուն։

14. Ժողովրդեան կարծիքն էր զոր յայտնեցին Առաքեալք։ «Ընդէ՞ր ինքն ոչ զանձնէ վկայէ թէ ո՛ ոք իցէ, այլ ի նոսա հարցանէ. զի կամի ոչ զինքն վասն իւր վկայել բանիւ՝ այլ ի ձեռն գործոցն ի նոցա վկայութեանց հաւատարիմ լինել, եւ ապա ի հաստատութիւն նոցա բանիցն զինքն ծանուցանել» (Ծործորեցի)։

16. Պետրոս կը փութայ տալ այն վկայութիւնն, զոր երբեմն երբեմն Առաքեալք տուած էին արդէն (Յովհ. Ա. 49։ Մատթ. ԺԴ. 33)։ Կենդանի է Աստուած, վասն զի նա է ոգի խոհուն եւ անհուն զօրութեան տէր՝ անձնաւոր էութիւն, ոչ թէ կուռքերուն պէս անշունչ եւ անոգի։ Պետրոս դաւանելով թէ Յիսուս էր Քրիստոս, այսինքն Օծեալը, դաւանեցաւ նորա մարդկութիւնը, վասնզի Մեսիայն, պիտի սերէր Յուդայէն ու Դաւթէն եւ պիտի ըլլայ որդի Դաւթի, նոյնպէս Պետրոս դաւանելով թէ Յիսուս էր որդի Աստուծոյ, դաւանեցաւ նորա աստուածութիւնը։

Digitized by Google

արիւն չյայտնեց քեզի, այլ իմ Հայրս, որ երկինքն է։
*18 Եւ ես քեզի կ՚ըսեմ. որ դուն ես վէմ, եւ այդ վէմին
վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցին, եւ դժոխքի դռները
պիտի չյաղթեն անոր։ 19 Եւ քեզի պիտի տամ երկնքի
արքայութեան բանալիները, եւ ինչ որ կապես երկրիս
մէջ, կապուած թող ըլլայ երկնքի մէջ, եւ ինչ որ արձըկես
աշխարհիս մէջ, արձըկուած թող ըլլայ երկնքի մէջ»։
*20 Այն ատեն աշակերտներուն սաստեց որ մէկու մը չըսեն
թէ ան է Քրիստոսը։
21 Անկէ ետեւ Յիսուս սկսաւ յայտնել թէ պէտք է
իրեն երթալ Երուսաղէմ, եւ շատ չարչարանքներով չար-
չարուիլ եւ քահանայապետներէն ու դպիրներէն եւ ժո-
ղովրդեան ծերերէն անարգուիլ, եւ սպաննուիլ եւ երրորդ
օրը յարութիւն առնուլ։ *22 Եւ Պետրոս զանի առանձին

---

17. Յիսուս Պետրոսի հօր անունը կը յիշէ, որպէսզի ցոյց տայ թէ «Որպէս դու Յովնանու որդի ես, ի նորին բնութենէ ծնեալ, նոյնպէս և ես իմոյ հօրն ծնունդ եմ, ի նորին բնութենէ յառաջ եկեալ», (Ծործորեցի)։ Պետրոս կ՚երանուի իր այս դաւանութեան համար, այլ այս երանութիւնն ամէնուն համար է, որք զնոյն դաւանութիւն ունին ամէն ատեն ու ամէն տեղ. այլ սակայն այս դաւանութիւնն ոչ ոք կրնայ ունենալ առանց աստուածային շնորհաց մարմին ու արիւն այսինքն մարդկային միտքն ու սիրտ չեն ինքնին ընդունակ այս գերագոյն ճշմարտութեան, թէ Յիսուս է որդի Աստուծոյ, մինչեւ որ աստուածային շնորհօք չօժտուին, չսրբուին ու չմաքրուին։

18. Պետրոս կը թարգմանուի վէմ. նա արդարեւ իր այս դաւանու-թեամբ եղաւ վէմ հաւատոյ, ինչպէս էին եւ միւս Առաքեալք (Եփես. Բ. 20։ Յայտ. ԻԱ. 14)։ Նոյն ինքն Պետրոս կը խոստովանի թէ նոքա՝ որք ունին ճշմարիտ հաւատք ի Քրիստոս, են կենդանի քարեր հաստատուած ի վերայ վիմին անկեան՝ Յիսուսի Քրիստոսի (Ա. Պետ. 4-10)։ Չէր Պետրոս բուն վէմը, զի եթէ ըլլար, անմիջապէս քիչ մը յետոյ չէր կոչուեր Յիսու-սէն սատանայ եւ երբեք չէր ըլլար ուրացող (ԻԶ. 69-75)։ Տխմարութիւն է կարծել թէ Քրիստոսի հաստատած եկեղեցին հիմնուած ըլլայ Պետ-րոսի վրայ եւ թէ կապելու եւ արձակելու իշխանութիւնը Քրիստոս միայն Պետրոսի տուած ըլլայ, մինչդեռ քիչ մը յետոյ նոյն ինքն Տէր Յիսուս միւս առաքեալներուն ալ կուտայ (Մատթ. ԺԸ. 18), իսկ յարութենէ յետոյ դարձեալ միեւնոյն իշխանութիւնը ամենուն հաւասար կուտայ (Յովհ. Ի. 22-24)։ Պետրոս այս խօսքը կը լսէ Յիսուսէն, վասն զի ինքն

Digitized by Google

մէկդի առնելով սկսաւ վիճիլ անոր հետ, եւ ըսել. «Քաւ
լիցի քեզի, Տէր, այդ բանը թող չըլլայ»։ 23 Եւ ան Պետ-
րոսին դառնալով կ'ըսէ. «Ետեւս գնա, Սատանայ. դուն
ինծի գայթակղութիւն ես, վասնզի Աստուծոյ բաները
չես մտածեր, այլ մարդերունը»։

*24 Այն ատեն Յիսուս կ'ըսէ իր աշակերտներուն.
«Ով որ կ'ուզէ իմ ետեւէս գալ, թող ուրանայ իր անձը.
եւ թող իր խաչը առնու եւ իմ ետեւէս թող գայ։
25 Որովհետեւ ով որ կ'ուզէ իր անձը ազատել, զայն
պիտի կորսնցնէ, եւ ով որ ինծի համար իր անձը կոր-
սնցնէ, զայն պիտի գտնէ։ *26 Ի՞նչ պիտի շահի մարդ,
թէոր բոլոր աշխարհս վաստըկի եւ իր անձը տուժէ,
կամ իր անձին համար ի՞նչ ազատչէք պիտի տայ մարդ։
*27 Որովհետեւ Որդի մարդոյ իր Հօր փառքովը ու իր հրեշ-

եղաւ ի դիմաց միւսներուն դաւանող։ Եթէ էր նա բուն վէմը, պիտի չը-փշրուէր, դեռ դժողքի դռներուն, սատանայի բոլոր զօրութեանց չզար-նուած, եւ արքայութեան բանալիները թոյլ չէր տար որ յափշտակուին իրմէն, ուրանալով զՔրիստոս, Կայիափայ քահանայապետին տան մէջ։

20. Աշակերտք կը բաղձային որ Յիսուս այլ եւս յայտնուի իբր Մեսիայ, այլ կը սաստէ նոցա, թէ եկած չէր յաշխարհ անոտի փառաց համար, և ընդ հակառակն անարգանօք պիտի մեռնէր, այլ սակայն երրորդ օրը յա-րութիւն պիտի առնուր։

22. Պետրոս կ'երեւի թէ հպարտացած այն խոստմամբ թէ եկեղեցին իւր վրայ պիտի շինուի, եւ պիտի ունենար երկնքի արքայութեան բանա-լիները, եւ կամ առ անհուն սիրոյն՝ կը մղուի մինչեւ իսկ յանդիմանել իւր վարդապետը, այսինքն պնդագինս թախանձել որ Յիսուս չկրէ ոչ չարչա-րանք եւ ոչ մահ։ Այլ չարաչար կը կշտամբուի, լսելով սա ծանր խօսքը «Երթ, յետս իմ, սատանայ»։ Այսպէս նա որ եղաւ քիչ մը առաջ վէմ հա-ւատոյ, այժմ կ'ըլլայ վէմ գայթակղութեան, կարծելով Քրիստոսէն աւելի բան գիտնալ։ Մարդիկ ընդհանրապէս աշխարհայինը կը խորհին, մինչդեռ երկնայինը խորհելով եւ զայն ստանալու հետապնդելով աւելին կը շահին։

24 Յետոյ Յիսուս բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ իւր աւետարանին հետեւողք պէտք չէ որ ակնկալեն աշխարհային բարիք, այլ ուխտելու են խպառ ուրացումն անձին եւ աշխարհիս. ուրեմն չարչարուիլ իրեն պէս այսինքն կրել իւրաքանչիւր ոք իր խաչը, այս է փրկութեան միակ ճանա-պարհը, վասն զի կը յաւելու,

26. «Ի՞նչ կը շահի մարդ, եթէ բոլոր աշխարհս վաստըկի եւ իւր ան-ձը կորսնցընէ, կամ իւր անձին համար ինչ ազատչէք պիտի տայ»։

Digitized by Google

տակներովը պիտի գայ, եւ այն ատեն եւ ամէն մէկուն իր գործերուն համեմատ պիտի հատուցում ընէ։ 28 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. Թէ աստնցմէ, որոնք հոս են, պիտի ըլլան քանի մը հատեր, որոնք մահուան համը պիտի չառնուն, մինչեւ որ տեսնեն Որդին մարդոյ իր արքայութեամբն եղած»։

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

*1 Եւ Յիսուս վեց օրէն ետքը կ'առնու իր հետ Պետրոսն ու Յակոբոսը եւ անոր Յովհաննէս եղբայրը, եւ զա-

---

27. Յետոյ Քրիստոս իւր աստուածային փառքն իրեններուն աւետելու համար կը յայտնէ Թէ պիտի գայ վերստին փառօք ի դատաստան, և Թէ իրեններէն մէկ քանիներն, որք էին յայնժամ ունկնդիր, կենդանի աչօք իւր այս Թագաւորութիւնը պիտի տեսնեն, այսինքն Երուսաղեմի կործանմամբ հին տնտեսութեան վախճանը և նոր տնտեսութեան սկզբնաւորութիւնը։ Այս դէպքն եղաւ գրեթէ քառասուն տարի յետոյ, և Յովհաննէս աւետարանիչ, եւ ուրիշ քանի մը աշակերտներ եւս, անշուշտ մահուան համը չէին առած յայնժամ,

---

1. Մատթէոս և Մարկոս վեց, իսկ Ղուկաս ութ օրէն կը գրեն. ապաքէն Ղուկաս Պետրոսեան դաւանութեան և լեռնէն իջնելու օրերն ալ ի միասին կը հաշուէ։ Բայց Թէ ինչու միայն Պետրոսն ու Յակոբոս և Յովհաննէսն առաւ հետը եւ ոչ միւսները. —կ'երեւի Թէ այս երեքն այն աստուածային փառաց յայտնութեան լաւագոյն պատրաստուած էին, ուրիշ անգամ եւս այս երեքն առաւ հետը, նախ ի յարութեան Յայրոսի աղջկան (Մարկ. Ե. 37) և յետոյ ի Գեթսեմանի (Մատթ ԻԶ. 37)։ Երեքին վկայութիւնը բաւ էր յետ յարութեան Տեառն։ Նաեւ յայտնի է Թէ Յիսուս կ'զգուշացնէր իրենները չհամբաւել Թէ է Մեսիայն. եԹէ միւսներն եւս ներկայ լինէին, միշտ Թախանձագին պիտի աղաչուէր ամենէն, որ այդ փառքը ցոյց տայ բովանդակ Իսրայելի, մինչդեռ Յիսուսի նպատակն էր մեռնիլ ի փրկութիւն աշխարհի եւ ապա այդ փառքէն աւելի մեծագոյն փառօք իւր աշակերտներուն յաճախ երեւելով պիտի սրտապնդէր զնոսա, որ ալ աներկիւղ քարոզեն Աւետարանը։

Ո՞ր լեռը. յայտնի չէ, միայն Թէ ընդհանուր աւանդութիւն կայ Թէ Թափորն էր, Թող որ կարծողներ կան Թէ Հերմոնն եղած ըլլայ այն։

Digitized by Google

նոնք բարձր լեռ մը կը հանէ առանձին ։ *2 Եւ անոնց առ-
ջին այլակերպեցաւ , եւ անոր երեսներն արեւու պէս
փայլեցան , եւ անոր հագուստները լոյսի պէս ճերմակ
եղան ։ *3 Եւ ահա անոնց երեւցան Մովսէսն ու Եղիան ,
որոնք կը խօսէին անոր հետ ։ *4 Պատասխան տուաւ Պետ-
րոս ու կ'ըսէ Յիսուսին · « Ով Տէր , աղէկ է որ մենք հոս
ենանք · Թէ որ կ'ուզես , երեք վրան շինենք , մէկը քեզի
եւ մէկը Մովսէսին եւ մէկը Եղիային » ։ *5 Եւ ան դեռ կը
խօսէր , ահա լուսաւոր ամպ մը անոնց վրայ հովանի ե-
ղաւ · ձայն եղաւ ամպէն եւ կ'ըսէ ։ « Աս է իմ սիրելի
որդիս , որուն հաւնեցայ , անոր մտիկ ըրէք » ։ *6 Աշա-
կերտներն երբ լսեցին , իրենց երեսներուն վրայ ինկան
եւ խիստ վախցան ։ 7 Եւ Յիսուս մօտենալով անոնց դպաւ
ու կ'ըսէ · « Ոտքի ելէք եւ մի վախնաք » ։ 8 Իրենց աչքերը
վերուցին եւ մէկը չտեսան , բայց միայն Յիսուսը ։

---

2. Յիսուս յանկարծ կ'այլակերպուի · արեւու պէս կը փայլին երեսներն ու հանդերձները կը ցոլան լուսով · (Բ · Պետ · Ա · 16 ։ Մարկ · Թ · 1-12 ։ Ղուկ · Թ . 28-36) ։ Ոչ այնպէս որպէս լուսաւորեցաւ Մովսէս (Ելք ԼԴ . 29-30) , և ոչ Ստեփաննոս (Գործք · Զ · 15) ։ Յիսուս երկրաւորի ունեցաւ կերպարան , մինչ էր ի մէջ մարդկան , այժմ երկնաւորի կ'առնու կերպարան , զի այժմ երկնաւորաց հետ պիտի տեսակցէր ։

3. Երկու մեծ մարգարէները , Մովսէս և Եղիա կ'երեւին · « Յննելի է և
այն Թէ ուստի ճանաչեցին առաքեալքն զմարգարէսն , . . . ինձ Թուի Թէ
յարուԹեան էր օրինակ իրն , և ի յարուԹեանն հանդերձեալ եմք ճանաչել
զմիմեանս , որպէս մեծատունն զԱբրահամ , զայր մի՝ որ ի վաղնջուց իսկ
մեռեալ էր , (Ծործորեցի) ։ Թէ և կայ կարծիք , Թէ տաճարին մէջ կային
այս մարգարէներուն պատկերները և կամ Թէ Յիսուս յանուանէ խօսելով ,
Առաքեալք իմացան Թէ նոքա էին Մովսէս և Եղիա ։ Որոց մին՝ Եղիա յեր-
կինս պիտի տանէր մարդկային ազգի փրկուԹեան աւետիսը և միւսը՝ Մով-
սէս ի դժոխս , վասն զի սոքա Յիսուսի մահուան վրայօք խօսեցան (Ղուկ ·
Թ · 31) , աղաչելով որ զոհուի նա իբր զաւն Աստուծոյ և իւր արեամբ
սրբուի մեղապարտ մարդկուԹիւնը և փրկուի իսպառ ։

4. Պետրոս խելաԹափ եղած չէր գիտեր Թէ ինչ խօսէր · այն երկնաւոր հիւրերու և նոյն իսկ տէր Յիսուսի երեք խրճիԹ շինելու տխմար աղաչանքը կ'ընէր , իբր Թէ նոքա կարօտ եղած ըլլային կամ պէտք ունեցած ըլլային ։

Digitized by Google

*9 Եւ երբ ան լեռնէն կ'իջնէին, Յիսուս անոնց պատ-
ուիրեց ու կ'ըսէ. «Մէկու մը մի ըսէք այդ տեսիլքը,
մինչեւ Որդի մարդոյ մեռելներէն յարութիւն առնու»։
*10 Աշակերտներն անոր հարցուցին ու կ'ըսեն. «Դպիր-
ները ի՞նչու կ'ըսեն, թէ Եղիան առաջ պէտք է որ գայ»։
11 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ անոնց. «Եղիան
կուգայ եւ ամէն բան պիտի հաստատէ. 12 Բայց կ'ըսեմ
ձեզի, թէ Եղիան եկած ալ է, եւ զանի չճանչցան, հապա
անոր ըրին, ինչ որ ուզեցին. Նոյնպէս եւ Որդի մարդոյ
անոնցմէ պիտի չարչարուի»։ 13 Այն ատեն աշակերտներն
իմացան թէ Յովհաննէս մկրտչի համար ըսաւ անոնց։
*14 Եւ երբ եկան ժողովրդին քով, մարդ մը մօտեցաւ,
ծնրադրելով կ'ըսէր «Ով Տէր, իմ զաւակիս գթա՛, որով-
հետեւ կը դիւահարի եւ չարաչար կը տանջուի. շատ ան-
գամ կրակի մէջ կ'ընկնի եւ երբեմն ջուրի մէջ։ 15 Եւ

---

5. Լուսաւոր ամպն էր նշանակ Աստուծոյ մօտաւորութեանն, որպէս երբեմն յանապատին (Ելք ԺԳ. 21-22), և ի տաճարին Սողոմոնի (Գ. Թագ. Ը. 10-11) ։ Այս անգամ ևս Հայր Աստուած կը վկայէ թէ «Դա է որդի իմ սիրելի», Շատ գեղեցիկ կը գրէ Ծործորեցին. «Մի հակառակիր, ով Պետրէ ընդդէմ աշխարհի փրկութեան, եւ մի ներհակ լինիր մահկանացու ազգիդ մարդկան կենդանութեան, քանզի ոչ դա առաւել քո իցէ որդի, քան թէ իմ, զի իմոյ ծոցոյս է ծնունդ եւ հայրական սրտիս է բղխումն. և մի զիս նուաստ քան զԱբրահամ և առանց գթոյ ցուցանել, զի ուանիկ նա ի միածինն իւր և ի միամօր սիրելին և յաւիտեան ծնունդ ոչ խնայեաց վասն իմ, արդ մի յետնեցայց ի սիրոյ նորա, որ յառաջեաց, պարտական արար զիս. այդ ոչ է մտերմութիւն իմ, այլ թշնամութիւն»։

6. Մարդիկ կը վախնան Աստուծոյ երեսէն, Քրիստոս է որ կը փարատէ այդ երկիւղը։

9. Այս տեսիլն եղաւ ի գիշերի և ի վաղիւն երբ կ'իջնէին լեռնէն (Ղուկ. Թ. 35), կը պատուիրէ Յիսուս մէկու մը բան մը չզրուցել, որպէս զիչ արծարծուէ փափաք յաշակերտս, իսկոյն թագաւոր հռչակելու համար զՅիսուս, որով ալ աւելի գրգռուին նորա թշնամիք ։

10. Մինչ Յիսուսի կը հարցընէին թէ նախ Եղիա գալու էր, ինչ որ արդէն ըսած էր (Մատթ. ԺԱ. 14), կը կրկնէ այժմ, թէ Յովհաննէս մկրտիչն էր Եղիա, և ինչպէս զնա ատեցին ու մեռուցին, նոյնպէս ինքն ալ պիտի չարչարուէր ու մեռնէր ։

Digitized by Google

զանի բերի քու աշակերտներուն, եւ չկրցին բժշկել»:
16 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ. «Ով անհաւատ
ու ծուռ ազգ, մինչեւ երբ ձեզի հետ ըլլամ. մինչեւ երբ
ձեզի համբերեմ. բեր զանի ինծի»: 17 Եւ Յիսուս անոր
սաստեց, եւ անորմէ դեւը ելաւ եւ տղան բժշկուեցաւ
նոյն ժամէն: 18 Այն ատեն աշակերտներն առանձինն մօ-
տեցան ու կ'ըսեն Յիսուսի. «Մենք ինչու չ'կրցինք զանի
հանել»: 19 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ձեր թերահաւատու-
թեանը համար. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ որ մանանե-
խի հատին չափ հաւատք ունենաք, ըսէք աս լեռանը.
«Ասկէց հոն փոխադրուէ»․ եւ պիտի փոխադրուի. եւ
բան մը անկարելի պիտի չ'ըլլայ ձեզի: 20 Բայց այս տե-
սակը չ'ելլեր, եթէ ոչ աղօթքով ու պահքով:
*21 Եւ երբ անոնք Գալիլեայի մէջ կը պտըտէին, կ'ըսէ
անոնց Յիսուս. «Որդի մարդոյ պիտի մատնուի մարդիկ-

---

14. «Թէպէտ ի լերինն զփառսն Տեառն աշակերտքն տեսին, սակայն զչարչարանս լսելով վշտանային, վասն որոյ ի սքանչելիս զայս, զի մխիթարեսցին» (Ծործորեցի)։ Յիսուս կը բժշկէ դիւահարը, բայց թէ էր իւր աշակերտներն, որք առած էին իշխանութիւն բժշկութիւններ ընելու, այժմ չկրցին. կ'երեւի թէ դիւահարին հայրն էր թերահաւատ, ուստի իրաւամբ կը կշտամբէ Յիսուս, գոչելով. «Ո՜վ ազգ անհաւատ եւ թիւր»։

19. Յետոյ առանձինն իւր աշակերտներն ալ կը յանդիմանէ, որք, կ'երեւի թէ տկարացած էին ի հաւատս, այսինքն չէին իրենց հաւատքը զօրացուցած աղօթքով ու պահքով, վասն զի ռեւէ հրաշագործութիւն կարելի չէ առանց աղօթից, պահոց եւ ճգնութեանց։ Լեռն է օրինակ. հաւատոյ գործերն են ողորմութեան եւ ոչ զարմանաց, ուստի հարկ չկայ լեռան մը փոխադրութեան այլուր, որ է անօգուտ հրաշք։

21. Յիսուս վերստին կը ծանուցանէ իւր մահն, եւ աշակերտք խիստ կը տրտմին, թէ ինչու այսքան հրաշագործ ու բարերար մէկ վարդապետ տառապարտ մեռնի. չէին ըմբռնէր յարութեան խօսքը, վասնզի որպէս Ղուկաս կը գրէ, ծածկուած էր անոնցմէ (Թ. 45)։

23. Այս տուրքը չէր քաղաքային, այլ կրօնական. բոլոր Հրեայք, քսան տարեկանէ վեր, պարտական էին տալ երկդրամեանը այսինքն կէս սիկղ, իբր 6 դահեկան, ի նպաստ տաճարին, որպէս հրամայուած էր ի ձեռն Մովսիսի (Ելք Լ. 12-16)։ Պետրոս առանց Յիսուսի հարցընելու՝ «Այո», կը պատասխանէ, մինչդեռ ինքն էր դաւանած թէ նա է որդի Աստուծոյ, ուրեմն ազատ էր նա այդ տուրքէն,

Digitized by Google

նորուն ձեռքը ։ 22 Եւ զանի պիտի սպաննեն, եւ երրորդ
օրուան մէջ յարութիւն պիտի առնու» ։ Եւ շատ տրտմե-
ցան ։
23 Երբ անոնք Կափառնայում եկան, երկդրամեանը
պահանջողները Պետրոսին մօտեցան ու կ՚ըսեն ։ «Ձեր
վարդապետը երկդրամեանը չտա՞ր»․ եւ կ՚ըսէ․ «Այո» ։
*24 Եւ երբ տունը մտաւ Յիսուս անորմէ առաջ կը զուրցէ․
«Սիմո՛ն, աշխարհիս թագաւորները ո՞րմէ կ՚առնուն հարկը
կամ տուրքը․ իրենց զաւակներէ՞ն թէ օտարներէն» ։
25 Եւ երբ ըսաւ թէ «Օտարներէն»․ կ՚ըսէ անոր Յիսուս ։
«Ուրեմն զաւակներն ազատ են ։ *26 Բայց որպէս զի չգայ-
թակղեցնենք զանոնք, գնա ծովը եւ կարթ ձգէ, եւ ա-
ռաջին ձուկը որ կ՚ելլէ, ա՛ռ․ եւ անոր բերանը բա՛ց, եւ
պիտի գտնես սատեր, եւ զայն ա՛ռնլով անոնց պիտի տաս
ինծի ու քեզի համար» ։

24․ Յիսուս որ ամենագէտ էր, Պետրոսէ առաջ իբր յանգէտս՝ կը հարցընէ, «Թագաւորներն իրենց տուրքերն ո՞րոցմէ կ՚առնուն» ։ Պետրոս սովորական պատասխանը կուտայ, «Օտարներէն», այսինքն իրենց հպատակներէն ։ Յիսուս իսկոյն կը խոստովանի թէ կայ առանձնաշնորհեալ դասակարգ մը, որ ազատ է տուրքէ, այսինքն Թագաւորաց որդիները, տիրող ցեղը ։

26․ Յիսուս որովհետեւ գայթակղութիւն տալ չէր ուզեր և օրինակ ըլլալու համար մեզ, զոհել մեր դրամը քան թէ մեր ազդեցութիւնը, կը հրամայէ Պետրոսի ի ծով ձգել կարթ և ձկան մը բերնի մէջէն առնուլ սատեր, ճիշդ երկու մարդու համար որոշուած տուրքի դրամ, և զայն տալով վճարել տուրքը ։ Յիսուս երբեք չըսեր Մեզի համար, որպէս երբեմն ըսաւ․ «Ելանեմ ես առ Հայրն իմ և առ Հայր ձեր և Աստուածն իմ և Աստուած ձեր (Յովհ. Ի․ 17)․ նա չէր երբեք հաւասարեցներ զինքը մարդոց, այլ Աստուծոյ, ուստի Պետրոսին կ՚ըսէ․ «Վճարէ տուրքը ինծի ու քեզի համար»․ չըսեր «Մեզի» համար ։ Այսպէս տէր Յիսուս տուրք վճարելով օրինակ կ՚ըլլայ մեզ, մեր տուրքերը վճարելու առ այն ամենայն իշխանութիւնս, որոց պահպանութիւնն է բարերար մեզ․ զի ամենայն իշխանութիւնք ի վերուստ են և ի բարիս մեր ։ Ուրեմն Յիսուս օրինազանց ըլլալ չուզեց, թէեւ ինքն էր քահանայ և Թագաւոր օծեալ Տեառն ։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

*1 Այն օրը Յիսուսի մօտեցան աշակերտներն ու կ'ըսէին.
«Մենէ ո՞վ մեծ պիտի ըլլայ երկնքի արքայութեան մէջ»։
*2 Եւ Յիսուս տղայ մը իրեն կանչեց, զանի անոնց մէջ
կայնեցուց, *3 Եւ կ'ըսէ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ որ
չդառնաք ու չ'ըլլաք տղաներու պէս երկնքի արքայու-
թիւնը պիտի չմտնէք։ 4 Ուրեմն ով որ իր անձը կը խո-
նարհեցնէ այս տղային պէս, անի է մեծը երկնքի արքայ-
ութեան մէջը։ *5 Եւ ով որ իմ անունովս այսպիսի տղայ
մը կ'ընդունի, զիս կ'ընդունի։ *6 Եւ ով որ ինծի հաւա-
տացող այս պզտիկներէն մէկը կը գայթակղեցընէ, աղէկ
է անոր, որ անոր վզէն իշու ջաղացքի քար մը կախուի
եւ ծովու անդունդին մէջ ընկղմի։
*7 Վա՜յ աշխարհի գայթակղութեանց երեսէն. հարկ է

---

1. Պետրոսի տրուած խոստումը և սորա, Յակոբոսի և Յովհաննէսի առանձին շնորհքը որ ի լերինն այլակերպութեան, զուցէ եղան պատճառ սոցա մեծամտութեան և միւսներուն ևս նախանձու, որով սա անպատեհ վէճը ծագեցաւ թէ, ինչպէս Ղուկաս կը գրէ. ո՞վ է իրենց մէջ մեծը (Թ. 46-49) եւ կամ երկնքի արքայութեան մէջ ո՞վ է մեծ։ Մարկոս կը գրէ, թէ այս վէճն եղաւ ճամբան, եւ աշակերտք ի սկզբան լռեցին (Թ. 32-49), այլ Յիսուս գիտէր, ուստի հարցուց նոցա թէ ինչ կը վիճէին։ Զարմանք մինչ Յիսուս կը խորհէր զանձն խոնարհեցընել մինչեւ իսկ ի մահ, նոքա կը խորհէին թէ իւրաքանչիւրն ի՛նչ պատուոյ ու փառաց պիտի հասնէր։

2. Ըստ Մարկոսի Յիսուս տղայ մը գիրկն առաւ (Թ. 35)։

3. Եւ կը պատուիրէ նոցա լինել խոնարհամիտ իբրեւ զմանուկ. տղու մը հոգն է առաջին կամ յետին լինել։ Այսպէս Յիսուս իւր արքայութեան փառքը նոցա միայն կը խոստանայ, որք խպառ կը հրաժարին հպարտութենէ, անձնասիրութենէ և փառասիրութենէ։

5. Ուրեմն Յիսուսի հաւատացեալք ոչ թէ տղայի պէս խոնարհ լինելու են, եւ անմեղ, այլ եւ տղայներու անգամ, որոցմէ բնաւ ո և է ակնկալութիւն չպատուիր, մատուցանելու են ծառայութիւն։ Նա որ ընկերութեան մէջ այսօրինակ կը վարուի, տկարագոյններու անգամ կը խոնարհի, ինքեան հաւասար զանոնք ընդունելով, ստուգիւ նա է մեծ թէ յերկրի աստ եւ թէ յերկինս։

6. Յետոյ Յիսուս ահաւոր կ'արտասանէ մէկ խօսք. ով որ մեղք գործէ,

Digitized by Google

որ գան գայթակղութիւններ, բայց վայ այն մարդուն,
որուն ձեռքով գայթակղութիւն կուգայ։ *8 Թէ որ քու
ձեռքդ կամ ոտքդ քեզ կը գայթակղեցընէ, կտրէ զանի
եւ քենէ նետէ. աղէկ է քեզի միաձեռանի կամ կաղ
մտնել կեանքը, քան թէ երկու ձեռք ու երկու ոտք ու-
նենալ եւ ընկնիլ յաւիտենական կրակին մէջ։ 9 Եւ թէ որ
քու աչքդ քեզ կը գայթակղեցնէ, հանէ զանի եւ քենէ
նետէ. աղէկ է քեզի միականի մտնել կեանքը, քան թէ
երկու աչք ունենալ եւ ընկնիլ կրակի գեհենին մէջ։
*10 Զգուշացէք, մի անարգէք այս պզտիկներէն մէկը.
կ'ըսեմ ձեզի որ անոնց հրեշտակներն երկնքի մէջ միշտ
կը տեսնեն իմ Հօրս երեսը, որ երկինքն է։ *11 Որովհե-
տեւ Որդի մարդոյ եկաւ կորսուածը ապրեցնելու։ 12 Ի՞նչ-
պէս կ'երեւի ձեզի, թէ որ մարդու մը հարիւր ոչխար
ըլլայ եւ անոնցմէ մէկը մոլորի, ինըսունըինը ոչխարը
լեռներուն մէջ կը ձգէ եւ կերթայ կը փնտռէ մոլորածը։

կամ ուրիշներու մեղք գործել տայ և կամ պատճառ ըլլայ ուրիշներու մեղք գործելուն, լաւ է՝ որ նորա վզէն ջաղացքի քար մը կախուի եւ ձգուի ի ծով։ Ընկերութեան մէջ այսպիսի մարդերու կեանքն ոչ թէ միայն է անօգուտ, այլեւ է վնասակար, ուստի արժանի աստուածային արդարադատ խստագոյն պատուհասի։

7. Աշխարհս գայթակղութեանց երեսէն եղած է միշտ ցաւոց և հեծութեանց աշխարհի, արժանի վայոյ. այլ բուն եւս վայն է այն մարդուն, որոյ երեսէն կուգան գայթակղութիւնն, թէ եւ գայթակղութիւնք առիթ են առաքինիներու ի հանդէս գալուն, որոց շնորհիւ կը մեղմանայ աղէտը, կը քաղցրանայ սրտերու դառնութիւնն և մխիթարութիւնն ոչ նուազ ամէն ուրեք ամենուն կը հասնի եւ յաւիտենական փառաց պսակին արժանաւորք ալ աւելի կը բազմանան, և իրաւամբ կը վայելեն զայն, ուրեմն հարկ է գալ գայթակղութեանց, թող ըլլան աշխարհիս մէջ գայթակղութիւնք, որպէս զի եւ ըլլան նոցա դէմ քաջամարտիկ զինուորներ։

8. Յիսուս աստ կը կրկնէ այն խօսքն որ ըսաւ լեռան Քարոզին մէջ։ Անդ զուցէ միայն շնութեան մեղաց համար (Մատթ. Ե. 29-30), իսկ աստ ամէն տեսակ մեղաց համար։

10. Որպէսզի բոլորովին ջնջէ Յիսուս գայթակղութիւն տալու ոեւէ առիթ, կը քարոզէ թէ զգուշանալ պէտք է չարհամարհել ամենէն տկարն իսկ, վասն զի Աստուած թոյլ տուած է որ այդ տկարներն անգամ հրեշտակներէ պահպանուին։ Նոցա անմռունչ հեծութիւնն իսկ բաւական է գրգռել Աս-

Digitized by Google

13 Եւ թէ որ զանի գտնալու ըլլայ, ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի,
որ անոր վրայ աւելի ուրախ կ՚ըլլայ քան թէ իննսուն
եւ իններուն վրայ, որոնք մոլորած չեն։ Այսպէս իմ
Հայրս որ երկինքն է, կամք չ՚ունի, որ այս պզտիկներէն
մէկը կորսուի։
*15 Թէ որ քու եղբայրդ քեզի դէմ մեղանչէ, գնա,
զանի յանդիմանէ, երբ դու եւ ան մինակ ըլլաք. Թէ որ
քեզի մտիկ ընէ, շահեցար քու եղբայրդ։ *16 Բայց թէ
որ քեզի մտիկ չընէ, առ քեզի հետ ուրիշ մէկն ալ եւ
երկուք, որովհետեւ երկու կամ երեք վկաներու բերնէն
պիտի հաստատուի ամեն բան, *17 Հապա թէ որ անոնց
ալ մտիկ չ՚ընէ, եկեղեցիին մէջ ըսէ. բայց եթէ եկեղեցիին
ալ մտիկ չ՚ընէ, քեզի թող ըլլայ իբր հեթանոս ու մաք-
սաւոր։
*18 Ճշմարիտ կըսեմ ձեզի ինչ որ երկրիս վրայ կա-
պէք, կապուած թող ըլլայ երկինքի մէջ, եւ ինչ որ ար-

տուծոյ բարկութիւնը։ Ամէն մարդ ունի իւր պահապան հրեշտակը (Սաղմ. ԼԴ.. 7։ ՂԱ. 11։ Գործք. ԺԲ. 15։ Եբր. Ա. 13-14)։ Հրեշտակք կը տրտմին եթէ մարդիկ չար գործեն, իսկ կ՚ուրախանան, եթէ մարդիկ բարի գործեն (Ղուկ. ԺԵ. 10)։

11. Եթէ հրեշտակներն ունին մարդոց համար գուրգուրանք, մեծագոյն ունեցաւ Աստուծոյ որդին, որ անձամբ եկաւ կորսուած մարդը գտնելու յուրախութիւն նոյն իսկ Հայր Աստուծոյ այս է իմաստ հարիւր ոչխարի առակին (Ղուկ. ԺԵ. 1-32)։

15. Մինչեւ ցարդ աշակերտները յորդորեց որ ուրիշներուն գայթակղութիւն չտան, այժմ ցոյց կուտայ թէ ինչ ընել պէտք է, որք կը մեղանչեն նոցա։ Զմարդիկ իրարու եղբայր կ՚անուանէ Յիսուս, եւ կը պատուիրէ առանձին կոչել եւ յանդիմանել մեղաւորը, այսինքն սիրով եւ քաղցրութեամբ յանդիմանել, յայտնել նորա մեղքը (Գաղ. Զ. 1), վասն զի եթէ [illegible] ուրիշներու մօտ ըլլայ այս բանը, յայնժամ նորա անձնասիրութիւնը կը գրգռուի, եւ «Նա եւս քան զեւս ի յանդգնութիւն կրթեսցի, եւ ոչ գայցէ յուղղութիւն» (Ծործորեցի)։ Ի՛նչ գեղեցիկ ու փրկարար խրատ արդիւնաւոր դաս հաշտութեան եւ խաղաղութեան։

16. Իսկ եթէ չ՚անսայ, յայնժամ պարտինք առնուլ ի միասին այնպիսիներ, որոցմէ կը պատկառի նա եւ կ՚անսայ դիւրաւ։ Եթէ դարձեալ չանսայ, գէթ նոքա վկայ կը լինին նորա եպերելի յամառութեանն ի մեղս (Բ. Օր. ԺԹ. 15)։

Digitized by Google

ձըկէք երկրիս վրայ, արձըկուած թող ըլլայ երկնքի
մէջ։ *19 Նորէն կ'ըսեմ ձեզի, թէ որ ձենէ երկու հոգի
աշխարհիս վրայ միաբանին ամեն բաներու համար, ինչ
որ ուզեն իմ Հօրմէս որ երկինքն է, պիտի ըլլայ անոնց»։
*21 Այն ատեն Պետրոս անոր մօտեցաւ ու կ'ըսէ. «Ով
Տէր քանի անգամ թէ որ իմ եղբայրս ինծի դէմ մեղանչէ
եւ անոր ներեմ. մինչեւ եօթը անգամ»։ 22 Յիսուս կ'ըսէ
անոր։ «Ոչ կ'ըսեմ քեզի թէ մինչեւ եօթն անգամ, հապա
մինչեւ եօթանասուն անգամ եօթը։ 23 Ասոր համար եր-
կնքի արքայութիւնը նմանեցաւ թագաւոր մարդու մը, որ
իր ծառաներէն հաշիւ առնուլ ուզեց։ *24 Եւ երբ սկսաւ
առնուլ, տասը հազար քանքարի պարտական մը բերուե-
ցաւ անոր։ *25 Երբ վճարելու բան չ'ունէր, անոր տէրը
հրամայեց որ ան ծախու հանուի եւ անոր կնիկը եւ անոր
զաւակները եւ ամենը ինչ որ ունէր, եւ պարտքը վճար-
ուի։ *26 Իսկ ծառան անոր առջեւ ընկնելով կ'երկրպա-

---

17. Իսկ նորէն յամառի նա, պարտինք, դիմել եկեղեցին այսինքն շատերու մօտ յանդիմանել, «Որպէսզի ի բազմացն երեսաց պատկառեսցի» (Ծործորեցի)։ Այս է վերջին պարտք խոհեմութեան. զոր ի գործ դնելու է ամենայն երկայնամտութեամբ եւ գթութեամբ, եւ մինչեւ իսկ աղօթիւք առ Աստուած. իսկ եթէ նա իսպառ մնայ անուղղայ, և ի զգաստութիւն բերելն ըլլայ անհնար, յայնժամ թէ և նա է մեզ իբրև մաքսաւոր և հեթանոս, և ոչ եղբայր քրիստոնեայ, այլ սակայն է արժանի միանգամայն մեր արգահատանացն ու բարեաց, և աղօթից, որպէս զի չունայնանայ Քրիստոսի Լեռան քարոզի սա խօսքը. «Սիրեցէք զթշնամիս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց» (Մատթ. Ե. 44-48։ Ղուկ. Զ. 27-37)։

18. «Զայս Պետրոսի ասաց նախ, և ապա երկրորդէ, զի մի նմա միայն, այլև ամենեցուն իշխանութիւնս այս տուեալ է, և որք յաջորդ նոցա կարգեալ են յեկեղեցի» (Ծործորեցի)։ Երբ հաւատացեալք այսպէս գործեն, հոգևոր իշխանութեանց վճիռք պիտի հաստատուին թէ երկրի և թէ յերկինս վասն զի Քրիստոս բոլոր Առաքեալներուն հաւասարապէս տըւաւ արձակելու և կապելու իշխանութիւնը։

19. Ոչ թէ զայս Աստուծմէ պահանջելու ենք միաբանութեամբ, այլ յանուն Քրիստոսի խնդրելու ենք, բայց սա հաւատով, թէ կը շնորհուի մեզ, եթէ մեր խնդրուածն է համաձայն աստուածային կամաց։ Թէ մեր առանձնական և թէ մեր միաբանական աղօթից մէջ այս պէտք է մեզ կա-

Digitized by Google

գէր ու կ'ըսէր ։ «Ո՛վ Տէր, ժամանակ տուր ինծի եւ ա-
մենը քեզի վճարեմ» ։ 27 Տէրն այն ծառային գթալով
արձըկեց զանի եւ պարտքը շնորհեց անոր ։
28 Եւ այն ծառան ելլելով իր ծառայակիցներէն մէկը
գտաւ, որ անոր հարիւր դահեկան պարտք ունէր, եւ
զանի բռնելով կը չարչըրկէր ու կ'ըսէր, «Վճարէ ինծի ու-
նեցած պարտքդ» ։ 29 Բայց ծառայակիցն անոր ոտքն
ընկնելով, կ'աղաչէր անոր ու կ'ըսէր. «Ժամանակ
տուր ինծի, եւ ամբողջը վճարեմ քեզի» ։ 30 Եւ ան չէր
ուզեր, այլ գնաց, զանի բանտը ձգեց մինչեւ որ
վճարէ պարտքը ։ 31 Անոր ծառայակիցները երբ տեսան
ինչ որ եղաւ, շատ տրտմեցան, եւ գալով՝ իրենց տիրոջ
յայտնեցին ամենը ինչ որ եղաւ ։ 32 Իր տէրն այն ատեն
կանչեց զանի ու կ'ըսէ. «Ով չար ծառայ, ես բոլոր պարտքդ
քեզի շնորհեցի, վասն զի ինծի աղաչեցիր ։ 33 Ուրեմն
պէտք չէ՞ր քեզի ալ քու ծառայակցիդ ողորմիլ, ինչպէս

նոն հաւատոյ ։ Նաեւ պարտինք հաւատալ թէ Տէրն է մեզ հետ միշտ, մեր
մօտ և մեր մէջ իսկ ։

21. Պետրոս կը յուսայ ներողութեան սահման մը լսել, ուստի խորհըր-
դաւոր եօթը թիւն ի մէջ կը բերէ ։ Իսկ Յիսուս կը վճռէ թէ ներողութիւնը
չափ ու սահման չունի. ներել այնչափ անգամ, որչափ անգամ ապաշխա-
րողին անկեղծ ձայնը կը լսուի, ներել ոչ թէ մինչև եօթնասուն անգամ եօթը,
այսինքն ոչ ճշդիւ 490 անգամ, այլ առանց սահմանի ։ Քրիստոնէութեան
բուն ոգին այս է ։ Եւ զայս հաստատելու համար Քրիստոս առակ մը կը
զրուցէ, որով կը հաստատէ թէ աններողք Հայր Աստուծմէ պիտի պատ-
ժուին չարաչար ։

24. Տասն հազար տաղանդն է իբր 4,000,000 ոսկի. անհագին քանա-
կութիւն մեղաց ։

25. Կին ու զաւակներ ծախու հանել պարտքի համար հեթանոսական
էր սովորութիւն, և կար չափով մը Հրէից մէջ ևս (Ելք ԻԲ. 3 ։ Ղեւտ. ԻԵ.
39) ։ Այլ սակայն Աստուած այսպէս չվարուիր մեղաւորի մը հետ ։

26. Պարտականն երկիւղէն կ'աղաչէր, այլ տէրն ողորմելէն կը շնորհէ,
թողութիւն ամբողջ պարտքին. այլ սա փոխանակ խրատուելու այս մեծա-
գոյն շնորհաց օրինակէն, անողորմ կը գտնուի իւր մէկ պարտապանին,
կը խոշտանգէ զնա հարիւր դահեկանի, գրեթէ Օսմ. չորս ոսկւոյ համար ։
Տէրը նորա ծառայակիցներէն որք կարի տրտմած էին, երբ կը լսէ զայս,
չարաչար յայնժամ կը պատուհասէ այն աններող և անգութ ծառայն. ո՜հ,

Digitized by Google

որ ես քեզի ողորմեցայ»։ 34 Եւ անոր տէրը բարկանալով
զանի դահիճներուն յանձնեց, մինչեւ որ բոլոր պարտքը
վճարէ։ 35 Նոյնպէս ալ իմ Հայրս որ երկինքն է, պիտի
ընէ ձեզի, թէ որ իւրաքանչիւրդ ի սրտէ չներէ իւր եղ-
բօրը՝ անոնց յանցանքները»։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

*1 Եւ եղաւ երբ Յիսուս լմնցուց այս խօսքերը, Գա-
լիլեայէն ելաւ եւ եկաւ Հրէաստանի սահմանները Յոր-
դանանու անդիի կողմը։ 2 Եւ անոր ետեւէն շատ ժողո-
վուրդներ գացին, եւ զանոնք հոն բժշկեց։
3 Եւ Փարիսեցիներն անոր մօտենալով կը փորձէին

աշխարհս շատ մը այսպիսի օրինակներով լի է. Երբ եւ ուր մարդիկ ի մեղս չեն հակամէտ, ուրեմն և միշտ մեղաւոր, այլ սակայն կը վայելեն զարձեալ Աստուծոյ օրհնութիւնն ու շնորհքը, արժանաւորելով Աստուածային ներողութեան. իրենց դէմ եղած մեղքերուն համեմատութեամբ, որքան մեծ ու փոքր ըլլան, ներելու են, ի սրտէ, ոչ թէ բանիւ բերանոյ, որպէս զի սիրոյ Թագաւորութեան բարիքն ամեն ուրեք գտնեն ու միշտ վայելեն։

---

3. Քրիստոս ամուսնութիւնը սուրբ քարոզելով՝ ամուսնական միաւորութիւնն անբաժանելի վճռած է, ահա աստուածային խօսքը. «Զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեսցէ»։

6. Քրիստոնէութիւնը ամուսնութեան սրբութիւնն ամրապնդելու համար մէկ էրիկ մարդու և մէկ կնիկ մարդու մէջ՝ եղած միաւորութիւնը միայն կը դաւանի սուրբ ամուսնութիւն, ահա աստուածային խօսքը. «Եղիցին երկոքեանն ի մարմին մի»։ Այս սկզբնական միաւորութիւնը խզող ո և է միաւորութիւն՝ պոռնկութիւն է ըստ քրիստոնէական կրօնի։

10. Յանուն ամուսնութեան այսքան բարձր, բայց միանգամայն խիստ բարոյականի մը քարոզութենէն սարսափեցան Հրեայք եւ մինչեւ իսկ առաքեալք այդ սարսափահար ունկնդիր Հրեաներէն աւելի զգացուելով՝ համարձակեցան առ Տէր Յիսուս զայն յեղյեղել. «Եթէ էրիկ ու կնկան մէջ այդքան խիստ բարոյականի մը պահպանութեան պէտք կայ, ուրեմն աւելի աղէկ է չկարգուիլը, չամուսնանալը»։

Digitized by Google

զանի ու կ'ըսէին, թէ «Արժա՞ն է մէկու մը իր կինը ար-
ձըկել ամէն պատճառի համար»: 4 Պատասխան տուաւ
անոնց ու կ'ըսէ. «Դուք կարդացած չէ՞ք թէ ան որ սկիզ-
բէն ստեղծեց, արու եւ էգ ստեղծեց զանոնք, ու կ'ըսէ.
5 «Ասոր համար էրիկն հայրն ու մայրը պիտի ձգէ եւ իր
կնկան ետեւէն պիտի երթայ. եւ երկուքը մէկ մարմին
պիտի ըլլան»: *6 Հապա ուրեմն երկուք չեն, այլ մէկ
մարմին. ուրեմն ան որ Աստուած միացուց, մարդ պիտի
չզատէ»: 7 Կ'ըսեն անոր. «Բայց Մովսէս ինչու մեզի պատ-
ուիրեց զատուելու թուղթ տալ եւ արձըկել»: 8 Կ'ըսէ

11 Քրիստոս ցոյց տալու համար թէ Աստուծոյ արքայութեան համար կամաւոր ամուրիութեամբ զինուորութիւնը դիւրին բան չէ, կը պատասխանէ. «Ոչ ամենքեան բաւական են այդմ բանի, այլ որոց տուեալ է»: Ասիկա խօսք մը որ հիմնապէս ցոյց կու տայ թէ որքան դժուարին է կուսութեամբ զինուորութիւնն յանուն Աստուծոյ: Ուրեմն անոնք որք յանձն կ'առնուն կրել այս ծանր լուծը, պարտին հանապազ աղօթել Աստուծոյ, որպէս զի փորձութիւնք և մոլեգին ցանկութիւնք գալով իրենց չթելադրեն դրժել կուսութեան ուխտը, տեղի տալով միանգամայն շատ մը գայթակղութեանց:

Մշտնջենական ամուրիութեամբ Աստուծոյ ծառայելու ուխտէն զատ՝ կար ի հնումն ամուսնութեամբ ապրելէ յետոյ, այր ու կին իրարմէ առժամեայ բաժանմամբ Աստուծոյ ծառայելու ուխտն. և առ այս կը գրէր Պօղոս (Ա. Կորնթ. Է. 3-9):

Հակառակ Հրէից յարուցած ընդդիմութեան թէ Մովսէս և նահապետք և թէ համայն նախնիք Ապահարզանի օրինօք այսինքն ամուսնական օրինաց ընդարձակ նշանակութեամբ վարուեցան, Յիսուս ցոյց տալէ յետոյ թէ Մովսէս էրիկ ու կնկան իրարմէ բաժանման օրէնքը դրաւ առ խստասրտութեան իւր ազգին, այսինքն թոյլ——[illegible] մըն էր այն, դարձեալ պնդեց թէ ևէ պատրուակի տակ ամուսնական կապի խզումն ապօրէն է. հաւասարապէս շնացող են թէ այր և թէ կին որք զիրար կը թողուն և կը միանան ուրիշներու հետ: Յիսուսի այս վարդապետութիւնն այնքան խոր ազդեցութիւն ըրաւ առաքելոց մտքին վրայ, որ առաքեալք, ինչպէս շատ մը վաւերական վկայութիւններ կը հաստատեն, կուսութիւնն աւելի գերագոյն առաքինութիւն համարեցան քան ամուսնութիւնը, մինչդեռ առ Հրեայս, կուսութիւնն ամլութեան պէս ամօթալի բան մըն էր: Պօղոս կուսութիւնը ուսատելով հանդերձ, եւ պոռնկութիւնը խոտելի եւ զզուելի ցոյց տալէ տոյ՝ բացարձակապէս քարոզեց թէ «Պոռնիկք չպիտի ժառանգեն երբեք Աստուծոյ արքայութիւնը»: Ապա եւ յարեց. «Լաւ է ամուսնանալ, քան զջեռնուլ»: Մարմնոյ սրբութիւնն ալ հոգւոյ սրբութեան հաւասար է.

Digitized by Google

անոնց. «Մովսէս ձեր խստասրտութեան համար հրամայեց
ձեզի արձըկել ձեր կիները, բայց սկիզբէն այնպէս չե-
ղաւ։ 9 Սակայն կ'ըսեմ ձեզի, թէ ով որ առանց պոռնկու-
թեան իր կինը արձըկէ, եւ ուրիշն առնու, կը շնայ. եւ
ով որ արձըկուածն առնու, կը շնայ»։ *10 Իր աշակերտ-
ները անոր կ'ըսեն. «Թէ որ այդպիսի բան կայ էրիկ ու
կնկան մէջ, չամուսնանալն աղէկ է»։ *11 Եւ ան կ'ըսէ
անոնց. «Ամէնքն բաւական չեն այդ բանին, այլ որոնց որ
տրուած է։ *12 Որովհետեւ ներքինիներ կան, որոնք իրենց
մօրը որովայնէն այնպէս ծնան. եւ ներքինիներ կան, ո-

Պօղոս կը գրէ. «Ո՞չ գիտէք, եթէ մարմինք ձեր անդամք են Քրիստոսի. արդ՝ առեալ զանդամս Քրիստոսի, առնիցեմք անդամս պոռնկի. քաւ լիցի. . . Եթէ ոչ գիտէք, զի մարմինք ձեր տաճար են Հոգւոյն՝ որ է ի ձեզ, զոր ունիցիք յԱստուծոյ, եւ չէք անձանց տէր. քանզի գնոց գնեցայք. փառաւոր արարէք զԱստուած ի մարմինս ձեր եւ յոգիս»։

Առաքեալը պոռնկութիւնը իսպառ ջնջելու համար քրիստոնէական աշխարհէն, առն եւ կնոջ պարտուց եւ իրաւանց սահմանները գծելէ յետոյ (Ա. Տիմ. Բ. 9-15. Ա. Պետ Գ. 1-8), ի մասին ամուսնական իսպառ բաժանելիութեան կը գրէ. «Այլ կանանեաց պատուիրեմ, ոչ ես՝ այլ Տէր. կնոջ յառնէ մի մեկնել. ապա թէ մեկնեսցի, անայր մնասցէ, կամ առն իւրում հաշտեսցի. եւ առն՝ զկին իւր մի թողուլ»։ Առաքեալը ցոյց տալու համար թէ քրիստոնէութիւնն ինչպէս կ'ըմբռնէ ամուսնութիւնն, մինչեւ անգամ խառն այսինքն քրիստոնէի եւ հեթանոսի մէջ եղած ամուսնութիւնն իսկ կ'ընդունի, հարկաւ մէկ էրիկ մարդու մէկ կնկան հետ միաւորութեան պայմանին տակ. «Բայց այլոց ես պատուիրեմ, ոչ եթէ Տէր. եթէ ոք եղբայր՝ կին ունիցի անհաւատ, եւ նմա հաճոյ իցէ բնակել ընդ նմա, մի՛ թողցէ զնա» (Ա. Կորնթ. Է. 12-16)։

Այսպէս Քրիստոսի եւ առաքելոց քարոզած ամուսնական խորհրդոյ սըրբութիւնն բարձրագոյն բարոյականի մը վրայ հիմնուած էր։ Այս հիմանց վրայ պիտի հաստատուէին ընտանեկան քրիստոնեայ բոլոր յարկեր։ Քրիստոնէութիւնը պատասխան չունէր այնպիսեաց, որոց առջեւ նշանակութիւն չունէր ամուսնութիւնը. մի հաւատ ի Քրիստոս Յիսուս եւ մի կապ ամուսնութեան յօրինակ եւ ի նշան անքակտելի միութեան Քրիստոսի ընդ հարսին եկեղեցւոյ, այս էր քրիստոնէութեան դաւանութիւնն ամէն ուրեք։ Հալածանաց դարերուն մէջ դուն ուրեք եւ զուցէ ոչ իսկ երբեք, քրիստոնեայ մը կրնար մաքէն անցընել, թէ մարմնոյ օրէնքը կը տիրէ իւր

Digitized by Google

րոնք մարդիկներէ եղան ներքինի․ եւ ներքինիներ կան
որոնք իրենց անձերը ներքինի ըրին երկնքի թագաւորու-
թեան համար․ ով որ կարող է առնել, թող առնի»։
*13 Այն ատեն անոր բերուեցան մանուկներ, որ անոնց
վրայ ձեռք դնէ եւ աղօթք ընէ․ եւ անոր աշակերտներն
անոնց կը սաստէին։ 14 Կ'ըսէ Յիսուս․ «Թող տուէք այդ մա-
նուկներուն եւ ինծի գալէ անոնք մի արգիլէք, որովհե-
տեւ երկնքի թագաւորութիւնն այդպիսիներունն է»։ 15 Եւ
անոնց վրայ ձեռք դնելով անկէց գնաց։
*16 Եւ ահա մէկը մօտենալով անոր՝ կ'ըսէ․ «Ո՛վ բարի

վրայ։ Աշխարհային այլ եւ այլ ցանկութիւնք եւ մոլութիւնք, ի մի բան ՄԵՂՔԸ՝ ինչ նշանակութիւն կրնային ունենալ այն քրիստոնէից առջեւ, որք իբրեւ ոչխարս գրոհ տուեալ կը դիմէին յԱղն երկնաւոր։

Բայց է՞ր Մատթէոս կը յիշատակէ «Առանց բանի պոռնկութեան» խօսքը, մինչդեռ Մարկոս (Ժ. 2 12) ոչ, մանաւանդ Պօղոս բացէ ի բաց կ'արգիլէ ո եւ է պատրուակի տակ էրիկ ու կնկան իրարմէ բաժնուելով կրկին ամուսնութիւնը։ Մատթէոս կը գրէ իւր Աւետարանը Հրեայ ազգին համար, որոց մէջ, մանաւանդ հեթանոսներու մէջ, կար յայնժամ տեսակ մը անպատակ ամուսնութիւն։ Յոյն բնագիրն πορνεία կը թարգմանուի պոռնկութիւն, այսինքն ապօրինի զուգաւորութիւն։ Յոյն հեղինակներէն եւ ոչ մէկը այս բառը ուրիշ նշանակութեամբ գործածած է, իսկ օրինաւոր ամուսիններու մէջ պատահած անհաւատարմութեան համար միշտ գործածած են μοιχεία բառը, որ կը թարգմանուի շնութիւն։ Յունական այս բառերուն նշանակութիւնն այնքան որոշ է, որ անհնար է մին միւսին տեղ փոխել։ Արդ՝ որովհետեւ այս օրինակ անպատակ ամուսնութիւններ ինքնին իսկ ապօրէն էին եւ գայթակղական, ուստի Յիսուս ի դէպս պոռնկութեան կը թոյլատրէ այդ տեսակ զուգաւորութեանց խզումը, նման Մովսէսի այն օրինաց, որ կը թոյլատրէ ամուսնութիւնը լուծանել, երբ այրն իւր հարսին վրայ չգտնէ կուսութիւն։ Ուրեմն Մատթէոսի այս գրածէն չհետեւիր թէ Քրիստոս թոյլ կուտայ օրինաւոր ամուսնութիւնը լուծանել՝ եթէ շնութեան դէպք պատահի, այլ անպատակ կենակցութիւնը լուծանել։

Որովհետեւ Քրիստոսով սուրբ աշխարհ մը պիտի կազմակերպուէր եւ զայն սուրբ պահել պէտք էր, ուստի առաքեալք և հայրապետք քարոզեցին թէ կենակցութեան ո եւ է մէկ կերպ, ըլլայ իսկ մէկ մարդու և մէկ կնոջ մէջ, որ օրինական չէ, այսինքն կնքուած չէ Քրիստոսով, է պոռնկութիւն։

Հայոց եկեղեցին այն կապը, զոր Աստուած կապած է, չընդունիր որ խզուի ո և է մարդկային գործողութեամբ։ Կ'ընդունի առժամանակեայ բա-

Digitized by Google

վարդապետ, ի՞նչ բարի բան ընեմ, որ ընդունիմ յաւի-
տենական կեանքը»։ *17 Եւ ան կ'ըսէ անոր. «Ի՞նչու ինծի
բարւոյն վրայօք կը հարցընես, մէկ է բարին. Թէ որ կ'ուզես
յաւիտենական կեանքը մտնել, պատուիրանները պահէ։ *18
Կ'ըսէ անոր. «Որո՞նք»։ կ'ըսէ անոր Յիսուս. «Մի սպանները,
եւ մի շնար, եւ մի գողնար, եւ մի սուտ վկայեր,
19 Քու հայրդ եւ մայրդ պատուէ, եւ քու ընկերդ սիրես
քու անձիդ պէս»։ *20 Պատանին անոր կ'ըսէ. «Այդ ա-
մենը տղայութենէս ի վեր պահեցի. ուրեմն ի՞նչ բանով
պակաս եմ»։ 21 Յիսուս անոր կ'ըսէ. «Թէ որ կ'ուզես կա-

ժանումը, որ օգտակար է մեղաւորը ապաշխարութեան եւ դարձի բերելու համար։ Մեր հայրապետներն ամուսնալուծութեան մէջ աւելի չարիք նախատեսած են քան թէ բարիք, ուստի իմաստութեամբ եւ խոհեմութեամբ այնպիսի կանոններ դրած են, որք բաւ են ամուսնութիւնն անխախտ պահելու և երջանիկ ընելու պսակակիցներուն կենցաղը։ (Ա. Կորնթ. Է. 36)։

12. Երեք տեսակ ներքինութիւն կը թուէ Յիսուս. մին ի ծնէ, երկրորդն ակամայ, մարդկային գործողութեամբ եղած, իսկ երրորդը՝ կամաւոր։ Վերջինը շատ վեհերու առարկայ եղաւ։ Որոգինէս բառ առ բառ մեկնելով անճիտեց զինքը եւ դատապարտեցաւ։ Ուրիշներն այսպէս չըմբռնելով հրաժարեցան ընդ կնոջ կենակցութենէ, միշտ երկուստեք հաւանութեամբ, որպիսի էին Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ յաջորդք նորա։ Իսկ նոքա որք կանուխէն, առանց ամուսնութեան, ուխտած էին ներքինի ըլլալու եւ ցմահ այնպէս մնացին, եղան ճշմարտապէս ներքինի «Վասն արքայութեան երկնից» նման Եղիայի եւ մկրտիչ Յովհաննէսի։

13. Տղայներ կը բերուին առ Յիսուս, որ օրհնէ։ Այսպէս ծնողք պարտք ունին իրենց զաւակներն առ Աստուած բերել, իրենց հետ աղօթակից ընել եւ նոցա համար Աստուծոյ օրհնութիւնը հայցել։ Այլ աշակերտք կարծելով թէ տղայք ձանձրութիւն էին Յիսուսի, թոյլ չեն տար եւ մինչեւ իսկ կը յանդիմանեն նոցա ծնողքը։ Իսկ Յիսուսի գութն որ ունէր առ տկարագոյնս, եւ մանաւանդ աշակերտներուն կարծիքը փոխելու համար թէ պարտ չէ երբեք խորշիլ ամուսնութենէ, որոյ ծնունդք արքայութեան են ժառանգ, իրենները, որք յանդիմանող եղած էին, յանդիմանելէ յետոյ՝ կը հրամայէ որ տղայք բերուին. եւ իսկոյն կը խոստովանի թէ Աստուծոյ թագաւորութիւնն այդպիսիներունն է, եւ զորս օրհնելէ յետոյ կը մեկնի անտի, Ուրեմն տղայք ունին արքայութեան մէջ մասն, ոչ զի սուրբ ծնած են, այլ մկրտութեամբ սուրբ աւազանի՝ որդեգրուած ըլլալով Աստուծոյ՝ արքայութեան են այլեւս որդիք. ուրեմն աղանդն, որ կը մերժէ մանուկներու մկըրտութիւնը, խոտելի է (Ժ. 13-16։ Ղուկ. ԺԸ. 15-17)։

Digitized by Google

տարեալ ըլլալ, գնա՛ ծախէ ստացուածներդ եւ տուր աղ-
քատներուն. եւ երկնքի մէջ գանձեր պիտի ունենաս,
եւ իմ ետեւէս եկուր»։ Պատանին երբ լսեց այն խօսքը,
տրտմած գնաց, զի շատ ստացուածներ ունէր։
*23 Յիսուս կ'ըսէ աշակերտներուն. Ճշմարիտ կ'ըսեմ
ձեզի որ հարուստը դժուար պիտի մտնէ երկնքի Թագա-
ւորութիւնը։ 24 Նորէն կ'ըսեմ ձեզի. դիւրին է ուղտին՝
ասեղին ծակէն մտնել քան թէ հարուստին Աստուծոյ ար-
քայութիւնը մտնել»։ 25 Աշակերտներն երբ լսեցին շատ
զարմացան ու կ'ըսեն. «Ուրեմն ո՞վ կրնայ փրկուիլ»։

---

16. Պատանի էր սա եւ հարուստ իշխան, որպէս կը գրէ Ղուկաս (ԺԸ. 18-30) եւ Մարկոս (Ժ. 17-31)։ Սա «Յարժամ ետես մանկանց զարքայութիւն խոստացեալ, շարժեցաւ ի խնդիր յայս, կարծելով թէ տեսեալ մանկունքն այնպիսի փառաց հասին, քանի՛ առաւել նորա, որք իբր զինքն օրինապահք իցեն» (Ծործորեցի)։ Սա նախ թէեւ կը խոստովանի թէ Յիսուս է վարդապետ բարի, այլ յետոյ աշակերտութենէ կը խորշի, երբ կը լսէ թէ թողուլ պէտք է ամէն բան եւ առնուլ խաչը։

17. Կ'ուզէ այս անձին կարծիքը թէ մարդ չէ բարի, այլ Աստուած միայն. Նա զայս Յիսուսէն կը լսէ, որովհետեւ դիմած էր Յիսուսի իբր սոսկ մարդու, որմէ կը լսէ միանգամայն թէ ընդունելու համար յաւիտենական կեանքը, պէտք է պահել պատուիրանները։ Եւ Յիսուս Տասնաբանեայի քանի մը պատուէրները յիշատակելէ յետոյ՝ իբր լրումն օրինաց սա խօսքը կ'արտասանէ. «Ընկերդ սիրես անձիդ պէս»։

20. Պատանին կը ստէ, վասն զի անհնարին ունէր բարս արծաթսիրութեան, եւ գիտէր Յիսուս թէ եթէ նա գործադրած ըլլար ճշդիւ ընկերսիրութեան օրէնքը, չէր ունենար այնքան հարստութիւն, ուստի ի կորանս նորա հպարտութեան, որ ժպհրեցաւ ըսել. «Օրինապահ եղած եմ ի մանկութենէ իմմէ», կը հրամայէ ունեցածը ծախել ու տալ աղքատաց, որպէս զի յերկինս ունենայ գանձ։ Պատանին զայս երբ լսեց, տրտմած մեկնեցաւ։ Շատեր կան այնպիսիներ, որք կը տրտմին, երբ կ'զգան թէ անմասն են հոգեւոր ժառանգութենէ։

23. Յիսուս կրկին ու կրկին կը պնդէ թէ դիւրին է ուղտին մտնել ասեղին ծակէն քան թէ հարուստին Աստուծոյ Թագաւորութիւնը մտնել, որով աշակերտք կը զարմանան թէ ուրեմն ինչպէս կարելի է փրկուիլ։

26. Յիսուս կը յաւելու թէ մարդերու կողմէն անհնարինը, հնարաւոր է Աստուծոյ կողմէն։ Յիսուս վարդապետած չէ երբեք հարստութիւն չունենալ, այլ ստացուածն իբրեւ Աստուած պաշտողներու համար

Digitized by Google

*26 Յիսուս անոնց նայեցաւ ու կ'ըսէ. «Մարդիկներու կող-
մէն այդ բանն անհնարին է, բայց Աստուծոյ կողմէն
ամէն բան կարելի է»։
*27 Այն ատեն Պետրոս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ
անոր. «Ահա մենք ամէն բան թողուցինք եւ քու ետեւէդ
եկանք, ուրեմն ի՞նչ պիտի ըլլայ մեզի»։ *28 Յիսուս կ'ըսէ
անոնց. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ դուք որ իմ ետեւէս
եկաք, կրկին գալստեան ատեն՝ երբ Որդի մարդոյ իր փա-
ռաց աթոռը նստի, դուք ալ պիտի նստիք տասն երկու
աթոռներու վրայ, Իսրայելի տասն երկու ցեղերը դատե-

Յիսուս այսքան ծանրագոյն ու խստիւ խօսեցաւ ։ Արդարութեամբ վաստըկուածն է աստուածային օրհնութեան պարգեւ, որմէ բաժին հանելն աղքատին, այսինքն Աստուծոյնը Աստուծոյ տալ, որ է բարութիւն եւ ողորմութիւն ընել, Քրիստոսի ետեւէն երթալ է։ Յիսուս չըսեր թէ մեծատունք անմասն են արքայութեան, այլ դժուար պիտի ժառանգեն զայն։ Ծայրագոյն զոհողութիւնը նոքա պարտին ընել, որք Քրիստոսէն ընտրուած են ի պաշտօն հոգիներու փրկութեան, եւ այս եւս շատ քիչեր կրնան ընել. վասն զի որքան որ կոչուողներն ամէն ատեն եւ ամէն ազգի մէջ շատեր եղած են, այլ ընտիրներն են շատ քիչ, այսինքն թուով շատ քիչեր կրնան երկնաւոր բուն կեանքը վարել երկրիս մէջ Աւետարանի այս տողերու ոգւոյն համաձայն, եւ այս եւս յետ տքնութեանց եւ աղօթից, միմիայն Հոգւոյն Սրբոյ շնորհօք ։

27. Որովհետեւ մեծափարթամ այս մարդուն յերկինս գանձ խոստացաւ Յիսուս, եթէ նա թողուր ամէն բան։ Ուստի Պետրոս կը խրախուսուի հարցընել թէ իրենց՝ որ թողուցին ամէն բան, թէեւ իբր աղքատ մարդիկ դոյզն ինչ, ի՞նչ պիտի ըլլայ։

28. Յիսուս կը յայտնէ վերջապէս իւր յաւիտենական թագաւորութեան փառքն ու պատիւը զոր պիտի տար իւր տասներկու աշակերտներուն. այն է նստիլ յերկոտասան աթոռ եւ դատել Իսրայելի երկոտասան ցեղերը. միայն թէ Յուդայի աթոռը պիտի տրուէր ուրիշի։ Այլ սակայն կարծելու չէ բնաւ թէ Առաքեալք դատաստանի վերջին օրը դատաւորի պաշտօն պիտի վարեն, զի միակ դատաւորն է Տէրն ինքն իսկ, այլ պիտի ունենան մեծագոյն փառք. ուրեմն անդ եւս չկայ գլխաւորութիւն կամ առաջնութիւն ոչ Պետրոսի եւ ոչ ուրիշի։ Նոյնպէս Իսրայելի այս ցեղերն են, Նոր Իսրայելեան ժողովուրդները, որք պիտի տեսնեն Աստուծոյ անհաւոր փառքը մեծաւ ցնծութեամբ եւ անպատում բերկրութեամբ եւ յաւիտենական եր-

Digitized by Google

լու համար ։ 29 Եւ ով որ տուն կամ եղբայրներ կամ քոյ-
րեր կամ հայր կամ մայր կամ կին կամ զաւակներ կամ
ագարակներ թողուց իմ անուանս համար, հարիւրապա-
տիկը պիտի առնու, եւ յաւիտենական կեանքը պիտի ժա-
ռանգէ ։ *30 Շատ առաջիններ յետին պիտի ըլլան, եւ յե-
տիններ՝ առաջին ։

ԳԼՈՒԽ Ի.

*1 Վասն զի երկնքի արքայութիւնը նման է տանու-
տէր մարդու մը, որ առաւօտուն ելաւ իր այգիին համար
մշակներ վարձելու ։ 2 Եւ օրը մշակներուն դահեկան մը
տալ որոշեց, եւ զանոնք իր այգին ղրկեց ։ *3 Եւ ժամը
երեքին ատեն ելլելով տեսաւ ուրիշներ, որոնք հրապա-
րակներու մէջ պարապ կը կենային եւ կ'ըսէ անոնց.
«4 Դուք ալ իմ այգիս գացէք եւ ինչ որ արժան է, պիտի
տամ ձեզի» ։ *5 Եւ անոնք գացին. եւ ժամը վեցին եւ
իններին ատենները ելլելով՝ այնպէս ըրաւ ։ 6 Եւ ժամը տասն
ու մէկին ելլելով գտաւ ուրիշներ, որ պարապ կը կենային
ու կ'ըսէ անոնց. «Ի՞նչու հոս ցերեկ օրը պարապ կը կե-
նաք» ։ *7 Անոր կ'ըսեն ։ «Որովհետեւ մէկը զմեզ վարձքով

չանկութեամբ, այս է «Հարիւրապատիկը առնու» խօսքին իմաստը, ոչ թէ հարիւրապատիկ արտ, զաւակ, կին եւայլն ։

30. Այժմէն Յիսուս կը մարգարէանայ թէ Հրեայք որ յայնժամ էին առաջին, պիտի ըլլան յետին. եւ հեթանոսք, որք էին յետին, պիտի ըլլան առաջին, որպէս մատնիչն Յուդայ եղաւ յետին եւ հալածիչ Պօղոս եղաւ առաջին ։

---

1. Յիսուս երկնքի արքայութիւնն այս առակաւ կը նմանցընէ տանուտէր մարդու մը որ առաւօտուն կանուխ մշակներ կը վարձէ իւր այգիին համար ։

3. Յետոյ ժամը երեքին ուրիշներ եւս կը վարձէ որ պարապ կեցեր էին։ Մարդ որքան ժրագոյն ըլլայ, այլ եթէ բան մը չ'ընէ յանուն Աստուծոյ, գործ բարութեան, պարապորդ է նա հոգեւորապէս ։

5. Ժամը վեցին եւ իններին ուրիշներ եւս կը ղրկէ յայգին, և ժամը տասնումէկին տեսաւ ուրիշներ եւ հարցուց թէ ինչու դատարկ կան ։

Digitized by Google

չբռնեց»․ կ՚ըսէ անոնց․ «Դուք ալ այգին գացէք, եւ ինչ
որ արժան է, պիտի առնուք»։ *8 Եւ երբ իրիկուն եղաւ,
այգիին տէրը կ՚ըսէ իր տնտեսին․ «Մշակները կանչէ եւ
անոնց վարձքը տուր, ետքիններէն սկսելով մինչեւ ա-
ռաջինները»։ *9 Երբ եկան որոնք ժամը տասն եւ մէկին
գացեր էին, մէկ մէկ դահեկան առին։ 10 Եւ առաջինները
գալով կը կարծէին թէ աւելի պիտի առնուն եւ առին
անոնք ալ մէկ մէկ դահեկան։ *11 Երբ առին, տանուտէ-
րէն տրտունջ կ՚ընէին ու կ՚ըսէին թէ 12 «Այդ ետքինները
մէկ ժամ գործեցին եւ զանոնք մեզի հաւասար ըրիր․
օրուան ծանրութիւնը եւ տաքութիւնը կրեցինք»։ *13 Ան
անոնցմէ մէկուն պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ․ «Ընկեր,
զքեզ չեմ զրկեր․ ինծի հետ մէկ դահեկանի սակարկու-
թիւն չըրի՞ր․ 14 Առ քուկդ ու գնա․ որովհետեւ կ՚ուզեմ այս
ետքիններուն տալ, ինչպէս որ եւ քեզի։ *15 Միթէ ես իշ-

7․ Նոքա կը պատասխանեն թէ չվարձուեցան, ուրեմն պղերգութեամբ պարապ չէին, և երբ զրկուեցան, իսկոյն գացին․ օրինակ էր այս այն ամէն հեթանոսաց, որք հետզհետէ պիտի մտնէին յայգի Տեառն․ որ այս առակով «Ցայտ առնէ թէ յորում ժամու և զառնայ ոք, ընդունելի է Աստուծոյ» (Ոսկեբերանի)։ Բայց այս չէ երբէք քաջալերութիւն թողուլ մեր ապաշխարութիւններն ու բարեգործութիւնները մեր վերջին օրերուն, վասնզի ո՞վ գիտէ թէ ինքն որքան ժամանակ պիտի ապրի, և յայնժամ զուցէ իւր վրայ կատարուի սա խօսքը․ «Որ յուսով մեղանչէ, անյոյս կորնչի»։

8․ Երբ երեկոյ եղաւ, տնտեսին հրամայեց տանուտէրը, որ իւրաքանչիւրին հաւասար տայ վարձք։ Այսպէս Հայր Աստուած մարդկային փրկութեան բոլոր տնտեսութիւնը յանձնած է Քրիստոսի։ «Բայց ընդէր ի յետնոցն սկսեալ․ զի առաջինքն յուսացեալ էին վարձուց իւրեանց, արդ՝ զի մի թուեսցի վերջնոցն թէ պակաս առնուցուն, նախ զնոցայն ետ»։ (Ոսկեբերանի)։

9․ Վերջինք հաւասար առին, վասն զի տանուտէրն էր բարերար․ գթացաւ, վասնզի նոքա անգործ եղած էին առանց յանցանաց։

11․ Տրտունջացին միւսները, վասնզի նախանձեցան․ այսպէս կան շատեր, որ իրենց անձին համար աւելին չեն խնդրեր, այլ կ՚ըղձան տեսնել ուրիշներունը՝ պակաս․ այս է չարասէր բնութիւն։

13․ Տանուտէրն զինքը կ՚արդարացընէ թէ զրկանք ըրած չէր․ ողորմութիւն կամ շնորհք մարդ պէտք է որ ընէ ըստ կամս, ոչ թէ ուրիշներէ բռնադատուելով։ Աչք կը յայտնեն մարդոյ ներքինները, այսինքն երբ

Digitized by Google

խանութիւն չունի՞մ իմիններուս ընել ինչ որ ուզեմ. կամ
թէ քու աչքդ չար է, որովհետեւ ես առատ եմ։ 16 Այս-
պէս յետիններն առաջին պիտի ըլլան եւ առաջիններն յե-
տիններ. որովհետեւ կանչուածները շատ են եւ ընտրու-
ածները քիչ են»։

*17 Երբ Յիսուս Երուսաղէմ կ'ելլէր, աշակերտներն
առանձին առաւ, եւ ճամբան կ'ըսէ անոնց. «18 Ահա Երու-
սաղէմ կ'ելլենք, եւ Որդի մարդոյ պիտի մատնուի քա-
հանայապետներուն եւ դպիրներուն, եւ զանի մահուան
պիտի դատապարտեն. 19 Եւ պիտի մատնեն զանի հեթա-
նոսներուն ծաղրելու եւ ծեծելու եւ խաչ հանելու համար.
եւ երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնու»։

*20 Այն ատեն Զեբեդիոսի որդիներուն մայրը իւր զա-
ւակներովը մէկտեղ անոր մօտեցաւ, երկրպագութիւն
կ'ընէր եւ անորմէ բան մը կը խնդրէր։ 21 Եւ ան կ'ըսէ

կը յայտնեն նախանձ ու ատելութիւն, են չար աչք. իսկ երբ կը յայտնեն ուրախութիւն և սէր, են յայնժամ բարի աչք։

15. Այս առակին բովանդակ իմաստն այս է. չքննադատել աստուածային կարգադրութիւնները, զի այսօրուան յետինը կրնայ վաղիւ առաջին լինել և առաջինն՝ յետին։ Հաւասարութիւնը փառաց մէջ չէ, այլ շնորհաց մէջ, վասնզի նոքա որք առաւելագոյն փայլեցան ի հաւատս, նոքա առաւելագոյն պիտի փայլին երկնքի մէջ (Ղուկ. ԺԹ. 12-27։ Ա. Կորնթ. Գ. 12-15։ Դան. ԺԲ. 3)։

17. Յիսուս այս երրորդ անգամ կը յիշէ թէ պիտի չարչարուի ու մեռնի և այս անգամ շատ մանրամասնօրէն կը պատմէ, և կը յաւելու թէ հեթանոսք ևս (Պիղատոս և Հռովմայեցի զինուորք) պիտի մասնակցին իւր ազգին անօրէնութեանը։

20. Զեբեդիոսի որդիներուն մայրը՝ Սողոմէ երկրպագելով Յիսուսէն կը խնդրէ, որ իւր երկու զաւակները նստին նորա աջ ու ձախ կողմերը նորա թագաւորութեանը մէջ։ Այսպէս մինչ Յիսուս իւր չարչարանքն ու մահը կը խօսէր., առաքեալք փառաց հետամուտ կը լինին։ Այս կինն անշուշտ իւր զաւակներէն դրդուած ըրաւ այս աղերս, վասն զի սոքա եւ միւս առաքեալք կը կարծէին թէ Յիսուսի թագաւորութիւնն առժամայն յԵրուսաղէմ պիտի հռչակուէր (Ղուկ. ԺԹ. 11)։

22. Յիսուս կը յայտարարէ թէ իրեն աշակերտողք ոչ աշխարհային փառաց ու ճոխութեան, այլ տքնութեանց ու չարչարանաց ակնկալել պարտին, այսինքն ըմպել դառնութեան բաժակը և մկրտիլ արեամբ։

Digitized by Google

անոր, «Ի՞նչ կ'ուզես»․ կ'ըսէ անոր․ «Ըսէ որ այս իմ եր-
կու զաւակներս նստին, մէկը քու աջ եւ միւսը ձախ
*կողմդ քու Թագաւորութեանդ մէջ»։ *22 Պատասխան*
տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ․ «Չէք գիտեր ինչ կուզէք․ կըր-
նա՞ք խմել այն գաւաթը, զոր ես պիտի խմեմ, կամ այն
մկրտութեամբ մկրտուիլ, որով ես պիտի մկրտուիմ»․
*կ'ըսեն անոր․ «Կարող ենք»։ *23 Յիսուս կ'ըսէ անոնց․*
«Իմ գաւաթս պիտի խմէք եւ այն մկրտութեամբ՝ որով
ես պիտի մկրտուիմ, պիտի մկրտուիք, բայց իմ աջ ու
ձախ կողմս նստեցընելը՝ ինծի տրուած չէ, հապա անոնց
*որոնց տրուած է իմ Հօրմէս»։ *24 Եւ տասները լսելով,*
այն երկու եղբայրներուն վրայ բարկացան։ 25 Յիսուս
զանոնք իրեն կանչեց ու կ'ըսէ․ «Գիտէք որ ազգերու
իշխանները կը տիրեն անոնց, եւ մեծամեծները կ'իշխեն
անոնց։ 26 Բայց ձեր մէջ այնպէս պիտի չըլլայ․ այլ ով

23․ Յիսուս երբ Յակոբոսէն և Յովհաննէսէն այս կը լսէ, յայնժամ իբր մարդ խօսելով, Թէ այս բարձր պատիւն ո՞ւմ տալու է, և ինչպէս յետոյ ուրիշատեն, Թէ դատաստանի օրն Երբ է, (Մարկ․ ԺԳ․ 32), Հայր Աստուծոյ կամքին կը Թողու պատիւ տալն ու դատաստանի օրն որոշելը։

24․ Միւս տասն աշակերտները կը բարկանան, առ նախանձու անշուշտ, ուստի Յիսուս փառասիրուԹեան արմատը բոլորովին խլելու համար նոցա սրտէն կը յայտարարէ Թէ իւր հետեւողք երբեք լինելու չեն փառասէր, այլ ծառայ իրարու։ Յիսուս չըսեր սակայն Թէ իշխողներ չըլլան, այլ այդ իշխողներն իրենց իշխանուԹիւնն այնպէս գործածելու են, որ ըլլայ բարերար ծառայուԹիւն մարդկուԹեան։

28․ «Զի մի ասիցեն Թէ դժուարին է իրդ, զանձն օրինակ դնէ․ զի ես ասէ, եւս մեծամեծս արարի, որ Թագաւորս եմ վերին զօրացն՝ յանձն առի մարդ լինել եւ արհամարհիլ եւ Թշնամանիլ․ եւ ոչ այս միայն, այլ եւ ի մահ եւս եկի եւ զանձն փրկանս ետու բազմաց, եւ այն ոչ սիրելեաց, այլ Թշնամեաց եւ ատելեաց» (Ծործորեցի)։ Այո՛, Յիսուս ոչ Թէ միայն պիտի ծառայէր, այլեւ պիտի զոհուէր, լինելով անձնազոհողուԹեան յաւիտենական օրինակ։

29․ Յիսուս Երիքովէն կը մեկնի իւր հետ ունենալով շատ ժողովուրդ։ Երիքով մօտ էր Յորդանանու իբր վեց մղոն եւ կործանեցաւ Յեսուէն (Յես․ Զ․ 26)․ յետոյ շինուեցաւ նորէն (Գ․ Թագ․ ԺԶ․ 34)։ Բաբելոնեան գերուԹենէն յետոյ ծաղկեցաւ (Նէեմ․ Գ․ 2)։ Սա կը կոչուէր նաեւ «Քաղաք արմաւենեաց» (Բ․ Օր․ ԼԴ․ 3։ Բ․ Մնաց․ ԻԸ․ 15)։ Մեծն Հերովդէս հոն

Digitized by Google

որ ձեզմէ մեծ ըլլալ կ'ուզէ, ձեր սպասաւորը թող ըլլայ.
27 Եւ ով որ ձեզմէ առաջին ըլլալ կ'ուզէ, թող ձեր ծա-
*ռան ըլլայ: *28 Որդի մարդոյ ինչպէս չեկաւ ծառայութիւն*
ընդունելու, այլ ծառայելու, եւ իր անձը շատերու հա-
մար փրկանք տալու»:
**29 Եւ անոնց Երիքովէն ելլելու ատեն՝ անոր ետեւէն*
շատ ժողովուրդներ գացին: 30 Եւ ահա երկու կոյրեր ճամ-
բուն քով կը նստէին. երբ լսեցին թէ Յիսուս կ'անցնի,
պոռացին ու կ'ըսեն. «Մեզի ողորմէ, ով Յիսուս, Դաւթի
*որդի»: *31 Եւ բազմութիւնը անոնց սաստեց որ լռեն,*
եւ անոնք ալ աւելի կը պոռային ու կ'ըսէին. «Ով Տէր,
*մեզի ողորմէ, Դաւթի որդի»: *32 Յիսուս կանգ առաւ,*
զանոնք կանչեց ու կ'ըսէ. «Ի՞նչ կ'ուզէք որ ձեզի ընեմ»:
*33 Կ'ըսեն անոր. «Տէր, թող բացուին մեր աչքերը»: *34 Եւ*
Յիսուս գթալով, անոնց աչքերուն մօտեցաւ, եւ շուտ մը
տեսան, եւ անոր ետեւէն գացին:

բերդ ու պալատ շինեց, ուր եւ մեռաւ: Այս քաղաքին գրեթէ շատ մօտ էր այն միւս Երիքով գիւղ որ կայ ցայժմ:

Յիսուս երբ կը մեկնէր Երիքովէն եւ, ըստ Ղուկասու (ԺԸ. 35-43), կը մօտենար միւս Երիքովի, երկու կոյրեր կ'աղաղակէին, «Որդի Դաւթի, այսինքն Մեսիայ, մեզ ողորմէ»: Մարկոս եւ Ղուկաս կը յիշեն մէկ հատ միայն, Մարկոս կը գրէ թէ կուրին անունն էր Բարտիմէոս (Ժ. 46-52): Ասա կուրերուն մին միայն յիշատակուիլը, ինչպէս երբեմն դիւահարներուն մին (Մատթ. Ը. 28-32), հրեշտակներուն մին (Մարկ. ԺԶ. 5), մինչ Ղուկաս երկու կը գրէ (ԻԴ. 4), եւ թէ մինչ Մատթէոս կը գրէ էշ եւ աւանակ (ԻԱ. 2), (Մարկոս (ԺԱ. 2) և Ղուկաս (ԺԹ. 30) կը գրեն միայն աւանակ, չեն ամենեւին հակառակ, այլ աւելի կը հաստատեն աւետարանագիրներուն անկախ ոգին:

31. Սոքա ամբոխն կ'արգիլուին, որք գուցէ կարծեցին թէ Յիսուս կը տաղտկանար, ինչպէս Առաքեալք տաղտկացան մանուկներէն (ԺԹ. 13): Այլ սակայն կոյրք մտիկ չեն ըներ, մինչեւ որ Յիսուսի գութը կը շարժեն:

32. Այսպէս մեք երբ թախանձագին խնդրեմք Աստուծմէ շնորհ. խոստովանելով իւր բարերար անունը, կ'ընդունինք զայն իսկոյն: Նաեւ մեր եւ ուրիշներուն հոգեւոր կուրութեանն ի բժշկութիւն, դիմել պէտք է հանապազ Աստուծոյ:

34. Յիսուս գիտէր թէ նոքա ինչ կ'ուզեն, այլ սակայն նոցա բերանացի խոստովանութիւնը լսելէ յետոյ կը բժշկէ, վասնզի բերանացի խոստովանութիւնն ալ հարկաւոր է երբեմն:

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

*1 Երբ Երուսաղեմի մօտեցան եւ եկան Ձիթենեաց
լերան մօտ՝ Բեթփագէ, այն ատեն Յիսուս իր աշակերտ-
ներէն երկուքը ղրկեց, 2 եւ կ'ըսէ անոնց. « Գացէք այդ
գիւղը, որ ձեր առջեւն է, եւ շուտով պիտի գտնէք կապ-
ուած էշ եւ անոր հետ աւանակ. քակեցէք եւ ինծի բե-
րէք։ 3 Եւ թէ որ մէկը ձեզի բան մը ըսէ, ըսէք թէ իրենց
տիրոջը պէտք են, եւ շուտով զանոնք կը ղրկէ »։ * 4 Բայց
այս ամենն եղաւ, որ կատարուի մարգարէին խօսքը, որ
կ'ըսէ. 5 « Ըսէք Սիօնի աղջկան, ահա քու թագաւորդ
քեզի կուգայ խոնարհ, իշու եւ իշու քուռակի վրայ հե-
ծած »։ 6 Աշակերտները գացին եւ ըրին, ինչպէս որ Յի-
սուս անոնց հրամայեց։ 7 Եւ բերին էշն ու աւանակը
եւ անոնց վրայ իրենց հագուստները փռեցին, եւ անոնց
վրայ նստաւ։ * 8 Եւ շատ ժողովուրդներ իրենց հագուստ-
ները ճամբուն վրայ փռեցին եւ ուրիշները ծառերէն ճիւ-

---

1. Յիսուս երկու կոյրերը բժշկելէն յետոյ՝ Զաքէոսի տունը գնաց, ուր եւ խօսեցաւ տասը մնասներուն առակը (Ղուկ. ԺԹ. 1-27)։ Ապա անտի մեկնելով կուգայ ի Բեթանիա եւ կը մօտենայ Բեթփագէի, որ էր Ձիթենեաց լերան արեւելեան զառիվայրին վրայ գիւղ մը, ուր Յիսուս կը ղրկէ իւր աշակերտներէն երկուքը, որ բերեն կապուած էշն ու անոր հետ աւանակը։ Միւս աւետարանագիրք կը յիշեն միայն աւանակը որոյ վերայ Յիսուս հեծած մտաւ յԵրուսաղէմ։ Բոլոր ճառընտիրք եւ Տարականք ու հայրապետք կը մեկնեն թէ էշն ու աւանակ էին Քերովբէներ, եւ էին նշանակ հրէութեան եւ հեթանոսութեան, որոց մին՝ հրէութիւնը՝ պիտի թողուէր, իսկ միւսը՝ հեթանոսութիւնը՝ պիտի ընտրուէր։

4. Զաքարիայի մարգարէութիւնն էր այս (Թ. 9), զոր աշակերտք ի սկզբան չհասկըցան (Յովհ. ԺԲ. 16), Սիօնի աղջիկ ըսելով Երուսաղէմը կ'իմացուէր։ Սիօն էր Երուսաղէմի ամենէն բարձր բլուրներէն մին եւ Դաւիթ հոն դրաւ իւր աթոռը։ Յիսուս իշու վրայ հեծած յԵրուսաղէմ կը մըտնէր, վասնզի Հրեայ թագաւորներ եւ իշխաններ կը հեծնէին յէշ եւ ի ջորի ի նշան փառաւորութեան (Դատ. Է. 10։ Բ. Թագ. ԺԶ. 2 ։ Գ. Թագ. Ա. 33 38-44)։

8. Եւ ահա Երուսաղէմ կը դղրդի, բերնէ բերան ձայն մը կը լսուի՝

Digitized by Google

ղեր կը կտրէին եւ ճամբուն վրայ կը դնէին ։ 9 Եւ ժողո-
վուրդներն՝ որ առջեւէն ու ետեւէն կ'երթային, կը պո-
ռային ու կ'ըսէին. « Դաւթի զաւակին օրհնութիւն. օրհ-
նեալ է ան, որ կուգայ Աստուծոյ անունովը, օրհնութիւն
ի վեր յերկինս » ։
10 Եւ անոր Երուսաղէմ մտած ատենը, բոլոր քաղաքը
դղրդեցաւ ու կ'ըսէ. « Ո՞վ ըլլալու է ասի » ։ 11 Եւ ժողո-
վուրդները կ'ըսեն. « Աս է Յիսուս մարգարէն, որ Գալիլ-
եայի Նազարէթէն է » ։
* 12 Եւ Յիսուս տաճարը մտաւ եւ դուրս հանեց ամեն-
քը, որոնք կը ծախէին ու կը գնէին հոն՝ տաճարին մէջ,
եւ ստակ փոխողներուն սեղանները եւ աղաւնի ծախող-
ներուն աթոռները կործանեց ։ * 13 Եւ կ'ըսէ անոնց . « Գրը-
ուած է, « Իմ տունս աղօթքի տուն պիտի կանչուի, եւ
դուք զայն աւազակներու այր ըրիք » ։
14 Եւ տաճարին մէջ անոր մօտեցան կոյրեր ու կա-
ղեր եւ բժշկեց զանոնք ։ 15 Երբ քահանայապետներն ու
դպիրները տեսան այն հրաշքները, զորս ըրաւ եւ տղանե-

կ'ոլորտանայ. «Ելէք, ելէք ընդ յառաջ, զի ահա գայ Թագաւորն Իսրայէլի»։ Ժողովուրդը գունդագունդ կը վազէ ընդ առաջ Մեսիային ։ Շատերն իրենց հագուստները գետնի վրայ կը փռեն , Թագաւորական պատիւ տալով Յիսուսի , որ արքայաբար կը յառաջանար դէպ ի տաճարն իշու վրայ նստած, եւ քահանայապետաբար կը մտնէր հոն ի ձայն Ովսաննայից որ կը նշանակէր փրկութիւն , զոր Իսրայէլեան մանկտին կը հնչեցնէր ի ձեռին բռնած արմաւենիի եւ ձիթենիի կանաչագեղ ճիւղեր ։ Կը կատղին Յիսուսի Թշնամիք, ուստի կատաղաբար կըմօտենան առ Յիսուս ու կ'ըսեն «Կը լսես, Վարդապետ, զինչ ասեն դոքա. Դաւթի որդի, Իսրայէլի Թագաւոր։ Սաստեա ուրեմն, զի լռեսցեն»։ Իսկ Յիսուս որ աշխարհի հետ քաղաքական գործ չունէր, աներկիւղ կը պատասխանէ. «Եթէ դոքա լռեսցեն, քարինքդ աղաղակեսցեն»։ Ահա այսքան մեծ եղած էին Յիսուսի բարիքն առ ժողովուրդն , որ եթէ լռէր, քարերն այն ատեն պիտի վկայէին, որպէս գրուած է Սաղմոսին մէջ (Ը. 2)։ Կայ եւ այլ մեկնութիւն, թէ քարերն էին հեթանոս ազգերն , որ Իսրայէլի լռութիւնը պիտի խզէին իրենց աղաղակաւն առ Տէր։

12. Յիսուս տաճարը կը մտնէ մաքրելով գաւիթը ուր առուտուր կ'ըլլար ։ Որովհետեւ Հրեայք յայնժամ կը գտնուէին Հռովմայեցիներուն իշխանութեանը տակ, եւ կը գործածէին Հռովմէական դահեկան, ուստի կային սեղանաւորներ, որք Հռովմէական դրամը հին հրէականին հետ փոխանա-

Digitized by Google

րը որոնք տաճարին մէջ կը պոռային ու կ՚ըսէին. «Դաւ-
թի զաւակին օրհնութիւն». բարկացան։ 16 Եւ կ՚ըսեն
անոր. «Կը լսե՞ս, ի՛նչ կ՚ըսեն ասոնք»։ Յիսուս անոնց
կ՚ըսէ. «Այո, դուք կարդացած չէ՞ք, թէ մանուկներու եւ
կաթնկեր տղաներու բերնէն օրհնութիւնը կատարեցիր»։
* 17 Եւ զանոնք թողլով, քաղաքէն դուրս Բեթանիա
ելաւ եւ հոն գիշերեց։
* 18 Եւ առտուն երբ նորէն քաղաքը դարձաւ, անօ-
թեցաւ։ 19 Եւ թզենի մը տեսնելով ճամբուն վրայ, անոր
քով գնաց, եւ անոր վրայ բան մը չգտաւ, բայց միայն թէ
տերեւ. եւ կ՚ըսէ անոր. «Այսուհետեւ քենէ յաւիտեան
պտուղ թող չ՚ըլլայ». եւ իսկոյն թզենին չորցաւ։ *20 Ա-
շակերտներն երբ տեսան զարմացան ու կ՚ըսեն թէ «Ի՞նչ-
պէս իսկոյն թզենին չորցաւ»։ 21 Յիսուս պատասխան
տուաւ ու կ՚ըսէ անոնց։ «Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, թէ որ
հաւատք ունենաք ու չտարակուսիք, ոչ թէ միայն այդ
թզենիին պիտի ընէք, այլ եւ այդ լերանն ըսէք. «Վեր-
ցիր ու ծովը ընկիր». պիտի ըլլայ։ 22 Եւ ամեն բան, ինչ
որ ուզէք հաւատքով աղօթքի մէջ, պիտի առնուք»։

կելով ստակ կը շահէին։ Կային եւ աղաւնի ծախողներ աղքատաց համար, որք չէին կարող բերել զառնուկ կամ ուլ պատարագի համար (Ղեւտ. Ե. 7։ ԺԲ. 22).

13. Եսայի գրած է (ԾԶ. 7)։ փոխանակ տաճարը գալով աղօթելու, առուտուր կ՚ընէին Հրեայք, որով տաճարն եղած էր աւազակներու այր։

17. Բեթանիա էր գիւղ Ձիթենեաց լերան արեւելեան զառիվերին վրայ, Երուսաղէմի շատ մօտ, իբր երկու մղոն։ Քրիստոս հոն յաճախ կ՚երթար (Մատթ. ԺԱ. 1-12։ Ղուկ. ԺԹ. 29)։ Հոն կը բնակէին Մարթա և Մարիամ, որոց Ղազարոս եղբայրը հոն յարութիւն առաւ (Յովհ. ԺԱ)։ Հոն Յիսուս օծուեցաւ Մարիամէն (Յովհ. ԺԲ. 1-9)։ Յիսուս այս գիւղին մօտ Ձիթենեաց լեռնէն յերկինս համբարձաւ (Ղուկ. ԻԴ. 50)։ Բեթանիա այժմ կ՚անուանուի Ազիրիեէ, զուցէ Ղազարոսի անունէն կոչուած։ Այսպէս Յիսուս տաճարը մաքրելէ եւ հոն եւս բժշկութիւններ ընելէ յետոյ կը մեկնի։

18. Յիսուս այս առաւօտ Բեթանիայէն, ուր գիշերած էր, յԵրուսաղէմ կը դառնայ, բայց որովհետեւ անօթի էր, երբ կը տեսնէ թզենի մը, կը մօտենայ եւ ահա տերեւ միայն կը գտնէ եւ ոչ պտուղ, ուստի կ՚ըսէ. «Այսուհետեւ ո՛վ թզենի, յաւիտեան չունենաս պտուղ»։ եւ ահա թզենին կը չորնայ, օրինակ նոցա, որք թէեւ Աստուծոյ շնորհաց մէջ ծնած ու սնած

Digitized by Google

* 23 Եւ երբ տաճարը եկաւ, անոր մօտեցան քահանա-
յապետներն ու ժողովրդին ծերերը, երբ կը քարոզէր, եւ
կ'ըսեն. «Ի՞նչ իշխանութեամբ կ'ընես այդ բաները, եւ ո՞վ
տուաւ քեզի այդ իշխանութիւնը» : *24 Յիսուս պատաս-
խան տուաւ եւ կ'ըսէ անոնց. «Ես ալ ձեզի բան մը հար-
ցընեմ, զոր թէ որ ըսէք ինծի, ես ալ ձեզի պիտի ըսեմ,
ի՞նչ իշխանութեամբ կ'ընեմ այս բաները։ *25 Յովհաննէսի
մկրտութիւնը ուրկէ՞ց էր. երկինքէ՞ն թէ մարդիկներէն» :
Եւ անոնք կը խորհէին իրենց մտքին մէջ ու կ'ըսէին. 26 «Թէ
որ ըսենք, «Երկինքէն», կ'ըսէ մեզի. «Ուրեմն ինչո՞ւ չհաւա-
տացիք անոր»։ Եւ թէ որ ըսենք, «Մարդիկներէն». ժողո-
վուրդէն կը վախնանք, որովհետեւ ամենքը Յովհաննէսը իբր
մարգարէ կ'ընդունէին» : *27 Յիսուսի պատասխան տուին
ու կ'ըսեն. «Չենք գիտեր»։ Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ես ալ
ձեզի չեմ ըսեր, թէ ի՛նչ իշխանութեամբ կ'ընեմ այս ամէնը»։
* 28 «Բայց ի՞նչպէս կ'երեւի ձեզի. մարդ մը երկու տղայ
ունէր եւ առաջինին մօտենալով կ'ըսէ. «Որդեակ, այսօր
գնա, այգիին մէջ գործէ» : 29 Ան պատասխան տուաւ
ու կ'ըսէ. «Կ'երթամ», եւ չգնաց : 30 Մօտեցաւ միւսին

են, այլ անպտուղ ունին կեանք, ուստի եւ պիտի դատապարտուին ։ Թող որ մեկնողներ կան թէ որովհետեւ առաջին մարդն Ադամ, իւր մերկութիւնը ծածկեց թզենիի տերեւով, ուրեմն ալ այսուհետեւ մարդիկ թզենիի պէտք պիտի չունենային իրենց մեղաց մերկութիւնը ծածկելու համար, զի Յիսուսով մեղաց թողութիւն եղած է այլեւս ։

20. Աշակերտք ի զուր կը զարմանան, վասն զի Յիսուս քան զայս աւելի մեծագոյն հրաշքներ գործած էր, ուստի կը կրկնէ նոյն խօսքը թէ հաւատքով կարելի է լեռներն անգամ տեղափոխել, (ԺԷ. 19։ Մարկ. ԺԱ. 22։ Ղուկ. ԺԷ. 6) ։

23. Այս ծերերն ու դպիրներն եւ փարիսեցիներ միաբանեցան, եւ հարցուցին Յիսուսի թէ «Ի՞նչ իշխանութեամբ կը գործէր»։ Որովհետեւ տեսան տոքա Յիսուսի յաղթական մուտքն յԵրուսաղէմ Ծաղկազարդի օրը, տեսան որ ժողովուրդն առ հասարակ դիմաւորելով Յիսուսի ցնծացին աղաղակեց. «Ովսաննա, օրհնութիւն ի բարձունս», տեսան որ նա իշխանաբար կը գործէր ու կը քարոզէր, ուստի այս հարցումն ըրին, ոչ թէ ճշմարտութիւնը գիտնալու համար, այդ իրենց փոյթը չէր, այլ Յիսուսի բերնէն կորզելու համար խօսք մը, որով կարենային ամբաստանել զնա կամ առ իշխանութիւնն, որ յայնժամ ի ձեռին Հռովմայեցւոց էր, եւ կամ առ ժո-

Digitized by Google

եւ կ՚ըսէ նոյնպէս ։ Ան պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Չեմ
ուզեր». բայց յետոյ զղջացաւ ու այգին գնաց ։ 31 *Ուրեմն*
երկուքէն ո՞վ իր հօրը կամքը կատարեց». կ՚ըսեն. «Ետքինը»։
Յիսուս անոնց կ՚ըսէ. «Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, թէ մաքսա-
ւորներն ու պոռնիկները ձենէ առաջ պիտի մտնեն երկին-
քի արքայութիւնը ։ *32 *Որովհետեւ Յովհաննէս եկաւ ար-*
դարութեան ճանապարհով եւ անոր չհաւատացիք . եւ մաք-
սաւորներն ու պոռնիկներն անոր հաւատացին, եւ դուք
տեսաք եւ յետոյ չզղջացիք անոր հաւատալու ։

*33 *Ուրիշ առակ լսեցէք. տանուտէր մարդ մը կար, որ*
այգի տնկեց, եւ ցանկով զայն պատեց եւ անոր մէջ հըն-
ձան փորեց եւ շինեց աշտարակ եւ զայն մշակներու տուաւ,
եւ գնաց հեռու աշխարհ ։ 34 *Երբ պտուղին ժամանակը*
հասաւ, իր ծառաները մշակներուն քով ղրկեց, որ անոր
պտուղներն առնուն։ 35 *Եւ մշակները անոր ծառաները*
բռնելով՝ որը տանջեցին, որը սպաննեցին, որը քարկոծե-
ցին։ 36 *Նորէն առաջիններէն աւելի շատ մը ծառաներ*
ղրկեց, անոնց ալ այնպէս ըրին ։ 37 *Յետոյ իր որդին ա-*

զովուրդն ամբաստանել թէ խանգարիչ է նա օրինաց, ըմբոստող լինելով հոգեւոր իշխանութեան ։

24. Յիսուսի պատասխանն է կարճ. նա ցոյց տալու համար թէ ինքն ոեւ է մէկու մը պատասխանատու չէ, այլ լիազօր ունի իշխանութիւն, կը հարցընէ նոցա. «Յովհաննէսի մկրտութիւնն ուսկէ՞ց էր, երկնքէ՞ն թէ մարդիկներէն» ։ Այսինքն. նորա բոլոր պաշտօնն ու վարդապետութիւնն, որոց ամբողջութիւնն ու կնիքն էր մկրտութիւնը, երկնքէն էր, այսինքն Աստուծմէ ։

25. Շուարեցան նոքա, տեսնելով որ Յիսուս իրենց հարցման չպատասխանելէ զատ այնպիսի հարցում մը ըրաւ, որուն անհնար է պատասխանել ։ Վասնզի նոքա հաւատացած չէին Յովհաննէսի. եթէ հաւատացած ըլլային վաղուց եւս ընդունած կ՚ըլլային զՅիսուս իբրեւ Մեսիա, զի Յովհաննէս բացայայտ վկայած էր թէ Յիսուս էր Քրիստոսն, Իսրայելի Մեսիան, Բայց որովհետեւ ժողովուրդը զՅովհաննէս՝ մարգարէ ընդունած էր, չէին կարող եւ հակառակը դաւանել, ուստի շփոթեցան թէ ինչ պատասխան տան Յիսուսի, եւ փախուստ տալու համար, կակազելով ըսին. «Չենք գիտեր»։

27. Յիսուս յայնժամ վեհութեամբ եւ իշխանական փառօք նոցա կը

Digitized by Google

նոնց քով ղրկեց ու կ'ըսէ. «Գուցէ իմ այս տղայէս ամըչ-
նան» ։ *38 Բայց մշակներն երբ տղան տեսան, կ'ըսեն մըտ-
քովնին . «Աս է ժառանգը. եկէք, սպաննենք զասի, եւ
առր ժառանգութիւնը բռնաբարենք» ։ 39 Եւ այգիէն
դուրս հանեցին զանի եւ սպաննեցին։ 40Ուրեմն երբ այգիին
տէրը գայ, այն մշակներուն ի՞նչ պիտի ընէ» ։ 41 Կ'ըսեն
անոր. «Չարերը չարիքով պիտի կորսնցընէ, եւ այգին
պիտի տայ ուրիշ մշակներու, որոնք պտուղները իրենց
ժամանակին պիտի տան անոր» ։

42 Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Դուք բնաւ կարդացած՝ չէ՞ք
գրքին մէջ. «Այն քարը զոր շինողները անարգեցին, այն
եղաւ անկիւնին գլուխը. Տէրէն եղաւ այս, եւ մեր աչքին
զարմանալի է» ։ 43 Ասոր համար կ'ըսեմ ձեզի, որ Աս-
տուծոյ թագաւորութիւնը ձենէ պիտի առնուի, եւ այգին
պիտի տրուի այն ազգին, որ անոր պտուղներ պիտի տայ։
44 Եւով որ այս քարին վրայ ընկնի, պիտի փշրուի եւ
որու վրայ ընկնի, զանի պիտի փառրէ» ։

*45 Երբ քահանայապետներն ու դպիրներն եւ փարիսե-

գրուցէ . «Ես ալ ուրեմն ձեզ չեմ ըսեր թէ որով իշխանութեամբ կը գործեմ»։ Եւ ինչու ըսէր, քանի որ ուրիշ անգամ հրապարակաւ զրուցեց թէ ինքն է որդի Աստուծոյ, եւ Հրեայք ոչ թէ միայն չհաւատացին, այլ քարեր առին, որ քարկոծեն Յիսուսը (Յովհ. Ժ. 30-33)։

28. Յիսուս ցոյց տալու համար թէ այլեւս հին տնտեսութիւնը պիտի դադրի եւ պիտի յաջորդէ նոր մը, սոյն առակը կը զրուցէ կնքելով, թէ «Մաքսաւորք և պոռնիկք յառաջեսցեն քան զձեզ յարքայութիւն երկնից»։

32. Վասնզի մկրտիչ Յովհաննէսի նորա հաւատացին, որով եւ Յիսուսի ։

33. Ուրիշ մէկ առակ եւս Յիսուս կը զրուցէ ցոյց տալու համար թէ այլ եւս Իսրայէլ մերժուած է Աստուծոյ երեսէն։ Աստուած այգի տուած էր Իսրայելի այսինքն աշխարհս . հոն շինած էր հնձան եւ աշտարակ այսինքն հայթայթած էր կարեւորն ի պաշտպանութիւն այգւոյն։ Աստուած թողած էր որ Իսրայէլ գործէ այդ այգիին մէջ, որմէ առնու պտուղ — բարեգործութիւններ, բայց Իսրայէլ անպտուղ կը մնայ ։ Ի զուր մարգարէներ կը ղրկուին եւ վերջապէս Աստուծոյ Որդին կուգայ եւ Իսրայէլ զնա իսկ մեռցնելու խորհուրդը կ'ուննենայ, ըսելով .

38. «Սա է ժառանգը. սպաննենք զսա» ։ Հրեայք այսպէս մտածեցին եւ գործադրեցին . այլ սակայն այն քարը զոր անարգեցին, եղաւ անկիւնի

Digitized by Google

ցիներն անոր այս առակները լսեցին, իմացան թէ անոնց
համար ըսաւ ։ 46 Եւ զանի բռնելու հնարը կը փնտռէին,
բայց վախցան ժողովրդէն վասն զի զանի իբր մարգարէ
կ'ընդունէին ։

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

*1 Յիսուս նորէն պատասխան տուաւ եւ առակներով
կ'ըսէ անոնց. *2 «Երկնքի արքայութիւնը թագաւոր
մարդու մը նմանեցաւ, որ իր զաւակին հարսնիքն ըրաւ ։
*3 Եւ իր ծառաները ղրկեց որ հրաւիրուածները հարսնի-
քի կանչեն. եւ գալ չուզեցին։ 4 Նորէն ուրիշ ծառաներ
ղրկեց եւ կ'ըսէ. «Ըսէք հրաւիրուածներուն, ահա իմ ճա-
շըս պատրաստեցի. իմ զուարակներս ու գէր անասուններս
մորթուած են, եւ ամեն բան պատրաստ է. եկէք հարս-
նիքիս» ։ 5 Եւ անոնք անհոգանալով մէկը իր ագարակը գը-
նաց եւ մէկը իր առեւտուրին. 6 Եւ ուրիշներն անոր ծա-
ռաներն բռնեցին, նախատեցին եւ սպաննեցին ։ *7 Իսկ
թագաւորն երբ լսեց, բարկացաւ, եւ իր զօրքերը ղրկեց

քար, եւ այդ քարին զարնուողները փշրուեցան ըստ Սաղմոսի (ՃԺԸ. 22) ։

45. Զայս որ լսեցին քահանայապետք ու Փարիսեցիք բարկացան, զի ոչ թէ Յիսուս հակառակ Աստուծոյ եւ ճշմարտութեան խօսեցաւ, այլ թէ Հրեայ ազգին դատապարտութիւնը մարգարէացաւ, ուստի ալ այնուհետեւ սկսան դաւ նիւթել Յիսուսի համար, եւ վճռեցին սպաննել զնա ։

---

1. Յիսուս այս առակով վերստին կը մեկնէ թէ հին տնտեսութիւնն այլ եւս վերջացած է եւ նոր մը սկսած ։

2. Ուրեմն Աւետարանի ընթրիքն է ձրի. եւ հոգեւոր կեանքն է լի ուրախութեամբ, հարսնիք է այն ։

3. Աստուած զանազան ժամանակներու մէջ հրաւիրեց Իսրայէլը, որ հաղորդակցի իւր աստուածային փառաց, անկեղծօրէն կատարելով նորա կամքն ու հրամանը, այլ միշտ Իսրայէլ մերժեց, անհոգ գտնուելով եւ յանդըգնելով միանգամայն նահատակութեան տալ Աստուծոյ հրաւիրակները. — մարգարէները ։

7. Թագաւորն էր Քրիստոս, որ իւր զօրքերը ղրկեց այսինքն Հռովմայեցի զինուորներն, որք քանդեցին Երուսաղէմը ։

Digitized by Google

եւ զանոնք սպաննողները սատկեցուց, եւ անոնց քաղաքը
այրեց ։ 8 Այն ատեն կ'ըսէ իր ծառաներուն . «Հարսնիքս
պատրաստ է եւ հրաւիրուածներն արժանի չ'էին . 9 Ու-
րեմն գացէք ճամբաներու գլուխները . եւ ով որ գտնէք ,
հարսնիքիս կանչեցէք» ։ *10 Եւ ծառաներն ելլելով ճամ-
բաներու վրայ՝ եւ ով որ գտան թէ չար եւ թէ բարի , ա-
մէնքը հաւաքեցին . եւ հարսնիքը լեցուեցաւ հարսնեւոր-
ներով ։ *11 Եւ թագաւորն երբ մտաւ հարսնեւորները տես-
նելու , հոն մարդ մը տեսաւ որ հարսնիքի լաթ հագած
չէր ։ 12 Եւ կ'ըսէ անոր . «Ընկեր , ինչո՞ւ հոս մտար, քանի
որ հարսնիքի հագուստ չունէիր» . Եւ ան պապանձեցաւ ։
13 Թագաւորն այն ատեն կ'ըսէ սպասաւորներուն . «Կա-
պեցէք անոր ոտներն ու ձեռները , եւ զանի դուրս խա-
ւարը հանեցէք» . հոն պիտի ըլլայ լաց եւ ակռաներու կըր-
ճըտել . *14 Որովհետեւ կանչուածները շատ են եւ ընտր-
ուածները քիչ են» ։
*15 Փարիսեցիներն այն ատեն գալով անոր վրայօք

---

10. Առաքեալք էին այս ծառայք , որք անխտիր Աւետարանի ընթրիքի կոչեցին ամէն տեսակ մարդիկ . չարերէն էին Տարսոնացին Սաւուղ, յետոյ Պօղոս, եւ ուրիշ Հրեայներ , եւ բարիներէն էին Կոռնելիոս եւ ուրիշ հեթանոսներ ։

11. Այլ որքան որ կը հրաւիրուինք արքայութեան հարսանեաց , այլ պատրաստութեամբ երթալու ենք , այսինքն ունենալով առաքինութեան զարդը։ Դատաստանի օրը շատեր պիտի պապանձին, չունենալով ճշմարիտ պատճառներ արդարանալու համար , վասն զի ոեւէ մարդ որ լսած է Աւետարանի հրաւէրը եւ չէ ունեցած արդարութեան հագուստը , զոր եւ բուն իսկ հրաւիրողէն — Աստուծմէ չէ խնդրած, արժանի է անհեղ դատապարտութեան ։

14. Կանչուածներն են, որք կը լսեն աւետիսը , այլ չեն օգտուիր . իսկ ընտրուածներն են նոքա , որք հաւատով կ'օգտուին ։

15. «Քանզի հարկատուք էին յայնժամ Հռովմայեցւոցն եւ ընդ նոցա իշխանութեամբն ամենայն իրք նոցա հնազանդեալ էր , եւ զի տեսին թէ յառաջ քան զայն ժամանակ վասն այսպիսի իրաց մեռան Թեւդասեանքն եւ Յուդայեանքն , որպէս թէ ապստամբութիւն ցուցանել կամէին եւ զնա եւս այնպիսի բանիւք խորհեցան ածել ի նոյն կարծիս , վասն այնորիկ զիւրեանց աշակերտսն եւ զՀերովդէի զօրականսն առաքեցին , եւ կրկին կամէին խորխորատ , զի թէ ի Հերովդէի կողմն խօսեսցի, նոքա ամբաստան

Digitized by Google

խորհուրդ ըրին, թէ ինչպէս անոր խօսքով որոգայթ դնեն։
*16 Եւ իրենց աշակերտները Հերովդէսեաններուն հետ մէկ-
տեղ անոր կը ղրկեն ու կ'ըսեն. «Վարդապետ, գիտենք որ
ճշմարիտ ես եւ Աստուծոյ ճամբան ճշմարտութեամբ կը
սորվեցնես. եւ մէկու մը համար հոգ չէ, եւ մարդու ե-
րեսպաշտութիւն չես ըներ։ Ուրեմն մեզի ըսէ. քեզի ինչ-
պէս կ'երեւայ, պէ՞տք է կայսեր տուրք տալ թէ ոչ»։ 18
Յիսուս անոնց խորամանկութիւնը գիտցաւ եւ կ'ըսէ. «Ին-
չո՞ւ զիս կը փորձէք, կեղծաւորներ. *19 Ինծի ցոյց տուէք
տուրքին դահեկանը»։ Եւ անոնք անոր բերին դահեկան մը։
20 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Այս պատկերը կամ գիրը որո՞ւնն է»։
*21 կ'ըսեն. «Կայսեր». այն ատեն կ'ըսէ անոնց. «Գացէք,
թագաւորինը թագաւորին տուէք, եւ այն որ Աստուծոյնը է,
Աստուծոյ տուէք»։ Երբ լսեցին, զարմացան եւ զանի թո-
ղուցին ու գացին։
*23 Նոյն օրը Սադուկեցիներն անոր մօտեցան, որոնք
կ'ըսէին թէ «Յարութիւն չկայ». հարցուցին անոր, 24 եւ

լիցին, եւ թէ ի նոցա՝ նոյն Հերովդիանոսքն ոսոխ մատնիցեն, եւ երկոքումբք ջանային զնա պարտաւոր ցուցանել, բայց առաւել զայն կամէին թէ Հերովդիանոսացն ընդդէմ լինիցի. վասն զի ի Հերովդէէ էր, որք ասէին թէ չէ պարտ պատերազմել ընդ կայսեր, վասն որոյ եւ զաշակերտսն յղեցին, զի յայն կործիս զնա զրգռեսցեն, որպէս զի մատնեսցեն դատաւորի (Պիղատոսի) իբրեւ այր մի ապստամբ յարքունական օրինացն։ Զայն եւ Ղուկաս ասէ (Ի. 20-26։ Մարկ. ԺԲ. 13-17), թէ առաջի ժողովրդեան հարցանէին, զի բազում վկայս կուտեսցին զնովաւ, եւ զայն ոչ գիտէին, թէ ի բազում վկայիցն ի միջի՝ անմտութիւն նոցա յանդիմանի» (Ծործորեցի)։

16. Փարիսեցիք կայսեր հարկ տալը չէին համարեր օրինաւոր (Բ. Օր. ԺԷ. 15), իսկ Հերովդէսեանք հակառակը։ Միաբանեցան սոքա, որպէս զի դաւեն Յիսուսի, կեղծաւորելով, թէ անաչառ է Յիսուս, մինչդեռ ուրիշ անգամ ամէն նախատինք ըրած էին։

19. Տուրքին դրամը՝ դենար էր, Հռովմէական դրամ. «Յայնժամ սովորութիւն էր թագաւորացն զիւրեանց պատկեր դրոշմել եւ զանուն գրել ի դահեկանին» (Ծործորեցի)։ Յայնժամ Տիբեր ի Հռովմ կը տիրապետէր։

21. Ինքն իսկ մարդն է Աստուծոյ դահեկանը (Ծննդ. Ա. 27), ոչ բոլորովին կորուսած (Ծննդ. Թ. 6։ Գործք. ԺԷ. 29։ Յակ. Գ. 9)։ Ուրեմն զմեզ տալու ենք Աստուծոյ համար։ Հնազանդութիւն առ տէրութիւնս քարոզուած է միշտ (Հռովմ. ԺԳ. 1-7։ Ա. Պետ. Բ. 13-14)։

Digitized by Google

կ՚ըսէին . «Վարդապետ, Մովսէս ըսաւ . «Թէ որ մէկը ա-
ռանց զաւակի մեռնի, իր եղբայրն անոր կինը թող առնու,
եւ իր եղբօր զաւակ թող հանէ» ։ Մեր մէջ եօթը եղբայր-
ներ կային . առաջինը կնիկ առաւ ու մեռաւ . եւ որովհե-
տեւ զաւակ չունէր, իր կինը իր եղբօրը ձգեց . 26 Նոյն-
պէս եւ երկրորդը ու երրորդը՝ մինչեւ եօթներորդը ։ 27 Ա-
մենէն յետոյ կինն ալ մեռաւ ։ 28 Ուրեմն յարութեան ա-
տենը այն եօթներէն որո՞ւ կնիկ պիտի ըլլայ այն, որով-
հետեւ ամենքն ալ զանի կնիկ ունեցան» ։ 29 Յիսուս ա-
նոնց պատասխան տուաւ եւ կ՚ըսէ . «Ով մոլորեալներ,
գիրքերը չէք գիտեր, եւ ոչ Աստուծոյ զօրութիւնը ։ *30
Որովհետեւ յարութեան ատեն ո՛չ կնիկ կ՚առնուն եւ ոչ կը-
նիկներ էրիկներու կ՚ըլլան, այլ երկնքի մէջ հրեշտակնե-
րու պէս են ։ 31 Բայց մեռելներու յարութեան համար
դուք կարդացած չէ՞ք Աստուծմէ ձեզի ըսուածը . «*32 Ես
եմ Աբրահամի Աստուածը, Իսահակի Աստուածը եւ Յա-
կոբի Աստուածը» . Եւ Աստուած մեռելներու Աստուած չէ,

---

23. Ամէն դասու մէջ եղած են մարդիկ, որք ուրացած են հոգւոյ անմահութիւնը, վասնզի չեն գիտեր սուրբ գրքերը եւ Աստուծոյ այն զօրութիւնը, որոյ հնարաւոր է ամէն բան ։ Այդ եօթն եղբայրներու գործը կը մեկնուի ոչ թէ դէպք, այլ իբր օրինակ ։

30. Յիսուս բացէ ի բաց կը խոստովանի ոչ թէ միայն մարմիններու հոգիներու հետ միանալով յարութիւնը, այլ եւ հրեշտակներու գոյութիւնն ալ, որով Սադուկեցիք, որք յարութիւն եւ հրեշտակ բառերը կ՚ուրանային, կրկին եւ կրկին կը խայտառակուէին ։ Քրիստոսի այս վարդապետութիւն միշտ քարոզուեցաւ (Գործք. ԻԳ. 8, Հռովմ. Դ. 17, Ը. 11 ։ Ա. Կորնթ. Զ. 14. Եփես. Ա. 13-20) ։

32. Նոր արեւու մը լուսաշողշող ճառագայթներով, այսինքն անոր այս վկայութեամբ կ՚ողողուի աշխարհս ։ Յիսուս ոչ թէ յետին մարգարէներէն վկայութիւն կը բերէ (Սաղմ. ԺԶ. 10, ԺԷ. 15. Ես. ԻԶ. 19 ։ Դան. ԺԲ. 2 ։ Եզեկ. ԼԷ. 1-15), այլ նոյն իսկ Մովսէսէն, որպէս գեղեցիկ կը գրէ Ծործորեցի. «Վասն այսորիկ ոչ ասաց թէ էի Աստուած Աբրահամու, այլ թէ եմ» ։ Աբրահամ, Իսահակ եւ Յակոբ կենդանի էին, ոչ թէ այս աշխարհի մէջ, այլ այն աշխարհին մէջ, ուր արդարք կենդանի են. եւ չեն կենդանի, որք իսկապէս մեռած են, ի դժոխս դատապարտուած, որոց եւ արդարոց միշտ տէր է Յիսուս Քրիստոս (Հռովմ. ԺԴ. 9) ։

34. Փարիսեցիներէն մէկը, Մարկոս կը գրէ դպիր մը (ԺԲ. 28-34), կը

Digitized by Google

այլ ողջերու»։ 33 Ժողովուրդներն երբ լսեցին, կը զար-
մանային անոր վարդապետութեանը վրայ։
*34 Իսկ Փարիսեցիներն երբ լսեցին թէ Սադուկեցի-
ները պապանձեցուց, միասին ժողվուեցան. 35 Եւ անոնցմէ
մէկը հարցուց, զանի փորձելով, եւ կ'ըսէ. 36 «Վարդապետ,
օրէնքին մէջ ո՞ր պատուէրն է մեծ»։ *37 Եւ Յիսուս կ'ըսէ
անոր. «Քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սրտովդ եւ
բոլոր անձովդ եւ բոլոր մտքովդ»։ 38 Այս է մեծ եւ առա-
ջին պատուէրը։ 38 Երկրորդը ասոր նման. «Քու ընկերդ
սիրես քու անձիդ պէս»։ *40 Այս երկու պատուէրներէն
կախուած կան բոլոր օրէնքն ու մարգարէները»։
*41 Եւ երբ Փարիսեցիները ժողվուեցան, Յիսուս անոնց
հարցուց ու կ'ըսէ. *42 «Քրիստոսի համար ձեզի ինչպէս
կ'երեւայ. որո՞ւ որդի է»։ 43 Կ'ըսեն անոր. «Դաւիթի»։ Յի-
սուս կ'ըսէ անոնց. «Բայց ինչպէս Դաւիթ զանի Հոգւովը
իր Տէրը կը կոչէ, եւ կ'ըսէ. 44 Տէրն ըսաւ իմ Տիրոջս.
«Նստէ իմ աջ կողմս, մինչեւ որ դնեմ քու թշնամիներդ

փորձէ գիտնալու համար թէ Յիսուս քաջահմուտ է Սուրբ Գրոց եւ կրնայ ճշդել Օրինաց պատուէրներուն մեծագոյնը, որոյ համար Ռաբբիք միշտ վիճաբանութեան մէջ էին։

37. Յիսուսի պատասխանն եղաւ ճշդագոյն եւ աղբիւր բարութեան, վասն զի մեր ընկերային ամբողջ շէնքն այդ երկու բարոյական պատուէրներուն վրայ կառուցուած կայ. «Սէր առ Աստուած անսահման», եւ «Սէր առ ընկերն չափով, այսինքն սիրել ընկերը այն չափով որով մարդ իր անձը կը սիրէ։ Սիրոյ վարդապետն հետեւեցան եւ իւր աշակերտներն, որք ոչ միայն թէ սէր քարոզեցին, այլ առ սէր մարդկութեան տքնեցան ու նահատակեցան։

40. Արդարեւ հին ու նոր օրինաց եւ մարգարէութեանց բովանդակութիւնն է այս երկու պատուէրները (Բ. Օր. Զ. 5)։

41. Բոլոր Հրեայք այնպէս կը հաւատային թէ Մեսիայն պիտի ըլլար Դաւթի սերունդէն իբր լոկ մարդ, ուստի կը զչարէին եւ կը բարկանային, երբ Յիսուսէն կը լսէին թէ ինքն է Որդի Աստուծոյ, այսինքն սխալ էր իրենց կարծիք, վասնզի Մեսիայն պիտի լինէր Դաւթէն շատ վեր մէկը, մանաւանդ քանի որ նոյն իսկ Դաւիթ զնա իւր Տէրը կ'անուանէր։

42. Յիսուսի այս հարցումն առ Փարիսեցիս եւ առ դպիրս շատ պարզ էր, «Քրիստոսի վրայով ինչ կարծիք ունիք»։ Նոքա առանց վարանելու կը պատասխանեն թէ «Նա՝ Մեսիայն Դաւթի որդի է»։ Փարիսեցիք եւ

Digitized by Google

քու ոտներուդ պատուանդան»։ 45 Ուրեմն թէ որ Դաւիթ
զանի Տէր կը կոչէ, ի՞նչպէս անոր որդին կ'ըլլայ»։ 46 Եւ ոչ
մէկն անոր կրնար խօսք մը պատասխան տալ, եւ ոչ մէկն
այն օրէն յետոյ կը համարձակէր անոր բան մը հարցընել։

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Գ.

*1 Յիսուս այն ատեն խօսեցաւ ժողովուրդներուն եւ
իր աշակերտներուն, եւ կ'ըսէ. 2 «Մովսէսի աթոռն նըս-
տեցան դպիրներն ու Փարիսեցիները։ *3 Ինչ որ ձեզի ը-
սեն, ըրէք ու պահեցէք, բայց անոնց գործերուն համա-
ձայն մի ընէք, որովհետեւ կ'ըսեն ու չեն ըներ։ *4 Ծանր
եւ դժուարատար բեռներ կը կապեն եւ մարդիկներու ու-
սերուն վրայ կը դնեն, եւ իրենց մատով չեն ուզեր զա-
նոնք շարժել։ *5 Եւ իրենց գործերը կ'ընեն մարդիկներուն

դպիրք գիտէին, անշուշտ Սուրբ գրքէն լսելով, թէ Մեսիայն պիտի գայ, եւ նա է Մեսիայն որ վերջին շառաւիղնէ Դաւթի ցեղին։ Յիսուս ցոյց տալու համար թէ ինք խոստովանող է Սուրբ-Գրքին աստուածային ներշնչութեամբ գրուած ըլլալուն, կը վկայէ թէ Դաւիթ Սուրբ Հոգւով գրած է սա խօսքը. «Տէրն իմ Տիրոջս ըսաւ. «Նստէ իմ աջ կողմս»։ Ահա այսպէս Տէր Յիսուս կը հաստատէ թէ Մեսիայն մարդկային բնութենէ զատ՝ պիտի ունենար ի-վեր քան զմարդ գերագոյն բնութիւն եւս, աստուածային բնութիւն։

---

1. Այս է Քրիստոսի հրապարակաւ վերջին քարոզը, զոր Մարկոս (ԺԲ. 38-40) եւ Ղուկաս (Ի. 45-47։) համառօտ կը գրեն։ Լեռան քարոզն սկսուեցաւ երանութեամբք, իսկ այս կը վերջանայ վայերով. այլ խանդակաթ սէրն առ իւր ազգակիցս Յիսուս ի հանդէս կը հանէ ի վերջոյ, խոստանալով փրկութիւն, եթէ նոքա զօտէպնդին ի հաւատս.

3. Յիսուս կը յորդորէ յարգել իշխանութիւնը, թէ եւ ըլլան պաշտօնեայք չար. կատարել նոցա օրինաւոր հրամանները, այլ չհետեւիլ բնաւ նոցա չար օրինակներուն։

4. Յետոյ կ'սկսի կշտամբել Փարիսեցիները, թէ նոցա գործերն իրենց քարոզութեանց համաձայն չե՛ն, թէ մարդոց ուսերուն վրայ ծանր բեռներ կը դնեն, իսկ իրենք մատի ծայրով անգամ չեն ուզեր դպչիլ։

5. Թէ ամէն բան կ'ընեն ի ցոյց միայն։ Գրապանակն էր, մագաղաթի

Digitized by Google

երեւելու համար. իրենց գրապանակները կը լայնցընեն եւ
իրենց հագուստներուն քղանցները կ'երկընցնեն։ 6 Կը սի-
րեն ընթրիքներու մէջ առաջին բազմոցները եւ ժողովա-
րաններու մէջ առաջին աթոռները եւ շուկաներու մէջ
բարեւները, *7 եւ մարդիկներէն կոչուիլ Ռաբբի, Ռաբբի։
*8 Բայց դուք մէկը չկոչէք Վարդապետ, վասն զի ձեր
Ուսուցիչը մէկ հատ է. եւ դուք ամէնքդ եղբայր էք։ 9 Եւ
մէկը Հայր մի կոչէք ձեզի երկրի վրայ, վասն զի ձեր
Հայրը մէկ հատ է, որ երկինքն է։ 10 Եւ մի կոչուիք ու-
սուցիչներ, վասն զի ձեր ուսուցիչը՝ Քրիստոս է։ *11 Եւ
ձենէ մեծը ձեր սպասաւորը թող ըլլայ։ 12. Ով որ զինքը
կը բարձրացնէ, պիտի խոնարհի. եւ ով որ զինքը կը խո-
նարհեցընէ, պիտի բարձրանայ։

*13 Վայ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներուդ եւ Փարիսեցի-
ներուդ, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը մարդիկներու
առջեւ կը գոցէք. դուք չէք մտներ, եւ մտնողներուն թող
չէք տար որ մտնեն։ 14 Վայ ձեզի, կեղծաւոր դպիրնե-
րուդ եւ Փարիսեցիներուդ, որովհետեւ որբեւարիներու
տուները կ'ուտէք եւ պատճառանքներով աղօթքը կ'երկն-

երկայն շերտ, ուր գրուած էին (Ելք. ԺԳ. 2-10. 11-16։ Բ. Օր. Զ. 4-9
13-22) համարները։ Շերտին մէկ ծայրը ձախ բազուկէն կապուած էր և
միւս ծայրը ճակատը տարուած։ Ծոպեր ևս կային նոցա հագուստներուն
ծայրը, որք էին կապոյտ ժապաւէն (Թիւք. ԺԵ. 38-39։ Բ. Օր. ԻԲ. 12։)
Սոքա այս ամէնը կ'ընէին իբր թէ Աստուծոյ պատուէրները յիշելու համար։

7. Կը խայտառակէ Յիսուս նոցա սնապարծութիւնն ու փառասիրու-
թիւնը, որք կը սիրէին Ռաբբի կոչուիլ, այսինքն Տէր իմ։

8. Անա բացարձակ կը յայտարարէ Յիսուս իւր աշակերտաց և ունկն-
դիր ժողովրդեան, թէ «Ամենեքին դուք իրարու եղբայր էք, և ունիք Հայր
միայն, որ յերկինս է, և մէկ հատ Վարդապետ, Քրիստո՛սը»։

11. Այսպէս ի հեճուկս փարիսեցիական ամբարտաւանութեան Յիսուս
խոնարհամտութիւնն քրիստոնէական բարոյակ... նի պայման կը քարոզէ. և
յետոյ վա՜յ կարդալով մի առ մի կը պախա... Փարիսեցւոց և դպրաց
բոլոր խմաստակութիւնները և կեղծաւոր գործե...

13. Կը վայէ զնոսա Յիսուս, որք արգելք կ'ըլլային մարդոց փրկութեան,
և կը կեղծաւորէին երկար աղօթքներ ընելով, որով կը շահէին որբևարի-
ները, և կը գրաւէին կրօնի պատրուակաւ շատ անգամ նոցա տուները։

15. Նոքա իրենց աղանդին որսալու համար եթէ ունէին իշխանութիւն՝

Digitized by Google

ցընէք, որպէս զի ա՛լ աւելի դատապարտութիւն ընդունիք։
15 Վա՜յ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներուդ եւ Փարիսեցիներուդ,
որ ծով ու ցամաք կը պտըտիք մէկը ձեր կողմը որսալու
համար. եւ երբ ըլլայ, զանի ձենէ կրկին անգամ աւելի դժոխ-
քի զաւակ կ՚ընէք։ 16 Վա՜յ ձեզի, կոյր առաջնորդներ, որ կ՚ը-
սէք. «Ով որ կ՚երդնու տաճարին վրայ, բան մը չէ. բայց ով որ
կ՚երդնու ոսկիին վրայ, որ տաճարին մէջ կայ, արժան է»։
*17 Յիմարներ եւ կոյրեր, ո՞րը մեծ է. ոսկի՞ն թէ տաճարը,
որ ոսկին կը սրբացնէ։ *18 Եւ ով որ կ՚երդնու սեղանին վրայ,
բան մը չէ. բայց ով որ կ՚երդնու պատարագին որ անոր
վրայ կայ, արժան է։ 19 Յիմարներ եւ կոյրեր, ո՞րը մեծ է.
պատարա՞գը թէ սեղանը, որ պատարագը կը սրբացնէ։ 20
Իսկ արդ՝ ով որ երդում ըրաւ սեղանին վրայ, երդում կ՚ը-
նէ անոր եւ անոր վրայի ամէն բաներուն վրայ։ 21 Եւ ով
որ երդում ըրաւ տաճարին վրայ, երդում կ՚ընէ անոր եւ
անոր մէջ բնակողին վրայ, 22 Եւ ով որ երդում ըրաւ եր-
կնքի վրայ, երդում կ՚ընէ Աստուծոյ աթոռին եւ անոր՝ որ
անոր վրայ կը նստի։ *23 Վա՜յ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներուդ
եւ Փարիսեցիներուդ, որովհետեւ անանուխին եւ սամիթին

բռնութիւն ի գործ կը դնէին. եթէ չունէին, նենգութիւն։ Բայց և այնպէս իրենց որսացած մարդը տեսնելով նոցա յոռի վարքը, զայն իւր յոռի վարքին վրայ յաւելլով՝ կրկին կ՚ըլլար գեհենի զաւակ. բարի օրինակը կ՚ազդէ չարին, ի գործ կը բերէ զնա։ Հեթանոսութենէ ի Հրէութիւն դարձողներէն շատերն այսպէս էին, զոր օրինակ Հերովդէս և իւր սերունդ։

17. Յիմար էին, վասն զի չէին գիտեր, թէ ինչ որ կը սրբէ, մեծ է քան զայն որ կը սրբուի։ Կոյր էին, զի չէին տեսներ թէ անշունչ իր մը չկրնար վկայ լինել երդման։ «Քանզի ի կռապաշտից առեալ զայս աղանդ, որք պատրէին զբազումս երդնլով, ոչ ի կուռս ոսկեղէն, այլ ի մեհեանն՝ յորում պատկերքն էին. և զայն ոչինչ գրէին. այսպէս և սոքա վասն հաւանեցուցանելոյ զբազումս՝ երդնուին ի տաճարն, և զայն անվնաս կարծէին և ունայն բան. իսկ յորժամ ոսկին որ ի տաճարին էր, երդնուին, մեծագոյն համարէին (Ծործորեցի)։

21. Երդման համար տես ի մեկնութիւն (Մատ. Ժ. 33-37)։ Մարդ ինքնին երբէք երդնլու չէ։

23. Օրէնքը ծառերու պտուղներէն և արմտիքներէն տասանորդ առնուլ կը հրամայէր (Ղևտ. ԻԷ. 30)։ Այլ սոքա չնչին խոտերէ ալ տասանորդ տալը՝ օրինական կը համարէին, թողլով հաւատքն ու ողորմութիւնը և արդար դատաստանը (Միք. Զ. 8։ Ովսէ ԺԲ. 7), որք յոյժ կարևոր էին։

Digitized by Google

եւ չամանին տասանորդը կուտաք եւ կը ձգէք օրէնքին ծա-
նըր ծանր բաները՝ դատաստանն ու ողորմութիւնը եւ հա-
ւատքը. զայս պէտք էր ընել եւ զայն չթողուլ։ *24 Կոյր
առաջնորդներ, որ մժղուկները կը քամէք եւ ուղտերը կը
կլլէք։ *25 Վայ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներուդ եւ Փարիսե-
ցիներուդ, որ կը սրբէք բաժակին եւ սկաւառակին դրսի
կողմը եւ ներսէն յափշտակութեամբ եւ անմաքրութեամբ
լեցուն են։ *26 Կոյր Փարիսեցի, առաջ գաւաթին եւ պնա-
կին ներսը սրբէ, որ անոնց դրսինն ալ մաքուր ըլլայ։ 27
Վայ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներուդ եւ Փարիսեցիներուդ,
որ ծեփուած գերեզմաններու նման էք, որոնք դրսէն գե-
ղեցիկ կ'երեւան եւ ներսէն լեցուն են մեռելներու ոսկոր-
ներով եւ ամէն պղծութիւնով։ 28 Նոյնպէս եւ դուք դըր-
սէն մարդիկներու արդար կ'երեւաք, եւ ներսէն լեցուն էք
կեղծաւորութեամբ եւ անօրէնութեամբ։ *29 Վայ ձեզի,
կեղծաւոր դպիրներուդ եւ Փարիսեցիներուդ, որ մարգա-
րէներուն տապանները կը շինէք եւ արդարներուն գերեզ-
մանները կը զարդարէք, 30 եւ կ'ըսէք. «Թէ որ մեր հայ-
րերուն օրերն ըլլայինք, մարգարէներուն արեանը չէինք

---

24. Կը զամէին նոքա բացախը կամ կը զտէին, որպէս զի մժղիկէ մը չպղծուին, ուտելով անսուրբ անասնիկը (Ղևտ. ԺԱ. 20-23), մինչդեռ ուղտն ալ անսուրբ կենդանի էր. այսինքն Օրէնքին կարևորագոյն պատուէրները չէին կատարեր։ Գեղեցիկ դաս սուտ առաջնորդներու։

25. «Բանզի առ մեծամեծ չարեօք և մոլորեալք փառասիրութեամբ՝ մարմնոյ սրբութեան պատկառ կային և զարդար առաքինութենէ անփոյթ առնէին» (Ծործորեցի)։

26. Յիսուս ծեփուած գերեզմանները յիշելով ցոյց կուտայ թէ էին նոքա արտաքուստ արդար, և ներքուստ՝ լի մեղօք։ Ներքինը. մեր սիրտը սուրբ պահել և այնպէս երևիլ, այս է իմաստ սոյն խօսքի։ Հրեայք տարին մէկ անգամ իրենց գերեզմանները կը բռէին, որպէսզի թէ գեղեցիկ երևին և թէ մարդիկ զգուշանան դպչելէ, չպղծուելու համար։ (Ղուկ. ԺԱ. 44)։

29. Փարիսեցիք և դպիրք մարգարէից գերեզմանները կը զարդարէին, հառաչելով միանգամայն թէ «Մենք եթէ՝ մեր հայրերուն օրովը եղած ըլլայինք, չէինք թոյլ տար թափել մարգարէից արիւնը»։ Տէր Յիսուս նոցա այս կեղծաւորութիւնը դատապարտելու համար կը նշաւակէ զիրենք՝ ըսելով. «Ուրեմն դուք որդիներէն էք նոցա, որք մարգարէները ջարդեցին» այսինքն էին ոճրագործներու ծնունդ։

34. Յիսուս խստագոյնս նշաւակելէ յետոյ նոցա ամբարշտութիւնը և

Digitized by Google

*մասնակցիր» ։ 31 Ապա ուրեմն դուք ձեր անձերուն վրայ
վկայութիւն կուտաք, թէ անոնց զաւակներն էք, որոնք
մարգարէները կը ջարդէին ։ 32 Եւ դուք ձեր հայրերուն
չափը լեցուցիք ։ 33 Օձեր, իժերու ծնունդներ, ինչպէս
պիտի փախչիք դժոխքի դատապարտութենէն ։ *34 Ատոր
համար ահա ես կը ղրկեմ ձեզի մարգարէներ եւ իմաս-
տուններ եւ դպիրներ, եւ անոնցմէ պիտի սպաննէք ու խաչ
պիտի հանէք, եւ անոնցմէ պիտի տանջէք ձեր ժողովա-
րաններուն մէջ, եւ քաղաքէ քաղաք պիտի հալածէք ։
*35 Որպէս զի երկրիս վրայ թափուած ամեն արդար արիւն
ձեր վրայ գայ, արդար Աբելի արիւնէն եւ մինչեւ Բարա-
քեայ որդի՝ Զաքարիայի արիւնը զոր տաճարին ու սեղա-
նին մէջտեղը սպաննեցիք ։ 36 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի պի-
տի գայ այս ազգի վրայ ։*

*37 Երուսաղէմ, ո՜վ Երուսաղէմ, որ մարգարէները կը
ջարդէիր եւ քեզի ղրկուածները կը քարկոծէիր, քանի՜
անգամ ուզեցի ժողվել քու զաւակներդ, ինչպէս որ հաւ
մը կը ժողվէ իր ձագերը թեւերուն տակ. եւ չուզեցիք ։
38 Ահա ձեր այդ տունը ձեզի աւերակ թող ըլլայ ։ 39 Բայց
կ'ըսեմ ձեզի թէ զիս այսուհետեւ ալ պիտի չտեսնէք,
մինչեւ որ ըսէք. «Տեառն անունով եկողն է օրհնեալ» ։*

գուշակելէ յետոյ այն կատաղի հալածանքը, զոր իրենները նոցա երեսէն պիտի կրէին, կը յիշատակէ Աբէլն ու Զաքարիան, երկու ահռելի դէպք (Ծննդ. Դ.1-15։ Բ.Մնաց. ԻԴ. 21)։ Ծործորեցի կը գրէ Զաքարիայի համար. «Ոմանք զհայրն Յովհաննու ասեն, քանզի սպանին զնա Հրեայքն, ընդ մէջ տաճարին և սեղանոյն, վասն կարգելոյ զՄարիամ ի կարգ կուսանացն, յորժամ ընծայեաց զմանուկն Յիսուս, որպէս վկայէ Բասիլիոս եպիսկոպոսապետ Կեսարու Կապադովկացւոց, ի գիրսն պահոց . . . և ոմանք զայլ ոք երկանուն քահանայ, զոր Յովիդա կոչեն գիրք. զսա սպան Յովաս Թագաւորն ընդ մէջ տաճարին և սեղանոյն » (Ծործորեցի) ։ Աւելի հաւանականն է վերջին մեկնութիւնը ։

35. Յետոյ Յիսուս յիշելով Աստուծոյ արդարութեան ահաւոր դատաստանը, որ ի մօտոյ պիտի հասնէր Հրեայ ազգին, կը կնքէ իւր խօսքը. «Ո՜հ, Երուսաղէմ, քանի՜ անգամ ուզեցի—ասա իւր Աստուածութիւնը կը յայտնէ, — ժողվել զաւակներդ, ինչպէս հաւ մը իւր ձագերը թեւին տակ կը ժողվէ, և դուք չուզեցիք։ Ուրեմն այլ ևս թող աւերակ դառնայ ձեր տունը ։ Իսկ զիս այսուհետև պիտի չտեսնէք, մինչև լսէք. «Օրհնեա՜լ, եկեալն յանուն Տեառն, այսինքն եթէ չհաւատայք ինձ՝ ճշմարիտ Մեսիայիս»։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

*1 Եւ Յիսուս տաճարէն դուրս ելլելով կ'երթար. եւ
աշակերտները մօտեցան անոր ցուցնելու համար տաճարին
շէնքերը։ *2 Եւ ան պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց.
«Կը տեսնէ՞ք այդ ամէնը, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. պիտի
չմնայ հոդ քար քարի վրայ որ չքայքայուի»։ *3 Եւ երբ
Ձիթենեաց լերան վրայ կը նստէր, աշակերտներն առան-
ձին անոր մօտեցան ու կ'ըսեն. «Ըսէ մեզի, այդ ե՞րբ պիտի
ըլլայ եւ կամ քու գալստեանդ եւ աշխարհիս վերջանալուն
նշանը ի՞նչ պիտի ըլլայ»։ *4 Յիսուս պատասխան տուաւ
ու կ'ըսէ անոնց. «Զգուշացէ՛ք. չ'ըլլայ որ մէկը զձեզ խա-
բէ, *5 վասնզի շատեր պիտի գան իմ անունովս եւ ըսեն
թէ «Ես եմ Քրիստոսը». եւ շատերը պիտի մոլորեցընեն։
*6 Պիտի լսէք պատերազմներ եւ պատերազմներու համ-

---

1. Յիսուս այրի կնկան երկու լումայներն (Մարկ. ԺԲ. 41-44։ Ղուկ. ԻԱ. 1-4) ու հեթանոս Հույները տեսնելէ, և երկնքէն ձայն մը առ ժողովուրդն լսելի ընելէ յետոյ (Յովհ. ԺԲ. 20-36), մեկնեցաւ տաճարէն։

2. Այս մարգարէութիւն ճշդիւ կատարուեցաւ. Տիտոս, յետոյ կայսր Հռովմայ, կործանեց Երուսաղէմն ու այրուեցաւ տաճարը յամին 70։ Յովսէպոս կըգրէ. «Այնպիսի էր աւերակը, որ չէր կարելի հաւատալ թէ երբէք հոն եղած էր բնակութիւն»։ Ե՞րբ Յիսուսի ցոյց տուին աշակերտք տաճարին շէնքը, Ծործորեցի կը գրէ. «Զի լուան ի նմանէ թէ թողեալ լիցի տունն ձեր աւերակ և այգին տացէ այլոց, երբ զարմանալով իմն մատուցեալ ցուցանէին նմա զգեղեցկութիւն տաճարին և զամրութիւն, թէ զիարդ այնչափ գեղեցկութիւն ապականիցի և ազգի ազգի նիւթք և հնարք արուեստիցն հաստահեղոյս վիմօք ամրացեալ և աշտարակօք զարդարեալ՝ տապալիցի»։ Տաճարն էր քառակուսի, 400 ոտք լայն և 600 ոտք երկայն. քարերն էին 45 արմկաչափ երկայն, 5 արմկաչափ բարձր, և լայնութեամբ 6։ Պատը Մօրիա լերան երեք կողմէն կը բարձրանար։

3. Այսինքն Յիսուս երբ, ի՞նչ նշանով պիտի գայ և յայտնուի իբր Մեսիա, Երուսաղէմը կործանելու և աշխարհիս վերջ տալու համար։ Ձիթենեաց լեռն էր յարևելս տաճարին, որմէ բարձր էր գրեթէ 300 ոտք և որմէ կը բաժնուէր Կեդրոնի հեղեղատով։

Digitized by Google

բաներ. զգոյշ եղէք մի խռովիք, վասնզի այն ամեն բա-
ները պէտք է որ ըլլան, բայց դեռ վերջը չէ ։ 7 Ազգ ազ-
գի վրայ պիտի ելլէ եւ թագաւորութիւն թագաւորութեան
վրայ եւ տեղ տեղ սովեր ու ջարդեր եւ ժաժեր պիտի ըլ-
լան ։ *8 Սակայն եւ այն ամէնը ցաւերուն սկիզբն է ։ *9
Այն ատեն զձեզ պիտի մատնեն նեղութիւններու եւ զձեզ
պիտի սպաննեն եւ իմ անունիս համար բոլոր ազգերուն
ատելի պիտի ըլլաք ։ *10 Եւ այն ատեն շատեր պիտի գայ-
թակղին եւ իրար պիտի մատնեն եւ իրար պիտի ատեն ։
*11 Եւ շատ սուտ մարգարէներ պիտի ելլեն եւ շատերը
պիտի մոլորեցընեն *12 եւ անօրէնութիւնը շատնալուն հա-
մար շատերուն սէրը պիտի ցամքի ։ *13 Բայց ով որ մին-
չեւ վերջը համբերէ, ան պիտի ապրի ։ *14 Եւ արքայու-

---

4. Յիսուս կը յորդորէ իրենները զգուշանալ և չխաբուիլ երբէք, միշտ արթուն և պատրաստ սպասել մի միայն իւր գալստեան։

5. Յովսէպոս կը վկայէ թէ Հրէաստան լի էր յայնժամ խաբեբայներով, որոնցմէ շատ մարդիկ հրապուրուելով ժամանակ առ ժամանակ յապստամբութիւն գրգռեցան և Հռովմայեցիներէն չարաչար պատժուեցան։

6. Ըստ վկայութեան օտար պատմագրերու, Տակիտոսի, մանաւանդ Հրեայ Յովսէպոսի նախ քան զաւեր Երուսաղեմի՝ Յիսուսի այս խօսքերը կատարուեցան ։ Զօրս կայսերք բանի մահուան դատապարտուեցան գրեթէ տարի ու կէսուան մէջ ։ Խռովութիւններ և պատերազմներ անդադար յաճախեցան։ Պաղեստինի Կեսարիայի մէջ Հրեայք և Ասորիք կռուեցան և սպաննուեցան 20,000 Հրեայք, նոյնպէս ի Սելևկիա 50,000 է աւելի ։ Կը յիշուին սովեր և ժանտամահ, մինչ զի միայն ի Հռովմ մեռան 30,000 մարդիկ։ Կը յիշուին ժաժեր, որով կործանեցան շատ քաղաքներ և ամրապատ աւաններ յԱքայիա, ի Կիպրոս և ի Մակեդոնիա, ի Հռովմ, ի Կրետէ և այլուր, նաև յԵրուսաղէմ, յամի 67։ Ղուկաս կը յաւելու թէ երկնքէն մեծամեծ նշաններ պիտի ըլլան (ԻԱ. 11)։ Ըստ վկայութեան Յովսէպոսի եղաւ այս ևս, զի երկնքէն գիսաւոր աստղ մը երևցաւ և տևեց տարի մը ։ Բաղարջակերաց տօնին առաջին օրը լոյս ծագեցաւ և գիշերն եղաւ որպէս ցերեկ, և այս լոյս շրջապատեց տաճարը ժամերով։ Տաճարին դուռը, զոր հազիւ կրնային բանալ քանի չափ մարդիկ, յանկարծ ինքնին բացուեցաւ և քանի մը օրէն երեկոյին տեսնուեցան կառքեր և զինուորական գունդեր, որք կարծես թէ ամպերուն մէջէն թռչելով կը վազէին քաղաքներ պաշարելու։ Պէնտէկոստէի օրը տաճարին մէջ ձայներ լսուեցան. «Երթա՛նք աստի»։ Երուսաղեմի աւերէն չորս տարի առաջ մարդ մը երևելով և դէս ու դէն վազվռտելով կ'ա-

Digitized by Google

թեան այս աւետարանը պիտի քարոզուի բովանդակ աշ-
խարհի մէջ, բոլոր հեթանոսներուն վկայութիւն ըլլալու
համար, եւ յետոյ պիտի գայ վերջը։
*15 Ուրեմն երբ տեսնէք աւերածին պղծութիւնը որ
ըսուած է Դանիէլ մարգարէի ձեռամբ, որ սուրբ տեղւոյն
մէջ կը կենայ. ով որ կը կարդայ, թող իմանայ։ *16 Այն
ատեն որոնք որ Հրէաստանի մէջ են, լեռները թող փախ-
չին։ *17 Եւ ով որ տանիքի վրայ կը կենայ, թող չիջնէ
իր տունէն բան մը առնելու համար։ *18 Եւ ով որ արտի
մէջ է, թող ետ չդառնայ իր հագուստները առնելու հա-
մար։ *19 Բայց այն օրերուն մէջ վա՜յ յղիներու եւ կաթն-
տուներու։ *20 Աղօթքի կեցէք, որ ձեր փախուստը
ձմեռը չըլլայ եւ ոչ շաբաթ օրը։ *21 Որովհետեւ այն ա-

ղաղակէր. «Վա՜յ քաղաքին, վա՜յ ժողովրդեան, վա՜յ սուրբ տեղւոյն»։ Այս մարդը որքան որ ծեծուեցաւ և չարչարեցաւ, որ լաէ, այլ ամբողջ եօթը տարի և հինգ ամիս շարունակեց, մինչև որ երբ պարսպին վրայէն՝ ուր վայերը կը կարդար, թշնամի բանակի քարաձիգ մեքենայէն արձկուած քարէ մը զարնուելով՝ մեռաւ, աղաղակելով. «Վա՜յ ինձ ևս»։

8. Հին տնտեսութիւնը կործանելու համար այս ամէնն էին ուրեմն ըս-կիզբն այն երկանց, որով պիտի ծնէր նորը։

9. Այժմէն կը զուշակէ Յիսուս թէ իրեններն ո՛րքան պիտի հալածուին և լինին ատելի։ Քրիստոնեայք սկսան չարչարուիլ և սպաննուիլ (Գործք. ԻԸ. 22։ Ա. Պետր. Բ. 12։ Գ. 16)։ Հեթանոսք կ՚ատէին քրիստոնեայները, որպէս կը գրեն Տակիտոս և բոլոր ժամանակակից հեթանոս և քրիստոնեայ պատմագրեր։

10. Հալածանաց երեսէն շատերը, ոչ թէ ամէնքը, ոչ թէ միայն պիտի ուրանային զՔրիստոս, այլ և պիտի մատնէին իրենց ընկերները. և ո՞ր դարու մէջ չեն եղած այսպիսիներ։

11. Առաքեալք կը յիշեն թէ եղան այսպիսիներ (Հռովմ. ԺԶ. 17.18 Գաղ. Ա. 6.8։ Բ. Կորնթ. ԺԱ. 13։ Ա. Տիմ. Ա. 6-20։ Բ. Տիմ. Բ. 18։ Գ. 6-8։ Ա. Յովհ. Բ. 18. 26։ Դ. 1-5)։ Ոչ թէ քրիստոնեայներուն, այլ և Հըր-եայներուն մէջ շատ խաբեբայներ երևցան, որք կը պնդէին Երուսաղեմի պաշարման ատեն, թէ երկնքէն օգնութիւն պիտի գայ։

12. Անօրէնութիւնք պիտի շատնային և ջերմին սէրն առ Աստուած պիտի ցրտանար. տկարութիւն ի հաւատս (Բ. Տիմ. Ա. 15։ Եբր. Ժ. 25։ Բ. Պետ. Բ. 1-3։ Յայտ. Բ. 4։ Գ. 1-19)։

13. «Այլ որք մինչ ի մահ զուն եղեալ վշտացն համբերեն, նոքա կեան

Digitized by Google

տեն մեծ նեղութիւն պիտի ըլլայ, որուն նմանը աշխարհի
արարածներուն սկիզբէն ի վեր մինչեւ հիմայ չեղաւ եւ
ալ պիտի չըլլայ ։ *22 Եւ թէ որ այն օրերը չքիչնային, ա-
մէն մարմին պիտի չապրէր . բայց ընտրեալներուն համար
այն օրերը պիտի կարճընան ։ *23 Այն ատեն թէ որ մէկը
ձեզի ըսէ . «Ահա հոս է Քրիստոսը կամ հոն». մի հաւա-
տաք ։ *24 Որովհետեւ սուտ Քրիստոսներ եւ սուտ մար-
գարէներ պիտի ելլեն, եւ շատ մեծ նշաններ ու հրաշքներ
պիտի ցոյց տան , մինչեւ որ մոլորեցնեն , թէ որ հնար ըլ-
լայ , ընտրեալներն ալ ։ 25 Ահա ձեզի առաջուց ըսի ։ *26
Բայց թէ որ ըսեն ձեզի, «Ահա անապատի մէջ է». մի ելլէք.
եւ թէ «Ահա ամբարներու մէջ է». մի հաւատաք ։ *27 Ո-
րովհետեւ ինչպէս փայլակը որ արեւելքէն կ'ելլէ եւ մին-
չեւ արեւմուտք կ'երեւնայ , այնպէս պիտի ըլլայ Որդւոյ

տատ հարուստ սիրոյն օրինօք, և անդ յանապատ կեանսն Թագաւորեսցեն » (Ծործորեցի)։

14. Արդարև Աւետարանը քարոզուեցաւ կարճ ժամանակի մէջ և ծաւալեցաւ ամէն ուրեք, որպէս Առաքեալն իսկ կը վկայէ (Հռովմ. Ժ. 18։ Կող. Ա. 6. 23), որով և վերջացաւ հին տնտեսութիւնը։

15. Դանիէլ գուշակած էր արդէն այս պղծութիւնն (Թ. 26-27), և եղաւ Հռովմէական բանակին ձեռամբ , զի Հրեայք բոլոր ազգերը պիղծ կը համարէին։ Իսկ տաճարը պղծեցին այն կատաղի Հրեայք, նախանձայոյզ կոչուածներ, որք զիրար բզքտեցին նոյն իսկ տաճարին մէջ։

16. Քրիստոնեայք հաւատալով Յիսուսի այս մարգարէութեան, փախան ի Պէլլա, յաւան Բերէայի։

17. Աճապարել պէտք էր, թողլով ամէն բան, տուն ու կալուած. ամէն ոք իւր կեանքը փրկելու համար փախչելու էր։

18. Տանիքի վրայ և արտի մէջ գտնուիլն է խօսքի ձեւ, որ կը նշանակէ յապահովի ըլլալ։

19. Յղի և ստնտու կիներու յոյժ դժուարին է փախչիլը։

20. Եւ արդարև Երուսաղեմի պաշարումն սկսաւ կանուխէն, ամրան սկիզբէն։

21. Սոսկալի եղան նեղութիւնք։ Ահաւոր սովուն երեսէն շատեր լլկեցան ու մեռան ։ Յովսէպոս կը գրէ թէ կին մը , հարուստ եւ ազնուական, ստիպուեցաւ իւր զաւակը մորթել և ուտել ։ Բռնուած գերիներէն շատեր տանջուեցան և սպաննուեցան , շատերն ալ խաչուեցան և այնքան բազմութեամբ որ խաչերուն համար տեղ չկար և խաչ չէր բաւեր անթիւ մարմին-

Digitized by Google

մարդոյ գալուստը *28 վասնզի ուր որ դի կայ, հոն արծիւներ
պիտի ժողովին ։ *29 Այն նեղութեան օրերէն յետոյ շուտ
մը արեւը պիտի խաւարի եւ լուսինն իր լոյսը պիտի չտայ,
եւ աստղերն երկնքէն պիտի ընկնին եւ երկնքի զօրու-
թիւնները պիտի շարժին ։ *30 Եւ յետոյ Որդւոյ մարդոյ
նշանը պիտի երեւնայ երկնքին վրայ, եւ այն ատեն բոլոր
ազգերը կոծ պիտի ընեն. եւ երկնքի ամպերուն վրայէն
զօրութեամբ եւ շատ փառքով Որդին մարդոյ եկած պիտի
տեսնեն ։ *31 Եւ պիտի ղրկէ իր հրեշտակները մեծ փողով,
եւ պիտի ժողվեն անոր ընտրեալները չորս հովերէն՝ եր-
կնքի ծայրերէն մինչեւ անոնց միւս ծայրերը ։ *32 Թզե-
նիէն սորվեցէք առակը, որովհետեւ երբ անոր ոստերը
կակուղնան եւ տերեւ ցցուի, գիտէք թէ ամառը մօտ է ։
33 Նոյնպէս եւ դուք երբ տեսնէք այս ամէնը, գիտցէք որ

ներու համար։ 1,000,000 է աւելի Հրեայք ջարդուեցան և 100,000 Հրեայք գերի տարուեցան։

22. Կարճ տեւեց պաշարումը, գրեթէ հինգ ամիս. Տիտոս զօրավար, յետոյ կայսր Հռովմայ, զարմանօք գոչեց. « Ոչ այլ ոք, այլ Աստուած Հրեայներն այս ամրութիւններէն դուրս հանեց » . այնքան ամրապատ էր Երուսաղէմ ։ Ընտրեալներն էին նոյն իսկ Հրեայ ազգին մէջէն նորա, որք յետոյ, ապագայ ժամանակներու մէջ, պիտի հաւատային Քրիստոսի, ուրեմն խպառապուռ պիտի չջնջուէին Հրեայք։

23. Յիսուս վերստին կը կրկնէ, ինչ որ արդէն խօսեցաւ (համար 4 - 5)։

24. Սուտ քրիստոսներէ և սուտ մարգարէներէ ընտրեալք պիտի չխաբուէին, Աստուծոյ պահպանութեամբը (Յովհ. Ժ. 28 - 29) ։

26. Ըստ վկայութեան Յովսէպոսի խաբեբայք ժողովրդեան շատերը տարին յանապատս, և կամ գաղտնի տեղերու մէջ պահուըտելով՝ ժողովուրդը հրապուրող և յապստամբութիւն գրգռող համբաւներ կը հանէին։

27. Յիսուս պիտի գայ միւսանգամ և պիտի երեւի ամէն ուրեք։ Շատեր կը մեկնեն թէ Յիսուսի այս գալուստն է վերջին դատաստանի համար, թէ և եղաւ Երուսաղեմի կործանման ատենը ևս ։

28. Մեկնողներ ևս կան թէ մեղաւորներու մարմիններուն վրայ պիտի թառէին Աստուծոյ զօրքը այսինքն հրեշտակները, վերջին դատաստանի օրը, իբր պաշտօնեայներ աստուածային արդարութեան ։ Աստուած չէր ղրկեր Հռովմայեցիներն, եթէ Հրեայք ի հաւատս կենդանի եղած ըլլային։ Այսպէս մեր մարմիններ կեր կը լինին չարին, կը փճանան փորձութեանց մէջ, եթէ մեր մաքուր հոգիք չկազդուրեն մարմինը, առողջ չպահեն սուրբ բարոյական ով։

Digitized by Google

մօտ է, դռներուն քով։ *34 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ այս
ազգը պիտի չանցնի, մինչեւ որ այս ամէնը ըլլայ։ 35 Եր-
կինք ու երկիր պիտի անցնին եւ իմ խօսքերս պիտի չանց-
նին։ *36 Բայց այն օրուան եւ ժամին համար մէկը չգի-
տեր, ոչ երկնքի հրեշտակները եւ ոչ Որդի, բայց միայն
Հայր։

*37 Բայց ինչպէս որ Նոյի օրերը, այնպէս պիտի ըլլայ
Որդւոյ մարդոյ գալուստը։ 38 Որովհետեւ ինչպէս որ այն
օրերուն մէջ ջրհեղեղէն առաջ, կ'ուտէին ու կը խմէին,
կը կարգէին ու կը կարգուէին, մինչեւ այն օրը՝ երբ Նոյ
տապանը մտաւ, 39 եւ չգիտցան մինչեւ եկաւ ջրհեղեղը
եւ ամէնքը ջնջեց. այնպէս եւ պիտի ըլլայ Որդւոյ մարդոյ
գալուստը։ *40 Այն ատեն թէ որ ագարակի մէջ երկու
հոգի ըլլան, մէկը պիտի առնուի եւ միւսը պիտի ձգուի։

---

29. Ահռելի կը նկարագրուի մեղաւորներուն դատապարտութիւնը։ Լուսնի խաւարիլն ու երկնային զօրութեանց շարժիլն էին նշանակ թէ որպիսի ահեղ փառօք պիտի գար Որդի մարդոյ։ Բաբելոնի կործանումը (Ես. ԺԳ.10), Եդոմի աւերը (Ես. ԼԴ. 4-5) յիշուած էին կանուխէն և արդարեւ եղան, որպէս գուշակած էին մարգարէք։ Այլ Երուսաղեմինը կարի ահռելի եղաւ, որպէս կը պատմէ Յովսէպոս Հրեայ ականատես պատմիչ։

30. Նշանն էր խաչը, որպէս կը մեկնեն բոլոր Ճառընտիրք և Շարականք։

31. Հրեայք սովոր էին ժողով գումարել ի ձայն փողոյ (Ղեւտ.9։ Թիւք, Ժ. 2։ Դատ. Գ. 27)։ Հին տնտեսութիւնն իսպառ կործանուելով՝ Նորը փողով պիտի հռչակուէր. յաղթանակ քրիստոնէութեան։ Նոր եկեղեցին պիտի կազմուէր, քանի որ իւր պաշտօնեայք ի մի պիտի հաւաքէին բոլոր ցանուցիր մարդկութիւնը։

32. Յիսուսի գալստեան օրը գիտնալու համար աշակերտք ս խնդրէին զժամանակն և զօրն Տէր ճշգրիտ ցանկային լսել, որ և գիտացեալ զկարծի-սըն, զթզենին առնու (օրինակ) թէ ոչ յետ բազում ժամանակաց լինի, քանզի յորժամ Նորա ոստքն պտկին և տերեւն երեւի, գիտէք թէ ամառն մերձեալ է, Նոյնպէս յետ ասացեալ նեղութեանցս՝ հասեալ է անդորրութիւնն եւ դիւրութիւնն, զի որպէս այնմ՝ հարկ է և այսմ լինել առանց խափանածուի» (Ծործորեցի)։ Հին տնտեսութեան ձմեռը պիտի վերջանար և Նորին ամառը պիտի յաջորդէր։

34. Ի մի բան՝ սա ճշմարիտ է թէ Երուսաղեմի կործանումը պիտի կատարուէր և Տէրը պիտի գար թէ յայնժամ եւ թէ վերջին դատաստանի օրը. այլ ո՞ր օրն ու ժամը. — Յիսուս չորոշեց, այլ խոստովանեցաւ թէ Հրեայ

Digitized by Google

41 Եւ թէ որ երկու հոգի մէկ աղօրիքի մէջ աղան, մէկը
պիտի առնուի եւ միւսը պիտի ձգուի։
42 Արթուն կեցէք, վասնզի չէք գիտեր թէ ո՞ր ժամին
մէջ ձեր Տէրը կուգայ։ *43 Զայն գիտցէք որ թէ որ տա-
նուտէրը գիտնար որ պահուն գող կուգայ, կը հսկէր եւ
թող չէր տար իր տանը ական բանալու. 44 Ասոր համար
եւ դուք պատրաստ եղէք, որովհետեւ որ ժամուն մէջ որ
դուք չէք կարծեր, Որդին մարդոյ կուգայ։ *45 Իսկ հաւա-
տարիմ եւ իմաստուն ծառան ո՞վ է, զոր իր Տէրը իր ծա-
ռաներուն վրայ կեցուց, անոնց ժամանակին կերակուր
տալու համար։ 46 Երանի այն ծառային, որ իր տէրը ե-
կած ատենը՝ զինքն այնպէս ըրած պիտի գտնէ։ 47 Ճշմա-
րիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ իր բոլոր ստացուածներուն վրայ
զանի պիտի կեցնէ։ *48 Բայց թէ որ այն չար ծառան իր

ազգը պիտի մնայ, «Զի են ոմանք, որք աստ կան, որք մի ճաշակեսցեն զմահ, մինչեւ տեսցեն զՈրդի մարդոյ եկեալ արքայութեամբ իւրով» (Ծործորեցի)։

36. Ծործորեցի գեղեցիկ կը գրէ. «Ծածկեաց, զի արթուն լինիցիմք»։

37. Ինչպէս Նոյի ժամանակն ամէն մարդ յանկարծ տեսաւ ջրհեղեղը, այսպէս պիտի տեսնուի յանկարծ Քրիստոսի գալուստն ի դատաստան։

40. Մին պիտի առնուի եւ միւսը ձգուի. «Որ ըստ հաճոյիցն Աստուծոյ գործէ և ոչ հոգովք աշխարհականօք, որպէս Նոյ եւ Աբրահամ, այնպիսին ամպովք ընկալցի յարքայութիւնն. իսկ որ մարմնական ցանկութեամբ, որպէս Կայէնն գործունեայ լինիցի, ի բաց ընկեսցի ի վերին կենաց» (Ծործորեցի)։ Մեղաւորք եւ արդարք իրարմէ պիտի զատուին, ուրեմն միշտ արթուն մնալու ենք, քանի որ չենք գիտեր թէ Տէրն երբ պիտի գայ։

43. Յիսուս այս երկու առակներով զմեզ կրկին կը յորդորէ յարթնութիւն։ Աստուած զմեզ աշխարհիս տանուտէր կարգած է, ուստի արթնութեամբ հսկելու ենք, որ գողը այսինքն սատանայն չմտնէ հոն։

45. Նա որ օժտուած է գերազոյն շնորհօք, պարտի իւր նմաններուն, մանաւանդ իրմէ տկարագոյններուն հոգ տանիլ. այս է հաւատարիմ ծառայութիւնն յանուն Աստուծոյ։

48. Իսկ ով որ չըներ այսպէս, այսինքն չար կը գործէ չարերու հետ մոլելով, սաստիկ պիտի պատժուի. մէջ տեղէն կտրուիլն էր տեսակ մը ծանրագոյն պատիժ (Դան. Բ. 5։ Գ. 29։ Եբր. ԺԱ. 37)։

51. Ուրեմն բոլոր անհաւատարիմ մարդիկ պիտի պատժուին միշտ, «կեղծաւորներու» հետ ի միասին։

Երուսաղեմի աւերն ու Քրիստոսի վերստին գալուստն ի դատաստան կը պատմեն Մարկոս (ԺԳ. 1-37) և Ղուկաս (ԻԱ. 1-37)։

Digitized by Google

սրտին մէջ ըսէ . «Իմ տէրս իր գալը կ'ուշացնէ»․ եւ սկսի
իր ծառայակիցները ծեծել , ուտէ ու խմէ գինովներու հետ ։
50 Այն ծառային տէրը պիտի գայ այն օրը՝ երբ չսպասեր,
եւ այն ժամին՝ զոր չգիտեր . 51 Եւ զանի մէջտեղէն պիտի
կտրէ եւ անոր բաժինը կեղծաւորներուն հետ պիտի դնէ․
հոն պիտի ըլլայ լալ եւ ակռաներու կրճտել ։

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

*1 Այն ատեն երկնքի թագաւորութիւնը պիտի նմանի
տասն կոյսերու, որոնք իրենց լապտերները առնելով հարսն
ու փեսան դիմաւորելու ելան ։ *2 Անոնցմէ հինգը յիմար
եւ հինգը իմաստուն էին ։ *3 Յիմարները առին լապտեր-
նին եւ իրենց հետ ձէթ չառին ։ *4 Բայց իմաստուններն
ամաններով ձէթ առին իրենց լապտերներուն հետ ։ *5 Եւ
փեսան ուշանալուն համար ամէնքը մրափեցին ու քնա-
ցան ։ *6 Եւ կէս գիշերուան մէջ ձայն եղաւ . «Ահա փե-
սան կուգայ . ելէք անոր առջեւ» ։ 8 Կ'ըսեն յիմարներն
իմաստուններուն . «Տուէք մեզի ձեր այդ իւղէն , վասնզի
մեր այս լապտերներն ահա կը մարին» ։ *9 Պատասխան
տուին իմաստուններն ու կ'ըսեն . «Կարելի է որ մեզի ու
ձեզի բաւ չըլլայ․ ուստի գացէք վաճառականներուն եւ

---

1. Տասն կոյսերու առակի իմաստն այս է թէ Եկեղեցին կ'սպասէ Քրիստոսի գալստեան։ Որովհետև քրիստոնեայք հեթանոսական պղծութիւններէ զերծ են, ուստի կ'անուանուին կոյս ։

2. Իմաստուն նոքա են , որք իրենց աստուածատուր ձիրքերը ա՛լ աւելի արգասաւորած են, շահած են իւղ այսինքն Սուրբ Հոգւոյն շնորքը ։

3. Իսկ նոքա են յիմար , որք միևնոյն ձիրքերը չեն բնաւ աճեցուցած, ի հաւատս թերի գտնուելով ։

4. Փեսայն՝ Քրիստոս է, որոյ գալուստն իսկ և իսկ չէ։

5. Քունն է հանգիստ․ մարդ երբ կը դադրի յուսալէ, այլ ևս չգործեր ։

6. Դատաստանի օրն այդ ձայնը պիտի հնչէ և յայնժամ արդարք իրենց վառ լապտերներով — հոգւոյն գործերով — պիտի դիմաւորեն փեսայն ։

8. Այսպէս են այն մարդիկ , որք հաւատոյ լոյսն ընդունելէ յետոյ , անհոգ մնացած են, և կարօտը պիտի քաշեն այն փառաց, զորս սուրբք պիտի վայելեն ։

Digitized by Google

ձեզի գնեցէք»։ *10 Երբ անոնք գնելու գացին, փեսան եկաւ
ու պատրաստ եղողներն անոր հետ մտան հարսնիքը եւ
դուռը գոցուեցաւ։ *11 Յետոյ կուգան եւ միւս կոյսերը ու
կ'ըսեն. «Տէ՛ր, ո՛վ Տէր, բաց մեզի»։ 12 Ան պատասխան
տուաւ ու կ'ըսէ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ զձեզ չեմ
գիտեր»։ 13 Արթուն կեցէք, որովհետեւ չէք գիտեր օրն
ու ժամը։

*14 Ինչպէս որ մարդ մը հեռու երկիր երթալով, կը
կանչէ իր ծառաները եւ իր ստացուածները անոնց տուաւ.
*15 մէկուն տուաւ հինգ քանքար ու մէկուն երկուք և մէկուն
մէկ. ամեն մէկին իր կարողութեանը համեմատ. եւ գնաց։
16 Ան որ հինգը առաւ, շուտով գնաց, անոնցմով գործ ըրաւ
եւ ուրիշ հինգ ալ շահեցաւ։ 17 Նոյնպէս այն որ երկուքը
——— շահեցաւ ուրիշ երկուք ալ։ 18 Եւ որ մէկն առաւ
գնաց, գետինը փորեց եւ իր տէրին արծաթը պահեց։ *19
Շատ ժամանակէ յետոյ կուգայ այն ծառաներուն տէրը եւ
անոնցմէ հաշիւ կ'ուզէ։ *20 Եւ այն որ հինգ քանքարը
առաւ, ուրիշ հինգ քանքար ալ բերաւ ու կ'ըսէ. «Տէ՛ր,
ինծի հինգ քանքար տուիր, ահա հիմայ ուրիշ հինգ քան-
քար ալ վրան շահեցայ»։ 21 Կ'ըսէ անոր իր տէրը. «Ապ-
րիս, ո՛վ բարի ու հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ այդ
քիչ բանին մէջ հաւատարիմ ես, շատ բաներու վրայ զքեզ

---

9. Ոչ ոք իւր շնորհաց պաշարէն կրնայ ուրիշին բաժին տալ, վասնզի ինքն ա՛լ աւելին ունենալու տենչն ունի. խրատ կարելի է տալ, որպէս ըրին իմաստուն կոյսերն, այլ սակայն անօգուտ էր, քանի որ գիշեր էր, խանութները գոց էին, այսինքն աշխարհս վերջացած էր և Տէրն եկած էր։

10. Դուռը կը փակուի, բայց այժմ բաց է այդ դուռը և ով որ ուզէ, կրնայ մտնել։

11. Երբ այդ դուռն փակուի յաւիտեան, յայնժամ ոևէ աղաչանք անօգուտ են, ինչպէս մեծատունին աղերսն առ Աբրահամ անօգուտ եղաւ (Ղուկ. ԺԶ. 19-31)։

13. Արթուն մնալու համար սա Շարականը յեղյեղելու ենք. «Պայծառացո՛, Տէր, զլապտերս հոգւոց մերոց» (Կանոն Աւագ-երկուշաբթու)։

14. Իմաստուն և յիմար կոյսերուն առակով կը յորդորուինք յարթնութիւն, իսկ այս տաղանդներու առակով ի գործ լինել, գործել բարի։ Քրիստոս Թողուց աշխարհս յանձնելով իւր եկեղեցին իւր աշակերտներուն (Եփես. Դ. 7 13)։

Digitized by Google

պիտի կեցընեմ, մտիր տէրիդ ուրախութեանը մէջ։ 22 Եւ
այն որ երկու քանքար առած էր, մօտենալով կ'ըսէ. «Տէր,
ինծի երկու քանքար տուիր, ահա ուրիշ երկու քանքար-
ներ ալ՝ զոր շահեցայ։» 23 Իր տէրն անոր կ'ըսէ. «Ապ-
րիս, ո՜վ բարի եւ հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ այդ
քիչ բանին մէջ հաւատարիմ ես, շատերուն վրայ զքեզ
պիտի կեցնեմ. մտիր քու տէրիդ ուրախութեանը մէջ։
24 Եւ այն որ մէկ քանքար առած էր, մօտենալով կ'ըսէ.
«Տէր, գիտէի որ դու խիստ մարդ մը ես, կը քաղես զայն զոր
չցանեցիր եւ կը ժողվես, ուր չցրուեցիր. 25 Վախցայ,
գացի եւ պահեցի քու քանքարը գետնի մէջ. ուստի ահա
քուկդ քեզի»։ 26 Տէրը պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ ա-
նոր. «Չար ու վատ ծառայ, գիտէիր որ կը քաղեմ ուր չը-
ցանեցի եւ կը ժողվեմ, ուր չցրուեցի. 27 Պէտք էր քեզի
իմ ստակս սեղանաւորներուն տալ եւ ես գալով տոկոս-
ներովը պահանջէի իմս։ *28 Ուրեմն առէք անկէ այդ քան-
քարը, եւ տուէք անոր որ տասը քանքար ունի։ 29 Վասն-
զի ով որ ունի, պիտի տրուի եւ պիտի աւելնայ. եւ ով որ
չունի եւ ինչ որ ունենայ, անորմէ պիտի առնուի։ *30 Եւ
այդ անպիտան ծառան դրսի խաւարը հանեցէք». հոն պի-
տի ըլլայ լալ եւ ակռաներու կրճտել։

---

15. Քանքարն է իբր Օսմ. 350 ոսկի։ Աստուած ամէնուն կը շնորհէ չափով։

16. Աստուծոյ պարգեւները, մեր ձիրքերը շահագործելու պարտքն ունինք. աճելու են սրբութեան և առաքինութեան մէջ։

18. Մարդ որքան որ դոյզն ստանայ շնորհ Աստուծմէ, զայն սակայն աճեցնելու է գործածելով, այսինքն դոյզն բարեգործութիւնն իսկ՝ հաճելի է Աստուծոյ։

19. Պիտի գայ Քրիստոս և յայնժամ լիազոյնս պիտի վարձատրէ զնոսա, որք լիազոյն շնորհօք փայլեցան յաշխարհի աստ և զորս ճաղորդ կ'ընէ իւր ուրախութեան այսինքն արքայութեան։

24. Կան մարդիկ, որք կը զանգատին թէ Աստուած քիչ կուտայ և շատ կը պահանջէ, և թէ մինչդեռ մեղսամէտ բնութիւն տուած է, կը պահանջէ սրբութիւն. կը պահանջէ պտուղներ, մինչդեռ ցանած չէ, ուստի զԱստուած անիրաւ կարծելով՝ կը մնան անփոյթ։ Նոքա չեն յիշեր թէ Աստուած, ո՜րքան բարի է, քանի որ մեզի տուած է տաղանդներ, առողջութիւն և իմաստութիւն, զորս յարգելով և գործածելով ա՛լ աւելի կ'օրհնուինք Աստուծմէ։

Digitized by Google

*31 Եւ երբ Որդի մարդոյ գայ իր փառքով եւ բոլոր
հրեշտակները անոր հետ, այն ատեն իր փառաց աթոռը
պիտի նստի։ 32 Եւ անոր առջեւ պիտի ժողվին բոլոր
ազգերը եւ զանոնք իրարմէ պիտի զատէ, ինչպէս հովիւը
կը զատէ ոչխարներն այծերէն։ 33 Եւ ոչխարները իր աջ
կողմը պիտի կեցնէ, եւ այծերը ձախ կողմը։ *34 Այն ա-
տեն Թագաւորն անոնց պիտի ըսէ որոնք իր աջ կողմն են.
«Եկէք իմ Հօրս օրհնածները, աշխարհիս սկզբէն ի վեր ձեզի
պատրաստուած արքայութիւնը ժառանգեցէք։ 35 Որով-
հետեւ անօթեցայ եւ ինծի ուտելիք տուիք. ծարաւեցայ
եւ ինծի խմցուցիք. օտարական էի եւ զիս ընդունեցիք.
36 մերկ՝ եւ զիս հագուեցուցիք. հիւանդ էի եւ զիս տե-
սաք. բանտի մէջ էի եւ իմ քովս եկաք»։ *37 Այն ատենը
արդարներն անոր պատասխան պիտի տան եւ ըսեն. «Ով
Տէր, ե՞րբ զքեզ անօթի տեսանք ու կերակրեցինք, կամ
ծարաւցած եւ խմցուցինք։ 38 Ե՞րբ զքեզ օտարական
տեսանք եւ ընդունեցինք, կամ մերկ եւ հագուեցուցինք։
39 Ե՞րբ տեսանք զքեզ հիւանդ կամ բանտի մէջ եւ քեզի
եկանք»։ 40 Թագաւորը պատասխան պիտի տայ եւ ըսէ
անոնց. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. որովհետեւ այս իմ պզտ-
տիկ եղբայրներէս մէկուն ըրիք, ինծի ըրիք»։

---

26. Եթէ Աստուած խիստ է, ուրեմն ալ աւելի զգուշաւոր ըլլալու ենք. Աստուած կը պահանջէ մենէ իրենը այն համեմատութեամբ ու չափով, զոր տուած է (Բ. Կորնթ. Ը. 12)։ Ծործորեցի կը յաւելու. «Փոխ տալ այնոցիկ որ պէտս ունէին . . . աւանդել զշնորհն հաւատարիմ մարդոց, որ կարող էին և զայլս ուսուցանել, ի վարդապետս հմուտս»։

28. Այսպէս նա որ ի հաւատս առաջին կը հանդիսանայ, պիտի առնու աւելին, վասն զի ճշմարտութիւնն այս է թէ չունեցողին ունեցածը, ունեցողը պիտի առնու, ուրեմն չունեցող կը նշանակէ այն որ ունի, բայց չը գործածեր, ուստի և իրօք չունի (ԺԳ. 12)։

30. Այսպէս պիտի դատապարտուին բոլոր անհոգ և անպիտան մարդիկ։

31. Յետոյ Յիսուս կը յաւելու թէ պիտի գայ և ընէ վերջին դատաստանը։

32. Տեսարա՜ն սքանչելի, բովանդակ մարդկութիւնն անդ ներկայ, զորս հրեշտակք (ԺԳ. 49) իրարմէ պիտի զատեն։ Ոչխարներն, այսինքն արդարները Յիսուսի աջ կողմը պիտի կենան. աջակողմն է պատուաւոր տեղ (Եփես. Ա. 20), իսկ մեղաւորները ձախ կողմը։

Digitized by Google

*41 Այն ատեն պիտի ըսէ եւ անոնց որոնք ձախ կողմն
են . «Գացէք ինէ, անիծեալներ , յաւիտենական կրակին
մէջ , որ պատրաստուած է սատանային եւ անոր հրեշտակ-
ներուն ։ 42 Որովհետեւ անօթեցայ եւ ինծի ուտելիք չը-
տուիք . ծարաւեցայ եւ ինծի չխմցուցիք ։ 43 Օտարական
էի եւ զիս չխնամեցիք . մերկ էի եւ զիս չհագուեցուցիք .
հիւանդ եւ բանտի մէջ էի , եւ զիս չտեսաք« ։ 44 Այն ա-
տեն եւ անոնք պատասխան պիտի տան ու ըսեն. «Ով Տէր,
ե՞րբ զքեզ անօթի կամ ծարաւ կամ օտարական կամ մերկ կամ
հիւանդ կամ բանտի մէջ տեսանք եւ քեզի չծառայեցինք» ։
45 Այն ատեն անոնց պատասխան պիտի տայ ու պիտի ըսէ.
«Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի . որովհետեւ այս պզտիկներէն մէ-
կուն չըրիք , ինծի ալ չըրիք»։ *46 Եւ անոնք պիտի եր-
թան յաւիտենական տանջանքը , եւ արդարները յաւիտե-
նական կեանքը» ։

34. Թագաւորն Քրիստոս կը հրաւիրէ արդարները վայելել արքայութիւնը , թուելով նոցա իւրաքանչիւրին բոլոր բարի գործերը և գովելով նոցա առաքինի կենցաղը ։

37. Արդարք ոչ թէ պիտի խօսին, այլ պիտի զգան, որոց պիտի յաւելու Յիսուս . «Որովհետև այս իմ եղբայրներուս ամենէն պզտիկին ինչ որ ըրիք, ինծի ըրիք»։ Ո՜վ փրկութեան խօսք. գո՛զ բարութեան և առաքինութեան հեղեղ մըն է որ կ'ողողէ աշխարհս ։ Եղբայր կ'անուանէ Քրիստոս զմարդիկ առ հասարակ, որպէս զի ցոյց տայ թէ որքան ատելի բան է ամբարտաւանութիւնը ։

41. Յետոյ Յիսուս մեղաւորներուն կը սաստէ , պախարակելով նոցա ամուլ կենցաղը, անբարեգործ կեանքը, և զորս կը դատապարտէ յաւիտենական տանջանաց ։

46. Վարձք ու պատիժ թէև յաւիտենական, այլ նուազ կամ աւելի ըստ գործոց իւրաքանչիւր արդարոյ և մեղաւորի (Ղուկ. ԺԲ. 47 ։ Ա. Կորնթ. ԺԵ. 41. Դան. ԺԲ. 3) ։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

*1 Եւ եղաւ երբ Յիսուս այս ամէն խօսքերը լմնցուց՝
կ'ըսէ իր աշակերտներուն. *2 «Գիտէք որ երկու օրէն Զա-
տիկ կ'ըլլայ եւ Որդի մարդոյ կը մատնուի խաչը ելլելու»։
*3 Այն ատեն քահանայապետներն ու դպիրներն և ժո-
ղովրդեան ծերերը հաւաքուեցան քահանայապետի սրահին
մէջ, որուն անունն էր Կայիափայ։ 4 Եւ խորհուրդ ըրին
որ նենգութեամբ Յիսուսը բռնեն եւ սպաննեն։ *5 Բայց
կ'ըսեն թէ «Ոչ այս տօնին մէջ որ խռովութիւն չըլլայ
ժողովրդեան մէջ»։ *6 Եւ Յիսուս եկաւ Բեթանիա բորոտ
Սիմոնին տունը, *7 անոր կին մը մօտեցաւ որ ծանրագին

---

1. Երուսաղեմի աւերն ու աշխարհի կատարածը յիշատակելէ յետոյ, Յիսուս վերստին կը գուշակէ, այս անգամ շատ որոշ, թէ պիտի մատնուի ու խաչուի։

2. Պասէքը Զատիկ թարգմանած են մեր նախնիք, որպէս հին Իսրայէլ ազատուեցաւ Եգիպտական գերութենէ, նոր Իսրայէլ ևս ազատուեցաւ կամ զատուեցաւ մեղաց գերութենէն մահուամբ Գառինն։ Պասէքը Հրեայք կը կատարէին Ապրիլ, այժմ Նիսան, ամսոյ 14ի հինգշաբթի օրուան երեկոյին։ Պասէքի բուն եբրայեցերէնն է Փէսախ, որ է անցք (Ելք ԺԲ. 1-20)։

3. Քահանայապետք և ծերք կը ժողովէին Կայիափայի տան մէջ, ուրեմն ի ծածուկ, զի սանհետրինը կը գումարուէր միշտ տաճարի մէկ մասին մէջ, որ էր սրահ։ Կայիափայ քահանայապետութեան պաշտօն վարեց յամին 27-36։ Ինքն էր Սադուկեցի, և ոխերիմ Յիսուսի, որ ոչ թէ ջատագով էր յարութեան, այլև կը քարոզէր թէ ինքն է Մեսիայն, Տէր կենաց և մահու։ Սա յայնժամ անիրաւ վճռով դատապարտեց Յիսուսն ի մահ (Յովհ. ԺԱ. 49-51)։ Կայիափայ է սոսկալի օրինակ այն մարդոց, որք ճշմարտութեան լոյսը տեսնելով հանդերձ՝ չեն զգաստանար, կարծես նոյն իսկ այդ լոյսէն շլանալով կը կուրնան։ Եղերական կը պատմուի Կայիափայի մահը. ինքնասպան եղաւ, երբ զրկուեցաւ քահանայապետութենէ։

Ծերք էին նահապետք Իսրայելի, որք կը կառավարէին իւրաքանչիւրն իւր տունն ու ցեղը։ Մովսէս և Ահարոն այս ծերերուն հետ խորհրդակցեցան (Ելք Գ. 16)։ Օրէնքէն յետոյ 70 կամ մանաւանդ 72 ծերեր ընտրուեցան վեց վեց անձն իւրաքանչիւր ցեղէ։ Ծերակոյտն ունէր ընդարձակ իրաւասութիւն, մինչև իսկ մահապարտութեան վճիռ արձակելու իշ-

Digitized by Google

իւղի չիչ ունէր եւ անոր գլխուն թափեց, երբ Յիսուս սե-
ղան նստած էր ։ *8 Աշակերտներն երբ տեսան, բարկացան
ու կ'ըսեն . «Ինչո՞ւ այդ իւղին կորուստ ըլլայ . 9 որովհե-
տեւ կարելի էր զայդ սուղ գնով ծախել եւ աղքատներուն
տալ» ։ *10 Յիսուս գիտցաւ եւ կ'ըսէ անոնց . «Ինչո՞ւ այդ
կինը անհանգիստ կ'ընէք . ատի բարի գործ մը գործեց
ինծի ։ 11 Ամեն ատեն աղքատները ձեզի հետ ունիք ,
բայց զիս ձեզի հետ չունիք ։ *12 Ատոր այդ իւղը իմ մար-
մնոյս վրայ թափելը , իմ թաղմանս համար նշան է ։ *13
Բայց ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի , թէ ուր որ այս աւետարանը
քարոզուի բոլոր աշխարհի մէջ, թող խօսուի, ինչ որ ըրաւ
ատի , ատոր յիշատակին համար» ։
*14 Այն ատեն տասն երկուքէն մէկը՝ Իսկարիովտացի
Յուդայ ըսուածը՝ գնաց քահանայապետներուն եւ կ'ըսէ .

խանութիւն, զոր ջնջեցին Հռովմայեցիք, ուստի Ծերակոյտն ստիպուեցաւ Պիղատոսի դիմել ամբաստանելով թէ Յիսուս է պետական դաւաճան ։

5. Սանհետրինը վախնալով ժողովրդէն, որոշեց նենգաւ Յիսուսը բռնել ու մեռցընել ։

6. Սիմոն բժշկուած էր Յիսուսէն, զի եթէ տակաւին բորոտ լինէր, չէր կրնար ուրիշներու հետ բնակիլ ։

7։ Այս այն կինը չէ, զոր Ղուկաս կը յիշէ (Է. 36-50), վասնզի այն օծումն եղաւ փարիսեցի Սիմոնի տան մէջ, իսկ այս՝ բորոտ Սիմոնի տան մէջ։ Այն կինն էր մեղաւոր, իսկ սա՝ ոչ, և էր սա քոյր Ղազարու, որպէս կը գրէ Յովհաննէս (ԺԲ. 2-9)։ Իւղով ոչ թէ միայն օծուեցաւ Յիսուսի գլուխը, այլև ոտներն, որպէս կը յիշէ Յովհաննէս և էր հարիւր տրամ, ծանրագին, իբր տասն ոսկիի արժէքով ։

8. Աշակերտք կը տրտնջան, զուգէ Յուդայէ թելադրուելով, զի, որպէս Յովհաննէս կը գրէ, նա եղաւ առաջին այդ կարծիքը յայտնող. «Ուստի՞ ունէին զայս միտս աշակերտքն, — յայտ է թէ ի Վարդապետէն լուեալ էին, զողորմութիւն կամիմ և ոչ զզոհ և Հրէիցն մեղադրէր, եթէ թողին զծանր ծանր օրինացն, զդատաստանս, զողորմութիւն և զհաւատս» (Ծործորեցի) ։

10. Յիսուս կը գովէ կինը. «Զի բազում են բարեաց գործոց մասունք. մի է և այդ բազմացն» (Ծործորեցի) ։

12. Մարիամ յաճախ լսելով նոյն իսկ Յիսուսէն, թէ խաչաչարչար պիտի մեռնի և զուգէ առանց օծումի թաղուի, այժմէն կ'օծէ զնա ։

13. Երեք աւետարանիչները գրելով Մարիամի այս գործը, հռչակեցին զայն. այսպէս Քրիստոս կ'արձանագրէ ո և է սիրոյ մէկ գործ, զոր կ'ընենք յանուն իւր (Մարկ. ԺԲ. 3-10։ Յովհ. ԺԲ. 1-8) ։

Digitized by Google

«15 Ի՞նչ կ՚ուզէք ինծի տալ եւ ես զանի ձեզի մատնեմ»։
Եւ անոնք անոր երեսուն արծաթ կշռեցին ։ 16 Եւ այնու-
հետեւ պատեհութիւն կը փնտռէր որ զանի անոնց մատնէ։
*17 Եւ բաղարջակերի առաջին օրը աշակերտները Յի-
սուսի մօտեցան ու կ՚ըսեն. «Ո՞ւր կ՚ուզես որ քեզի պատ-
րաստենք Զատիկն ուտելու». 18 Եւ ան կ՚ըսէ անոնց.
«Գացէք քաղաքը այսինչին. ըսէք անոր. «Վարդապետը
կ՚ըսէ. «Իմ ժամանակս մօտեցած է, իմ աշակերտներուս
հետ միասնեղ քու քովդ ընեմ Զատիկը»։ 19 Եւ աշակերտ-
ներն ըրին ինչպէս որ Յիսուս անոնց հրամայեց. եւ Զա-
տիկը պատրաստեցին ։
20 Եւ երբ իրիկուն եղաւ, տասն երկու աշակերտներուն
հետ նստած էր ։ 21 Եւ անոնք երբ դեռ կ՚ուտէին, կ՚ըսէ.
«Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, որ ձենէ մէկը զիս պիտի մատնէ» ։

---

14. Յուդայ աշակերտած էր Յիսուսի յուսով աշխարհային պատուոյ և շահու (Յովհ. Զ, 26. 66. 70), այլ երբ նոյն իսկ Յիսուսէն յաճախ լսեց թէ պիտի չարչարուի նա ու պիտի մեռնի, տակաւ առ տակաւ սկսած էր տկարանալ և երբ Յիսուսէն այժմ յանդիմանուեցաւ, այս տկարութեան հետ միացաւ և զայրոյթ, ուստի իսկոյն անձնատուեց մատնութեան ։

15. Երբէք այսպիսի անամօթ սակարկութիւն չէ եղած, և ոճիր այսքան դիւրագնի, զի երեսուն սիկղ արժաթը կ՚արժէր իբր երեք ու կէս ոսկի, օրի-նական գին գերւոյ համար (Ելք ԻԱ. 32. Ղևտ. Իէ 3) ։ Այս սակարկու-թիւնը գուշակած էր Զաքարիա (ԺԱ. 12.13) ։ Կ՚երեւի թէ Յուդայ այս գումարը Յիսուսը մատնելէ յետոյ ստացաւ, ոչ թէ կանխիկ ։

17. Ըստ Ղուկասու, Պետրոս և Յովհաննէս կը ղրկուին (ԻԲ. 8) ։ Այս ինչ մարդն ըլլալու էր աշակերտ Յիսուսի, և Երուսաղեմի բնիկներն ունէին պատրաստ սենեակներ, իրենց բարեկամներուն տալու համար, որք ի հե-ռուստ կուգային Պասէքը ուտելու, որոյ եղանակն այս էր յայնժամ. տանու-տէրը կ՚առնուր հինգ անգամ բաժակ մը գինի ու կը գոհանար, կը խըմէր ու կը խմցնէր բազմականներուն ։ Նախ քացախէ, Թուզէ, նուշէ և համեմներէ կազմուած խիւսի մէջ դառն խոտեր թաթխելով կ՚ուտէին ի յիշատակ դառն գերութեանն Իսրայելի յեգիպտոս ։ Երկրորդ բաժակի ատեն, երէց որդին կը հարցընէր թէ ինչու կը տօնուի Պասէքը (Ելք ԺԲ. 26), և հայրը կը մեկնէր, ապա կ՚ուտէին գառը և բաղարջէ հացերը դառն խոտերովն հան-դերձ ։ Իւրաքանչիւր բաժակէ վերջ կ՚երգէին Հալլէլի Սաղմոսները (ԺԳ. ՃԺԴ-ՃԺԸ. ՃԻ-ՃԼԸ) ։

22. Յիսուս ստէպ գուշակած էր թէ պիտի մատնուի, այլ չէր ըսած թէ

Digitized by Google

*22 Եւ շատ տրտմեցան եւ սկսան անոնցմէ ամէն մէկն ը-
սել անոր. «Տէր, միթէ ե՞ս եմ»: *23 Ան պատասխան
տուաւ եւ կ՚ըսէ. «Ով որ ինծի հետ իր ձեռքը պնակին
մէջ խոթեց, ան զիս պիտի մատնէ: *24 Որդի մարդոյ
կ՚երթայ, ինչպէս որ գրուած է անոր համար. բայց վայ
այն մարդուն՝ որուն ձեռամբ պիտի մատնուի Որդի մար-
դոյ. աղէկ էր այն մարդուն որ ծնած չըլլար»: *25 Պա-
տասխան տուաւ Յուդայ որ զանի պիտի մատնէր, եւ կ՚ը-
սէ. «Միթէ ե՞ս եմ, վարդապետ». կ՚ըսէ անոր. «Դուն ըսիր»:
*26 Եւ երբ անոնք դեռ կ՚ուտէին Յիսուս հաց առաւ,
օրհնեց ու բեկեց, եւ աշակերտներուն տուաւ ու կ՚ըսէ.
«Առէք, կերէք այս է իմ մարմինս»: *27 Եւ գաւաթը առ-
նելով գոհացաւ, անոնց տուաւ ու կ՚ըսէ. «Ամէնքդ խմե-
ցէք ատկէ, որովհետեւ այդ է իմ արիւնս Նոր ուխտի, որ

աշակերտներէն մէկուն ձեռամբ պիտի մատնուի, ուստի նոքա տխրեցան. և որովհետեւ ոչ Յուդայի և ոչ ուրիշի մը վրայ կասկած ունէին, ուստի հարցուցին Յիսուսի Թէ ո՞վ է այդ դաւաճանը:

Կ՚երեւի Թէ ընԹրիքէն առաջ աշակերտաց մէջ վէճ ծագեցաւ Թէ ո՞վ պիտի ըլլայ մեծ, զոր Ղուկաս կը յիշէ իբր Թէ ընԹրիքէն յետոյ եղած (ԻԲ. 24-28), այս անվայել վէճը նշաւակելու համար, Յիսուս աշակերտաց ոտները լուաց: Պասէքը ուտելէ առաջ Հրեայք իրենց ոտները պարտաւոր էին լուալ և յետոյ բազմիլ, Յիսուս կ՚ընէ այդ ստորին գործը, խոնարհու-Թեան օրինակ տալու համար (Յովհ. ԺԳ. 1-12):

23. Արեւելեան սովորուԹիւն է երիցագոյնէն յետոյ ապուրի կամ կե-րակուրի պնակին ձեռք երկարել. Յուդայ, որոյ հաւատքն առ Յիսուս խախ-տած էր, յանդգնեցաւ զլանալ այս յարգանքն առ իւր Վարդապետ: Կ՚երեւի Թէ աշակերտք Յուդայի այս յանդգնուԹիւնը չէին դիտած, ուստի իրենց կասկածը չփարատեցաւ, մինչև որ Յիսուս մատնանիշ ըրաւ մատնիչը, յան-ուանէ չեշտեց:

24. Գուշակած էին արդէն մարգարէք Թէ Մեսիայն պիտի չարչարուէր (Սաղմ. ԻԲ: Ես. ԾԳ. 3-10: Դան Թ. 26-27: Զաք. ԺԲ. 10. ԺԳ. 7): Աս-տուծոյ անճառելի բարուԹիւնն առ մարդ այսպէս պիտի յայտնուէր, այլ սակայն ոչ Յուդայի և ոչ Հրէից յանցանքը կը ԹեԹեւնայ, զի ըրին չար դի-տաւորուԹեամբ և յանիրաւի. «Ոչ յայն միտս արարին Թէ զգրեալսն կա-տարեսցեն, այլ առ չարուԹեան սրտից իւրեանց. Յուդայ վասն ագահու-Թեանն և Հրեայքն վասն նախանձու և ոխակալուԹեանն, վասն այսորիկ դատապարտեցան» (Ծործորեցի):

Digitized by Google

չատերուն վրայ կը թափուի մեղաց թողութեան համար ։
*29 Բայց կ'ըսեմ ձեզի . այսուհետեւ պիտի չխմեմ որթի
բերքէն մինչեւ այն օրը , երբ զայդ ձեզի հետ նորէն խը-
մեմ իմ հօրս արքայութեանը մէջ» ։ 30 Եւ օրհնեցին եւ
Ձիթենեաց լեռը ելան ։
*31 Յիսուս այն ատեն կ'ըսէ անոնց. «Դուք ամենքդ ինծ
պիտի գայթակղիք այս գիշերուան մէջ , վասնզի գրուած
է թէ «Հովիւը պիտի զարնեմ եւ հօտին ոչխարները պիտի
ցրուին» ։ 32 Եւ յարութիւն առնլէս յետոյ ձենէ առաջ
Գալիլեայ պիտի երթամ» ։ *33 Պատասխան տուաւ Պետ-
րոս ու կ'ըսէ անոր . «Թէ եւ ամենքը գայթակղին քենէ
բայց ես պիտի չգայթակղիմ» ։ 34Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Ճըշ-
մարիտ կ'ըսեմ քեզի , որ այս գիշերուան մէջ դեռ հաւը
չխօսած՝ զիս երեք անգամ պիտի ուրանաս» ։ 35 Կ'ըսէ ա-

25. Ամենէն յետոյ Յուդայ կը յանդգնի , զուցէ պատառը Յիսուսէն առած ատեն (Յովհ. ԺԳ. 26), հարցընել թէ ինքն է արդեօք ։ Եւ Յիսուսէն պատասխան կ'առնու. «Դուն ըսիր»․ հաստատական ձև էր այս խօսքը Հրէից մէջ, այսինքն «Այո»ի տեղ ։ Ծործորեցի կը գրէ. «Բերան քո մատնիչ եղև մտաց քոց և զյաւելուածս սրտիդ՝ արտաքս ժայթքեաց լեզու քո» ։

26. Յիսուս հաստատելու համար Հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը, անխմոր հացը այսինքն բաղարջէ բլիթներէն մին կ'առնու և կ'օրհնէ . Ղուկաս և Պօղոս կը յաւելուն (Ա. Կորնթ. ԺԱ. 24)․ կը գոհանայ , կը բեկէ հացը, և ոչ թէ կը կտրէ. այս բեկումն էր նշանակ Քրիստոսի մարմնոյն բեկման մեզմէ համար (Ա. Կորնթ. ԺԱ. 24.) , նորա մարմինը պատառեցաւ , ծակեցաւ և վիրաւորեցաւ ։ Յետոյ Յիսուս կ'արտասանէ. «Առէք, կերէք. ԱՅՍ Է ՄԱՐՄԻՆ ԻՄ» ։ Ղուկաս կը յաւելու. «Որ ձեզի համար տրուած է» (ԻԲ. 19) և Պօղոս կը գրէ. «Որ ձեզի համար կը բեկուի» (Ա․ Կորնթ. ԺԱ. 24), և նոքա կը յաւելուն. «Զիս յիշելու համար» ։ Այս խորհուրդը կատարուելով կը յիշենք այն՛ զՔրիստոս, որ իւր մարմինը տուաւ ի բեկումն, աշխարհի փրկութեան համար ։ Բնական հացով կը կազդուրուի մեր մարմինը, այս հոգեւոր հացով կը պարարի մեր հոգին , այլ այս անհուն մխիթարութիւնն ունի քրիստոնեայն յայնժամ և եթ , երբ սուրբ սրտով և հաւատով կը հաղորդի Տեառն մերոյ կենարար մարմնոյն և արեանը ։

27. Յիսուս յետոյ կ'առնու բաժակը , կ'օրհնէ ու կը գոհանայ և կուտայ աշակերտներուն ըսելով . «Ամէնքդ խմեցէք անկէ , վասնզի ԱՅՍ Է ԱՐԻՒՆ ԻՄ նորոյ ուխտի ։ Հին ուխտը հաստատուած էր արեամբ որթուց և նոխազաց (Ելք ԻԴ․ 8), իսկ նորը կը հաստատուէր անա արեամբ Գա-

Digitized by Google

նոր Պետրոս. «Թէ որ քեզի հետ մեռնելու ալ ըլլամ,
զքեզ պիտի չուրանամ». Նոյնպէս եւ բոլոր աշակերտները
կ'ըսէին։
36 Յիսուս այն ատեն կուգայ անոնց հետ գիւղ մը, ո-
րուն անունն էր Գեթսեմանի եւ կ'ըսէ անոնց. «Հոդ նըս-
*տեցէք, մինչեւ երթամ, աղօթքի կենամ.» *37 Եւ իր հետ*
Պետրոսը ու Զեբեթեայ որդիները առնլով սկսաւ տրտմիլ
*եւ հոգ ընել։ *38 Այն ատեն կ'ըսէ անոնց. «Իմ Հոգիս մեռնելու*
չափ տրտում է. հոս կեցէք եւ ինծի հետ արթուն մնացէք»։
39 Եւ քիչ մը առաջ երթալով իր երեսին վրայ ինկաւ, ա-
ղօթքի կեցաւ ու կ'ըսէ. «Ով իմ Հայրս, թէ որ կարելի է,
թող այս գաւաթը ինէ անցնի. բայց ոչ թէ ինչպէս ես կ'ու-
զեմ. այլ ինչպէս որ դուն»։ 40 Կուգայ աշակերտներուն քով
եւ զանոնք քունի մէջ կը գտնէ, եւ կ'ըսէ Պետրոսին. «Այդ-

ւինն Աստուծոյ, որ կը թափուէր ամենուն համար (Եբր. Թ. 16-23)։ Ամե-
նուն մեղաց թողութեանն և փրկութեանը համար։ Հին տնտեսութեան զո-
հերուն արիւնը չէր կրնար մեղքը ջնջել, բայց այս արիւնը մաքրեց ու կը
մաքրէ աշխարհս ամէն մեղքէ (Ա. Յովհ. Ա. 7)։ Բնական գինիով դոյզն ու
առժամեայ կը զուարթանայ մեր սիրտը, այլ այս հոգեւոր գինիով ևս քան
զևս լիագոյն և յաւիտեան կը զուարթանայ, զի այս է կենաց նեկտար։
Չկայ եկեղեցի մը որ այս խորհուրդը ճշդիւ դաւանի ու կատարէ. Լա-
տինք կը զրկեն ժողովուրդը բաժակէն, միայն հացին հաղորդ կ'ընեն. Յոյնք
ջրախառն կը կատարեն, այսինքն բաժակին մէջ ջուր կը հեղուն. իսկ Բո-
ղոքականք, զրեթէ առ հասարակ, չեն դաւանիր հացն ու գինին իսկապէս
մարմին և արիւն Տեառն։ Այս է մեր դաւանութիւնն այս մասին. տեսա-
նելի հացն ու գինին են իսկապէս մարմին և արիւն Տեառն, որոց անխտիր
կը հաղորդուին բոլոր Հայ հաւատացեալք։
29. Ուրիշ անգամ խմած էր, այս վերջինը պիտի ըլլար, զի այլ ևս
պիտի մեկնէր աշխարհէս, այլ սակայն հաւատացեալք յերկինս Քրիստոսի
հետ պիտի նստին յընթրիս հարսանեաց Գառին (Յայտ. ԺԹ. 7-9). պիտի
ուտեն կենաց ծառէն ու պահուած մանանայէն (Յայտ. Բ. 7-17)։ Ուրեմն
յաւիտենական ուրախութեան բաժակը պիտի խմենք Քրիստոսի հետ իւր
արքայութեան մէջ։
31. Ձիթենեաց լեռան վրայ Յիսուս կը զուշակէ թէ իւր աշակերտք
զինքը պիտի լքանեն, և Զաքարիայի (ԺԳ. 7) սոյն մարգարէութիւնը թէ
«Հովիւը պիտի զարնեմ», յիշելէ յետոյ՝ դարձեալ կը հաստատէ թէ յարութիւն
պիտի առնու, պիտի ջախջախէ մահը։

Digitized by Google

պէս մէկ ժամ չկրցի՞ք արթուն կենալ ինծի հետ ։ *41 Ար–
թուն կեցէք եւ աղօթք ըրէք որ փորձութեան մէջ չ’ընկ–
նիք . հոգիս յօժար է, բայց մարմինս տկար » ։ *42 Նորէն
երկրորդ անգամ գնաց , Յիսուս աղօթքի կեցաւ ու կ’ըսէ.
«Ով իմ Հայրս , թէ որ կարելի է, թող անցնի այս գաւաթն
ինէ, ապա թէ ոչ խմեմ զայս . քու կամքդ թող ըլլայ » ։
43 Եւ Նորէն գալով զանոնք գտաւ քունի մէջ , վասն զի
անոնց աչքերն էին ծանրացած ։ 44 Զանոնք թողուց ու գը–
նաց . երրորդ անգամ աղօթքի կեցաւ եւ Նորէն Նոյն խօս–
քը ըսաւ ։ 45 Այն ատեն կուգայ աշակերտներուն ու կ’ըսէ
անոնց . «Այսուհետեւ քնացէք եւ հանգչեցէք, որովհետեւ
ժամն ահա հասած է , եւ Որդի մարդոյ մեղաւորներուն
ձեռքը կը մատնուի ։ *46 Ելէք . ասկէ երթանք , որովհե–
տեւ ահա հասաւ, որ զիս պիտի մատնէ » ։

---

33. Յանձնապաստան կը խիզախէ Պետրոս Թէ անխախտ պիտի մնայ իւր հաւատքին մէջ , այլ Յիսուսէն իսկ և իսկ կը լսէ Թէ նոյն իսկ նոյն գիշերուան մէջ պիտի ուրանայ իւր Վարդապետը . մեծաբանուԹիւնն երբէք ներելի չէ , ծանր մեղք է ։

36. Յիսուս ԳեԹսեմանի կուգայ, որ էր պարտէզ , ուր կան ցարդ հինաւուրց ձիԹենիներ ։

37. Պետրոսն ու Յակոբոս և Յովհաննէսն. որք երբեմն ականատես եղան Յիսուսի աստուածային փառաց (ԺԷ. 1-9), հիմա ականատես ըլլալու կ’ընտրուին Նորա ահագին տագնապին ու վշտին ։

38. ՏրտմուԹիւնն այնքան սաստիկ , մինչ զի, որպէս Ղուկաս կը գրէ, քրտինքն արեան խոշոր կաԹիլներու պէս էր որ կը Թափուէր (ԻԲ. 39-46) և անտարակոյս կը մեռնէր, — այսպիսի մահեր շատ կան պատահած —, եԹէ երկնքէն հրեշտակ չհասնէր յօգնուԹիւն ։ Այլ Ւ՞ր այսքան սաստիկ տրտմուԹիւն. — վասնզի բոլոր աշխարհիս մեղաց ահագին բեռն էր որ կը ճմլէր իւր սիրտը. կը ճնշէր իւր մարմինը և յոյժ երկիւղիւ կը պաշարուէր, մտածելով Թէ անօրէններու հետ պիտի համարուէր և անօրէնի մահուամբ պիտի պատժուէր. Նա զի այս ոճրին համար աստուածային արդարուԹիւնը պիտի ստիպուէր կործանել Երուսաղէմը, քանդել տաճարը և ցիրուցան ու ողորմուկ կենաց դատապարտել իւր ազգը ։ Այս ամէնը յիշելով՝ կը խռովէր Յիսուս և ծայրագոյն տագնապի մատնուելով՝ գրեԹէ մօտ էր մահուան. և Թէ մանաւանդ կը յիշէր Թէ ո՞րքան անգԹուԹիւնք և ոճիրք պիտի գործուին սուտ Քրիստոնեայներու ձեռամբ եւ հալածուին բուն իսկ ուղղափառք եւ կողկողագին ու կտտամահ տանջանօք մեռնին, ուստի իւր այս երեք աշա-

Digitized by Google

*47 Եւ ան դեռ զայն կը խօսէր, ահա տասներկուքէն
մէկը՝ Յուդայ եկաւ եւ անոր հետ քահանայապետներէն եւ
ժողովրդեան ծերերէն սուրերով եւ բիրերով շատ բազմու-
թիւն ։ *48 Եւ ան որ զանի պիտի մատնէր, անոնց նշան
տուաւ եւ կ'ըսէ . «Որու հետ ես պագնեմ, ան է . զանի
բռնեցէք» ։ 49 Եւ իսկոյն Յիսուսի մօտենալով կ'ըսէ.«բա-
րեւ, վարդապետ». եւ զանի համբուրեց ։ 50 Եւ Յիսուս
կ'ըսէ անոր. «Ընկեր, որո՞ւ համար դուն եկար». Այն ատեն
մօտենալով Յիսուսի ձեռք երկնցուցին եւ զանի բռնեցին։
*51 Եւ ահա անոնցմէ մէկը որոնք Յիսուսի հետ էին, ձեռ-
քը երկնցուց եւ իր սուրը հանեց եւ քահանայապետի ծա-
ռային զարկաւ եւ անոր ականջը կտրեց ։ *52 Յիսուս այն
ատեն կ'ըսէ անոր . «Քու սուրդ իր տեղը դարձուր, վա-
սնզի անոնք որոնք սուր կ'առնուն, սրով պիտի ընկնին։

կերտոց կը պատուիրէ արթուն մնալ և հսկել, իբր մարդ կ'ըղձայ որ իւր բարեկամք իւր քով գտնուին, կարեկցին իրեն. ծվ փորձութեանց մէջ չըղձար վայելել բարեկամներու կարեկցութիւնն ու օգնութիւնը, թէ և նոքա ան կարող ըլլան ընել օգնութիւն ։

39. Ղուկաս կը գրէ իբր քարընկէց մը հեռանալով կը ծնրադրէ ։ Թէպէտ փափաքեցաւ որ նոքա զան իւր քով, այլ [illegible]նչէն ընտրեց աղօթեր ։ Մարդ առանձինն ա՛լ աւելի համարձակ իւր սիրտը կը բանայ Աստուծոյ ։ Յիսուս կ'աղօթէ նախ ի ծունր և ապա, երեսի վրայ ի գետին ընկած . համառօտ էր իւր աղօթք, և իբր մարդ՝ մահու բաժակը ըմպելէ կը սոսկայ ։ Գեղեցիկ կը մեկնէ Տործորեցի. «Կարթ էարկ զերկիւղ մահուն, որով համարձակեցի կլանել զնա եւ փութացի թքանել զնա, քանզի վասն նորա խափանելոյ եղև այս ամենայն ։ Այլ սակայն որպէս զի Յիսուս ցոյց տայ թէ հնազանդ է Հօր մահու չափ և մահու խաչի, կը յաւելու. «Ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու»։ Ի՛նչ գեղեցիկ աղօթք է այս ի ժամանակի փորձութեան.«Զի զմեզ խրատեսցէ, ի ժամանակի փորձութեան յորժամ աղօթեմք, ոչ ի կամաց մերոց լրումն, այլ զնորայն՝ որ առաւել գիտէ զօգուտն ըստ այնմ տնօրինէ» (Տործորեցի) ։

40. Աշակերտք քնացած էին, ոչ թէ ժամանակին ուշ ըլլալէն, այլ եւ տրտմութենէ, զի տխրութիւնք երբեմն քուն կը բերեն։ Առ Պետրոս Յիսուս կը խօսի, գրեթէ շատ թեթև յանդիմանութեամբ վասն զի նա որ Քրիստոսի տրտմութեան չէր կրցած լինել հաղորդ, ի՞նչպէս պիտի հաւատարիմ մնար մեծ վտանգին ատենը ։ Մէկ ժամը հոս կը նշանակէ կարճ ժամանակ։

41. Կը պատուիրէ նոցա հսկել եւ աղօթել ։ Այլ նոքա ոչ կը հսկէին եւ

Digitized by Google

*53 Կը կարծե՞ս թէ չեմ կրնար իմ Հօրս աղաչել, եւ ինծի հասցնէ հիմայ հոս տասներկու գունդերէ աւելի հրեշտակներ։ 54 Բայց ի՞նչպէս պիտի կատարուին գրքերը, թէ որ այսպէս պէտք է ըլլալ»։

55 Յիսուս այն ատեն ըսաւ ամբոխին «Իբր թէ աւազակի վրա՞յ ելաք սուրերով եւ բիրերով զիս բռնելու. միշտ տաճարին մէջ ձեզի հետ կը նստէի ու կը սորվեցնէի եւ զիս չբռնեցիք»։ 56 Բայց այս ամենն եղաւ որ կատարուին մարգարէներուն գիրքերը։ Այն ատեն բոլոր աշակերտներն ամենքը զանի թողուցին ու փախան։

*57 Իսկ անոնք Յիսուսը բռնելով բերին Կայիափա քահանայապետին, ուր դպիրներն ու ծերերը ժողվուեր էին։
*58 Եւ Պետրոս անոր ետեւէն կ'երթար հեռուէն մինչեւ քահանայապետին սրահը, եւ ներս մտնելով սպասաւոր-

---

ոչ կ'աղօթէին։ Աղօթքն է հարկաւոր, ոչ թէ միայն փորձութիւններէ զերծ մնալու համար, այլ եւ փորձութեանց մէջ իսկ. զի աղօթքն է մխիթարութիւն եւ ուրախութիւն ըստ հոգւոյ (Յակ. Ա. 2)։ Հոգին կը յօժարի, այլ մարմինը կը տկարանայ, երբ փորձութիւնք վերահաս են։ Սակայն հոգին եւս կը տկարանայ, այսինքն մարդ հոգւով եւ մարմնով կը կորսուի, եթէ իւր հոգին զօրացած չէ հաւատով ի Քրիստոս։

42. Յիսուս երկիցս եւ երիցս աղօթելէ եւ իւր աշակերտները քնացած գտնելէ յետոյ այլ եւս պէտք չտեսներ իւր աշակերտներուն ոչ արթնութեանն ու աղօթքին, վասն զի ինքն աղօթած ու զօրացած էր։ Գիտէր թէ մօտ էր վտանգը, չփախաւ, այլ կամաւ յանձնեց զինքը վտանգին։

47. Յուդայ գիտէր թէ ուր էր Յիսուս, եկաւ իւր հետ ունենալով քահանայապետներէն եւ ծերերէն սպասաւորներ, տաճարի իշխաններէն շատեր (Ղուկ. ԻԲ. 52), այսինքն Ղեւտացի ոստիկաններ (Յովհ. Է. 32։ Գործք. Դ. 1), Հռովմայեցի զինուորներու գունդ մը (Յովհ. ԺԸ. 3. 12), որք կը մնային տաճարի Անտոնիա աշտարակին մէջ, սուրերով եւ բիրերով, ջահերով եւ լապտերներով (Յովհ. ԺԸ. 3), որպէս զի չսխալին մութին մէջ։

48. Յուդայ նշան տուած էր, թէ զով համբուրէ, զնա բռնեն, որպէս զի մի՛ գուցէ ձերբակալողք սխալելով Յիսուսի աշակերտներէն մին բռնեն եւ Յիսուս փախչելու դիւրութիւն ունենայ, այլ կը յանդիմանուի Յիսուսէն։ Ձերբակալողք թէեւ կը պատժուին (Յովհ. ԺԸ. 1-9), այլ սակայն Յիսուս կամաւ կը յանձնուի նոցա։

51. Այս մարդն էր Պետրոս ըստ Յովհաննու (ԺԸ. 10). Նա կանխաւ ընդդիմացած էր Յիսուսի չարչարանաց (ԺԶ. 22-23), այս անգամ կ'ընդդի-

Digitized by Google

ներուն հետ կը նստէր տեսնելու համար վախճանը։ *59 Իսկ
քահանայապետն ու ամբողջ ատեանը սուտ վկայութիւն
կը փնտռէին Յիսուսի վրայօք որ զանի սպաննեն։ *60 Եւ
չէին գտներ, թէ եւ շատ սուտ վկաներ բերուած կային,
յետոյ երկու սուտ վկաներ մօտենալով, 61 կ՚ըսէին թէ
«Աս կ՚ըսէր, Աստուծոյ տաճարը կրնամ քակել եւ երեք
օրուան մէջ շինել»։ 62. Եւ քահանայապետը ոտքի ելլե-
լով կ՚ըսէ անոր. «Պատասխան չտա՞ս, ինչ է ատոնց քու
վրադ ըրած ամբաստանութիւնը»։ *63 Եւ Յիսուս լուռ կը
կենար. քահանայապետը պատասխան տուաւ եւ կ՚ըսէ ա-
նոր. «Կենդանի Աստուծոյ վրայ զքեզ կ՚երդուընցընեմ, որ
ըսես մեզի թէ դո՞ւն ես Քրիստոսը՝ Աստուծոյ Որդին»։ *64
Յիսուս կ՚ըսէ անոր. «Դուն ըսիր». Բայց կ՚ըսեմ ձեզի, այ-
սուհետեւ պիտի տեսնէք զօրութեան աջ կողմը Որդի մար-
դոյ նստած եւ երկնքի ամպերուն վրայէն եկած»։ *65 Քա-
հանայապետն այն ատեն իր հագուստները պատռեց եւ կ՚ը-

մանայ բանութեամբ։ Մինչ միւս աշակերտք հրաման կը խնդրեն Յիսուսէն որ զարնեն ու զարնուին (Ղուկ. ԻԲ. 49), այլ Պետրոս յանձնապաստան՝ չըսպասեր հրամանի, եւ Մաղքոսի ականջը կը կտրէ, զոր կը բժշկէ իսկոյն Յիսուս (Ղուկ. ԻԲ. 51)։

52. Քրիստոս չհաճիր սուր գործածել ի պաշտպանութիւն եւ ի տարածումն հաւատոյ։ Սուրը գործածելու իշխանութիւնն Աստուած տուած է պետութեանց (Հռովմ. ԺԳ. 4), որոց զինուորք չարին ի սաստ եւ ի պատիժ կան ի ծառայութեան։

53. Երկնաւոր զօրաց գնդեր Յիսուսի հրամանով կրնային երկնքէն իջնել եւ պաշտպանել զինքը, այլ յայնժամ չէին կատարուեր մարգարէութիւնք (Ես. ԾԳ. Դն. Թ. 26. եւ այլն)։

57. Յիսուս նախ կը տարուի առ Աննա (Յովհ. ԺԸ. 13-15)։ Սա քահանայապետութեան կոչուեցաւ յամին 7-8։ Այլ որովհետեւ յայնժամ Հրեայք անկախ չէին, ուստի քահանայապետք յաճախ կը փոփոխուէին, որով Կայիափայ, Աննայի փեսայն յաջողեցաւ պաշտօնանկ ընել տալ իւր աներն ու ինքն յաջորդել։ Սակայն կ՚երեւի թէ Աննա մեծ յարգ ունէր իբր բուն քահանայապետն ազգին (Ղուկ. Գ. 2), եւ զուցէ էր նախագահ Սանետրինին։ Առաջին հարցափորձն Աննա ըրաւ, որոյ մէկ սպասաւորէն Յիսուս ապտակեցաւ և Աննա առ Կայիափայ ղրկեց Յիսուսը (Յովհ. ԺԸ. 19-24), որ Սանետրինը հաւաքած արթուն կ՚սպասէր։

Digitized by Google

աւ. «Հայհոյեց. ալ մեզի ի՞նչ պէտք են վկայներ. ահա հի-
մայ անոր հայհոյութիւնը լսեցիք. 66 Ի՞նչ ձեզի հաճոյ է»։
Անոնք պատասխան տուին ու կ'ըսեն. «Մահապարտ է»։
*67 Այն ատեն անոր երեսը թքին եւ զանի կափեցին եւ
ուրիշներն ապտակեցին և կ'ըսեն. 68 «Մարգարէացիր մեզի.
դու՝ ով Քրիստոս, ո՞վ է որ քեզի զարկաւ»։

69 Բայց Պետրոս դուրսը գաւիթին մէջ կը նստէր, եւ
աղախին մը անոր մօտեցաւ ու կ'ըսէ. «Եւ դուն Գալիլեացի
Յիսուսի հետ էիր»։ *70 Ան ամենուն առջեւ ուրացաւ ու
կ'ըսէ թէ «Ինչ որ դու կը խօսիս, չեմ գիտեր»։ 71 Եւ երբ
ան դռնէն դուրս ելաւ, ուրիշ կին մը զանի տեսաւ, եւ
կ'ըսէ անոնց որոնք հոն կը կենային. «Եւ աս ալ Նազովրե-
ցի Յիսուսի հետ էր»։ 72 Եւ նորէն ուրացաւ երդումով
թէ «Չեմ գիտեր այն մարդը»։ 73 Եւ քիչ մը յետոյ հոն ե-

---

58. Յիսուսի աշակերտք փախան, միայն թէ Պետրոս հեռուէն եւ Յովհաննէս գնացին մինչեւ ի գաւիթ քահանայապետին, ուր Պետրոս երիցս իւր Տէրն ուրացաւ, երբ նա կը հարցաքննուէր (Ղուկ. ԻԲ. 59-65), եւ ծաղրուելով զանակոծեցաւ ։

59. Սպաննութեան խորհուրդն ի վաղուց ունէին սոքա (Յովհ. Ե. 18։ Է. 20, 25։ Ը. 37-40։ ԺԱ. 50), եւ վկայներ կ'որոշէին (Ղուկ. ԺԱ. 53-54)։ Այժմ նոյնը կ'ընէին օրինաւոր պատրուակաւ իրենց վատ նպատակը ի գործ դնելու համար ։

60. Զգտան իրարու համաձայն վկայներ (Մարկ. ԺԴ. 56) եւ թէ գտան երկու վկայներ, այլ սուտ էին։ «Տես թէ ո՞րչափ թիւրեցին զասացեալն ի Տեառնէ. քանզի նա ոչ ասաց քակեցից, այլ քակեցէք» (Ծործորեցի)։ Հրեայք պիտի քակէին տաճարը եւ Յիսուս զայն պիտի վերաշինէր (Յովհ. Բ. 19)։ Յիսուս իւր մարմինը քայքայելով, ամբողջ մարդկութեան մարմինը պիտի վերաշինէր, զայն տաճար Աստուծոյ կազմելով ։

63. Յիսուս կը լռէր, զի գիտէր թէ պատասխանելն անօգուտ էր, ուստի քահանայապետն ստիպուեցաւ Յիսուսի բերնէն առնուլ վկայութիւն, երդում տալով թէ է՞ նա մեսիայն, Աստուծոյ որդին ։

64. Եւ որպէսզի ամէն տարակոյս փարատուէր, եւ Յիսուս հաստատելու համար իրեններն իրենց հաւատքին մէջ, թէ ինչ որ առանձինն ըսած էր նոցա, կրնայ հրապարակաւ խոստովանիլ, պատասխանեց քահանայապետին, ոչ թէ միայն այո, այլ իւր մեսիայական փառքն իսկ խոստովանեցաւ ըսելով. «Պիտի տեսնէք զիս Աստուծոյ աջ կողմը նստած»։ Նա յայնժամ կապուած կաշկանդուած էր իբր անարգ մէկ մահապարտ, այլ յաղթա-

Digitized by Google

ղողները մօտենալով կ'ըսեն Պետրոսին. «Յիրաւի եւ դուն անոնցմէ ես, որովհետեւ եւ քու գրուցուածքդ զքեզ կը յայտնէ»։ 74 Այն ատեն սկսաւ անիծել ու երդնուլ թէ «Չեմ գիտեր այն մարդը». եւ իսկոյն հաւը խօսեցաւ։ 75 Եւ Պետրոս յիշեց Յիսուսի խօսքը որ ըսաւ թէ «Դեռ հաւը չխօսած՝ երեք անգամ զիս պիտի ուրանաս»։ Եւ դուրս ելլելով՝ սաստիկ լացաւ։

նակը զոր պիտի առնէր Յիսուս, ու խարճ համօրէն աչօք պիտի տեսնէր, նոյն իսկ եւ Հրէութիւնը։

65. Հագուստ պատռելն էր Հրէից նշան սգոյ և դժկամակութեան (Դ. Թագ. ԺԸ. 37։ ԺԹ. 1), «Որպէս թէ ըստ օրինացն առնիցէ, քանզի այնպիսի բանք ասացեալ՝ հայհոյութիւն կարծէին եւ զհանդերձ պատառէին, որպէս Յեսու և Եզեկիաս և Եզրաս և այլք բազումք» (Ծործորեցի)։ Սանհետրինոնն ուրեմն այլ ևս հասաւ իւր նպատակին, ուստի դատապարտեց Յիսուսը մահուան։

67 Յիսուս իսկոյն կը դանակոծուի և ապտակահար կը նախատուի, և որովհետև երեսը լաթով ծածկած էին (Ղուկ. ԻԲ. 64)։ ծաղրելով կը փորձէին հարցընելով Յիսուսի թէ, եթէ մարգարէ է, ով է իրեն զարնողը։ Այլ նոյն Յիսուս որ Սատանային յաղթեց (Ղուկ. Դ. 3 14) աքանչելիք չգործելով, այժմ և ոչ ի խաչին չհրաշագործեց ի պէտս անօրէններու հետաքրքրութեան։

70. Պետրոսի այս առաջին ուրացութենէն յետոյ, խօսեցաւ հաւը (Մարկ. ԺԴ. 68), որով կ'երևի թէ նա զգաստանալով անտի մեկնիլ կը փութայ. այլ նոր փորձութիւն, ուրիշէ մը կը հարցաքննուի և ուրացութեան մեղքին կը յաւելու երդումը, սուտ երդում։ Կրկին կը խօսի հաւը (Մարկ. ԺԴ. 70-72)։ Եւ զի մեղքը կ'աճի մեր անզգուշութեան երեսէն, Պետրոս իւր ուրացութեան և ստերդմնութեան մեղաց կը յաւելու անէծքը, երրորդ անգամ ուրանալով, և յայնժամ, մանաւանդ Յիսուսի իրեն նայելէն (Ղուկ. ԻԲ. 61), կ'զգայ թէ որպիսի ծանրագոյն մեղք գործած է, յանձնապաստանութեամբ դիմելով վտանգին տեղը, առանց զգուշութեան և հաստատամտութեան, որով նա որ առաջին դաւանողն եղաւ Քրիստոսի աստուածութեան, այժմ առաջին ուրացողն եղաւ և պիտի կորսուէր Յուդայի նման, եթէ իւր Վարդապետին նայուածքն ի թունդ չհանէր իւր սիրտը, և առատահոս արցունքով չքաւէր իւր այս մեղքը։ Այսպէս մարդ ո և է փորձութեան մէջ գտնալու է թէ Աստուած կը նայի իրեն եւ այս նայուածքը բաւ է զինքը փրկելու։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԻԷ.

*1 Երբ առտու եղաւ, բոլոր քահանայապետներն ու
ժողովրդեան ծերերը Յիսուսի համար խորհուրդ ըրին որ
զանի սպաննեն ։ *2 Կապեցին զանի եւ առին գացին եւ
տուին Պոնտացի Պիղատոս դատաւորին ձեռքը ։
*3 Այն ատեն Յուդայ՝ որ զանի մատնեց, տեսնելով
թէ դատապարտուեցաւ, զղջացաւ. եւ արծաթը քահանա-
յապետներուն եւ ժողովրդեան ծերերուն դարձուց ու կ՚ը-
սէ. *4 «Մեղայ. որ որովհետեւ արդար արիւն մատնեցի». Եւ
անոնք կ՚ըսեն. «Մեր հոգը չէ. դուն գիտես»։ *5 Եւ արծաթը
տաճարին մէջ ձգեց ու դուրս ելաւ. եւ գնաց խղդուե-
ցաւ ։ *6 Իսկ քահանայապետներն արծաթը առնլով կ՚ըսեն.
«Պէտք չէ զայդ ընդունիլ գանձանակին մէջ, վասնզի ար-

1. Գիշերն արդէն որոշած էին նոքա, որ Յիսուսը սպաննեն, և որովհետև յայնժամ չունէին իշխանութիւն մահուան դատապարտելու ո և է մէկ մարդ, ուստի առաւօտուն արդէն կապուած Յիսուսը, կրկին կապելով,

2. Մատնեցին Պոնտացի Պիղատոսի, որ էր Հռովմէական պետութեան կողմէն կարգուած կուսակալ յամին 26 և իւր պաշտօնը վարեց գրեթէ տասն տարի։ Սա ամբաստանուելով աքսորուեցաւ ի Վիէննա Գաղատացւոց, ուր անձնասպան եղաւ։ Կը նստէր ի Կեսարիա, և տօնի ժամանակ միայն կուգար յԵրուսաղէմ հսկելու համար, ուր ունէր պալատ (Յովհ. ԺԸ. 28)։

3. Յուդայ զգաց թէ որպիսի ահուելի ոճիր է գործած ։ Նա գիտէր թէ Յիսուս, քանի որ յաճախ լսած էր, պիտի չարչարուի և մատնուի մահուան, այժմ նոյնը կը կատարուէր, գիտէր Յիսուսի անձին աստուածազօր բնութիւնն, ուստի անհնարին միանգամայն կը կարծէր նորա դատապարտութիւնը, մինչ այժմ հնաւոր եղած էր. արդ՝ քանի որ Յիսուսի գուշակութիւնք ճշդեցան, ուրեմն միւս գուշակութեան կատարումն ալ մօտալուտ էր, այսինքն Յիսուս պիտի յաղթէր մահուան, յարութիւն առնլով, և պիտի յաղթահարէր իւր թշնամիները, հաստատելով իւր մեսիայական փառաւոր թագաւորութիւնը, ուստի արտմեցաւ. երեսուն արծաթն այլ ևս ծանր բեռ մըն էր։ Յանկալի արծաթն այժմ էր գարշելի արծաթ ։ Այսպէս ամէն մարդ չար գործելէ յետոյ կ՚զգայ ապաշաւ և կը խայթուի խղճէն, եթէ գոնէ դոյզըն ինչ աշակերտած է ճշմարտութեան, և զէթ ընդ աղօտ իմն նշմարած է Աստուծոյ փառաց լոյսը։

Digitized by Google

եան գին է»։ *7 Խորհուրդ ընելով՝ անով բրուտի ագարակը
ծախու առին օտարականներու գերեզմաններ ըլլալու հա-
մար։ 8 Անոր համար այն ագարակը մինչեւ այսօր «Արեան
ագարակ» ըսուեցաւ։ *9 Այն ատեն կատարուեցաւ Երե-
միա մարգարէէն ըսուածը. «Եւ ծախուողին գինն եղած
երեսուն արծաթը առին, որ Իսրայէլի զաւակներէն մէկու
սակարկեցին, 10 եւ զայն տուին բրուտի ագարակին, ինչ-
պէս որ Տէրն ինծի հրամայեց»։

*11 Եւ Յիսուս դատաւորին առջեւ կեցաւ. դատաւորն
անոր հարցուց ու կ'ըսէ. «Դո՞ւ ես Հրեաներուն Թա-
գաւորը»։ Եւ Յիսուս կ'ըսէ. «Դու կ'ըսես»։ 12 Եւ քահա-
նայապետներէն ու ծերերէն անոր ամբաստանուած ատենը,
բան մը պատասխան չտուաւ։ 13 Պիղատոս այն ատեն

---

4. Յուդայ կը խոստովանի իր ոճիրը, այլ բարէ. փոխանակ Աստուծոյ խոստովանելու եւ Աստուծոյ դիմելու, մարդոց կը դիմէ և կը խոստովանի։

5. Յուդայ արծաթը տաճարէն ներս կը նետէ, և երբ իր դաւակիցներէն բռնութեամբ կը վռնտուի, զայրութին կը յաջորդէ յուսահատութիւն եւ խեղդամահ կը կորսուի։ Մատնութիւնն էր մեղք, զոր կարելի էր քաւել, որպէս Պետրոս քաւեց իր ուրացութիւնը, այլ անձնասպանութիւնն էր աններելի մեղք։

6. Կը վախնային պղծել գանձանակը (Բ. Օր. ԻԳ. 18), մինչդեռ չէին վախցած պղծել իրենց հոգին, արծաթով անմեղի մը արիւնը Թափել տալով։

7. Այս արտն է այժմ սեփականութիւն Հայոց, էր երբեմն գերեզմաննոց։

9. Ոչ Թէ Երեմիա, այլ Զաքարիա գրած է (ԺԱ. 12-13)։ Կուցէ այս սխալն եղած է հին ընդօրինակողէ մը, Զրիոն համառօտագրութիւնը որ կը նշանակէ Զաքարիա, Երիոն ընԹեռնլով, որ կը նշանակէ Երեմիա։

11. Որովհետև Հրեայք, որպէսզի չպղծուին, չէին ուզեր մտնել Պիղատոսի պալատը, այլ առանց քննութեան Պիղատոսէն կը պահանջէին Յիսուսի դատապարտութիւնը, ուստի Պիղատոս առանձին կը հարցաքննէ և Յիսուսէն լսելէ յետոյ Թէ նորա Թագաւորութիւնն այս աշխարհէս չէ, Պիղատոս Յիսուսը անմեղ կը վճռէ (Յովհ. ԺԸ. 36-39)։ Հրեայք կրկին կը պնդէին Թէ Յիսուս խռովարար է (Ղուկ. ԻԳ. 2) եւ Թէ զանձն իւր կ'անուանէ Թագաւոր Հրէից. Պիղատոս վերստին կը հարցափորձէ, եւ մինչ Յիսուս պնդագոյնս կ'ամբաստանուի Հրեայներէն, Յիսուս կը լռէր ըստ Եսայեայ (ԾԳ. 7)։ այլ Պիղատոս ուզելով իւր խիղճը հանդարտեցնել և միանգամայն ժողովուրդը շահիլ, լսելով Թէ Յիսուս Գալիլեացի է (Ղուկ. ԻԳ. 5-11), Յի-

Digitized by Google

կ'ըսէ անոր. «Չե՞ս լսեր, որչափ բաներ քեզի դէմ կը վը-
կայեն»։ 14 Եւ անոր պատասխան չտուաւ եւ ոչ մէկ խօսք,
այնպէս որ շատ զարմացաւ դատաւորը։ 15 Բայց որով-
հետեւ դատաւորը սովորութիւն ունէր, որ տօնի ատեն
արձկէ կալանաւոր մը զոր ժողովուրդը կ'ուզէ։ 16 Այն
ատեն ունէին նշանաւոր կապուած մը, որուն անունն էր
Յեսու Բարաբբայ։ 17 Երբ ժողովեցան, կ'ըսէ անոնց Պի-
ղատոս. «Այս երկուքներէն ո՞րը կ'ուզէք որ ձեզի արձը-
կեմ. Բարաբբայ Յեսո՞ւն թէ Քրիստոս ըսուած Յիսուսը»։
18 Վասնզի գիտէր թէ զանի մատնեցին նախանձութեան
համար

*19 Եւ երբ կը նստէր ատեանին մէջ. իւր կինն անոր
մարդ ղրկեց ու կ'ըսէ. «Դուն այն արդարին հետ բան մը

սուսը Գալիլեայի չորրորդապետ Հերովդէսի ղրկեց, որ յայնժամ կը գտնուէր յԵրուսաղէմ։ Հերովդէս արհամարհեց Յիսուսը եւ վերադարձուց Պիղատոսի, որ յայնժամ առաջարկեց ժողովրդեան, որ կամ Յիսուսի ազատուիլը պահանջեն կամ Բարաբբայի, որ էր ստուգիւ խռովարար եւ գործած էր աւազակութիւն եւ սպանութիւն խռովութեան մը ժամանակ (Մարկ. ԺԵ. 7։ Ղուկ. ԻԳ. 19։ Յովհ. ԺԸ. 40)։

19. Հին տնտեսութեան ժամանակ Աստուած կը յայտնէր իւր կամքը շատ անգամ երազներով, եւ և հեթանոսաց (Ծննդ. Ի. 3 7։ ԽԱ. 1-8։ Դատ. Է. 13։ Դան. Բ։ Դ. 10-18), ինչպէս և մոգերուն (Բ. 12)։ Հռովմայեցիք կը հաւատային երազներու։ Աստուած այսպէս Պիղատոսի կ'ողորմի և նորա կինը գործիք կ'ընէ, այլ նա անհոգ կը մնայ։

20. Հրեայք կը խնդրեն որ Բարաբբան արձկուի, եւ Յիսուսը հանուի ի խաչ. ո՜վ մոլեգին կատաղութիւն, աւազակն ու մարդասպանը փոխանակել բարերար ու արդար մարդոյ. այս ո՞րպիսի գործ անօրէնութեան։

23. Ի զուր Պիղատոս նոցա խղճին կը դիմէ ըսելով. «Ի՞նչ ըրաւ Յիսուս»։ Ի զուր նոցա կարեկցութիւնը գրգռելու համար կը հրամայէ որ Յիսուս ի տես գայ ժողովրդեան զանակոծ եւ փշեպսակ եւ ի զուր կ'ըսէ. «Ահա այրդ ցձեզ»։ Ի զուր նոցա ազգասիրութիւնը գրգռելու համար կ'աղաղակէ. «Ահա ձեր թագաւորը» եւ «Ես ձեր թագաւորը ի խա՞չ հանեմ», այլ նոքա աւելի կը գրգռուին, մինչ զի Պիղատոս իւր վրայէն նետելու համար Յիսուսի մահուան պատասխանատուութիւնը (Յովհ. ԺԹ. 4-17)։

24. Կը լուայ ձեռները գոչելով. «Անպա՛րտ եմ այդ արդարին արիւնէն»։ Պիղատոս հրէական այս սովորութիւնը գործածեց իբր ի նշան իւր անպարտութեան (Բ. Օր. ԻԱ. 6-9)։ Հեթանոսք ևս գուցէ ունէին այս սովորութիւն։

Digitized by Google

չունենաս, վասնզի այսօր երազիս մէջ ինծի շատ բաներ
անցան:»
*20 Իսկ քահանայապետներն ու ծերերը համոզեցին
ժողովուրդները, որ Բարաբբան ուզեն եւ Յիսուսը կորսն-
ցընեն: 21 Պատասխան տուաւ դատաւորը եւ կ'ըսէ անոնց.
«Ո՞րը կ'ուզէք, որ ձեզի արձկեմ այս երկուքներէն»: Եւ
անոնք կ'ըսեն. «Բարաբբան»: 22 Պիղատոս կ'ըսէ անոնց.
«Բայց ի՞նչ ընեմ Քրիստոս ըսուած Յիսուսը»: *23 Կ'ըսեն
ամենքը. «Թող խաչուի». Եւ ան կ'ըսէ ի՞նչ չար բան ը-
րաւ». Եւ անոնք ալ աւելի կը պոռային ու կ'ըսէին. «Թող
խաչուի»: *24 Եւ Պիղատոս տեսնելով թէ օգուտ մը չ'ընէր,
այլ աւելի խռովութիւն կ'ըլլայ, ջուր առնելով ժողովրդ-
եան առջեւ իր ձեռները լուաց ու կ'ըսէ. «Ես այդ ար-

Պիղատոս էր այսպէս կը վարուէր. «Թուի, զի վատասիրտ և ծուլամորթ էր և կաշառասէր, վասն այսորիկ և ոչ զնա ազատ արար Քրիստոս ի պատժոց» (Ծործորեցի)։

25. Բառ առ բան կատարուեցաւ այս անէծքը։ Իբր քառասուն տարիէ յետոյ այդ մարդոց շատը եւ նոցա որդիներէն բիւրաւորներ սովալլուկ եւ կոտամահ սատակեցան, Երուսաղեմի աւերն ու կոտորած եւ մինչև ցայսօր Հրէից ցանուցիր վիճակն ու կրած տառապանք տարակո՞յս կը թողուն այդ անէծքին կատարման նկատմամբ։ Նոյն իսկ գլխաւորներէն Յուդայ խեղդամահ կորսուեցաւ. Կայիափայէ յաջորդ տարին քահանայապետութիւնը առնուելով յաքսորս անձնասպան եղաւ. Հերովդէս մեռաւ տարագիր. Պիղատոս դատապարտեցաւ աքսորի եւ մեռաւ գարշելի անձնասպանութեամբ. Աննայի տունը փլատակ եղաւ կատաղի ամբոխին ձեռամբ և որդին փողոցէ փողոց քաշկռտուելով բրածեծ սպաննուեցաւ։

26. Յիսուս կը ծեծուի, սովորութիւն էր նախ քան զխաչելութիւնը ծաղկել յանցապարտը։ Հրեայք ըստ օրինաց չէին կրնար տալ գաւազանի հարուած քառասունէ աւելի (Բ. Օր. ԻԵ, 3), այլ Հռովմայեցիք չունէին որոշ թիւ։ Հարուածը կը տրուէր գաւազանով, և երբեմն երկաթեայ և կամ կապարեայ սուր ծայրեր ունեցող փոկեայ խարազանով, մինչ զի դատապարտեալն առնլով հետզհետէ խոր վէրքեր, առ սաստիկ ցաւոցն՝ շատ անգամ կը մեռնէր։ Ըստ Յովհաննու (ԺԹ. 1-15) թէև Պիղատոս ուզեց Յիսուսը փրկել, այլ ուր ուրեմն հրամայեց որ խաչուի նա։

27. Յիսուս կը ծաղրուի զինուորներէն, որք ամբողջ գունդը, իբր 600 մարդ, կը կոչեն։ Հռովմայեցի զինուորներ էին, որք անշուշտ խիստ զրգռուեցան, լսելով թէ Յիսուս է Թագաւոր Հրէից։

Digitized by Google

դարին արիւնէն անպարտ եմ. դուք գիտէք»: *25 Բոլոր ժողովուրդը պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Անոր արիւնը մեր վրայ եւ մեր զաւակներուն վրայ Թող ըլլայ»: 26 Այն ատեն անոնց արձակեց Բարաբբան, եւ Յիսուսը ծեծելով անոնց ձեռքը տուաւ, որ խաչուի:

*27 Դատաւորին զինուորներն այն ատեն առին Յիսուսը ապարանքին մէջ, եւ անոր վրայ ժողվեցին բոլոր գունդը. *28 Զանի հանուեցուցին եւ կարմիր վերարկու ձգեցին անոր վրայ: 29 Եւ փուշէ պսակ հիւսելով՝ անոր գլուխը դրին եւ եղէգ մը անոր աջ ձեռքը. անոր առջեւ ծնրադրելով կը ծաղրէին ու կ'ըսէին. «Բարեւ, ով Հրեաներու Թագաւոր»: 30 Եւ անոր Թքնելով՝ այն եղէգը կ'առնէին եւ անոր գլուխը կը ծեծէին: 31 Եւ երբ զանի ձաղկեցին,

---

28. Կարմիր վերարկուն նշանակ էր Թագաւորութեան. փուշէ պսակ դրին Յիսուսի գլուխը, և եղէգ տուին ձեռքը իբր արքունական գաւազան, ծաղրելով, Թքնելով եւ ծեծելով, ինչ որ նոյն իսկ Հրեայք ըրած էին առջէն (ԻԶ. 67)։ Եղէգով երբեմն Յիսուսի գլուխը կը ծեծէին, որպէսզի փուշերը աւելի խոր մտնեն։

32. Որովհետև Յիսուս ուժասպառ եղած էր տքնութենէն որ ի Գեթսեմանի, երկար ու տաղտկալի հարցափորձներէ որ ի ձեռն Աննայի, Կայիափայի և Պիղատոսի, և մանաւանդ անգութ գանակոծութիւններէն որ ի բանտի, և անձամբ չէր կրնար տանիլ խաչն ի Գողգոթա, ուստի հարկ եղաւ Կիւրենացի Սիմոնը պահակ բռնել և խաչը նմա բառնալ տալ։ Կիւրենա էր քաղաք Լիբիայ յԱփրիկէ, ուր կային գաղթական Հրեայներ։ Մարկոս զսա կը կոչէ հայր Աղէքսանդրի և Ռուփայ, իբր ծանօթ անձեր (Մարկ. ԺԵ. 21)։

33. Գողգոթա եբրայեցերէն բառ է եւ կը նշանակէ գանգ։ Աւանդութիւն կայ, թէ Ադամայ գանգը հոս բերուած ու թաղուած ըլլալուն համար Գողգոթա կոչուած է։

34. Սովորութիւն էր տալ այսպիսի ըմպելի, որպէս զի թմրէին մահապարտք և անզգայ լինային ցաւոց, այլ Տէր Յիսուս որ կամաւ կը չարչարուէր, երբ համն առաւ, չխմեց։ Բայց յետոյ երբ լոկ քացախ տուին, խմեց (համար 48։ Յովհ. ԺԹ. 28-30)։

35. Խաչք կը շինուէին սա երեք կերպերով ┼ T ✕ ։ Յիսուս առաջին ձևով խաչուեցաւ, վասնզի իւր յանցանքը գլխուն վերև գրուած դրուեցաւ (համար 37)։ Ձեռք կը գամուէին և ոտք կը գամուէին կամ կը կապուէին։ Յիսուսի ոտները գամուեցան ձեռներուն պէս (Ղուկ. ԻԴ. 39-40)։ Խաչեալը նախ կը գամուէր խաչափայտին և յետոյ խաչը կը կանգնուէր, որով կը

Digitized by Google

անորմէ հանեցին վերարկուն, եւ անոր հագուստները անոր հագցուցին եւ զանի տարին խաչը հանելու ։
*32 Եւ դուրս ելլելով Սիմոն անունով Կիւրենացի մարդ մը գտան, զանի պահակ բռնեցին որ անոր խաչը վերցնէ։
*33 Գալով Գողգոթա ըսուած տեղը որ գլուխ կարելու տեղ
էր, *34 տուին անոր լեղիով խառնուած քացախ. եւ երբ համը առաւ, չէր ուզեր խմել ։ *35 Եւ զանի խաչը հանելով անոր հագուստները վիճակով բաժնեցին, որ կատարուի այն խօսքը՝ որ ըսուեցաւ մարգարէէն. «Իմ հագուստներս իրենց մէջ բաժնեցին եւ իմ պատմուճանիս վրայ վիճակ կը ձգէին ։ *36 Եւ նստելով զանի կը պահէին ։» *37 Եւ անոր գլխին վրայ դրին անոր յանցանքը գրուած թէ «Աս է Հրեաներուն Յիսուս Թագաւորը»։ *38 Այն ատեն անոր

ցնցէր խաչելոյն մարմինը անճնարին տառապանօք։ Մինչ զինուորք Յիսուսը կը գամէին, Յիսուս արտասանեց սա վսեմ եւ լի գթութեամբ աղօթքը. «Հայր, թող զոցա, զի ոչ գիտեն, զինչ գործեն» (Ղուկ. ԻԳ. 34)։ Չկայ պատիժ մը այնքան անռելի, որքան խաչի պատիժը, մինչ զի մարդիկ շատ անգամ կաշառով կը գնէին ուրիշ պատժով ապաննուելու արտօնութիւնը։ Նոյն իսկ շատ անգամ խաչահանններն իսկ ձանձրանալով, եթէ մահը չփութար, տիգաւ կը խոցէին խաչեալը եւ թակով կը ջախջախէին ։ Մահապարտք մերկ կը խաչուէին և նոցա հագուստը կը բաժնուէր զինուորաց մէջ։ Քրիստոսի լաթերը բաժնեցին, եւ պատմուճանին համար վիճակ ձգեցին, ըստ մարգարէութեան (Սաղմ. ԻԲ. 18)։

36. Զինուորք կ'սպասէին, որպէսզի խաչուողին բարեկամք խաչէն վար չառնուն։

37. Երեք լեզուով Պիղատոս գրեց Յիսուսի մահավճիռը (Յովհ ԺԹ.19)։

38. Ի մէջ երկու աւազակներու Յիսուս խաչուեցաւ, որով կատարուեցաւ Եսայեայ մարգարէութիւնը թէ «Ընդ անօրէնս համարեցաւ» (ԾԳ. 12)։

39. Գլուխ շարժելն էր նշան ատելութեան եւ ծաղու (Յոբ. ԺԶ. 4) եւ կը կատարուէր Սաղմոսին խօսքը (ԻԲ. 7)։

40 Չէր ըսած տաճարը կը քակեմ, ուրեմն կը ստէին. անհնարին կը թուէր նոցա թէ է նա Աստուծոյ որդի. քանի որ Աստուծոյ երեսէն լքուած կար յայնժամ։ Խաժամուժին նոյն կարծիքը կրկնեցին քահանայապետք դըպիրներուն եւ ծերերուն հետ։ Եթէ Յիսուս յայնժամ խաչէն իսկ իջնելու հրաշքը գործէր, պիտի չհաւատային, վասնզի այդ հրաշքէն մեծագոյնը — մեռելներու յարութիւն տալը — տեսած էին եւ չէին հաւատացած։

44. Խաչակից երկու աւազակներն ալ ի սկզբան նախատեցին Յիսուսը,

Digitized by Google

հետ խաչ հանեցին երկու աւազակներ, մէկը անոր աջ կողմէն եւ մէկը ձախ կողմէն։

*39 Եւ անոնք որ կ'անցնէին, անոր կը հայհոյէին, իրենց
գլուխները կը շարժէին ու կ'ըսէին. *40 «Վա՛հ, որ տա-
ճարը կը քակէիր եւ երեք օրուան մէջ զայն կը շինէիր,
ազատէ զքեզ. թէ որ Աստուծոյ Որդին ես այդ խաչէն
իջի՛ր»։ 41 Նոյնպէս եւ քահանայապետները դպիրներով
եւ ծերերով մէկտեղ կը ծաղրէին ու կ'ըսէին. 42 «Ուրիշները
ազատեց, իր անձը չկրնար ազատել. թէ որ Իսրայէլի
Թագաւորն է, թող իջնէ հիմա այդ խաչէն եւ ատոր
հաւատանք։ 43 Թէ որ Աստուծոյ յուսացաւ, թող հիմա
ազատէ զանի, թէ որ կ'ուզէ զանի, վասն զի ըսաւ թէ
Աստուծոյ Որդին եմ»։ *44 Նոյնպէս այն աւազակներն՝ որ

որոց մին զղջացաւ յետոյ և հաւատաց (Ղուկ. ԻԳ. 36-43)։

45. Ժամը երեքին խաչուեցաւ Յիսուս ըստ Մարկոսի (ԺԵ. 25), և ժամը վեցին խաւարեցաւ արեւ. որովհետև լուսնի լրման ժամանակն էր, հնար չէր բնական խաւարում լինել արևու, գերբնական էր այս, որոյ եւ յաջորդեց ժաժ (համար 51)։ Այսպէս Աստուած կը յայտնէր թէ էր նա իւր Որդին եւ թոյլ կուտար որ տիեզերք սգայ եւ կարեկցի իւր չարչարուած Աստուծոյն։ Հեթանոս մատենագիրներէն կան յիշատակող արեւու այս անբնական խաւարումը եւ նոյն իսկ Դիոնէսիոս Արիսպագացի, որ հեթանոս էր յայնժամ, երբ տեսաւ խաւարն յԵգիպտոս գոչեց. «Կամ Աստուած մը կը չարչարուի եւ կամ աշխարհս կը կործանի»։

46. Այս խաւարման առեն քահանայապետք և ժողովուրդը եւ նոյն իսկ զինուորք անշուշտ սարսափահար լռեցին և Յիսուս ևս լռութեամբ, տարաւ խաչաչարչար անհռելի տագնապներու, մինչեւ որ ժամը իններին, բարձրաձայն գոչեց Ասորաքաղդէարէն լեզուով, որ այն ժամանակի Հրէից լեզուն էր. «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ընդէ՞ր թողեր զիս»։ Յանիրաւի տառապուած մարդուն աղաղակն է այս. աղաղա՛կ, որ կը դղրդէ երկինքը, որովաստուածային արդարութիւնն երկնքէն յերկիր շանթահար պատուհասել կը փութայ չարը՝ իդրման չարիքին. աղաղա՛կ, որ կը հաստատէ թէ դեռ եղծուած չէ Աստուծոյ պատկերը մարդկային սրտին մէջ, զի կը հաւատայ թէ իւր անձին տէրը կայ եւ նա միայն իրաւունք ունի իւր կեանքը իրմէն առնլու եւ որմէ զատ ոչ ոք, եւ ոչ ինքն իսկ՝ մարդը։ Օրհասական յետին տագնապներու մէջ այս աղաղակն է նշան վշտահեծ սրտերու խորին հաւատքին, որք գիտեն թէ երբեք չեն լքանիր Աստուծմէ։

47. Զինուորք Ելոին բառը կարծեցին Եղիայ, վասնզի չէին գիտեր այդ

իր հետը խաչուած էին, կը նախատէին զանի։
*45 Եւ օրուան վեցերորդ ժամէն մինչեւ իններորդ
ժամը խաւար եղաւ բոլոր աշխարհի վրայ։ 46 Եւ ժամը
իններին Յիսուս մեծ ձայնով աղաղակեց ու կ'ըսէ. «Էլի,
Էլի, լամա սաբաքթանի, այսինքն Աստուած իմ, Աստուած
իմ, ի՞նչու զիս թողուցիր»։ *47 Անոնցմէ ոմանք հոն կա-
յին երբ լսեցին, կ'ըսէին. «Աս Եղիան կը կանչէ.»
48 եւ անոնցմէ մէկն իսկոյն քացախով լեցուն սպունգ մը
առաւ եւ եղէգի մը անցընելով՝ անոր տուաւ որ խմէ։
49 Եւ շատեր կ'ըսէին. «Թող տուր. տեսնենք թէ Եղիան
կուգա՞յ զանի ազատելու» *50 Եւ Յիսուս նորէն մեծ ձայ-
նով աղաղակեց եւ հոգին աւանդեց։
*51 Եւ ահա տաճարին վարագոյրը վերէն ի վար երկու-

լեզուն, այլ լսած էին զուցէ Հրեայներէն, թէ Եղիա երկինքէն կը հասնի օգնութեան Աստուծոյ սիրելիներուն, երբ նոքա են անձկալի տագնապներու մէջ։

48. Ըստ Յովհաննու քացախը տրուեցաւ երբ Յիսուս գոչեց. «Ծարաւի եմ» (ԺԹ. 28-29)։

50. Յիսուս արտասանելէ յետոյ թէ «Ամենայն ինչ կատարեալ է» (Յովհ. ԺԹ. 30), աղաղակեց. «Հայր, ի ձեռս քո աւանդեմ զհոգի իմ» (Ղուկ. ԻԳ. 46)։

51. Տաճարին վարագոյրը պատռեցաւ, որ էր ներքին վարագոյրն որ կը բաժնէր սրբութեանց սրբութիւնը սրբութենէն (Ելք ԻԶ. 33 Եբր. Թ. 2-3)։ Երկիր կը շարժի, վէմեր կը ճղքուին. ցորդ իսկ կան այդ ... ու ոծ ապառաժներէն ի Գողգոթա։ Գերեզմաններ կը բացուին և շատ սրբերուն մարմիններ յարութիւն թէև կ'առնուն, այլ Յիսուսի յարութենէն յետոյ կ'երեւին շատերու։ Այլ սոքա յետոյ ինչ եղան. — անշուշտ Յիսուսի հետ վերացան յերկինս։

54. Հեթանոս հարիւրապետն ու ընկերներն երբ այս սքանչելիքները տեսան, հաւատացին, մինչդեռ քահանայապետք և Փարիսեցիք ոչ այս սքանչելիքներէն եւ ոչ Յիսուսի յարութենէն պատկառելով հաւատացին։

55. Այս կիներն էին Յիսուսի հաւատացող եւ հետեւող (Ղուկ. Ը. 2-3), որոց երեքն սա կը յիշուին. Մարիամ Մագդաղենացի, որ Եօթն դև հանուած էր (Մարկ. ԺԶ. 9։ Ղուկ. Ը. 2)։ Մարիամ՝ մայր Յակոբայ և Յովսեայ, ըստ Յովհաննու կին Կղէովպայ (ԺԹ. 25), որ այլուր Մատթէոսէ կոչուած է Ալփէոս (Ժ. 3)։ Սողոմէ էր մայր որդւոց Զեբեդեայ (Մարկ. ԺԵ. 40), եւ քոյր կը կարծուի Յիսուսի մօր (Յովհ. ԺԹ. 25)։ Էր բուն իսկ տի-

Digitized by Google

քի պատառեցաւ. և երկիրը շարժեցաւ եւ քարերը ճաթըռ-
տեցան ։ 52 Եւ գերեզմանները բացուեցան եւ շատ սուրբ
ննջեցեալներու մարմիններ յարութիւն առին, 53 եւ գերեզ-
մաններէն ելլելով, անոր յարութենէն յետոյ սուրբ քաղաքը
մտան եւ շատերուն երեւցան ։ *54 Իսկ հարիւրապետն
եւ որոնք անոր հետ Յիսուսը կը պահէին, երբ տեսան
ժաժը ու եղածները, շատ վախցան ու կ'ըսեն. «Յիրաւի
աս էր Աստուծոյ Որդի»։

*55 Հոն շատ կիներ կային, հեռուն կը կենային
ու կը նայէին, որոնք Գալիլեայէն Յիսուսի ետեւէն եկան
անոր ծառայելու համար, 56 որոնց մէջ էր Մարիամ
Մագդաղենացին եւ Յակոբայ եւ Յովսեայ մայրը՝ Մարի-
ամը, եւ Զեբեթեայ որդիներուն մայրը ։

բամայրն Մարիամ անդ (Յովհ. ԺԹ. 27)․ այլ կ'երևի թէ այդ դառնակսկիծ տեսարանէն հեռացաւ ըստ Թախանձանաց Յովհաննէսի․ Այսպէս մինչ Առաքեալք եւ Յիսուսի միւս աշակերտք հեռացան ու փախան, այս սրբասիրտ կիներն համարձակեցան նախ խաչին մօտ գտնուիլ (Յովհ. ԺԹ. 25), և յետոյ հեռուէն, եւ մասնակցեցան Քրիստոսի տագնապներուն, և Թաղման եւ ներկայ գտնուելէ յետոյ՝ նոքա եղան առաջին այցելու Քրիստոսի գերեզմանին, որով արժանացան առաջին լինել ի տես փառաց յարութեան ամէնօրհնեալ որդւոյն Աստուծոյ․

57. Յիսուսի կողը խոցուելէ յետոյ (Յովհ. ԺԹ. 31), Յովսէփ Արեմաթացի կը խնդրէ Պիղատոսէն նորա մարմինը․ Արեմաթիա էր քաղաք յեփրայիմ, ուր ծնաւ Սամուէլ. Իսկ Յովսէփ էր անդամ Սանհետրինին, այր պարկեշտ եւ նախարար եւ երբեք նոցա հետ չէր միաբանած (Մարկ. ԺԵ. 43․ Ղուկ. ԻԳ. 51)․ Թէև ի ծածուկ աշակերտած էր, այլ այժմ կը համարձակի երթալ առ Պիղատոս․ Սա հարուստ էր միանգամայն, որով կատարուեցաւ Եսայեայ մարգարէութիւնը թէ «Երբ մեռաւ հարուստին հետ եղաւ», (ԾԳ. 9)․

58. Պիղատոս հարիւրապետէն ստուգելէ յետոյ Յիսուսի մահը, (Մարկ. ԺԵ. 44-45), հրամայեց որ տրուի մարմինը․

59. Յովսէփ մաքուր կտաւ գնելով (Մարկ. ԺԵ. 39), պատեց Յիսուսի մարմինը, Նիկոդեմոսի հետ որ բերած էր իւր հարիւր լիտր զմռսոյ և հալուէի խառնուրդ (Յովհ. ԺԹ. 39)։

60. Նոր էր գերեզմանը․ և Յովսէփի իրեն համար էր պատրաստած, Ղուկաս կը յաւելու․ «Հոն բնաւ մէկը դրուած չէր» (ԻԳ. 53), որպէս զի չկարծուի թէ ուրիշ մէկ մեռեալ յարեաւ, կամ թէ Յիսուս յարեաւ դըպ-

Digitized by Google

*57 Եւ երբ իրիկուն եղաւ, Արիմաթեայէն հարուստ
մարդ մը եկաւ, որուն անունն էր Յովսէփ, որ եւ Յիսուսի
աշակերտեցաւ։ *58 Աս Պիղատոսի մօտենալով Յիսուսի
մարմինը ուզեց. այն ատեն Պիղատոս հրամայեց որ տրուի
մարմինը։ *59 Եւ Յովսէփ մարմինը առնելով մաքուր
կտաւներով պատեց։ *60 Եւ դրաւ նոր գերեզմանի մէջ
զոր քարի մէջ փորած էր. եւ գերեզմանին դուռը մեծ
քար մը գլտորելով գնաց։ *61 Հոն էր Մարիամ Մագ-
դաղենացին եւ միւս Մարիամը, կը նստէին գերեզմանին
դէմ։

*62 Եւ միւս օրը որ ուրբաթէն յետոյ էր, քահանայա-
պետներն ու փարիսեցիները Պիղատոսին քով հաւաքուե-
ցան *63 ու կ՚ըսեն. «Տէր, յիշեցինք որ այն խաբեբան երբ

չելով սրբոյ մը ոսկորներուն, ինչպէս յարեաւ Եղիսէի ոսկորներուն դպչող մեռեալը (Դ Թագ. ԺԳ. 21)։ Այս գերեզման չէր գետնափոր, ոչ բարայրի կամ խոռոչի մէջ, այլ քարէ փորած։ Թաւալուած քարը կափարիչ եղաւ գերեզմանին։

61. Յիսուսի այս թաղման ներկայ էին այս երկու կիները, որք փութացան ի քաղաք եւ պատրաստեցին խունկեր եւ իւղեր, որպէս զի զկնի շաբաթուն գան եւ օծեն մարմինը, վասնզի Յովսէփ եւ Նիկոդեմոս անճապարանօք, ուրեմն հարեւանցի ըրած էին. ինչ որ ըրին։

62. Քահանայապետք եւ Փարիսեցիք որք յաճախ կը գանգատէին թէ Յիսուս շաբաթը կը պղծէ, իրենք ահա զայն կը պղծեն առ դատաւորն երթալով։

63. Հրեայք լսած էին անշուշտ նոյն իսկ Յիսուսի աշակերտներէն թէ երեք օրէ յետոյ յարութիւն պիտի առնու նա։ Թող որ ինքն իսկ Յիսուս ակնարկած էր զայս (ԺԲ. 39-40։ Յովհ. Բ. 19։ 1-23)։

64. «Մի տխմարք, թէ մոլորեցուցիչ է, եւ սուտ կարծէք. որպէս ասէքըդ. զի կասկածէք. Էր վասն ի շուրջ գայք եւ ազգի ազգի հնարս խնդրէք» (Ծործորեցի)։ Ինչ շահ կար աշակերտներուն իրենց Վարդապետին մարմինը գողնալուն մէջ։ Յիսուս ինքն անձամբ երեւելու էր, որպէս զի իրեններն աւելի եւս հաստատուէին ի հաւատս, այն եւ՝ մահու չափ։

65. Ոչ թէ նոքա զինուորներ ունէին, այլ թէ Պիղատոս զինուորները դրաւ նոցա տրամադրութեան տակ, որպէս զի ընեն, որպէս և կ՚ուզեն. ուստի զինուորք Յիսուսի յարութիւնը, ոչ նախ Պիղատոսի, այլ նոցա իմաց տուին։ Ահա նոցա այս զգուշութիւնն՝ ալ աւելի Յիսուսի յարութիւնը ստոյգ ըրաւ։

66. Գերեզմաններու դռներ կը կնքուէին շատ անգամ մոմով կամ կաւով

Digitized by Google

գեռ ողջ էր, կ'ըսէր թէ «Երեք օրէն յարութիւն պիտի
առնում». *64 Ուստի հրամայէ որ մինչեւ երեք օր գերեզ-
մանին զգուշութիւն ըլլայ. գուցէ աշակերտները գիշեր
ատեն գալով զանի գողնան, եւ ըսեն ժողովրդին թէ
«Մեռելներէն յարութիւն առաւ» եւ ետքի մոլորութիւնն
առաջինէն աւելի չար ըլլայ: *65 Պիղատոս կ'ըսէ անոնց,
«Զինուորներ ունիք. գացէք, ինչպէս որ գիտէք, զգու-
շութիւն ըրէք»: *66 Եւ անոնք երթալով գերեզմանին
զգուշութիւն ըրին, եւ զինուորներով մէկտեղ կնքեցին
քարը:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

*1 Եւ շաբաթ երեկոյին՝ երբ կը լուսնար շաբաթուան
առաջին օրը, Մարիամ Մագդաղենացին և միւս Մարիամն
եկան գերեզմանը տեսնելու: 2 Եւ ահա մեծ շարժ եղաւ,

(Դան. Զ. 17)։ «Կնքեցին մատանեաւ քահանայապետին, որ ունէր զանփակ գիրն զ է, անուն Աստուծոյ քանդակուած յակն մատանւոյն, զոր, ասեն, յառաջին տախտակացն զոլ զքարն զայն, զոր խորտակեաց Մովսէս։ Այնու կնքեցին զվէմն Քրիստոսի. այս է, վկայեցին թէ սա՝ նա է, որ երեւեցաւ ի լեառն Քորեբ եւ ասաց. «Ես եմ ՈՐԷՆՆ» (Ծործորեցի)։

---

1. Յիսուսի յարութեան առաւօտն Աւետարանագիրք նուազ կամ աւելի կանուխ կը գրեն. այլ այսպիսի տարբերութիւններ կ'ապացուցին անկախ վկայներէ։ Մագդաղենացին Մարիամ և միւս Մարիամը, մայր Յակոբայ, և Սողոմէ ըստ Մարկոսի (ԺԶ. 1) և Յովհաննա՝ կին Քուզայ հազարապետի (Ղուկ. ԻԴ. 10) եւ ուրիշներ եւս (Ղուկ. ԻԴ. 10) կուգան գերեզմանը տեսնելու եւ Յիսուսը օծելու (Մարկ. ԺԶ. 1) այն խունկերով ու իւղերով որոց մէկ մասը պատրաստած էին ուրբաթ երեկոյ (Ղուկ. ԻԳ. 56) եւ մէկ մասը շաբաթ երեկոյին (Մարկ. ԺԶ. 1)։

2. Մեծ էր սասանութիւնն եւ զինուորք անշուշտ խռովեցան եւ մանաւանդ սարսափահար եղան երբ հրեշտակի երեւոյթը տեսան։ Քարը գլորեցաւ, այլ իսկ և իսկ յետ յարութեան Տեառն, վասնզի նա պէտք չունէր հրեշտակի օգնութեան եւ ոչ կնքուած քարը կրնար արգելք ըլլալ նորա յարութեան։ Քարն ի բաց թաւալեցաւ իւղաբեր կիներուն և առաքեալ-

Digitized by Google

զի հրեշտակ Տեառն իջնելով երկնքէն, մօտեցաւ եւ
դռներէն քարը մէկդի գլտորեց եւ անոր վրայ կը նստէր։
3 Եւ անոր տեսքը փայլակի պէս էր, եւ անոր հագուստը
ձիւնի պէս ճերմակ։ 4 Եւ անոր վախէն պահապանները
խռովեցան եւ մեռելներու պէս եղան։ *5 Պատասխան
տուաւ հրեշտակն ու կ՚ըսէ կիներուն. «Դուք մի վախ-
նաք, գիտեմ, որ խաչուած Յիսուսը կը փնտռէք. 6 հոս
չէ, որովհետեւ յարեաւ, ինչպէս որ ան ըսաւ. եկէք, տե-
սէք այն տեղը ուր կը կենար։ *7 Եւ շուտով գացէք,
ըսէք անոր աշակերտներուն թէ յարեաւ. եւ ահա ձեզնէ
առաջ Գալիլեա կ՚երթայ. հոն պիտի տեսնէք զանի. ահա

ներուն համար, որպէսզի նախ Թափուր տեսնեն գերեզմանը եւ ապա զնա կենդանի։ Կ՚երեւի թէ Մարիամ գերեզմանը հեռուէն Թափուր տեսնելուն պէս չյառաջացաւ, այլ փութացաւ պատմել աշակերտաց (Յովհ. Ի. 2), բայց միւս կիներն յառաջացան եւ հրեշտակին հետ եղան խօսակից։

5. Մարկոս կը գրէ, երիտասարդ մը ճերմակ պատմուճան հագած. Ղուկաս կ՚ըսէ, երկու մարդիկ լուսաւոր հագուստներով. իսկ Յովհաննէս կը գրէ Թէ Մարիամ, երբ յետոյ դարձաւ ի գերեզման, տեսաւ երկու հրեշտակներ ի սպիտակս։ Մարդիկ կը գրեն Մարկոս եւ Ղուկաս, վասնզի այդ հրեշտակներն երեւեցան ի կերպարանս մարդոյ (Ծննդ. ԺԸ. 2. 22։ Գործք. Ա. 10)։ Մատթէոս եւ Մարկոս մէկ հրեշտակ կը գրեն, անշուշտ զանի միայն յիշատակել ուզելով, որ խօսեցաւ կիներուն ։ Ուրիշ անգամ Մատթէոս երկու դիւահար եւ երկու կոյր գրած է (Ը. 18։ Ի. 30) իսկ միւս աւետարանագիրք մէկ միայն։

7. «Գալիլեա՝ աստանօր ոչ եթէ զգաւառէն ասէ, յորում Նազարէթ էր, այլ էր տեղի ինչ ի լերինն Ձիթենեաց, մերձ ի տեղին, ուր վերացաւ յերկինս, որ այս անուամբ կոչէր» (Ծործորեցի)։ Աստ կ՚երեւի Թէ Յիսուս ժամադրած էր իւր բոլոր աշակերտներուն աւելի քան հինգ հարիւր եղբայրներու երեւիլ հանդիսապէս (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 6), վասն զի այս երեւումէն առաջ ունեցաւ ուրիշ երեւումներ առանձնական, այսինքն իւղաբեր կիներու եւ մեւասաններուն, եւ Մատթէոս այս վերջինը միայն կը գրէ ։

9. Կ՚երեւի Թէ Պետրոս եւ Յովհաննէս երբ ի գերեզման եկան, մեկնած էին կանայք. եւ Մարիամ Պետրոսի եւ Յովհաննէսի մեկնելէն յետոյ երբ դարձաւ նորէն ի գերեզման, Յիսուս նմա երեւեցաւ, առաջին անգամ. ապա անմիջապէս եւ այս կիներուն, որք իսկոյն ի նշան մեծարանաց փարեցան նորա ոտներուն ։

Digitized by Google

ձեզի ըսի»։ 8 Եւ իսկոյն գերեզմանէն ելլելով վախով ու
շատ ուրախութեամբ կը վազէին աշակերտներուն պատ-
մելու։ *9 Եւ ահա անոնց Յիսուս պատահեցաւ ու կ'ըսէ.
«Ողջոյն ձեզ». եւ անոնք մօտենալով անոր ոտները բռ-
նեցին եւ անոր երկրպագութիւն ըրին։ *10 Յիսուս այն
ատեն կ'ըսէ անոնց. Մի վախնաք. գացէք, ըսէք իմ
եղբայրներուս, որ Գալիլեա երթան եւ զիս հոն տեսնեն»։
*11 Երբ անոնք գացին, ահա զինուորներէն մէկ քանին
քաղաքն եկան եւ քահանայապետներուն պատմեցին, ինչ
որ եղաւ։ 12 Եւ անոնք ծերերով մէկտեղ խորհուրդ ըրին եւ
շատ արծաթ տուին զինուորներուն ու կ'ըսեն. 13 «Ըսէք

---

10. Այժմ իսկ իրեններն եղբայր կ'անուանէ, երբ այլ եւ փառաւորուած է. այս ո՜րպիսի անհուն սէր և շնորհ առ մարդիկ։

11. Պահապան զինուորները կը մտնեն յԵրուսաղէմ և կը պատմեն քահանայապետներուն թէ յարեաւ Յիսուս, որք իսկոյն ժողով գումարելով կ'որոշեն կաշառել պահապանները, որպէս զի համբաւեն թէ աշակերտք գողացան Յիսուսի մարմինը, երբ իրենք քնացած էին. Այս ո՜րպիսի անճառնի սուտ. կարելի՞ էր այդ, երբ գերեզմանն էր պահպանուած Հռովմայեցի զինուորներէ. կարելի՞ էր ի բաց նետել ահագին քար մը առանց զինուորներն արթնցնելու. կամ թէ կարելի է՞ր որ բոլոր զինուորք քնանային, մինչ այսպիսի զանցառութեան մը պատիժն էր մահ. եւ եթէ կը քնանային, ի՞նչէն գիտցան թէ աշակերտք գողացան։ Այս բաջաղանք Հրէից մէջ համբաւեցաւ և կար մինչեւ Յուստինոս վկայի ժամանակ, երկրորդ դարուն մէջ. և ապա ուրիշ ձեւոյ փոխանակեցաւ, իբր թէ Հրեայք Յիսուսի մարմինը գողցած ըլլան ու թաղած արտի մը մէջ, զոր հերկեր են անմիջապէս, որպէս զի աշակերտք չգտնեն. բայց եթէ աշակերտք գողացած ըլլային, կամ Յիսուս նոցա կենդանի չերեւէր, ուրեմն պիտի չհաւատային թէ յարեաւ. ա՛լ ուրեմն ի՞նչ հարկ կար նոցա կրելու հալածանքներ և չարաչարլուկ նահատակութիւններ յանուն սուտ մեսիայի մը։

16. Իւր յարութեան օրն Յիսուս նախ կ'երեւի Մագդաղենացի Մարիամին (Ղուկ. ԻԴ. 12։ Յովհ. Ի. 11—18), եւ յետոյ Պետրոսի և այն երկու աշակերտներուն որք կ'երթային յԷմմաուս (Ղուկ ԻԴ. 13 33), նոյն երեկոյին տասն առաքեալներուն և ուրիշներուն յԵրուսաղէմ, և շաբաթ մը յետոյ մետասաններուն (Յովհ. Ի. 19-30)։ Յետոյ երբ զատիկն անցած էր, ի Գալիլեա կ'երեւի այն եօթն աշակերտներուն որք ձուկ կ'որսային, (Յովհ. ԻԱ. 1—14)։ Եւ վերջապէս այս լերան վրայ մետասաններուն, ուր

Digitized by Google

Թէ անոր աշակերտներն գիշեր ատեն գալով զանի գող-
ցան, երբ մենք կը քնանայինք։ 14 *Եւ թէ որ դատաւորին*
այդ բանը լսէ, մենք զանի կը հաճեցնենք, եւ զձեզ
ապահով կ'ընենք»։ 15 *Եւ անոնք արծաթը առնելով ըրին,*
ինչպէս որ սորվեցան. եւ այս համբաւը Հրեաներէն ելաւ
մինչեւ այսօր։
*16 *Իսկ տասնեւմէկ աշակերտները գացին Գալիլեա՝*
այն լեռը, ուր Յիսուս անոնց ժամադիր եղաւ։ *17 *Երբ տե-*
սան զանի, անոր երկրպագութիւն ըրին, եւ ոմանք երկ-
բայեցան։ *18 *Եւ Յիսուս մօտենալով անոնց հետ խօսե-*

կ'երեւի թէ, ըստ Պօղոսի, ներկայ էին հինգ հարիւրէ աւելի եղբայրներ (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 6)։ Եւ Յիսուս յետոյ կ'առանձնանայ մետասաններուն հետ իւր վերջին խօսքն ու պատուէրները տալու համար։

17. Է՞ր ոմանք տարակուսեցան.—ոչ թէ Յիսուսի վերակենդանութեան համար, վասն զի նախապէս տեսան զնա երբեմն եւ վայելեցին նորա հրաշափառ ներկայութիւնները, զորս Մատթէոս չյիշատակեր, այլ այս վերջինը միայն, այլ տարակուսեցան, վասնզի աւանդութիւն մը որ խորապէս ազդած էր բովանդակ Հրեայ ազգին, այն էր թէ Մեսիայն յԵրուսաղէմ Դաւթի յաթոռն նստելով պիտի վերականգնէր Հրէական կործանուած թագաւորութիւնը եւ յաւիտեան պիտի տիրէր, և պիտի նուաճէր բոլոր աշխարհիս ազգերը. այժմ աշակերտներէն ոմանք կ'երկբային, թէ է նա Մեսիայ, քանի որ կը մեկնէր աշխարհէս, առանց Իսրայէլի այս ակնկալութիւնը գոհացնելու։ Եւ, գուցէ, սոքա էին անշուշտ, որք համարձակեցան անձկանօք հարցընել. «Տէր, այս ժամանակիս մէջ ա՞լ Իսրայէլի թագաւորութիւնը չե՞ս հաստատեր» (Գործք. Ա. 6)։

18. Նա արդէն ունէր այդ իշխանութիւն ի սկզբանէ անտի իբրեւ որդի Աստուծոյ (Յովհ. Ա. 1-3). այս անգամ այդ իշխանութիւնը կ'առնու իբրեւ որդի մարդոյ, ուստի կ'արտօնէ իւր աշակերտները երթալ և բոլոր ազգերուն քարոզել իւր աւետարանը և յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ մկրտել, որք կը հաւատան և կ'աշակերտին Աւետարանի։ Յիսուս չըսեր մկրտել անուամբք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, իբր թէ ըլլային երեք աստուածք, այլ եզակի. զի երեքինս մի են, անբաժան եւ համազօր։

20. Այլ եւս Առաքեալք չեն զրկուիր միայն Հրեայներու քարոզել (Ժ. 5-7), այլ բոլոր ազգերու. Յիսուս իւր աշակերտներուն կը պատուիրէ զայն ուսուցանել եւ զայն պահել տալ աշակերտողներուն, ինչ որ ինքն է իրենց ուսուցած, ոչ պակաս եւ ոչ աւելի (Յայտ. ԻԲ. 18 10)։ Եւ որպէս զի աշա-

Digitized by Google

ցաւ ու կ՚ըսէ. «Ամէն իշխանութիւն ինծի երկնքի մէջ ու
երկրի վրայ տրուեցաւ. ինչպէս որ զիս Հայրը ղրկեց եւ
ես զձեզ կը ղրկեմ։ 19 Գացէք այսուհետեւ. բոլոր Հեթա-
նոսները աշակերտեցէք. զանոնք մկրտեցէք Հօր եւ Որդւոյ
եւ Սուրբ Հոգւոյն անունով։ *20 Անոնց սորվեցուցէք պա-
հել այն ամէնը, ինչ որ ձեզի պատուիրեցի. եւ ահա ես
ձեզի հետ եմ ամէն օր, մինչեւ աշխարհիս վերջը»։

կերտք երբէք չյուսահատին կարծելով թէ միայնակ մնացած են աշխարհիս մէջ, Յիսուս վստահաբար կը զրուցէ նոցա թէ «Ես ձեզ հետ եմ մինչեւ աշխարհիս վերջը»։ Նա ինչպէս է ամենակարող եւ է միայնզամայն ամէնուրեք։ Նա չըսեր թէ ձեզ հետ պիտի ըլլամ, այլ եմ. եւ այս ոչ թէ մինչեւ ցվերջ աշխարհիս, այլ յետոյ եւս պիտի ըլլայ մեզ հետ, եւ զինքը պիտի վայելենք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն։

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ

Digitized by Google

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ

ՄԱՐԿՈՍԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

*1 Աստուծոյ Որդի Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանին
սկիզբը։ *2 Ինչպէս որ մարգարէներուն մէջ գրուած է.
«Ահա կը ղրկեմ իմ հրեշտակս քու առջեւէդ, որ քու
ճամբադ պատրաստէ քու առջեւդ։ 3 Անապատին մէջ
խօսքի ձայն կայ. Տէրոջը ճամբան պատրաստեցէք, եւ
անոր ճամբան ուղիղ ըրէք»։ *Եւ եղաւ որ Յովհաննէս
անապատին մէջ կը մկրտէր, ապաշխարութեան մկրտու-
թիւնը կը քարոզէր մեղքերու թողութեան համար։ 5 Եւ
Հրէաստանի բոլոր աշխարհն ու Երուսաղեմացիներն՝

---

1. Մարկոս կը գրէ իւր աւետարանը, Յիսուսի պաշտօնական կեանքէն սկսելով. հին տնտեսութիւնը Յովհաննէս Մկրտիչով կը վերջանար, որպէս ինքն իսկ Յիսուս յայտարարեց (Ղուկ. ԺԶ. 16)։

2. Այս վկայութիւնն է Մաղաքիայէն (Գ. 1), զոր Մատթէոս չյիշեր, այլ երկրորդը միայն (Գ. 2)։

4. Յովհաննէս կը մկրտէ (Մատթ. Գ. 1-12։ Ղուկ. Գ. 1-20)։

Digitized by Google

ամէնքն անոր կ'երթային, եւ անորմէ Յորդանան գետին
մէջ կը մկրտուէին, իրենց մեղքերը խոստովանելով։ 6 Եւ
Յովհաննէս հագած էր ուղտու մազեղէն եւ կաշիէ գօտի
իր մէջքը. եւ անոր կերակուրը մարախ եւ վայրենի մեղր
էր։ 7 Կը քարոզէր ու կ'ըսէր. «Ինէ հզօրագոյնն իմ ետե-
ւէս կուգայ, որուն չեմ կրնար ծռիլ, անոր կօշիկներուն
կապերը քակելու։ 8 Ես ձեզ ջրով մկրտեցի, եւ ան ձեզ
պիտի մկրտէ Սուրբ Հոգւով»։
*9 Եւ եղաւ որ այն օրերը Յիսուս Գալիլեացիներու
Նազարէթէն եկաւ, եւ Յովհաննէսէն Յորդանանու մէջ
մկրտուեցաւ։ 10 Եւ նոյն ատեն ջուրէն ելլելուն պէս՝
երկինքը բացուած տեսաւ, եւ Աստուծոյ Հոգին աղաւնիի
նման՝ անոր վրայ կ'իջնէր։ 11 Երկինքէն ձայն եղաւ եւ
կ'ըսէ. «Իմ սիրելի Որդիս դուն ես, քեզի հաճեցայ»։
*12 Եւ շուտ մը Հոգին զանի անապատ կը հանէ։ 13 Եւ
ան քառասուն օր հոն էր Սատանայէն փորձուած, եւ գա-
զաններու հետ էր. եւ հրեշտակները զանի կը պաշտէին։
*14 Եւ Յովհաննէսին մատնուելէն ետքը, Յիսուս
Գալիլեա եկաւ. Աստուծոյ աւետարանը կը քարոզէր եւ
կ'ըսէր թէ «Ժամանակը լրացած է, 15 եւ Աստուծոյ արքա-
յութիւնը հասած է. ապաշխարեցէք եւ աւետարանին
հաւատացէք»։ *16 Երբ Գալիլեացիներու ծովեզերքէն
կ'անցնէր, տեսաւ Սիմոնը եւ Սիմոնին եղբայրն Անդ-
րէասը, որոնք ուռկաններ ձգած էին ծովուն մէջ,
որովհետեւ ձկնորս էին։ 17 Եւ Յիսուս անոնց կ'ըսէ. «Իմ
ետեւէս եկէք եւ ձեզ ընեմ որ ըլլաք մարդիկներու որ-
սորդ»։ 18 Եւ շուտ մը ուռկանները թողլով անոր ետեւէն
գացին։ 19 Եւ անկէ քիչ մը առաջ երթալով, տեսաւ
Զեբեդեան Յակոբոսը եւ անոր եղբայրն՝ Յովհաննէսը. եւ
անոնք երբ նաւին մէջ ուռկանները կը շտկէին, 20 եւ

---

9. Յիսուս կը մկրտուի (Մատթ. Գ. 13-17։ Ղուկ. Գ. 21-22)։

12—12 Այս փորձութիւնք լիագոյն յիշուած են Մատթէոսէ (Դ. 1—11) և Ղուկասէ (Դ. 1—13)։

14—15 Յիսուս կը քարոզէ ի Գալիլեա (Մատթ. Դ. 17։ Ղուկ. Դ. 15։ Յովհ. Դ. 43—45)։

16—20 Կոչումն այս չորս Առաքելներուն և հրաշալի որս ձուկերուն (Մատթ. Դ. 18—22։ Ղուկ. Ե. 1—11)։

Digitized by Google

զանոնք կանչեց, որոնք իսկոյն իրենց Զեբեդիոս հայրը
վարձկաններուն հետ մէկտեղ նաւին մէջ թողլով, անոր
ետեւէն գացին։
*21 Կափառնայում կը մտնեն, եւ իսկոյն մտնելով
ժողովարանին մէջ շաբաթ օրը՝ անոնց կը սորվեցընէր։
22 Եւ անոր վարդապետութեանը վրայ կը զարմանային,
վասն զի անոնց կը սորվեցնէր իշխանութեամբ եւ ոչ թէ
դպիրներուն պէս։ 23 Եւ անոնց ժողովարանին մէջ մարդ
մը կար, որ իր ներսի դին պիղծ ոգի ունէր. աղաղակեց
ու կ'ըսէ. *24 «Թող տուր. մեր եւ քու մէջ ի՞նչ կայ,
Յիսուս Նազովրեցի. մեզի կորսնցնելո՞ւ եկար. գիտենք
քեզ, ո՞վ ես, Աստուծոյ սուրբը»։ 25 Յիսուս զանի յան-
դիմանեց ու կ'ըսէ. «Լռէ եւ ելիր ատորմէ»։ 26 Եւ պիղծ
ոգին զանի ցնցեց, եւ մեծ ձայնով պոռաց եւ անորմէ
ելաւ։ 27 Եւ ամենքը զարմացան, իրարու կը փափսային
ու կ'ըսէին, «Այս նոր վարդապետութիւնն ի՞նչ է, վասն զի
իշխանութեամբ պիղծ ոգիներուն կը սաստէ եւ կը հնա-
զանդին ատոր»։ 28 Եւ անոր համբաւը Գալիլեացիներուն
ամէն կողմը տարածուեցաւ։
*29 Եւ շուտ մը ժողովարանէն ելլելով, Սիմոնին եւ
Անդրէասին տունը եկաւ՝ Յակոբին եւ Յովհաննէսին հետ
մէկտեղ։ 30 Եւ Սիմոնին զոքանչը ջերմէ բռնուած էր,
եւ իսկոյն անոր կ'ըսեն անոր համար։ 31 Եւ մօտենալով,
ոտքի հանեց զանի՝ անոր ձեռքէն բռնելով. եւ տենդը
զանի թողուց, եւ անոնց կը ծառայէր։
32 Երբ իրիկուն եղաւ, արեւուն մարը մտնելու ա-
տեն անոր կը բերէին ամէն հիւանդներ եւ դիւահար-
ներ։ 33 Եւ ամբողջ քաղաքը դրանը քով ժողվուած
էր։ 34 Եւ շատ հիւանդներ իրենց տեսակ տեսակ ախտե-
րէն բժշկեց, եւ շատ դեւեր հանեց. եւ դեւերուն խօսել
չէր տար, որովհետեւ գիտէին թէ ան է Քրիստոսը։
*35 Եւ առաւօտուն կանուխ ելլելով անապատ տեղ մը

21—28 Բժշկութիւն դիւահարի ժողովրդանոցին մէջ (Ղուկ. Դ. 33—37)։

24. Դիւահարներու գոյութեանն ու կանխագիտութեանը համար տես ի մեկնութիւնն Մատթէոսի (Ը. 28—29)։

29—34 Բժշկութիւն զոքանչին Պետրոսի և ուրիշներուն (Մատթ. Ը. 14—17։ Ղուկ. Դ. 38—42)։

35. Թէեւ մարդ աղօթելու է ատեն ատեն և ամեն տեղ, այլ առանձ-

Digitized by Google

գնաց, եւ հոն կ'աղօթէր։ 36 Եւ անոր ետեւէն գնաց Սիմոն
եւ որոնք անոր հետ էին։ 37 Եւ երբ զանի գտան, ըսին
անոր թէ «Ամէնքը քեզ կը փնտռեն»։ 38 Եւ ըսաւ անոնց.
«Եկէք, երթանք ուրիշ մօտակայ գիւղաքաղաքներ, եւ
հոն ալ քարոզեմ, վասն այս բանիս համար եկած եմ»։
39 Եւ անոնց ժողովարաններուն մէջ կը քարոզէր բոլոր
Գալիլեացիներուն մէջ, եւ դեւեր կը հանէր։

40 Անոր բորոտ մը կուգայ, կ'աղաչէր, կը ծնրադրէր
ու կ'ըսէր. «Տէր, թէ որ ուզես, կարող ես զիս սրբել»։
41 Իսկ Յիսուս գթալով ձեռքը երկնցուց, անոր մօտեցաւ
ու կ'ըսէ անոր. «Կ'ուզեմ, սրբուէ»։ 42 Եւ երբ ըսաւ
անոր, շուտ մը բորոտութիւնն անորմէ գնաց եւ սրբուե-
ցաւ։ 43 Եւ անոր սաստելով իսկոյն զանի դուրս հանեց, ու
կ'ըսէ. 44 «Զգոյշ եղիր, մէկու մը բան չըսես, հապա գնա՛
քեզ քահանային ցոյց տուր. եւ քու սրբուելուդ համար
այն նուէրը, զոր Մովսէս պատուիրեց անոնց վկայու-
թիւն ըլլալու համար»։ 45 Եւ ան ելլելով սկսաւ յայտ քա-
րոզել եւ հռչակել այն բանը, անանկ որ ալ չէր կրնար
յայտնի քաղաք մտնել, հապա դուրսը անապատ տեղեր
էր, եւ ամէն կողմերէն անոր կուգային։

ԳԼՈՒԽ. Բ

*1. Եւ քանի մը օրէն յետոյ Կափառնայում նորէն
մտնելով, 2 լսուեցաւ թէ տան մէջ է, եւ շատերը ժող-

նութեան մէջ աղօթքն է լաւագոյն, զի մեր միտքն է յայնժամ ամփոփ և զգաստ։ Յիսուս յաճախ կ'աղօթէր (Մատթ. Զ. 46։ Ղուկ. Ե. 16։ Զ. 12։ ԻԲ. 41)։ Յիսուս որ անմեղ էր, կ'աղօթէր. ճապա մեզ ո՛րքան պիտոյ են աղօթք, քանի որ մենք միշտ մեղք գործելու վտանգին մէջ ենք։

36—39. Յիսուս ի Գալիլեա կը շրջի, և բժշկութիւններ կ'ընէ (Մատթ. Դ. 23—25 ։ Ղուկ. Դ. 43—45)։

40—44. Բժշկութիւն բորոտին (Մատթ. Ը. 2—4։ Ղուկ. Ե. 12—16)։

45. Բորոտին այս անհնազանդութիւն չէր այնքան մեծ յանցանք որպէս կարելի է կարծել, քանի որ իւր շնորհակալու սրտէն գրդուած կ'ընէր, այլ ծայրագոյն մեղք է այն անհնազանդութեան, երբ մարդ զայն կ'ընէ մղուելով իւր չար կրքէն։

1—12. Այս բժշկութիւնք (Մատթ. Թ. 2—8։ Ղուկ Ե. 17—26)։

Digitized by Google

վռնեցան՝ անանկ որ ալ տեղ չկար, եւ ոչ դրանը քով. եւ
անոնց կը խօսէր Աստուծոյ խօսքը։ 3 Եւ անոր կուգային,
կը բերէին չորս հոգիէ վերցուած անդամալոյծ մը։ 4 Եւ
երբ չէին կրնար անոր մօտենալ բազմութիւնէն, քակե-
ցին այն յարկը՝ ուր Յիսուս էր, եւ առաստաղը բանալով՝
վար իջուցին մահիճը, որուն մէջ անդամալոյծն էր։ 5 Եւ
Յիսուս անոնց հաւատքը տեսնելով, կ՚ըսէ անդամալոյծին.
«Որդեակ, քեզի քու մեղքերդ թող ներուած ըլլան»։ 6 Եւ
դպիրներէն մէկ քանիներ կային, որոնք հոն կը նստէին.
եւ իրենց սրտին մէջ կը խորհէին. 7 «Ի՞նչ է այս, որ
այս հայհոյութիւնը կը խօսի. ո՞վ կրնայ մեղքերու թո-
ղութիւն տալ, եթէ ոչ միայն Աստուած»։ 8 Եւ Յիսուս
իր հոգւովը իմանալով թէ անոնք իրենց սրտին մէջ այն-
պէս կը խորհին, կ՚ըսէ. «Ի՞նչ կը խորհիք ձեր սրտին մէջ։
9 Ո՞րը դիւրին է. ըսել անդամալոյծին. քու մեղքերդ քե-
զի ներուած ըլլան, թէ ըսել. ելիր, առ քու մահիճդ եւ
տունդ գնա։ 10 Այլ որպէս զի գիտնաք թէ Որդի մար-
դոյ երկրին վրայ իշխանութիւն ունի մեղքերու թողու-
թիւն տալ», կ՚ըսէ անդամալոյծին. 11 «Քեզի կ՚ըսեմ, ելիր.
առ քու մահիճդ եւ տունդ գնա»։ 12 Եւ շուտ մը մահի-
ճը առնելով ոտքի ելաւ, ամենուն առջեւ դուրս ելաւ. ա-
նանկ որ ամէնքը զարմացան, եւ Աստուած կը փառաւո-
րէին եւ կ՚ըսէին թէ «Այսպիսի բան մը երբեք չտեսանք»։

13 Եւ նորէն ծովեզերքն ելաւ, եւ բոլոր ժողովուրդ-
ներն անոր կուգային. եւ անոնց կը սորվեցունէր։ *14 Եւ
երբ կ՚անցնէր, Ալփեան Ղեւին տեսաւ որ մաքսաւորու-
թեան մէջ կը նստէր, ու կ՚ըսէ անոր. «Ետեւէս եկուր».
եւ ելլելով անոր ետեւէն գնաց։ 15 Եւ երբ ան անոր տան
մէջ նստաւ, եւ շատ մաքսաւորներ նստած էին Յիսուսին
եւ անոր աշակերտներուն հետ, վասն զի շատեր անոր ե-
տեւէն կ՚երթային։ *16 Իսկ դպիրներն ու Փարիսեցիներն

13—22. Ղեւեայ կոչումն ու կոչունքը եւ դպիրներուն եւ Փարիսեցի-
ներուն գայթակղութիւնը (Մատթ. Թ. 9—17 ; Ղուկ. Ե. 29 39)։

16. Փարիսեցի բառը թէև մեկնուած է (Մատթ. Գ. 7.), այլ սրբոյ
գիտնականներէն կարծողներ կան թէ այդ բառը Փարսի այսինքն Պարսիկ
բառէն ծագած է։ Ոմանք կը փաստաբանեն թէ այն Հրեաներն, որք վերա-
դարձան Պարսկաստանէն և վերստին հաստատուեցան Հրէաստանի մէջ։

Digitized by Google

երբ տեսան թէ մաքսաւորներուն եւ մեղաւորներուն հետ
կ'ուտէ, ըսին անոր աշակերտներուն. «Ինչո՞ւ համար մե-
ղաւորներուն եւ մաքսաւորներուն հետ կ'ուտէք եւ կը
խմէք»: 17 Երբ Յիսուս լսեց, կ'ըսէ անոնց. «Ողջերուն
բժիշկ պէտք չէ, հապա հիւանդներուն: Ձեկայ արդար-
ները կոչելու, այլ մեղաւորները»: 18 Եւ Յովհաննէսի ա-
շակերտներն ու Փարիսեցիները պահք կը բռնէին, կուգան
եւ կ'ըսեն անոր. «Ինչո՞ւ Յովհաննէսի աշակերտներն ու
Փարիսեցիները պահք կը բռնեն, եւ քու աշակերտներդ
չեն պահեր»: 19 Եւ Յիսուս անոնց կ'ըսէ. «Միթէ կարե-
լի՞ է որ հարսնիքին տղաքները երբ դեռ փեսան իրենց
հետ է, պահք բռնեն. որքան ժամանակ փեսան իրենց
հետ ունին, կարելի չէ պահել: 20 Բայց պիտի գան օ-
րեր՝ երբ փեսան անոնցմէ վերցուի, եւ հապա այն օրը
պահք բռնեն: 21 Մէկը նոր լաթի կտոր, կարկտան չձգեր
հինցած հագուստի վրայ, ապա թէ ոչ նորն այն հինէն իր
ամբողջութեամբը կ'առնու, եւ աւ աւելի գէշ կ'ըլլայ պատ-
ռուածքը: 22 Եւ մէկը նոր գինին հին տիկերուն մէջ չը-
դներ. ապա թէ ոչ այն գինին տիկերը կը պայթեցնէ,
գինին կը թափուի եւ տիկերը կը կորսուին. այլ նոր գի-
նին նոր տիկերու մէջ դնելու է»:

*23 Եւ եղաւ որ շաբաթ օրը արտերուն մէջէն անցնի,
եւ աշակերտներն որ կ'երթային, սկսան հասկ փրցընել եւ
ուտել: 24 Եւ Փարիսեցիները կ'ըսեն անոր. «Տես, քու ա-
շակերտներդ ի՞նչ կ'ընեն շաբաթ օրը, որ արժան չէ»:

անուանուեցան Փարիսեցի, վասն զի էին հետեւող Զրադաշտեան կրօնի,
զոր Փարսիք կ'ընդունէին, եւ ցայժմ իսկ կայ Փարսի ժողովուրդ մը ի
Հնդկաստան որ այդ կրօնին դաւանող է: Արդ՝ որովհետեւ Զրադաշտեան
կրօնը, թէեւ ընդ աղօտ, կ'ընդունի Երրորդութեան խորհուրդը եւ կը
վարդապետէ կուսէ ծնունդը եւ մեռելոց յարութեամբ վերջին դատաստա-
նը եւայլն, ուրեմն Փարիսեցիք եւ Փարսք չէին իրարմէ այնքան հեռի
դաւանակիցներ եւ Սադուկեցիք որ կ'ատէին Փարիսեցիները, զնոսա
Փարսի այսինքն Փարիսեցի անուանելով՝ նախատած կ'ըլլային, ցոյց
տալով Հրէայ ժողովրդեան թէ նոքա հեթանոսական կրօնի մը վարդապե-
տութեանց առաւել ջատագով են քան Մովսիսական օրինաց:

23—28. Աշակերտներուն հասկ կորզելն եւ ուտելը (Մատթ. ԺԲ.
1—8: Ղուկ. Զ. 1—5):

Digitized by Google

25 Եւ Յիսուս կ՚ըսէ անոնց. «Չէ՞ք կարդացած, ինչ որ ը-
րաւ Դաւիթ, երբ պէտք ունեցաւ, եւ անօթեցաւ ինք եւ
որոնք իրեն հետ էին։ 26 Ի՞նչպէս մտաւ Աստուծոյ տու-
նը Աբիաթար քահանայապետին օրովը եւ առաջաւորու-
թեան հացերը կերաւ, եւ տուաւ անոնց ալ որոնք անոր
հետ էին, ու քահանաներէն զատ մէկու մը ուտել օրէնք
չէր»։ 27 Եւ կ՚ըսէ անոնց. «Շաբաթը մարդուն համար ե-
ղաւ, եւ ոչ թէ մարդը շաբաթին համար։ 28 Ապա ուրեմն
Որդի մարդոյ շաբաթին ալ տէր է։»

ԳԼՈՒԽ Գ.

*1 Եւ նորէն ժողովրդանոցը մտաւ, եւ հոն մարդ մը
կար 'որուն ձեռքը չորցած էր։ 2 Եւ կ՚սպասէին անոր
թէ զանի շաբաթ օրը պիտի բժշկէ, որպէս զի անոր վրա-
յով չարախօսութիւն ընեն։ 3 Եւ կ՚ըսէ մարդուն, որուն
ձեռքը չորցած էր. «Ելիր, մէջ տեղը կեցիր»։ 4 Եւ կ՚ը-
սէ անոնց. «Շաբաթ օրը ի՞նչ պէտք է. բարի՞ բան ընել
թէ չար բան ընել. հոգի՞ մը ապրեցնել թէ կորսնցնել».
եւ անոնք լռեցին։ *5 Եւ Յիսուս լի բարկութեամբ անոնց
նայելով, տրտմելով անոնց սրտին կուրութեանը համար՝
մարդուն կ՚ըսէ. «Ձեռքդ երկնցուր». եւ ան երկնցուց,
եւ անոր ձեռքը աղէկցաւ։ 6 Եւ Փարիսեցիները Հերով-
դիանոսներուն հետ մէկտեղ, շուտ մը դուրս ելլելով, ա-
նոր վրայով խորհուրդ կ՚ընէին թէ ի՞նչպէս զանի կորսըն-
ցընեն։

*7 Իսկ Յիսուս իր աշակերտներովը ծովեզերքը գնաց.
եւ շատ ժողովուրդ անոր ետեւէն կերթային, եւ Գալիլ-
եայէն եւ Հրէաստանէն, 8 եւ Երուսաղէմէն եւ Յորդանա-
նու անդիի կողմէն, եւ անոնք՝ որոնք Տիւրոսէն եւ Սի-

1-6 Չորցած ձեռքին բժշկութիւնը (Մատթ. ԺԲ. 9-14. Ղուկ. Զ. 6-11)։

5. Բարկութիւն որ մեղքը կը նշանակէ, արդար է. «Աստուած մեղաւորին ամէն օր կը բարկանայ (Սաղմ. Է. 11)։ Յիսուս այժմ կը բարկանայ նոցա մեղքին համար, մինչ ուրիշ ատեն կարեկցեցաւ արտասուելով (Ղուկ. ԺԹ. 41-44)։

7-13. Մատթէոս եւս կը գրէ (ԺԲ. 15-41)։

Digitized by Google

*գոնէն էին շատ ժողովուրդ, երբ կը լսէին, ինչ որ կ'ը-
նէր, անոր կուգային։ 9 Եւ իր աշակերտներուն կ'ըսէ
որ նաւակ մը պատրաստ կենայ իրեն համար բազմու-
թեան պատճառաւ, որ զինքը չնեղեն։ 10 Վասն զի շա-
տերը բժշկեց անանկ որ անոր շուրջը կը խռնուէին՝ որոնք
որ ախտեր ունէին, որպէս զի անոր մօտենան։ 11 Եւ
պիղծ ոգիները երբ զանի կը տեսնէին, անոր առջեւ կ'իյ-
նային, կը պոռային եւ կ'ըսէին թէ 12. «Դուն ես Աստու-
ծոյ Որդին». եւ ան զանոնք սաստիկ կը յանդիմանէր, որ
զինքը յայտնի չընեն։*

*13 *Եւ լեռը կելլէ եւ իրեն կը կանչէ զանոնք, ո-
րոնք ինքն ուզեց. եւ անոր քով գացին։*

14 *Եւ տասներկուքն ընտրեց որ իր հետ ըլլան, եւ զա-
նոնք քարոզելու ղրկէ։* 15 *Եւ իշխանութիւն ունենան
ցաւեր բժշկելու եւ դեւեր հանելու։* 16 *Եւ Սիմոնին ա-
նունը դրաւ Պետրոս,* 17 *Եւ Զեբեդեան Յակոբոսին եւ
Յակոբոսին եղբօրը Յովհաննէսին՝ անոնց անունները
Բանէրգէս դրաւ, այսինքն Որդիք որոտման.* 18 *Եւ
Անդրէասն ու Փիլիպպոսը, եւ Բարթուղիմէոսն ու մաք-
սաւոր Մատթէոսը, եւ Թովմասն, ու Ալփեան Յակոբո-
սը եւ Թադէոսն ու Կանանացի Սիմոնը* 19 *Եւ Սկարիով-
տացի Յուդան որ եւ զանի մատնեց։*

*20 *Տուն կուգան, եւ ժողովուրդը նորէն անոնց հետ
կուգայ, անանկ որ անոնք հաց ուտելու ժամանակ չու-
նէին։* 21 *Եւ երբ իրենները լսեցին, ելան զանի բռնելու,
վասն զի կը կարծէին թէ խելըռած է։* *22 *Եւ դպիրնե-
րըն որոնք Երուսաղէմէն եկած էին, կ'ըսէին թէ «Անոր
ներսի դին Բէեղզեբուղ կայ, եւ դեւերու իշխանութեամբ
դեւերը կը հանէ»։* 23 *Եւ զանոնք իր քովը կանչելով,
անոնց հետ առակներով կը խօսէր. «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ
Սատանայ Սատանան հանէ։* 24 *Եւ թէ որ թագաւորու-
թիւն մը իր մէջ բաժնուի, այն թագաւորութիւնը չկրնար
կենալ։* 25 *Եւ թէ որ տուն մը իր մէջ բաժնուի, այն*

13-19. *Առաքեալներուն ընտրութիւնը* (Մատթ. Ժ. 1-4։ Ղուկ. Զ. 14-19)։

20-30. *Դպիրներուն եւ փարիսեցիներուն հայհոյութիւնը* (Մատթ. ԺԲ. 22-37։ Ղուկ ԺԱ. 14-23)։

Digitized by Google

տունը չկրնար կենալ։ 26 Եւ թէ որ Սատանան իր ան-
ձին դէմ ելաւ եւ բաժնուած է, չկրնար կենալ, ա՛լ վեր-
ջացած է։ 27 Բայց մէկը չկրնար զօրաւորին կարասին՝
անոր տունը մտնելով, աւարի տալ, թէ որ նախ զօրա-
ւորը չկապէ. եւ յետոյ անոր տունը աւարի կուտայ։ 28
Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. «Թող ներուին մարդկութեան որ-
դիներուն ամէն մեղքերը, հայհոյութիւնները ալ՝ որքան որ
հայհոյեն։ 29 Բայց ով որ Սուրբ Հոգիին կը հայհոյէ,
յաւիտեան թողութիւն պիտի չունենայ, հապա պարտապան
պիտի ըլլայ յաւիտենական մեղաց»։ 30 Որովհետեւ կ'ըսէ-
ին թէ «Պիղծ ոգի կայ անոր մէջ»։

*31 Անոր եղբայրներն ու մայրը կուգան, եւ դուրսը
կենալով մարդ ղրկեցին եւ զանի կը կանչէին։ 32 Եւ հոն
ժողովուրդը անոր բոլորտիքը կը նստէր. եւ երբ անոր
ըսին, «Ահա մայրդ եւ եղբայրներդ դուրսը կը կենան եւ
քեզ կ'ուզեն», պատասխան տուաւ անոնց ու կ'ըսէ. 33
«Ո՞վ է իմ մայրս կամ եղբայրներս»։ 34 Նայեցաւ իր բո-
լորտիքն եղող աշակերտներուն որ կը նստէին, եւ կ'ըսէ.
«Ահա իմ մայրս ու եղբայրներս։ 35 Ով որ Աստուծոյ
կամքը կ'ընէ ան է իմ եղբայրս, ու քոյրս եւ մայրս»։

ԳԼՈՒԽ Դ.

*1 Նորէն սկսաւ սորվեցնել ծովեզերին վրայ. եւ ա-
նոր չուրջը շատ ժողովուրդ ժողվուեցան, անանկ որ ան
նաւը մտաւ եւ ծովուն վրայ նստեցաւ, եւ բոլոր ժողո-
վուրդը ծովեզերին վրայ ցամաքը կը կենար։ 2 Եւ ա-
նոնց շատ բան առակներով կը սորվեցնէր, եւ անոնց կ'ը-
սէր իր վարդապետութեանը մէջ. 3 «Լսեցէք, ահա սեր-
մանողը ցանելու ելաւ։ 4 Եւ ցանելու ատեն, մէկը ճամ-
բուն քով ինկաւ, եւ թռչունը եկաւ, կերաւ զայն։ 5 Եւ

31-35. Յիսուսի մօրն ու եղբայրներուն գալուստը (Մատթ. ԺԲ. 46-50։ Ղուկ. Ը. 19-24)։

1-20 Առակ սերմանացանի (Մատթ. ԺԳ. 1-23։ Ղուկ. Ը. 4-18)։

Digitized by Google

ուրիշ մը ապառաժին վրայ ինկաւ, ուր շատ հող չկար.
շուտ մը բուսաւ, վասն զի գետինը հիւթ չունէր։ 6 Եւ
երբ արեւը ծագեցաւ՝ տաքցաւ, եւ որովհետեւ արմատ-
ներ չկային, չորցաւ։ 7 Եւ ուրիշ մը ինկաւ փուշերուն
մէջ, փուշերն ելան եւ խեղդեցին զայն, եւ պտուղ չտուաւ։
8 Եւ ուրիշ մը աղէկ հողի մէջ ինկաւ, եւ բուսնելով
պտուղ կուտար. եւ մէկին տեղ երեսուն եւ մէկին տեղ
վաթսուն եւ մէկին տեղ հարիւր կը բերէր»։ 9 Եւ կ'ը-
սէր. «Ով որ լսելու ականջներ ունի, թող լսէ»։
10 Եւ երբ առանձին եղաւ, անոր քով եղողներն իր
աշակերտներուն հետ մէկտեղ հարցուցին այն առակը։ 11
Եւ կ'ըսէ անոնց. «Ձեզի տրուած է Աստուծոյ արքայու-
թեան խորհուրդները գիտնալ, բայց անոնց որ դուրսն
են, ամէն բան առակներով կ'ըլլայ։ 12 Որովհետեւ տեսնելով պիտի տեսնեն եւ պիտի չտեսնեն, եւ լսելով պիտի
լսեն եւ պիտի չիմանան, որպէս զի երբէք չդառնան, եւ
անոնց մեղաց թողութիւն ըլլայ»։ 13 Եւ կ'ըսէ անոնց.
«Չէ՞ք գիտեր այս առակները, եւ ի՞նչպէս ամէն առակ-
ները պիտի գիտնաք։ 14 Ան՝ որ կը ցանէ, խօսքը կը ցա-
նէ։ 15 Եւ ճամբուն քովինները անոնք են, որոնց մէջ
խօսքը կը ցանուի, եւ երբ զայն կը լսեն, Սատանան
կուգայ եւ անոնց սրտերուն մէջ ցանուած խօսքը կը հա-
նէ։ 16 Եւ ապառաժին վրայ ցանուածներն անոնք են, ո-
րոնք երբ խօսքը կը լսեն, շուտ մը ուրախութեամբ կ'ըն-
դունին։ 17 Եւ որովհետեւ իրենց անձին մէջ արմատներ
չունին, հապա առ ժամանակեայ են. երբ խօսքին համար
նեղութիւնը կամ հալածանքը կը հասնի, իսկոյն կը
գայթակղին։ 18 Եւ փուշերուն մէջ ցանուածներն ա-
նոնք են, որ երբ խօսքը կը լսեն, 19 աշխարհիս հոգերն
ու մեծութեան խաբէութիւնները կը մտնեն եւ խօսքը կը
խեղդեն եւ անպտուղ կ'ըլլայ։ 20 Եւ աղէկ գետնի մէջ
ցանուողներն անոնք են, որոնք կը լսեն խօսքը եւ կ'ընդու-
նին եւ պտուղ կուտան, մէկուն տեղ երեսուն եւ մէկուն
տեղ վաթսուն եւ մէկուն տեղ հարիւր»։
*21 Եւ կ'ըսէ. «Միթէ ճրագը մահճին կամ գրուանին
տակը դրուելո՞ւ կուգայ. չէ՞ որ աշտանակին վրայ դըր-

21. Մատթ. Ե. 15.

Digitized by Google

*ուելու համար։ *22 Որովհետեւ չկայ ծածուկ բան մը որ*
չյայտնուի, եւ գաղտնի բան մը չեղաւ որ երեւան չգայ։
23 Եթէ մէկը լսելու ականջներ ունի, թող լսէ»։
24 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Նայեցէք, դուք ինչ կը լսէք.
եւ ձեզի որ կը լսէք, պիտի աւելնայ։ Ինչ չափով որ կը
*չափէք, անով պիտի չափուի ձեզի։ *25 Ով որ ունի, պի-*
տի տրուի անոր. եւ ով որ չունի, եւ ինչ որ ունի, զայն
ալ անորմէ պիտի առնուի»։
26 Եւ կ'ըսէր. «Աստուծոյ արքայութիւնը այսանկ է,
որպէս թէ մարդ մը հողին մէջ հունտ կը ձգէ։ 27 Եւ
կը քնանայ եւ կ'արթննայ գիշեր եւ ցերեկ, եւ հունտե-
րը կը բուսնին ու կ'աճին. եւ ան չգիտեր, 28 թէ գե-
տինն ինքնին պտուղ կուտայ. առաջ խոտը եւ յետոյ
հասկը, այնուհետեւ լեցուն ցորենը հասկին մէջ։ 29 Այլ
երբ պտուղը տայ, շուտով մանգաղ կը ղրկուի, որովհե-
տեւ հունձքը հասած է»։
30 «*Աստուծոյ արքայութիւնն որո՞ւ նմանցընենք կամ*
ի՞նչ առակով առակենք։ 31 Մանանեխի հատին պէս է,
որ երբ հողին մէջ կը ցանուի, հողին մէջ եղած բոլոր
հունտերէն պզտիկն է, 32 Եւ երբ ցանուի, կը բուսնի
եւ ամէն խոտէ աւելի մեծ կ'ըլլայ եւ մեծամեծ ոստեր
կ'արձկէ, այնանկ որ երկնքի թռչուններուն բաւական կ'ըլ-
լայ անոր շուքին տակ բնակելու»։ 33 Եւ այսանկ առակ-
ներով կը խօսէր անոնց հետ խօսքը, որչափ կրնային
մտիկ ընել։ 34 Եւ առանց առակի անոնց հետ բան մը
չէր խօսեր, բայց իր աշակերտներուն առանձին կը մեկ-
նէր ամէնը։ 35 Եւ կ'ըսէ անոնց այն օրն երբ իրիկուն
կ'ըլլար. «Եկէք, անդիի կողմը անցնինք»։ 36 Ժողո-

---

21. Մատթ. Ե. 15։
22. » Ժ. 26։
23. » ԺԱ. 15։
24. » Է. 2։
25. » ԺԳ. 12։

26. *Այս առակը յիշուած չէ Մատթէոսէ, եւ պէտք չէ մեկնել որոմանց առակին նման (Մատթ. ԺԳ. 37), վասնզի կարելի չէ կարծել թէ այս առակի մէջ յիշուած սերմանողն մարդն է Որդի մարդոյ, որ անքուն պահապանն է Իսրայելի, որոյ անհնար է չգիտնալ թէ բոյսն ինչպէս կ'աճի, այսինքն Եկեղեցին ինչպէս կը զարգանայ եւ կը բարգաւաճի։*

Digitized by Google

վուրդը կը թողուն եւ զանի նաւով մէկտեղ կ'առնուն, եւ
ուրիշ նաւերն ալ՝ որոնք անոր հետ կային։ 37 *Եւ հովի*
մեծ փոթորիկ կ'ըլլար, եւ ալիքները նաւին վրայ կը հաս-
նէին, անանկ որ գրեթէ կը լցուէր։ 38 *Եւ ինք կը քնա-*
նար նաւին ետեւի կողմը բարձի վրայ. կ'արթնցնէին զանի
ու կ'ըսէին. «Վարդապետ, հոգդ չէ՞, որովհետեւ ահա կը
կորսուինք»։ 39 *Եւ արթննալով հովին սաստեց եւ ծովին*
կ'ըսէ. «Դադրէ, լռէ». եւ հովը դադրեցաւ ու մեծ խա-
ղաղութիւն եղաւ։ 40 *Եւ կ'ըսէ անոնց. «Ի՞նչու ա-*
տանկ վախկոտ էք. դեռ հաւատք չունի՞ք»։ 41 *Եւ շատ*
վախով վախցան եւ իրարու կ'ըսէին. «Արդեօք աս ո՞վ է,
որ հովն ու ծովը ասոր կը հնազանդին»։

ԳԼՈՒԽ Ե.

*1 *Եւ ծովուն անդիի կողմը Գերգեսացիներուն երկի-*
րը եկան։ 2 *Եւ անոր նաւէն ելլելուն պէս, գերեզ-*
մաններէն ելած մարդ մը անոր պատահեցաւ, որ ունէր
պիղծ ոգի. 3 *որուն բնակութիւնը գերեզմաններու մէջ*
էր. եւ շղթաներով մէկը չէր կրնար զանի կապել։ 4 *Եւ*
շատ անգամ ոտնակապերով եւ շղթաներով կապուած էր
եւ ան կը կոտրտէր շղթաները, եւ ոտնակապերը կը
խորտակէր. եւ մէկը չէր կրնար զանի զսպել։ 5 *Եւ*
թէ միշտ գիշեր ու ցերեկ գերեզմաններու եւ լեռ-
ներու մէջ կը պոռչըտէր, եւ քարերով զինքը կը հար-
ուածէր։ 6 *Երբ Յիսուսը հեռուէն տեսաւ, վազեց եւ ա-*
նոր երկրպագութիւն ըրաւ։ 7 *Մեծ ձայնով պոռաց ու*
կ'ըսէ. «Ինծի ու քեզի ի՞նչ կայ, Յիսուս՝ բարձրեալ
Աստուծոյ Որդին. զքեզ Աստուծով կ'երդուընցընեմ, զիս
մի՛ տանջեր»։ 8 *Վասն զի կ'ըսէր անոր. «*9 *Պիղծ ոգի,*
ելիր այդ մարդէն»։ Եւ անոր կը հարցընէր թէ «Անունդ

1—21. Բժշկութիւն դիւահարութեան ի Գադարա (Մատթ. Ը. 28—Թ. 1։ Ղուկ. Ը. 26—40)։

9. Յիսուս դեւին անունը կը հարցընէ, որ կը կը պատասխանէ. «Լէգէոն»։ Այս բառ կը գործածուէր առ Հռովմայեցիս եւ կը նշանակէր զօրագունդ իբր 6000 մարդոյ։ Բայց աստ կը նշանակէ անորոշ թուով բազմութիւն։

Digitized by Google

«Ի՞նչ է» . եւ կ'ըսէ անոր · Լէգէոն է անունս , որովհետեւ
շատուոր ենք» ։ 10 Եւ անոր շատ կ'աղաչէին , որ զանոնք
այն երկրէն դուրս չղրկէ ։ 11 Եւ հոն լերանը մօտ կար
արածուող խոզերու մեծ երամակ մը ։ 12. Բոլոր դեւերն
անոր աղաչեցին ու կ'ըսեն · «Զմեզ խոզերուն մէջ ղրկէ ,
որ անոնց մէջ մտնենք» ։ 13 Եւ հրամայեց անոնց . եւ
երբ պիղծ ոգիներն ելան , խոզերուն մէջ մտան , եւ երա-
մակն այն գահաւանդէն ծովը վազեց . երկու հազարի
չափ էին , եւ ծովուն մէջ կը խեղդուէին ։ 14 Եւ խոզերն
արածողները փախան եւ քաղաքին ու ագարակներուն
մէջ պատմեցին . եւ ելան տեսնելու թէ ի՞նչ է այն որ
գործուեցաւ ։ 15 Յիսուսին կուգան , եւ Լէգէոն ունե-
ցող դիւահարը կը տեսնեն որ կը նստէր հագուած եւ
զգաստացած . եւ վախցան ։ 16 Եւ անոնք որ տեսեր էին ,
թէ դիւահարին ի՞նչ եղաւ եւ թէ խոզերու ի՞նչ , անոնց
պատմեցին ։ 17 Եւ սկսան անոր աղաչել որ իրենց սահ-
մաններէն երթայ ։ 18 Եւ երբ ան նաւը մտաւ , դիւահա-
րը անոր կ'աղաչէր որ անոր հետ ըլլայ ։ 19 Եւ Յիսուս
անոր թող չտուաւ , հապա անոր կ'ըսէ . «Քու տունդ ըն-
տանիքիդ գնա , եւ պատմէ անոնց ինչ որ Տէրը քեզի
ըրաւ եւ ողորմեցաւ» ։ 20 Եւ գնաց եւ սկսաւ Դեկապոլի-
սին մէջ քարոզել ինչ որ Յիսուս անոր ըրաւ . եւ ամէն-
քը կը զարմանային ։
21 Եւ երբ Յիսուս ուրիշ անգամ այն կողմը անցաւ ,
անոր քով շատ ժողովուրդ ժողվուեցան , եւ ծովեզերքն
էր ։ *22 Եւ ահա ժողովրդապետներէն մէկը կուգայ , ո-
րուն անունն Յայրոս էր , եւ երբ զանի տեսաւ , անոր
ոտքերուն ինկաւ ։ 23 Անոր շատ կ'աղաչէր ու կ'ըսէր թէ
«Իմ աղջիկը մահուան մօտ է . գայ եւ ձեռքը անոր վրայ
դնէ , ազատուի եւ ապրի» ։ 24 Եւ անոր հետ գնաց . շատ
ժողովուրդ անոր ետեւէն կ'երթար եւ զանի կը նեղէին ։
25 Եւ կնիկ մը տասներկու տարի արեան տեղատե-
սութեան մէջ էր ։ 26 Եւ շատ վիշտ կրած էր շատ բժիշկ-
ներէ , եւ իր բոլոր ստացուածները մսխած էր , եւ չէր օգ-
տուած , հապա ա՛լ աւելի սաստկացած էր ։ 27 Երբ Յիսու-
սին վրայով լսեց , բազմութեան մէջ եկաւ ետեւէն , եւ

22—43. Բժշկութիւն տեղատես կնոջ եւ յարութիւն դստեր Յայրոսի (Մատթ. Թ. 18—26։ Ղուկ. Ը. 41—56) ։

Digitized by Google

անոր զգեստին դպաւ. 28 որովհետեւ միտքին մէջ կը
խորհէր թէ «Միայն անոր հանդերձներուն դպչիմ,
պիտի փրկուիմ»։ 29. Եւ շուտ մը անոր արեան աղբիւրը
ցամքեցաւ. եւ իր մարմնովը գիտցաւ թէ տանջանքներէն
բժշկուեցաւ։ 30 Եւ իսկոյն Յիսուս իր անձովը գիտ-
ցաւ այն զօրութիւնը որ ելաւ իրմէ. բազմութեան դար-
ձաւ ու կ'ըսէ. «Իմ հանդերձներուս ո՞վ դպաւ»։ 31 Եւ
աշակերտները կ'ըսեն անոր. «Կը տեսնես որ բազմութիւնը
քեզ կը նեղէ, եւ կ'ըսես թէ «Իմ հանդերձիս ո՞վ դպաւ»։
32 Եւ բոլորտիքը կը նայէր, որ տեսնէ թէ ո՞վ զայն ը-
րաւ։ 33 Եւ կինը գաղտուկ ըրած ըլլալուն համար վախ-
նալով եւ դողալով, որովհետեւ գիտէր ալ թէ ինչ եղաւ
իրեն, եկաւ, անոր առջեւ ինկաւ, եւ բոլոր եղածը ճըշ-
մարտութեամբ ըսաւ։ 34 Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Ո՛վ աղ-
ջիկ, քու հաւատքդ քեզ ազատեց. խաղաղութեամբ
գնա եւ քու տանջանքներէդ բժշկուած եղիր»։

35 Երբ ան զայն կը խօսէր, ժողովրդապետին տունէն
ոմանք կուգան եւ կ'ըսեն թէ «Աղջիկդ մեռաւ. ալ
ի՞նչու Վարդապետը կը յոգնեցընես»։ 36 Իսկ երբ Յի-
սուս ըսուած խօսքը լսեց, ժողովրդապետին կ'ըսէ. «Մի
վախնար, այլ միայն թէ հաւատա»։ 37 Եւ իրեն հետ զալ
մէկու մը թող չտուաւ, բայց միայն Պետրոսի եւ Յակո-
բոսը եւ Յակոբոսի եղբայրը՝ Յովհաննէսը։ 38 Ժողովըր-
դապետին տունը կուգայ, եւ շատ բազմութիւն ու լալ-
կաններ եւ շատ աղմուկ կը տեսնէ։ 39 Եւ ներս մտնե-
լով՝ կ'ըսէ անոնց. «Ինչու խռոված էք եւ կուլաք. մա-
նուկը մեռած չէ, հապա կը քնանայ»։ 40 Եւ զանի կը
ծաղրէին. եւ ան ամէնքը դուրս հանելով, իր հետ կ'առ-
նու մանուկին հայրը ու մայրը եւ անոնք որ իր հետ էին,
եւ կը մտնէ ուր մանուկը կը դրուէր։ 41 Եւ մանուկին
ձեռքէն բռնելով՝ կ'ըսէ անոր. «Տալիթա, կումի». որ կը
թարգմանուի. «Աղջիկ, (քեզի կ'ըսեմ), ոտքի ելիր»։ 42
Եւ իսկոյն աղջիկն ոտքի ելաւ եւ կը քալէր, որովհետեւ
տասներկու տարեկան էր. եւ մեծ զարմանքով զարմա-
ցան։ 43 Եւ անոնց խստիւ կը պատուիրէր որ մէկը չգիտ-
նայ զայն. եւ ըսաւ որ անոր ուտելիք տան։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Զ.

*1 Եւ անկէ ելաւ, իր գաւառը եկաւ. եւ անոր
հետ կ'երթային իր աշակերտները։ 2 Եւ եղաւ որ շաբաթ
օրը ժողովրդարանին մէջ սկսաւ սորվեցնել. եւ շատերն
երբ կը լսէին, անոր վարդապետութեանը վրայ կը զար-
մանային ու կ'ըսէին. «Այս բանն ո՞ւսկէց ունի աս, կամ
այս ի՞նչ իմաստութիւն է որ ասոր տրուած է, որ ասանկ
հրաշքներ ասոր ձեռքով կ'ըլլան։ 3 Ասի հիւսնին եւ
Մարիամին որդին չէ՞, Յակոբին եւ Յովսէին, Յուդային
եւ Սիմօնին եղբայրը. եւ ասոր քոյրերը հոս մեր քովը
չե՞ն»։ եւ անոր վրայ կը գայթակղէին։ 4 Եւ կ'ըսէ անոնց.
«Մարգարէ մը անպատիւ չէ, բայց եթէ իր գաւառին
եւ ազգատոհմին եւ իր տանը մէջ»։ 5 Եւ չէր կրնար
հոն եւ ոչ մէկ հրաշք ընել. միայն թէ քանի մը հիւանդ-
ներու վրայ ձեռք դնելով կը բժշկէր զանոնք։ 6 Եւ ա-
նոնց անհաւատութեանը վրայ կը զարմանար։

7 Եւ գաւառներուն շուրջը կը պտըտէր եւ կը սոր-
վեցնէր։ Եւ տասներկուքը իր քով կանչեց, եւ սկսաւ
զանոնք զոյգ զոյգ ղրկել, եւ անոնց կուտար պիղծ
ոգիներու վրայ իշխանութիւն։ 8 Եւ պատուիրեց անոնց
որ բան մը չառնուն ճամբու համար, բայց միայն թէ
գաւազան մը. ոչ պարկ, ոչ հաց, ոչ պղինձ գօտիներու
մէջ. *9 Հապա հողաթափներ հագնիլ. «Եւ կրկին զգեստ-
ներ մի՛ հագնիք». կ'ըսէ։ 10 Եւ կ'ըսէր անոնց. «Որ տուն
որ մտնէք, հոն կեցէք, մինչեւ որ հոնկէ ելլէք։ 11. Եւ
որոնք որ ձեզ չընդունին եւ ձեզի մտիկ չընեն, երբ

1—6 Յիսուս կ'արհամարհուի վերստին ի Նազարէթ (Մատթ. ԺԳ. 53—58։ Ղուկ. Գ. 2—20)։

7—13 Առաքեալք կը ղրկուին (Մատթ. Ժ. 1—ԺԱ. 1։ Ղուկ. Թ. 1—6)։

9. Գաւազան եւ հողաթափ հայթայթելու հոգն ունենալու չէին Առաքեալք, այլ կը թոյլատրուէին զայնս կրել, եթէ արդէն ունէին. եթէ չունէին, ըստ Մատթէոսի եւ Ղուկասի գաւազանի ու կօշիկի համար ժամավաճառ ըլլալու չէին։

Digitized by Google

հոնկէ ելլէք, ձեր ոտներուն փոշին թօթուեցէք անոնց
վկայութիւն ըլլալու համար»։ 12 Եւ ելլելով կը քարո-
զէին որ ապաշխարեն։ *13 Եւ շատ դեւեր կը հանէին,
եւ շատ հիւանդներ իւղով կ'օծէին եւ զանոնք կը բժըշ-
կէին։

*14 Եւ Հերովդէս թագաւորը լսեց, վասն զի անոր
անունը յայտնի եղաւ, եւ կ'ըսէր թէ «Յովհաննէս մկրտիչ
մեռելներէն յարութիւն առաւ, եւ անոր համար անով
հրաշքներ կ'ըլլան»։ 15 Ուրիշներ կ'ըսէին թէ «Եղիան
է». ուրիշներն ալ թէ «Մարգարէ, կամ թէ մարգարէնե-
րէն մէկուն պէս»։ 16 Երբ Հերովդէս լսեց, կ'ըսէ. «Յով-
հաննէսն է աս, որուն ես գլուխը կտրեցի. աս ան է, մե-
ռելներէն յարութիւն առաւ»։ 17 Որովհետեւ ինք ղրկեց
եւ Յովհաննէսը բռնեց, եւ կապեց զանի եւ բանտին մէջ
դրաւ իր Փիլիպպոս եղբօր Հերովդիա կնոջը համար, որով-
հետեւ ան զանի իրեն կին առաւ։ 18 Վասն զի Յովհան-
նէս կ'ըսէր Հերովդէսին թէ «Օրինաւոր չէ որ դու եղբօ-
րըդ կինը առնուս»։ 19 Եւ Հերովդիա անոր դէմ ոխ ու-
նէր, եւ կ'ուզէր սպաննել զանի եւ չէր կրնար։ 20
Վասն զի Հերովդէս Յովհաննէսէն կը վախնար, որովհե-
տեւ զանի սուրբ եւ արդար մարդ գիտէր եւ անորմէ կ'ակ-
նածէր եւ անորմէ լսելով շատ բան կ'ընէր, եւ քաղցրու-
թեամբ անոր մտիկ կ'ընէր։ 21 Երբ դիպուկ օր մը եղաւ,
եւ Հերովդէս իր ծննդեան օրը ընթրիք կուտար իր նա-
խարարներուն եւ հազարապետներուն եւ Գալիլեացի
մեծամեծներուն, 22 եւ Հերովդիայի աղջիկն երբ ներս
մտաւ եւ խաղաց, Հերովդէսի եւ հանդիսականնե-
րուն հաճելի եղաւ, կ'ըսէ թագաւորը աղջկան. «Ինծի
խնդրէ ինչ որ կ'ուզես, եւ քեզի տամ»։ 23 Եւ շատ
անգամ երդում ըրաւ, թէ «Ինչ որ դուն ինծի ուզես,

13. Հիւանդք կ'օծուէին իւղով, որ էր նշան բժշկութեան (Յակ. Ե. 14)։ Բայց այս օծութիւն պարտաւորիչ չէր, վասնզի Առաքեալք աւելի յաճախ ձեռք դնելով կը բժշկէին, ուստի իրաւամբ մեր եկեղեցին կը մերժէ Վերջին Օծում ըսուած արարողութիւնը, բաւական համարելով հիւանդներու վրայ աղօթելն ու ձեռք դնելը։

14—19. Գլխատութիւն Յովհաննէս մկրտչի (Մատթ. ԺԴ 1—12։ Ղուկ. Թ. 7—9)։

Digitized by Google

*պիտի տամ քեզի, մինչեւ անգամ իմ թագաւորութեանս
կէսը»։* 24 *Ան դուրս ելլելով կ'ըսէ իր մօրը. «Ի՞նչ ու-
զեմ». եւ ան կ'ըսէ. «Յովհաննէս մկրտչի գլուխը»։* 25
*Եւ շուտ մը նորէն թագաւորին քով մանելով՝ կ'ըսէ.
«Կ'ուզեմ որ հիմայ իսկոյն ինծի տաս սկուտեղի մը վրայ
Յովհաննէս մկրտչի գլուխը»։* 26 *Եւ թագաւորը շատ
տրտմեցաւ, այլ երդումներուն եւ հանգիստականներուն հա-
մար չուզեց զանի անարգել,* 27 *Եւ շուտ մը թագաւորը
դահիճ ղրկեց, եւ հրամայեց անոր գլուխը բերել. ան ալ
գնաց, գլխատեց զանի բանտին մէջ,* 28 *եւ անոր գլուխը
սկուտեղով բերաւ եւ տուաւ աղջկան, եւ աղջիկը
տարաւ եւ իր մօրը տուաւ։* 29 *Երբ անոր աշակերտները
լսեցին, եկան. մարմինը առին եւ գերեզմանի մէջ դրին։*
*30 *Եւ առաքեալները Յիսուսին քով ժողվուեցան, եւ
պատմեցին անոր ամէնը, ինչ որ ըրին եւ սորվեցուցին։*
31 *Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Եկէք դուք առանձին ա-
նապատ տեղ մը, եւ քիչ մը հանգչեցէք». որովհետեւ
շատեր կային որ կ'երթային եւ կուգային. եւ հաց ան-
գամ ուտելու ժամանակ չունէին։* 32 *Եւ նաւով առան-
ձին անապատ տեղ մը գացին։* 33 *Եւ տեսան զանոնք որ
կ'երթային, եւ շատերն իմացան. եւ ոտքով բոլոր քա-
ղաքներէն բազմութեամբ հոն կը վազէին, եւ անոնց կը
մօտենային։* 34 *Եւ ելլելով տեսաւ շատ բազմութիւն եւ
անոնց վրայ գթաց, որովհետեւ հովիւ չունեցող ոչխար-
ներու պէս էին։ Եւ սկսաւ անոնց սորվեցնել շատ բան։*
35 *Եւ երբ ժամանակը շատ ուշացաւ, աշակերտները
մօտենալով կ'ըսէին. «Այս տեղն անապատ է, երբ դեռ
ժամանակ կայ,* 36 *այդ ժողովուրդները արձկէ, որ երթան
բոլորտիքի ագարակներն ու գիւղերը եւ իրենց ուտելիք
գնեն, որովհետեւ հոս ուտելու բան չունին»։* 37 *Ան
պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ. «Դուք տուէք ատոնց ու-
տելիք». կ'ըսեն անոր. «Երթանք. գնենք երկու հարիւր
դահեկանի հաց, եւ անոնց տանք որ ուտեն»։* 38 *Կ'ըսէ
անոնց. «Ո՞րքան նկանակ ունիք, գացէք. նայեցէք»։
Երբ գիտցան, կ'ըսեն անոր. «Հինգ, եւ երկու ձուկեր»։*

30—44. Առաքեալք կը վերադառնան եւ կը կերակրուին հինգ հազարք (Մատթ. ԺԴ. 13—21։ Ղուկ. Թ. 10—17։ Յովհ. Զ. 1—14)։

Digitized by Google

39 Եւ հրամայեց որ անոնք կանաչ խոտի վրայ խումբ
խումբ նստին ։ 40 Եւ նստան դաս դաս՝ տեղ տեղ հարիւր-
ական եւ տեղ տեղ յիսունական ։ 41 Եւ հինգ նկանակը
եւ երկու ձուկերը առնելով, երկինք նայեցաւ. օրհնեց,
նկանակները մանրեց եւ աշակերտներուն տուաւ որ ա-
նոնց տան, եւ երկու ձուկերը ամենուն բաժնեց ։ 42 Կե-
րան եւ կշտացան. 43 Եւ տասն երկու սակառ լեցուն
կտորուանքներ վերուցին, եւ այն ձուկերէն ալ ։ 44 Եւ
ուտողներն էին հինգ հազարի չափ էրիկ մարդիկ ։
*45 Եւ իսկոյն իր աշակերտներն արտորցուց նաւը
մտնել, եւ անորմէ առաջ միւս կողմը՝ Բեթսայի-
դայ երթալ, մինչեւ որ ինք ժողովուրդները արձըկէ ։ 46
Եւ անոնցմէ զատուելով լեռը ելաւ աղօթքի կենալու ։
47 Եւ երբ իրիկուն եղաւ, նաւը ծովուն մէջ տեղն էր,
եւ ինք ցամաքն էր ։ 48 Եւ տեսաւ զանոնք, որ թի
քաշելու ատեն հովէն կը նեղուէին, որովհետեւ հովն անոնց
դէմ էր ։ Եւ գիշերուան չորրորդ պահուն ծովուն վրայէն
քալելով անոնց կուգայ, եւ կ'ուզէր անոնցմէ անցնիլ ։ 49
Անոնք երբ տեսան որ ծովուն վրայ կը քալէր, կարծե-
ցին թէ աչքի երեւոյթ բան մըն է, եւ պոռացին, 50
որովհետեւ ամէնքն ալ զանի տեսան եւ շփոթեցան ։ Եւ
ան իսկոյն խօսեցաւ անոնց հետ ու կ'ըսէ. «Քաջ ե-
ղէք, ես եմ. մի վախնաք» ։ 51 Եւ նաւուն ելաւ անոնց
քով, եւ հովը դադրեցաւ. եւ ալ աւելի իրենց մտքերուն
մէջ խիստ ապշած էին եւ շատ կը զարմանային ։ 52
Որովհետեւ հացին վրայ եղած հրաշքը չիմացան, վասնզի
անոնց սիրտը թմրած էր ։
53 Եւ երբ միւս կողմը անցան, Գեննեսարեթի երկի-
րը եկան ։ 54 Եւ երբ այն նաւէն ելան, տեղացի մարդիկ-

---

45. Բեթսայիդա էր քաղաք Յորդանանու եզրը որ կը բաժնէր զայն երկու մասի. ի սկզբան էր գիւղ ձկնորսաբնակ, ուստի Բեթսայիդա կը թարգմանուի «Տուն ձկանց» ։ Քրիստոսի ատեն Հերովդէս-Փիլիպպոս, Գաւլանիտիս գաւառին չորրորդապետը վերածեց զայն քաղաքի եւ կոչեց Յուլիա ի պատիւ դստեր կայսեր Հռովմայ ։ Այլ սակայն բուն անունը միշտ պահպանուեցաւ (Մատթ. ԺԱ. 20) ։

46-56 ։ Յիսուս ծովուն վրայ կը քալէ (Մատթ. ԺԴ. 22-36 ։ Յովհ. Զ. 15-21) ։

Digitized by Google

նէրքն իսկոյն զանի ճանչցան ։ 55 Եւ բոլոր գաւառին մէջ
հոս ու հոն վազելով, սկսան մահիճներով հիւանդներ բերել,
ուր որ լսէին թէ հոն է ։ 56 Եւ ուր որ կը մտնէր գիւ-
ղերը կամ քաղաքները կամ ագարակները հրապարակնե-
րու մէջ կը դնէին ախտաժէտները, եւ կ'աղաչէին անոր
որ գոնէ անոր հագուստներուն ծայրին դպչին. եւ որոնք
որ դպչեցան, բժշկուեցան ։

ԳԼՈՒԽ Է.

*1 Եւ փարիսեցիները ու դպիրներէն մէկ քանիներ
անոր քով ժողվուեցան որոնք Երուսաղեմէն եկած էին ։
2 Եւ աշակերտներէն մէկ քանիները տեսնելով, որոնք
անմաքուր ձեռքով՝ այսինքն չլուացուած հաց կ'ուտէին,
բամբասեցին ։ 3 Որովհետեւ Փարիսեցիները եւ ամէն
Հրեաները թէ որ աղէկ մը ձեռք չլուան, հաց չեն ու-
տեր. վասն զի ծերերու աւանդութիւնը կը պահէին ։ 4
Եւ շուկայէն գալով՝ թէ որ առաջ չլուացուին, չեն ու-
տեր. եւ ուրիշ շատ բան կայ, զոր ընդունեցին պահել,
գաւաթներու, ամաններու եւ պղնձէ պնակներու եւ ան-
կողիններու լուացումներ ։ 5 Յետոյ Փարիսեցիները ու
դպիրները կը հարցնեն անոր թէ «Ինչու քու աշակերտ-
ները ծերերուն աւանդութեան պէս չեն երթար, այլ ան-
մաքուր ձեռքով հաց կ'ուտէին ։ 6 Ան պատասխան տուաւ
եւ կ'ըսէ անոնց. «Աղէկ մարգարէացաւ Եսայի ձեզի՝
կեղծաւորներուդ համար, ինչպէս որ ըսաւ. «Այս ժողո-
վուրդը շրթունքներով զիս կը պատուէ. եւ անոնց սիր-
տերը ինէ հեռացած զատուած են. 7 Պարապ տեղը զիս
կը պաշտեն, մարդիկներէ պատուիրուած վարդապետու-
թիւններ կը սովրեցունեն ։ 8 Աստուծոյ պատուէրը
թողլով, մարդիկներու աւանդութիւնը կը բռնէք, աման-
ներու եւ գաւաթներու լուացումներ, եւ ասոնց նման
շատ բաներ կ'ընէք» ։ 9 Եւ կ'ըսէ անոնց. Աստուծոյ
պատուէրը աղէկ կ'արհամարհէք, որ ձեր աւանդութիւնը

1—23. Կը պախարակուին Փարիսեցիներն Յիսուսէն իրենց աւան-
դական վարդապետութեանց համար (Մատթ. ԺԵ. 1—20) ։

Digitized by Google

հաստատէք։ 10 Որովհետեւ Մովսէս կ՚ըսէ. «Հայրդ ու մայրդ
պատուէ. եւ ով որ հօր կամ մօր վրայ կը չարախօսէ,
մահով թող մեռնի»։ 11 Եւ դուք կըսէք. «Թէ որ մէկը
հօրը կամ մօրը կ՚ըսէ. «Կորբան այսինքն նուէր է այն՝
որ ինէ պիտի շահիս»։ 12 Եւ ա՛լ անոր թող չէք տար
հօրը կամ մօրը բան մը ընել։ 13 Եւ Աստուծոյ խօսքը
կ՚անարգէք, եւ կ՚ընէք ուրիշ շատ բան՝ որ ասոր նման
է»։

14 Եւ բոլոր ժողովուրդն իրեն կանչելով, կ՚ըսէ ա-
նոնց. «Ամէնքդ լսեցէք ինծի եւ իմացէք։ 15 Դրսէն մար-
դուն մէջ մտած բան մը զանի չկրնար պղծել, հապա ինչ
որ կ՚ելլէ անորմէ, ան է որ մարդը կը պղծէ։ 16 Ով որ
լսելու ականջ ունի, թող լսէ»։

17 Եւ երբ ամբոխէն բաժնուելով տուն մտաւ, աշա-
կերտներն անոր կը հարցնէին այն առակին համար։ 18
Եւ կ՚ըսէ անոնց. «Դո՞ւք ալ ատանկ անխելք էք. չէ՞ք
իմանար թէ ամէն բան որ դրսէն մարդուն ներսի դին կը
մտնէ, չկրնար զանի պղծել. 19 Որովհետեւ չէ թէ անոր
սրտին մէջ կը մտնէ, հապա փորը, եւ դուրս կ՚ելլէ. եւ կե-
րածները կը մաքրէ։ 20 Եւ կ՚ըսէր թէ «Ինչ որ մարդէն
կ՚ելլէ, այն մարդը կը պղծէ։ 21 Վասն զի ներսի դիէն՝
մարդուն սրտէն չարութեան խորհուրդներ կ՚ելլեն, շնու-
թիւններ, պոռնկութիւններ, 22 Գողութիւններ, սպան-
նութիւններ, ագահութիւններ, չարութիւններ, նենգու-
թիւններ, գիջութիւններ, չարաչքութիւններ, հայհոյու-
թիւն, ամբարտաւանութիւն, անզգամութիւն։ 23 Այս
ամէն չարիքները ներսէն կ՚ելլեն եւ մարդը կը պղծեն»։

*24 Եւ անկէ ելլելով՝ Տիւրոսի եւ Սիդոնի սահման-
ները եկաւ, եւ տուն մտնելով չէր ուզեր մէկու մը յայտ-
նուիլ, եւ չկրցաւ ծածկուիլ։ 25 Կին մը որուն աղջիկը
պիղծ ոգիէն կը նեղուէր, անոր վրայով լսեց եւ եկաւ
անոր առջեւ ինկաւ։ 26 Եւ կնիկը հեթանոս էր՝ Փիւնի-
կեցի, ազգով Ասորի. եւ կ՚աղաչէր անոր որ դեւն իր աղ-
ջիկէն հանէ։ 27 Եւ Յիսուս կ՚ըսէ անոր. «Թող տուր որ
մանուկները առաջ կշտանան, վասն զի աղէկ չէ մանուկ-
ներուն հացը առնել եւ շուներուն նետել»։ 28 Ան պա-

24—30. Բժշկութիւն դստեր Ասորի կնոջ (Մատթ. ԺԵ. 21—28)։

Digitized by Google

պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Տէր, եւ շուները մանուկ-
ներու սեղանին փշրանքներէն կը կերակրուին»։ 29 Եւ
կ՚ըսէ անոր. «Այդ խօսքիդ համար գնա. քու աղջիկէդ
դեւն ելաւ»։ 30 Իր տունը գնաց եւ գտաւ դեւն ելած եւ
աղջիկը որ անկողնին վրայ ինկած կը դրուէր։
*31 Եւ ուրիշ անգամ Սիդոնի եւ Տիւրոսի սահմաննե-
րէն ելլելով, Գալիլեացիներուն ծովեզրը եկաւ Դեկա-
պոլիսի սահմաններուն մէջէն։ 32 Եւ անոր առջեւ բերին
խուլ եւ համր մը, եւ կ՚աղաչէին որ ձեռք դնէ անոր
վրայ։ *33 Եւ բազմութեան մէջէն զանի մէկդի առնելով,
իր մատները անոր ականջին խոթեց եւ հոն թքաւ. եւ
անոր լեզուէն բռնեց, *34 երկինք նայեցաւ, հառաչեց ու
կ՚ըսէ. «Եփփաթա, այսինքն բացուէ»։ 35 Եւ իսկոյն
անոր ականջները բացուեցան, եւ անոր լեզուին կապերը
քակուեցան եւ շիտակ կը խօսէր։ 36 Եւ պատուիրեց ա-
նոնց որ մէկու մը չըսեն. եւ որչափ որ ան անոնց կը
պատուիրէր, անոնք ալ աւելի կը քարոզէին. 37 Եւ ալ
աւելի կը զարմանային եւ կ՚ըսէին. «Ամէն բան աս ա-
ղէկ ըրաւ, որովհետեւ խուլերուն լսել կու տայ եւ համ-
րերուն խօսիլ։

ԳԼՈՒԽ Ը.

*1 Այն օրերը նորէն շատ ժողովուրդ կար, եւ ու-
տելու բան մը չունէին. իր աշակերտները կանչեց եւ

31—37. Բժշկութիւն խուլ-համրին ի Դեկապոլիս, զոր Մատթէոս չյիշատակեր, այլ կը գրէ շատ կոյրեր. կաղեր եւայլն (ԺԵ. 29—31)։

33. Յիսուս մեկուսի ժողովուրդէն կը բժշկէ, ցոյց տալու համար թէ երբեմն Աստուած իր բարիքը կը շնորհէ մեզ, մեր առանձնութեանը մէջ։ Դպչելով կը բժշկէ այս անգամ հաստատելու համար թէ բժշկական զօրութիւնն իրմէ է։

34. Երկին նայելով կը բժշկէ, որով կը խրատէ զմեզ, մեծագոյն բարենպատակ գործերու ձեռնարկելէ առաջ՝ Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրել։ Յիսուս կը հառաչէ, այս էր նշան իր արգատանացն առ խուլ-համըր մարդկութիւն։

1—9. Կը կերակրուին չորս հազարք (Մատթ. ԺԵ. 32—39)։

Digitized by Google

կ՚ըսէ անոնց . 2 Այս ժողովուրդին վրայ կը մեղքընամ,
որովհետեւ հիմայ երեք օր է որ ինծի հետ են, եւ չու-
նին ուտելու բան . 3 Եւ թէ որ զանոնք իրենց տուները
անօթի արձկեմ, ճամբան պիտի մարմրին . որովհետեւ
շատեր հեռու տեղէ եկած են» ։ 4 Անոր աշակերտները
պատասխան տուին անոր . «Այս անապատին մէջ զանոնք
ի՞նչպէս կրնաս հացով կշտացնել» ։ 5 Եւ անոնց կը հար-
ցնէր . «Քանի՞ նկանակ ունիք» . եւ անոնք կ՚ըսեն .
«Եօթը» ։ 6 Եւ ժողովուրդին հրամայեց որ գետնի վրայ
նստի . եւ եօթը նկանակը առնելով գոհացաւ, կտրեց եւ
աշակերտներուն կու տար որ տան . եւ ժողովուրդին առ-
ջեւ դրին ։ 7 Եւ քիչ ձուկեր ունէին, զայն ալ օրհնեց եւ
հրամայեց տալ ։ 8 Կերան ու կշտացան . եւ եօթը զամ-
բիւղ հացի կտորներ վերուցին ։ 9 Եւ ուտողները չորս հա-
զար էին . եւ զանոնք արձկեց ։
*10 Եւ իսկոյն աշակերտներուն հետ մէկտեղ նաւ մտ-
նելով Դաղմանունեայի կողմերը եկաւ ։ 11 Փարիսեցիները
եկան եւ անոր հետ սկսան վիճել, եւ զանի փորձելով
երկնքէն նշան կ՚ուզէին ։ 12 Եւ իր ոգւովը թարկացաւ ու
կ՚ըսէ . «Ի՞նչ կայ որ այս ազգին նշան պիտի տրուի» ։ 13
Թողուց զանոնք, նորէն նաւ մտաւ եւ անդիի կողմը
գնաց ։
*14 Եւ հաց առնել մոռցան, եւ մէկ նկանակ միայն
ունէին նաւին մէջ իրենց հետ ։ 15 Եւ կը պատուիրէր ա-
նոնց եւ կ՚ըսէր . «Փարիսեցիներու խմորէն եւ Հերովդի-
անոսներու խմորէն զգուշացէք» ։ 16 Եւ իրարու հետ կը
խորհէին եւ կ՚ըսէին թէ «Որովհետեւ հացեր չունինք» ։
17 Յիսուս գիտցաւ եւ կ՚ըսէ անոնց . «Ձեր սրտերուն մէջ
ի՞նչու կը խորհիք, թերահաւատներ, թէ հաց չունիք .
դեռ չէ՞ք իմանար եւ չէ՞ք յիշեր . ձեր սրտերն ապշու-
թիւն ունի . 18 Աչքեր ունիք եւ չէք տեսներ, ականջներ
ունիք եւ չէք լսեր, եւ դեռ չէք իմանար, եւ չէք յիշեր ։
19 Երբ հինգ նկանակը հինգ հազարներուն փշրեցի, քանի՞

10—13. Երկրորդ անգամ Յիսուսէն նշան կը խնդրուի (Մատթ. ԺԶ. 1—4) ։

14—21. Յորդոր զգուշութեան ի խմորոյ Փարիսեցւոց և Հերովդիանոսաց (Մատթ. ԺԶ. 5—12) ։

Digitized by Google

սակառ լեցուն կտորներ վերուցիք» . եւ կ'ըսեն . «Տաս-
ներկու» ։ 20 «Եւ երբ եօթը նկանակը չորս հազարներուն
տուի, քանի զամբիւղ լեցուն կտորներ վերուցիք» . եւ
անոնք կ'ըսեն . «Եօթը» ։ 21 Եւ կ'ըսէ անոնց . «Ուրեմն
ի՞նչու չէք իմանար» ։

*22 Բեթսայիդա կուգան . անոր առջեւ կոյր մը կը բե-
րեն, եւ կ'աղաչէին անոր որ անոր դպչի ։ 23 Եւ կոյրին
ձեռքէն բռնելով գիւղէն դուրս հանեց, աչքերուն թքաւ
եւ անոր վրայ ձեռք դրաւ . եւ կը հարցընէր անոր թէ
բան մը կը տեսնէ՞ ։ 24 Բացուեցաւ, եւ կ'ըսէր . «Մար-
դիկներ կը տեսնեմ, որոնք իբր թէ ծառեր կը պտըտին» ։
25 Նորէն ձեռքը անոր աչքերուն վրայ դրաւ, բացուեցաւ,
եւ կը տեսնէր . բժշկեցաւ եւ ամէն բան համարձակ կը
տեսնէր ։ 26 Զանի իր տունը արձկեց եւ կ'ըսէ . «Այդ
գիւղը մի՛ մտներ, այլ տուն գնա . եւ երբ գիւղը մտնես,
մէկու մը մի ըսեր գիւղին մէջ» ։

*27 Յիսուս իր աշակերտներուն հետ մէկտեղ Փիլիպ-
պեան Կեսարիայի գիւղերն ելաւ, ճամբան կը հարցընէր
իր աշակերտներուն ու կ'ըսէր . «Մարդիկներն ինծի հա-
մար ի՞նչ կ'ըսեն թէ եմ» ։ 28 Անոնք պատասխան տուեին
ու կ'ըսեն . «Յովհաննէս մկրտիչը», ուրիշներն՝ «Եղիան».
եւ ուրիշներն՝ «Մարգարէներէն մէկը» ։ 29 Կ'ըսէ անոնց.
«Իսկ դուք ինծի համար ի՞նչ կ'ըսէք թէ եմ» . պատաս-
խան տուաւ Պետրոս ու կ'ըսէ անոր . «Քրիստոսը դուն
ես» ։ 30 Եւ անոնց խստիւ պատուիրեց որ անոր համար
մէկու մը չ'ըսեն ։ 31 Եւ սկսաւ անոնց սորվեցունել թէ
«Որդի մարդոյ պէտք է որ շատ մը չարչարանքներ կրէ,
եւ երէցներէն, քահանայապետներէն եւ դպիրներէն ա-
նարգուի ու մեռնի եւ երեք օրէն յարութիւն առնու» ։ 32
Եւ այս խօսքը յայտնի խօսեցաւ ։ Եւ Պետրոս զանի մէկ-

22—26. Կոյրը կը բժշկուի . բայց ոչ անմիջապէս, վասն զի կուրին հաւատն էր դեռ տկար, ուստի կը տեսնէր նա ի սկզբան աղօտ, այսինքն չէր կրնար որոշել թէ մարդիկ էին քալող թէ ծառերը ։ Յիսուսի կրկին հարցումը թէ «Կը տեսնե՞ս.» շարժել էր կուրին հաւատքը ։

27—39. Դաւանութիւն Պետրոսի և յայտարարութիւն Յիսուսի թէ պիտի մեռնի ու յարութիւն առնու (Մատթ. ԺԶ. 13—28 ։ Ղուկ. Թ. 18—27) ։

Digitized by Google

դէ առնլով սկսաւ զանի յանդիմանել ։ 33 Եւ ան դառ-
նալով տեսաւ աշակերտները , յանդիմանեց Պետրոսը
ու կ'ըսէ . « Ետիս գնա, Սատանայ , որովհետեւ Աստուծոյ
բաները չես խորհիր , այլ մարդիկներունը » ։
34 Եւ ժողովուրդը աշկերտներուն հետ մէկտեղ իրեն
կանչելով կ'ըսէ անոնց . « Թէ որ մէկն իմ ետեւէս գալ
կ'ուզէ , իր անձը թող ուրանայ եւ իր խաչը վերցընէ ու
իմ ետեւէս գայ ։ 35 Վասն զի ով որ իր անձը ապրեցը-
նել կ'ուզէ , զանի պիտի կորսնցընէ . եւ ով որ իր անձը
աւետարանին համար կը կորսնցընէ , զանի պիտի ապրե-
ցընէ ։ 36 Ի՞նչ օգուտ է մարդու մը , թէ որ ամբողջ աշ-
խարհ շահի , եւ իր անձը տուժէ ։ 37 Վասն զի մարդ իր
անձին փոխարէն ի՞նչ պիտի տայ ։ 38 Ով որ ամօթ հա-
մարի զիս եւ իմ խօսքերս այս շնացող եւ մեղաւոր ազգին
մէջ , եւ Որդի մարդոյ զանի ամօթահար պիտի ընէ , երբ
իւր Հօրը փառքով եւ սուրբ հրեշտակներուն հետ գայ » ։
39 Եւ կ'ըսէ անոնց . « Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ հոս ե-
ղողներէն մէկ քանին մահուան համը պիտի չառնուն ,
մինչեւ որ Աստուծոյ արքայութիւնը զօրութեամբ եկած
տեսնեն » ։

ԳԼՈՒԽ Թ.

*1 Վեց օրէն ետքը Յիսուս իր հետ կ'առնու Պետ-
րոսը եւ Յակոբոսը ու Յովհաննէսը , եւ զանոնք առան-
ձին բարձր լեռ մը կը հանէ , եւ անոնց առջեւ այլակեր-
պեցաւ ։ 2 Եւ անոր լաթերը եղան փայլուն խիստ ճեր-
մակ , անանկ որ աշխարհի թափիչներ չեն կրնար այնպէս
ճերմկցընել ։ 3 Եւ անոնց երեւցաւ Մովսէսին հետ Եղի-
ան . եւ Յիսուսի հետ կը խօսէին ։ 4 Պետրոս պատաս-
խան տուաւ եւ կ'ըսէ Յիսուսին . « Վարդապետ , աղէկ է
մեզի հոս մնալ . եւ երեք վրան շինենք . մէկը քեզի եւ
մէկը Մովսէսին ու մէկը Եղիային » . վասն զի չէր գիտեր
թէ ինչ կը խօսէր , որովհետեւ վախցած էին ։ 6 Եւ ամպ

1—12. Այլակերպութիւն Յիսուսի (Մատթ. ժէ. 1—13 ։ Ղուկ. Թ.
28—36) ։

Digitized by Google

մը անոնց վրայ շուք եղաւ. այն ամպէն ձայն եղաւ ու
կ'ըսէ. «Ատ է իմ սիրելի Որդիս, անոր մտիկ ըրէք»։ 7
Եւ յանկարծ աչքերնին անդին նայելով՝ մէկը չտեսան, հապա
միայն Յիսուսը իրենց հետ։ *8 Եւ երբ այն լեռնէն կ'իջ-
նէին, պատուիրեց անոնց որ մէկու մը չ'ըսեն՝ ինչ որ
տեսան, բայց եթէ երբ Որդի մարդոյ մեռելներէն յարու-
թիւն առնու։ 9 Եւ անոնք այն խօսքը մտքերնուն մէջ
կը պահէին եւ իրարու հարցափորձ կ'ընէին թէ մեռել-
ներէն յարութիւն առնուլն ի՞նչ է։ 10 Հարցուցին անոր
եւ կ'ըսեն թէ «Ի՞նչ է այն՝ զոր դպիրները կ'ըսեն թէ
«Առաջ Եղիան պէտք է որ գայ»։ 11 Ան պատասխան
տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Եղիան նախ գալով՝ ամէն
բան պիտի կարգադրէ. իսկ Որդւոյ մարդոյ համար՝ ինչպէս
գրուած է, շատ պիտի չարչարուի ու անարգուի։ 12 Սա-
կայն ես կ'ըսեմ ձեզի թէ Եղիան եկաւ, եւ ըրին անոր
ինչ որ ուզեցին, ինչպէս որ անոր համար գրուած է»։
13 Եւ աշակերտներուն գալով, անոնց չուրջը բազ-
մութիւն տեսաւ, եւ դպիրները՝ որոնք անոնց հետ կը
վիճէին։ *14 Եւ իսկոյն երբ բոլոր ժողովուրդը զանի տե-
սաւ, զարմացաւ. եւ անոր ընդ առաջ վազելով անոր բա-
րեւ կուտային։ 15 Եւ հարցուց անոնց թէ «Անոնց հետ
ի՞նչ կը վիճէիք»։ *16 Ժողովրդեան մէջէն մէկը պատաս-
խան տուաւ եւ կ'ըսէ. «Վարդապետ, իմ որդիս քեզի
բերի, որ համր դեւ ունի։ 17 Եւ ուր-որ անոր կը հանդի,
գետինը կը զարնէ զանի. եւ կը փրփրի ու ակռաները կը
կը կրճտէ ու կը ցամքի. եւ քու աշակերտներուդ ըսի
որ հանեն, եւ չկրցան զանի հանել»։ 18 Պատասխան
տուաւ անոնց ու կ'ըսէ. «Ո՜վ անհաւատ ազգ, մինչեւ
ե՞րբ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչեւ երբ ձեզի պիտի
համբերեմ. զանի ինծի բերէք»։ 19 Եւ զանի անոր բե-

---

8. Աստ կ'սկսի Ճօն-Բօրսեղ իւր ըստ Մարկոսի Աւետարանի մեկ-
նութիւնը։

14. Զարմացան, տեսնելով զուցէ ի դէմս Յիսուսի այլակերպութեան
փառաց հետքը, որպէս եղաւ Մովսէսի, երբ իջաւ Սինա լեռնէն (Ելք ԼԴ.
29—30)։

16—28. Բժշկութիւն սոյն դիւահարի (Մատթ. ԺԷ. 14—20։ Ղուկ.
Թ. 37—44)։

Digitized by Google

յել։ 39 Որովհետեւ ան որ մեզի հակառակ չէ, մեր կողմն է։
*40 Եւ ով որ ձեզի գաւաթ մը ջուր խմցնէ այս անունով
թէ դուք Քրիստոսին էք, ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, իր վարձքը
պիտի չկորսնցընէ։ 41 Եւ ով որ ինծի հաւատացող այս
պզտիկներէն մէկը գայթակղեցընէ, անոր աւելի աղէկ էր
որ ջաղացքի քար մը անոր վզէն ձգուէր եւ ծովը նետ–
ուէր։ 42 Եւ թէ որ քու ձեռքդ քեզ կը գայթակղեցնէ,
կտրէ, քենէ ձգէ. որովհետեւ քեզի աւելի աղէկ է յա–
ւիտենական կեանքը խեղ մտնել, քան թէ երկու ձեռք
ունենալ եւ գեհենը երթալ անշէջ կրակին մէջ, *43 ուր ա–
նոնց որդը չմեռնիր եւ կրակը չմարիր։ 44 Եւ թէ որ
քու ոտքդ քեզ կը գայթակղեցնէ, կտրէ եւ քենէ նետէ.
աղէկ է քեզի յաւիտենական կեանքը կաղ մտնել, քան
թէ երկու ոտք ունենալ եւ գեհենը իյնալ անմարելի կրա–
կին մէջ, *45 ուր անոնց որդը չմեռնիր եւ կրակը չմա–
րիր։ 46 Եւ թէ որ աչքդ քեզ կը գայթակղեցնէ, զայն
նետէ. աղէկ է քեզի մէկ աչքով Աստուծոյ արքայու–
թիւնը մտնել, քան թէ երկու աչք ունենալ եւ գեհենը
իյնալ, *47 ուր անոնց որդը չմեռնիր եւ կրակը չմարիր։
*48 Վասն զի ամէն բան աղով պիտի աղուի, եւ ամէն
զոհ կրակով պիտի աղուի։ *49 Աղը աղէկ է. եւ թէ որ աղը
անհամնայ, ի՞նչով համ պիտի տայ. ուրեմն ձեր անձե–
րուն մէջ աղ ունեցէք. եւ իրարու հետ խաղաղութիւն
ըրէք»։

---

40. 42. Խրատ զոհողութեան (Մատթ. Ե. 29—30։ ԺԸ. 6—9)։

43. 45. 47. «Ուր անոնց որդը չմեռնիր և կրակը չմարիր», այսինքն չարերուն կսկիծն ու տագնապն է յաւիտենական։

48. 49. Զոհը կը կատարուի աղով և կրակով, ուրեմն մարդիկ լինելու են կենդանի զոհ Քրիստոսի համար. երբ զանձն զոհելու ոգին կը տիրէ մեր սրտին մէջ, յայնժամ վերջանալով անմիտ վէճեր կամ ատելութիւններ, կը տիրէ խաղաղութիւնը։ Աղով աղուիլ և մկրտուիլ կրակով (Մատթ. Գ. 11։ Ի. 22։ Ղուկ. ԺԲ. 49), մահու չափ զոհողութեամբ ապրիլ է, և այս կարելի է միայն շնորհօք Հոգւոյն Սրբոյ։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Ժ.

*1. Եւ անկէ ելլելով Հրէաստանի սահմանները կու-
գայ Յորդանանու անդիի կողմէն. եւ ժողովուրդն անոր
քով նորէն կ'երթար անոր քով խռնուելով. եւ ինչպէս որ
սովորութիւն ունէր, նորէն կը սորվեցնէր անոնց ։ 2 Իսկ
Փարիսեցիներն անոր մօտեցան, փորձելով կը հարցնէին
անոր եւ կ'ըսէին թէ «Արժա՞ն է էրիկ մարդուն իր կնիկը
արձկել» ։ 3 Ան պատասխան տուաւ անոնց ու կ'ըսէ.
«Մովսէս ձեզի ի՞նչ պատուիրեց» ։ 4 Եւ անոնք կ'ըսեն.
«Մովսէս հրաման տուաւ զատուելու գիրը գրել եւ ար-
ձըկել» ։ 5 Պատասխան տուաւ Յիսուս եւ կ'ըսէ անոնց.
«Ձեր խստասրտութեանը համար ձեզի այն պատուէրը
գրեց ։ 6 Բայց արարածներու սկիզբէն ատենը արու եւ էգ
ըրաւ զանոնք Աստուած ու կ'ըսէ. 7 «Անոր համար մարդ
իւր հայրը եւ իւր մայրը պիտի թողու եւ իր կնկանը ե-
տեւէն պիտի երթայ» ։ 8 Եւ երկուքը մէկ մարմին պիտի
ըլլան. եւ անկէ ետքը երկուք չեն, հապա մէկ մարմին ։
9 Ուրեմն զոր Աստուած միաւորեց, մարդ թող չզատէ» ։
10 Եւ տանը մէջ նորէն աշակերտները նոյն բանը հար-
ցուցին անոր ։ 11 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Թէ որ մարդ իր կինը
արձկէ եւ ուրիշ մը առնու, կը շնայ ։ *12 Եւ թէ որ
կինը իր էրիկէն զատուի, եւ ուրիշ մարդու ըլլայ, կը
շնայ» ։

*13 Եւ անոր մանուկներ կը մօտեցնէին, որ անոնց
վրայ ձեռք դնէ. սակայն աշակերտները կը յանդիմանէին
զանոնք բերողները ։ 14 Երբ Յիսուս տեսաւ, սրդողելով
յանդիմանեց զանոնք ու կ'ըսէ. «Այդ մանուկներուն թող
տուէք որ ինծի գան, եւ զանոնք մի՛ արգիլէք. վասն զի
անանկներուն է Աստուծոյ արքայութիւնը ։ 15 Ճշմարիտ

1-11. Ապահարզան (Մատթ. ԺԹ. 1-12) ։

12. Հրէութիւնը չէր թոյլատրեր կնոջ թողուլ իւր ամուսինը, մինչ չէր այնպէս հեթանոսականը, որ կը թոյլատրէր կնոջ եւս ։ Յիսուս անոր այր ու կին ամուսիններու հաւասարապէս կ'արգիլէ ։

13-16. Մանկտին կ'օրհնուի Քրիստոսէ (Մատթ. ԺԹ. 13-15 ։ Ղուկ. ԺԸ. 15-17).

Digitized by Google

կ՚ըսեմ ձեզի, ով որ Աստուծոյ արքայութիւնը տղու մը
պէս չընդունի, պիտի չմտնէ անոր մէջ»: 16 Եւ զանոնք
գիրկը առնելով՝ ձեռք դրաւ եւ օրհնեց զանոնք:
*17 Եւ անոր անկէ ճամբայ ելլելուն պէս, հարուստ
մէկը վազելով ծունկ կը չոքէր, կը հարցնէր անոր ու
կ՚ըսէր. «Բարի վարդապետ, ի՞նչ ընեմ որ յաւիտենական
կեանքը ընդունիմ»: 18 Եւ Յիսուս կ՚ըսէ անոր. «Ի՞նչու
ինծի բարի կ՚ըսես. բարի մէկը չկայ, բայց եթէ միայն
Աստուած: 19 Պատուիրանքները գիտե՛ս. Շնութիւն մի՛
ըներ: Մի՛ սպաններ, Մի՛ գողնար, Սուտ վկայութիւն
մի՛ ըներ, Հայրդ եւ Մայրդ պատուէ»: 20 Ան պատաս-
խան տուաւ եւ կ՚ըսէ. «Վարդապետ, այդ ամէնը տղա-
յութենէս ի վեր ըրի, ուրեմն ի՞նչ պակաս է»: 21 Եւ ա-
նոր նայելով՝ զանի սիրեց, ու կ՚ըսէ անոր. «Քեզի բան
մը պակաս է. թէ որ կ՚ուզես կատարեալ ըլլալ, գնա,
ինչ որ ունիս ծախէ եւ աղքատներուն տուր, եւ երկին-
քը գանձ պիտի ունենաս, եւ առ խաչը եւ իմ ետեւէս
եկուր»: 22 Եւ ան խոժոռելով այն խօսքին վրայ՝ տըր-
տում գնաց, վասն զի շատ ունեւոր էր: 23 Եւ Յիսուս
աստին անդին նայելով՝ կ՚ըսէ աշակերտներուն. «Ստաց-
ուածներ ունեցողներուն ո՛րքան դժուար է Աստուծոյ
արքայութեան մէջ մտնել»: 24 Եւ աշակերտները անոր
խօսքերուն վրայ զարմացած էին. իսկ Յիսուս պատաս-
խան տուաւ անոնց ու կ՚ըսէ. «Որդեակներ, ո՛րչափ դըժ-
ուարին է հարստութեան վստահողներուն Աստուծոյ
արքայութեան մէջ մտնել: 25 Դիւրին է ուղտին ասեղի
ծակէն անցնիլը, քան թէ հարուստին Աստուծոյ արքա-
յութեան մէջ մտնելը»: 26 Եւ անոնք ալ աւելի կը
զարմանային եւ իրարու կ՚ըսէին. «Ուրեմն ո՞վ կրնայ
փրկուիլ»: 27 Յիսուս անոնց նայելով կ՚ըսէ. «Այդ՝ մար-
դիկներու համար անկարելի է, բայց ոչ Աստուծոյ համար»:
28 Պետրոս սկսաւ անոր ըսել. «Ահա մենք ամեն բան
թողուցինք եւ քու ետեւէդ եկանք»: 29 Յիսուս պա-
տասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի. չկայ
մէկը որ թողուց տունը կամ եղբայրները կամ քոյրերը

17-31. Խրատ առ հարուստն և առ աշակերտս (Մատթ. ԺԹ. 16 30: Ղուկ. ԺԸ. 18-30):

Digitized by Google

կամ հայրը կամ մայրը կամ որդիները կամ ագարակներն
ինծի կամ աւետարանին համար, 30 թէ հարիւրապատիկը
պիտի չառնու տուներ եւ եղբայրներ եւ քոյրեր եւ մայ-
րեր եւ որդիներ եւ ագարակներ հիմա այս ժամանակիս
մէջ հալածանքով մէկտեղ, եւ գալիք աշխարհին մէջ յա-
ւիտենական կեանքը։ 31 Որովհետեւ շատ առաջիններ
վերջին պիտի ըլլան եւ վերջինները առաջին»։

*32 Եւ երբ Երուսաղէմ կ'ելլէին եւ ճամբուն մէջ էին,
Յիսուս անոնցմէ առաջ կ'երթար, եւ հետը գացողները
զարմացած էին եւ կը վախնային։ Եւ նորէն տասներ-
կուքը առանձին առնլով, սկսաւ ըսել անոնց ինչ բաներ
որ անոր պիտի պատահէին. 33 թէ «Ահա Երուսաղէմ
կ'ելլենք, եւ Որդի մարդոյ պիտի մատնուի դպիրներուն
եւ քահանայապետներուն. եւ զանի մահուան պիտի դա-
տապարտեն, եւ զանի հեթանոսներուն պիտի մատնեն։
34 Եւ զանի պիտի ծաղրեն եւ զանի պիտի ծեծեն, եւ
անոր պիտի թքնեն եւ պիտի սպաննեն, եւ երրորդ օրը
յարութիւն պիտի առնու»։

*35 Եւ անոր քով կուգան Յակոբոս եւ Յովհաննէս՝
Զեբեդեայի որդիները, եւ կ'ըսեն անոր. «Վարդապետ,
կ'ուզենք որ ինչ որ խնդրենք քենէ, մեզի ընես»։ 36 Եւ
ան կ'ըսէ անոնց. 37 «Ի՞նչ կ'ուզէք ինէ որ ձեզի ընեմ»։
Եւ անոնք կ'ըսեն անոր. «Մեզի հրամայէ որ նստինք
քու փառացդ մէջ մենէ մէկը քու աջ կողմդ եւ միւսը
ձախ կողմդ»։ 38 Պատասխան տուաւ Յիսուս եւ կ'ըսէ
անոնց. «Չէք գիտեր թէ ինչ կ'ուզէք. կրնա՞ք խմել այն
բաժակը զոր ես պիտի խմեմ, կամ այն մկրտութիւնով
մկրտուիլ, որով ես պիտի մկրտուիմ»։ 39 Եւ անոնք
կ'ըսեն անոր. «Կրնանք»։ Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոնց.
«Այն բաժակը որ ես պիտի խմեմ, խմեցէք, եւ այն
մկրտութիւնով, որով ես պիտի մկրտուիմ, մկրտուեցէք.
40 սակայն իմ աջ կամ ձախ կողմս նստեցնելը՝ ինծի չէ
տրուած, հապա որոնց որ պատրաստուած է»։ 41 Եւ տաս-
նը զայն լսելով, սկսան Յակոբին եւ Յովհաննէսին

32-34. Վերստին գուշակութիւն Յիսուսի իւր մահուանն ու յարու-
թեանը համար (Մատթ. Ի. 17-19։ Ղուկ. ԺԸ. 31-34)։

35-45. Փառասէր խնդրուած Զեբեդեան եղբարց (Մատթ. Ի. 20-28)։

Digitized by Google

բարկանալ։ 42 Եւ Յիսուս զանոնք իրեն կանչեց, եւ
կ՚ըսէ անոնց. «Գիտէք որ հեթանոսներու իշխան կոչ-
ուածները անոնց կը տիրեն. եւ անոնց մեծամեծները
կ՚իշխեն անոնց։ 43 Բայց ձեր մէջ անանկ պիտի չըլլայ.
ով որ ձենէ մեծ ըլլալ ուզէ, ձեր սպասաւորը թող ըլ-
լայ։ 44 Եւ ով որ ձենէ առաջին ըլլալ ուզէ, ան ամե-
նուն ծառայ թող ըլլայ։ 45 Որովհետեւ Որդի մարդոյ
ծառայութիւն առնլու չեկաւ, այլ հապա ծառայելու եւ
իւր անձը շատերուն համար փրկանք տալու»։
*46 Եւ Երիքով եկան. եւ աշակերտներով ու շատ
ժողովրդով Երիքովէ ելլելու ատեն, Տիմէոսի որդի կոյր
Բարտիմէոս ճամբուն քով կը նստէր մուրացկան։ 47 Երբ
լսեց թէ Յիսուս Նազովրեցին է, սկսաւ պոռալ եւ ըսել.
«Դաւթի որդի Յիսուս, ինծի ողորմէ»։ 48 Եւ շատեր
անոր կը սաստէին որ լռէ. եւ ան ա՛լ աւելի կը պոռար.
«Դաւթի որդի, ինծի ողորմէ»։ 49 Յիսուս կանգ առաւ
եւ հրամայեց զանի կանչել. կը կանչեն կոյրը ու կ՚ըսեն
անոր. «Սիրտ առ, ելիր. քեզ կը կանչէ»։ 50 Եւ ան իր
լաթերը ձգելով, ելաւ եւ Յիսուսին եկաւ։ 51 Յիսուս
անոր պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Ի՞նչ կ՚ուզես որ ընեմ
քեզի». կոյրը կ՚ըսէ անոր. «Վարդապետ, թող բացուին
աչքերս»։ 52 Եւ Յիսուս կ՚ըսէ անոր. «Գնա, քու հա-
ւատքդ քեզ բժշկեց». եւ իսկոյն բացուեցան, եւ ճամ-
բան անոր ետեւէն կ՚երթար։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

*1 Եւ երբ Երուսաղէմի մօտեցան Ձիթենեաց լերան
Բեթփագէի եւ Բեթանիայի մօտ, աշակերտներէն երկուքը
կը ղրկէ, 2 ու կ՚ըսէ անոնց. «Գացէք այդ գիւղը, որ ձեր
դէմն է, եւ նոյն ատեն երբ անոր մէջ մտնէք, աւանակ
մը կապուած կը գտնէք, որուն վրայ մարդիկներէն մէկը

46-52. Բժշկութիւն կուրին յԵրիքով (Մատթ. Ի. 29-34. Ղուկ. ԺԸ. 35-43)։

1-11. Յաղթական մուտն Յիսուսի յԵրուսաղէմ (Մատթ. ԻԱ. 1-11. Ղուկ. ԺԹ. 29-44. Յովհ. ԺԲ. 12-19)։

Digitized by Google

չէ նստած, քակեցէք զանի ու բերէք։ 3 Եւ թէ որ մէկը
ձեզի ըսէ թէ «Այդ աւանակը ի՞նչու կը քակէք», ըսէք
թէ «Իր Տէրոջը պէտք է. եւ անմիջապէս զայն հոս պիտի
ղրկէ»։ 4 Գացին եւ գտան աւանակը դուրսը փողոցին
մէջ դրան քով կապուած եւ քակեցին զայն։ 5 Եւ մէկ
քանիներ որոնք հոն էին, կ'ըսեն անոնց. «Ի՞նչ կ'ը-
նէք. ի՞նչու այդ աւանակը կը քակէք»։ 6 Եւ անոնք
կ'ըսեն անոնց, ինչ որ Յիսուս ըսաւ. եւ անոնց թող
տուին։ 7 Աւանակը Յիսուսին կը բերեն. եւ անոր վրայ
լաթեր կը ձգեն. եւ անոր վրայ նստաւ։ 8 Եւ շատերն
իրենց հագուստները ճամբուն վրայ կը փռէին, եւ ու-
րիշներ ծառերու ճիւղեր կը կտրէին եւ ճամբուն վրայ
կը տարածէին։ 9 Եւ որոնք որ առջեւէն ու ետեւէն
կ'երթային, կը պոռային ու կ'ըսէին. 10 «Ովսաննա Աս-
տուծոյ. օրհնեալ ես դու, որ Տիրոջը անունովը կուգաս.
մեր Դաւիթ հօր այդ թագաւորութիւնն, որ եկած է,
օրհնեալ ըլլայ. խաղաղութիւն յերկինս եւ փառք ի
բարձունս»։ 11 Եւ Յիսուս Երուսաղէմ ու տաճարը մտաւ,
եւ ամէն կողմ դիտեց. եւ որովհետեւ իրիկուն եղած էր,
տասներկուքին հետ մէկտեղ Բեթանիա ելաւ։

*12 Եւ յաջորդ օրը երբ Բեթանիայէն կ'ելլէին, անօ-
թեցաւ։ 13 Հեռուէն թզենի մը տեսաւ տերեւոտ. եւ ե-
կաւ որ բան մը գտնէ հոն. եւ երբ անոր մօտ եկաւ, բան
մը չգտաւ տերեւներէն զատ, վասնզի թուզի ժամանակ
չէր։ 14 Պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ անոր. «Յաւիտե-
եան քինէ մէկը ա՛լ պտուղ թող չուտէ». եւ անոր ա-
շակերտները կը լսէին։

*15 Երուսաղէմ եկան. եւ տաճարը մտնելով՝ վաճա-
ռականները ու գնողները որոնք տաճարին մէջ էին,
սկսաւ դուրս հանել, եւ սատակ փոխողներուն սեղանները
եւ աղաւնի ծախողներուն աթոռները կործանեց. 16 եւ
չէր թողուր որ մէկը անօթ մը տաճարին մէջ մտցընէ։
17 Եւ կը սորվեցնէր ու կ'ըսէր անոնց. «Գրուած է. «Իմ
տունս բոլոր հեթանոսներուն աղօթքի տուն պիտի կոչ-
ուի, եւ դուք զանի աւազակներու այր ըրիք»։ 18 Քա-

12-14. Թզենին կ'անիծուի (Մատթ. ԻԱ. 18)։
15-19. Տաճարը կը սրբուի (Մատթ. ԻԱ. 12 13։ Ղուկ. ԺԹ. 45-48)։

Digitized by Google

հանայապետները ու դպիրները լսեցին, եւ կ'ուզէին թէ
զանի ի՞նչպէս կորսնցնեն, բայց անորմէ կը վախնային.
որովհետեւ բոլոր ժողովուրդը անոր քարոզութեան վրայ
զարմացած էր։ 19 Եւ երբ իրիկուն կ'ըլլար, քաղաքէն
դուրս կ'ելլէին։

*20 Եւ երբ առտուն անկէ կ'անցնէին, թզենին իր ար-
մատէն չորցած տեսան։ 21 Պետրոս յիշեց ու կ'ըսէ անոր.
«Վարդապետ, ահա թզենին որ դուն անիծեցիր, չորցաւ»։
22 Պատասխան տուաւ Յիսուս եւ կ'ըսէ անոնց. «Թէ որ
Աստուծոյ վրայ հաւատք ունենաք, ճշմարիտ կ'ըսեմ
ձեզի, 23 ով որ այս լերան ըսէ. «Ելիր եւ ծովը ինկիր».
եւ իր սրտին մէջ չտարակուսի, հապա հաւատայ թէ ինչ
որ ըսէ, կ'ըլլայ, պիտի ըլլայ անոր, ինչ որ ըսէ։ 24
Ասոր համար կ'ըսեմ ձեզի. ամէն բան որուն համար ա-
ղօթք ընել ուզէք, եւ հաւատաք թէ կ'առնուք, պիտի
ըլլայ ձեզի։ 25 Եւ երբ աղօթքի կենաք, ներեցէք թէ որ
մէկու մը դէմ բան մը ունիք, որ ձեր Հայրն ալ, որ եր-
կինքն է, ձեզի ձեր յանցանքներուն ներէ։ 26 Որովհետեւ
թէ որ դուք չներէք, ձեր Հայրն ալ որ երկինքն է, ձեր
յանցանքներուն պիտի չներէ»։

*27 Նորէն Երուսաղէմ կուգան, եւ երբ տաճարին մէջ
կը պտըտէր, ծերերն ու դպիրներն ու քահանայապետ-
ներն անոր կուգան։ 28 Եւ կ'ըսեն անոր. «Ի՞նչ իշխա-
նութեամբ այդ բանը կ'ընես, եւ քեզի այդ իշխանու-
թիւնը ո՞վ տուաւ»։ 29 Յիսուս պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց. «Ես ալ ձեզի բան մը հարցնեմ, ինծի պա-
տասխան տուէք. եւ ես պիտի ըսեմ ձեզի թէ ի՞նչ իշ-
խանութեամբ կ'ընեմ այս բանը։ 30 Յովհաննէսի մկրտու-
թիւնը երկինքէ՞ն էր թէ մարդիկներէն. ինծի պատաս-
խան տուէք»։ 31 Իրարու հետ կը խորհէին եւ կ'ըսէին.
«Թէ որ ըսենք թէ «Երկինքէն», կ'ըսէ մեզի. «Ուրեմն ին-
չո՞ւ անոր չհաւատացիք»։ 32 Բայց թէ որ ըսենք, «Մար-
դիկներէն». ժողովուրդէն կը վախնանք, որովհետեւ ա-
մէնքն ալ գիտէին թէ Յովհաննէս մարգարէ էր»։ 33 Պա-
տասխան տուին եւ կ'ըսեն Յիսուսի. «Չենք գիտեր»։ Եւ

20-26. Թզենին կը չորնայ (Մատթ. ԻԱ. 19-22)։

27-33. Հարցում առ Յիսուս (Մատթ. ԻԱ. 23-32։ Ղուկ. Ի. 1-8)։

Digitized by Google

Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց ու կ'ըսէ. «Ես ալ ձեզի չեմ ըսեր, թէ ի՞նչ իշխանութեամբ կ'ընեմ այս բաները»:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

*1 Եւ սկսաւ անոնց հետ առակներով խօսիլ ու ըսել.
«Մարդ մը այգի տնկեց եւ անոր բոլորտիքը ցանկ քա-
շեց, եւ հնձանի գուբ փորեց եւ աշտարակ շինեց. եւ
զայն մշակներու տուաւ եւ հեռու երկիր գնաց: 2 Եւ մշակ-
ներուն ծառայ մը ղրկեց ժամանակին, որպէս զի անոնց
մշակներէն այգիին պտուղներէն առնու: 3 Ու անոնք
բռնելով ծեծեցին զանի եւ պարապ ղրկեցին: 4 Նորէն ա-
նոնց ուրիշ ծառայ մը ղրկեց, եւ զանի գլխէն վիրաւորե-
ցին ու անարգուած վռնտեցին: 5 Եւ նորէն ուրիշը ղրկեց,
եւ զանի սպաննեցին. եւ շատ ուրիշներ ալ ղրկեց, որոնց
մէկ քանին կը ծեծէին ու մէկ քանին կ'սպաննէին: 6 Յե-
տոյ, սիրելի որդի մը ունէր, ամենէն վերջը զանի ղըր-
կեց անոնց ու կ'ըսէ. «Կարելի է իմ այս որդիէս ամըչ-
նան»: 7 Սակայն երբ մշակները տեսան զանի որ կու-
գայ, կ'ըսեն իրարու. «Ժառանգորդը աս է, եկէք, զանի
սպաննենք, եւ ժառանգութիւնը մեզի թող ըլլայ»: 8 Եւ
բռնելով զանի սպաննեցին ու այգիէն դուրս հանեցին: 9
Ուրեմն այգիին տէրը ի՞նչ պիտի ընէ. պիտի գայ եւ
մշակները պիտի կորսնցընէ, եւ այգին ուրիշներուն պիտի
տայ: 10 Եւ դուք այն գրուածը կարդացած չէ՞ք թէ
«Վէմը որ շինողները անարգեցին, այն եղաւ անկիւնի
գլուխ. 11 Այս տիրոջմէն եղաւ, եւ մեր աչքերուն
զարմանալի է»: 12 Եւ կ'ուզէին զանի բռնել, բայց ժողո-
վուրդէն վախցան, որովհետեւ գիտցան թէ այն առակը ա-
նոնց համար ըսաւ. զանի թողուցին ու գացին:
*13 Եւ անոր այն Փարիսեցիներէն ու Հերովդիանոսնե-
րէն մէկ քանիներ կը ղրկեն անոր, որ զանի խօսքով որ-

1-12. Առակ չար մշակաց (Մատթ. ԻԱ. 33-46: Ղուկ. Ի. 9-19):

13-17. Պետութեան տուրք տալու է (Մատթ. ԻԲ. 15-22: Ղուկ. Ի. 20-26):

Digitized by Google

ման։ 14 Եւ անոնք գալով անոր կը հարցնէին նենգութեամբ
ու կ'ըսէին. «Վարդապետ, գիտենք որ ճշմարիտ ես, եւ
քեզի հոգ չէ մէկու մը համար, որովհետեւ մարդիկնե-
րուն երեսը չես նայիր, հապա ճշմարտութեամբ Աստու-
ծոյ ճամբան կը սորվեցնես. ուրեմն ըսէ մեզ. պէ՞տք
է կայսրին տուրք տալ թէ ոչ. տա՞նք թէ չտանք»։
15 Եւ Յիսուս գիտցաւ անոնց կեղծաւորութիւնը, կ'ըսէ
անոնց. «Ի՞նչու զիս կը փորձէք, կեղծաւորներ. ինծի
դրամ մը բերէք որ տեսնեմ»։ 16 Եւ անոնք բերին, եւ
կ'ըսէ անոնց. «Այս պատկերը կամ գիրն որո՞ւնն է».
եւ անոնք կ'ըսեն. «Կայսրին»։ 17 Յիսուս պատասխան
տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Գացէք, կայսրինը կայսրին
տուէք, եւ Աստուծոյն՝ Աստուծոյ»։ Եւ անոր վրայ
զարմացան։
*18 Սադուկեցիներն անոր կուգան, որոնք կ'ըսեն թէ
«Յարութիւն չկայ». կը հարցնէին անոր ու կ'ըսէին. 39
«Վարդապետ, Մովսէս մեզի գրեց թէ «Որուն որ եղ-
բայրը մեռնի ու կին թողու եւ որդի չթողու. թող ա-
ռնու անոր եղբայրն անոր կինը, եւ իրեն եղբօրը զաւակ
հանէ։ 20 Արդ՝ մեր մէջ եօթը եղբայրներ կային. առա-
ջինը կին առաւ ու մեռաւ ու զաւակ չթողուց։ 21 Եւ
երկրորդը զանի առաւ ու մեռաւ, ան ալ զաւակ չթո-
ղուց. այսպէս երրորդն ալ առաւ նոյն կինը։ 22 Եւ եօթն
ալ զանի առին, եւ զաւակ չթողուցին, ամենէն ետքը
կինն ալ մեռաւ։ 23 Ուրեմն յարութեան ատեն, երբ յա-
րութիւն առնուն, անոնցմէ որո՞ւն ան պիտի ըլլայ կին,
որովհետեւ եօթն ալ զանի կին առին»։ 24 Պատասխան
տուաւ Յիսուս անոնց ու կ'ըսէ. «Ատոր համար չէ՞ որ
մոլորած էք. վասն զի չէք գիտեր Գիրքը եւ Աստուծոյ
զօրութիւնը։ 25 Որովհետեւ մեռելներէն երբ յարութիւն
առնուն, ոչ մարդիկ կիներ կ'առնուն, եւ ոչ ալ կիներ մար-
դերու կ'ըլլան, հապա պիտի ըլլան հրեշտակներու պէս ո-
րոնք երկինքն են։ 26 Իսկ մեռելներու յարութեանը համար
թէ յարութիւն կ'առնուն, կարդացած չէ՞ք Մովսէսի գիր-
քին մէջ մորենիին վրայ, ինչպէս ըսաւ անոր Աստուած.
«Ես եմ, կ'ըսէ, Աբրահամի Աստուածը, Իսահակի Աստ-

18-27. Յարութիւն մեռելոց (Մատթ. ԻԲ. 23-33 ։ Ղուկ. Ի. 27-40)։

Digitized by Google

ուածը եւ ու Յակոբի Աստուածը»։ 27 Եւ մեռելներուն
Աստուածը չէ, հապա կենդանիներուն. ուրեմն դուք շատ
մոլորած էք»։

*28 *Դպիրներէն մէկը մօտենալով՝ մտիկ կ'ընէր անոնց,*
երբ կը վիճէին. երբ տեսաւ թէ աղէկ պատասխան տուաւ
անոնց, հարցուց անոր ու կ'ըսէ. «Ո՞ր պատուիրանը ա-
ռաջին է»։ 29 Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Ամենէն առաջինն է.
Լսէ, Իսրայէլ, մեր Տէր Աստուածը մէկ Տէր մը է»։ 30
Եւ քու Տէր Աստուածդ սիրես քու բոլոր սիրտէդ, եւ
բոլոր քու անձէդ, եւ քու բոլոր մտքէդ, եւ քու բոլոր
զօրութիւնէդ». այս է առաջին պատուիրանը։ 31 Եւ
երկրորդը ասոր նման. «Քու ընկերդ անձիդ պէս սիրես».
ասոնցմէ մեծ՝ ուրիշ պատուիրան չկայ»։ 32 Եւ դպիրն
անոր կ'ըսէ. «Աղէկ, վարդապետ, ճշմարտութեամբ ըսիր
թէ Աստուած մէկ է, եւ անորմէ զատ ուրիշ չկայ։ 33 Եւ
զանի սիրելը բոլոր սրտէ ու բոլոր զօրութենէ եւ բոլոր
մտքէ, եւ ընկերը իր անձին պէս սիրելը ողջակէզներէ
ու զոհերէ աւելի է»։ 34 Եւ Յիսուս տեսնելով թէ իմաս-
տութեամբ պատասխան տուաւ, կ'ըսէ անոր. «Աստուծոյ
արքայութենէն հեռու չես». եւ մէկը չէր համարձակեր
անոր բան մը հարցնել։

*35 *Յիսուս պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ, երբ տա-*
ճարին մէջ կը սորվեցնէր. «Ի՞նչու համար դպիրները
*կ'ըսեն թէ Քրիստոսը Դաւթի որդին է»։ *36 Եւ Դաւիթ*
ինքը Սուրբ Հոգիով կ'ըսէ. Տէրը իմ տէրիս ըսաւ. «Աջ
կողմս նստէ, մինչեւ որ քու թշնամիներդ քու ոտներուդ
պատուանդան ընեմ»։ 37 Ուրեմն թէ որ Դաւիթ ինք
զանի Տէր կ'անուանէ, ի՞նչպէս անոր որդին կ'ըլլայ»։
Եւ շատ ժողովուրդ անոր սիրով մտիկ կ'ընէր։

*38 *Եւ իր վարդապետութեանը մէջ սորվեցնելով կ'ը-*
սէր. «Այն դպիրներէն զգուշացէք, որոնք փառաւոր

28-34. Ո՞րն է առաջին պատուիրանը (Մատթ. ԻԲ. 34-40)։

35-37. Յիսուս ինչպէս Դաւթի որդի է (Մատթ. ԻԲ. 41-46։ Ղուկ. Ի. 41-44)։

36. Սաղմոս ՃԺ. 1·6։

38-40. Խրատ զգուշութեան կեղծաւորութենէ (Մատթ. ԻԳ. 1-12։ Ղուկ. Ի. 45-47)։

Digitized by Google

հագուստներով կ'ուզեն պտըտիլ, շուկաներու մէջ առա-
ջին ողջոյնը կը փնտռեն, 39 եւ ժողովարաններու մէջ ա-
ռաջին աթոռը, եւ ընթրիքներու մէջ առաջին բազմոց-
ները։ 40 Որոնք որբեւայրիներու տուները կ'ուտեն,
եւ պատճառանքներով իրենց աղօթքը կ'երկնցնեն, որպէս
զի ալ աւելի դատապարտութիւն ընդունին»։
*41 Յիսուս գանձանակին դէմ կը կենար, կը նայէր
թէ ժողովուրդն ինչպէս գանձանակին մէջ ստակ կը
ձգէր. եւ շատ հարուստներ շատ բան ձգեցին։ 42 Որ-
բեւայրի մը եկաւ եւ երկու լումա ձգեց, որ մէկ նա-
քարակիտ է։ 43 Եւ իր աշակերտներն իրեն կանչելով
կ'ըսէ անոնց. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ այս խեղճ որ-
բեւայրին գանձանակը տուողներուն ամենէն աւելի
ձգեց։ 44 Որովհետեւ ամէնն ալ իրենց աւելորդէն ձգեցին,
բայց ան իր չքաւորութենէն, ինչ որ ունէր՝ ձգեց, այսինքն
իր բոլոր ապրուստը։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

*1 Եւ անոր տաճարէն ելլելու ատեն՝ անոր աշա-
կերտներէն մէկն անոր կ'ըսէ. «Վարդապետ, նայէ՛. ի՛նչ
քարեր են եւ ի՛նչ շինուածք»։ 2 Պատասխան տուաւ
անոր Յիսուս ու կ'ըսէ. «Այդ ամէն շէնքերը կը տեսնե՞ս,
ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ այդ տեղ քար քարի վրայ
պիտի չմնայ որ չքայքայուի։
3 Եւ ան երբ Ձիթենեաց լեռը տաճարին դէմ կը նըս-
տէր, Պետրոս եւ Յակոբոս ու Յովհաննէս ու Անդրէաս

41-44. Թալմուտէն յայտնի է թէ տաճարին մէջ կային տասներեք գանձանակներ. այրին որ ունէր երկու լումա, — մէկ լումայի արժէքն է իբր երկու փարա, չպահեր մին, մինչդեռ էր չքաւոր. ուստի Յիսուսէն կը գովաբանուի։ Ուրեմն գիտնալ պէտք է թէ Աստուած աղքատին նուէրն ալ չմերժեր իբր անարժէք կամ քչիկ համարելով զայն։ Ղուկասէ եւս կը յիշուի նոյն այրին (ԻԱ. 1-4)։

1-37 Գուշակութիւն Երուսաղէմի աւերման և վերջին դատաստանի համար (Մատթ. ԻԴ. 1-42։ Ղուկ. ԻԱ. 5-6)։

Digitized by Google

առանձին անոր կը հարցնէին ։ 4 « Ըսէ մեզի , այդ ե՞րբ
պիտի ըլլայ , եւ ի՞նչ նշան կայ թէ այդ ամէնը պիտի կա-
տարուի » ։ 5 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ անոնց.
« Զգուշացէք , մէկը ձեզ չխաբէ ։ 6 Որովհետեւ շատեր իմ
անունովս պիտի գան, եւ պիտի ըսեն թէ «Քրիստոսն ես եմ».
եւ շատերը պիտի մոլորեցնեն։ 7 Բայց երբ պատերազմներ
եւ պատերազմի լուրեր լսէք, մի խռովիք. որովհետեւ պէտք
է ըլլալ , բայց դեռ վախճանը չէ ։ 8 Որովհետեւ ազգ
ազգի վրայ պիտի ելլէ եւ թագաւորութիւն թագաւորու-
թեան վրայ , եւ տեղ տեղ ժաժեր պիտի ըլլան , սովեր ,
ժանտամահներ եւ խռովութիւններ . սակայն այն ամէնը
ցաւերուն սկիզբն է ։ 9 Եւ ձեզ ալ ատեաններու պիտի
մատնեն , եւ ժողովրդանոցներու մէջ պիտի տանջուիք ,
եւ ինծի համար դատաւորներու եւ թագաւորներու առ-
ջեւ պիտի կենաք անոնց , 10 եւ բոլոր հեթանոսներուն
վկայութիւն ըլլալու համար . բայց առաջ պէտք է այս
աւետարանը քարոզել ։ 11 Բայց ձեզ երբ մատնելու տանին,
առաջուց հոգ մի՛ ընէք եւ մի մտածէք թէ ի՞նչ պիտի
խօսիք . հապա ինչ որ ձեզի տրուի այն ժամուն՝ զայն
պիտի խօսիք . որովհետեւ դուք չէք որ պիտի խօսիք ,
այլ Հոգին Սուրբ ։ 12 Եղբայրն եղբայրը մահուան պիտի
մատնէ եւ հայրն որդին . որդիներն իրենց հայրերուն վրայ
պիտի ելլեն եւ զանոնք պիտի սպաննեն ։ 13 Եւ իմ ան-
ուանս համար ամենուն ատելի պիտի ըլլաք . բայց ով որ
համբերէ մինչեւ վերջը , ան պիտի ապրի ։ 14 Եւ երբ
աւերումածին պղծութիւնը տեսնէք , որ պիտի ըլլայ այն
տեղը, ուր պէտք չէ ըլլայ . — ով որ կը կարդայ , թող
հասկնայ — . այն ատեն որոնք Հրէաստանի մէջ են, լեռ-
ները թող փախչին . 15 Եւ ով որ տանիքի վրայ է , տունը
թող չիջնէ , եւ թող չմանէ տունէն բան մը վերցնելու
համար ։ 16 Եւ ով որ ագարակին մէջ է , ետ թող չդառ-
նայ իր լաթերը առնելու համար ։ 17 Բայց վա՜յ այն օրը
յղիներուն ու ծիծ տուողներուն ։ 18 Աղօթք ըրէք որ
ձմեռը չըլլայ այն ։ 19 Նեղութիւններու անանկ օրեր պիտի
ըլլան այն օրերը , որ արարածներուն ստեղծուելէն մին-
չեւ հիմա չեն եղած եւ ա՛լ պիտի չըլլայ ։ 20 Թէ որ Աստ-
ուած կարճըցուցած չըլլար այն օրերը իր ընտրեալներուն
համար , եւ ոչ մէկ մարմին չէր ապրեր . բայց այն ընտ-
րեալներուն համար որոնք ընտրեց , այն օրերը կարճըցուց ։

Digitized by Google

21 Այն ատեն թէ որ մէկը ձեզի ըսէ թէ «Քրիստոսը հոս
է» . կամ «Հոն» . մի՛ հաւատաք։ 22 Որովհետեւ սուտ
քրիստոսներ եւ սուտ մարգարէներ պիտի ելլեն, եւ մո-
լորեցնելու համար նշաններ եւ հրաշքներ ցոյց պիտի տան,
եւ թէ որ կարելի ըլլայ, ընտրեալներն ալ։ 23 Բայց դուք
զգուշացէք. ահա ձեզի ամէնը առաջուց ըսի։
24 Սակայն այն օրերը այն նեղութենէն յետոյ արեւը
պիտի խաւարի եւ լուսինը իր լոյսը պիտի չտայ։ 25 Եր-
կինքի աստղերը պիտի թափթփին եւ երկինքի մէջ եղած
զօրութիւնները պիտի շարժին։ 26 Եւ այն ատեն պիտի
տեսնեն Որդի մարդոյ ամպերով, զօրութեամբ եւ շատ
փառքով եկած։ 27 Եւ այն ատեն իր հրեշտակները պիտի
ղրկէ, եւ իր ընտրեալները չորս կողմերէ պիտի ժողվէ
երկրի ծայրերէն մինչեւ երկինքի ծայրը։ 28 Բայց դուք
առակը թզենիէն սորվեցէք. երբ հետզհետէ անոր ոստե-
րը կը կակուղնան ու տերեւ կ'արձկուին, գիտէք թէ ա-
մառը մօտ է։ 29 Այսպէս եւ դուք երբ այս ամէնը եղած
տեսնէք, գիտցէք թէ մօտ է. դռներուն քով։ 30 Ճշմա-
րիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ այս ազգը պիտի չանցնի, մինչեւ
որ այս ամէնը ըլլայ։ 31 Երկինք եւ երկիր պիտի անց-
նին, եւ իմ խօսքերս պիտի չանցնին։ 32 Բայց այն օր-
ուան ու ժամուն համար, մէկը չգիտեր, ոչ երկինքի մէջ
հրեշտակները եւ ոչ Որդի, բայց միայն Հայր։ 33 Զգու-
շացէք. արթուն եղէք եւ աղօթքի կեցէք, որովհետեւ
չէք գիտեր թէ ժամանակն ե՞րբ է։ 34 Ինչպէս որ մարդ
մը հեռու երկիր երթալով՝ իր տունը կը թողու, եւ իր
ծառաներուն իշխանութիւն կուտայ, եւ ամէն մէկուն իր
գործը, եւ դռնապանին պատուէր կուտայ, որ արթուն
կենայ։ 35 Ուրեմն արթուն կեցէք, որովհետեւ չէք գի-
տեր, տանուտէրն երբ կուգայ. իրիկունը, թէ կէս գի-
շերին, թէ հաւախօսի, թէ առաւուան ատեն։ 36 Կա-
րելի է յանկարծ գալով ձեզ քունի մէջ գտնէ։ 37 Բայց
ինչ որ ձեզի կ'ըսեմ, ամենուն կ'ըսեմ. «Արթուն կեցէք»։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

*1 Եւ երկու օրէն յետոյ զատիկ ու բաղարջակեր
էր. քահանայապետներն ու դպիրները կ'ուզէին թէ ի՞նչ-
պէս զանի նենգութեամբ բռնելով սպաննեն։ 2 Բայց կ'ը-
սէին թէ «Ոչ այս տօնի ատեն, որ ժողովրդեան մէջ խռո-
վութիւն չըլլայ»։
*3 Եւ երբ Բեթանիա բորոտ Սիմոնի տանը մէջ նստած
էր, կին մը եկաւ որ ազնիւ ու սուղ նարդոսի իւղի շիշ
մը ունէր, եւ այն շիշը կոտրելով՝ անոր գլխուն վրայ
թափեց։ 4 Եւ աշակերտները կը նեղանային ու կ'ըսէին.
«Ի՞նչու այդ իւղին կորուստ եղաւ. 5 կարելի էր այդ
իւղը երեք հարիւր դահեկանէն աւելի ծախել ու աղքա-
ներուն տալ. եւ անոր դէմ սաստիկ կը բարկանային։
6 Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Թող տուէք ատոր. ի՞նչու
անհանգիստ կ'ընէք, որովհետեւ ատ՝ իմ վրայ աղէկ գործ
մը ըրաւ։ 7 Ամէն ատեն աղքատները ձեզի հետ ունիք.
եւ երբ ուզէք, կրնաք անոնց բարիք ընել. բայց զիս ա-
մէն ատեն ձեզի հետ չունիք։ 8 Ատ՝ ինչ որ ունէր, ը-
րաւ. առաջուց իմ մարմինս խնկեց ի նշան պատանքի։
9 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. բոլոր աշխարհի մէջ ուր որ
քարոզուի այս աւետարանը, եւ ինչ որ ատ ըրաւ՝ ատոր
յիշատակին համար թող խօսուի»։
*10 Եւ Յուդայ իսկարիովտացի՝ տասներկուքէն մէկը,
քահանայապետներուն գնաց որ զանի անոնց մատնէ։ 11
Անոնք երբ լսեցին, ուրախացան, ու անոր ստակ տալ
խոստացան. եւ կը փնտռէր թէ ի՞նչ պատեհութեամբ
զանի մատնէ։
*12 Եւ բաղարջակերի առաջին օրը, երբ զատիկը կը
մորթէին, աշակերտներն անոր կ'ըսեն. «Ո՞ւր կ'ուզես,

1-2. Նենգ խորհուրդ Յիսուսի համար (Մատթ. ԻԶ 1-5։ Ղուկ. ԻԲ. 1-2)։
3-9. Յիսուս կ'օծուի Մարիամէն (Մատթ. ԻԶ. 6-13։ Յովհ. ԺԲ. 2-8)։
10-11. Յուդայի ստկարկութիւն (Մատթ. ԻԶ. 14-16։ Ղուկ. ԻԲ. 3-6),
12-26. Տէրունական ընթրիք (Մատթ. ԻԶ. 17-30։ Ղուկ. ԻԲ. 7 30։
Յովհ. ԺԳ. 2-30)։

Digitized by Google

երթանք, պատրաստենք, որ զատիկը ուտես»։ 13 Եւ ա-
շակերտներէն երկուքը կը ղրկէ ու կ'ըսէ անոնց. «Քա-
ղաքը գացէք. եւ երբ քաղաքը մտնէք, ձեզի մարդ մը
պիտի պատահի, որ ուսին վրայ ջուրի սափոր մը ունի,
անոր ետեւէն գացէք։ 14 Եւ որ տունը մտնէ, տանուտէ-
րին ըսէ՛ք. «Վարդապետը կ'ըսէ. «Ո՞ւր է օթեւանը, ուր
աշակերտներուս հետ զատիկը ուտեմ»։ 15 Եւ ան ձեզի
պիտի ցոյց տայ զարդարուած մեծ վերնատուն մը. հոն
մեզի պատրաստեցէք»։ 16 Ու անոր աշակերտները գա-
ցին պատրաստելու. քաղաքը եկան ու գտան ինչպէս որ
իրենց ըսաւ. եւ զատիկը պատրաստեցին։
17 Եւ երբ իրիկուն եղաւ, տասներկուքին հետ մէկ-
տեղ կուգայ։ 18 Եւ երբ նստան ու դեռ կ'ուտէին, կ'ըսէ
Յիսուս. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ ձենէ մէկը զիս պիտի
մատնէ, որ ինծի հետ հիմա կ'ուտէ»։ 19 Եւ անոնք սկսան
տրտմիլ ու ըսել մէկ-մէկու ետեւէ. «Միթէ ե՞ս եմ». եւ
ուրիշը «Միթէ ե՞ս եմ»։ 20 Ան պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց. «Այդ տասներկուքէն մէկը, որ ինծի հետ
ձեռքը սկաւառակը խօթեց։ 21 Բայց Որդի մար-
դոյ կ'երթայ, ինչպէս որ գրուած է անոր համար. սակայն
վա՜յ այն մարդուն, որուն ձեռքով Որդի մարդոյ պիտի
մատնուի. աղէկ էր անոր թէ որ ծնած չըլլար»։ 22 Եւ
դեռ կ'ուտէին, Յիսուս հաց առնելով՝ օրհնեց ու բեկեց,
անոնց տուաւ ու կ'ըսէ. «Առէք, իմ մարմինս այդ է»։
23 Եւ գաւաթը առնելով՝ գոհացաւ ու անոնց տուաւ. եւ
ամէնքը անկէ խմեցին։ 24 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Այս է իմ
նոր ուխտի արիւնս, որ շատերու համար կը թափուի։
25 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ ալ ասկէ հետեւ բնաւ պիտի
չխմեմ որթի բերքէն մինչեւ այն օրը՝ երբ պիտի խմեմ
զայն Աստուծոյ նոր արքայութեանը մէջ»։ 26 Եւ գոհա-
նալով Ձիթենեաց լեռը ելան։
*27 Եւ Յիսուս անոնց կ'ըսէ. «Ամէնքնիդ այս գիշեր
ինէ պիտի գայթակղիք, որովհետեւ գրուած է թէ «Հո-
վիւը պիտի զարնեմ եւ ոչխարները պիտի ցրուին»։ 28
Սակայն իմ յարութենէս յետոյ ձենէ առաջ Գալիլեա պիտի
երթամ»։ 29 Պատասխան տուաւ Պետրոս ու կ'ըսէ անոր.

27-31. Գուշակութիւն ուրացութեան Պետրոսի (Մատթ. ԻԶ. 31-35։ Ղուկ. ԻԲ. 31-39։ Յովհ. ԺԳ. 36-38)։

Digitized by Google

«Թէ որ ամէնքն ալ գայթակղին, բայց ես ոչ»։ 30 Եւ
Յիսուս կ՚ըսէ անոր. «Ճշմարիտ կ՚ըսեմ քեզի թէ «Նոյն
իսկ դուն այս գիշեր դեռ հաւը երեք անգամ չխօսած՝
զիս պիտի ուրանաս»։ 31 Իսկ Պետրոս ա՛լ աւելի կը
պնդէր ու կ՚ըսէր «Թէ որ քեզի հետ մինչեւ անգամ մեռ-
նիլ ալ պէտք ըլլայ, քեզ պիտի չուրանամ»։ Նոյնպէս
ամէնն ալ կ՚ըսէին։

*32 Կուգան այն գիւղը, որուն անունը Գեթսեմանի էր,
եւ կ՚ըսէ աշակերտներուն. «Հոս նստեցէք, մինչեւ որ
ես աղօթքի կենամ»։ 33 Եւ իր հետ կ՚առնու Պետրոսն
ու Յակոբոսը եւ Յովհաննէսը, եւ սկսաւ տրտմիլ ու հոգ
ընել։ 34 Այն ատեն կ՚ըսէ անոնց. «Իմ անձս մեռնելու
չափ տրտում է, հոս կեցէք ու արթուն եղէք»։ 35 Եւ
քիչ մը առաջ երթալով, իր երեսին վրայ գետինը ինկաւ
եւ աղօթք կ՚ընէր, թէ որ կարելի է այն ժամը անորմէ
անցնի։ 36 Եւ կ՚ըսէ. «Աբբա, Հայր, ամէն բան քեզի
հնարաւոր է. այս գաւաթն ինէ անցուր. բայց չէ թէ
ինչպէս ես կ՚ուզեմ, հապա ինչպէս որ դուն կ՚ուզես»։
37 Եւ կուգայ կը գտնէ զանոնք որ կը քնանային. եւ
Պետրոսին կ՚ըսէ. «Սիմոն, կը քնանա՞ս. չկրցա՞ր ժամ մը
արթուն կենալ։ 38 Արթուն կեցէք եւ աղօթք ըրէք, որ
փորձութեան մէջ չմտնէք. ոգիս յօժար է, բայց մար-
մինս տկար»։ 39 Եւ նորէն գնաց աղօթքի կեցաւ, ու
նոյն խօսքը ըսաւ։ 40 Նորէն դարձաւ եւ զանոնք նորէն
քնացած գտաւ. որովհետեւ անոնց աչքերը ծանրացած
էին. եւ չէին գիտեր թէ ինչ պատասխան տան անոր։ 41
Երրորդ անգամ նորէն կուգայ ու կ՚ըսէ անոնց. «Ասկէ ետ-
հետեւ քնացէք ու հանգչեցէք, որովհետեւ վախճանը հա-
սած է. եկաւ ժամը եւ Որդի մարդոյ ահա մեղաւորնե-
րուն ձեռքը կը մատնուի։ 42 Ոն, ելէք, երթանք, որով-
հետեւ ահա մօտեցաւ ան որ զիս պիտի մատնէ»։

*43 Եւ դեռ ան զայս կը խօսէր, Յուդա Իսկարիովո-
տացի՝ տասներկուքէն մէկը, կուգայ, եւ իրեն հետ քա-

32-42. Տագնապ Յիսուսի ի Գեթսեմանի (Մատթ. ԻԶ. 36-46։ Ղուկ. ԻԲ. 39-46)։

43-52. Ձերբակալութիւն Յիսուսի (Մատթ. ԻԶ. 47-56։ Ղուկ. ԻԲ. 47-53։ Յովհ. ԺԸ. 2-18)։

Digitized by Google

հանայապետներէն եւ դպիրներէն ու ծերերէն ղրկուած
սուրերով եւ բիրերով շատ բազմութիւն։ 44 Մատնիչը
նշան տուած էր ու կ'ըսէր. «Զով որ ես պագնեմ, ան
է. զանի բռնեցէք եւ զգուշութեամբ տարէք»։ 45 Եւ
իսկոյն մօտենալով՝ կ'ըսէ անոր. «Վարդապետ, Վար-
դապետ». եւ զանի պագաւ։ 46 Եւ անոնք անոր ձեռք
զարկին ու զանի բռնեցին։ 47 Եւ անոնցմէ մէկը որոնք
անոր բոլորտիքը էին, սուրը հանեց, եւ քահանայա-
պետին ծառային զարկաւ, ու անոր ականջը մէկ-
դի ձգեց։ 48 Յիսուս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց.
«Իբր թէ աւազակի վրա՞յ ելաք սուրերով ու բիրերով
զիս բռնելու համար։ 49 Միշտ ձեր քով էի ու տաճարին
մէջ կը սովրեցնէի, եւ զիս չբռնեցիք. բայց թող կա-
տարուին մարգարէներուն գրքերը»։ 50 Այն ատեն բոլոր
աշակերտները զանի թողուցին ու փախան։ 51 Եւ երի-
տասարդ մը անոր ետեւէն կ'երթար՝ որ իր մերկ մարմ-
նոյն վրայ կտաւ մը ձգած էր. երիտասարդները զանի կը
բռնէին։ 52 Եւ ան կտաւը թողուց, եւ մերկ փախաւ ա-
նոնցմէ։

*53 Եւ Յիսուսը Կայիափա քահանայապետին տարին,
եւ անոր քով կուգային բոլոր քահանայապետներն ու
դպիրներն ու ծերերը։ 54 Եւ Պետրոս հեռուէն կ'երթար
անոր ետեւէն մինչեւ ներսը՝ քահանայապետին գաւիթը,
եւ սպասաւորներուն հետ կը նստէր ու կրակին քով կը
տաքնար։ 55 Իսկ քահանայապետներն ու բոլոր ատեանը
Յիսուսի դէմ հակառակ վկայութիւն մը կը փնտռէին, որ
զանի սպաննեն, եւ չէին գտներ։ 56 Որովհետեւ շատերը
անոր վրայով սուտ վկայութիւն կը վկայէին, եւ վկա-
յութիւններն իրարու նման չէին։ 57 Ուրիշներն ելլելով
անոր վրայով սուտ կը վկայէին ու կ'ըսէին. 58 Թէ «Մենք
ատորմէ լսեցինք որ կ'ըսէր. «Ես այդ ձեռագործ տաճարը
պիտի քակեմ, երեք օրուան մէջ ուրիշը պիտի շինեմ
առանց ձեռագործի»։ 59 Սակայն եւ այնպէս անոնց վկա-
յութիւնը համաձայն չէր։ 60 Յետոյ քահանայապետը
մէջտեղ ոտքի ելլելով Յիսուսի կը հարցնէր ու կ'ըսէր.

53-65. Դատապարտութիւն և զանակոծումն Քրիստոսի (Մատթ. ԻԶ. 56-68։ Ղուկ. ԻԲ. 56-71)։

Digitized by Google

«Պատասխան չե՞ս տար, ասոնք քեզի դէմ ի՞նչ կը վկա-
յեն»։ 61 Եւ ան լուռ կը կենար ու պատասխան չէր տար։
Նորէն քահանայապետը կը հարցնէր անոր ու կ'ըսէր.
«Քրիստոսը դո՞ւն ես, օրհնեալ Աստուծոյ Որդին»։ 62 Պա-
տասխան տուաւ Յիսուս եւ կ'ըսէ անոր. «Դուն ըսիր
թէ ես եմ. սակայն Որդի մարդոյ պիտի տեսնէք Զօրու-
թեանն աջ կողմը նստած եւ երկնքի ամպերուն մէջէն եկած»։
63 Եւ քահանայապետը խոցեց իր պատմուճանը
պատռեց ու կ'ըսէ. «Ա՛լ մեզի ի՞նչ պէտք է վկայներ։ 64
Ահա ամէնքդ ասոր բերնէն հայհոյութիւն լսեցինք. ձեզի
ի՞նչպէս կ'երեւի»։ Եւ ամէնքը զանի դատապարտեցին
թէ մահապարտ է։

65 Եւ ոմանք անոր երեսը թքնել սկսան, գլուխը լա-
թով ծածկել, բռունցքով ծեծել ու ըսել. «Մեզի մարգա-
րէացիր, Քրիստոս, ո՞վ է ան որ քեզի զարկաւ»։ Եւ
սպասաւորները անոր ապտակ կը զարնէին։

*66 Եւ երբ Պետրոս վարը գաւիթն էր, քահանայապե-
տին աղախիններէն մէկը կուգայ, եւ զանի կը տեսնէ որ
կը տաքնար. նայեցաւ անոր ու կ'ըսէ. 67 «Եւ դուն Նա-
զովրեցի Յիսուսին հետ էիր»։ 68 Ան ուրացաւ ու կ'ըսէ։
«Զեմ ճանչնար եւ չեմ գիտեր, դուն ինչ կ'ըսես»։ Եւ երբ
դուրս գաւիթն ելաւ, հաւը խօսեցաւ։ 69 Նորէն աղախինը
զանի տեսաւ, ու սկսաւ ըսել անոնց որ իր քովերնին
կը կենային. «Եւ աս անոնցմէ է»։ 70 Եւ ան նորէն ու-
րացաւ. եւ քիչ մը ետքը որոնք քովերնին կը կենային,
նորէն Պետրոսին կ'ըսեն. «Իրաւ դուն անոնցմէ ես, ո-
րովհետեւ Գալիլեացի ես, եւ խօսուածքդ կը նմանի»։
71 Եւ ան սկսաւ նզովել, երդում ընել ու ըսել թէ
«Այն մարդը չեմ ճանչնար, որուն վրայով դուք կ'ըսէք»։
72 Եւ անմիջապէս կրկին հաւը խօսեցաւ. եւ Պետրոս
յիշեց այն խօսքը, որ Յիսուս անոր ըսաւ թէ «Հաւը եր-
կու անգամ դեռ չխօսած՝ դուն զիս երեք անգամ պիտի
ուրանաս»։ Եւ լալ սկսաւ։

66-72. Ուրացութիւն Պետրոսի (Մատթ. ԻԶ. 69-75։ Ղուկ. ԻԲ. 54-62։ Յովհ. ԺԸ. 16-27)։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

*1 Եւ առաւօտուն շուտ մը քահանայապետները,
ծերերուն ու դպիրներուն հետ մէկտեղ ու բոլոր ատեանը
խորհուրդ ըրին. Յիսուսը կապեցին ու տարին, Պիղա-
տոսին մատնեցին։ 2 Պիղատոս անոր հարցուց ու կ՚ըսէ.
«Հրեաներուն Թագաւորը դո՞ւն ես». ան պատասխան
տուաւ անոր ու կ՚ըսէ. «Դուն կ՚ըսես»։ 3 Եւ քահանա-
յապետներն անոր վրայով շատ ամբաստանութիւն կ՚ը-
նէին, եւ ան պատասխան չէր տար։ 4 Իսկ Պիղատոս նո-
րէն կը հարցնէր անոր. «Պատասխան չե՞ս տար, տես,
ո՛րքան քեզի դէմ ամբաստանութիւն կ՚ընեն»։ 5 Եւ Յի-
սուս անկէ ետքը պատասխան չտուաւ, անանկ որ Պի-
ղատոս շատ զարմացաւ։

6 Բայց տօնի ատեն անոնց կ՚արձկէր կապուած մէկը,
զոր իրենք կ՚ուզէին։ 7 Եւ մէկը կար որուն անունն էր
Բարաբբա, որ խռովարարներուն հետ կապուած էր, ո-
րոնց խռովութիւն հանած ատենը, մարդ մը սպաննած էր։
8 Բազմութիւնը մեծ ձայնով սկսաւ պոռալ եւ ուզել,
ինչպէս որ սովոր էր, որ Բարաբբան արձկէ. 9 Պատաս-
խան տուաւ Պիղատոս եւ անոնց կ՚ըսէ. «Կ՚ուզէ՞ք որ
ձեզի շնորհեմ Հրեաներուն Թագաւորը»։ 10 Որովհետեւ
գիտէր թէ նախանձու համար քահանայապետները զանի
մատնեցին, 11 որոնք ամբոխը համոզեցին, որ անոնց
արձկէ Բարաբբան։ 12 Նորէն Պիղատոս պատասխան
տուաւ ու կ՚ըսէ. «Բայց ի՞նչ կ՚ուզէք, որ Հրեաներու
Թագաւորին ընեմ»։ 13 Եւ անոնք նորէն կը պոռային,
քահանայապետներէն գրգռուած. «Խաչը հանէ զանի»։ 14
Պիղատոս կ՚ըսէ անոնց. «Ի՞նչ չար գործ ըրած է ատ».
եւ անոնք ալ աւելի կը պոռային ու կ՚ըսէին. «Խաչը
հանէ զանի»։ 15 Իսկ Պիղատոս ամբոխը գոհ ընել ու-
զելով, Բարաբբան անոնց արձկեց, ու Յիսուսը ծեծելով
յանձնեց որ խաչ ելլէ։

1-16. Յիսուս կը տարուի առ Պիղատոս և կը հարցափորձուի (Մատթ. ԻԷ. 1-31։ Ղուկ. ԻԳ. 1-25։ Յովհ. ԺԸ. 28-ԺԹ. 3)։

Digitized by Google

16 Եւ զինուորները զանի ներս տարին դաւիթը ուր
հրապարակ կար. եւ միանգամայն բոլոր գունդը կը կան-
չեն ։ *17 Եւ անոր հագցուցին կարմիր քղամիդ ու ծիրա-
նիներ, ու անոր գլուխը դրին փուշերէ հիւսուած պսակ։
18 Եւ սկսան անոր բարեւ տալ ու ըսել. «Բարեւ քեզ,
Հրեաներու Թագաւոր»։ 19 Եւ գլուխը եղէգով կը ծե-
ծէին, ու երեսին կը թքնէին, ու ծունր իջնելով երկըր-
պագութիւն կ'ընէին անոր ։ 20 Եւ երբ զանի ծաղրեցին,
քղամիդը ու ծիրանիները հանեցին ու անոր հագցուցին
իր հագուստները, եւ դուրս հանեցին որ զանի խաչ հա-
նեն ։

21 Եւ Աղեքսանդրի եւ Ռուփայ հայրը՝ Սիմոն Կիւ-
րանացին, որ ագարակէն գալով անկէ կ'անցնէր, պահակ
կը բռնէին, որ անոր խաչափայտը վերցնէ ։ 22 Եւ տարին
զանի Գողգոթայ ըսուած տեղ մը՝ որ կը թարգմանուի գլուխ
կտրելու տեղ ։ 23 Եւ անոր զմռսուած գինի կուտային,
ու ան չառաւ. եւ զանի խաչ հանեցին ։ 24 Եւ անոր հա-
գուստները բաժնեցին, վիճակ ձգելով թէ ով ինչ պիտի
առնու ։

25 Ժամը երեքն էր եւ զանի խաչ հանեցին ։ 26 Եւ
անոր յանցանքի գիրն էր թէ «Հրեաներուն թագաւորն
է»։ 27 Եւ անոր հետ երկու աւազակներ խաչը հանեցին,
մէկը աջ կողմէն ու մէկը ձախ կողմէն ։ 28 Եւ կատար-
ուեցաւ այն գրուածն որ կ'ըսէ, թէ «Անօրէններու հետ
համարուեցաւ ։ 29 Եւ որոնք որ կ'անցնէին, իրենց գլուխը
շարժելով հայհոյութիւն կ'ընէին ու կ'ըսէին. «Վա՜յ, որ
տաճարը կը քակէիր ու երեք օրուան մէջ կը շինէիր. 30
ազատէ քու անձդ եւ այդ խաչէն իջիր»։ 31 Նոյնպէս
քահանայապետները դպիրներուն հետ իրարու մէջ ծաղր
ընելով կ'ըսէին. «Ուրիշները ազատեց, իր անձը չկրնար
ազատել ։ 32 Իսրայելի Թագաւոր այդ Քրիստոսը թող հի-
մայ այդ խաչէն իջնէ, որ տեսնենք ու ատոր հաւատանք»։
եւ որոնք որ անոր հետ խաչ ելած էին, եւ զանի կը
նախատէին ։

16-32. Չարչարանք Յիսուսի և խաչելութիւն (Մատթ. Իէ. 32-44։ Ղուկ. ԻԳ. 25-39։ Յովհ. ԺԹ. 17-24)։

Digitized by Google

*33 Եւ երբ ժամը վեց եղաւ՝ բոլոր երկիրը խաւար պա-
տեց մինչեւ իններորդ ժամը։ 34 Եւ իններորդ ժամուն
Յիսուս մեծ ձայնով աղաղակեց ու կ'ըսէ. «Էլի, Էլի,
լամա սաբաքթանի. որ կը թարգմանուի, Աստուած իմ,
Աստուած իմ, ի՞նչու զիս թողուցիր»։ 35 Եւ անոնցմէ
ոմանք որոնք անոր քովերը կը կենային, երբ լսեցին,
կ'ըսէին թէ «Եղիան կը կանչէ»։ 36 Եւ մէկը վազելով
քացախով սպունգ մը լեցուց, եւ եղէգի մը անցընելով
անոր կուտար որ խմէ, եւ կ'ըսէ. «Թող տուր. տես-
նենք, Եղիան կու գա՞յ զանի իջեցնելու»։
37 Եւ Յիսուս մեծ ձայն մը արձկեց ու հոգին աւան-
դեց։ 38 Եւ տաճարին վարագոյրը վերէն վար երկուքի
պատռեցաւ։ 39 Եւ հարիւրապետը որ հոն կը կենար,
տեսնելով թէ աղաղակեց ու ու հոգին տուաւ, կ'ըսէ.
«Յիրաւի այս մարդն Աստուծոյ Որդի էր»։ 40 Կիներ
կային որոնք հեռուէն կը նայէին, որոնց մէջ էր Մարիամ
Մագդաղենացի եւ փոքրիկ Յակոբոսի եւ Յովսէի մայրը
Մարիամ եւ Սողոմէ. 41 Որոնք ան երբ Գալիլեա էր, ա-
նոր ետեւէն կ'երթային եւ զանի կը պաշտէին. եւ ուրիշ
շատ կիներ ալ՝ որոնք անոր հետ Երուսաղէմ ելած էին։
*42 Եւ երբ իրիկուն եղաւ, որովհետեւ ուրբաթ էր
եւ շաբաթը կը մտնէր, 43 եկաւ Արիմաթացի Յովսէփ որ
պարկեշտ նախարար մարդ էր, որ ինքն ալ Աստուծոյ ար-
քայութեանը կ'ակնկալէր, համարձակեցաւ, Պիղա-
տոսի քով մտաւ, ու Յիսուսի մարմինը խնդրեց։ 44
Եւ Պիղատոս զարմացաւ որ այնքան շուտ մեռաւ. եւ
հարիւրապետը իրեն կանչելով, հարցուց անոր ու կ'ըսէ
թէ «Իրաւ այդչափ շո՞ւտ մեռաւ»։ 45 Եւ երբ այն հար-
իւրապետէն ստուգեց, մարմինը Յովսէփին շնորհեց։ 46 Եւ
Յովսէփ կտաւ գնեց, եւ զանի վար իջեցնելով՝ այն կտա-
ւովը պատեց եւ գերեզմանի մէջ դրաւ, որ քարէ փոր-
ուած էր. եւ գերեզմանին դուռը վէմ մը գլտորեց։ 47
Իսկ Մագթաղենացի Մարիամ եւ Յակոբոսի եւ Յովսէի
մայրը Մարիամ տեսան այն տեղը, ուր դրուեցաւ։

33-41. Մահ Յիսուսի (Մատթ. ԻԷ. 45-56։ Ղուկ. ԻԳ. 44-49։ Յովհ. ԺԹ. 30-37)։

42-47. Թաղումն Յիսուսի (Մատթ. ԻԷ. 57-61։ Ղուկ. ԻԳ. 50-56։ Յովհ. ԺԹ. 38-42)։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

*1 Եւ երբ շաբաթը անցաւ. Մագդաղենացի Մարիամ
եւ Յակոբոսի Մարիամ եւ Սողոմէ գացին, խունկեր
պատրաստեցին, որ գան զանի օծեն։ 2 Եւ միաշաբաթի
առաւօտուն՝ արեւագալին գերեզմանը կուգան։ 3 Եւ ի-
րարու կ'ըսէին. «Գերեզմանի դռնէն քարը ո՞վ պիտի գլը-
տորցնէ մեզի»։ 4 Եւ նայելով տեսան որ գերեզմանին քարը
գլտորցուած էր, վասնզի շատ մեծ էր։ 5 Եւ ներս գե-
րեզմանը մտնելով երիտասարդ մը տեսան որ աջ կողմը
կը նստէր՝ ճերմակ պատմուճան հագած, ու վախցան։ 6
Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Մի վախնաք. խաչուած Նազով-
րեցի Յիսուսը կը փնտռէք, յարութիւն առաւ, հոս չէ.
ահա այն տեղը ուր զանի դրին։ 7 Բայց գացէք, անոր
աշակերտներուն ու Պետրոսին ըսէք, թէ ահա ձենէ ա-
ռաջ Գալիլեա կ'երթայ, հոն պիտի տեսնէք զանի ինչպէս
որ ձեզի ըսաւ»։ 8 Եւ երբ լսեցին, որովհետեւ վախցած
էին, ելան ու գերեզմանէն փախան եւ մէկու մը բան մը
չըսին, որովհետեւ կը վախնային։

*9 Յիսուս շաբթուան առաջին օրուան առաւօտուն ել-
լելով Մագթաղենացի Մարիամին երեւցաւ, որմէ եօթը
դեւ հանած էր։ 10 Եւ ան երթալով պատմեց անոնց, ո-
րոնք որ անոր հետ էին, երբ սուգ կ'ընէին ու կուլային։
11 Անոնք երբ լսեցին թէ կենդանի է ու անոր երեւցաւ,
չհաւատացին։

*12 Յետոյ ուրիշ կերպարանքով երեւցաւ որոնք արտ
կ'երթային։ 13 Անոնք գացին եւ ուրիշներուն պատմե-
ցին, եւ անոնց ալ չհաւատացին։

*14 Յետոյ երբ տասնըմէկները սեղան նստած էին, ա-

1-8. Աւետիս հրեշտակին թէ յարեաւ Քրիստոս (Մատթ. ԻԸ. 1-8։
Ղուկ. ԻԴ. 1-12)։

9-11. Առաջին երեւումն Յիսուսի Մարիամ Մագդաղենացւոյ (Յովհ.
Ի. 11-18)։

12-13. Երեւումն Տեառն երկու աշակերտաց (Ղուկ. Իդ. 13-35)։

14-18. Յիսուսի վերջին երեւումն աշակերտաց (Մատթ. ԻԸ. 16-20։
Ղուկ. ԻԴ. 36-49)։

Digitized by Google

նոնց երեւցաւ, եւ անոնց անհաւատութիւնն ու խստասրր-
տութիւնը պարսաւեց, որովհետեւ անոնց, որոնց երեւցաւ
մեռելներէն յարութիւն առած, չհաւատացին։ 15 Եւ
կ՚ըսէ անոնց. «Բոլոր աշխարհ գացէք, եւ աւետարանը
բոլոր արարածներուն քարոզեցէք։ 16 Ով որ կը հա-
ւատայ ու կը մկրտուի, պիտի փրկուի. եւ ով որ չհա-
ւատայ, պիտի դատապարտուի։ 17 Եւ անոնք որ կը հա-
ւատան, այս նշաններն անոնց ետեւէն պիտի երթան. իմ
անունովս դեւեր պիտի հանեն, եւ լեզուներ պիտի խօ-
սին։ 18 Իրենց ձեռքերով օձեր պիտի բռնեն, եւ թէ որ
մահացնող դեղ մը խմեն, անոնց բնաւ պիտի չվնասէ.
հիւանդներու վրայ ձեռք պիտի դնեն ու պիտի բժշկեն»։
*19 Եւ ինքն Տէր Յիսուս անոնց հետ խօսելէն ետքը,
երկինք համբարձաւ, եւ Հօրը աջ կողմը նստաւ։ 20 Եւ
անոնք ելլելով բոլոր աշխարհ կը քարոզէին Տեառն գոր-
ծակցութեամբ եւ խօսքը կը հաստատէին այն ամէն նշան-
ներով, որոնք անոնց ետեւէն կ՚երթային։

19-20. Համբարձումն Յիսուսի (Ղուկ. ԻԴ. 50-53)։

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ ՂՈՒԿԱՍՈՒ

Digitized by Google

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ

ՂՈՒԿԱՍՈՒ

ԳԼՈՒԽ Ա.

*1 Որովհետեւ շատերն ուզեցին մեր մէջ հաստատ-
ուած բաներուն պատմութիւնը նորէն կարգի դնել, 2
ինչպէս որ մեզի աւանդեցին, որոնք որ սկիզբէն ակա-
նատես եղան եւ Բանին սպասաւոր. *3 Ես ալ որ սկիզ-
բէն ամենուն ետեւէն գացած էի, կամեցայ ճշմար-
տութեամբ ու կարգով քեզի գրել, ո՛վ ազնիւ Թէ-
ոփիլոս, 4 որպէսզի ճանչնաս այն խօսքերուն ճշմարտու-
թիւնը, որոնց աշակերտեցար։

---

1. Կարելի չէ կարծել թէ քրիստոնէութիւնն սկսաւ տարածուիլ ու հաստատուիլ առանց Առաքելոց և անոնց աշակերտաց թղթերուն և գըրուածներուն որք հիմնուած էին այն ճշմարտութեանց վրայ, որք էին էական մասն հաւատոյ։ Ուստի Ղուկասի այս խօսք չէ միւս երեք Աւետարաններուն համար։

3. Ղուկաս իւր Աւետարանը կ'ընծայէ Թէոփիլոսի, որ Հռովմայեցի կամ Յոյն էր, ազնուական քրիստոնեայ։

Digitized by Google

*5 Եւ Հրէաստանի Հերովդէս Թագաւորին օրերը Ա-
բիայի դասակարգէն Զաքարիա անուն քահանայ մը եղաւ,
եւ անոր կինը Ահարոնին աղջիկներէն էր, եւ անոր անունը
Եղիսաբեթ։ 6 Եւ երկուքն ալ Աստուծոյ առջեւ արդար
էին, եւ Տէրոջ ամէն պատուէրներուն եւ իրաւունքներ-
րուն մէջ անարատ կ'երթային։ 7 Եւ զաւակ չունէին,
վասն զի Եղիսաբէթ ամուլ էր, եւ երկուքն ալ իրենց
օրերն անցուցած էին։
*8 Եւ եղաւ որ երբ անոր Աստուծոյ առջեւ քահանա-
յութիւն ընելու կարգի օրերն հասան, 9 քահանայու-
թեան օրէնքին համաձայն՝ Տէրոջ տաճարը մտնելով խունկ
ծխելու կարգն անոր հասաւ։ 10 Եւ ժողովրդեան բոլոր
բազմութիւնը խունկի ատեն դուրսը աղօթքի կեցած էր։
*11 Եւ անոր երեւցաւ Տէրոջ հրեշտակը որ խունկերու
սեղանին աջ կողմը կը կենար։ 12 Եւ խռովեցաւ Զա-
քարիա՝ երբ տեսաւ, եւ անոր վրայ ահ ինկաւ։ *13 Անոր
կ'ըսէ Տէրոջ հրեշտակը. «Մի՛ վախնար, Զաքարիա, ո-
րովհետեւ քու աղօթքդ լսուեցաւ, եւ կինդ Եղիսա-
բեթ քեզի որդի պիտի ծնի եւ անոր անունը Յովհաննէս
պիտի դնես։ 14 Եւ ուրախութիւն ու ցնծութիւն պիտի
ըլլայ քեզի եւ շատեր պիտի խնդան անոր ծնած ատենը.
*15 վասն զի Տէրոջ առջեւ մեծ պիտի ըլլայ. եւ գինի ու

---

5. Աբիայի դասակարգն էր ութերորդը քահանայական քսան և չորս դասակարգներէն (Մնաց. ԻԴ. 10-19։ Նէեմ. ԺԲ. 4-18).

8. Սովորութիւն կար վիճակաւ որոշել և սկսիլ քահանայական պաշտօնը։

11. Ողջակիզաց և Աւաջաւորութեան հացի սեղաններէն ուրիշ էր խնկոց սեղանը, որ էր բուն տաճարին մէջ, այն վարագուրին առջեւ որ Սրբութիւն սրբութեանցը կը զատէր տաճարէն։ Այս սեղանին առջեւ օրը երկու անգամ խնկարկութիւն կ'ըլլար (Ելք. 7-8)։

13. Յովհաննէս կը թարգմանուի «Շնորհք Աստուծոյ»։

15. Որովհետեւ պիտի երեւէր Յովհաննէս իբրեւ Եղիա և պիտի ըլլար Մեսիային կարապետը, ուստի այժմէն կ'արգիլուէր գինիէ և օղիէ։ Քահանային՝ երբ երթար տաճարը, խմած ըլլալու չէր, ծոմ և զգաստ երթալու էր հոն (Ղեւտ. Ժ. 9։ Թիւք Զ. 3)։ Օղին այժմ գործածուած տեսակը չէ, զի արդի օղին հնարուած է Թ. դարուն մէջ։ Յովհաննէս իւր մօրմէն պիտի ծնէր Սուրբ Հոգւոյն շնորհքն ունենալով։

Digitized by Google

օղի պիտի չխմէ. եւ դեռ իր մօրը արգանդէն Սուրբ Հոգւով պիտի լցուի. 16 եւ Իսրայելի որդիներէն շատերն իրենց Տէր Աստուծոյն պիտի դարձընէ։ *17 Եւ ինքն անոր առջեւէն պիտի գայ Եղիայի հոգւով, զօրութեամբ, դարձընելու համար հայրերու սրտերն որդիներուն, եւ չհաւանողներն արդարներու իմաստութեանը, Տէրոջ կազմուած ժողովուրդ պատրաստելու»։ *18 Եւ կ՚ըսէ Զաքարիա հրեշտակին. «Եւ ինչո՞վ պիտի գիտնամ այդ բանը, որովհետեւ ես ծեր եմ, եւ կինս իւր օրերն անցուցած է»։ 19 Պատասխան տուաւ հրեշտակն ու կ՚ըսէ անոր. «Ես եմ Գաբրիէլ, որ Աստուծոյ առջեւ կը կենամ, եւ ղրկուեցայ քեզի հետ խօսել եւ քեզի աւետիս տալ այդ բանը։ *20 Եւ ահա համր պիտի ըլլաս եւ պիտի չկրնաս խօսիլ մինչեւ այն օրն՝ երբ այդ պիտի ըլլայ. վասն զի իմ խօսքերուս չհաւատացիր, որոնք իրենց ժամանակին պիտի կատարուին»։ *21 Եւ ժողովուրդը կ՚սպասէր Զաքարիայի, եւ կը զարմանային անոր տաճարին մէջ ուշանալուն վրայ։ 22 Եւ երբ ելաւ, չէր կրնար խօսիլ անոնց հետ, եւ հասկցան թէ տեսիլք տեսաւ տաճարին մէջ. եւ ան նշանով կը խօսէր անոնց հետ, եւ պապանձած կը կենար։ 23 Եւ եղաւ, երբ լմնցան անոր պաշտօնի օրերը, իր տունը գնաց։ 24 Եւ նոյն օրերէն յետոյ՝ անոր Եղիսաբեթ կինը յղացաւ, եւ իր անձը հինգ ամիս կը պահէր ու կ՚ըսէր. *25 «Ի՞նչ գործ գործեց ինծի Տէր այն

---

17. Յովհաննէսի պաշտօնն էր պատրաստել ժողովուրդն Մեսիայի համար (Մաղաք. Դ. 6)։

18. Զաքարիա ևս նման Աբրահամու և Գեդէոնի նշան կը խնդրէ (Ծննդ. ԺԵ 8։ ԺԷ. 17)։

20. Համրութիւնը թէ և ի պատիժ էր թերահաւատութեանն Զաքարիայի, այլ միանգամայն ունէր նպատակ զարթուցանել ժողովրդեան ուշադրութիւնը թէ հասած էր փրկութեան ժամը, քանի որ գրեթէ չորս հարիւր տարիէ ի վեր Աստուծոյ ձայնը լռած էր և ոչ հրեշտակ խօսած էր տաճարին մէջ կամ հրաշալի տեսիլք մը եղած։

21. Որովհետեւ խնկարկու քահանայն ուշացաւ դառնալ ու տալ ժողովրդեան օրհնութիւն, ուստի զարմանքն խակոյն տիրեց։

25. Եղիսաբեթ այնքան ուրախ, որ իւր ազգականներուն և դրացիներուն խնդակցութիւններէն հրաժարելով նախամեծար կը համարի առան-

օրերուն մէջ՝ երբ իմ նախատինքս մարդիկներուն մէջէն
վերցնելու համար ինծի նայեցաւ »։
*26 Եւ վեցերորդ ամիսը Աստուծոյ հրեշտակը Գաբ-
րիէլ Գալիլեացիներու մէկ քաղաքը ղրկուեցաւ, որուն ա-
նունը Նազարէթ էր, *27 Դաւթի տունէն՝ Յովսէփ անուն
մարդու մը նշանուած կոյսի մը, որուն անունը Մարի-
ամ էր։ *28 Եւ անոր քով գալով՝ կ'ըսէ. « Ո՛ւրախ եղիր,
ո՛վ բերկրեալ, Տէրը քեզի հետ է» 29 Եւ ան այդ խօսքե-
րուն վրայ խռովեցաւ, եւ կը խորհէր մտքին մէջ թէ
ի՞նչ պիտի ըլլայ այս բարեւը։ 30 Եւ հրեշտակը կ'ըսէ
անոր. «Մի՛ վախնար, Մա՛րիամ, որովհետեւ Աստուծմէ
շնորհք գտար» 31 եւ ահա պիտի յղանաս եւ զաւակ
պիտի ծնիս եւ անոր անունը Յիսուս պիտի դնես։ 32 Ան
մեծ պիտի ըլլայ եւ Աստուծոյ զաւակ պիտի կոչուի. եւ Տէր
Աստուած անոր հօրը՝ Դաւիթին աթոռը անոր պիտի տայ,
յաւիտեան պիտի թագաւորէ Յակոբի տանը վրայ. 33 եւ
անոր թագաւորութիւնը վերջ պիտի չունենայ»։ *34 Եւ
Մարիամ հրեշտակին կ'ըսէ. «Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ ինծի
այդ բանը, որովհետեւ էրիկ մարդ չեմ գիտեր»։ 35 Պատաս-
խան տուաւ հրեշտակը ու կ'ըսէ անոր. «Սուրբ Հոգին
պիտի գայ քեզի եւ Աստուծոյ զօրութիւնը հովանի պիտի

ձին լինել և Աստուծոյ միայն ընկերութիւնը վայելել։ Իսրայէլի մէջ ամլութիւնն էր ամօթ և նախատինք (Ա. Թագ. Ա. 6)։

26. Եղիսաբեթի յղութենէն վեց ամիս յետոյ։

27. Թէեւ Յովսէփ Դաւթի տունէն էր, այլ Մարիամ ևս քանի որ գուշակուած էր թէ Մեսիայ պիտի լինի «ի պտղոյ որովայնի նորա» այսինքն Դաւթի (Սաղմ. ՃԼԲ. 11)։

28. Յոյնն χαῖρε «Ուրախ լեր» կը թարգմանուի, ևս և, «Ողջ լեր, ողջոյն ընդ քեզ». և κεχαριτωμένη բերկրեալ է, միանգամայն և շնորհալի կամ լի շնորհօք։

31. Յովսէփ ևս այս անուանակոչութեան հրամանն առած էր հրեշտակէն, ի տեսլեան (Մատթ. Ա. 21)։

34. Ի՞նչ մեծ տարբերութիւն կայ Մարիամի և Զաքարիայի հաւատքին մէջ։ Մարիամ չթերահաւատիր, և Զաքարիայի պէս չպահանջեր գիտնալ թէ ինչպէս պիտի կատարուի հրեշտակի աւետիսին ստուգութիւնը։ Մին կոյս, միւսը քահանա՛յ. խորին հաւատք աղջկան մը և թերի հաւատք ալեւորի մը։

Digitized by Google

ըլլայ քու վրայ. վասն զի ան որ քենէ պիտի ծնի, սուրբ է,
եւ Աստուծոյ զաւակ պիտի կոչուի։ *36 Եւ ահա քու ազ-
գականդ Եղիսաբեթ՝ ան ալ յղի է իր ծերութեան ատեն.
եւ այս վեցերորդ ամիսն է անոր, որ ամուլ կոչուած էր.
37 որովհետեւ Աստուծոյ համար անհնարին բան չկայ»։ 38
Եւ կ՚ըսէ Մարիամ. «Ահա Տէրոջ աղախինն եմ, թող ըլլայ
ինծի քու խօսքիդ համեմատ». եւ հրեշտակն անորմէ
գնաց։

*39 Մարիամ այն օրերուն մէջ ելլելով՝ փութով
լեռան կողմը Յուդայի մէկ քաղաքը գնաց, 40 եւ Զա-
քարիայի տունը մտաւ, ու Եղիսաբեթին բարեւ տուաւ։
*41 Եւ եղաւ երբ Մարիամին բարեւը Եղիսաբեթ լսեց,
մանուկն անոր արգանդին մէջ խաղաց եւ Եղիսաբեթ
Սուրբ Հոգւով լցուեցաւ. 42 եւ բարձր ձայնով աղաղա-
կեց ու կ՚ըսէ. «Կիներուն մէջ դուն օրհնուած ես, եւ
քու որովայնիդ պտուղը օրհնուած է. 43 Եւ ուսկէ՞ց է
ինծի այս, որ իմ Տէրոջս մայրը իմ քովս գայ։ 44 Վասն
զի ահա երբ քու բարեւիդ ձայնը ականջիս հասաւ, իմ
մանուկս ուրախութեամբ խաղաց արգանդիս մէջ։ *45 Եւ
երանի որ հաւատայ, թէ Տէրոջմէն անոր ըսուածները
պիտի կատարուին»։ *46 Եւ կ՚ըսէ Մարիամ. «Իմ անձս
թող փառաւորէ Տէրը 47 եւ իմ հոգիս ուրախացաւ իմ

---

36. Խնամութիւն տարբեր ցեղերու մէջ անսովոր չէր. Ահարոն Յու-
դայի ցեղէն առաւ կին (Ելք. Զ. 23)։

39. Լեռնային այն մասն ի հարաւակողմն Երուսաղէմի։ Քեբրոն կը
կարծուի այդ քաղաքը, որ կը վերաբերէր քահանայից։

41. Եղիսաբեթ իւր մանուկին ցնծութիւնը կ՚զգայ գալստեամբն Մա-
րիամու, ուստի կը մարգարէանայ իսկոյն թէ Մարիամ եւս յղի է, մինչդեռ
Մարիամէն դեռ լսած չէր, և թէ Մարիամի արգանդի ծնունդն է թէ իւր
Տէրը և թէ իւր մանուկին։

45. Եղիսաբեթ «Երանի, կը կոչէ, անոր (Մարիամու)» որ հաւատա-
ցեր էր հրեշտակին, մինչդեռ իւր այրը՝ Զաքարիան չէր հաւատացած և
ի պատիժ նա դեռ կը կրէր համրութիւնը։

46. Մարիամի այս չքնաղ երգն ունի նմանութիւն Աննայի երգին (Ա.
Թագ. Բ. 1-10)։ Մարիամ կը զարմանայ ու կը փառաւորէ զԱստուած, որ
զինքն ընտրելովը՝ երանելի կ՚ընէ իւր խոնարհ անձը և յիշելով խոստումն
Աստուծոյ առ Աբրահամ, կը ցնծանայ։

Digitized by Google

փրկիչ Աստուածով, 48 վասն զի իր աղախինին խոնար-
հութեանը նայեցաւ։ Որովհետեւ ահա այսուհետեւ ամէն
ազգեր ինծի երանի պիտի տան. 49 վասն զի Հզօրն ինծի
մեծամեծ բաներ ըրաւ։ Եւ անոր անունը սուրբ է. 50
եւ անոր ողորմութիւնն իր երկիւղածներուն է ազգէ ազգ։
51 Իր բազուկով զօրութիւն ցոյց տուաւ. սրտի խոր-
հուրդներով ամբարտաւանները ցրուեց, 52 եւ զօրաւոր-
ները աթոռներէ վար առաւ եւ բարձրացուց խոնարհ-
ները։ 53 Անօթեցածները բարութեամբ լցուց, եւ մե-
ծատունները պարապ արձկեց։ 54 Իր ողորմութիւնները
յիշելով պաշտպանութիւն ըրաւ իր Իսրայէլ ծառային, 55
ինչպէս խօսեցաւ մեր հայրերուն՝ Աբրահամին ու անոր
զաւակին յաւիտեան»։ 56 Մարիամ անոր քով մնաց իբր
երեք ամիս, եւ իր տունը դարձաւ։

57 Եւ Եղիսաբեթի ծնելու ժամանակները լցուեցան,
եւ զաւակ ծնաւ։ 58 Եւ որոնք անոր բոլորտիքը կային
եւ անոր ազգականները լսեցին, թէ Տէրը անոր իր մեծ
ողորմութիւնն ըրաւ, կ'ուրախանային անոր հետ։ *59 Եւ
եղաւ որ ութերորդ օրը տղան թլփատելու եկան եւ
զանի իր հօր անունով Զաքարիա կ'անուանէին։ *60 Պա-
տասխան տուաւ անոր մայրը ու կ'ըսէ. «Ո՛չ. այլ Յով-
հաննէս պիտի կոչուի»։ *61 Եւ կ'ըսեն անոր. «Քու ցե-
ղիդ մէջ չկայ մէկը՝ որուն անունը Յովհաննէս կոչուի»։
62 Աչք կ'ընէին անոր հօր թէ ի՞նչ կ'ուզէ կոչել զանի։
*63 Եւ տախտակ ուզեց, գրեց ու կ'ըսէ. «Անոր անունը
Յովհաննէս է»։ Եւ ամէնքը զարմացան։ 64 Եւ անոր բե-
րանը ու լեզուն բացուեցաւ շուտով, եւ կը խօսէր ու

---

59. Թլփատութիւնն ութերորդ օրը կը կատարուէր (Ծննդ. ԺԷ. 12), շաբաթ օրն անգամ, եթէ ութերորդ օրը շաբաթի պատահէր (Յովհ. Է. 23)։ Նոյն օրը տղայք անուն կ'ընդունէին։

60. Եղիսաբեթ Զաքարիայէն ուսած ըլլալու էր թէ Յովհաննէս կոչուելու է իւր տղան. այլ թէ ինչպէս. — անշուշտ նշանագրերով։

61. Շատ հին սովորութիւն է հօր կամ ազգականի նորածիններու անուն դնելը։

63. Ներկայք կը զարմանան, վասն զի այր ու կին միաբանեցան այնպիսի մէկ անուան վրայ, որ իրենց ցեղին մէջ չկար։

Digitized by Google

կ՚օրհնէր զԱստուած ։ *65 Եւ եղաւ վախ ամենուն վրայ,
որոնք զայս կը լսէին, եւ անոնց վրայ ալ, որոնք անոնց
չուրջը բնակած էին. եւ Հրէաստանի բոլոր լեռնակողմը
այս ամէն բաները կը պատմուէին. 66 Եւ բոլոր լսողնե-
րըն իրենց սրտերուն մէջ դրին ու կ՚ըսէին. «Ի՞նչ
պիտի ըլլայ այս տղան»։ Եւ Տէրոջ ձեռքը անոր հետ էր։
67 Եւ անոր հայրը Զաքարիա լցուեցաւ Սուրբ Հոգւով,
մարգարէացաւ ու կ՚ըսէ. 68 «Օրհնեալ Տէր Աստուած Իս-
րայելի, որ այցելութեան եկաւ մեզի եւ իր ժողովրդ-
եան փրկութիւն ըրաւ։ 69 Եւ փրկութեան եղջիւր հանեց
մեզի իր Դաւիթ ծառայի տունէն, 70 ինչպէս խօսեցաւ
բերանով այն սուրբերուն՝ որոնք սկիզբէն անոր մարգա-
րէններն էին։ 71 Մեր թշնամիներէն, եւ բոլոր մեզ ա-
տողներուն ձեռքէն փրկութիւն ընել, 72 ողորմութիւն
ընել մեր հայրերուն, եւ յիշել իր սուրբ ուխտը։ 73 Եր-
դումը որ մեր Աբրահամ հօր երդուընցաւ, տալ մեզի։ 74
առանց վախի, մեր թշնամիներուն ձեռքէն փրկուած՝
զանի պաշտել, 75 սրբութեամբ եւ արդարութեամբ մեր
կենաց բոլոր օրերուն մէջ։ *76 Եւ դո՛ւն, ո՛վ մանուկ,
Բարձրելոյն մարգարէն պիտի կոչուիս, որովհետեւ Տէ-
րոջ երեսին առջեւէն պիտի երթաս, անոր ճամբաները
պատրաստելու։ 77 Անոր ժողովրդեան գիտցընելու փրկու-

---

65. Ժողովուրդն արդէն զարմացած էր, երբ Զաքարիա համրացաւ, այս անգամ ալ աւելի կը զարմանայ և ո՜րքան լի մխիթարութեամբ կը լսէ Զաքարիայի երգը, որ կը գուշակէ փրկութեան եղջիւրն (Մեսիա) այլ եւս Դաւթի տունէն հանած է, յիշելով անշուշտ Մարիամի յղութիւնը։ Կ՚աւետէ թէ Իսրայէլ այլ եւս թշնամիներէ փրկուած պիտի պաշտէ իւր Տէրը սրբութեամբ և արդարութեամբ։

72. Զաքարիա կը մարգարէանայ թէ Աստուծոյ ողորմութեան այն շնորհն ոչ թէ կենդանի Իսրայէլի, այլ և պիտի ըլլար կենդանի Իսրայելի հայրերուն ալ, որք թէեւ մեռած, այլ կենդանի էին (Մատթ. Իբ. 31-33), այսինքն Քրիստոսով պիտի փրկուէին մեռեալ արդարներն ու կենդանի հաւատացեալները։

76. Յետոյ Զաքարիա բացէ ի բաց կը մարգարէանայ թէ իւր զաւակին պաշտօնն ինչ պիտի ըլլայ. — կարապետ Արեգականն արդարութեան, որ լոյս պիտի տար անոնց, որոնք խաւարի և մահուան ստուերներու (մեղաց անդունդին) մէջ էին ։

Digitized by Google

թիւնը թողութեամբ անոնց մեղքերուն ։ 78 Մեր Աստու-
ծոյն ողորմած գթութեանն համար , որով Արեւն այցե-
լութիւն պիտի ընէ մեզի վերէն , 79 երեւնալ անոնց որոնք
խաւարի եւ մահուան շուքերու մէջ կը նստէին , շտկել
մեր ոտքերը խաղաղութեան ճամբաներուն մէջ » ։ *80 Եւ
տղան կ'աճէր ու կը զօրանար հոգւով , եւ անապատին
մէջ էր մինչեւ անոր Իսրայելի երեւնալու օրը ։

ԳԼՈՒԽ Բ.

*1 Եւ եղաւ որ այն օրերը հրաման ելաւ Օգոստոս
կայսրէն՝ աշխարհագիր ընել բոլոր տիեզերքի մէջ ։ 2 Այս
առաջին աշխարհագիրն եղաւ Կիւրենոսի Ասորիներու վրայ
դատաւորութեան ատենը ։ *3 Եւ կ'երթային ամէնքն
աշխարհագիրը մտնելու իր քաղաքին մէջ ։ 4 Ելաւ Յով-
սէփ ալ Գալիլեայէն՝ Նազարէթ քաղաքէն՝ դէպ ի Հրէ-
աստան , Դաւթի քաղաքը , որ Բեթղեհեմ կ'ըսուի , ա-
նոր Դաւթի տունէն ու ցեղէն ըլլալուն 5 եւ աշխարհա-
գիրը մտնելու համար Մարիամին հետ մէկտեղ , որ անոր

---

80. Յովհաննէս յետոյ այն անապատին մէջ ապրեցաւ, ուր սկսաւ քա-
րոզել (Մատթ. Գ. 1)։

---

1. Այն օրերն այսինքն Յովհաննէսի ծննդեան օրերն աշխարհագիր եղաւ։ Աշխարհագիրն ըլլալու հրամանը նշան էր թէ Հրէաստան ենթարկուած է Հռովմէական պետութեան պաշտպանութեանը տակ։ Յովսէպոս կը յիշատակէ թէ հազարի չափ Փարիսեցիներ ըմբոստութեան համար տուգանքի դատապարտեցան , կ'երեւի թէ սոքա արձանագրուիլ չուզեցին ։ Կիւրենոս ի Կիլիկիա յաջող յաղթութիւն մը ընելուն համար ի Հռովմ յաղթական կոթողի արժանացաւ , և կ'երեւի թէ Օգոստոսէն յայնժամ կարգեցաւ զինուորական ընդհանուր հրամանատար Ասորեստանի և սահմանակից աշխարհներու և հրաման ստացաւ հսկել սոյն առաջին աշխարհագրին և յետոյ Տիբերէն միանգամայն Ասորւոց դատաւոր անուանեցաւ ։ Տիեզերք բառն ալ բովանդակաշխարհս իմանալու չէ , այլ այն աշխարհներն որք էին հպատակ Հռովմէական պետութեան ։

3. Ըստ Հրէական սովորութեան արուները միայն արձանագրուելու էին, իւրաքանչիւր ոք իւր ծնած տեղը, վասն զի խառնել կը պահուէին

Digitized by Google

նշանուած էր եւ յղի էր։ 6 Եւ եղաւ որ անոր հոն հասած
ատենն, անոր ծնելու օրերը լցուեցան։ *7 Եւ իր անդրա-
նիկ զաւակը ծնաւ, եւ խանձարուրներով փաթթեց, եւ
մսուրի մէջ դրաւ զանի, որովհետեւ իջեւանին մէջ
անոնց տեղ չկար։

*8 Եւ այն տեղ հովիւներ կային բացօթեայ՝ որոնք՝ի-
րենց հօտերուն գիշերուան պահպանութիւնները կը պա-
հէին։ Եւ Տէրոջ հրեշտակը՝ երեւցաւ անոնց։ 9 Եւ Տէրոջ
փառքը ծագեցաւ անոնց, եւ մեծ երկիւղով վախցան։
10 Եւ հրեշտակը կ՚ըսէ անոնց. «Մի՛ վախնաք, որովհե-
տեւ ահա ձեզի մեծ ուրախութիւն կ՚աւետեմ, որ բոլոր
ժողովրդեան պիտի ըլլայ. 11 վասն զի ձեզի ՓՐԿԻՉ ծնաւ,
որ է օծեալ Տէր, Դաւթի քաղաքին մէջ։ 12 Եւ այս
նշան ձեզի. պիտի գտնէք խանձարուրներուն մէջ փաթ-
թըւած տղայ, եւ մսուրին մէջ դրուած»։ *13 Եւ յան-

դեռ ցեղական խտրութիւնները. բայց որովհետեւ հրամանն էր Հռովմէական, և կը հրամայէր ըստ Հռովմէական օրինաց այր ու կին և մանկտի անխտիր արձանագրել, ուստի հարկ եղաւ Մարիամու Յովսեփայ հետ երթալ ի Բեթղեհէմ։

7. Ինչ Աստուածային արդար տնօրինութիւն. Աստուած կը ծնի մսուրի այսինքն աղքատի բնակարանին մէջ, աղքատներու հետ ըլլալը ցոյց տալու համար, և յետոյ կը Թաղուի հարուստի սեպհական գերեզմանին մէջ, ուրեմն հարուստներ եւ հարստութիւն եւս կ՚օրհնուին Աստուծմէ, այլ սակայն ըստ հաւատոց։

8. Հովիւներուն բացօթեայ լինելէն չհետեւիր թէ ձմեռ չէր. գիտնալ պէտք է թէ յԱսիա ուր ձմեռն այնքան սաստիկ չէ, ընտանի անասուններն ոչխար, կով եւայլն հովիւներուն հետ բացօթեայ կը գիշերեն. ներս կ՚առնուին, յայնժամ եթէ օդը բաց չէ։ Իսկ թէ Յունվար վեցին թէ Դեկտեմբեր 25ին ծնաւ Քրիստոս. — Դեկտեմբեր 25ը չէր ծանօթ եւ չէր պահուեր մինչեւ գՉորրորդ դար։ Բաց ի այլ եւ այլ վկայութիւններէ՝ նոյն իսկ Յովհան Ոսկեբերան յամի Տեառն 386 կ՚ըսէ թէ «Տասը տարի միայն էր որ Դեկտեմբերի 25ը ծանօթ եղաւ Յոյներուն, իբր օր ծննդեան Քրիստոսի, եւ այն եւս արեւմտեան այսինքն Հռովմայ եկեղեցւոյն միջոցաւ եղաւ»։

13. Աւետաւոր հրեշտակէն յետոյ՝ ուրիշ հրեշտակներու բազմութիւն մը կ՚երգէ թէ Աստուծոյ ընծայելի փառքն, որ կը տրուէր սնոտիններու, ալ յերկինս ճշմարիտ Աստուծոյ պիտի տրուէր եւ խաղաղութիւնն որ չկար երկրի վրայ եւ սէրը մարդիկներուն մէջ, պիտի հաստատուէին այլ եւս

Digitized by Google

կարծակի այն հրեշտակին հետ երկնաւոր զօրքերու բազ-
մութիւն եղաւ, որոնք կ'օրհնէին զԱստուած ու կ'ըսէին.
14 «Փառք Աստուծոյ ի վեր յերկին եւ երկրի վրայ խա-
ղաղութիւն եւ մարդիկներուն մէջ հաճութիւն»: 15 Եւ
եղաւ, երբ հրեշտակներն անոնցմէ վերացան, հովիւներն
իրարու կ'ըսեն. «Եկէք. մինչեւ Բեթղեհէմ երթանք, եւ
տեսնենք թէ ի՞նչ է այս բանը, որ մեզի եղաւ եւ որ
Տէր ցուցուց մեզի»: 16 Եւ եկան իսկոյն, եւ գտան Մա-
րիամը ու Յովսէփը, եւ տղան մսուրին մէջ դրուած: 17
Եւ երբ տեսան, ճանչցան խօսքին համաձայն՝ որ ըսուե-
ցաւ անոնց տղուն վրայով: *18 Եւ ամէնքն որոնք կը լսէին՝
կը զարմանային այն խօսքերուն վրայ, որ հովիւները
անոնց խօսեցան: *19 Եւ Մարիամ բոլոր այս խօսքերը
կը պահէր, եւ կը մտածէր իր մտքին մէջ: 20 Եւ դար-
ձան հովիւները կը փառաւորէին եւ կ'օրհնէին զԱստուած
այն ամենուն համար որ լսեցին ու տեսան, ինչպէս
պատմուեցաւ անոնց:

*21 Եւ երբ զանի թլփատելու ութ օրերը լմնցան, եւ
անոր անունը Յիսուս դրուեցաւ, ինչպէս որ հրեշտակէն
կոչուած էր՝ դեռ արգանդի մէջ չյղացուած:

*22 Եւ երբ Մովսէսի օրէնքին համեմատ անոր սրբու-
թեան օրերը լմնցան, Երուսաղէմ բերին զանի Տէրոջ
դէմ հանելու: *23 Ինչպէս Տէրոջ օրէնքին մէջ գրուած է,
թէ «Ամէն արու որ արգանդը կը բանայ՝ Տէրոջ սուրբ
պիտի կոչուի: *24 Եւ նուէր տալ՝ Տէրոջ օրէնքին մէջ

18. Ուրեմն այս հովիւներն եղան առաջին Աւետարանիչները, քանի որ պատմեցին ուրիշներու ինչ որ տեսան ու լսեցին հրեշտակէն, որք եւ կարի զարմացան անշուշտ:

19. Մարիամ սրտին մէջ կը պահէ այս ամէնը, ուրեմն ան աւելի կ'ամրապնդի ի հաւատս:

21. Քրիստոս կը թլփատուի, վասն զի հնազանդ էր Օրինաց:

22. Քառասներորդ օրն էր սրբութեան օր (Ղեւտ. ԺԲ. 2-4), այսինքն մայրը պիտի մաքրուէր օրհնութեամբ քահանային:

23. Եգիպտոսի անդրանիկներու սպանութեանն ի փոխարէն Աստուած պահանջեց որ Իսրայէլի ամէն արու անդրանիկ իրեն նուիրուի (Ելք. ԺԳ. 2-15. Թիւք. Գ. 13):

24. Ընծան էր զոյգ մի ողջակէզ. եթէ մէկը կարող չըլլար բերել

Digitized by Google

ըսուածին պէս, տատրակներու զոյգեր կամ աղաւնինե-
րու երկու ձագեր»:
*25 Եւ ահա Երուսաղէմի մէջ մարդ մը կար, որուն
անունը Սիմէոն էր, եւ ան մարդը արդար եւ երկիւղած
էր, եւ Իսրայէլի մխիթարութեանը կ'ակնկալէր, եւ Սուրբ
Հոգին անոր մէջ էր: 26 Եւ ան Սուրբ Հոգիէն հրաման
առած էր չտեսնել մահը, մինչեւ որ Տէրոջ Օծեալը տես-
նէ: 27 Եւ Հոգւով տաճարը եկաւ. եւ երբ ծնողքը Յի-
սուս մանուկը բերին, որ օրէնքին սովորութեան համե-
մատ անոր ընեն: 28 Եւ ան առաւ, զանի իր գիրկը ըն-
դունեց, եւ զԱստուած օրհնեց ու կ'ըսէ. 29 «Հիմա Տէր,
քու ծառադ խաղաղութեամբ արձկէ քու խօսքիդ համե-
մատ. 30 որովհետեւ իմ աչքերս քու փրկութիւնդ տե-
սան, 31 որ պատրաստեցիր բոլոր ժողովուրդներու ա-
ռջեւ: 32 Հեթանոսներու յայտնութեան լոյսը, եւ քու Իս-
րայէլ ժողովրդեանդ փառքը»: 33 Եւ անոր հայրն ու մայրը
զարմացած էին այն խօսքերուն վրայ, որ անոր վրայով
կը խօսէին: *34 Եւ Սիմէոն զանոնք օրհնեց, եւ անոր
մօրը Մարիամին կ'ըսէ. «Ահա աս կը կենայ Իսրայէլի
մէջ շատերուն գլորմանն ու կանգնուելուն համար եւ ի
նշան հակառակութեան: *35 Եւ քու սրտէդ թուր պիտի

զաւն, անոր թոյլ տրուած էր բերել երկու տատրակ կամ աղաւնիի երկու ձագ (Ղեւտ. ԺԲ. 6-8): Աղքատ էր Մարիամ (Մատթ. Ծան. Բ. 1-14):

25. Շատ անվաւեր աւանդութիւններ կան այս Սիմէոնի վրայ. իբր թէ աս եղած ըլլայ մին այն ռաբբիներէն որք Հին-Կտակարանը յունարէնի թարգմանեցին հրամանաւ Պտղեմէոսի Թագաւորին Եգիպտոսի, նախ քան զՔրիստոս յամին 275: Ուրեմն Սիմէոն ապրած կ'ըլլայ գրեթէ 300 տարի: Ինչ և իցէ աս ճշմարիտ է որ Սիմէոն էր Հոգւով սրբով, և ինչ որ մարգարէացաւ Յիսուսի համար, ճշդիւ կատարուեցաւ, վասն զի Մեսիայի Թագաւորութեան բարիքն ոչ թէ միայն հրէութիւնը, այլ և հեթանոսութիւնն ալ պիտի վայելէր որպէս գուշակուած էր արդէն (Ես. ԽԹ. 6):

34. Արդարեւ Յիսուս Իսրայէլի մէջ եղաւ շատերու քար գայթակղութեան և շատերու վէմ փրկութեան (Բ. Կորնթ. Բ. 6): Այլ բովանդակ մարդկութեան միշտ եղաւ և է յաւիտենական օրհնութիւն և մխիթարութիւն:

35. Ոչ Յովսէփ, այլ Մարիամ պիտի խոցուէր. ուրեմն Յովսէփ չվիրաւորեցաւ Մարիամի պէս տեսնելով Յիսուսի խաչի չարչարանքն ու մահը. ուրեմն Մարիամ որ մինչեւ յայնժամ աւետիս ու խնդակցութիւն լսած էր,

Digitized by Google

անցնի. որովհետեւ շատ սրտերէ խորհուրդներ պիտի
յայտնուին »:

*36 *Եւ հոն էր Աննա մարգարէ՝ Փանուէլի աղջիկը, Ա-*
սերի ցեղէն. աս իր օրերն շատ անցուցած էր, իր կու-
սութենէն ի վեր էրկանը հետ եօթը տարի ապրելով.
37 *Եւ ութսուն չորս տարեկան որբեւարի էր եւ տա-*
ճարէն չէր զատուեր, այլ ծոմով ու աղօթքով գիշեր ու
ցերեկ կը ծառայէր: 38 *Եւ աս այն ժամուն ելլելով Տիրոջ-*
մէ կը գոհանար. եւ անոր վրայով կը խօսէր ամենուն՝
որոնք Երուսաղեմի փրկութեանը կ'ակնկալէին: *39 *Եւ երբ*
ամէն բան կատարեցին Տէրոջը օրէնքին համեմատ, իս-
կոյն Գալիլեա դարձան իրենց Նազարէթ քաղաքը: 40 *Եւ*
մանուկը կ'աճէր ու կը զօրանար իմաստութեամբ լցուած,
եւ Աստուծոյ շնորհքն անոր վրայ էր:

*41 *Եւ անոր ծնողքը տարուէ տարի զատկի տօնին Ե-*
րուսաղէմ կ'երթային: 42 *Եւ երբ ան տասն երկու տա-*
րեկան եղաւ, տօնին սովորութեանը համեմատ անոնք
երբ Երուսաղէմ եկան, 43 *եւ այն օրերը լմնցուցին, եւ*
նորէն ետ դարձան, Յիսուս մանուկը Երուսաղէմ մնաց,
եւ անոր ծնողքը չգիտցան: 44 *Անոր վրայով կը կարծէին*
թէ ճամբորդներու հետ է. երբ մէկ օրուան ճամբայ գա-
ցին եւ զանի կը փնտռէին դրացիններու եւ ծանօթնե-
րու մէջ: 45 *Եւ երբ չգտան, նորէն Երուսաղէմ դար-*
ձան զանի փնտռելու: 46 *Եւ երեք օրէն ետքը զանի*
տաճարին մէջ գտան, որ վարդապետներուն հետ կը նըս-
տէր, անոնցմէ կը լսէր ու անոնց կը հարցնէր: 47 *Ա-*
մէնքն ալ որոնք անորմէ կը լսէին, կը զարմանային ա-
նոր իմաստութեանն ու անոր պատասխաններուն վրայ:

այժմ այս գոյժը լսելով կը խառնուի իւր բոլոր ուրախութեանց մէջ տըրտմութիւն ևս, որով կ'ստուգուի սա ճշմարտութիւնը թէ չկայ արեւուն տակ անտրտմախառն ուրախութիւն:

36. Աննա ևս էր այն բարեպաշտներէն, որք կը հաւատային թէ այլ ևս հասած է Մեսիայի գալստեան ժամանակը:

39. Վերադարձ Յիսուսի ի Նազարէթ (Մատթ. Բ. 23):

41. Յիսուս իւր մանկութեան ու պատանեկութեան մէջ այս միակ հրաշալի զօրութիւնը ցոյց տալով՝ յապուշ կը կրթէ իւր ծնողքնու վարդապետներն և ունկնդիրները:

Digitized by Google

*48 Եւ երբ զանի տեսան, սքանչացան. եւ իր մայրը ա-
*նոր կ'ըսէ. «Որդեակ, ի՞նչո՞ւ դուն մեզի այդպէս ըրիր.
ահա քու հայրդ եւ ես կը տառապէինք, քեզ կը փնտը-
ռէինք:» 49 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Ինչու զիս կը փնտռէիք,
չէ՞իք գիտեր թէ ինծի պէտք է Հօրս տանը մէջ ըլլալ»:
*50 Եւ անոնք չհասկցան խօսքը՝ որ անոնց խօսեցաւ: 51
Եւ անոնց հետ իջաւ եւ Նազարէթ գնաց, եւ անոնց հնա-
զանդ էր. եւ անոր մայրը այս ամէն խօսքերը իր սրտին
մէջ կը պահէր: *52 Եւ Յիսուս կը զարգանար իմաստու-
թեամբ ու հասակով եւ Աստուծմէ եւ մարդիկներէն
շնորհք գտնելով:

ԳԼՈՒԽ Գ.

*1 Տիբերիոս կայսեր տէրութեան տասնհինգերորդ
տարին, Պոնտացի Պիղատոսի Հրէաստանի վրայ դատաւո-
րութեան եւ Հերովդէսի Գալիլեացիներու վրայ չորրորդա-
պետութեան, եւ Լիւսանիայի Աբելինացիներու վրայ չոր-
րորդապետութեան, եւ անոր Փիլիպպոս եղբօր Իտուրա-
ցիներու եւ Տրաքոնտացիներու երկրին վրայ չորրորդա-
պետութեան, *2 եւ Աննայի եւ Կայիափայի քահա-

48. Երբ Մարիամ Յովսէփը Յիսուսի հայր կ'անուանէ, Յիսուս կը հերքէ զԱստուած ցոյց տալով հայր իրեն (Յովհ. Ե. 17: Ժ. 30):

50. Յիսուսի ծնողք թէեւ հրեշտակէն լսած էին թէ նա է որդի Աստուծոյ, այլ սակայն չտեսնելով տասներկու տարիէ ի վեր նորա ոչ մէկ աստուածային զօրութիւնը, ուստի չեն ըմբռներ նորա «Հօրս տանը մէջ ըլլալ» խօսքը.

52. Յիսուս իբր մարդ կը զարգանար տակաւ առ տակաւ, հասակով և իմաստութեամբ, այլ որովհետեւ մեղք չունէր, ուրեմն էր շնորհալի, այսինքն Աստուծմէ և մարդիկներէն շնորհք կը գտնէր, կը սիրուէր և կը յարգուէր:

1. Տիբեր էր յայնժամ կայսր Հռովմայ, իսկ սոյն Հերովդէսի և Փիլիպպոսի, Պիղատոսի և Կայիափայի համար ծանօթագրուած է արդէն (Մատթ. ԺԴ. 1: ԻԶ. 3: ԻԷ. 2):

2. Աննա էր բուն քահանայապետը, Կայիափայ յափշտակած էր այդ բարձրագոյն պաշտօնը: Իտուրիա էր այն երկիրն որ Լիբանանու սարա-

Digitized by Google

նայապետութեան ատենը Աստուծոյ խօսքն եղաւ անա-
պատին մէջ Զաքարիայի որդի Յովհաննէսին վրայ։ 3 Եւ
եկաւ Յորդանանու ամէն կողմը՝ քարոզել ապաշխարու-
թեան մկրտութիւնը մեղքերու թողութեան համար։ *4 Ինչ-
պէս որ գրուած է Եսայի մարգարէի պատգամներու գիր-
քին մէջ. «Անապատին մէջ խօսքի ձայն կայ. Տէրոջը
ճամբան պատրաստ ըրէք, եւ ուղիղ ըրէք անոր շաւիղ-
ները։ 5 Ամէն ձորեր պիտի լցուին, եւ ամէն լեռներ ու
բլուրներ պիտի ցածնան, եւ դժուարները դիւրին եւ խոր-
դուբորդ գետինները հարթ ճամբայ պիտի ըլլան։ 6 Եւ
ամէն մարմին պիտի տեսնէ Աստուծոյ փրկութիւնը»։
*7 Եւ կ'ըսէր անորմէ մկրտուելու եկող ժողովուրդնե-
րուն. «Իժերու ծնունդներ, ո՞վ ձեզի ցուցուց փախչիլ
բարկութենէն որ պիտի գայ։ 8 Ասկէ ետքը ապաշխա-
րութեան արժանի պտուղներ բերէք, ու մի՛ սկսիք ըսել
թէ «Աբրահամը հայր ունինք». զայս կ'ըսեմ ձեզի, թէ
Աստուած կրնայ այս քարերէն Աբրահամու որդիներ հա-
նել։ 9 Բայց հիմա տապարը ծառերուն արմատին քով է.
ամէն ծառ որ աղէկ պտուղ չըբերեր, կը կտրուի եւ կրակը
կը ձգուի»։ *10 Անոր կը հարցնէին ժողովուրդները ու կ'ը-
սէին. «Ուրեմն ի՞նչ ընենք»։ 11 պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց. «Ով որ երկու հագուստ ունի, մէկը անոր
թող տայ որ չունի. եւ ով որ կերակուր ունի, անանկ թող
ընէ»։ 12 Մաքսաւորներն ալ եկան մկրտուելու ու կ'ը-
սեն անոր. «Վարդապետ, մենք ի՞նչ ընենք»։ 13 Եւ ան

տէն կ'երկարէր յայսկոյս Յորդանանու մինչեւ Սիդոնի լեռները և Տրաքոնիտ էր յայնկոյս Յորդանանու ի սորոտս Լիբանանու, իսկ Աբիլինա էր գաւառ մերձ Լիբանանու, որոյ իշխանապետն էր յայնժամ Լիւսանիաս։

4. Եսայի Խ. 3։ ԾԲ. 10։

7-18. Յովհաննէս կը քարոզէ և Քրիստոսի համար կը վկայէ (Մատթ. Գ. 1-12։ Մարկ. Ա. 7-8։ Յովհ. Ա. 19-28)։

10-14. Աշխարհիս մէջ գլխաւորապէս երեք դասակարգեր կան. մին որ արհեստով կ'ապրի և միւսն առեւտրով, իսկ միւսն Թոշակով։ Առաջին դասակարգն գթութեամբ ապրած ըլլալու համար իւր աւելորդէն տալու է ուրիշին որ կարօտ է. երկրորդն արդարութեամբ ապրած ըլլալու համար օրէնքին հպատակելու է, օրէնքէն դուրս ելնելու չէ. իսկ երրորդն հաւատարմութեամբ ապրած ըլլալու համար իւր Թոշակէն դուրս ուրիշ բանի ակնկալելու չէ։

Digitized by Google

կ'ըսէ անոնց. «Ձեզի հրամայուածէն աւելի բան մի՛ ը-
նէք»։ 14 Զինուորներն ալ անոր կը հարցնէին ու կ'ըսէին.
«Մենք ի՞նչ ընենք»։ կ'ըսէ անոնց, «Մէկը մի՛ հա-
րստահարէք. եւ մէկը մի՛ զրպարտէք. ձեր թոշակները
ձեզի հերիք թող ըլլան»։
15 Երբ ժողովուրդը կ'ակնկալէր եւ ամէնքն ալ կը
խորհէին իրենց սրտերուն մէջ Յովհաննէսին համար թէ
արդեօք ա՞ն է Քրիստոսը»։ 16 Յովհաննէս պատասխան
տուաւ ու կ'ըսէ. «Ես ձեզ ջրով կը մկրտեմ, բայց ինծմէ
հզօրագոյնը պիտի գայ, որուն չեմ արժանի կօշիկները
վերցնել, ան ձեզ պիտի մկրտէ Սուրբ Հոգւով ու կրա-
կով, 17 որուն ձեռքն է հեծանոցը, իր կալը մաքրելու
եւ ցորենը իր շտեմարանը ժողվելու համար. եւ յարդը
պիտի այրէ անշէջ կրակով»։ 18 Ուրիշ շատ բան մխիթա-
րութեամբ՝ կ'աւետարանէր ժողովրդեան։
*19 Բայց չորրորդապետ Հերովդէս անորմէ յանդիմանու-
ուելով եղբօրը կնոջ Հերովդիայի համար, եւ այն ամէն
չարիքներուն համար զոր Հերովդէս գործեց, 20 ան ա-
մէնուն վրայ զայն ալ աւելցուց, եւ Յովհաննէսը բանտ
դրաւ։
*21 Եւ եղաւ, որ երբ բոլոր ժողովուրդը մկրտուեցաւ,
եւ Յիսուս ալ մկրտուելով աղօթք կ'ընէր, երկինք բաց-
ուեցաւ, 22 Եւ Սուրբ Հոգին մարմնաւոր երեւոյթով
կ'իջնէր աղաւնիի պէս անոր վրայ. եւ երկինքէն ձայն
եղաւ որ կ'ըսէր. «Դուն ես իմ սիրելի Որդիս, քեզի
հաւնեցայ»։
*23 Եւ ինք Յիսուս գրեթէ երեսուն տարեկանի կ'սկը-
սէր, որ ինչպէս կը կարծուէր Յովսէփի որդի, որ ան

19-20. Յովհաննէս կը բանտարկուի (Մատթ. ԺԴ. 1-12։ Մարկ. Զ. 14-29։ Ղուկ Թ. 7-17)։

21-22. Յիսուս կը մկրտուի (Մատթ. Գ. 13-17։ Մարկ. Ա. 9-11)։

23-38. Ազգաբանութիւն Յիսուսի (Մատթ. Ա. 1-17)։ Որովհետեւ Ղուկաս հեթանոսաց համար կը գրէր իւր Աւետարանը, ուստի կը թուի թէ իւր այս ազգահամարն՝ է Մարիամինը, մինչ Մատթէոսինն է Յովսէփինը։ Մարիամ կը սերէր Դաւթի Նաթան որդւոյն ճիւղէն, Սողոմոնի տոհմը ջնջուեցաւ Յեքոնիայով (Երեմ. ԻԲ. 30), և Սաղաթիէլ Նաթանայ տունէն յաջորդեց և եղաւ Նախապետ ցեղին։

Digitized by Google

Յակոբին, որ ան Հեղիին, որ ան Մատաթիային, որ ան
Ղեւիին, որ ան Մեղքիին, որ ան Յաննէին, 24 որ ան
Յովսէփին, որ ան Մատթէին, որ ան Ամովսին, 25 որ
ան Նաւումին, որ ան Եսղիին, որ ան Նանգէին, որ ան
Մահաթին, որ ան Մատաթիային, որ ան Սեմէին, 26 որ ան
Յովսէքին, որ ան Յովդային, որ ան Յովհաննին, 27 որ ան
Ռեսէին, որ ան Զօրաբաբելին, որ ան Սաղաթիէլին,
28 որ ան Ներիին, որ ան Մեղքիին, որ ան Ադդիին, որ ան
Կովսամին, որ ան Եղմովդադին, որ ան Էրին, որ ան
Յեսուին, 29 որ ան Եղիազարին, որ ան Յովրամին, որ
ան Մատթէին, որ ան Ղեւիին, 30 որ ան Սիմոնին, որ
ան Յուդային, որ ան Յովսէփին, որ ան Յովնամին, որ
ան Եղիակիմին, որ ան Մեղթիին, 31 որ ան Մէննէին, որ
ան Մատաթիային, որ ան Նաթանին, որ ան Դաւիթին,
որ ան Յեսսէին, որ ան Ովբէդին, որ ան Բոոսին, 32 որ
ան Սաղմոնին, որ ան Նաասոնին, որ ան Ամինադաբին,
որ ան Արամին, որ ան Ադմէին, որ ան Առնէին, որ ան
Եսրովմին, որ ան Փարէսին, որ ան Յուդային, 34 որ ան
Յակոբին, որ ան Իսահակին, որ ան Աբրահամին, որ ան
Թարային, 35 որ ան Նաքովրին, որ ան Սերուքին, որ ան
Ռագաւին, որ ան Փաղէկին, որ ան Եբերին, որ ան Սաղա-
յին, 36 որ ան Կայնանին, որ ան Արփաքսադին, որ ան
Սեմին, որ ան Նոյին, 37 որ ան Ղամէքին, որ ան Մաթու-
սաղային, որ ան Ենովքին, որ ան Յարեդին, որ ան
Մաղաղիէլին, որ ան Կայնանին, 38 որ ան Ենովսին, որ
ան Սէթին, որ ան Ադամին, որ ան Աստուծոյ։

ԳԼՈՒԽ Դ.

*1 Եւ Յիսուս Սուրբ Հոգիով լեցուած Յորդանանէն
դարձաւ, եւ Հոգիով անապատը կը տարուէր։ 2 Քառա-
սուն օր Սատանայէն փորձուելով, չկերաւ ու չխմեց այն
օրերը. եւ երբ լմնցան այն օրերը, անօթեցաւ։ 3 Եւ Սատա-
նան անոր ըսաւ. «Թէ որ Աստուծոյ Որդին ես, այդ քա-

1-13. Փորձութիւնն Յիսուսի յանապատի (Մատթ. Ե. 1-11. Մարկ. Ա. 13)։

Digitized by Google

րին ըսէ որ հաց ըլլայ»։ 4 Յիսուս պատասխան տուաւ
անոր ու կ'ըսէ. «Գրուած է թէ «Մարդ միայն հացով
չապրիր, հապա Աստուծոյ ամէն խօսքովը»։ 5 Եւ զանի
բարձր լեռ մը հանելով, բոլոր աշխարհի թագաւորու-
թիւնները ցուցուց մէկ վայրկեանի մէջ։ 6 Եւ Սատանան
կ'ըսէ անոր, «Քեզի պիտի տամ այս ամէն իշխանութիւն-
ներն ու անոնց փառքերը. որովհետեւ ինծի տրուած է,
եւ որու որ ուզեմ՝ կուտամ զայն, 7 ուստի թէ որ իյ-
նալով երկրպագութիւն ընես իմ առջեւս, ամէնը քեզի
թող ըլլայ»։ 8 Յիսուս անոր պատասխան տուաւ ու կ'ը-
սէ. «Գրուած է. «Քու Տէր Աստուածոյդ երկրպագութիւն
ընես եւ միայն զանի պաշտես»։ 9 Եւ զանի Երուսաղէմ
բերաւ, եւ տաճարի աշտարակին վրայ կեցուց ու կ'ըսէ
անոր. «Թէ որ Աստուծոյ որդի ես, քեզ ասկէ վար ձգէ.
10 որովհետեւ գրուած է թէ «Իր հրեշտակներուն քեզի
համար պատուիրուած է, որ քեզ պահեն 11 եւ իրենց ձեռ-
քերուն վրայ քեզ վերցնեն, որ ոտքդ քարին չզարնես
բէք չզարնես»։ 12 Յիսուս անոր պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ. «Ըսուած է թէ «Քու Տէր Աստուածդ չփորձես»։
13 Եւ Սատանան բոլոր այն փորձութիւնը կատարելէ յե-
տոյ՝ ժամանակ մը հեռացաւ անորմէ։

14 Եւ Յիսուս Հոգւոյն զօրութեամբ Գալիլեա դարձաւ.
եւ անոր վրայով համբաւ ելաւ գաւառին ամէն կողմերը։ 15
Եւ ան անոնց ժողովրդարանոցին մէջ կը սորվեցնէր ամենէն
փառաւորուելով։ 16 Եւ Նազարէթ եկաւ, ուր մեծցած էր.
եւ իր սովորութեանը համեմատ շաբաթ օրը ժողովրդա-
նոցը մտաւ։ 17 Եւ Եսայի մարգարէի գիրքն անոր տուին.
եւ գտաւ այն տեղը, որ գրուած էր. *18 «Տէրոջ Հոգին իմ
վրայ. անոր համար զիս օծեց, աղքատներու աւետարա-
նել զիս ղրկեց, սրտաբեկները բժշկել, 19 Գերիներուն թո-
ղութիւն քարոզել եւ կոյրերուն տեսնել, վիրաւորներն ա-

18. Եսայի Կա. 1-2։ Խթ ԿԶ։ Արդարեւ Յիսուս եղաւ աղքատներու օրհնութիւն, սրտաբեկներու մխիթարութիւն, ազատութիւն նոցա, որք մեղաց գերի էին, լոյս նոցա, որոց աչերն էին կուրցած մեղաց խաւարէն, բժշկութիւն նոցա, որք ի տագնապի էին, ի չարչարանս և ի վէրս կը հեծէին։ Նա հաստատելով Աւետարանի տնտեսութիւնը, աշխարհի շնորհեց նոր Յոբելեան, հանգստեան և երջանկութեան ամ ու ժամանակ։

Digitized by Google

Յակոբին, որ ան Հեղիին, որ ան Մատաթիային, որ ան
Ղեւիին, որ ան Մեղքիին, որ ան Յաննէին, 24 որ ան
Յովսէփին, որ ան Մատթէին, որ ան Ամովսին, 25 որ
ան Նաւումին, որ ան Եսղիին, որ ան Նանքէին, որ ան
Մահաթին, որ ան Մատաթիային, որ ան Սեմէին, 26 որ ան
Յովսէքին, որ ան Յովդային, որ ան Յովնանին, 27 որ ան
Րեսէին, որ ան Զօրաբաբելին, որ ան Սաղաթիէլին,
28 որ ան Ներիին, որ ան Մեղքիին, որ ան Ադդիին, որ ան
Կովսամին, որ ան Եղմովդադին, որ ան Էրին, որ ան
Յեսուին, 29 որ ան Եղիազարին, որ ան Յովրամին, որ
ան Մատթէին, որ ան Ղեւիին, 30 որ ան Սիմոնին, որ
ան Յուդային, որ ան Յովսէփին, որ ան Յովնամին, որ
ան Եղիակիմին, որ ան Մեղթիին, 31 որ ան Մէննէին, որ
ան Մատաթիային, որ ան Նաթանին, որ ան Դաւիթին,
որ ան Յէսսէին, որ ան Ովբէդին, որ ան Բոոսին, 32 որ
ան Սաղմոնին, որ ան Նաասոնին, որ ան Ամինադաբին,
որ ան Արամին, որ ան Ադմէին, որ ան Առնէին, որ ան
Եսրովմին, որ ան Փարէսին, որ ան Յուդային, 34 որ ան
Յակոբին, որ ան Իսահակին, որ ան Աբրահամին, որ ան
Թարային, 35 որ ան Նաքովրին, որ ան Սերուքին, որ ան
Ռագաւին, որ ան Փաղէկին, որ ան Եբերին, որ ան Սաղա-
յին, 36 որ ան Կայնանին, որ ան Արփաքսադին, որ ան
Սեմին, որ ան Նոյին, 37 որ ան Ղամէքին, որ ան Մաթ-
ուսաղային, որ ան Ենովքին, որ ան Յարեդին, որ ան
Մաղաղիէլին, որ ան Կայնանին, 38 որ ան Ենովսին, որ
ան Սէթին, որ ան Ադամին, որ ան Աստուծոյ։

ԳԼՈՒԽ Դ.

*1 Եւ Յիսուս Սուրբ Հոգւով լցուած Յորդանանէն
դարձաւ, եւ Հոգւով անապատ կը տարուէր։ 2 Քառա-
սուն օր Սատանայէն փորձուելով, չկերաւ ու չխմեց այն
օրերը. եւ երբ լմնցան այն օրերը, անօթեցաւ։ 3 Եւ Սատա-
նան անոր կ՚ըսէ. «Թէ որ Աստուծոյ որդին ես, այդ քա-

1-13. Փորձութիւնն Յիսուսի ի սատանայէ (Մատթ. Դ. 1-11։ Մարկ. Ա. 13)։

Digitized by Google

րին ըսէ որ հաց ըլլայ»: 4 Յիսուս պատասխան տուաւ
անոր ու կ'ըսէ. «Գրուած է թէ «Մարդ միայն հացով
չապրիր, հապա Աստուծոյ ամէն խօսքովը»: 5 Եւ զանի
բարձր լեռ մը հանելով, բոլոր աշխարհի թագաւորու-
թիւնները ցուցուց մէկ վայրկեանի մէջ: 6 Եւ Սատանան
կ'ըսէ անոր, «Քեզի պիտի տամ այս ամէն իշխանութիւն-
ներն ու անոնց փառքերը. որովհետեւ ինծի տրուած է,
եւ որու որ ուզեմ՝ կուտամ զայն, 7 ուստի թէ որ իյ-
նալով երկրպագութիւն ընես իմ առջեւս, ամէնը քեզի
թող ըլլայ»: 8 Յիսուս անոր պատասխան տուաւ ու կ'ը-
սէ. «Գրուած է. «Քու Տէր Աստուածոյդ երկրպագութիւն
ընես եւ միայն զանի պաշտես»: 9 Եւ զանի Երուսաղէմ
բերաւ, եւ տաճարի աշտարակին վրայ կեցուց ու կ'ըսէ
անոր. «Թէ որ Աստուծոյ որդի ես, քեզ աստի վար ձգէ.
10 որովհետեւ գրուած է թէ «Իր հրեշտակներուն քեզի
համար պատուիրուած է, որ քեզ պահեն 11 եւ իրենց ձեռ-
քերուն վրայ քեզ վերցնեն, որ ոտքդ քարին զարնելու եր-
բէք չզարնես»: 12 Յիսուս անոր պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ. «Ըսուած է թէ «Քու Տէր Աստուածդ չփորձես»:
13 Եւ Սատանան բոլոր այն փորձութիւնը կատարելէ յե-
տոյ՝ ժամանակ մը հեռացաւ անորմէ:

14 Եւ Յիսուս Հոգւոյն զօրութեամբ Գալիլեա դարձաւ.
եւ անոր վրայով համբաւ ելաւ գաւառին ամէն կողմերը: 15
Եւ ան անոնց ժողովրդանոցին մէջ կը սորվեցնէր ամենէն
փառաւորուելով: 16 Եւ Նազարէթ եկաւ, ուր մեծցած էր.
եւ իր սովորութեանը համեմատ շաբաթ օրը ժողովրդա-
նոցը մտաւ: 17 Եւ Եսայի մարգարէի գիրքն անոր տուին.
եւ գտաւ այն տեղը, որ գրուած էր. *18 «Տէրոջ Հոգին իմ
վրայ. անոր համար զիս օծեց, աղքատներու աւետարա-
նել զիս ղրկեց, սրտաբեկները բժշկել, 19 Գերիներուն թո-
ղութիւն քարոզել եւ կոյրերուն տեսնել, վիրաւորներն ա-

---

18. Եսայի Կա. 1-2: Խթ ԿԶ: Արդարեւ Յիսուս եղաւ աղքատներու օրհնութիւն, սրտաբեկներու մխիթարութիւն, ազատութիւն նոցա, որք մեղաց գերի էին, լոյս նոցա, որոց աչերն էին կուրացած մեղաց խաւարէն, բժշկութիւն նոցա, որք ի տագնապի էին, ի չարչարանս և ի վէրս կը հեծէին: Նա հաստատելով Աւետարանի տնտեսութիւնը, աշխարհի շնորհեց նոր Յոբելեան, հանգստեան և երջանկութեան ամ ու ժամանակ:

Digitized by Google

զատ արձկել, Տէրոջն ընդունելի տարին քարոզել»։ *20 Եւ
գիրքը գոցելով՝ պաշտօնեային տուաւ ու նստաւ. եւ ա-
մենուն աչքերն, որոնք ժողովրդանոցին մէջ էին, անոր
կը նայէին։ 21 Եւ սկսաւ անոնց ըսել. «Այսօր այս գիր-
քերը ձեր ականջներուն մէջ լցուեցան»։ 22 Եւ ամէնքն ալ
անոր կը վկայէին, եւ կը զարմանային այն շնորհալի խօս-
քերուն վրայ, որոնք անոր բերնէն կ'ելլէին եւ կ'ըսէին. «Աս
Յովսէփի որդին չէ՞»։ 23 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Անշուշտ
դուք ինծի պիտի ըսէք այս առակը. «Բժիշկ, քու անձդ
բժշկէ. որչափ լսեցինք որ Կափառնայումի մէջ ըրիր, հոս
քու գաւառիդ մէջ ալ ըրէ»։ *24 Եւ կ'ըսէ. «Ճշմարիտ
կ'ըսեմ ձեզի թէ «Մարգարէ մը իր գաւառին մէջ ընդու-
նելի չէ։ *25 Յիրաւի կ'ըսեմ ձեզի որ Եղիայի օրերն շատ

---

20. Թոյլտուութիւն կար ու է պատուաւոր մարդու ժողովրդանոցներու մէջ ընթեռնուլ Սուրբ-Գիրքը և մեկնել։

24 (Մատթ. ԺԳ. 58։ Յովհ. Դ. 44)։

25-30. Տէր Յիսուս Հրէից կ'ազդարարէ թէ ինչպէս ի ժամուն Եղիայի օրհնութիւնը վայելեց հեթանոս կին մը և ինչպէս Եղիսէէն բժշկեցաւ միայն Նէեման Ասորին, այս երկու օրինակներն բաւական ապացոյց են թէ Աստուած մարդիկն իրարմէ չխտրեր, այլ արժանաւորին կը շնորհէ իւր բարիք, ուստի Մեսիայի Թագաւորութեան օրհնութիւնն ու շնորհք նոցա միայն պիտի հասնին, որք պիտի աշակերտին ճշմարտութեան, և այս՝ ոչ թէ միայն Իսրայելի, այլ և հեթանոսաց։ Հրեայք որք Մեսիայի Թագաւորութեան շնորհքն ու օրհնութիւն միայն իրենց համար կը կարծէին, և ոչ բնաւ ուրիշ ազգի. Հրեայք՝ տեսնելով որ մէկ կողմէն Յիսուս զինքը Մեսիայ կը հռչակէ և միւս կողմէն կը փակէ Իսրայելի առջեւ Մեսիական արքայութեան դռները, այն ատենն կատաղեցան, որ անմիջապէս բռնեցին Յիսուսը, և քաղաքէն դուրս հանելով՝ առին տարին ի սրածայր գագաթ այն լերան, որոյ վրայ Նազարէթ շինուած էր, անտի վար նետելու համար Յիսուսը, այլ սակայն որովհետեւ Յիսուսի նահատակութեան ժամը հասած չէր, ուստի պրծաւ (Յովհ. Ը. 59։ Ժ. 39)։ Իգնատիոս Շնորհալի եւս կը գրէ. Հին է այս և ոչ նոր, խոտել Աստուծոյ զՀրեայսն և ընտրել զհեթանոսս...։ Սրբեցաւ Նէեման ջրովն Յորդանանու, և զնոյն բորոտութիւն՝ զոր մերկացաւ նա, զգեցաւ Գէեզի՝ աշակերտ Եղիսէի։ Այսպէս եւ հեթանոսք մերկացան զմեղս եւ զանհաւատութիւն ի ջուրս աւազանին, եւ զնոյն զգեցան աշակերտքն Մովսէսի, արդ՝ ըստ որում առ մարգարէսն տպացաւ խորհուրդ ստարանալոյն որդւոցն Իսրայելի եւ հաւատոցն հեթանոսաց ի

Digitized by Google

որբեւարիներ կային Իսրայէլի մէջ, եւ երբ երկինք գոց-
ուեցաւ երեք տարի եւ վեց ամիս, մեծ սով եղաւ բոլոր
երկրին մէջ։ 26 Եւ անոնցմէ ոչ մէկուն Եղիա ղրկուեցաւ,
հապա միայն Սիդոնացիներու Սարեփթայ քաղաքին մէջ
որբեւարի կնկան մը։ 27 Եւ շատ բորոտներ կային Իսրա-
յէլի մէջ Եղիսէ մարգարէի ատեն եւ անոնցմէ մէկը չսըր-
բուեցաւ, հապա միայն Ասորի Նէեմանը»։ 28 Եւ ժողովըր-
դանոցին մէջ ամէնքն ալ բարկութեամբ լցուեցան, երբ
այս խօսքերը կը լսէին։ 29 Եւ ելլելով զանի քաղաքէն
դուրս հանեցին, եւ բերին զանի մինչեւ լերան ծայրը,
որուն վրայ անոնց քաղաքը շինուած էր, զանի գահավէժ
ընելու։ 30 Եւ ան անոնց մէջէն անցնելով կ'երթար։
*31 Եւ իջաւ Գալիլեացիներու Կափառնայում քաղաքը,
եւ շաբաթ օրերը անոնց կը սորվեցնէր։ 32 Եւ անոր
վարդապետութեանը վրայ կը զարմանային, որովհետեւ
անոր խօսքը իշխանութեամբ էր։ 33 Եւ ժողովրդանոցին
մէջ մարդ մը կար, որ պիղծ դեւի ոգի ունէր, եւ մեծ
ձայնով պոռաց 34 ու կ'ըսէ. «Թող տուր. մեր եւ քու մէջդ
ի՞նչ կայ, Նազովրեցի Յիսուս, մեզի կորսնցնելո՞ւ եկար.
քեզ գիտենք, ո՞վ ես, Աստուծոյ Սուրբը»։ 35 Յիսուս ա-
նոր սաստեց ու կ'ըսէ. «Պապանձէ ու ատորմէ ել»։ դեւը
զանի հոն մէջտեղը գետինը զարկաւ ու անորմէ ելաւ,
եւ անոր չվնասեց։ 36 Եւ ամէնքն ալ զարմացան, իրա-
րու հետ կը խօսէին ու կ'ըսէին, «Այս ի՞նչ խօսք է, իշ-
խանութեամբ եւ զօրութեամբ կը սաստէ պիղծ ոգինե-
րուն ու կ'ելլեն»։ 37 Եւ անոր վրայով համբաւ կը տա-
րածուէր չրջակայ գաւառին ամէն կողմերը։
*38 Եւ ան ժողովրդանոցէն ելլելով, Սիմոնի տունը
մտաւ։ 39 Սիմոնի զօքանչը սաստիկ ջերմով կը տառա-

ձեռն այրւոյն, որ զԵղիա ընկալաւ, եւ ի ձեռն Նէեմայ Ասորւոյ, այսպէս եւ առ Տէրամբն մերով յայտնի ցուցաւ օրինակ փրկութեանն հեթանոսաց՝ Հարիւրապետաւն եւ Քանանացւոյն։ Վասն որոյ ասաց Տէր. «Եկեսցեն յամենայն ծագաց երկրի, եւ բազմեսցին ընդ Աբրահամու, եւ որդիքն արքայութեան ելցեն ի խաւարն արտաքին»։ (Մատթ. Ը. 11)։

31-37. Բժշկութիւն դիւահարին (Մարկ. Ա. 21-28)։

38-42. Բժշկութիւն զօքանչին Պետրոսի և ուրիշներուն (Մատթ. Ը. 14-17։ Մարկ. Ա. 29-34)։

Digitized by Google

պէր, անոր աղաչեցին անոր համար։ 40 Անոր եկաւ,
ջերմին սաստեց, եւ զանի թողուց. եւ իսկոյն ելաւ եւ
անոնց կը ծառայէր։
41 Եւ արեւուն մարը մտնելու ատենը, ամէնքն ալ
որ տեսակ տեսակ ցաւերով հիւանդներ ունէին, զանոնք
անոր կը բերէին։ Եւ ան անոնց ամէն մէկուն վրայ ձեռք
կը դնէր ու զանոնք կը բժշկէր։ 42 Դեւերը շատերէն
կ'ելլէին, կը պոռային ու կ'ըսէին թէ «Աստուծոյ որդին
դուն ես». եւ ան կը սաստէր եւ թող չէր տար անոնց
խօսիլ, որովհետեւ գիտէին զանի թէ Քրիստոսն է։
*43 Եւ երբ ցերեկ եղաւ, անապատ տեղ մը ելաւ գնաց,
եւ ժողովուրդները զանի կը փնտռէին, մինչեւ անոր ե-
կան եւ զանի կ'արգիլէին որ անոնցմէ չերթայ։ 44 Եւ
ան կ'ըսէ անոնց, «Ուրիշ քաղաքներու ալ պէտք է ինծի
Աստուծոյ արքայութիւնը քարոզել, որովհետեւ անոր
համար ղրկուեցայ»։ 45 Եւ Գալիլեացիներու ժողովրդա-
նոցներուն մէջ կը քարոզէր։

ԳԼՈՒԽ Ե.

*1 Եւ եղաւ որ երբ ժողովուրդը անոր բոլորտիքը
դիզուեցաւ Աստուծոյ խօսքը լսելու համար, ինքն ալ
Գեննեսարեթի ծովակին քով կը կենար։ 2 Եւ տեսաւ
երկու նաւեր, որ կը կենային ծովակին քով, եւ ձկնորսա-
ներն անոնցմէ ելլելով՝ գործիքները կը լուային։ 3 Ան
այն նաւերէն մէկուն մէջ մտաւ, որ Սիմոնինն էր, եւ ա-
նոր աղաչեց որ քիչ մը ցամաքէն դէպ ի ներս տանի.
նստեցաւ եւ այն նաւէն ժողովուրդներուն կը սորվեցնէր։
4 Եւ երբ այն խօսքերէն լռեց, կ'ըսէ Սիմոնին. «Նա-
ւը խորունկը տար եւ ձեր գործիքները ձգեցէք որսի հա-
մար»։ 5 Պատասխան տուաւ Սիմոն ու կ'ըսէ անոր.

43-45. Յիսուս կը քարոզէ ի Գալիլեա (Մատթ. Դ. 23-25։ Մարկ. Ա. 35-39)։

1-12. Կոչումն Պետրոսի և Զեբեդեան որդւոց և հրաշալի որս ձկանց (Մատթ. Դ. 18-22։ Մարկ. Ա. 16-20)։

Digitized by Google

«Վարդապետ, բոլոր գիշերս աշխատեցանք եւ բան մը
չբռնեցինք, բայց այդ խօսքիդ համար ձգենք գործիքնե-
րը»։ 6 Այս երբ ըրին, ձուկերու շատ բազմութիւն մը
ներսը փակեցին, անանկ որ անոնց ուռկաններըկը պա-
տռտուէին։ 7 Եւ միւս նաւին մէջ եղող իրենց ընկե-
կիցներուն աչք կ'ընէին որ գան օգնեն իրենց, եւ եկան,
եւ երկու նաւերն ալ լցուեցան, անանկ որ ընկղմելու մօտ
էին։ 8 Սիմոն Պետրոս երբ տեսաւ, Յիսուսի ծունկերուն
ինկաւ ու կ'ըսէ. «Ինէ մէկդի գնա, ով Տէր, որովհետեւ
ես մեղաւոր մարդ եմ»։ 9 Վասն զի ձուկերու որսին հա-
մար որ բռնեցին, վախը պատեց զանի եւ ամէնքն ալ որոնք
անոր հետ էին։ 10 Նոյնպէս Զեբեդէոսի որդիներն ալ
Յակոբոսն ու Յովհաննէսը, որոնք Սիմոնի ընկերակից էին։
Եւ Յիսուս կ'ըսէ Սիմոնին. «Մի՛ վախնար, ասկէ ետքը
մարդերը դէպ ի կեանք պիտի որսաս»։ 11 Եւ նաւը ցա-
մաք հանելով՝ ամէն բան թողուցին ու անոր ետեւէն
գացին։

*12 Եւ եղաւ որ անի այն քաղաքներէն մէկուն մէջ
մտաւ, եւ ահա բորոտութեամբ լեցուն մարդ մը երբ Յի-
սուսը տեսաւ, երեսի վրայ իյնալով անոր աղաչեց ու կ'ը-
սէ. «Տէր, թէ որ ուզես, կրնաս զիս սրբել»։ 13 Իր
ձեռքը երկնցուց, անոր հպեցաւ ու կ'ըսէ. «Կ'ուզեմ. սըր-
բուէ»։ եւ իսկոյն բորոտութիւնն անորմէ գնաց։ 14 Եւ
ան անոր պատուիրեց մէկու մը չըսել, բայց թէ «Գնա,
քու անձը քահանային ցուցուր, եւ տուր քու մաքրու-
թեանդ համար այն ընծան, ինչպէս որ Մովսէս հրամայեց
անոնց վկայութեանը համար»։ 15 Եւ անոր վրայով խօս-
քը աւելի կը տարածուէր. եւ շատ ժողովուրդներ կը
ժողվուէին մտիկ ընելու եւ իրենց հիւանդութիւններէն
բժշկուելու համար։ 16 Եւ ան անապատ տեղեր կը քաշ-
ուէր եւ աղօթքի կը կենար։

*17 Եւ եղաւ որ այն օրերէն մէկ օր մը ինք կը սոր-
վեցնէր, Փարիսեցիներն ու օրէնքի վարդապետները կը
նստէին, որ ժողվուած էին Գալիլեացիներու եւ Հրէաս-

12-16. Բժշկութիւն բորոտի (Մատթ. Ը. 2-4։ Մարկ. Ա. 40-45)։

17-26. Բժշկութիւն անդամալուծին ի Կափառնայում (Մատթ. Թ. 2-8։ Մարկ. Բ. 1-12)։

Digitized by Google

տանի եւ Երուսաղեմի բոլոր քաղաքներէն. եւ Տէրոջ
զօրութիւնը կար զանոնք բժշկելու համար։ 18 Եւ ահա
մարդիկներ մահիճով մարդ մը կը բերէին որ անդամալոյծ
էր, եւ կ'ուզէին զանի ներս մտցնել ու անոր առջեւը
դնել։ 19 Եւ երբ ճամբայ չէին գտներ թէ ուրկէ զանի
ներս մտցնեն ամբոխին համար, տանիքն ելան եւ առաս-
տաղէն զանի կախեցին, եւ մահիճով մէկտեղ մէջտեղը
Յիսուսի առջեւ զանի իջեցուցին։ 20 Եւ անոնց հաւատ-
քը տեսնելով՝ կ'ըսէ անոր. «Ով մարդ, քու մեղքերդ քեզի
թողուած ըլլան»։ 21 Դպիրներն եւ Փարիսեցիները սկսան
խորհիլ ու կ'ըսեն. «Աս ո՞վ է որ հայհոյութիւններ կը
խօսի. ո՞վ կրնայ մեղքերը թողուլ, բայց միայն Աստ-
ուած»։ 22 Երբ Յիսուս անոնց խորհուրդները գիտցաւ,
պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. 23 «Ձեր սրտե-
րուն մէջ ի՞նչ կը խորհիք. ո՞րը դիւրին է, ըսել. «Քու
մեղքերդ քեզի թողուա՞ծ ըլլան», թէ ըսել. «Ել եւ
գնա։ 24 Բայց որպէս զի գիտնաք թէ Որդի մարդոյ
իշխանութիւն ունի երկրի վրայ մեղքերը թողուլ», կ'ըսէ
անդամալոյծին. «Քեզ կ'ըսեմ, ել. քու մահիճդ առ ու
տունդ գնա»։ 25 Եւ շուտ մը ելլելով ամենուն առջեւ,
վրան առաւ, որուն վրայ դրուած էր. իր տունը գնաց,
եւ զԱստուած կը փառաւորէր։ 26 Ամէնքն ալ զարմա-
ցան, եւ զԱստուած կը փառաւորէին. վախով լցուեցան
ու կ'ըսեն թէ «Այսօր նոր նշան տեսանք»։

*27 Անկէ ետքը ելաւ հոնկէ եւ մաքսաւոր մը տեսաւ,
որուն անունը Ղեւի էր, որ մաքսաւորութեան մէջ կը
նստէր. եւ կ'ըսէ անոր. «Իմ ետեւէս եկուր»։ 28 Եւ
ամէնը թողլով՝ ելաւ գնաց անոր ետեւէն։ 29 Եւ Ղեւի
իր տանը մէջ անոր մեծ խնջոյք ըրաւ. եւ մաքսաւոր-
ներու եւ ուրիշներու շատ բազմութիւն կար, որոնք ա-
նոնց հետ նստած էին։ 30 Եւ Փարիսեցիներն ու դպիր-
ները կը տրտնջային անոր վրայով անոր աշակերտներուն
ու կ'ըսէին. «Թէ մաքսաւորներուն եւ մեղաւորներուն
հետ կուտէք ու կը խմէք»։ 31 Պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց. «Ողջերուն բժիշկ պէտք չէ, հապա հի-

27-39. Կոչումն Ղեւեայ և խնջոյք նորա (Մատթ. Թ. 9-17։ Մարկ. Բ. 13-22)։

Digitized by Google

ւանդներուն։ 32 Արդարները կանչելու չեկայ, հապա մե-
ղաւորները՝ ապաշխարութեան համար»։ 33 Եւ անոնք
կ՚ըսեն անոր. «Ի՞նչու Յովհաննէսի աշակերտները պա՞հք կը
պահեն միշտ եւ աղօթք կ՚ընեն, նոյնպէս Փարիսեցինե-
րունն ալ. եւ քուկիններդ կ՚ուտեն ու կը խմեն»։ 34 Եւ
ան կ՚ըսէ անոնց. «Միթէ կրնա՞ք հարսնիքի տղաքներուն,
երբ փեսան անոնց հետ է, հրաման տալ որ պահեն։ 35
Օրեր պիտի գան՝ երբ փեսան անոնցմէ պիտի վերցուի,
յետոյ այն օրերուն մէջ պիտի պահեն»։ 36 Անոնց մէկ առակ
ալ ըսաւ թէ «Մէկը չձգեր նոր լաթէն կտոր հինցած լա-
թի վրայ. ապա թէ ոչ՝ նորն ալ պատռած կ՚ըլլայ, եւ հին-
ցածին հետ չմիաբանիր այն նորը։ 37 Եւ մէկը չձգեր նոր
գինին հին տիկերու մէջ. ապա թէ ոչ՝ նոր գինին կը
պայթեցնէ հին տիկերը, ինք կը թափի ու տիկերը կը
կորսուին։ 38 Հապա նոր գինին նոր տիկերու մէջ ձգե-
ւելու է, եւ երկուքն ալ կը պահուին։ 39 Եւ մէկը
չխմեր հինը եւ նորը ուզէ, վասն զի կ՚ըսէ թէ «Հինը
աւելի անուշ է»։

ԳԼՈՒԽ Զ.

*1 Եւ եղաւ որ երկրորդ առաջին շաբաթ օրը ար-
տերու մէջէն կ՚անցնէր, եւ անոր աշակերտները հասկ
կը փրցնէին, ափի մէջ կը շփէին ու կ՚ուտէին։ 2 Եւ
Փարիսեցիներէն ոմանք կ՚ըսեն անոնց. «Ի՞նչ կ՚ընէք, որ
շաբաթ օրը ընել օրէնք չէ»։ 3 Պատասխան տուաւ Յի-
սուս անոնց եւ կ՚ըսէ. «Չէ՞ք կարդացած, ինչ որ Դաւիթ
ըրաւ, երբ ինք եւ անոր հետ եղողներն անօթեցան։ 4
Ի՞նչպէս մտաւ Աստուծոյ տունը, եւ Առաջաւորութեան
հացը կերաւ՝ եւ տուաւ անոնց ալ որոնք իրեն հետ էին.
որ օրէնք չէր մէկու մը ուտել, բայց միայն քահանայա-
պետներուն»։ 5 Եւ կ՚ըսէ անոնց. «Որդի Մարդոյ շաբա-
թին ալ Տէրն է»։

---

1. Հրեայք կը համրէին շաբաթներն իրենց երեք մեծ տօներուն իւ-
րաքանչիւրէն, այսինքն առաջին առաջին, երկրորդ առաջին և երրորդ
առաջին։ Այս երկրորդ առաջինն էր առաջինն յետ Պենտէկոստէի։

1-5. Աշակերտք հասկ կը կորզեն (Մատթ. ԺԲ. 1-8։ Մարկ. Բ. 23-27)։

Digitized by Google

*6 Եւ եղաւ որ ան միւս շաբաթ օրը ժողովրդարանոցին
մէջ մտաւ սովրեցնելու. եւ հոն մարդ մը կար եւ իր աջ
ձեռքը գօսացած էր։ 7 Եւ դպիրներն ու Փարիսեցիները
կ'սպասէին թէ շաբաթ օրը պիտի բժշկէ՞, որպէս զի ա-
նոր վրայով չարախօսութիւն գտնեն։ 8 Եւ անոնց խոր-
հուրդները գիտէր. կ'ըսէ մարդուն՝ որուն ձեռքը չորցած
էր. «Ել, մէջտեղը կեցիր». եւ ան ելլելով կեցաւ։ 9 Յի-
սուս կ'ըսէ անոնց. «Ձեզի բան մը պիտի հարցնեմ.
«Շաբաթ օրը ի՞նչ արժան է. բարի բա՞ն ընել թէ չար գոր-
ծել, ոգի մը ապրեցնե՞լ թէ կորսնցնել»։ 10 Եւ բոլորտիքն
ամենուն վրայ զայրագին նայելով կ'ըսէ անոր. «Ձեռքդ
երկնցուր»։ Եւ երկնցուց, եւ անոր ձեռքը հաստատ-
ուեցաւ միւսին պէս։ 11 Անոնք յիմարութեամբ լցուեցան,
եւ իրարու հետ կը խօսէին թէ Յիսուսի ինչ ընեն։
*12 Եւ եղաւ որ այն օրերը լեռը ելաւ աղօթքի կե-
նալու, եւ բոլոր գիշերը Աստուծոյ աղօթք ընելով կ'ան-
ցընէր։ 13 Եւ երբ առաւօտ եղաւ, իր աշակերտները
կանչեց, եւ անոնցմէ տասներկուք ընտրեց, որոնք ա-
ռաքեալներ անուանեց։ 14 Սիմոնը՝ որ Պետրոս ալ ան-
ուանեց եւ անոր եղբայրը Անդրէասը, Յակոբոսն ու Յով-
հաննէսը, եւ Փիլիպպոսը, Բարթողիմէոսը, 15 Եւ Մատ-
թէոսը, Թովմասը, եւ Ալփեայ Յակոբոսը, Նախանձա-
յոյզ ըսուած Սիմոնը, 16 Եւ Յակոբի Յուդան, եւ Սկա-
րիովտացի Յուդան՝ որ մատնիչ ալ եղաւ։ 17 Եւ անոնց
հետ մէկտեղ տափարակ տեղ մը իջաւ. եւ կար անոր
աշակերտներուն ժողովն ու ժողովրդեան շատ բազմու-
թիւն բոլոր Հրէաստանէն ու Երուսաղեմէն, եւ այն
կողմէն, եւ Տիւրոսի ու Սիդոնի ծովեզերքէն, 18 որոնք
եկան անորմէ լսելու եւ իրենց հիւանդութեններէն բժշկուե-
լու, ու պիղծ ոգիներէն նեղուողները կը բժշկուէին։ 19
Եւ բոլոր ժողովուրդը կ'ուզէր անոր մօտենալ, որովհետեւ
շատ զօրութիւն կ'ելլէր անորմէ եւ ամէնքն ալ կը բժշկէր։
*20 Եւ ան իր աչքերը դէպի աշակերտներուն վերցուց

6-11. Բժշկութիւն գօսացելոյն (Մատթ. ԺԲ. 9-14։ Մարկ. Գ. 1-6)։
12-19. Ընտրութիւն Առաքելոց (Մատթ. Ժ. 1-4։ Մարկ. Գ. 13-19).
20-49. Լերան քարոզը (Մատթ. Ե. և Է.)։
24-26. Այս չորս վայերն են այնպիսիներու համար, որք իրենց հա-

Digitized by Google

ու կ'ըսէ․ «Հոգիով աղքատներուդ երանի, որովհետեւ
Աստուծոյ արքայութիւնը ձերն է։ 21 Երանի որ հիմա
անօթեցած են, որովհետեւ պիտի կշտանան։ Երանի որ
հիմա կուլան, որովհետեւ պիտի ուրախանան։ 22 Երանի
է ձեզի, երբ մարդիկ ձեզ ատեն, երբ ձեզ մերժեն ու
նախատեն, եւ ձեր վրայով չար անուն հանեն մարդոյ
Որդիին համար։ 23 Այն օրը ուրախ եղէք եւ ցնծացէք,
որովհետեւ ահա ձեր վարձքը երկնքի մէջ շատ է․ այդ
կերպով իրենց հայրերը մարգարէներուն կ'ընէին. *24 Բայց
վա՜յ ձեզի, հարուստներուդ, որ ձեր մխիթարութիւնն ըն-
դունեցիք, վա՜յ ձեզի, որ հիմա կշտացած էք, որովհե-
տեւ պիտի անօթենաք. 25 վա՜յ ձեզի, որ հիմա կ'ուրա-
խանաք, որովհետեւ պիտի տրտմիք եւ պիտի լայք։ 26
Վա՜յ ձեզի, երբ բոլոր մարդիկ ձեր վրայով բարի ըսեն,
որովհետեւ անանկ կ'ընէին մարգարէներուն անոնց հայ-
րերը։

27 Բայց ձեզի կ'ըսեմ որ կը լսէք․ ձեր թշնամիները
սիրեցէք, ձեր ատելիներուն բարի ըրէք։ 28 Ձեզ անի-
ծողները օրհնեցէք, ձեզ նեղողներուն համար աղօթք
ըրէք։ 29 Ով որ քու ծնօտիդ կը զարնէ, միւսն ալ ա-
նոր մօտեցուր․ եւ ով որ քենէ քու բաճկոնդ կը հանէ,
քու շապիկդ ալ անորմէ մի՛ արգիլեր։ 30 Ամեն անոնց
որ քենէ կ'ուզէ, տուր, եւ ինչ որ կը հանէ մէկը քենէ,
մի՛ ուզեր։ 31 Եւ ինչպէս որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի
ընեն, դուք ալ անոնց այնպէս ըրէք։ 32 Թէ որ դուք ձեր
սիրելիները սիրէք, ձեզի ի՞նչ շնորհք կայ, որովհետեւ
մեղաւորներն ալ իրենց սիրելիները կը սիրեն։ 33 Եւ թէ
որ ձեր բարերարներուն բարիք ընէք, ձեզի ի՞նչ շնորհք
կայ, վասն զի մեղաւորներն ալ նոյնը կ'ընեն։ 34 Եւ թէ
որ փոխ տաք անոնց որոնցմէ յոյս ունիք առնուլ, ձեզի
ի՞նչ շնորհք կայ, որովհետեւ մեղաւորներն ալ մեղաւորնե-
րուն փոխ կու տան, որպէս զի չափովը նորէն առնուն։
35 Բայց ձեր թշնամիները սիրեցէք, եւ ձեզ ատողնե-

րըստութիւնը չեն գործածեր ի բարին, արդարութեան քաղց, փափաք երկնային փառաց չունին, ի նանիր կը զուարճանան և կը սիրեն շողոքորթութիւնը։

36. Քրիստոսի բուն կատարելութիւնն յաշխարհի էր գթ—թե—նը։

Digitized by Google

րուն բարի ըրէք. եւ փոխ տուէք՝ որոնցմէ յոյս չունիք
առնելու. եւ ձեզի շատ վարձք պիտի ըլլայ, եւ Աստու-
ծոյ որդիները պիտի ըլլաք. որովհետեւ ան բարերար է
չարերուն եւ ապաշնորհներուն։ *36 Գթած եղէք, ինչպէս
որ ձեր Հայրը գթած է։
37 Մի՛ դատէք եւ պիտի չդատուիք. մի՛ պատժէք ու
պիտի չպատժուիք, արձակեցէք ու պիտի արձակուիք։
38 Տուէք եւ ձեզի պիտի տրուի. լի ու լի, դէզադէզ,
լիազեղ, աղէկ չափով պիտի տրուի ձեր գոգը. ան չափովն
որով դուք կը չափէք, ձեզի պիտի չափուի»։
*39 Անոնց մէկ առակ ալ ըսաւ. «Միթէ կրնա՞յ կոյր
կոյրի առաջնորդել, չէ՞ որ երկուքն ալ՝ փոսը կ'իյնան։
40 Աշակերտն իր վարդապետէն վեր չէ։ Ամենէն կատար-
եալը թող իր վարդապետին պէս ըլլայ։
41 Քու եղբօրդ աչքի շիւղը ի՞նչու կը տեսնես, եւ
քու աչքիդ գերանը չես նշմարեր։ 42 Կամ ի՞նչպէս կըր-
նաս ըսել քու եղբօրդ. «Եղբայր, թող տուր որ հանեմ
քու աչքէդ շիւղը», եւ դուն քու աչքիդ գերանը չես
տեսնե՛ր. կեղծաւոր, առաջ քու աչքէդ գերանը հանէ, եւ
յետոյ նայէ քու եղբօրդ աչքէն շիւղը հանել։ 43 Որովհե-
տեւ չկայ բարի ծառ՝ որ չար պտուղ բերէ, եւ ոչ ալ
չար ծառ՝ որ բարի պտուղ բերէ։ 44 Վասն զի ամէն մէկ
ծառ իր պտուղէն կը ճանչցուի. որովհետեւ փուշերէն թուզ
չեն քաղեր ոչ ալ մորենիէն խաղող կը կթեն։ **45 Բարի
մարդը իր սրտի բարի գանձէն բարի կը բղխէ, եւ չար
մարդը չարէն չար կը բղխէ. վասն զի սրտին աւելցու-
քէն անոր բերանը կը խօսի։
46 Ի՞նչու զիս Տէր, Տէր կը կանչէք եւ ինչ որ կ'ըսեմ
չէք ըներ։ 47 Այն ամէնն որ ինծի կուգայ, ու իմ խօս-
քերս կը լսէ եւ զանոնք կ'ընէ, ցուցնեմ ձեզի թէ որո՞ւ
նման է։ 48 Նման է մարդու մը, որ տուն կը շինէ, որ
փորեց ու խորացուց, եւ հիմը քարի վրայ դրաւ. հեղեղնե-
րուն բարձրանալու ատեն գետը տունին զարկաւ, եւ չը
կրցաւ զանի շարժել, ինչո՞ւ որ հիմը քարի վրայ հաս-
տատուած էր։ 49 Բայց ան որ կը լսէ իմ խօսքերս ու

39. (Մատթ. ԺԵ. 14)։
45. (Մատթ. ԺԲ. 35)։

Digitized by Google

չընէր, նման է այն մարդուն, որ տուն կը շինէ հողին
վրայ առանց հիմի, զոր գետը զարկաւ. եւ իսկոյն իյ-
նալ, եւ այն տան կործանումը մեծ եղաւ»։

ԳԼՈՒԽ Է.

*1 Եւ երբ իր ամէն խօսքերը լմնցուց ժողովրդե-
եան ականջին, Կափառնայում մտաւ։ 2 Հարիւրապետի
մը ծառայ խիստ հիւանդանալով մեռնելու մօտ էր, որ
էր անոր սիրելի։ 3 Երբ Յիսուսին վրայով լսեց, Հրեայ-
ներէն ծերեր ղրկեց, անոր կ՚աղաչէր որ գայ, իր ծառան
բժշկէ։ 4 Եւ անոնք Յիսուսի գալով անոր շատ կ՚աղա-
չէին եւ կ՚ըսէին թէ «Արժանի է, որուն այս շնորհքը
ընես։ 5 Որովհետեւ մեր ազգը կը սիրէ, եւ ժողովրդա-
նոցը ան մեզի շինեց»։ 6 Եւ Յիսուս անոնց հետ գնաց,
երբ տունէն քիչ հեռու էր, հարիւրապետը բարեկամներ
ղրկեց անոր ու կ՚ըսէ. «Տէր, մի՛ յոգնիր, որովհետեւ
արժանի չեմ թէ որ իմ յարկիս տակ մտնես։ 7 Անոր հա-
մար իմ անձս ալ քեզի գալու արժանի չսեպեցի. հապա
ըսէ խօսքով եւ իմ այս ծառաս թող բժշկուի։ 8 Ինչու
որ ես ալ մարդ մը եմ իշխանութեան տակ դրուած. իմ
հրամանիս տակ զինուորներ ունիմ, եւ ըսեմ ասոր, «Գնա».
եւ կ՚երթայ. եւ ուրիշին թէ «Եկուր». եւ կուգայ. եւ իմ
ծառայիս թէ «Այս ըրէ». եւ կ՚ընէ։ 9 Եւ երբ Յիսուս զայս
լսեց, զարմացաւ, ժողովրդեան դարձաւ, որոնք անոր ե-
տեւէն կ՚երթային ու կ՚ըսէ. «Ձեզի ճշմարիտ կ՚ըսեմ թէ
Իսրայելի մէջ այսչափ հաւատք չգտայ»։ 10 Եւ պատ-
գամաւորները տունէն տուն դարձան, եւ հիւանդ ծառան
բժշկուած գտան։
*11 Եւ եղաւ, վաղուան օրը քաղաք մը կ՚երթար, ո-
րուն անունը Նային էր. անոր հետ իր աշակերտներն ու

1-10. Բժշկութիւն հարիւրապետի ծառային. (Մատթ. Ը. 5-13)։

11. Այս քաղաքը կ՚երթայ, որ այժմ Թէթեւ փոփոխութեամբ կը կոչուի Նէին, և է իբր երեք մղոն հեռի Թափոր լեռնէն, և քսան և հինգ մղոն Կափառնայումէ։ Այժմ գիւղ է և հնութիւնք չկան բաց ի գերեզմաններէ, որք փորուած կան ապառաժներու մէջ։

Digitized by Google

շատ ժողովուրդ կ'երթային։ *12 Երբ քաղաքին դրան մօտե-
ցաւ, եւ ահա մեռել մը կ'ելլէր իր մօրը մէկ հատիկ որդին,
եւ ան որբեւայրի էր. եւ քաղաքին շատ ժողովուրդն անոր
հետ էր։ *13 Երբ Տէրը զանի տեսաւ՝ գթաց անոր ու
կ'ըսէ. «Մի լար»։ *14 Եւ մօտենալով դագաղին դպչեցաւ.
եւ որոնք վերուցած կը տանէին՝ կեցան. եւ կ'ըսէ. «Պա-
տանի դու, քեզի կ'ըսեմ, ել»։ *15 Ելաւ եւ մեռելը նըս-
տեցաւ եւ սկսաւ խօսիլ. եւ զանի իր մօրը տուաւ։ *16
Եւ ամէնն ալ վախցան, եւ զԱստուած կը փառաւորէին

---

12. Յիսուս երբ քաղաքին դրանը կը մօտենայ, կը տեսնէ որ մեռել մը կը տարուի, որ մէկ հատիկն էր իւր որբեւայրի մօրը։ Կ'երեւի թէ այս կինն էր ազնուական, վասն զի յուղարկաւորութեան հանդէսին մեծ բազմութիւն կար։

13. Յիսուս որ միշտ ցաւակից է տրտմելոց, կը գթայ այդ կնկան. կարծելու չէ թէ նա հրաշքներ կ'ընէր հաստատելու համար միայն իւր աստուածային փառքը, այլ կ'ընէր նաեւ մարդոց թշուառութենէն ի գութ շարժելով։

14. Յիսուս այդ կնկան ըսելէ յետոյ «Մի լար». դագաղին կը դպչի։ Դագաղի դպչիլն էր պիղծ գործ, ըստ հրէական օրինաց, ուստի աղօտ յոյս մը ծագեցաւ յուղարկաւորաց սրտին մէջ թէ նոր հրաշքով մը, մեծագոյն հրաշքով, Յիսուս պիտի հաստատէր թէ ինքն է նոյն իսկ Մեսիայն։ Դագաղակիրները կանգ առին և նոքա և բոլոր ժողովուրդը սքանչացմամբ և ահիւ լսեցին Յիսուսի սա ձայնը, «Ո՛վ պատանի, քեզի կ'ըսեմ, ելիր»։

15. Եւ ահա մեռելն իսկոյն յարութիւն կ'առնու։ Այսպէս տէր Յիսուս վերջին դատաստանի օրն մեռելոց յարութիւն պիտի տայ։ Հին մարգարէներէն Եղիա և Եղիսէ եւս մեռել յարուցին, այլ սակայն աղօթքով և ճիգով (Գ. Թագ. ԺԷ. 17-24։ Դ. Թագ. Դ. 8-38)։ Բայց Յիսուս իշխանութեամբ կը հրամայէր և կ'ընէր այնպէս, որպէս թէ հասարակ գործ մը կ'ընէր։

16. Բոլոր ժողովուրդը զարմացաւ և փառաւորեց զԱստուած, հաւատալով թէ այլ եւս հասած է Մեսիայի գալստեան ժամանակը կամ թէ նոյն իսկ Յիսուս է ճշմարիտ Մեսիայն։ Զարմանալու պէտք չէ թէ ժողովուրդն ինչու իսկոյն այսքան մխիթարուեցաւ, վասն զի տարիներէ ի վեր հրաշագործ մարգարէի ձայն լսուած չէր Սուրբ-Երկրին մէջ, այժմ մարգարէ մը կը տեսնէր, որ կը փայլեցնէր իւր անձին վրայ այն ամէն յատկութիւններ, զորս Մեսիայն ըստ գուշակութեանց բոլոր մարգարէից՝ պիտի ունենար։

Digitized by Google

եւ կ՚ըսէին թէ «Մեծ մարգարէ մը մեր մէջ ելած է».
եւ թէ «Աստուած իր ժողովրդեան բարութեանը համար
այցելեց»։ *17 Եւ անոր համար այս համբաւը բոլոր Հրէ-
աստանի եւ այն երկրին բոլոր կողմերը տարածուեցաւ։
*18 Եւ պատմեցին Յովհաննէսին իր աշակերտներն
այս ամենուն համար։ 19 Եւ Յովհաննէս իր աշակերտներէն
երկուքը, Տէրոջ ղրկեց ու կ՚ըսէ. «Դո՞ւն ես որ պիտի
գաս, թէ ուրիշին ակնկալենք»։ 20 Եւ այն մարդերը ա-
նոր գալով կ՚ըսեն. «Յովհաննէս մկրտիչ մեզ քեզի ղը-
կեց ու կ՚ըսէ. «Դո՞ւն ես որ պիտի գաս, թէ ուրիշին
ակնկալենք»։ 21 Եւ այն ժամուն հիւանդութիւններէ, եւ
ցաւերէ եւ չար ոգիներէ նեղուած շատեր բժշկեց եւ
շատ կոյրերու տեսնել շնորհեց։ 22 Պատասխան տուաւ
անոնց ու կ՚ըսէ. «Գացէք, Յովհաննէսին պատմեցէք ինչ
որ դուք տեսաք եւ լսեցիք, թէ կոյրեր կը տեսնեն, եւ
կաղեր կը քալեն, բորոտներ կը սրբուին, խուլեր կը լսեն,
մեռելներ յարութիւն կ՚առնուն, աղքատներ կ՚աւետա-
րանուին։ 23 Եւ երանի որ իմ վրայ չգայթակղիր»։ 24
Եւ երբ պատգամաւորները Յովհաննէսին գացին, ժողո-
վըրդեան սկսաւ խօսիլ Յովհաննէսին համար. «Ի՞նչ տես-
նելու համար անապատ ելաք. հովէն շարժուող եղէ՞գը։
25 Հապա ի՞նչ տեսնելու ելաք, փափուկ հագուստներով
զարդարուած մա՞րդ. ահա որոնք փառաւոր հագուստնե-
րով են եւ հեշտութեան մէջ, պալատներու մէջ են։ 26
Բայց ի՞նչ տեսնելու ելաք. մարգարէ՞. այո, կ՚ըսեմ ձեզի,
մարգարէէ ա՛լ աւելի մարգարէ։ 27 Որովհետեւ աս է,
որուն համար գրուած է թէ «Ահա իմ հրեշտակս քու առ-
ջեւէդ կը ղրկեմ, որ քու ճամբադ քու առջեւդ շտկէ»։
28 Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի «Կիներու ծնունդներուն մէջ
Յովհաննէսէն աւելի մեծ մարգարէ մէկը չկայ, բայց
Աստուծոյ արքայութեանը մէջ փոքրիկն անորմէ մեծ է»։
29 Եւ բոլոր ժողովուրդն ու մաքսաւորներն ալ երբ լսե-
ցին, զԱստուած արդարացուցին. որովհետեւ Յովհաննէսի

17. Յիսուսի համբաւն այս հրաշքով՝ ալ աւելի տարածուեցաւ բովանդակ Հրէաստանի մէջ և հասաւ մինչև Յովհաննէս մկրտչի, որ յայնժամ բանտարկուած էր։

18-35. Պատգամաւորք Յովհաննէս մկրտչի (Մատթ. ԺԱ. 2-19)։

Digitized by Google

29
մկրտութեամբ մկրտուեցան։ 30 Իսկ Փարիսեցիները ու
օրինականները իրենց անձերնուն Աստուծոյ խորհուրդը ա-
նարգեցին, վասնզի անորմէ չմկրտուեցան։ 31 «Ուրեմն
որո՞ւ նմանցնեմ այս ազգի մարդիկը, եւ որո՞ւ նմանա-
ներ են։ 32 Մանկտիներու նման են, որոնք հրապարակ-
ները կը նստին, եւ իրար կը կանչեն ու կ՚ըսեն. «Ձեզի
փողեր հնչեցինք ու չխաղացիք. ողբացինք ու չլացիք»։
33 Յովհաննէս մկրտիչ եկաւ, չէր ուտեր եւ չէր խմեր,
եւ կ՚ըսէիք. «Անոր մէջ դեւ կայ»։ 34 Որդի մարդոյ ե-
կաւ, կ՚ուտէ ու կը խմէ, եւ կ՚ըսէք. «Ահա ուտող եւ
խմող մարդ, մաքսաւորներու եւ մեղաւորներու բարե-
կամ»։ 35 Եւ իրենց որդիներէն իմաստութիւնն արդա-
րացաւ»։

*36 Փարիսեցիներէն մէկը անոր կ՚աղաչէր, որ անոր
հետ ճաշ ուտէ. եւ Փարիսեցիին տունը մտնելով նստե-
ցաւ։ 37 Եւ քաղաքին մէջ մեղաւոր կին մը կար, երբ
իմացաւ թէ Փարիսեցիին տունը նստած է, ազնիւ իւղի
շիշ մը բերելով։ *38 անոր ետին ոտքի կը կենար, կ՚ու-
լար, եւ արցունքներովը սկսաւ անոր ոտքերը թրջել,
եւ իր գլխին մազերով կը սրբէր, եւ անոր ոտքերը
կը համբուրէր եւ իւղով կ՚օծէր։ *39 Եւ զանի հրաւիրող
Փարիսեցին տեսնելով իր մտքին մէջէն կ՚ըսէր. «Թէ որ
աս մարգարէ մէկն էր, պիտի գիտնար թէ ով եւ ինչ-
պիսի կին մը իրեն կը մօտենայ, որովհետեւ մեղաւոր է»։

36. Այս փարիսեցւոյն անունն էր Սիմոն։

37. Այս կին չէր այն կին, որ զՅիսուս օծեց ի Բեթանիա (Մատթ. ԻԶ. 6-13։ Մարկ. ԺԴ. 3-8։ Յովհ. ԺԲ. 2-9)։ Կը կարծուի թէ էր սա Մարիամ Մագդաղենացի։

38. Հրեայք սեղանի առեն չէին նստեր, այլ կ՚ընկողմնէին, ձախ արմուկով բարձի կռթնելով և իրենց ոտներն երկարելով, ուստի այս կին կըրնար մօտենալ Յիսուսի ոտներուն, զորս և լուալ արցունքով և սրբել մազերովն, որք փառք ու պսակ են կիներուն, եւ համբուրել շրթներովն որովք մեղանչած էր յաճախ, եւ օծել ազնիւ իւղով որ էր նշանակ իւր ջերմաջերմ սիրոյն եւ խորին յարգանացն առ Յիսուս։

39. Փարիսեցին կը գայթակղի, բայց, և միշտ չեն եղած այնպիսիներ, որք արցունքն, ապաշխարող սիրտն անտեսելով՝ կը շարունակեն իրենց գայթակղութիւնը։

Digitized by Google

*40 Յիսուս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոր. «Սիմոն,
քեզի բան մը ունիմ ըսելու». Եւ ան կ'ըսէ. «Ըսէ՛, Վար-
դապետ». Եւ կ'ըսէ. 41 «Փոխ տուող մը երկու պար-
տապաններ ունէր. մէկը հինգ հարիւր դահեկան պարտք
ունէր, ու միւսը՝ յիսուն։ 42 Եւ երբ անոնք չէին կըր-
նար վճարել, երկուքին ալ շնորհեց. հիմա ըսէ. ո՞վ ա-
ւելի զանիկա պիտի սիրէ»։ 43 Սիմոն կ'ըսէ. «Ինծի այն-
պէս կ'երեւի թէ անոր որ շատ շնորհեց». Եւ ան կ'ըսէ
անոր. «Ուղիղ դատեցիր»։ *44 Եւ կնոջ կողմը դառնալով,
Սիմոնին կ'ըսէ. «Այս կինը կը տեսնե՞ս, քու տունդ
մտայ, իմ ոտքերուս ջուր չտուիր, բայց աս իր արցունք-
ներով իմ ոտքերս թրջեց, եւ իր մազերովը սրբեց։ 45
Դուն ինծի համբոյր մը չտուիր; աս անկէ հոս մտնելէս
իվեր իմ ոտներս համբուրելէ չդադրեցաւ։ 46 Իմ գլուխս
իւղով չօծեցիր, աս անուշ իւղով օծեց։ 47 Անոր համար
քեզի կ'ըսեմ. «Անոր թող թողուած ըլլան, որովհետեւ
շատ սիրեց. վասն զի որուն՝ շատ թողուի, շատ կը սիրէ.
Եւ որուն՝ քիչ՝ քիչ»։ *48 Եւ կ'ըսէ անոր. «Քու մեղքերդ
քեզի ներուած թող ըլլան»։ 49 Եւ սկսան որոնք անոր
հետ նստած էին, ըսել իրենց մտքերուն մէջ. «Ո՞վ է
ասիկա, որ մեղքերը կը թողու»։ 50 Եւ ան կ'ըսէ կնոջ.
«Քու հաւատքդ քեզ փրկեց. գնա խաղաղութեամբ»։

ԳԼՈՒԽ Ը.

1 Եւ անկէ ետքը ինք կը պտըտէր քաղաքներն ու
գիւղերը, կը քարոզէր ու կ'աւետարանէր Աստուծոյ ար-

40-43. Յիսուս կը ջախջախէ Փարիսեցւոյն հպարտութիւնն այս առակով, որոյ իմաստն է թէ Աստուած որու շատ ներէ, անորմէ շատ կը սիրուի։ Ո՜վ գերընտիր բարոյական վարդապետութիւն։

44-47. Ոչ թէ այդ տեսակ հիւրասիրական սովորութիւններ կային յայնժամ, այլ թէ Փարիսեցին զՏէրն ընդունած ըլլալուն համար իբր սովորական հիւր, կը կշտամբուի։

48-50 Յիսուս կը ներէ կնոջ, ցոյց տալով թէ նա փրկուեցաւ, զի ունեցաւ հաւատք, և կը գայթակղին սեղանակիցներն, ինչպէս ուրիշ անգամ ևս այս գայթակղութիւն տեղի ունեցաւ (Մատթ. Թ. 2-8)։

Digitized by Google

քայութիւնը . եւ տասն երկուքն անոր հետ էին ։ *2 Եւ
քանի մը կիներ՝ որոնք բժշկուած էին չար ոգիներէ ու
հիւանդութիւններէ , Մարիամ որ Մագդաղենացի կը կոչ-
ուէր , որմէ եօթը դեւ ելած էր ։ *3 Եւ Հերովդէսի հազա-
րապետ՝ Քուզայի կինը Յովհաննա , եւ Շուշան եւ ուրիշ
շատեր, որոնք անոր կը ծառայէին իրենց ստացուածներովը։
*4 Եւ շատ ժողովուրդներ այլ եւ այլ քաղաքներէ անոր
քով գալով հաւաքուած ատեն՝ առակով կ'ըսէ . 5
«Սերմանողը իր հունտերը ցանելու ելաւ , եւ իր
ցանելու ատենը՝ կար որ ճամբուն քով ինկաւ եւ
կոխկռտուեցաւ , եւ երկինքի թռչունները զայն կե-
րան ։ 6 Եւ ուրիշը ապառաժի վրայ ինկաւ . եւ բուս-
նելու ատենը՝ հիւթ չունենալուն չորցաւ ։ 7 Եւ ուրիշը
փուշերուն մէջ ինկաւ , եւ անոր հետ փուշեր բուսնելով
զայն խեղդեցին ։ 8 Եւ ուրիշը աղէկ ու պարարտ երկիր
ինկաւ , եւ բուսնելով հարիւրապատիկ պտուղ բերաւ » ։
Այս երբ խօսեցաւ , կ'ըսէ . « Ով որ լսելու ականջներ
ունի, թող լսէ » ։ 9 Աշակերտներն անոր կը հարցնէին թէ
այն առակը ի՞նչ է ։ 10 Եւ ան կ'ըսէ . «Ձեզի տրուած
է գիտնալ Աստուծոյ արքայութեան խորհուրդները , բայց
ուրիշներուն առակներով . որովհետեւ պիտի տեսնեն եւ
պիտի չտեսնեն , եւ լսեն ու պիտի չիմանան » ։ 11 Առակն
այս ինչ է . հունտը՝ Աստուծոյ խօսքն է ։ 12 Եւ որոնք
ճամբուն քով , անոնք են որ կը լսեն , եւ յետոյ կուգայ
Սատանան, խօսքը անոնց սրտերէն կը հանէ , որ չհաւա-
տան ու ապրին ։ 13 Եւ որոնք ապառաժին վրայ , որոնք
երբ կը լսեն , ուրախութեամբ խօսքը կ'ընդունին , եւ
արմատներ չունին , որոնք ժամանակ մը կը հաւատան ,

---

2. Աշակերտներէն զատ Յիսուսի ապաստաւորող կային և կիներ. հրէական սովորութիւն էր կիներուն, մանաւանդ այրի կիներուն օգնել և իրենց ստացուածներէն բաժին հանել քարոզիչ պաշտօնեայներուն ։ Այս կիներէն էին և սոքա, որոց մէջ Մարիամ Մագդաղենացի կը յիշուի յետոյ (Մարկ. ԺԵ. 40։ ԺԶ. 1-9։ Յովհ. Ի. 11-17)։

3. Յովհաննա էր կին Հերովդէսի տան վերակացուին, կը յիշուի յետոյ (ԻԴ. 10)։ Իսկ Շուշան այլուր չյիշուիր, ինչպէս միւս կիները բնաւ չեն յիշուիր յանուանէ ։

4-18. Առակ սերմանացանին (Մատթ. ԺԳ. 1-23։ Մարկ. Դ. 1-25)։

Digitized by Google

եւ փորձութեան ժամանակ կը հեռանան։ 14 Իսկ որոնք
փուշերուն մէջ ինկան, անոնք են՝ որոնք երբ խօսքը կը
լսեն, եւ աշխարհի հոգերով եւ մեծութեամբ եւ ցան-
կութեամբ զբաղած են, կը խեղդուին ու անպտուղ կ'ըլ-
լան։ 15 Իսկ որոնք պարարտ երկրին մէջ, անոնք են, ո-
րոնք աղէկ եւ զուարթագին սրտով խօսքը լսելով կ'ըն-
դունին, եւ համբերութեամբ պտուղ կուտան։

16 Մէկը ճրագ չվառեր. եւ կարասին տակ չպահեր
կամ մահիճին տակ չդներ. հապա աշտանակին վրայ կը
դնէ, որպէս զի մտնողները լոյս տեսնեն։ 17 Ծածուկ
բան մը չկայ, որ յայտնի չըլլայ. ոչ ալ գաղտնի բան,
որ չճանչցուի ու չյայտնուի։ 18 Տեսէք ասկէ ետքը. դուք
որ կը լսէք, ով որ ունի, անոր պիտի տրուի. եւ ով որ
չունի եւ ինչ որ կը կարծուի թէ ունի, անորմէ պիտի
վերցուի»։

*19 Անոր մայրն ու իր եղբայրները եկան, եւ անոր
չէին կրնար հասնիլ բազմութեան համար։ 20 Լուր տըր-
ուեցաւ անոր ու կ'ըսեն. «Քու մայրդ ու եղբայրներդ
դուրսը կը կենան եւ քեզի տեսնել կ'ուզեն։ 21 Եւ կ'ըսէ
անոնց. «Իմ մայրս ու եղբայրներս ասոնք են, որոնք
Աստուծոյ խօսքը կը լսեն եւ կ'ընեն»։

*22 Եւ եղաւ, այն օրերէն մէկը նաւ ելաւ ինք եւ իր
աշակերտները ու կ'ըսէ անոնց. «Եկէք, ծովակին ան-
դին կողմը անցնինք»․ եւ գացին։ 23 Եւ երբ կը նաւէին,
քնացաւ, եւ մրրիկ փրթաւ եւ ծովակը կ'ուռենար, եւ
կը տագնապէին։ 24 Մօտենալով արթնցուցին զանի ու
կ'ըսեն. «Վարդապետ, վարդապետ, ահա կը կորսուինք».
եւ ան ելլելով հովին եւ ջուրերուն խռովութեանը սաս-
տեց եւ հանդարտեցան, եւ խաղաղութիւն եղաւ։ 25 Կ'ըսէ
անոնց. «Ձեր հաւատքն ո՞ւր է»։ եւ վախնալով զարմա-
ցան եւ իրարու կ'ըսեն. «Արդեօք ասի ո՞վ է, որ հովե-
րուն ու ջուրերուն հրաման կուտայ, եւ անոր կը հնա-
զանդին»։

19-21. Մայր և եղբարք Յիսուսի (Մատթ. ԺԲ. 46-50։ Մարկ. Գ. 31-35)։

22-25. Սաստ մրրկին (Մատթ. Ը. 18-27։ Մարկ. Դ. 35-41)։

Digitized by Google

քայութիւնը. եւ տասն երկուքն անոր հետ էին: *2 Եւ
քանի մը կիներ՝ որոնք բժշկուած էին չար ոգիներէ ու
հիւանդութիւններէ, Մարիամ որ Մագդաղենացի կը կոչ-
ուէր, որմէ եօթը դեւ ելած էր: *3 Եւ Հերովդէսի հազա-
րապետ՝ Քուզայի կինը Յովհաննա, եւ Շուշան եւ ուրիշ
շատեր, որոնք անոր կը ծառայէին իրենց ստացուածներովը:
*4 Եւ շատ ժողովուրդներ այլ եւ այլ քաղաքներէ անոր
քով գալով հաւաքուած ատեն՝ առակով կ՚ըսէ. 5
«Սերմանողը իր հունտերը ցանելու ելաւ, եւ իր
ցանելու ատենը՝ կար որ ճամբուն քով ինկաւ եւ
կոխկռտուեցաւ, եւ երկինքի թռչունները զայն կե-
րան: 6 Եւ ուրիշը ապառաժի վրայ ինկաւ. եւ բուսա-
նելու ատենը՝ հիւթ չունենալուն չորցաւ: 7 Եւ ուրիշը
փուշերուն մէջ ինկաւ, եւ անոր հետ փուշեր բուսնելով
զայն խեղդեցին: 8 Եւ ուրիշը աղէկ ու պարարտ երկիր
ինկաւ, եւ բուսնելով հարիւրապատիկ պտուղ բերաւ»:
Այս երբ խօսեցաւ, կ՚ըսէ. «Ով որ լսելու ականջներ
ունի, թող լսէ»: 9 Աշակերտներն անոր կը հարցնէին թէ
այն առակը ի՞նչ է: 10 Եւ ան կ՚ըսէ. «Ձեզի տրուած
է գիտնալ Աստուծոյ արքայութեան խորհուրդները, բայց՝
ուրիշներուն առակներով. որովհետեւ պիտի տեսնեն եւ
պիտի չտեսնեն, եւ լսեն ու պիտի չիմանան»: 11 Առակն
այս ինչ է. հունտը՝ Աստուծոյ խօսքն է: 12 Եւ որոնք
ճամբուն քով, անոնք են որ կը լսեն, եւ յետոյ կուգայ
Սատանան, խօսքը անոնց սրտերէն կը հանէ, որ չհաւա-
տան ու ապրին: 13 Եւ որոնք ապառաժին վրայ, որոնք
երբ կը լսեն, ուրախութեամբ խօսքը կ՚ընդունին, եւ
արմատներ չունին, որոնք ժամանակ մը կը հաւատան,

2. Աշակերտներէն զատ Յիսուսի սպասաւորող կային և կիներ. հրէ-
ական սովորութիւն էր կիներուն, մանաւանդ այրի կիներուն օգնել և ի-
րենց ստացուածներէն բաժին հանել քարոզիչ պաշտօնեաներուն: Այս
կիներէն էին և սոքա, որոց մէջ Մարիամ Մագդաղենացի կը յիշուի յետոյ
(Մարկ. ԺԵ. 40: ԺԶ. 1-9: Յովհ. Ի. 11-17):

3. Յովհաննա էր կին Հերովդէսի տան վերակացուին, կը յիշուի յետոյ
(ԻԴ. 10): Իսկ Շուշան այլուր չյիշուիր, ինչպէս միւս կիները բնաւ չեն
յիշուիր յանուանէ:

4-18. Առակ սերմանացանին (Մատթ. ԺԳ. 1-23: Մարկ. Դ. 1-25):

Digitized by Google

եւ փորձութեան ժամանակ կը հեռանան։ 14 Իսկ որոնք
փուշերուն մէջ ինկան, անոնք են։ որոնք երբ խօսքը կը
լսեն, եւ աշխարհի հոգերով եւ մեծութեամբ եւ ցան-
կութեամբ զբաղած են, կը խեղդուին ու անպտուղ կ'ըլ-
լան։ 15 Իսկ որոնք պարարտ երկրին մէջ, անոնք են, ո-
րոնք աղէկ եւ զուարթագին սրտով խօսքը լսելով կ'ըն-
դունին, եւ համբերութեամբ պտուղ կուտան։

16 Մէկը ճրագ չվառեր. եւ կարասիին տակ չպահեր
կամ մահիճին տակ չդներ. հապա աշտանակին վրայ կը
դնէ, որպէս զի մտնողները լոյս տեսնեն։ 17 Ծածուկ
բան մը չկայ, որ յայտնի չըլլայ. ոչ ալ գաղտնի բան,
որ չճանչցուի ու չյայտնուի։ 18 Տեսէք ասկէ ետքը. դուք
որ կը լսէք, ով որ ունի, անոր պիտի տրուի. եւ ով որ
չունի եւ ինչ որ կը կարծուի թէ ունի, անորմէ պիտի
վերցուի»։

*19 Անոր մայրն ու իր եղբայրներն եկան, եւ անոր
չէին կրնար հասնիլ բազմութեան համար։ 20 Լուր տըր-
ուեցաւ անոր ու կ'ըսեն. «Քու մայրդ ու եղբայրներդ
դուրսը կը կենան եւ քեզի տեսնել կ'ուզեն։ 21 Եւ կ'ըսէ
անոնց. «Իմ մայրս ու եղբայրներս անոնք են, որոնք
Աստուծոյ խօսքը կը լսեն եւ կ'ընեն»։

*22 Եւ եղաւ, այն օրերէն մէկը նաւուն ելաւ ինք եւ իր
աշակերտները ու կ'ըսէ անոնց. «Եկէք, ծովակին ան-
դիի կողմը անցնինք»· եւ գացին։ 23 Եւ երբ կը նաւէին,
քնացաւ, եւ մրրիկ փրթաւ եւ ծովակը կ'ուռենար, եւ
կը տագնապէին։ 24 Մօտենալով արթնցուցին զանի ու
կ'ըսեն. «Վարդապետ, վարդապետ, ահա կը կորսուինք»·
եւ ան ելլելով հովին եւ ջուրերուն խռովութեանը սաս-
տեց եւ հանդարտեցան, եւ խաղաղութիւն եղաւ։ 25 Կ'ըսէ
անոնց. «Ձեր հաւատքն ո՞ւր է»։ եւ վախնալով զարմա-
ցան եւ իրարու կ'ըսեն. «Արդեօք աս ո՞վ է, որ հովե-
րուն ու ջուրերուն հրաման կուտայ, եւ ասոր կը հնա-
զանդին»։

19-21. Մայր և եղբարք Յիսուսի (Մատթ. ԺԲ. 46-50։ Մարկ. Գ.
31-35)։

22-25. Սաստ մրրկին (Մատթ. Ը. 18-27։ Մարկ. Դ. 35-41)։

Digitized by Google

*26 Եւ նաւեցին, Գերգեսացւոց աշխարհը իջան, որ ան-
դիի կողմը՝ Գալիլեայի դէմ է։ 27 Եւ անոր ցամաք ելլելու
ատեն, քաղաքէն մարդ մը պատահեցաւ, որ դեւեր ունէր.
եւ շատ ժամանակէ ի վեր հագուստ հագած չէր, ոչ ալ
տունը բնակած, հապա գերեզմաններու մէջ։ 28 Եւ Յի-
սուսը տեսնելով, պոռաց եւ անոր առջեւ ինկաւ, եւ
մեծ ձայնով կ'ըսէ. «Իմ եւ քու մէջ ի՞նչ կայ, բարձրեալ
Աստուծոյ որդի Յիսուս. կ'աղաչեմ քեզի, զիս մի տան-
ջեր»։ 29 Վասն զի հրաման կուտար պիղծ ոգիին ան մար-
դէն ելլելու, որովհետեւ շատ ժամանակէ ի վեր զանի յա-
փշտակած էր, եւ շղթաներով կը կապուէր, եւ երկաթ-
ներով կը պահուէր, եւ կապանքները կը քակէր, եւ դե-
ւէն անապատ կը տարուէր. 30 Յիսուս անոր կը հարցնէ ու
կ'ըսէ. «Անունդ ի՞նչ է»։ Եւ ան կ'ըսէ. «Լէգէոն». որով-
հետեւ շատ դեւեր անոր մէջ մտած էին։ 31 Եւ անոր կ'ա-
ղաչէին՝ որ հրաման չտայ անոնց անդունդները երթալ։ 32
Եւ հոն լերան վրայ արածուող շատ խոզերու երամակ մը
կար եւ աղաչեցին անոր, որ հրաման տայ մտնել ա-
նոնց մէջ. եւ հրամայեց անոնց։ 33 Եւ դեւերը մար-
դէն ելլելով խոզերուն մէջ մտան, եւ երամակը ան զա-
հաւանդէն ծովը վազեց եւ խեղդուեցաւ։ 34 Երբ խոզ ա-
րածողները այս եղած բաները տեսան, փախան, եւ քա-
ղաքին մէջ ու ագարակները պատմեցին։ 35 Եւ երբ այն
գործերը տեսնել ելան, Յիսուսի եկան, եւ մարդը գտան,
որմէ դեւերն ելած էին, հագուած եւ զգաստացած կը
նստէր Յիսուսի ոտներուն քով, եւ վախցան։ 36 Եւ ա-
րոնք որ տեսած էին անոնց պատմեցին թէ ինչպէս դիւա-
հարը փրկուեցաւ։ 37 Եւ Գերգեսացիներու կողմերուն ե-
ղող բազմութիւնն անոր կ'աղաչէր, անոնց սահմաններէն
երթալ, վասն զի մեծ վախով կը տագնապէին. եւ ան
նաւ մտնելով նորէն դարձաւ։ 38 Եւ այն մարդն որմէ դե-
ւերն ելած էին անոր կ'աղաչէր անոր հետ պտըտել. արձկեց
զանի ու կ'ըսէ. 39 «Քու տունդ դարձիր եւ պատմէ մի-
անգամայն ինչ որ քեզի Աստուած ըրաւ». քաղաք գնաց ու
քարոզեց ինչ որ Յիսուս ըրաւ անոր։

26-40. Բժշկութիւն դիւահարութեան մը ի Գադարա (Մատթ. Ը. 28-Թ. 1։ Մարկ. Ե. 1-21)։

Digitized by Google

40 Եւ երբ Յիսուս նորէն դարձաւ, ժողովուրդը զանիկա
ընդունեց, վասն զի ամէնքն ալ անոր կ'սպասէին: *41 Եւ
ահա մարդ մը եկաւ, որուն անունը Յայրոս էր, եւ ան
ժողովրդեան իշխան էր. Յիսուսի ոտքերուն իյնալով կ'ա-
ղաչէր անոր իր տունը մտնել: 42 Որովհետեւ մէկ հա-
տիկ աղջիկ մը ունէր տասն երկու տարեկան, եւ մահ-
ուան մօտ էր: Եւ անոր երթալու ատեն ժողովուրդները
զանի կը նեղէին: 43 Եւ տասն երկու տարիներէ ի վեր
արեան տեռատեսութիւն ունեցող կին մը կար, որ բժիշկ-
ներուն համար մսխած էր իր բոլոր ստացուածքները. եւ
որուն կարելի չէր եղած մէկէ մը բժշկուիլ: 44 Ետեւէն
մօտենալով անոր հագուստին ծայրին դպչեցաւ. եւ ան ժա-
մուն անոր արեան բղխումը կեցաւ: 45 Եւ Յիսուս կ'ը-
սէ. «Ո՞վ է, որ ինծի դպչեցաւ»: Երբ ամէնքն ալ կ'ու-
րանային, Պետրոս կ'ըսէ եւ որոնք անոր հետ էին. «Վար-
դապետ, ժողովուրդները կը խռնեին եւ քեզ կը նեղեն»:
46 Եւ կ'ըսէ Յիսուս. «Ինծի մէկը դպչեցաւ, որովհետեւ
գիտցայ թէ ինէ զօրութիւն ելաւ»: 47 Երբ կինը տեսաւ
թէ անորմէ չծածկուեցաւ. դողալով եկաւ եւ անոր առ-
ջեւ ինկաւ. եւ ինչ բանի համար անոր դպչեցաւ, եւ թէ
ինչպէս իսկոյն բժկուեցաւ, բոլոր ժողովրդեան առջեւ
պատմեց: 48 Եւ կ'ըսէ. «Քաջալերուէ, աղջիկ, քու հա-
ւատքդ քեզ բժշկեց. խաղաղութեամբ գնա: 49 Եւ երբ
ան կը խօսէր, ժողովրդապետին տունէն մէկը կուգայ եւ
կ'ըսէ անոր. «Քու աղջիկդ մեռաւ, զատի մի՛ յոգնեցու-
ներ»: 50 Իսկ Յիսուս երբ լսեց, պատասխան տուաւ ա-
նոր ու կ'ըսէ. «Մի՛ վախնար, միայն հաւատա, եւ պիտի
ապրի»: 51 Եւ տունը մտնելով՝ մէկը թող չտուաւ մըտ-
նել, միայն թէ Պետրոսն ու Յակոբոսն եւ Յովհաննէսը եւ
տղուն հայրն ու անոր մայրը: 52 Ամէնքն ալ կուլային
ու զանի կը կոծէին. եւ ան կ'ըսէ. «Մի՛ լաք. որովհետեւ
չէ մեռած, հապա կը քնանայ»: 53 Եւ անոնք զանի ծաղր
կ'ընէին, որովհետեւ գիտէին թէ մեռաւ: 54 Եւ ան ա-
մէնքն ալ դուրս հանելով, խօսեցաւ ու կ'ըսէ. «Եղ, կե-
ցիր, ո՛վ մանուկ»: 55 Եւ անոր ոգին դարձաւ եւ իսկոյն

41-56. Բժշկութիւն տեռատես կնոջ և յարութիւն դստերն Յայրոսի
(Մատթ. Թ. 18-26: Մարկ. Ե. 22-43):

Digitized by Google

կանգնեցաւ, եւ հրամայեց անոր ուտելիք տալ։ 56 Եւ
անոր ծնողքը զարմացան. եւ ան կը պատուիրէր մէկու
մը չըսել ինչ որ եղաւ։

ԳԼՈՒԽ Թ.

*1 Եւ տասներկու առաքեալները կանչելով, անոնց
զօրութիւն ու իշխանութիւն տուաւ ամէն դեւերու վրայ,
եւ հիւանդութիւններ բժշկելու։ 2 Եւ ղրկեց զանոնք Աս-
տուծոյ արքայութիւնը քարոզել ու ախտաւորները բժըշ-
կել։ 3 Եւ կ՚ըսէ անոնց. «Ճամբան բան մը մի՛ վերցնէք,
ո՛չ գաւազան եւ ո՛չ մախաղ, ո՛չ հաց եւ ո՛չ արծաթ,
երկու հագուստներ մի՛ ունենաք։ 4 Եւ որ տուն մտնէք,
հոն օթեւանեցէք եւ անկէ գացէք։ 5 Եւ որոնք ձեզ
չընդունին, երբ այն քաղաքէն ելլէք, ձեր ոտներուն փո-
շին թօթուեցէք անոնց վկայութեանը համար»։ 6 Եւ ել-
լելով կը պտըտէին քաղաքներն ու գիւղերը, կ՚աւետա-
րանէին ու կը բժշկէին ամէն տեղ։ 7 Հերովդէս չորրոր-
դապետ այն բոլոր գործերը լսեց, եւ կը զարմանար մէկ
քանիներուն ըսելուն համար, 8 թէ «Յովհաննէս մեռելներէն
յարութիւն առաւ». եւ մէկ քանիներէ ալ, թէ «Եղիա
յայտնուեցաւ». ու ուրիշներէ ալ, թէ «Հիներէն մար-
գարէ մը յարեաւ»։ 9 Հերովդէս կ՚ըսէ. «Ես գլխատեցի
Յովհաննէսը, իսկ աս ո՞վ է, որուն վրայ այսպիսի բաներ
կը լսեմ». եւ կ՚ուզէր զանի տեսնել։
*10 Առաքեալները դարձան եւ անոր պատմեցին այն ա-
մէնը որ ըրին։ Եւ զանոնք առնելով առանձին գնաց քա-
ղաքի մը անապատ տեղը, որուն անունը Բեթսայիդա էր։
11 Եւ ժողովուրդները երբ գիտցան, անոր ետեւէն գացին.
եւ զանոնք ընդունելով՝ անոնց հետ կը խօսէր Աստուծոյ
արքայութեանը համար, եւ որոնք որ բժշկութեան պէտք
ունէին, կը բժշկէր։ 12 Եւ օրը երեկոյանալ սկսաւ. տաս-

1-9. Երկոտասանք կը ղրկուին և Յովհաննէս մկրտիչ կը գլխատուի (Մատթ. Ժ.-ԺԱ-1։ ԺԴ. 1-12։ Մարկ. Զ. 7-30)։

10-17. Հինգ հազարը կը կերակրուի (Մատթ. ԺԴ. 13-21։ Մարկ. Զ. 30-44։ Յովհ. Զ. 1-14)։

Digitized by Google

տասներկուքը մօտեցան ու կ՚ըսեն անոր, «Այդ ժողովուրդը ար-
ձըկէ, որպէս զի գիւղերու ու ագարակներու կողմերն եր-
թալով, հանգչին ու կերակուր գտնեն, որովհետեւ հոս ա-
նապատ տեղ ենք»։ 13 Կ՚ըսէ անոնց. «Դուք անոնց ուտե-
լիք տուէք»․ եւ անոնք կ՚ըսեն. «Մեզի հինգ նկանակէ եւ
երկու ձուկերէ աւելի չկայ. բայց երթանք, գնենք այդ
ժողովրդեան բաւական կերակուր. 14 (որովհետեւ հինգ
հազարի չափ մարդիկ էին)․ կ՚ըսէ աշակերտներուն. «Դաս
դաս, յիսուն յիսուն զանոնք նստեցուցէք»։ 15 Եւ այն-
պէս ըրին, ու ամէնն ալ նստեցուցին։ 16 Եւ հինգ նկա-
նակն ու երկու ձուկերը առնելով՝ երկինք նայեցաւ, օրհ-
նեց ու կտրեց եւ աշակերտներուն կուտար ժողովրդեան
տալու համար։ 17 Ամէնքն ալ կերան ու կշտացան, եւ
տասներկու սակառ նշխարներու կտորներ վերուցին։
*18 Եւ եղաւ որ ան առանձին աղօթքի կենայ, անոր
աշակերտներն ալ անոր հետ էին. հարցուց անոնց ու կ՚ը-
սէ. «Ի՞նչ կ՚ըսեն ժողովուրդները իմ վրայով թէ եմ»։
19 Եւ անոնք պատասխան տալով կ՚ըսեն. «Յովհաննէս
մկրտիչը»․ եւ ուրիշներ. «Եղիան»․ իսկ ուրիշներ, թէ
«Հիներէն մարգարէ մը ելաւ»։ 20 Կ՚ըսէ անոնց. «Դուք ո՞վ
կ՚ըսէք իմ վրայով, թէ եմ»․ Պետրոս պատասխան տուաւ
ու կ՚ըսէ. «Աստուծոյ Քրիստոսը»։ 21 Ան զանոնք յան-
դիմանեց ու պատուիրեց ուրիշի չըսել զայն։ 22 Եւ կ՚ըսէ
թէ «Պէտք է մարդոյ Որդիին քահանայապետներէն եւ
ծերերէն ու դպիրներէն շատ չարչարուիլ ու անարգուիլ,
եւ սպաննուիլ եւ երրորդ օրը յարութիւն առնուլ»։ 23
Եւ ամենուն կ՚ըսէր. «Թէ որ մէկը կ՚ուզէ իմ ետեւէս
գալ, թող ուրանայ իր անձը եւ իր խաչը միշտ առնու
եւ իմ ետեւէս գայ։ 24 Թէ որ մէկը կ՚ուզէ իր անձը ապ-
րեցնել, զանի պիտի կորսնցնէ, եւ ով որ իր անձը
կը կորսնցնէ ինծի համար, զանի պիտի ապրեցնէ։
25 Ի՞նչ օգուտ է մարդուն թէ որ աշխարհ շահի, եւ իր
անձը կորսնցնէ կամ տուժէ։ 26 Թէ որ մէկը ամօթ
համարի զիս ու իմ խօսքերս, Որդի մարդոյ զանի ամօ-
թահար պիտի ընէ, երբ իր եւ Հօր եւ սուրբ հրեշտակ-
ներու փառքով գայ։ 27 Բայց ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի թէ

18-27. Դաւանանք Պետրոսի (ԺԶ. 13-28. Մարկ. Ը. 27-39)։

Digitized by Google

ասոնցմէ մէկ քանիններ որոնք հոս կը կենան, պիտի
մահը չճաշակեն, մինչեւ Աստուծոյ արքայութիւնը տեսնեն։

*28 Եւ այս խօսքերէն ութ օր ետքը, Պետրոսն ու Յա-
կոբոսը եւ Յովհաննէսը առնելով՝ լեռն ելաւ, աղօթքի կե-
նալու։ 29 Եւ աղօթքի կենալու ատեն՝ անոր երեսին երե-
ւոյթն այլակերպ եղաւ, եւ անոր հագուստը փոխուեցաւ
եւ փայլուն ու սպիտակ եղաւ։ 30 Եւ ահա երկու մարդեր
անոր հետ կը խօսէին, որոնք էին Մովսէս ու Եղիա, 31
փառքով երեւելով. եւ կ'ըսէին անոր վախճանին վրայով՝
որ Երուսաղէմ պիտի կատարուէր։ 32 Իսկ Պետրոս եւ
որոնք անոր հետ էին՝ քունէ ծանրացած, արթնցան եւ
անոր փառքը տեսան եւ երկու մարդերը, որ անոր քով
կը կենային։ 33 Եւ անոնց անորմէ մեկնելու ատեն, Պետ-
րոս Յիսուսի կ'ըսէ. «Վարդապետ, աղէկ է մեզի հոս
կենալ, եւ երեք տաղաւարներ շինենք, մէկը քեզի եւ
մէկը Մովսէսի ու մէկը Եղիայի». եւ չէր գիտեր թէ ինչ
կը խօսէր։ 34 Եւ երբ աս ըսաւ, ամպ եկաւ ու անոնց
վրայ հովանի եղաւ. եւ անոնց ամպին տակ մտնելու ա-
տեն՝ վախցան։ 35 Ամպին մէջէն ձայն եղաւ ու կ'ըսէ. «Իմ
ընտրեալ Որդիս աս է. ատոր մտիկ ըրէք»։ 36 Եւ ձայնը
ըլլալուն պէս՝ Յիսուս միայնակ գտնուեցաւ։ Եւ իրենք
լռեցին, եւ այն օրերն մէկու մը չպատմեցին եւ ոչ բան
մը ինչ որ տեսան։

37 Եւ եղաւ, յաջորդ օրը երբ անոնք այն լեռնէն կ'իջ-
նէին, շատ ժողովուրդ անոր առջեւ ելաւ։ 38 Եւ ահա
այն ժողովրդէն մարդ մը պոռաց ու կ'ըսէ. «Վարդապետ,
քեզի կ'աղաչեմ, իմ որդւոյս նայէ, որովհետեւ իմ մէկ-
հատիկս է։ 39 Եւ ահա անոր ոգի կը զարնուի, եւ յան-
կարծ կը պոռայ. եւ զանի կը զարնէ ու կը գլտորցնէ
զանի, եւ կը փրփրեցնէ, եւ հազիւ անորմէ կ'երթայ՝
զանի խորտակելով։ 40 Եւ քու աշակերտներուդ աղաչեցի
որ զանի հանեն, եւ չկրցան»։ 41 Պատասխան տուաւ
Յիսուս ու կ'ըսէ. «Ով անհաւատ ու թիւր ազգ, մինչեւ

28-36. Այլակերպութիւն Տեառն (Մատթ. ժէ. 1-13։ Մարկ. Թ. 1-12)։

37-43. Բժշկութիւն դիւահար պատանւոյն (Մատթ. ժէ. 14-20։ Մարկ. Թ. 13-28)։

Digitized by Google

ե՞րբ ձեզի հետ պիտի ըլլամ ու ձեզի մտիկ ընեմ. քու
որդիդ հոս մօտեցուր»։ 42 Եւ երբ կը մօտենար, դեւը
զանի զարկաւ ու չարժեց։ 43 Յիսուս պիղծ ոգիին սաս-
տեց. եւ տղան բժշկեց եւ զանի իր հօրը տուաւ։ *44 Եւ
ամէնքն ալ կը զարմանային Աստուծոյ մեծամեծ գործե-
րուն վրայ։

*44 Եւ երբ ամէնն ալ կը զարմանային այն ամենուն վրայ՝
որ կ'ընէր, իր աշակերտներուն կ'ըսէ. «Դուք ձեր ականջ-
ներուն մէջ դրէք այս խօսքերը, որ Որդի մարդոյ մարդիկ-
ներուն ձեռքը պիտի մատնուի»։ 45 Եւ անոնք չէին գիտեր
այն խօսքը, եւ անոնցմէ ծածկուած էր որպէս զի չգիտ-
նան. եւ կը վախնային անոր հարցնել այն բանին համար։

*46 Անոնց մէջ խորհուրդ մտաւ թէ անոնցմէ ո՞վ արդ-
եօք մեծ է։ 47 Յիսուս երբ անոնց սրտի խորհուրդները
գիտցաւ, մանուկ մը առաւ, իր քովը անոնց մէջ կե-
ցուց, 48 եւ կ'ըսէ անոնց. «Ով որ այս մանուկն՝ իմ ա-
նունովս կ'ընդունի, զիս կ'ընդունի, եւ ով որ զիս կ'ըն-
դունի, զիս ղրկողը կ'ընդունի, որովհետեւ ով որ ձեր ա-
մենուն մէջ փոքրիկն է, ան մեծ պիտի ըլլայ»։ 49 Յով-
հաննէս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Վարդապետ, մէկը
տեսանք որ քու անունովդ դեւեր կը հանէր, եւ զանի
արգիլեցինք, որովհետեւ մեզի հետ չէր պտըտեր»։ *50
Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Մի՛ արգիլէք, վասն զի ով որ ձեր
թշնամին չէ, ձեր կողմն է»։

44-45. Յիսուս վերստին կը զուշակէ իւր մահն ու յարութիւնը (Մատթ. ժէ. 14-20։ Մարկ. Թ. 29-31)։

46-48. Վէճ աշակերտաց թէ ո՞վ է մեծ (Մատթ. ԺԸ. 1-35։ Մարկ. Թ. 32-49)։

49-56. Յիսուս գիտնալով թէ իւր կենաց վախճանը հասած է, դէպ յԵրուսաղէմ ճամբայ կ'ելնէ, և պատգամաւորներ կը ղրկէ, ոչ 72ը, որպէս յետոյ (Ժ. 1-21), որպէս զի օթեւանի պատրաստութիւն տեսնեն։ Որովհետեւ Սամարացիք և Հրեայք զիրար կ'արհամարհէին (Յովհ. Դ. 9), ուստի երբ գիւղէ մը կը մերժուին պատգամաւորք և Զեբեդեան որդիք զըրգռուելով, կը պահանջեն Յիսուսէն որ կրակ իջնէ երկնքէն ու պատժէ այդ անասպնջական գիւղը, Եղիայի գործն անշուշտ յիշելով (Դ. Թագ. Ա. 9-12)։ Բայց Յիսուս իրեններուն կը յանդիմանէ թէ իրենք ունենալու են այն ոգիէն, որ ինքն ունի, գթութեան ոգի։

Digitized by Google

51 Եւ եղաւ, երբ անոր վերանալու օրերը լմըն-
ցան. ինքն ալ Երուսաղէմ երթալու պատրաստուե-
ցաւ։ 52 Եւ իր առջեւէն պատգամաւորներ ղրկեց. եւ
երբ գացին, Սամարացիներու մէկ գիւղը մտան անոր բան
պատրաստելու։ 53 Եւ զանի չընդունեցին, որովհետեւ ան
միտքը դրած էր Երուսաղէմ երթալու։ 54 Երբ Յակոբոս
ու Յովհաննէս աշակերտները տեսան, կ'ըսեն. «Տէր,
կ'ուզե՞ս որ ըսենք, եւ երկինքէն կրակ իջնէ եւ զանոնք
սատակէ»։ 55 Դարձաւ, անոնց սաստեց ու կ'ըսէ. «Չէ՞ք
գիտեր, որո՞ւ հոգիին էք դուք. 56 Որովհետեւ Որդի
մարդոյ չեկաւ մարդիկներուն ոգիները կորսնցնելու, հապա
ապրեցնելու». եւ ուրիշ գիւղ գացին։
*57 Եւ երբ անոնք ճամբան կ'երթային, մէկը անոր
կ'ըսէ «Քու ետեւէդ գամ, ուր տեղ ալ երթաս»։ 58 Յի-
սուս կ'ըսէ անոր. «Աղուեսներն որջեր ունին. եւ եր-
կինքի թռչունները բոյն, եւ Որդի մարդոյ տեղ մը չունի,
ուր գլուխը դնէ»։ *59 Միւսին ալ կ'ըսէ. «Իմ ետեւէս
եկուր». եւ ան կ'ըսէ. «Տէր, հրաման տուր ինծի առաջ
երթալ, իմ հայրս թաղել»։ 60 Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Մե-
ռելները թող որ իրենց մեռելները թաղեն, եւ դուն գնա
Աստուծոյ արքայութիւնը պատմելու»։ *61 Եւ ուրիշ մը
կ'ըսէ. «Քու ետեւէդ գամ, Տէր, բայց առաջ ինծի հրա-
ման տուր իմ տունէս հրաժարելու»։ 62 Յիսուս կ'ըսէ ա-
նոր. «Մէկը ձեռքը մաճին վրայ չդներ, եւ ետին նայի,
թէ Աստուծոյ արքայութեանը յաջողած է»։

---

57. Աշակերտիլ Քրիստոսի (Մատթ. Ը. 18-22)։

59-60. «Յիսուս ոչ թողացոյց, զի մի՛ ի հրաժարելն գութ ընտանեացն և բանք զորովալիցք զոր խօսել սովոր են նոքա, կապեալ արգելուցուն զնա» (Իգն. Շնորհալի)։

61-62. Յիսուս կը պատուիրէ թէ աւետարանի աշակերտ մը իւր կէտ նպատակի ունենալու է միայն Աստուծոյ արքայութիւնը ժառանգել, առանց ո և է աշխարհասէր զբաղումներ ունենալու, և դէպ յերկինք երթալու է առանց տնտնալու և վարանման, այսինքն ակօսելու է աշխարհս բարեգործութեամբ, այս է մաճին վրայ ձեռք դնելն ու ետին նայելու անմտութիւնը։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Ժ.

*1 Անկէ ետքը Տէրն ուրիշ եօթանասուն երկու ալ
երեւցուց, եւ զանոնք զոյգ զոյգ իր առջեւէն ղրկեց այն
ամէն քաղաքներն ու տեղերը, որ ինք պիտի երթար։ *2
Եւ կ'ըսէ անոնց. «Հունձքերը շատ են եւ մշակները քիչ.
ուրեմն հունձքերուն Տէրոջ աղաչեցէք, որ մշակներ հա-
նէ իր հունձքերուն համար։ *3 Գացէք, ահա ձեզի կը
ղրկեմ գառնուկներու պէս գայլերու մէջ։ *4 Քսակ մի՛
վերցնէք, ո՛չ մախաղ, ո՛չ կօշիկներ, եւ ճամբան մէկու
մը բարեւ մի տաք։ 5 Որ տուն մտնէք, առաջ ըսէք թէ
«Բարեւ այս տանը»։ 6 Եւ թէ որ հոն բարեւի զաւակ կայ,
ձեր բարեւն անոր վրայ թող հանգչի. ապա թէ ոչ՝ ձեզի
թող դառնայ. 7 Եւ այն տանը մէջ օթեւանեցէք, կերէք
ու խմեցէք անոնցմէ. որովհետեւ մշակն իր վարձքին ար-
ժանի է. տունէ տուն մի՛ փոխուիք։ 8 Որ քաղաքը մըտ-
նէք ու ձեզի ընդունին, կերէք ինչ որ ձեր առջեւ դնեն։
9 Եւ բժշկեցէք, թէ որ անոր մէջ հիւանդներ կան, եւ ը-
սէք անոնց. «Աստուծոյ արքայութիւնը ձեր վրայ մօտեցած
է»։ 10 Իսկ որ քաղաքը մտնէք եւ ձեզ չընդունին», երբ
անոր հրապարակները ելլէք, ըսէք. 11 «Եւ փոշիներն
որ մեր ոտներուն փակչած է ձեր քաղաքէն, ձեզի կը
թօթուենք. բայց աս գիտցէք թէ Աստուծոյ արքայու-
թիւնը մօտեցած է»։ 12 Կ'ըսեմ ձեզի, որ Սոդոմացինե-
րուն այն օրն աւելի դիւրին պիտի ըլլայ քան թէ այն քա-
ղաքին։ 13 Վա՛յ քեզի, Քորազին. վա՛յ քեզի, Բեթսայիդա,
վասն զի թէ որ Տիւրոսի եւ Սիդոնի մէջ այն զօրութիւն-

1-16. Եօթանասուն և երկու աշակերտ կ'ընտրուին ըստ Թուոց ծե-րերուն որ յԵլիմ (Թիւք ԺԱ 16-17. Ելք. ԺԵ. 27)։ Եւ կը ղրկուին։

2. (Մատթ. Թ. 27)։

3. (Մատթ. Ժ. 16)։

4. (Մատթ. Ժ. 9-10). Ղուկաս կը յաւելու, ճամբան բարեւ չտալ. ժամավաճառ չըլլալու համար։

7. Տեղափոխութիւնն է նշանակ դժգոհութեան։

8 16. (Մարկ. Ժ. 11-42)։

Digitized by Google

նորն ըլլային, որ ձեր մէջ եղան, շատոնց անշուշտ խոր-
գով ու մոխրով նստելով ապաշխարած էին ։ 14 Բայց Տիւ-
րոսի եւ Սիդոնի աւելի դիւրին պիտի ըլլայ դատաս-
տանի ատեն քան թէ ձեզի. 15 Եւ դուն Կափառնայում,
որ մինչեւ երկինք բարձրացած ես, մինչեւ՝ դժոխք պիտի
իջնես ։ 16 Ով որ ձեզի կը լսէ, ինծի կը լսէ. եւ ով որ
ձեզ կ'անարգէ, զիս կ'անարգէ. եւ ով որ զիս կ'անարգէ,
զիս ղրկողը կ'անարգէ. եւ ով որ ինծի մտիկ կ'ընէ, մտիկ
կ'ընէ անոր, որ զիս ղրկեց» ։
*17 Եօթանասուն երկուքը ուրախութեամբ դարձան ու
կ'ըսեն. «Տէր, դեւերն ալ մեզի կը հնազանդին քու ա-
նունովդ» ։ 18 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Սատանան կը տեսնէի
փայլակի պէս երկինքէն ինկած ։ 19 Ահա ձեզի իշխանու-
թիւն տուի կարիճներուն ու օձերը կոխել եւ թշնամիին
բոլոր զօրութիւնը, եւ ձեզի պիտի չվնասեն ։ 20 Բայց
անոր համար մի՛ խնդաք թէ դեւերը ձեզի կը հնազանդին.
հապա ուրախ եղէք որ ձեր անուններն երկինքի մէջ գըր-
ուած են» ։
*21 Նոյն ժամուն Յիսուս ուրախացաւ Սուրբ Հոգւով
ու կ'ըսէ. «Կը գոհանամ քենէ, Հա՛յր, երկինքի եւ երկ-
րի Տէր, որովհետեւ այս բանը ծածկեցիր իմաստուններէ
ու գիտուններէ, եւ աս բանը տղաքներու յայտնեցիր.
այո, Հա՛յր, որովհետեւ քու առջեւ աստնկ հաճելի եղաւ ։
22 Ամէն բան ինծի տրուեցաւ իմ Հօրմէս. եւ մէկը չը
գիտեր թէ Որդին ո՞վ է, եթէ ոչ՝ Հայրը. եւ ո՞վ է Հայր,
եթէ ոչ՝ Որդին. եւ որու ուզէ Որդին յայտնել» ։
*23 Եւ նորէն առանձին աշակերտներուն կ'ըսէ. «Երանի
աչքերուն, որ կը տեսնեն զոր դուք կը տեսնէք ։ 24 Ճշմա-
րիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ շատ մարգարէներ ու թագաւորներ

17-20. Եօթանասուն երկուները կը վերադառնան և Յիսուսէն աւե-
տիս կ'առնուն թէ երկնային կենաց դպրութեան մատեանին մէջ իրենց ա-
նունները արձանագրուած են, այսինքն արժանացած են երկնային փառաց.
Եւ թէ Սատանայն իսկոյն ջախջախուելով այլ եւս դադրած է իշխանու-
թենէ և անոր զօրութիւնը փճացած ։
21 - 22. (Մատթ. ԺԱ. 25 - 27) ։
23 - 24. (Մատթ. ԺԳ. 16 - 17) ։

Digitized by Google

ուզեցին տեսնել զոր կը տեսնէք, եւ զանի չտեսան. եւ
մտիկ ընել ինչ որ դուք կը լսէք, եւ չլսեցին»։
*25 Եւ ահա օրինական մը ելաւ, զանի կը փորձէր ու
կ'ըսէր. «Վարդապետ, ի՞նչ գործեմ որ յաւիտենական
կեանքը ժառանգեմ»։ 26 Եւ ան կ'ըսէ անոր. «Օրէնքնե-
րու մէջ ի՞նչ գրուած է. ի՞նչպէս կը կարդաս»։ 27 Ան
պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Քու Տէր Աստուածդ սի-
րէ քու բոլոր սրտովդ ու բոլոր անձովդ եւ բոլոր զօրու-
թեամբդ ու բոլոր մտքովդ. եւ քու ընկերդ անձիդ պէս»։
28 Եւ կ'ըսէ անոր. «Ճիշտ պատասխան տուիր. զայդ ըրէ
եւ պիտի փրկուիս»։ 29 Ան երբ ուզեց իր անձը արդարա-
ցընել, Յիսուսի կ'ըսէ. «Եւ իմ ընկերս ո՞վ է»։ 30 Պա-
տասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ «Մարդ մը Երուսաղե-
մէն Երիքով կ'իջնէր, եւ աւազակներու ձեռքը ինկաւ,
որոնք զանի հանուեցուցին եւ վիրաւորեցին, կիսամեռ
թողուցին ու գացին։ 31 Պատահեցաւ որ քահանայ մը
ան ճամբէն անցնի եւ զանի տեսաւ եւ զանց ըրաւ։ 32
Նոյնպէս Ղեւտացի մը նոյն տեղը գալով տեսաւ ու զանց
ըրաւ։ 33 Սամարացի մը ճամբորդելով եկաւ նոյն տեղը
անոր քով, եւ զանի տեսնելով գթաց։ 34 Եւ մօտենալով
անոր վէրքերը պատեց, վրան ձէթ ու գինի դնելով.
եւ իր գրաստին վրայ դնելով զանի պանդոկ մը բերաւ
եւ զանի դարմանեց։ 35 Եւ վաղուան օրը երբ անկէ կ'ել-
լեր, պանդոկապետին երկու դահեկան տուաւ ու կ'ըսէ.
Զանի դարմանէ, եւ ինչ որ անոր ծախսես, նորէն գալու
ատենս քեզի պիտի վճարեմ»։ 36 Հիմա անոնց երեքէն
ո՞րը աւազակներուն ձեռքն ինկողին մերձաւոր եղած կը
համարուի քեզի»։ 37 Եւ ան կ'ըսէ. «Ով որ անոր վրայ

---

25 - 29. (Մատթ. ԻԲ. 37 - 40)։

30 - 37. Անխտիր իրարու գթալ և օգնել, այսինքն ամէն մարդ իրա-
րու է ընկեր, կարօտ եւ արժանի իրարու կարեկցութեան. այս է իմաստ
այս պատմութեան։

38 - 42. «Եւ վանս կալաւ ի տանն Մարթայի եւ Մարիամու. սոքա
են քորք Ղազարու» (Յովհ. ԺԱ. 1 - 20)։ Յիսուս որքան որ կը յարգուի
Մարթայէն, այլ որովհետեւ Մարթա «Թոտեաց զՄարիամու ուսանելն,
որպէս թէ չիցէ ինչ, անարգեաց և Տէրն զնորա սպասաւորութիւնն» (Իգն.
Շնորհալի)։

Digitized by Google

այն ողորմութիւնն ըրաւ»։ Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Գնա.
գուն ալ անանկ ըրէ»։
*38 Եւ երբ անոնք գացին, ինքն ալ գիւղ մը մտաւ.
եւ Մարթա անուն կին մը զանի իր տունը ընդունեց։
39 Եւ ան քոյր մը ունէր, որուն անունը Մարիամ էր, որ
եկաւ Տէրոջ ոտներուն քով նստաւ եւ անոր խօսքերուն
մտիկ կ'ընէր։ 40 Եւ Մարթա շատ ծառայութեամբ զբա-
ղած էր, անոր եկաւ ու կ'ըսէ. «Տէր, հոգդ չէ, որ իմ
քոյրս զիս մինակ ծառայութեան մէջ թողուց. ուրեմն
ըսէ անոր որ ինծի օգնէ»։ 41 Յիսուս պատասխան տը-
ւաւ ու կ'ըսէ. «Մարթա, Մարթա. դուն հոգ կ'ընես
եւ շատ բանով զբաղած ես։ 42 Բայց հոս քիչ բանի պէտք
կայ. Մարիամ աղէկ մասը ընտրեց, որ անորմէ պիտի
չվերցուի»։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

*1 Եւ եղաւ որ տեղ մը աղօթքի կենայ. եւ երբ
դադրեցաւ, իր աշակերտներէն մէկը կ'ըսէ անոր. «Տէր,
մեզի աղօթք ընել սորվեցուր, ինչպէս Յովհաննէս իր
աշակերտներուն սորվեցուց»։ 2 Կ'ըսէ անոնց. «Երբ ա-
ղօթքի կենաք, ըսէք. ով մեր Հայրը, քու անունդ սուրբ
ըլլայ. քու արքայութիւնդ գայ։ 3 Մեր հացը միշտ օրէ
օր մեզի տուր։ 4 Եւ մեր մեղքերը մեզի ներէ, որ մենք
ալ ամենուն ներենք, որոնք մեզի պարտական են. եւ
մեզ փորձութեան մի տանիր։
*5 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Ձենէ ո՞վ է, որ բարեկամ ունե-
նայ եւ գիշերուան մէջ անոր երթայ եւ ըսէ անոր. «Բա-
րեկամ, ինծի երեք նկանակ փոխ տուր։ 6 Որովհետեւ
բարեկամս ճամբէ եկաւ ինծի, եւ բան մը չունիմ անոր
առջեւ դնելու»։ 7 Եւ ան ներսէն պատասխան կուտայ
ու կ'ըսէ. «Ինծի մի' յոգնեցուներ, որովհետեւ դռները
գոցուած են, եւ տղաքներս իմ քովս անկողինի մէջ

1-4. Տէրունական աղօթք (Մատթ. Զ. 9-13)։

5-8. Խնդրել Աստուծմէ յաճախ և Թախանձագին, զայն որ օգտակարըն է։

Digitized by Google

են․, չեմ կրնար ելլել ու քեզի տալ»։ 8 Կ՚ըսեմ ձեզի․
«Թէ ելլելով անոր չտար բարեկամութեանը համար,
հապա թախանձանքներուն համար ելլելով կու տայ անոր,
ինչ որ պէտք է։ *9 Եւ ես կ՚ըսեմ ձեզի․ ուզեցէք եւ
ձեզի պիտի տրուի․ փնտռեցէք եւ պիտի գտնէք․ զար-
կեցէք եւ ձեզի պիտի բացուի։ 10 Որովհետեւ ամէն ով
որ ուզէ, կ՚առնէ․ եւ ով որ կը փնտռէ, կը գտնէ,
եւ ով որ կը զարնէ, անոր կը բացուի։ 11 Ձեր մէջէն ո՞ր
հայրն՝ իր որդին ձուկ ուզէ, միթէ ձուկին տեղ անոր օ՞ձ
կու տայ։ 12 Եւ կամ հաւկիթ ուզէ, միթէ կարի՞ճ կու-
տայ անոր։ 13 Իսկ դուք որ չարեր էք, գիտէք ձեր որ-
դիներուն աղէկ պարգեւներ տալ, ո՜րքան ա՛լ աւելի ձեր
Հայրն երկինքէն կու տայ բարիքներ անոնց, որոնք անորմէ
կ՚ուզեն»։

14 Եւ համր դեւ մը կը հանէր, եւ դեւին ելլելուն ա-
տեն համրը խօսեցաւ, եւ բոլոր ժողովուրդները զարմա-
ցան։ 15 Եւ անոնցմէ մէկ քանիները կ՚ըսեն․ «Դեւերու
Բէեղզեբուղ իշխանով ատ դեւեր կը հանէ»։ 16 Եւ ու-
րիշներ կը փորձէին ու անորմէ երկինքէն նշան կ՚ուզէին։
17 Իսկ ան անոնց խորհուրդները գիտնալով, կ՚ըսէ անոնց․
«Իր մէջ բաժնուող տունը կը կործանուի։ 18 Իսկ թէ որ
Սատանան ալ իր մէջ բաժնուեցաւ, ի՞նչպէս անոր թա-
գաւորութիւնը կը կենայ, որովհետեւ իմ վրայով կ՚ըսէք
թէ դեւերու Բէեղզեբուղ իշխանով ատ դեւեր կը հանէ։ 19
Թէ որ ես Բէեղզեբուղով դեւեր կը հանեմ, ձեր որդի-
ներն ի՞նչով պիտի հանեն․ ատոր համար անոնք ձեր դա-
տաւորները պիտի ըլլան։ 20 Բայց թէ որ Աստուծոյ մա-
տովը դեւեր կը հանեմ, ուրեմն ձեր վրայ Աստուծոյ արքա-
յութիւնը հասած է։ 21 Երբ զօրաւոր մը զինուած իր տու-
նը կը պահէ, անոր ստացուածքներն ապահովութեան մէջ
են։ 22 Բայց թէ որ անորմէ զօրաւորը գայ եւ անոր
յաղթէ, սպառազինութիւնը կը հանէ, որուն յուսացած
էր, եւ անոր աւարը կը բաշխէ։ 23 Ով որ ինծի հետ չէ,
ինծի հակառակ է, եւ որ ինծի հետ չժողվեր, կը ցրուէ։

9-13. (Մատթ. Է. 7-13)։

14-23. Բժշկութիւն դիւահարի և չարախօսութիւնք զՅիսուսէ (Մատթ. ԺԲ. 22-37։ Մարկ. Գ. 20-30)։

Digitized by Google

*24 Երբ պիղծ ոգին մարդէն ելլէ, զոր տեղեր կը պտըտի,
հանգիստ կը փնտռէ . եւ երբ չգտներ , կ'ըսէ . «Նորէն իմ
տունս դառնամ, ուրկէ ելայ»: 25 Եւ կուգայ , կը գտնէ
մաքրուած ու շտկուած : 26 Այն ատեն կ'երթայ, կ'առնէ
իրմէ աւելի չար ուրիշ եօթը ոգիներ եւ մտնելով հոն կը
բնակի . եւ այն մարդուն ետքինը կ'ըլլայ առջինէն աւելի
գէշ»: 27 Եւ երբ այս կը խօսէր , կին մը ժողովրդեան մէ-
ջէն ձայն հանեց ու կ'ըսէ . «Երանի այն որովայնին՝ որ
քեզ կրեց , եւ այն ծիծերուն որ քեզ սնուցին»: 28 Եւ
ան կ'ըսէ . «Երանի անոնց է , որոնք Աստուծոյ խօսքը կը
լսեն ու կ'ընեն»:

*29 Եւ անոր չուրջ՝ ժողովուրդներուն դիզուելու ատեն՝
սկսաւ ըսել . «Այս ազգը չար ազգ է , նշան կը խնդրէ ,
եւ երկինքէն նշան պիտի չտրուի անոր, բայց Յովնանու
նշանը: 30 Որովհետեւ ինչպէս Յովնան Նինուէացիներուն
նշան եղաւ , Որդի մարդոյ ալ այս ազգին այնպէս պիտի
ըլլայ: 31 Հարաւի թագուհին դատաստանի ատեն այս
ազգի մարդիկներուն հետ պիտի ելլէ ու զանոնք պիտի
դատապարտէ , որովհետեւ աշխարհի ծայրերէն եկաւ Սո-
ղոմոնի իմաստութիւնը լսելու , եւ ահա Սողոմոնէն ա-
ւելին կայ հոս: 32 Նինուէացի մարդիկներ դատաստանի
ատեն պիտի ելլեն այս ազգին դէմ եւ զանի պիտի դա-
տապարտեն , որովհետեւ ապաշխարեցին Յովնանու քա-
րոզութեամբ . եւ ահա Յովնանէն աւելին է հոս:

*33 Մէկը վառուած ճրագը չդներ պահեստի տեղ, ոչ ալ
գրուանի տակ , հապա աշտանակին վրայ , որպէսզի մըտ-
նողները՝ լոյս տեսնեն: *34 մարմնոյ ճրագն աչքն է . երբ

24-26. (Մատթ. ԺԲ. 43-45):

26-28. Ահա այս կինն առաջինը կ'ըլլայ երանող Մարիամը, ըստ նոյն իսկ Մարիամու գուշակութեանն (Ղուկ. Ա. 48):

39-32. Խնդիր երկնքէն նշանի (Մատթ. ԺԲ. 38-45):

33-36. (Մատթ. Ե. 25: Զ. 22-24):

34-52. Յիսուս կը ճաշէ այս Փարիսեցւոյն տան մէջ , ինչպէս ուրիշ անգամ ուրիշ Փարիսեցւոյ մը տան մէջ (Ե. 36-50): Չլուացուիլ (Մատթ. ԺԵ. 2: Մարկ. Է. 3-4): Եւ կը վայէ Փարիսեցիներն ու օրէնականները. Մատթէոս երկար կը գրէ և զայնս խօսուած տաճարին մէջ, (Մատթ. ԻԳ.): ուրեմն Յիսուս յանձամ վայեց հրապարակաւ, մինչ այժմ առանձին:

Digitized by Google

աչքդ աղէկ ըլլայ, բոլոր մարմինդ լուսաւոր պիտի ըլլայ.
եւ երբ աչքդ գէշ է, մարմինդ ալ խաւար պիտի ըլլայ։
35 Ուրեմն զգոյշ եղիր, կարելի է այդ լոյսը որ քու մէջդ
է, խաւար ըլլայ։ 36 Թէ որ քու բոլոր մարմինդ լուսա-
ւոր է ու խաւար մաս չըլլայ, բոլորն ալ լուսաւոր պիտի
ըլլայ. ինչպէս երբ ճրագը նշոյլներով քեզ կը լուսաւորէ։
*37 Եւ երբ այս կը խօսէր, Փարիսեցի մը անոր
կ՚աղաչէր, որպէսզի անոր հետ ճաշէ. եւ ան մտնելով
նստաւ։ 38 Երբ Փարիսեցին տեսաւ, զարմացաւ, որով-
հետեւ ճաշէն առաջ չլուացուեցաւ։ 39 Տէրն անոր կ՚ըսէ.
«Հիմա դուք Փարիսեցիներդ բաժակին եւ պնակին դրսի
կողմը կը մաքրէք, եւ ձեր ներսի դին յափշտակութեամբ
ու չարութեամբ լեցուն է։ 40 Անմիտներ, չէ՞ որ ով որ
դրսինն ըրաւ, նոյնպէս ներսինն ալ ըրաւ։ 41 Բայց օն ու-
րեմն ողորմութիւն տուէք, եւ ահա բոլորը ձեզի սուրբ
է։ 42 Բայց վա՜յ ձեզի, Փարիսեցիներուդ, որովհետեւ կը
տասանորդէք անանուխը եւ փեգինան ու բոլոր բանջար-
ները, եւ Աստուծոյ իրաւունքն ու սէրը զանց կ՚ընէք.
այս աղէկ է ընել ու անկէ չանցնիլ։ 43 Վա՜յ ձեզի, Փա-
րիսեցիներուդ, որովհետեւ ժողովրդանոցի մէջ բարձր
գահը կը սիրէք եւ հրապարակներու մէջ առաջին բա-
րեւները։ 44 Վայ ձեզի, որովհետեւ դուք անյայտ գերեզ-
մաններու պէս էք, եւ մարդիկ վրան կը քալեն ու չգի-
տեն։ 45 Պատասխան տուաւ օրինականներէն մէկը ու կ՚ըսէ
անոր. «Վարդապետ, այդ խօսքերը ըսելով մեզ ալ կը
նախատես»։ 46 Եւ ան կ՚ըսէ. «Եւ վա՜յ ձեզի օրինական-
ներուդ, որովհետեւ մարդիկներուն վրայ դժուարակիր
բեռներ կը դնէք եւ մէկ մատով դուք բեռներուն չէք մօ-
տենար։ 47 Վայ ձեզի, որ մարգարէներուն գերեզման-
ները կը շինէք, եւ ձեր հայրերը զանոնք սպաննեցին։ 48
Ուրեմն կը վկայէք թէ ձեր հայրերուն գործերուն կա-
մակիցներ էք. որովհետեւ անոնք ջարդեցին զանոնք, եւ
դուք անոնց գերեզմանները կը շինէք։ 49 Անոր համար
Աստուծոյ իմաստութիւնն ըսաւ. «Անոնց մարգարէներ
եւ առաքեալներ պիտի ղրկեմ, եւ անոնցմէ պիտի սպան-
նուին եւ պիտի հալածուին։ 50 Որովհետեւ աշխարհի
սկիզբէն թափուած բոլոր մարգարէներուն արիւնը պիտի
ուզուի այդ ազգէն։ 51 Աբելի արիւնէն մինչեւ տաճարին
ու սեղանին մէջ կորսուած Զաքարիայի արիւնը, այո,

Digitized by Google

կ'ըսեմ ձեզի, այդ ազգէն պիտի ուզուի։ 53 Վա՜յ
ձեզի օրինականներուդ, որովհետեւ գիտութեան փականք-
ները կը պահէք. դուք չէք մտներ, եւ որոնք կը մտնեն
կ'արգիլէք»։ *53 Այս բոլորը ժողովրդեան առջեւ անոնց
խօսելու ատեն, ամօթահար կ'ըլլային եւ դպիրներն ու
Փարիսեցիներն սկսան նախանձիլ եւ շատ բաներու հա-
մար դրգռուիլ անոր դէմ, 54 եւ սպասել անոր բերնէն
խօսք մը որսալ, որպէսզի անոր վրայով չարախօսութիւն
ընեն։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

*1 Որոնցմով եւ բիւրաւոր ժողովուրդ դիզուած ա-
տեն անանկ որ իրար կը կոխկռտէին, սկսաւ իր աշա-
կերտներուն ըսել. «Նախ դուք զգոյշ եղէք Փարիսեցինե-
րու խմորէն, որ է կեղծաւորութիւն։ *2 Որովհետեւ չկայ
ծածուկ բան, որ չյայտնուի, եւ գաղտնի՝ որ չճանչցուի։
3 Որովհետեւ ինչ որ մութի մէջ ըսէք, լոյսի մէջ պիտի
լսուի. եւ ինչ այս ականջէ խօսիք շտեմարաններու մէջ,
տանիքներու վրայ պիտի քարոզուի։ *4 Բայց ձեզի կ'ըսեմ,
իմ սիրելիներուս, մի՛ վախնաք անոնցմէ որ մարմինը կ'ըս-
պաննեն, եւ անկէ ետքը աւելի բան մը չունին ընելու։
5 Սակայն ձեզի ցուցնեմ, ո՞րմէ վախնալու էք. վախցէք
անորմէ, որ սպաննելէն ետքը գեհենի մէջ ձգելու իշ-
խանութիւն ունի. այո, կ'ըսեմ ձեզի, «Անորմէ վախցէք»
6 Չէ՞ որ հինգ ձուկ երկու դանկի կը ծախուի, եւ անոնց-
մէ մէկը մոռցուած չէ Աստուծոյ առջեւ։ 7 Բայց ձեր
գլխի մազն ամբողջ համրուած է. մի վախնաք, որովհե-
տեւ շատ ձագերէ աւելի աղէկ էք դուք։ 8 Կ'ըսեմ ձեզի,
այն ամէնը, ով որ զիս կը խոստովանի մարդիկներու

53-54. Ցետոյ լարեցին դարան (Մատթ. ԻԲ. 15-40)։

1. (Մատթ. ԺԶ. 6-12։ Մարկ. Ը. 15-17)։
2-3. (Մատթ. Ժ. 27-27 Մարկ. Դ. 22)։
4-10. (Մատթ. Մարկ. 28-33)։

Digitized by Google

առջեւ, Որդի մարդոյ ալ անոր վրայով պիտի խոստովանի
Աստուծոյ հրեշտակներուն առջեւ։ 9 Եւ ով որ զիս մար-
դիկներուն առջեւ կ'ուրանայ, Աստուծոյ հրեշտակներուն
առջեւ ուրացեալ պիտի ըլլայ։ 10 Եւ ամէնը, ով որ մար-
դոյ Որդիին վրայով խօսք ըսէ, անոր պիտի ներուի.
բայց ով որ Սուրբ Հոգիին հայհոյէ, անոր պիտի չներուի։
*11 Բայց երբ ձեզ տանին ժողովրդանոցներու եւ պե-
տութիւններու եւ իշխանութիւններու, մի հոգաք թէ՛
արդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի տաք կամ ի՞նչ պիտի ը-
սէք։ 12 Որովհետեւ Սուրբ Հոգին ձեզ պիտի սորվեցու-
նէ այն ժամուն թէ ինչ պէտք է խօսիլ»։
*13 Ժողովրդէն մէկը կ'ըսէ անոր. «Վարդապետ, իմ
եղբօրս ըսէ որ ժառանգութիւնն ինծի հետ բաժնէ»։ 14
Եւ ան կ'ըսէ անոր. «Ով մարդ, ո՞վ կեցուց զիս դատա-
ւոր կամ բաժանարար ձեր վրայ»։ *15 Եւ կ'ըսէ անոնց.
«Տեսէք ու զգուշացէք ամէն ագահութենէ, որովհետեւ
չէ թէ մէկու մը ստացուածքներուն մթերքէն չէ անոր
կեանքը»։ *16 Անոնց առակ մը խօսեցաւ ու կ'ըսէ Մե-
ծատուն մարդու մը արտերը տուին շատ հունձք։ Եւ
իր մտքին մէջ կը խորհէր ու կ'ըսէր. *17 «Ի՞նչ ընեմ,
որովհետեւ չկայ տեղ, ուր ժողվեմ իմ արդիւնքներս»։
18 Եւ կ'ըսէ. «Գիտեմ, ինչ ընեմ», իմ շտեմարաններս քա-
կեմ, եւ աւելի մեծերը շինեմ, եւ ժողվեմ ցորենը ու
բոլոր բարութիւններս։ *19 Եւ ըսեմ իմ անձիս. «Ով անձս,

11-12. (Մատթ. 17-20։ Մարկ. ԺԳ. 9-11)։

13-14. Յիսուս չէր եկած յաշխարհ իշխելու կամ դատելու։

15. Յիսուս յորդորելէ յետոյ զգուշանալ ագահութենէ, կը զրուցէ անմիտ հարուստի առակը, հաստատելով թէ մարդկային կեանքը կախուած չէ հարստութենէ, այլ Աստուծմէ։

16. «Բազմացոյց Աստուած զսերմանիս նորա, զոր էարկ յերկիր, զի ուսցի նմանիլ երկրին բարութեան և այնպէս առատացուցանել յինքն Աստուծոյ զպտուղ առաքինութեան ... սակայն նա յայսպիսեաց աստի ինչ որ ածէր զմտաւ» (Իգն. Շնորհալի)

17-18. Գեղեցիկ կը գրէ հին վարդապետներէն մին. «Ունիս շտեմարաններ, կարօտելոց գոգը, այրիներուն տուները, որբերու և տղեկներու բերանները։ Ասոնք են ամբարանոցներ, որ կը մնան յաւիտեան»։

19-29. Է՞ր այսքան տքնութիւններ և ագահութեան ախտ, երբ կարճ

Digitized by Google

շատ բարութիւններ ունիս շատ տարիներու համար ամ-
բարուած . հանգչէ , կեր , խմէ եւ ուրախ եղիր » ։ 20 Աստ-
ուած կ'ըսէ անոր . « Անմիտ , թէ որ այս գիշեր ոգիդ քենէ
պահանջեն , իսկ ինչ որ պատրաստեցիր , որո՞ւ պիտի ըլ-
լայ » ։ 21 Անանկ է ան որ անձին համար կը գանձէ , եւ
ոչ թէ Աստուծով կը մեծնայ ։

*22 Իր աշակերտներուն կ'ըսէ « Ասոր կ'ըսեմ ձեզի ,
հոգ մի ընէք ոգւոյ համար թէ ի՞նչ պիտի ուտէք ,
ոչ ալ մարմնոյն համար թէ ի՞նչ պիտի հագնիք ։ 23
Որովհետեւ ոգին կերակուրէն աւելի է եւ մարմինը
հագուստէն ։ 24 Ագռաւներուն նայեցէք , որովհետեւ
չեն ցաներ ու չեն քաղեր , որոնք շտեմարաններ չունին ,
ոչ ալ ամբարանոցներ , եւ Աստուած զանոնք կը կե-
րակրէ , ո՜րչափ աւելի ձեզ՝ որ թռչուններէն աւելի աղէկ
էք ։ 25 Ո՞վ ձենէ իր հոգալովը կրնայ աւելցնել իր հա-
սակին վրայ կանգուն մը ։ 26 Ուրեմն թէ որ քիչին հա-
մար բաւական չէք , ուրիշներուն համար ինչո՞ւ կը խոր-
հիք ։ 27 Շուշաններն նայեցէք , ինչպէս կ'աճի , ոչ ջանք
կ'ընէ եւ ոչ կը նիւթէ . կ'ըսեմ ձեզի , Սողոմոն ալ իր
բոլոր փառքով անոնց մէկուն պէս չհագուեցաւ ։ 28 Իսկ
թէ որ այն խոտ՝ որ այսօր բացը կայ եւ վաղը հնոցը
նետուելու է , Աստուած այնպէս կը հագուեցնէ , ո՜րչափ
աւելի ձեզ , թերահաւատներ ։ 29 Եւ դուք մի՛ ուզէք , թէ
ինչ պիտի ուտէք կամ ինչ պիտի խմէք , եւ մի՛ զբաղիք .
30 Որովհետեւ այն ամէնը աշխարհի հեթանոսները կը
խնդրեն . որովհետեւ ձեր Հայրը գիտէ որ այն բոլորը
պէտք է ։ 31 Սակայն Աստուծոյ արքայութիւնը ուզեցէք,
եւ այն ամենը ձեզի պիտի աւելնայ ։

*32 Մի՛ վախնար , փոքրիկ հօտ , որովհետեւ ձեր Հայ-
րը հաճեցաւ արքայութիւնը ձեզի տալու ։ *33 Ձեր ստաց-

ու յեղյեղուկ է մեր կեանքը, ուրեմն չէ լաւագոյն մեր հարստութեանը համեմատութեամբ հարուստ ըլլալ ի հուսաս, որով ոչ աւելի օրհնուի մեր հարստութիւնը։

22-31. (Մատթ. Զ. 25-33)։

32. Աստուծոյ ժողովուրդը եղած է և է հօտ փոքրիկ, զի մարդիկ աւելի պինդ յարած են աշխարհի, քան երկնքի։

33-34. Մարդ որքան բարեգործէ, այնքան գանձեր կը յաճախէ յերկինս (Մատթ. Զ. 19-20։ ԺԹ. 21)։

Digitized by Google

ուածքները ծախեցէք եւ ողորմութիւն ըրէք. եւ ձեզի
չհիննալու քսակներ ըրէք, երկինքի մէջ անպակաս գանձ.
ուր ոչ գող կը մօտենայ, ոչ ալ ցեցը կ'ապականէ։ 34
Որովհետեւ ուր ձեր գանձը կայ, հոն պիտի ըլլան ձեր
սիրտերը։ *35 Ձեր գօտիները ձեր մէջքը պինդ կապուած
թող ըլլան, եւ ճրագները վառուած։ 36 Եւ դուք նման
եղէք այն մարդիկներուն որոնք կ'սպասեն իրենց տէրոջը թէ
ե՞րբ հարսնիքէն պիտի դառնայ. որպէս զի երբ գայ
ու զարնէ, իսկոյն անոր բանան։ 37 Երանի է այն
ծառաներուն, որոնց տէրը գալով արթուն կը գտնէ.
ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ մէջքը գօտի պիտի կապէ եւ
զանոնք պիտի նստեցունէ, եւ չուրջ գալով անոնց պիտի
ծառայէ։ 38 Եւ թէ որ երկրորդ կամ երրորդ պահուն գայ
ու անանկ գտնէ, այն ծառաները երանելի են։ *39 Բայց
զայն գիտցէք, թէ որ տանուտէրը գիտնար որ ժամուն
գող կուգայ, կը հսկէր, եւ թող չէր տար իր տանը տակէն
փոս փորել։ 40 Եւ դուք պատրաստ եղէք, որովհետեւ
որ ժամուն որ չէք կարծեր, Որդի մարդոյ կուգայ»։
41 Պետրոս կ'ըսէ. «Տէր, մեզի՞ ըսիր այդ առակը թէ
ամենուն.» 42 Եւ Տէրը կ'ըսէ. «Հաւատարիմ ու իմաս-
տուն տնտեսն ո՞վ է. որ իր տէրը կեցուց իր բոլոր
գերդաստանին վրայ ժամանակին կերակուր տալու համար։
43 Երանի այն ծառային, որու տէրը գալով կը գտնէ ա-
նանկ եղած։ 44 Արդարեւ կ'ըսեմ ձեզի, որ իր բոլոր
ստացուածքներուն վրայ զանի պիտի կեցունէ։ 45 Հապա
թէ որ այն ծառան իր սրտին մէջ ըսէ. «Իմ տէրս գալու
կ'ուշանայ». եւ սկսի ծեծել ծառաներն ու աղախինները,
ուտել, խմել եւ գինովնալ։ 46 Ան ծառային տէրը պիտի
գայ այն օրն որ չկարծեր, եւ այն ժամուն որ չգիտէր.
մէջտեղէն զանի կը կտրէ եւ անոր բաժինը անհաւատ-
ներուն հետ կը դնէ։ 47 Եւ այն ծառան որ իր տէրոջ
կամքը գիտէ եւ անոր կամքին համեմատ չպատրաստեր,

35-38. Գօտէպինդ ըլլալ, այսինքն ժիր. վառ ճրագ ունենալ, այսինքն արթուն ըլլալով սպասել Տեառն, որ պիտի գայ, և մեր հաւատարիմ ծառայութեանց փոխարէն՝ մեզ պիտի ծառայէ, այսինքն պիտի առաջնորդէ մեզ յիւրն արքայութիւն։

39-48 (Մատթ. ԻԴ. 43-51)։

Digitized by Google

շատ ծեծ կ'ուտէ ։ 48 Եւ ան որ չգիտեր եւ ծեծի արժա-
նի բան կ'ընէ, քիչ ծեծ կ'ուտէ․ ամենուն որուն շատ
տրուեցաւ, անորմէ շատ պիտի ուզուի, եւ որուն շատ
աւանդուեցաւ, անորմէ ալ աւելի պիտի պահանջուի ։
*49 Աշխարհի մէջ եկայ կրակ ձգելու, եւ ի՜նչ․ կ'ուզեմ
որ արդէն բորբոքուէր ։ *50 Եւ մկրտութիւն մը ունիմ
մկրտուելու, եւ ի՞նչպէս կ'արտորամ կատարելու ։ 51
Կը կարծէ՞ք թէ աշխարհի խաղաղութիւն տալ եկայ․ Ոչ,
կ'ըսեմ ձեզի, հապա բաժանումներ ։ 52 Որովհետեւ ասկէ ետ-
քը պիտի ըլլան մէկ տան մէջ հինգ բաժնուածներ․ երե-
քը երկուքէն, եւ երկուքը երեքէն ։ 53 Հայրը որդիէն պի-
տի բաժնուի ու որդին հօրմէն, մայրն աղջիկէն ու աղջի-
կը մօրմէն, սկեսուրը հարսէն եւ հարսն իր սկեսուրէն ։։
*54 Եւ ժողովրդեան ըսաւ․ «Երբ արեւմուտքէն ամպ
ծագած տեսնէք, իսկոյն կ'ըսէք թէ «Անձրեւ պիտի գայ»
եւ անանկ կ'ըլլայ․ 55 Եւ երբ հարաւ փչէ, կ'ըսէք թէ
«Խորշակ պիտի ըլլայ» եւ անանկ կ'ըլլայ ։ *56 Կեղծաւոր-
ներ, երկնի ու երկրի երեսը փորձել գիտէք, իսկ այս
ժամանակը ի՞նչպէս չէք փորձեր ։ *57 Ինչո՞ւ բուն իսկ ձեր
անձերէն արժանը չէք ընտրեր ։ 58 Երբ քու ոսոխիդ հետ
իշխանին կ'երթաս, ճամբան տուր հաշիւդ անորմէ ազատ-
ուելու համար, որովհետեւ կարելի է որ քեզ դատաւո-
րին քաշէ, եւ դատաւորն դահճին մատնէ, դահիճն ալ
բանտը նետէ» ։ 59 Կ'ըսեմ քեզի․ հոնկէ պիտի չելլես,
մինչեւ որ վերջին բնիոնը չվճարես» ։

---

49. « Բնութիւնս մեր ոսկեղէն ոմն էր, անարատ աստուածային բը-նութեան նմանութեամբ, անա ի գժրանաց չարին ազտեղացաւ։ Եկն Յիսուս հրով Հոգւոյն վերստին ձուլել, զի յառաջին պայծառութիւնն հանցէ (Իգն. Շնորհալի)։

50. Այս էր իւր չարչարանաց և մահուան մկրտութիւնը (Մատթ. Ի. 22։ ԻԲ. 40-44) ։

51-53. Մատթ. Ժ. 34-36)։

54-56. Մատթ. ԺԶ. 2-3) ։

56-59. (Մատթ. Ե. 25-36)։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

*1 Այն ժամանակ ոմանք եկան եւ անոր պատմեցին
այն Գալիլեացիներուն համար որոնց արիւնը Պիղատոս
խառնեց անոնց զոհերուն մէջ։ 2 Պատասխան տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց. «Կը կարծէք թէ բոլոր Գալիլեացիներէն
աւելի այն Գալիլեացինե՞րը մեղաւոր եղան, որ այնպիսի
անցք կրեցին։ 3 Ոչ, կ'ըսեմ ձեզի. հապա թէ որ չա-
պաշխարէք, ամենքնիդ ալ անանկ պիտի կորսուիք։ 4
կամ այն տասնութները, որոնց վրայ Սելովամի աշտա-
րակը ինկաւ եւ զանոնք սպաննեց. կը կարծէք թէ ա-
նո՞նք պարտապան եղան այն ամէն մարդիկներէն աւելի,
որոնք Երուսաղէմ բնակած են. 5 Ոչ, կ'ըսեմ ձեզի. հապա
թէ որ չապաշխարէք՝ ամենքնիդ ալ անանկ պիտի կոր-
սուիք»։

---

1. Գալիլեացիներէն շատեր կ'սպաննուէին տաճարի գաւիթին մէջ և ժողովուրդը կարծեց թէ յաստուածուստ պատուհաս էր այս ի զգաստութիւն բերելու համար Գալիլիացիներն, որք մեղաւոր ու զարշելի մարդիկ նկատուած էին, նոյնպէս Տէր կը յիշէ թէ երբ Սիլովամայ աշտարակը կը փլի, 18 անձեր փլատակին տակ ճնշուելով՝ կը մեռնին։ Այս երկու դէպքերն Յիսուս յիշելով ժողովրդեան կը քարոզէ թէ «Մի կարծէք թէ նոքա միայն մեղաւոր էին, որք այդ ահռելի արկածներուն ենթարկեցան, այլ թէ դուք ևս իբր մեղաւոր մարդիկ, եթէ չապաշխարէք, պիտի կորսուիք»։

Թէ արկածք մեղաց երեսէն են, ամէն դարու մէջ մարդիկ այսպէս հաւատացին։ Յոբայ բարեկամները նորա կրած սոսկալի չարչարանքները վերագրեցին նորա մեղաց մեծութեանը։ Նոյնպէս Մելիտէցիներն երբ Պօղոսի թեւէն իժը կախուած տեսան, համարեցան թէ Պօղոս էր սոսկալի մեղաւոր (Գործք. ԻԸ. 4)։ Նոյն իսկ Յիսուսի աշակերտներն երբ ի ծնէ կոյրը տեսան (Յովհ. Թ. 2)։ Յիսուս կը հերքէ այն կարծիքը թէ աղետալի պատահարք միմիայն մեղաց երեսէն են, աղէտք որ կուգան շատերուն, ի խրատ զգուշութեան են ամենուն։ Աստուծոյ անհասանելի տնօրինութիւնն է որ կը գործէ, միում այսպէս և միւսին այնպէս ընելով։ Մարդիկ ամէն ատեն գիտնալու են թէ մեղաւոր են, և ենթակայ փորձութեանց, ուստի ապաշխարութիւնն ու աղօթք հարկաւոր են ամեն ատեն։

Digitized by Google

*6 Եւ այս առակը ըսաւ. «Մէկու մը այգիին մէջ թզենի
մը կար տնկուած, եւ եկաւ անկէ պտուղ փնտռելու եւ
չգտաւ։ 7 Այգեգործին կ'ըսէ. «Ահա երեք տարի է, յորմէ-
հետէ կուգամ այդ թզենիէն պտուղ փնտռելու եւ չեմ
գտներ. ուրեմն զայն կտրէ, ի՞նչու համար գետինը կը
խափանէ»։ 8 Ան պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Տէր,
այս տարի ալ թող, մինչեւ որ անոր չուրջը բրեմ եւ
աղբ ձգեմ. 9 Կարելի է պտուղ տայ. ապա թէ ոչ տա-
րիէ մը յետոյ զատի կը կտրես»։
*10 Եւ շաբաթ օրերը ժողովարաններէն մէկուն մէջ
կը սորվեցունէր։ 11 Եւ ահա կին մը՝ որ տասնութը
տարուան հիւանդութեան դեւ ունէր, եւ էր կարկամած
եւ բնաւ չէր կրնար վեր նայիլ։ 12 Եւ Յիսուս զանի տես-
նելով իրեն կանչեց ու կ'ըսէ անոր. «Ո՛վ կին, քու հի-
ւանդութենէդ արձկուած ես»։ 13 Եւ անոր վրայ ձեռք
դրաւ, եւ իսկոյն շտկուեցաւ եւ զԱստուած կը փառա-
ւորէր։ 14 Ժողովրդապետը պատասխան տուաւ բարկա-
նալով, թէ ի՞նչու Յիսուս շաբաթ օրը բժշկեց»։ 15 Տէրը
անոր պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ, «Կեղծաւորներ, ձենէ
ամէն մէկը շաբաթ օրը չա՞րձկեր իր եզը կամ էշը մսու-
րէն եւ կը տանի, ջուր կուտայ։ 16 Իսկ աս՝ Աբրահա-
մի աղջիկն էր. որ Սատանան կապեց ահա տասն ութ
տարի, արժան չէ՞ շաբաթ օրը ան կապանքէն արձկել»։
17 Եւ երբ զայս կ'ըսէր, ամենքն ալ կ'ամչնային, որոնք
անոր հակառակ կը կենային. եւ բոլոր ժողովուրդը ու-

6-9. Եւ որպէս զի այս ապաշխարութեան ու աղօթքի վարդապետութիւնն ա՛լ աւելի տպաւորութիւն գործէ ժողովրդեան սրտին, Յիսուս յետոյ սոյն առակը կը զրուցէ, հաստատելու համար թէ Աստուած համբերող է մեր պակասութեանց, անմիջապէս չպատժեր զմեզ, և այս՝ ի շնորհս Քրիստոսի, որ է բարեխօս վասն մեր։ Բրել շուրջ և աղբ ցանել կը նշանակեն շնորհաց այն միջոցները, զորս Քրիստոս կը գործածէ մեր հոգեւոր փրկութեանն համար։ Ուրեմն քանի որ Աստուած մեզ ժամանակ շնորհած է, ուրեմն պտուղ տալու ենք Աստուծոյ, պտուղ մեր սրտէն՝ ապաշխարութեամբ, պտուղ մեր կենցաղավարութենէն՝ բարեգործութեամբք։ Ով որ առաքինութեան պտուղ չտար, կը մերժուի Աստուծոյ արքայութենէն։

10-17. Նմանօգոյն է սմին և բժշկութիւնն գօսացած ձեռին (Մատթ. ԺԲ. 9-14)։

րախ կ'ըլլար բոլոր այն փառաւորութիւններուն վրայ,
որոնք անորմէ կը գործուէին ։
*18 *Եւ կ'ըսէր. «Աստուծոյ արքայութիւնն որո՞ւն նման*
է, եւ զանի որո՞ւ նմանութեամբ նմանցնեմ։ 19 *Մանա-*
նեխի հատին նման է, որ մարդն առնլով իր պարտէզը
ձգեց. աճեցաւ ու ծառ եղաւ, եւ երկինքի թռչունները
անոր ոստերուն վրայ բնակած էին»։ 20 *Եւ նորէն կ'ըսէ.*
«Աստուծոյ արքայութիւնն որո՞ւ նմանցնեմ. 21 *խմորի*
նման է, որ կինն առնլով երեք գրիւ ալիւրի մէջ պահեց,
մինչեւ որ բոլորն ալ խմորեցաւ»։
*22 *Եւ քաղաքներն ու գիւղերը կը պտըտէր, դէպի*
Երուսաղէմ ճամբայ ընելով. 23 *մէկն անոր կ'ըսէ. «Տէր,*
քի՞չե՞ր կան, որ պիտի փրկուին»: եւ ան կ'ըսէ անոր.
24 *«Ջանացէք նեղ դռնէն մտնելու. ձեզի կ'ըսեմ, որով-*
հետեւ շատեր ուզեցին մտնել ու չկրցին։ *25 *Յորմէհետէ*
տանուտէրը պիտի մտնէ եւ դուռը պիտի գոցէ, եւ պիտի
սկսիք դուրսը կենալ եւ դուռը զարնել ու ըսել. «Տէ՛ր,
Տէ՛ր, մեզի բաց»: եւ պատասխան տալով պիտի ըսէ
ձեզի. «Ջեմ գիտեր ձեզ, ո՞ւրկէ էք»։ *26 *Այն ատեն պիտի*
սկսիք ըսել. «Քու առջեւդ կերանք ու խմեցինք, եւ
մեր հրապարակներուն մէջ սորվեցուցիր»։ 27 *Ու պիտի*
ըսէ. «Կ'ըսեմ ձեզի, չեմ գիտեր ձեզ, ո՞ւրկէ էք. մէկդի
կեցէք ինէ, ամէնքդ, անիրաւութեան մշակներ»։ *28 *Հոն*
պիտի ըլլայ լալ եւ ակռաներու կրճտել. երբ տեսնէք Աբ-
րահամն ու Իսահակն եւ Յակոբն ու բոլոր մարգարէները
Աստուծոյ արքայութեան մէջ, եւ դուք դուրս հանուած,
29 *եւ պիտի գան արեւելքէն ու արեւմուտքէն, հիւսիսէն*
ու հարաւէն, եւ Աստուծոյ արքայութեանը մէջ պիտի

18-21. (*Մատթ.* ԺԳ. 31-33)։
22-24. (*Մատթ.* Է. 13-14)։
25. *Ուրեմն նեղ դուռն ևս չէ միշտ բաց* (*Մատթ.* ԻԵ. 10)։
26-27. *Շատեր, իբր քրիստոնեայ, թէեւ կը վայելեն Քրիստոսի բարիքը, կ'ուտեն նորա սեղանէն և կը լսեն նորա խօսքը, եթէ չեն ունեցած անկեղծ հաւատք և սրտի սրբութիւն, պիտի չփրկուին, նոյն իսկ եթէ գործած ըլլան մեծամեծ հրաշալի գործեր յանուն Տեառն* (*Մատթ.* Է. 21-23)։
28-29. (*Մատթ.* Ը. 11-12)։

Digitized by Google

նաւոյն ։ *30 Եւ ահա յետիններն են, որ առաջիններ պիտի ըլլան, եւ առաջիններն են՝ որ յետիններ պիտի ըլլան »։
*31 Նոյն օրը Փարիսեցիներէն մէկ քանիներ մօտեցան ու անոր կ'ըսեն . « Ել եւ աստիկէ գնա , որովհետեւ Հերովդէս քեզ սպաննել կ'ուզէ »։ 32 Եւ կ'ըսէ անոնց . « Գացէք այն աղուէսին ըսէք . « Ահա դեւեր 'կը հանեմ, եւ բժշկութիւններ կը կատարեմ այսօր եւ վաղը , եւ երրորդ օրը կը կատարուիմ ։ 33 Բայց այսօր եւ վաղը եւ միւս օրը պէտք է երթալ . որովհետեւ կարելի չէ մարգարէի մը Երուսաղեմէն դուրս կորսուիլ ։ *34 Երուսաղէ՛մ, ո՛վ Երուսաղէմ, որ մարգարէները կը ջարդէիր եւ կը քարկոծէիր քեզի ղրկուողները , քանի՞ անգամ ուզեցի ժողվել քու որդիներդ , ինչպէս հաւը իր ձագերը թեւերին տակ . եւ չուզեցիք ։ 35 Ահա ձեր տունը ձեզի թողուած թող ըլլայ. բայց ձեզի կ'ըսեմ, թէ ա՛լ զիս պիտի չտեսնէք , մինչեւ ըսէք . « Տէրոջ անունով եկողն է օրհնեալ »։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

*1 Եւ եղաւ որ անիկա Փարիսեցի իշխաններէն մէկուն մը տունը մտնէ շաբաթ օրը հաց ուտելու , եւ անոնք անոր կ'սպասէին ։ 2 Եւ ահա հոն ջրգողած մարդ մը կար անոր առջեւ ։ 3 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ օրի-

30. (Մատթ. ԺԹ. 30։ Ի. 16)։
31-33. Այդ Փարիսեցիք զուցէ ղրկուած էին զՀերովդէս ի սպանութիւն Յիսուսի, իսկ նա մէկ կողմէն ժողովրդէն ակնածելուն և միւս կողմէն գոհացնելու համար Փարիսեցիները, զուցէ սպառնացած էր , ուստի իւր այս խորամանկ ընթացքին համար Յիսուսէն աղուէս կը կոչուի ։ Յիսուս քիչ ատեն ևս պիտի գործէր և յետոյ պիտի կատարուէր այսինքն պիտի մեռնէր յԵրուսաղէմ, ուր ընդհանրապէս մարգարէք կը մեռնէին, որով իսկոյն ի գլուխ պիտի հանէր փրկութեան մեծ գործը։
34-35. (Մատթ. ԻԴ. 37-38)։

1-4. Փարիսեցիք կ'ըսպասէին թէ Յիսուս պիտի պղծէ՞ արդեօք շաբաթը նոյն իսկ այդ տան մէջ իրենց աչքին առջեւ բժշկութիւն գործելով, ուր ջրգողեալ մարդ մը կար։

Digitized by Google

նականներուն ու Փարիսեցիներուն, թէ «Արժա՞ն է շա-
բաթ օրը բժշկել»։ 4 Եւ անոնք լուռ կեցան. եւ զանի
բռնելով՝ բժշկեց զանի եւ արձկեց։ *5 Եւ անոնց կ'ըսէ.
«Ձեզմէ որո՞ւն էշը կամ եզը ջրհորին իյնայ, եւ զանի իս-
կոյն չհաներ շաբաթ օրը»։ 6 Եւ պատասխան չկրցին
տալ անոր այն բանին համար։
*7 Կոչնականներուն ալ առակ մը ըսաւ, նայելով թէ
ի՛նչպէս բարձրնոտիր կ'ընտրէին, կ'ըսէ անոնց. 8 «Երբ մէկը
քեզ հարսանիքի կամ խնջոյքի կանչէ, առաջին տեղը չնըս-
տիս. կարելի է քենէ աւելի պատուաւորն անոր մէ կանչուած
ըլլայ։ 9 Եւ գալով որ քեզ ու զանի կանչեց, ըսէ քեզի.
«Աստր տեղ տուր»։ եւ յետոյ ամօթով պիտի սկսիս յե-
տին տեղը բռնել։ 10 Բայց երբ կանչուիս, գնա, նստէ յե-
տին տեղը, որ երբ գայ որ քեզ կանչեց, ըսէ քեզի. «Բա-
րեկամ, վեր նստէ»։ այն ատեն քեզի փառք պիտի ըլ-
լայ քու սեղանակիցներուդ առջեւ։ 11 Որովհետեւ ամէն
ով որ իր անձը կը բարձրացնէ, պիտի խոնարհի. եւ ով
որ կը խոնարհեցնէ իր անձը, պիտի բարձրանայ»։
*12 Կոչնատէրին ալ կ'ըսէ. «Երբ ճաշ կամ ընթրիք

---

5 6. Յիսուս սոյն նշանաւոր խօսքն առ այն կեղծաւոր Փարիսեցիս ուղղել է յետոյ թէ «Ձեզմէ ո՞վ եթէ շաբաթ օրը իւր էշն ու եզն ընկնին ի ջրհոր, անոր ի դուրս չհաներ փութով»,

7 11. Կը խայտառակէ նախ նոցա բարձրերէցութեան, այսինքն բարձր ու պատուաւոր տեղեր նստելու և երեւելու փառասիրական տենչն, և այս կը պարսաւէ նոյն իսկ զինքն հրաւիրողին անապարծութիւնն, որ յայտնի էր հրաւիրելէն ի ճաշ այնպիսիներն միայն, որք կարող էին փոխարէնը հատուցանել, այսպէս մինչ նոքա կըսպասէին գտնել յանցանք Յիսուսին վրայ, ահա Յիսուս նոցա յանցանքներն ի վեր կը հանէ սոյն օրինակ բարոյական վարդապետութեամբ մը։

12-14. Յիսուս ուրիշ անգամ բացայայտ քարոզելով բարեգործութեան պարկեշտ եղանակն, արդէն պարսաւած էր զնոսա որք իրենց բարի գործոց հատուցումն ունին աստ (Մատթ. Զ. 2-5։) Այս անգամ եւս այս առթիւ կը հաստատէ թէ բնական բան է մեր բարեգործութիւնն առ մեր բարեկամս ու ազգականս, և թէ ո և է գործ որ փոխարինելի է, չէ ուրեմն գործ առաքինական։ Դու բարերարելու ես նոցա, որք ո և է եղանակաւ չունին կարողութիւն փոխարէնը վճարելու։ Եւ որովհետեւ ըրածդ բարի է և արժանի փոխարինութեան, և անոր մէ, որու ըրած ես բարի, անհնար է

Digitized by Google

*կ'ըսեմ ձեզի, այդ ազգէն պիտի ուզուի։ 53 Վա՜յ
ձեզի օրինականներուդ, որովհետեւ գիտութեան փականք-
ները կը պահէք. դուք չէք մտներ, եւ որոնք կը մտնեն
կ'արգիլէք»։ *53 Այս բոլորը ժողովրդեան առջեւ անոնց
խօսելու ատեն, ամօթահար կ'ըլլային եւ դպիրներն ու
Փարիսեցիներն սկսան նախանձիլ եւ շատ բաներու հա-
մար գրգռուիլ անոր դէմ, 54 եւ սպասել անոր բերնէն
խօսք մը որսալ, որպէսզի անոր վրայով չարախօսութիւն
ընեն։*

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

*1 *Որոնցմով եւ բիւրաւոր ժողովուրդ դիզուած ա-
տեն անանկ որ իրար կը կոխկռտէին, սկսաւ իր աշա-
կերտներուն ըսել. «Նախ դուք զգոյշ եղէք Փարիսեցինե-
րու խմորէն, որ է կեղծաւորութիւն։* *2 *Որովհետեւ չկայ
ծածուկ բան, որ չյայտնուի, եւ գաղտնի՝ որ չճանչցուի։*
3 *Որովհետեւ ինչ որ մութի մէջ ըսէք, լոյսի մէջ պիտի
լսուի. եւ ինչ այս ականջէ խօսիք շտեմարաններու մէջ,
տանիքներու վրայ պիտի քարոզուի։* *4 *Բայց ձեզի կ'ըսեմ,
իմ սիրելիներուս, մի՛ վախնաք անոնցմէ որ մարմինը կ'ըս-
պաննեն, եւ անկէ ետքը աւելի բան մը չունին ընելու։*
5 *Սակայն ձեզի ցուցնեմ, ո՞րմէ վախնալու էք. վախցէք
անորմէ, որ սպաննելէն ետքը գեհենի մէջ ձգելու իշ-
խանութիւն ունի. այո, կ'ըսեմ ձեզի, «Անորմէ վախցէք։*
6 *Չէ՞ որ հինգ ձուկ երկու դանկի կը ծախուի, եւ անոնց-
մէ մէկը մոռցուած չէ Աստուծոյ առջեւ։* 7 *Բայց ձեր
գլխի մազն ամբողջ համրուած է. մի վախնաք, որովհե-
տեւ շատ ձագերէ աւելի աղէկ էք դուք։* 8 *Կ'ըսեմ ձեզի,
այն ամէնը, ով որ զիս կը խոստովանի մարդիկներու*

53-54. *Ցետոյ լարեցին դարան* (Մատթ. ԻԲ. 15-40)։

---

1. (Մատթ. ԺԶ. 6-12։ Մարկ. Ը. 15-17)։
2-3. (Մատթ. Ժ. 27-27 Մարկ. Դ. 22)։
4-10. (Մատթ. Մարկ. 28-33)։

Digitized by Google

առջեւ, Որդի մարդոյ ալ անոր վրայով պիտի խոստովանի
Աստուծոյ հրեշտակներուն առջեւ։ 9 Եւ ով որ զիս մար-
դիկներուն առջեւ կ'ուրանայ, Աստուծոյ հրեշտակներուն
առջեւ ուրացեալ պիտի ըլլայ։ 10 Եւ ամէնը, ով որ մար-
դոյ Որդիին վրայով խօսք ըսէ, անոր պիտի ներուի.
բայց ով որ Սուրբ Հոգիին հայհոյէ, անոր պիտի չներուի։
*11 Բայց երբ ձեզ տանին ժողովրդանոցներու եւ պե-
տութիւններու եւ իշխանութիւններու, մի հոգաք թէ՝
արդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի տաք կամ ի՞նչ պիտի ը-
սէք։ 12 Որովհետեւ Սուրբ Հոգին ձեզ պիտի սորվեցու-
նէ այն ժամուն թէ ինչ պէտք է խօսիլ»։

*13 Ժողովրդէն մէկը կ'ըսէ անոր. «Վարդապետ, իմ
եղբօրս ըսէ որ ժառանգութիւնն ինծի հետ բաժնէ»։ 14
Եւ ան կ'ըսէ անոր. «Ով մարդ, ո՞վ կեցուց զիս դատա-
ւոր կամ բաժանարար ձեր վրայ»։ *15 Եւ կ'ըսէ անոնց.
«Տեսէք ու զգուշացէք ամէն ագահութենէ, որովհետեւ
չէ թէ մէկու մը ստացուածքներուն մթերքէն չէ անոր
կեանքը»։ *16 Անոնց առակ մը խօսեցաւ ու կ'ըսէ Մե-
ծատուն մարդու մը արտերը տուին շատ հունձք։ Եւ
իր մտքին մէջ կը խորհէր ու կ'ըսէր. *17 «Ի՞նչ ընեմ,
որովհետեւ չկայ տեղ, ուր ժողովեմ իմ արդիւնքներս»։
18 Եւ կ'ըսէ. «Գիտեմ, ինչ ընեմ», իմ շտեմարաններս քա-
կեմ, եւ աւելի մեծերը շինեմ, եւ ժողվեմ ցորենը ու
բոլոր բարութիւններս։ *19 Եւ ըսեմ իմ անձիս. «Ով անձս,

11-12. (Մատթ. 17-20։ Մարկ. ԺԳ. 9-11)։

13-14. Յիսուս չէր եկած յաշխարհ իշխելու կամ դատելու։

15. Յիսուս յորդորելէ յետոյ զգուշանալ ագահութենէ, կը զրուցէ անմիտ հարուստի առակը, հաստատելով թէ մարդկային կեանքը կախուած չէ հարստութենէ, այլ Աստուծմէ։

16. «Բազմացոյց Աստուած զբերմունս նորա, զոր էարկ յերկիր, զի ուսցի նմանիլ երկրին բարութեան և այնպէս առատացուցանել յինքն Աստուծոյ զպտուղ առաքինութեան . . . սակայն նա յայսպիսեաց ստար ինչ որ ածէր զմտաւ» (Իգն. Շնորհալի)

17-18. Գեղեցիկ կը գրէ հին վարդապետներէն մին. «Ունիս շտեմարաններ, կարօտելոց գոգը, այրիներուն տուները, որբերու և տղեկներու բերանները։ Ասոնք են ամբարանոցներ, որ կը մնան յաւիտեան»։

19-29. Է՞ր այսքան տքնութիւններ և ագահութեան ախտ, երբ կարճ

Digitized by Google

շատ բարութիւններ ունիս շատ տարիներու համար ամ-
բարուած. հանգչէ, կեր, խմէ եւ ուրախ եղիր»։ 20 Աստ-
ուած կ՚ըսէ անոր. «Անմիտ, թէ որ այս գիշեր ոգիդ քենէ
պահանջեն, իսկ ինչ որ պատրաստեցիր, որո՞ւ պիտի ըլ-
լայ»։ 21 Անանկ է ան որ անձին համար կը գանձէ, եւ
ոչ թէ Աստուծով կը մեծնայ։

*22 Իր աշակերտներուն կ՚ըսէ «Ուստի կ՚ըսեմ ձեզի,
հոգ մի ընէք ոգւոյ համար թէ ի՞նչ պիտի ուտէք,
ոչ ալ մարմնոյն համար թէ ի՞նչ պիտի հագնիք։ 23
Որովհետեւ ոգին կերակուրէն աւելի է եւ մարմինը
հագուստէն։ 24 Ագռաւներուն նայեցէք, որովհետեւ
չեն ցաներ ու չեն քաղեր, որոնք շտեմարաններ չունին,
ոչ ալ ամբարանոցներ, եւ Աստուած զանոնք կը կե-
րակրէ, ո՜րչափ աւելի ձեզ՝ որ թռչուններէն աւելի աղէկ
էք։ 25 Ո՞վ ձենէ իր հոգալովը կրնայ աւելցնել իր հա-
սակին վրայ կանգուն մը։ 26 Ուրեմն թէ որ քիչին հա-
մար բաւական չէք, ուրիշներուն համար ինչո՞ւ կը խոր-
հիք։ 27 Շուշանին նայեցէք, ինչպէս կ՚աճի, ոչ ջանք
կ՚ընէ եւ ոչ կը նիւթէ. կ՚ըսեմ ձեզի, Սողոմոն ալ իր
բոլոր փառքով անոնց մէկուն պէս չհագուեցաւ։ 28 Իսկ
թէ որ այն խոտ՝ որ այսօր բացը կայ եւ վաղը հնոցը
նետուելու է, Աստուած այնպէս կը հագուեցնէ, ո՜րչափ
աւելի ձեզ, թերահաւատներ։ 29 Եւ դուք մի՛ ուզէք, թէ
ինչ պիտի ուտէք կամ ինչ պիտի խմէք, եւ մի՛ զբաղիք.
30 Որովհետեւ այն ամէնը աշխարհի հեթանոսները կը
խնդրեն. որովհետեւ ձեր Հայրը գիտէ որ այն բոլորը
պէտք է։ 31 Սակայն Աստուծոյ արքայութիւնը ուզեցէք,
եւ այն ամենը ձեզի պիտի աւելնայ։

*32 Մի՛ վախնար, փոքրիկ հօտ, որովհետեւ ձեր Հայ-
րը հաճեցաւ արքայութիւնը ձեզի տալու։ *33 Ձեր ստաց-

ու յեղակարծ է մեր կեանքը, ուրեմն չէ լաւագոյն մեր հարստութեանը համեմատութեամբ հարուստ ըլլալ ի հաւատս, որով ալ աւելի օրհնուի մեր հարստութիւնը։

22-31. (Մատթ. Զ. 25-33)։

32. Աստուծոյ ժողովուրդը եղած է և է հօտ փոքրիկ, զի մարդիկ աւելի պինդ յարած են աշխարհի, քան երկնքի։

33-34. Մարդ որքան բարեգործէ, այնքան գանձեր կը յաճախէ յերկինս (Մատթ. Զ. 19-20։ ԺԹ. 21)։

Digitized by Google

ուածքները ծախեցէք եւ ողորմութիւն ըրէք. եւ ձեզի
չհիննալու քսակներ ըրէք, երկինքի մէջ անպակաս գանձ.
ուր ոչ գող կը մօտենայ, ոչ ալ ցեցը կ'ապականէ: 34
Որովհետեւ ուր ձեր գանձը կայ, հոն պիտի ըլլան ձեր
սիրտերը: *35 Ձեր գօտիները ձեր մէջքը պինդ կապուած
թող ըլլան, եւ ճրագները վառուած: 36 Եւ դուք նման
եղէք այն մարդիկներուն որոնք կ'սպասեն իրենց տէրոջը թէ
ե՞րբ հարսնիքէն պիտի դառնայ. որպէս զի երբ գայ
ու զարնէ, իսկոյն անոր բանան: 37 Երանի է այն
ծառայներուն, որոնց տէրը գալով արթուն կը գտնէ.
ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ մէջքը գօտի պիտի կապէ եւ
զանոնք պիտի նստեցունէ, եւ շուրջ գալով անոնց պիտի
ծառայէ: 38 Եւ թէ որ երկրորդ կամ երրորդ պահուն գայ
ու անանկ գտնէ, այն ծառաները երանելի են: *39 Բայց
զայն գիտցէք, թէ որ տանուտէրը գիտնար որ ժամուն
գող կուգայ, կը հսկէր, եւ թող չէր տար իր տանը տակէն
փոս փորել: 40 Եւ դուք պատրաստ եղէք, որովհետեւ
որ ժամուն որ չէք կարծեր, Որդի մարդոյ կուգայ»:
41 Պետրոս կ'ըսէ. «Տէր, մեզի՞ ըսիր այդ առակը թէ
ամենուն.» 42 Եւ Տէրը կ'ըսէ. «Հաւատարիմ ու իմաս-
տուն տնտեսն ո՞վ է. որ իր տէրը կեցուց իր բոլոր
գերդաստանին վրայ ժամանակին կերակուր տալու համար:
43 Երանի այն ծառային, որու տէրը գալով կը գտնէ ա-
նանկ եղած: 44 Արդարեւ կ'ըսեմ ձեզի, որ իր բոլոր
ստացուածքներուն վրայ զանի պիտի կեցունէ: 45 Հապա
թէ որ այն ծառան իր սրտին մէջ ըսէ. «Իմ տէրս գալու
կ'ուշանայ». եւ սկսի ծեծել ծառաներն ու աղախինները,
ուտել, խմել եւ գինովնալ: 46 Ան ծառային տէրը պիտի
գայ այն օրն որ չկարծեր, եւ այն ժամուն որ չգիտեր.
մէջտեղէն զանի կը կտրէ եւ անոր բաժինը անհաւատ-
ներուն հետ կը դնէ: 47 Եւ այն ծառան որ իր տէրոջ
կամքը գիտէ եւ անոր կամքին համեմատ չպատրաստեր,

35-38. Գօտէպինդ ըլլալ, այսինքն ժիր. վառ ճրագ ունենալ, այսինքն արթուն ըլլալով սպասել Տեառն, որ պիտի գայ, և մեր հաւատարիմ ծառայութեանց փոխարէն՝ մեզ պիտի ծառայէ, այսինքն պիտի առաջնորդէ մեզ յիւրն արքայութիւն:

39-48 (Մատթ. ԻԴ. 43-51):

Digitized by Google

չափ ծեծ կ'ուտէ ։ 48 Եւ ան որ չգիտեր եւ ծեծի արժա-
նի բան կ'ընէ, քիչ ծեծ կ'ուտէ. ամենուն որուն շատ
տրուեցաւ, անորմէ շատ պիտի ուզուի, եւ որուն շատ
յանձնուեցաւ, անորմէ ալ աւելի պիտի պահանջուի ։
*49 Աշխարհի մէջ եկայ կրակ ձգելու, եւ ի՞նչ. կ'ուզեմ
որ արդէն բորբոքուէր ։ *50 Եւ մկրտութիւն մը ունիմ
մկրտուելու, եւ ի՞նչպէս կ'արտորամ կատարելու ։ 51
Կը կարծէ՞ք թէ աշխարհի խաղաղութիւն տալ եկայ. Ոչ,
կ'ըսեմ ձեզի, հապա բաժիններ ։ 52 Որովհետեւ ասկէ ետե-
քը պիտի ըլլան մէկ տան մէջ հինգ բաժնուածներ. երե-
քը երկուքին, եւ երկուքը երեքին ։ 53 Հայրը որդիէն պի-
տի բաժնուի ու որդին հօրմէն, մայրն աղջիկէն ու աղջի-
կը մօրմէն, սկեսուրը հարսէն եւ հարսն իր սկեսուրէն » ։
*54 Եւ ժողովրդեան ըսաւ. « Երբ արեւմուտքէն ամպ
ծագած տեսնէք, իսկոյն կ'ըսէք թէ « Անձրեւ պիտի գայ »
եւ անանկ կ'ըլլայ. 55 Եւ երբ հարաւ փչէ, կ'ըսէք թէ
« Խորշակ պիտի ըլլայ » եւ անանկ կ'ըլլայ ։ *56 Կեղծաւոր-
ներ, երկնի ու երկրի երեսը փորձել գիտէք, իսկ այս
ժամանակը ի՞նչպէս չէք փորձեր ։ *57 Ինչո՞ւ բուն իսկ ձեր
անձերէն արժանը չէք ընտրեր ։ 58 Երբ քու ոսոխիդ հետ
իշխանին կ'երթաս, ճամբան տուր հաշիւդ անորմէ ազատ-
ուելու համար, որովհետեւ կարելի է որ քեզ դատաւո-
րին քաշէ, եւ դատաւորն դահճին մատնէ, դահիճն ալ
բանտը նետէ » ։ 59 Կ'ըսեմ քեզի. հոնկէ պիտի չելլես,
մինչեւ որ վերջին բնիոնը չվճարես » ։

---

49. « Բնութիւնս մեր ոսկեղէն ոմն էր, անարատ աստուածային բնութեան նմանութեամբ, ահա ի դմրանաց չարին աղտեղացաւ։ Եկն Յիսուս հրով Հոգւոյն վերստին ձուլել, զի յառաջին պայծառութիւնն հանցէ (Իգն. Շնորհալի)։

50. Այս էր իւր չարչարանաց և մահուան մկրտութիւնը (Մատթ. Ի. 22։ ԻԲ. 40-44)։

51-53. Մատթ. Ժ. 34-36)։

54-56. Մատթ. ԺԶ. 2-3)։

56-59. (Մատթ. Ե. 25-36)։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

*1 Այն ժամանակ ոմանք եկան եւ անոր պատմեցին
այն Գալիլեացիներուն համար որոնց արիւնը Պիղատոս
խառնեց անոնց զոհերուն մէջ։ 2 Պատասխան տուաւ ու
կ՚ըսէ անոնց. «Կը կարծէք թէ բոլոր Գալիլեացիներէն
աւելի այն Գալիլեացինե՞րը մեղաւոր եղան, որ այնպիսի
անցք կրեցին։ 3 Ոչ, կ՚ըսեմ ձեզի. հապա թէ որ չա-
պաշխարէք, ամենքնիդ ալ անանկ պիտի կորսուիք։ 4
Կամ այն տասնութները, որոնց վրայ Սելովամի աշտա-
նակը ինկաւ եւ զանոնք սպաննեց. կը կարծէք թէ ա-
նո՞նք պարտապան եղան այն ամէն մարդիկներէն աւելի,
որոնք Երուսաղէմ բնակած են. 5 Ոչ, կ՚ըսեմ ձեզի. հապա
թէ որ չապաշխարէք՝ ամենքնիդ ալ անանկ պիտի կոր-
սուիք»։

---

1. Գալիլեացիներն շատեր կ՚սպաննուին տաճարի գաւիթին մէջ և ժողովուրդը կարծեց թէ յաստուածուստ պատուհաս էր այս ի զգաստութիւն բերելու համար Գալիլիացիներն. որք մեղաւոր ու գարշելի մարդիկ նկատուած էին, նոյնպէս Տէր կը յիշէ թէ երբ Սելովամայ աշտարակը կը փլչի. 18 անձեր փլատակին տակ մնալով՝ կը մեռնին. Այս երկու դէպքերն Յիսուս յիշելով ժողովրդեան կը քարոզէ թէ «Մի կարծէք թէ նոքա միայն մեղաւոր էին, որք այդ ահռելի արկածներուն ենթարկեցան, այլ թէ դուք ևս իբր մեղաւոր մարդիկ, եթէ չապաշխարէք, պիտի կորսուիք»։

Թէ արկածք մեղաց երեսէն են, ամէն դարու մէջ մարդիկ այսպէս հաւատացին։ Յոբայ բարեկամները նորա կրած սոսկալի չարչարանքները վերագրեցին նորա մեղաց մեծութեանը։ Նոյնպէս Մելիտէցիներն երբ Պօղոսի թեւէն իժը կախուած տեսան, համարեցան թէ Պօղոս էր սոսկալի մեղաւոր (Գործք. ԻԸ. 4)։ Նոյն իսկ Յիսուսի աշակերտներն երբ ի ծնէ կոյրը տեսան (Յովհ. Թ. 2)։ Յիսուս կը հերքէ այն կարծիքը թէ աղէտալի պատահարք միմիայն մեղաց երեսէն են, աղէտք որ կուգան շատերուն, ի խրատ զգուշութեան են ամենուն։ Աստուծոյ անհասանելի տնօրինութիւնն է որ կը գործէ, միում այսպէս և միւսին այնպէս ընելով։ Մարդիկ ամէն ատեն գիտնալու են թէ մեղաւոր են, և ենթակայ փորձութեանց, ուստի ապաշխարութիւնն ու աղօթք հարկաւոր են ամեն ատեն։

Digitized by Google

*6 Եւ այս առակը ըսաւ. «Մէկու մը այգիին մէջ թզենի
մը կար տնկուած, եւ եկաւ անկէ պտուղ փնտռելու եւ
չգտաւ։ 7 Այգեգործին կ'ըսէ. «Ահա երեք տարի է, յորմէ-
հետէ կուգամ այդ թզենիէն պտուղ փնտռելու եւ չեմ
գտներ. ուրեմն զայն կտրէ, ի՞նչու համար գետինը կը
խափանէ»։ 8 Ան պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Տէր,
այս տարի ալ թող, մինչեւ որ անոր չուրջը բրեմ եւ
աղբ ձգեմ. 9 Կարելի է պտուղ տայ. ապա թէ ոչ տա-
րիէ մը յետոյ զանի կը կտրես»։
*10 Եւ շաբաթ օրերը ժողովարաններէն մէկուն մէջ
կը սորվեցունէր։ 11 Եւ ահա կին մը՝ որ տասնութը
տարուան հիւանդութեան դեւ ունէր, եւ էր կարկամած
եւ բնաւ չէր կրնար վեր նայիլ։ 12 Եւ Յիսուս զանի տես-
նելով իրեն կանչեց ու կ'ըսէ անոր. «Ո՛վ կին, քու հի-
ւանդութենէդ արձկուած ես»։ 13 Եւ անոր վրայ ձեռք
դրաւ, եւ իսկոյն շտկուեցաւ եւ զԱստուած կը փառա-
ւորէր։ 14 Ժողովրդապետը պատասխան տուաւ բարկա-
նալով, թէ ի՞նչու Յիսուս շաբաթ օրը բժշկեց»։ 15 Տէրը
անոր պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ, «Կեղծաւորներ, ձենէ
ամէն մէկը շաբաթ օրը չա՞րձկեր իր եզը կամ էշը մսու-
րէն եւ կը տանի, ջուր կուտայ։ 16 Իսկ աս՝ Աբրահա-
մի աղջիկն էր. որ Սատանան կապեց ահա տասն ութ
տարի, արժան չէ՞ շաբաթ օրը ան կապանքէն արձկել»։
17 Եւ երբ զայս կ'ըսէր, ամենքն ալ կ'ամչնային, որոնք
անոր հակառակ կը կենային. եւ բոլոր ժողովուրդը ու-

6-9. Եւ որպէս զի այս ապաշխարութեան ու աղօթքի վարդապետութիւնն ալ աւելի տպաւորութիւն գործէ ժողովրդեան սրտին, Յիսուս յետոյ սոյն առակը կը զրուցէ, հաստատելու համար թէ Աստուած համբերող է մեր պակասութեանց, անմիջապէս չպատժեր զմեզ. և այս՝ ի շնորհս Քրիստոսի, որ է բարեխօս վասն մեր։ Բրել շուրջ և աղբ ցանել կը նշանակեն շնորհաց այն միջոցները, զորս Քրիստոս կը գործածէ մեր հոգեւոր փրկութեանն համար։ Ուրեմն քանի որ Աստուած մեզ ժամանակ շնորհած է, ուրեմն պտուղ տալու ենք Աստուծոյ, պտուղ մեր սրտէն՝ ապաշխարութեամբ, պտուղ մեր կենցաղավարութենէն՝ բարեգործութեամբք։ Ով որ առաքինութեան պտուղ չտար, կը մերժուի Աստուծոյ արքայութենէն։

10-17. Նմանագոյն է սմին և բժշկութիւնն գօսացած ձեռին (Մատթ. ԺԲ. 9-14)։

Digitized by Google

րախ կ'ըլլար բոլոր այն փառաւորութիւններուն վրայ,
որոնք անորմէ կը գործուէին։
*18 Եւ կ'ըսէր. «Աստուծոյ արքայութիւնն որո՞ւն նման
է, եւ զանի որո՞ւ նմանութեամբ նմանցնեմ։ 19 Մանա-
նեխի հատին նման է, որ մարդն առնլով իր պարտէզը
ձգեց. աճեցաւ ու ծառ՝ եղաւ, եւ երկինքի թռչունները
անոր ոստերուն վրայ բնակած էին»։ 20 Եւ նորէն կ'ըսէ.
«Աստուծոյ արքայութիւնն որո՞ւ նմանցնեմ. 21 խմորի
նման է, որ կինն առնլով երեք գրիւ ալիւրի մէջ պահեց,
մինչեւ որ բոլորն ալ խմորեցաւ»։
*22 Եւ քաղաքներն ու գիւղերը կը պտըտէր, դէպի
Երուսաղէմ ճամբայ ընելով. 23 մէկն անոր կ'ըսէ. «Տէր,
քիչե՞ր կան, որ պիտի փրկուին». եւ ան կ'ըսէ անոր.
24 «Ջանացէք նեղ դռնէն մտնելու. ձեզի կ'ըսեմ, որով-
հետեւ շատեր ուզեցին մտնել ու չկրցին։ *25 Յորմէհետէ
տանուտէրը պիտի մտնէ եւ դուռը պիտի գոցէ, եւ պիտի
սկսիք դուրսը կենալ եւ դուռը զարնել ու ըսել. «Տէ՛ր,
Տէ՛ր, մեզի բաց». եւ պատասխան տալով պիտի ըսէ
ձեզի. «Չեմ գիտեր ձեզ, ո՞ւրկէ էք»։ *26 Այն ատեն պիտի
սկսիք ըսել. «Քու առջեւդ կերանք ու խմեցինք, եւ
մեր հրապարակներուն մէջ սորվեցուցիր»։ 27 Ու պիտի
ըսէ. «Կ'ըսեմ ձեզի, չեմ գիտեր ձեզ, ո՞ւրկէ էք. մէկդի
կեցէք ինէ, ամէնքդ, անիրաւութեան մշակներ»։ *28 Հոն
պիտի ըլլայ լալ եւ ակռաներու կրճտել. երբ տեսնէք Աբ-
րահամն ու Իսահակն եւ Յակոբն ու բոլոր մարգարէները
Աստուծոյ արքայութեան մէջ, եւ դուք դուրս հանուած,
29 եւ պիտի գան արեւելքէն ու արեւմուտքէն, հիւսիսէն
ու հարաւէն, եւ Աստուծոյ արքայութեանը մէջ պիտի

18-21. (Մատթ. ԺԳ. 31-33)։

22-24. (Մատթ. Է. 13-14)։

25. Ուրեմն նեղ դուռն ևս չէ միշտ բաց (Մատթ. ԻԵ. 10)։

26-27. Շատեր, իբր քրիստոնեայ, Թէեւ կը վայելեն Քրիստոսի բարիքը, կ'ուտեն նորա սեղանէն և կը լսեն նորա խօսքը, եթէ չեն ունեցած անկեղծ հաւատք և սրտի սրբութիւն, պիտի չփրկուին, նոյն իսկ եթէ գործած ըլլան մեծամեծ հրաշալի գործեր յանուն Տեառն (Մատթ. Է. 21-23)։

28-29. (Մատթ. Ը. 11-12)։

Digitized by Google

նատին ։ *30 Եւ ահա յետիններն են, որ առաջիններ պիտի
ըլլան, եւ առաջիններն են՝ որ յետիններ պիտի ըլլան»։
*31 Նոյն օրը Փարիսեցիներէն մէկ քանիներ մօտեցան
ու անոր կ'ըսեն. «Ել եւ ասկէ գնա, որովհետեւ Հերովդէս
քեզ սպաննել կ'ուզէ»։ 32 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Գացէք այն
աղուէսին ըսէք. «Ահա դեւեր կը հանեմ, եւ բժշկու-
թիւններ կը կատարեմ այսօր եւ վաղը, եւ երրորդ օրը
կը կատարուիմ։ 33 Բայց այսօր եւ վաղը եւ միւս օրը
պէտք է երթալ. որովհետեւ կարելի չէ մարգարէի մը Ե-
րուսաղեմէն դուրս կորսուիլ։ *34 Երուսաղէ՛մ, ո՜վ Երու-
սաղէմ, որ մարգարէները կը ջարդէիր եւ կը քարկոծէիր
քեզի ղրկուողները, քանի՛ անգամ ուզեցի ժողվել քու
որդիներդ, ինչպէս հաւն իր ձագերը թեւերին տակ. եւ
չուզեցիք։ 35 Ահա ձեր տունը ձեզի թողուած թող ըլլայ.
բայց ձեզի կ'ըսեմ, թէ ա՛լ զիս պիտի չտեսնէք, մինչեւ
ըսէք. «Տէրոջ անունով եկողն է օրհնեալ»։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

*1 Եւ եղաւ որ ան Փարիսեցի իշխաններէն մէկուն մը
տունը մտնէ շաբաթ օրը հաց ուտելու, եւ անոնք անոր
կ'սպասէին։ 2 Եւ ահա հոն ջրգողած մարդ մը կար ա-
նոր առջեւ։ 3 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ օրի-

---

30. (Մատթ. ԺԹ. 30։ Ի. 16)։

31-33. Այդ Փարիսեցիք գուցէ ղրկուած էին զՀերովդէս ի սպանութիւն Յիսուսի, իսկ նա մէկ կողմէն ժողովրդէն ակնածելուն և միւս կողմէն գոհացնելու համար Փարիսեցիները, գուցէ սպառնացած էր, ուստի իւր այս խորամանկ ընթացքին համար Յիսուսէն աղուէս կը կոչուի։ Յիսուս քիչ ատեն ևս պիտի գործէր և յետոյ պիտի կատարուէր այսինքն պիտի մեռնէր յԵրուսաղէմ, ուր ընդհանրապէս մարգարէք կը մեռնէին, որով իսկոյն ի գլուխ պիտի հանէր փրկութեան մեծ գործը։

34-35. (Մատթ. ԻԳ. 37-38)։

1-4. Փարիսեցիք կ'ըսպասէին թէ Յիսուս պիտի պղծէ՞ արդեօք շաբաթը նոյն իսկ այդ տան մէջ իրենց աչքին առջեւ բժշկութիւն գործելով, ուր ջրգողեալ մարդ մը կար։

Digitized by Google

նականներուն ու Փարիսեցիներուն, թէ «Արժա՞ն է շա-
բաթ օրը բժշկել»։ 4 Եւ անոնք լուռ կեցան. եւ զանի
բռնելով՝ բժշկեց զանի եւ արձկեց։ *5 Եւ անոնց կ'ըսէ.
«Ձեզմէ որո՞ւն էշը կամ եզը ջրհորն իյնայ, եւ զանի իս-
կոյն չհանեն շաբաթ օրը»։ 6 Եւ պատասխան չկրցին
տալ անոր այս բանին համար։
*7 Կոչնականներուն ալ առակ մը ըսաւ, նայելով թէ
ինչպէս բարձրնստիր կ'ըլլային, կ'ըսէ անոնց. 8 «Երբ մէկը
քեզ հարսնիքի կամ խնճոյքի կանչէ, առաջին տեղը չնըս-
տիս. կարելի է քենէ աւելի պատուաւորն անորմէ կանչուած
ըլլայ։ 9 Եւ գալով որ քեզ ու զանի կանչեց, ըսէ քեզի.
«Ասոր տեղ տուր». եւ յետոյ ամօթով պիտի սկսիս յե-
տին տեղը բռնել։ 10 Բայց երբ կանչուիս, գնա, նստէ յե-
տին տեղը, որ երբ գայ որ քեզ կանչեց, ըսէ քեզի. «Բա-
րեկամ, վեր հրամմէ». այն ատեն քեզի փառք պիտի ըլ-
լայ քու սեղանակիցներուդ առջեւ։ 11 Որովհետեւ ամէնն՝
ով որ իր անձը կը բարձրացնէ, պիտի խոնարհի. եւ ով
որ կը խոնարհեցնէ իր անձը, պիտի բարձրանայ»։
*12 Կոչնատէրին ալ կ'ըսէ. «Երբ ճաշ կամ ընթրիք

---

5 6. Յիսուս սոյն նշանաւոր խօսքն առ այն կեղծաւոր Փարիսեցիս ուղղելէ յետոյ թէ «Ձենէ ո՞վ եթէ շաբաթ օրը իւր էշն ու եզն ընկնին ի ջրհոր, անտի ի դուրս չհանէր փութով»,

7 11. Կը խայտառակէ նախ նոցա բարձրերէցութեան, այսինքն բարձր ու պատուաւոր տեղեր նստելու և երեւելու փառասիրական տենչն, և ապա կը պարսաւէ նոյն իսկ զինքն հրաւիրողին սնապարծութիւնն, որ յայտնի էր հրաւիրելէն ի ճաշ այնպիսիներն միայն, որք կարող էին փոխարէնը հատուցանել, այսպէս մինչ նոքա կըապաւէրն գտնել յանցանք Յիսուսին վրայ, ահա Յիսուս նոցա յանցանքներն ի վեր կը հանէ սոյն օրինակ բարոյական վարդապետութեամբ մը։

12-14. Յիսուս ուրիշ անգամ բազմայայտ քարոզելով բարեգործութեան պարկեշտ եղանակն, արդէն պարսաւած էր զնոսա որք իրենց բարի գործոց հատուցումն ունին աստ (Մատթ. Զ. 2-5։) Այս անգամ եւս այս առթիւ կը հաստատէ թէ բնական բան է մեր բարեգործութիւնն առ մեր բարեկամս ու ազգականս, և թէ ո և է գործ որ փոխարինելի է, չէ ուրեմն գործ առաքինական։ Դու բարերարելու ես նոցա, որք ո և է եղանակաւ չունին կարողութիւն փոխարէնը վճարելու։ Եւ որովհետեւ ըրածդ բարի է և արժանի փոխարինութեան, և անորմէ, որուն ըրած ես բարի, անհնար է

Digitized by Google

ընես, քու բարեկամներդ մի՛ կանչեր, ո՛չ ալ քու եղբայր-
ներդ, ո՛չ ալ քու ազգականներդ, ո՛չ դրացիններդ եւ ո՛չ
մեծամեծները, որ չըլլայ թէ անոնք ալ փոխարէն քեզ
կանչեն, եւ քեզի հատուցում ըլլայ։ 13 Բայց երբ ըն-
դունելութիւն ընես, կանչէ աղքատները, խեղերը, կա-
ղերը եւ կոյրերը։ 14 Եւ երանելի պիտի ըլլաս, որովհետեւ
չունին փոխարէնը քեզ հատուցանելու, եւ քեզի պիտի
հատուցուի արդարներու յարութեանը ատեն»։ *15 Երբ նըս-
տողներէն մէկը զայս լսեց, կ'ըսէ անոր. «Երանի անոր, որ
Աստուծոյ արքայութեան մէջ հաց պիտի ուտէ»։
*16 Եւ ան կ'ըսէ. «Մարդ մը ընթրիք պատրաստեց եւ
շատերը հրաւիրեց։ 17 Եւ իր ծառան ղրկեց ընթրիքի
ժամուն հրաւիրեալները կանչելու թէ «Եկէք, որովհետեւ
ահա ամէն բան պատրաստ է»։ *18 Եւ սկսան հետզհետէ
ամէնքն ալ հրաժարիլ։ Առաջինը կ'ըսէ. «Ագարակ գնեցի,
եւ պէտք է երթալ զայն տեսնել. կ'աղաչեմ քեզի, զիս
հրաժարած համարէ»։ *19 Եւ միւսը կ'ըսէ. Հինգ լուծ եզ

քեզ փոխարէնն առնուլ, և արդարութեան դէմ է անվարձ մնալը, ուստի Աստուած, որ բարի ընելու զգացումը տուած է քեզ, ուրեմն նա պիտի փոխարինէ քեզ, ո՛չ միշտ աստ, վասն զի գուցէ ժամանակ չունիս. օրինակի համար բարեկամիդ համար երբ կը մեռնիս, այդ առաքինութիւնդ իր վարձատրուելու է. — անշուշտ ուրիշ աշխարհի մէջ, ուրեմն կայ հանդերձեալ կեանք, քանի որ Աստուած արդար է և արդարութիւնն է իր կատարելութիւններէն մին։

15. Այս մարդն զգածուելով Յիսուսի այս սքանչելի վարդապետութենէն, մինչ կ'երանէ զնա, որ կ'արժանաւորի վայելել ուրախութիւն Աստուծոյ արքայութեան մէջ, Յիսուս ցոյց տալու համար թէ մարդիկ ընդհանրապէս պիտի չխորհին այսպէս, այլ պիտի հրաժարեալ մնան նոյն հացկերութէն, առակաւ մը կը հասկցնէ զայս։

16-17. Աստուած թէ զՀրեայս եւ թէ զհեթանոսս անխտիր կը կոչէ իր ծառայներուն ձեռամբ, որք էին մարգարէք և առաքեալք, և նոյն ինքն իսկ տէր Յիսուս ի կերպարանս ծառայի խոնարհելով (Փիլիպ. Բ. 7.) քանիցս հրաւիրեց թէ Աւետարանի ընթրիքն է պատրաստ։

18. Ահա պատճառ մը, որ կը շեշտուի իբրեւ կարեւոր հարկէ, մինչդեռ չէր այնպէս, քանզի միայն մէկ բան պէտք է մեզ (Ղուկ. ԺԲ. 31)։

19-20. Ահա և ուրիշ պատճառ մը, որ կը շեշտուի իբր կարեւոր գործ, մինչդեռ չէր այնպէս, քանզի մեզ կար ուրիշ մէկ գործ (Յովհ. Զ. և 27)։

Digitized by Google

*գնեցի, եւ կ'երթամ զանոնք փորձելու. կ'աղաչեմ քեզի
զիս հրաժարած համարէ»։*
20 *Եւ միւսը կ'ըսէ. «Կին առի
եւ անոր համար չեմ կրնար գալ»։*
*21 *Եւ ծառան գալով պատ-
մեց զայն իր տէրոջը. այն ատեն տանուտէրը բարկանա-
լով՝ իր ծառային կ'ըսէ. «Իսկոյն ել հրապարակներն ու
քաղաքին փողոցները, եւ աղքատները, խեղերը, կաղերն
ու կոյրերը հոս մտցուր»։*
*22 *Եւ ծառան կ'ըսէ. «Տէր,
ինչ որ հրամայեցիր, եղաւ. եւ դեռ տեղ կայ»։*
*23 *Եւ տէրը
ծառային կ'ըսէ. «Ճամբաներն ու ցանկերը ել, եւ հոս
մտցուր, որպէս զի իմ տունս լցուի։*
*24 *Ձեզի կ'ըսեմ,
որ այն կանչուածներէն ոչ մէկն իմ ընթրիքէս պիտի ճա-
շակէ».*

Իսկ երրորդն է պատճառ ընտանեկան և առիթ միանգամայն ընկերական ուրախութեան, մինչդեռ մեզ աւելի պէտք է փնտռել մեր անսպառելի ուրախութիւնն որ յերկինս։ Ուրեմն ահա այս երեքն՝ ստացուած ու գործ և զուարճութիւն մանաւանդ զգայական, ընդհանրապէս արգելք են մեզ ունկնդրութեան հրաւէրին Աստուծոյ։

21. Երբ Աստուծոյ հրաւէրէն հրաժարեցան այն մարդիկ, որք յաւակնութիւն ունէին կարծելու թէ էին արդար և իմաստուն, որով և անկարօտ բարութեանն Աստուծոյ, յայնժամ Աստուծոյ ահաւոր ձայնն էր որ կոչեց և ցայսօր կը կոչէ զայն մարդիկ այսինքն հեթանոսներն, որք ի մեղս կը դեգերէին և ի ստուերս մահու, որք և կը կարծուէին անարժան աստուածային շնորհաց այն ազգէն, որ զինքն ևեթ կը կարծէր սիրելի ժողովուրդ Աստուծոյ։

22. Եւ որպէս զի բնաւ չկարծուի թէ Աստուծոյ անհուն սէրն կը սահմանափակի օր մը, և որպէս զի շեշտէ թէ իւր աստուածային ՀՐԱՒԷՐՆ անընդհատ պիտի շարունակուի ամէն ժամանակի մէջ առ ամենայն մարդիկ առ հասարակ, ուստի ծառային խոստովանել կուտայ թէ տակաւին տեղ կայ երկնից անհունութեանը մէջ։

23. Թէև այս հրաւէրն ստիպման երևոյթն ունի, բայց ոչ բռնի ըստիպում է այս, այլ սիրով եւ յորդորանօք, որպէս կ'ընէր Պօղոս (Բ. Կորնթ. Ե. 20։ Գործք Ի. 31)։ Ուրեմն Քրիստոսի բոլոր ծառայից հարկ է նոյն գունակ վարուիլ և իրարու տալ հրաւէր ի մասնակցութիւն ընթրեացն Աստուծոյ։

24. Այսպէս տէր Աստուած կը փակէ վերջապէս յուսոյ դուռն ամէն նոցա առջեւ, որք ընդունեցին Իւր հրաւէրն ու մերժեցին զայն։ (Մատթ. ԻԱ. 43։ Եբր. ԺԲ. 25)։

Digitized by Google

25 Եւ անոր հետ շատ ժողովուրդներ կ'երթային․
դարձաւ ու կ'ըսէ անոնց․ *26 «Թէ որ մէկը ինծի
կուգայ, եւ չատեր իր հայրն ու մայրը եւ կինն ու որ-
դիները եւ եղբայրներն ու քոյրերը, նաեւ իր անձը, իմ
աշակերտս չկրնար ըլլալ։ 27 Որովհետեւ ով որ իր խաչը
չվերցներ ու իմ ետեւէս չգար, իմ աշակերտս չկրնար
ըլլալ։ *28 Ո՞վ ձեզմէ ուզէ աշտարակ շինել, եւ առա-
ջուց նստելով ծախքը չհաշուէր, թէ լմնցնելու համար
բաւական բան ունի։ 29 Որովհետեւ գուցէ հիմը ձգէ եւ
չկրնայ լմնցնել, ամէն տեսնողները պիտի սկսին զանի
ծաղրել, 30 եւ ըսել թէ․ «Այս մարդը շինել սկսաւ, ու
չկրցաւ լմնցնել»։ 31 Կամ ո՞ր թագաւորն երթալով պա-
տերազմ կուտայ ուրիշ թագաւորի, եւ չնստելով առաջ
չխորհիր, թէ կարող է տասը հազարով դէմ դնել անոր,
որ անոր վրայ կուգայ քսան հազարով։ 32 Ապա թէ ոչ՝
երբ տակաւին հեռուն է, պատգամաւորութիւն ղրկելով խա-
ղաղութեան համար աղաչանք կ'ընէ։ 33 Ուրեմն այսպէս
ամէնն, ով որ չհրաժարիր իր բոլոր ստացուածքներէն,
չկրնար իմ աշակերտս ըլլալ։ *34 Աղը աղէկ է․ թէ որ
աղն անհամնայ, ի՞նչով պիտի համեմուի։ 35 Ոչ գետնի
եւ ոչ աղբի պիտանացու է, հապա դուրս նետե-
լու է։ Ով որ լսելու ականջներ ունի, թող լսէ»։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

*1 Եւ անոր մօտ էին բոլոր մաքսաւորներն ու մե-
ղաւորներն՝ անորմէ լսելու համար։ 2 Դպիրներն ու Փա-
րիսեցիները կը տրտնջային ու կ'ըսէին․ «Ի՞նչու աս մե-

26-27. (Մատթ. Ժ. 37)։

28-33. «Դէմք առակիս այսպիսի տան զկարծիս, եթէ որ բաւական է զամենայնն ի կատարումն ածել, աշակերտիլ պարտ է, ապա թէ ոչ բնաւ չէ պարտ սկիզբն առնել աշակերտութեան» (Իգն. Շնորհալի)։

34-35. (Մատթ. Ե. 13։ Մարկ. Թ. 49)։

1. Ուրեմն ժողովրդեան այս մասն ոչ թէ միայն հետաքրքրութեան կամ բժշկութեան համար, այլ և լսելու կուգար Յիսուսի խօսքերը։

Digitized by Google

ղաւորները կ'ընդունի եւ անոնց հետ կ'ուտէ»։ *3 Անոնց
այս առակն ըսաւ. 4 «Ձեր մէջէն ո՞վ է այն մարդը, որ
հարիւր ոչխար ունենայ, եւ անոնցմէ մէկը կորսնցնէ.
իննսուն եւ ինը չ՞թողուր անապատին մէջ, եւ կորսուա-
ծին ետեւէն կ'երթայ, մինչեւ զայն գտնէ։ 5 Եւ երբ կը
գտնէ, զայն իր ուսերուն վրայ կը դնէ ուրախութեամբ,
6 եւ տուն կ'երթայ, բարեկամներն ու դրացիները կը կանչէ
ու անոնց կ'ըսէ. «Ինծի հետ ուրախ եղէք, որովհետեւ
կորսուած ոչխարս գտայ»։ 7 Կ'ըսեմ ձեզի, որ այսանկ
ուրախութիւն կայ երկնքի մէջ մեղաւորի մը համար, որ
կ'ապաշխարէ, քան թէ իննսուն եւ ինն արդարներուն
համար՝ որոնց ապաշխարութեան պէտք չկայ։ *8 Կամ ո՞ր
կինն է, որ տասը դրամ ունենայ. եւ թէ որ դրամ մը
կորսնցնէ, ճրագ չ՞վառեր եւ տունը կ'աւլէ, եւ միշտ կը
փնտռէ, մինչեւ գտնէ։ 9 Եւ երբ գտնէ, բարեկամներն ու
դրացիները կը կանչէ ու կ'ըսէ. «Ինծի հետ ուրախ ե-
ղէք, որովհետեւ կորսնցուցած դրամս գտայ»։ 10 Ասանկ,
կ'ըսեմ ձեզի, Աստուծոյ հրեշտակներուն առջեւ ուրախու-
թիւն պիտի ըլլայ մէկ մեղաւորին վրայ, որ կ'ապաշխարէ»։
*11 Եւ կ'ըսէ. «Մարդ մը երկու որդի ունէր։ 12 Ա-

3-7. Մատթէոս եւ կը յիշէ այս առակը, թէեւ համառօտ (ԺԸ. 11-14)։ Իսկ մեր Շնորհալին գեղեցիկ կ'երգէ. «Լոյս ի լուսոյ, ծնունդ և ծագումն, որ եկիր ի խնդիր մոլորեալ ոչխարի բնութեանս, զոր ընդ խաչին բարձեր ի վերայ ուսոյդ, մաքրեա՛ զմեզ ի մեղաց մերոց»։

8-10. Թէ կորսուած ոչխարին և թէ դրամին ի գիւտ՝ մարդ կ'ուրախանայ, ո՛րքան և Աստուած, որոյ վրան՝ մեր Շնորհալին կը յաւելու. «Գովեմք զքեզ՝ Բան և Լոյս, որ զտիրական քո պատկեր լուսով ճրագի քո գտեալ վերակենդանեցեր . . .։ Սուրբդ սրբոց, էից մաքրութիւն, որ ամեր տան քո աւել՝ ի մեղաց զաշխարհս մաքրելով, ի սմա գտեալ զպատկեր քո նորոգեցեր, նորոգեա՛ զմեզ ի հնութենէ մեղաց»։

11-32. «Անառակին այս գեղեցկագոյն առակին մէջ իսկապէս կը պատկերանայ Աստուծոյ անհուն սէրն առ մարդ։ Մեր հին վարդապետներն թէ ի ճառընտիրս, թէ ի Շնորհալիս և թէ ի Քարոզգիրս շատ երկար, կարի մանրակրկիտ կը մեկնաբանեն այս առակը, որոյ ամբողջ իմաստն է այս, թէ մարդկային բնութիւն է հակամէտ անկախութեան, անխոհեմաբար անձին եւեթ վստահելով, որոյ հետեւանքն է միշտ թշուառութիւն, որով կորուստ անձին, հոգւով և մարմնով։ Այլ որքան որ մարդ կը խորշի և կը

Digitized by Google

նոնցմէ պզտիկը հօրը կ'ըսէ . «Հայր , ինծի բաժին տուր,
ինչ որ ստացուածքէդ կ'իյնայ» եւ ան անոնց բաժնեց
ինչքերը։ 13 Ոչ շատ օրերէ յետոյ՝ փոքր որդին ամէնը
ժողվելով հեռու աշխարհ գնաց . եւ հոն իր ստացուածքը
վատնեց , որովհետեւ անառակութեամբ կ'ապրէր։ 14 Եւ
երբ լմնցուց , այն երկրին մէջ սաստիկ սով եղաւ , եւ
սկսաւ ինքն աղքատանալ»։ 15 Եւ երթալով այն երկրի
քաղաքացիներէն մէկուն յարեցաւ, եւ զանի իր ագարակը
ղրկեց խոզեր արածելու համար։ 16 Եւ կը փափաքէր իր
որովայնը լեցնել այն եղջիւրէն, որ խոզերը կ'ուտէին, եւ
մէկն անոր չէր տար։ 17 Եւ խելքի գալով՝ կ'ըսէ .
«Քանի՞ վարձկաններ կան իմ հօրս տանը մէջ հացալի եւ
ես հոս սովամահ կ'ըլլամ։ 18 Ելլելով երթամ իմ հօրս ու
անոր ըսեմ . «Հա՛յր , երկինքի ու քու առջեւդ մեղայ . 19
ես ալ արժանի չեմ քու որդիդ կոչուելու , զիս քու վարձ-
կաններուդ մէկուն պէս ըրէ»։ 20 Եւ ելլելով իր հօրը ե-
կաւ . եւ երբ հեռուն էր , հայրը զանի տեսաւ ու գթաց.
ելաւ եւ ընդ առաջ վազեց , անոր պարանոցին ինկաւ ,
եւ զանի համբուրեց։ 21 Եւ որդին անոր կ'ըսէ . «Հա՛յր ,
երկինքի ու քու առջեւդ մեղայ , ալ ես քու որդիդ կոչ-
ուելու արժանի չեմ»։ 22 Հայրը ծառաններուն կ'ըսէ . «Իս-

կամի լինել ազատ քան Որդի Աստուծոյ , սակայն ուր ուրեմն բանին լոյսէն, որ դեռ չէ շիջեալ, կ'զգայ թէ մեղաւոր է , որով կ'ստիպուի գալ ի զեղջ զոչելով. «Հա՛յր, մեղայ յերկինս և առաջի քո»։ Այս է ճշմարիտ վերադարձ ի փրկութիւն անձին և յուրախութիւն Աստուծոյ, որմէ կ'օժտուի նա այլ ևս փառօք (Ես. ԺԶ. 10), փայլելով միանգամայն պարարակ եզը, զեա՝ որ ի սպանդ վարեցաւ (Ես. ԾԳ. 7)։ Ուրեմն նա որ սովալլուկն էր երբեմն ըստ Ամովսայ թէ «Տաց ձեզ, ասէ Տէր, ոչ սով հացի և ոչ ծարաւ ջրոյ, այլ սով լսելոյ զբանն Աստուծոյ» (Ը. 11), այնպիսի զերահրաշ փառաց կ'արժանաւորի. մինչ զի շարժել նախանձ հրեշտակաց, որք կը մխիթարուին լսելով Աստուծմէ թէ իրենք «Հանապազ տեսանեն զերեսս Աստուծոյ» (Մատթ. ԺԸ. 10), այսինքն կը վայելեն միշտ Աստուծոյ փառքը, և այս իրենց [illegible] էր իրենց անմեղութեանն համար . մինչ միւսին այսինքն մարդուս՝ այս շնորհ էր եւեթ։

Անառակի այս առակ ի՞նչ գեղեցիկ նիւթ եղած է մեր շնորհազարդ հայրապետներուն, որք սուրբ հոգւով և վսեմ գրչով աղօթքներ յօրինած ու երգած են, աղօթքներ, լի ի ժամագիրս և ի Շարականս։

Digitized by Google

կոյն առաջին պատմուճանը հանեցէք եւ անոր հագցու-
ցէք, մատնին անոր ձեռքը տուէք, եւ կօշիկներ՝ անոր
ոտքը. 23 *Եւ պարարտ եզը բերէք, մորթեցէք, ուտենք*
եւ ուրախ ըլլանք. 24 *Որովհետեւ այս իմ որդիս մեռած*
էր ու ապրեցաւ, կորսուած էր ու գտնուեցաւ. եւ
սկսան ուրախանալ։ 25 *Եւ անոր մեծ որդին ագարակն*
էր. եւ երբ կուգար եւ տանը մօտեցաւ, երգերու ու
պարերու ձայներ լսեց։ 26 *Եւ ծառաներէն մէկն իրեն*
կանչելով՝ կը հարցնէր թէ «Ի՞նչ է այն»։ 27 *Եւ ան*
կ'ըսէ անոր. «Որովհետեւ քու եղբայրդ եկած է, եւ քու
հայրդ մորթեց պարարտ եզը, որովհետեւ զանի ողջ ա-
ռողջ ընդունեց»։ 28 *Բարկացաւ ու չէր ուզեր մտնել,*
եւ հայրը դուրս ելլելով՝ անոր կ'աղաչէր։ 29 *Պատասխան*
տուաւ ու կ'ըսէ հօրը. «Այս քանի՜ տարիներ են, որ քեզի
կը ծառայեմ, եւ բնաւ քու պատուիրանէդ չանցայ. ու
մը անգամ ինծի չտուիր, որպէս զի իմ բարեկամներուս
հետ ուրախանայի։ 30 *Երբ քու այդ որդիդ եկաւ, որ քու*
ստացուածքներդ պոռնիկներուն հետ կերաւ, անոր պա-
րարտ եզը մորթեցիր»։ 31 *Եւ կ'ըսէ անոր. «Որդեակ, դուն*
միշտ ինծի հետ ես, եւ ամէն բան՝ որ իմս է, քուկդ է։
32 *Բայց ուրախանալ ու ցնծալ պէտք էր, որովհետեւ*
քու այս եղբայրդ մեռած էր ու ապրեցաւ. կորսուած
էր ու գտնուեցաւ»։

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

*1 **Ե***ւ աշակերտներուն կ'ըսէ. «Հարուստ մարդ մը*
կար, որ տնտես ունէր. եւ անոր վրայով ամբաստանու-
թիւն եղաւ, որպէս թէ անոր ստացուածքները կը վատնէ։

1-8. Տնտեսի առակն և աղքատ Ղազարոսի պատմութիւնն ևս շատ գեղեցիկ նիւթ եղած են մեր հին վարդապետներուն, որք զայնս մեկնաբանած են լի հաւատով և լուսաւոր հոգւով թէ ի Շարականս և թէ ի Քարոզգիրս և ի Ճառընտիրս։ Տնտեսի առակին իմաստն աւասիկ. մարդ մղուելով իւր բուռն ու անյագուրդ կամքէն և մոլեկան կրքէն կը մեղանչէ, կը գործէ Աստուծոյ դէմ անհաւատարմութեան մեղքը, առանց խորհելու թէ աշխարհս վայելելու է իմաստութեամբ և արդարութեամբ, այսինքն մարդ

Digitized by Google

2 Կանչեց եւ կ՚ըսէ անոր. «Ի՞նչ է այս որ քու վրայով
կը լսեմ. քու տնտեսութեանդ հաշիւը տուր, որովհետեւ
ա՛լ չես կրնար տնտես ըլլալ»։ 3 Տնտեսը իր միտքէն կ՚ը-
սէ. «Ի՞նչ պիտի ընեմ. որովհետեւ իմ տէրս տնտեսու-
թիւնը կը հանէ. գործել չեմ կրնար, մուրալ կ՚ամչնամ։
4 Գիտեմ, ինչ պիտի ընեմ, որ երբ տնտեսութենէ մէկդի
ըլլամ, զիս իրենց տուներուն մէջ ընդունին»։ 5 Եւ մի
առ մի իրեն կանչելով իր տիրոջ պարտապանները, ա-
ռաջինին կ՚ըսէ. «Ո՞րքան տէրոջս պարտական ես»։
6 Եւ ան կ՚ըսէ. «Հարիւր մար ձէթ». կ՚ըսէ անոր. «Ա՛ռ
տետրակդ եւ նստէ յիսուն գրէ»։ 7 Նորէն միւսին կ՚ը-
սէ. «Դուն ո՞րքան պարտական ես». եւ ան կ՚ըսէ.
«Հարիւր քոռ ցորեն». եւ կ՚ըսէ անոր. «Ա՛ռ տետրակդ
եւ նստէ ութսուն գրէ»։ 8 Եւ տէրը անիրաւ տնտեսը գովեց,

ոչ թէ միայն իւր անձը տնտեսելու է, այլ և ուրիշներն եւս տնտեսելու է, այսինքն բարի ընելու է և ուրիշներուն, այս է իմաստութիւնը, որպէս զի ինքն եւս օր մը, քանի որ աշխարհս է փորձութեան աշխարհ, ուրիշներէն տնտեսուելու այսինքն ուրիշներէ օգնուելու իրաւունքն ունենայ, այս է արդարութիւնը։ Իմաստութիւն և արդարութիւն մարդկային ընկերութեան եղած են միշտ երջանկութեան առաջնորդ։

Աւետարանի տնտեսն իմաստութեամբ զինքը տնտեսած չէր, այսինքն ի մեղս վատնած էր Աստուծոյ շնորհքը, վասնզի կ՚ըսէ. «Գործել ոչ կարեմ և մուրանալ ամաչեմ». ուրեմն ուժէ և պատիւէ ընկած էր։ Ի՞նչ ըներ. — խորհեցաւ, և ահա ծագեցաւ լոյս մը, բանին լոյսը և այդ լոյսէն, խելքէն առաջնորդուած, քանի որ դեռ ժամանակ ունէր, մտածեց ուրիշները տըն-տեսելով, այսինքն ուրիշներու բարի ընելով, փրկել իւր անձը։

Յիսուս կը գովէ այս անձին իմաստութիւնը միայն և ոչ թէ գործն, որ անիրաւ էր, իսկ լուսոյ որդիներն են այն ճշմարիտ քրիստոնեայք (Յովհ. ԺԲ. 36։ Եփես. Ե. 8), որք թէեւ ունին բարձր վիճակ իմաստութեան, այլ չեն կրնար գերազանց լինել միւսներէն այսինքն աշխարհիս որդիներէն, որք աւելի իմաստութեամբ կը վարուին իրենց ցած ու վատ նպատակներուն հասնելու համար։

Հիներէն կան մեկնողներ թէ հրեշտակներն են լուսոյ որդիները և մարդիկ իմաստութեամբ անոնցմէ աւելի. «Զի մարդիկ անկեալ ի փառաց և օտարացեալք յԱստուծոյն հնարս գտին ապաշխարութեամբ խնդրել զԱստուած . . . իսկ որ ի դասուց անտի նոցա շեղեալ անկան, այսպիսի ինչ նոցա ոչ եղեւ. այլ առաւել ևս չարացան անմտութեամբ» Իգն. Շնորհալի։

Digitized by Google

որովհետեւ իմաստութեամբ ըրաւ, վասն զի այս աշխարհի
որդիներն իրենց ցեղին մէջ աւելի իմաստուն են քան թէ
լուսոյ որդիներն։ *9 *Ես ալ ձեզի կ'ըսեմ. ձեզի բարե-*
կամներ ըրէք անիրաւ մամոնայէն, որ երբ այն պակսի,
ձեզ յաւիտենական յարկերուն մէջ ընդունին։ *10 *Ով որ*
քիչին հաւատարիմ է, շատին ալ հաւատարիմ է. եւ ով որ
քիչին անիրաւ է, շատին ալ անիրաւ է։ *11 *Ուրեմն թէ որ*
անիրաւ մամոնային հաւատարիմ չեղաք, ճշմարիտը ձեզի
ո՞վ պիտի հաւատայ։ 12 *Եւ թէ որ օտարին հաւատարիմ*
չեղաք, ձերինն ո՞վ ձեզի պիտի տայ։ *13 *Ծառայ մը չկրնար*
երկու տէրերու ծառայել, որովհետեւ թէ որ մէկը ատէ,
միւսը պիտի սիրէ. կամ մէկը պիտի պատուէ եւ միւսը պիտի
արհամարհէ. չէք կրնար Աստուծոյ ու մամոնայի ծառա-
յել»։

*14 *Երբ Փարիսեցիներն այս ամէնը կը լսէին, վասն*
զի արծաթասէր էին, զանի կը ծաղրէին։ *15 *Եւ*
կ'ըսէ անոնց. «Դուք էք որ ձեր անձերը կ'արդարացնէք
մարդիկներուն առջեւ, սակայն Աստուած ձեր սիրտերը
գիտէ. որովհետեւ ով որ մարդիկներուն առջեւ բարձր է,
Աստուծոյ առջեւ պիղծ է։ *16 *Օրէնքներն ու մարգարէները*
մինչեւ Յովհաննէս. անկէ ետքը Աստուծոյ արքայու-
թիւնը կ'աւետարանուի, եւ ամէն ոք զանի կը բռնաբարէ։

---

9. *Այս է իմաստ Քրիստոսի այս խօսքին. աշխարհիս մէջ մեր գանձերը, հարստութիւնը գործածելով յանուն Աստուծոյ, գանձեր դիզել երկինքի մէջ* (Ղուկ. ԺԲ. 33-34)։

10. *«Փոքունքն տան օրինակ մտացն բարութեան և չարութեան առ մեծամեծս և բազումս»* (Իգն. Շնորհալի)։

11-12. *Այսպէս մարդ որ իւր երկրաւոր հարստութիւնը գործածել չգիտեր, Էր արժանի ըլլայ երկնաւորին։*

13. (*Մատթ.* Զ. 24)։

14. *Փարիսեցիներն որովհետեւ էին արծաթասէր, այսինքն ազահ ըլլալով դրամը չէին գործածեր յօգուտ կարօտ. կը բարկանան. չկենն միթէ սոցա նման քրիստոնեայներ այժմ ևս։*

15 *«Պիղծ են առաջի Աստուծոյ, որք զամենայն հնարս հնարեն և միշտ ի յայն հային, զի պատիւս ի մարդկանէ ընկալցին»* (Իգն. Շնորհալի)։

16. (*Մատթ.* ԺԱ. 12-13)։

Digitized by Google

*17 Դիւրին է երկնքի եւ երկրի անցնիլը քան թէ օրէնք-
ներէն նշանախեցի մը իյնալը։
*18 Ամէնն՝ ով որ իր կինը կ'արձկէ եւ ուրիշը կ'առ-
նու, կը շնայ. եւ ով որ արձակուածը կ'առնու, կը շնայ։
*19 Հարուստ մարդ մը կար, եւ կը հագնէր բեհեզներ
ու ծիրանիներ եւ ուրախ կ'ըլլար միշտ առատապէս։ 20
Եւ աղքատ մը, Ղազարոս անունով, անոր դրան քով վի-
րաւորուած ինկած կը դրուէր։ 21 Եւ կը փափաքէր իր
որովայնը լեցնել այն փշրանքներէն, որոնք հարուստին
սեղանէն կ'իյնային. շուներն ալ կուգային եւ կը լզէին
անոր վէրքերը, 22 Եւ եղաւ որ աղքատը մեռնի, եւ
հրեշտակները զանի Աբրահամի գիրկը տարին. մեծա-
տունն ալ մեռաւ ու թաղուեցաւ։ *23 Եւ դժոխքին մէջ
իր աչքերը վերցուց, երբ տանջանքի մէջ էր. Աբրահամը
հեռուէն տեսաւ, եւ Ղազարոսը անոր գիրկը հանգչած։ 24
Եւ ան պոռաց ու կ'ըսէ. «Հայր Աբրահամ, ողորմէ ինծի,
եւ Ղազարոսը ղրկէ, որպէս զի մատին ծայրը ջուրին մէջ
թրջէ, եւ իմ լեզուս զովացնէ, որովհետեւ ահա կը
մարմրիմ այս տաքութենէն»։ 25 Եւ Աբրահամ կ'ըսէ ա-
նոր. «Որդեակ, յիշէ՛ որ դուն կեանքիդ մէջ բարիքներ
ընդունեցիր, եւ նոյնպէս Ղազարոս ալ չարչարանքներ.
հիմա աս հոս կը մխիթարուի, եւ դուն հոտ կը մարմրիս։
*26 Եւ այս ամենուն վրայ մեծ վիհ մը կայ մեր եւ ձեր

17 (Մատթ. Ե. 18)։

18. (Մատթ. Ե. 31-32։ Մարկ. Ժ. 11)։

19 23. Ղազարոս կը յիշուի յանուանէ, վասնզի արդարոց անուններն գրուած են ի դպրութեան կենաց և արժանի են միշտ յիշատակութեան (Սաղմ. ճԺԲ. 6), իսկ ոչ ամբարիշտներունը (Առակ. Ժ. 7)։ Մեծատունը կը Թաղուի, զի ունէր պատիւ, ընտանիք և բարեկամներ, իսկ Ղազարոս ունէր ոք, «որ յետ մահուն հողոյ տայր զմարմին նորա» (Իգն. Շնորհալի)։

23-26. Բայց այս երկուքին վախճանն է տարբեր։ Ղազարոս հրեշ-տակներէն կը տարուի ի գոգն Աբրահամու, իսկ միւսը կը դատապարտուի դժոխքի տանջանաց. ի զուր կը հայցէ Աբրահամու գթութիւնը թէ իրեն և թէ իւր եղբայրներուն համար։ Ահա ամենազօրեղ փաստ և օրինակ աղօթելու և ողորմելու առ սուրբ ոք մեռեալ, որպէս կը խոստովանի, նոյն իսկ «Մեկնութիւն չորից Աւետարանաց» հայ բողոքականութեան գիրքը։

26-31. Կը յիշէ նաև իւր եղբայրները, ուրեմն յիշողութիւն և մեր

Digitized by Google

մէջ. թէ որ ուզեն հոսկէ ձեզի անցնիլ, չեն կրնար. եւ ոչ
հոտկէ մէկը մեզի անցնիլ»։ 27 Եւ կ՚ըսէ. «Ուրեմն
կ՚աղաչեմ քեզի, հայր, որպէսզի ղատի ղրկես իմ
հօրս տունը։ 28 Հօն հինգ եղբայրներ ունիմ, որպէսա-
ղի անոնց վկայութիւն տայ, որ անոնք ալ չգան այս
տանջանքի տեղը»։ 29 Եւ Աբրահամ կ՚ըսէ. «Մովսէսն ու
մարգարէներն ունին. անոնց թող լսեն»։ 30 Եւ ան կ՚ըսէ.
«Ոչ, հայր Աբրահամ, բայց թէ որ մեռելներէն մէկն
անոնց երթայ, կ՚ապաշխարեն»։ 31 Եւ կ՚ըսէ անոր. «Թէ
որ Մովսէսի ու մարգարէներուն չեն լսեր, մեռելներէն
մէկն ալ թէ որ յարութիւն առնու, չեն հաւատար»։

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

*1 Իր աշակերտներուն ըսաւ. «Կարելի չէ գայթակ-
ղութեան չգալ, բայց վա՛յ է անոր, որուն ձեռքով կու-
գայ։ 2 Աղէկ էր անոր, թէ որ անոր պարանոցէն երկա-
նաքար կախուէր եւ ծովը իյնար, քան թէ գայթակղե-
ցնէ այս փոքրիկներէն մէկը։ *3 Զգոյշ կեցէք ձեր ան-
ձերուն, թէ որ քու եղբայրդ մեղանչէ, սաստէ անոր.
եւ թէ որ ապաշխարէ, ներէ՛ անոր։ 4 Եւ թէ որ քեզի
եօթն անգամ մեղանչէ, եւ եօթն անգամ քեզի դառնայ ու
ըսէ. «Կ՚ապաշխարեմ». անոր պէտի ներես»։
*5 Եւ առաքեալները Տէրոջ կ՚ըսեն. «Հաւատք աւել-
ցուր մեզի»։ 6 Եւ Տէրը կ՚ըսէ. «Թէ որ մանանեխի չափ
հաւատք ունենաք, եւ այս թթենիին ըսէք. «Խլուէ՛ եւ
ծովու մէջ տնկուէ». եւ ձեզի պիտի հնազանդի։

բոլոր հոգեկան զգացումներն արթուն պիտի ըլլան հանդերձեալ աշխարհի մէջ եւն. ի զուր կը կարծէր նա թէ մեռելներէն մէկն եթէ յարութիւն առնու, փրկարար շնորհ մը պիտի ըլլայ ողջերուն, մինչդեռ ապաշնորհ ողջերու համար ոչ Ղազարոսի (Յովհ. ԺԱ. 44-54) յարութիւնը և ոչ իսկ Քրիստոսինը նշանակութիւն ունեցաւ։

1-2. (Մատթ. ԺԸ. 6-7)։
3-4. (Մատթ. ԺԸ. 15. 21-22)
5-6. (Մատթ. ԺԷ. 19։ Մարկ. ԺԱ. 23)։

Digitized by Google

*7 Իսկ ո՞վ ձեզմէ, որ հողագործ կամ հովիւ ծառայ ու-
նենայ, որ երբ ագարակէն գայ, անոր իսկոյն ըսէ թէ
«Անցի՛ր, նստէ՛»։ 8 Հապա չըսե՞ր անոր թէ պատրաստէ
ինչ որ պիտի ճաշեմ, եւ գօտի կապելով ծառայէ ինծի,
մինչեւ ուտեմ ու խմեմ, եւ յետոյ դուն ուտես ու խմես։
9 Միթէ շնո՞րհք մը ըրած կ'ըլլայ այն ծառան, որ բոլոր
հրամանները ըրաւ։ 10 Անանկ ալ դուք երբ ամէն ձեզի
հրամայուածները ընէք, ըսէք թէ «Անպիտան ծառաներ
ենք, ինչ որ կը պարտէինք ընել, ըրինք»։

*11 Եւ եղաւ որ երբ Երուսաղէմ կ'երթար ան. եւ ինք
Սամարիայի ու Գալիլեացիներուն մէջէն կ'անցնէր։ 12
Եւ երբ գիւղ մը կը մտնէր, անոր տասը բորոտ մարդիկ
պատահեցան, որոնք հեռուն կեցան. 13 Ձայներնին վե-
րուցին ու կ'ըսեն. «Յիսուս վարդապետ, մեզի ողորմէ»։
14 Եւ երբ զանոնք տեսաւ, կ'ըսէ անոնց. «Գացէք, անձեր-
նիդ քահանաներուն ցուցուցէք.» եւ երբ գացին, չուտով
սրբուեցան։ 15 Անոնցմէ մէկն երբ տեսաւ թէ բժշկուե-
ցաւ, նորէն դարձաւ, մեծ ձայնով զԱստուած կը փառա-
ւորէր. 16 Իր երեսներուն վրայ ինկաւ անոր ոտներուն
քով, եւ անորմէ կը գոհանար. եւ ինքն էր Սամարացի։
17 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ. «Այս տասները
չսրբուեցա՞ն, ուրեմն իններն ո՞ւր են, 18 որ չգտնուեցան
դառնալ, Աստուծոյ փառք տալ, բայց միայն այս այլազ-
գին»։ 19 Եւ կ'ըսէ անոր. «Ել, գնա, որովհետեւ քու
հաւատքդ քեզ ապրեցուց»։

*20 Երբ Փարիսեցիներէն հարցուեցաւ թէ «Աստուծոյ

7-10. Ինչպէս տէր մը իւր ծառային շնորհակալ ըլլալու պարտքը չունի անոր անթերի սպասաւորութեանն համար, այնպէս և Աստուած կը պահանջէ մենէ նախ իրեն ծառայել և յետոյ իրմէն վայելել, փոխարէնն ընդունիլ, առանց պահանջումներ ընելու և կամ պարծենալու։

11-19. Տասն բորոտներ հեռուէն ը կենան (Ղեւտ. ԺԳ. 46), կ՚աղաչեն և կը բժշկուին, որոց մին միայն կը փութայ առ Տէր իւր շնորհակալութիւնն անձամբ մատուցանելու համար, ի նշան երախտագիտութեան, իսկ միւսներն ոչ. այսպէս ամէն ատեն և ամէն տեղ շատեր կը վայելեն Աստուծոյ շնորհքն ու բարիքը, այլ միշտ շատ քիչեր եղած են շնորհապարտ առ Աստուած։

20-21. Նոքա Աստուծոյ Թագաւորութիւնն ըսելով՝ Մեսիայի գինու զօ-

Digitized by Google

արքայութիւնն ե՞րբ պիտի գայ»․ պատասխանց տուաւ ու
կ'ըսէ անոնց․ «Աստուծոյ արքայութիւնը խորութեամբ
չգար․ 21 Եւ չըսեն թէ «Ահա հոս կամ հոն է»․ որովհե-
տեւ ահա Աստուծոյ արքայութիւնը ներսը, ձեր մէջ է»։
*22 Աշակերտներուն ըսաւ․ «Օրեր պիտի գան ձեզի, որ պի-
տի փափաքիք մարդոյ Որդիին օրերէն մէկը տեսնելու եւ
պիտի չտեսնէք․ *23 Եւ թէ որ ձեզի ըսեն․ «Ահաւասիկ է
կամ հոն»․ ետեւէն մի՛ երթաք։ *24 Որովհետեւ ինչպէս
փայլակը փայլատակելով երկնքի մէկ կողմէն մինչեւ եր-
կընքի միւս կողմը կը ծագի, անանկ եւ Որդի մարդոյ իր
օրը։ *25 Բայց առաջ պէտք է անոր չարչարուիլ եւ մեր-
ժուիլ այս ազգէն։ 26 Եւ ինչպէս Նոյի օրերն եղան, ա-
նանկ պիտի ըլլայ մարդոյ Որդիին օրերը։ 27 Կ'ուտէին, կը
խմէին, կիներ կ'առնէին ու էրիկներու կ'ըլլային, մինչեւ
երբ Նոյ տապանը մտաւ, եւ Ջրհեղեղ եղաւ եւ ամէնը
կորսնցուց։ 28 Նոյնպէս՝ ինչպէս Ղովտի օրերն ալ եղաւ,
կ'ուտէին, կը խմէին, կը գնէին, կը ծախէին, կը տնկէ-
ին, կը շինէին, 29 Եւ որ օրը Ղովտ ելաւ Սոդոմէն, հուր
եւ ծծումբ տեղաց երկինքէն եւ ամէնը կորսնցուց։ 30
Նոյն օրինակին նման պիտի ըլլայ այն օրն՝ երբ Որդի
մարդոյ պիտի յայտնուի։ *31 Այն օրն ով որ տանիքին ըլ-
լայ, եւ կարասին իր տանը մէջ, թող չիջնէ զայն առ-
նելու․ եւ ով արտի մէջ է, նոյնպէս ետ թող չդառնայ։
*32 Ղովտի կինը յիշեցէք։ *33 Ով որ իր անձը ապրեցնել

ութեամբ Իսրայելի Թագաւորութեան վերահաստատութիւնը կ'իմանային, Թիւր կը մեկնէին մեսիական մարգարէութիւնները, որոց կը պատասխանէր Քրիստոս, Թէ «Արքայութիւնն Աստուծոյ ի ներքս՝ ի ձեզ է»։ Ճշմարտութիւնն էր այն (Յովհ. ԺԸ. 36-37)։

22. Աշակերտք պիտի ցանկանային տեսնել նորէն Փրկիչն մանաւանդ իրենց փորձութեան օրերուն մէջ։

23. (Մատթ. ԻԴ. 23-26։ Մարկ. ԺԳ. 21)։

24. (Մատթ. ԻԴ. 27)։

25 (Մատթ. ԺԶ. 21։ ԺԷ. 21։ Մարկ. Ժ. 33)։

26-30. (Մատթ. ԻԴ. 37-39)։

31. (Մատթ. ԻԴ. 10-13)։

32. (Ծնն. ԺԹ. 17-26)։

33. (Մատթ. Ժ. 39)։

Digitized by Google

կ'ուզէ, զանի պիտի կորսնցնէ. եւ ով որ կը կորսնցը-
նէ, զանի պիտի ապրեցնէ։ *34 Ձեզի կ'ըսեմ. այն գի-
շերն թէ որ ըլլան երկուք մէկ մահիճի մէջ, մէկը պիտի
առնուի ու միւսը պիտի թողուի. 35 Եւ թէ որ երկու
ըլլան միասին աղալու, մէկը պիտի առնուի ու միւսը
պիտի թողուի։ Եւ թէ որ երկու ըլլան արտի մէջ, մէկը
պիտի առնուի ու միւսը պիտի թողուի»։ 36 Պատասխան
տուին ու կ'ըսեն անոր. «Ո՞ւր, Տէ՛ր»։ *37 Եւ ան կ'ըսէ
անոնց. «Ուր մարմին կայ, հոն արծիւներ պիտի ժողը-
վըւին»։

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

*1 Անոնց մէկ առակ ալ ըսաւ այն բանին համար թէ
պէտք է անոնց ամէն ատեն աղօթքի կենալ ու չձանձ-
րանալ։ 2 Կ'ըսէ. «Քաղաքի մը մէջ դատաւոր մը կար,
Աստուծմէ չէր վախնար ու մարդիկներէն չէր ամչնար։
3 Եւ նոյն քաղաքին մէջ որբեւարի մը կար, կուգար անոր

34-36. (Մատթ. ԻԴ. 40-41)։
37. (Մատթ. ԻԴ. 28)։

1-7. Եւ որպէսզի ցոյց տայ Յիսուս, թէ մարդ որչափ աւելի աղօթէ, այնքան աւելի կը լսուի Աստուծմէ, կը գրուցէ Դատաւորի առակը, որոյ մեկնութիւնը որ երկարօրէն գրուած կայ ի Ճառընտիրս և ի Քարոզգիրս, գեղեցիկ և կարճառօտ ամփոփուած կայ մեր Շարականի մէջ, որ և ասա-սիկ. «Դատաւոր արդարութեան հաստատեցեր ի մեզ զմիտս մեր, դատել զհոգի և զմարմին, արդարապէս դատմամբ ըստ օրինաց քոց, Քրիստոս։ Իսկ անիրաւ դատաւորին՝ որ ի քաղաք բնութեան մերում. ոչ ունելով զերկիւղ քո սուրբ և անպատկառ ի մարդկանէ, ոչ առնելով դատ զրկելոյն։ Այլ ան-մահ սուրբ Փեսայիդ այրի հոգի իմ պաղատի. ուսո՛ զիրաւունս քո իմում դատաւորիս առնել ինձ դատաստան արդար ընդ ոսոխի մարմնոյ իմոյ»։

Այս առակի իմաստէն այս կը հետեւի, թէ կնոջ մը թախանձելէն Աս-տուծմէ չվախցող եւ մարդերէ չամչցող մարդ մը ի գութ եւ ի դատաս-տան կը շարժի, որքան եւ առաւել ողորմածն Աստուած իւր վշտահեծ եր-կիւղածներուն բողոքին իսկոյն կը լսէ եւ կը գործադրէ արդարութիւնը։

Digitized by Google

ու կ'ըսէր. «Դատէ՛ զիս իմ հակառակորդիս դէմ»։ 4 Եւ շատ
ժամանակներ չէր ուզեր. անկէ ետքը կ'ըսէ իր մտքին
մէջ. «Թէ որ Աստուծմէ չեմ վախնար, ու մարդիկնե-
րէն չեմ ամչնար. 5 գոնէ զիս ձանձրացնելուն համար այս
որբեւարիին դատը տեսնեմ, որ ամէն ատեն ինծի
գալով զիս չթախանձէ»։ 6 Եւ Տէրը կ'ըսէ. «Լսեցէք
անիրաւ դատաւորն ի՞նչ կ'ըսէր։ 7 Իսկ Աստուած պիտի
չընէ՞ վրէժխնդրութիւն իր ծառաներուն համար, որոնք
անոր գիշեր ու ցորեկ կ'աղաղակեն, եւ միայն անոնց համ-
բերող ըլլայ։ *8 Այո՛, ձեզի կ'ըսեմ, որ անոնց համար շու-
տով վրէժխնդրութիւն պիտի ընէ. իսկ Որդի մարդոյ գա-
լով՝ արդեօք երկրի վրայ հաւատք պիտի գտնէ՞»։
*9 Եւ անոնց, որոնք իրենց անձերուն վստահացած էին
թէ արդար են եւ շատերը կ'արհամարհէին, այս առակն
ըսաւ. 10 երկու մարդեր ելան տաճարը աղօթքի կենա-
լու, մէկը Փարիսեցին եւ միւսը մաքսաւոր։ 11 Փարի-
սեցին մեկուսի կը կենար եւ զայս առանձին աղօթք կ'ը-
նէր. «Աստուած իմ, քեզի շնորհակալ եմ. որովհետեւ
ուրիշ մարդիկներուն պէս չեմ յափշտակող, անիրաւ,
շնացող եւ կամ այս մաքսաւորին պէս։ 12 Շաբաթ շա-
բաթը երկու անգամ պահք կը պահեմ, եւ իմ բոլոր
ստացուածքներուս տասանորդը կուտամ»։ 13 Եւ մաք-
սաւորը մեկուսի կը կենար, եւ չէր ուզեր ոչ ալ աչքերն
երկինք վերցնել, հապա իր կուրծքը կը ծեծէր ու կ'ըսէր.
«Աստուած, զիս՝ մեղաւորս քաւէ՛»։ 14 Կ'ըսեմ ձեզի, աս իր
տունը իջաւ արդարացած քան թէ ան։ Որովհետեւ այն
ամէնն, ով որ իր անձը կը բարձրացնէ, պիտի խոնարհի.

---

8. Ուրեմն շատերը թերացած պիտի գտնուին ի հաւատս, երբ գայ Որդի մարդոյ, այսինքն անհաւատութիւնն յաճախած։

9-14. Փարիսեցին ոչ թէ միայն ամբարտաւանութեամբ կ'աղօթէր, ուրիշներուն մեղքերը թուելով, այլեւ մատնանիշ լինելով ի մաքսաւորն՝ զանի տարապարտ թշնամանելու մեղքն ալ կը գործէր, վասն զի գուցէ չէր նա այնքան մեղաւոր, որպէս ինք կը կարծէր։ Իսկ մաքսաւորն, երբ Փարիսեցին իւր բարեմասնութիւնները կը հռչակէր, իւր մեղքերը խոստովանելով թողութիւն կը խնդրէր Աստուծմէ, որով նա որ մեղաւոր մտած էր արդարացած կը մեկնէր տաճարէն, իսկ միւսն որ հօն արդար մտած էր, մեղաւոր դուրս կ'ելնէր։

Digitized by Google

եւ ով որ իր անձը կը խոնարհեցնէ, պիտի բարձրանայ»։
*15 Անոր մանուկներ կը մօտեցնէին որ անոնց դպչի.
երբ աշակերտները տեսան, անոնց կը սաստէին։ 16 Բայց
Յիսուս զանոնք իրեն կանչելով՝ կ'ըսէ. «Այդ մանուկնե-
րուն թող տուէք ինծի գալու. եւ զանոնք մի՛ արգիլէք,
որովհետեւ Աստուծոյ արքայութիւնն անանկներուն է։
17 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, «ով որ Աստուծոյ արքայու-
թիւնը մանուկի պէս չընդունիր, անոր մէջ պիտի չմտնէ»։
*18 Իշխան մը անոր հարցուց ու կ'ըսէ. «Բարի վար-
դապետ, ի՞նչ ընեմ որ յաւիտենական կեանքը ժառան-
գեմ»։ 19 Յիսուս անոր կ'ըսէ. «Ինչո՞ւ ինծի բարի կ'ըսես.
բարի մէկը չկայ, բայց միայն թէ Աստուած։ 20 Պատուի-
րանները գիտես. «Մի՛ շնար, մի՛ սպաններ, մի՛ գողնար,
սուտ մի՛ վկայեր, քու հայրդ ու մայրդ պատուէ»։ 21 Եւ
ան կ'ըսէ. «Այդ ամէնն իմ մանկութենէս ի վեր պահեցի»։
22 Յիսուս երբ զայս լսեց, կ'ըսէ անոր. «Դեռ մէկ բան ալ
քեզի պակաս է. ամէն բան որ ունիս, ծախէ ու աղ-
քատներուն տուր, եւ երկինքի մէջ գանձեր պիտի ունե-
նաս. եւ իմ ետեւէս եկուր»։ 23 Ան երբ այս լսեց, տրտ-
մեցաւ, վասն զի շատ հարուստ էր։ 24 Երբ Յիսուս զանի
տրտմած տեսաւ, կ'ըսէ. «Ո՛րչափ դժուար է անոնց, ո-
րոնք ստացուածքներ ունին, Աստուծոյ արքայութիւնը
մտնել։ 25 Ուղտին դիւրին է ասեղի ծակէն անցնել,
քան թէ հարուստին Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել»։
26 Եւ որոնք լսեցին՝ կ'ըսէին. «Եւ ո՞վ կրնայ ապրիլ»։
27 Եւ ան կ'ըսէ, «Մարդիկներէն անհնարիններն՝ Աստուծ-
մէ հնարաւոր են»։ 28 Եւ Պետրոս կ'ըսէ. «Ահա մենք մեր
ստացուածքները թողուցինք, եւ քու ետեւէդ եկանք»։
29 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ մէ-
կը չկայ որ թողուց տուներ կամ ծնողք, կամ եղբայրներ,
կամ կին, կամ որդիներ Աստուծոյ արքայութեանը հա-
մար։ 30 Թէ որ բազմապատիկը չառնու այս ժամանակիս

15-17. Յիսուս կ'օրհնէ մանուկները (Մատթ. ԺԹ. 13-15։ Մարկ. Ժ. 13-16)։

18-30. Յիսուս կը պատասխանէ հարուստ իշխանին (Մատթ. ԺԹ. 16-30։ Մարկ. Ժ. 17-31)։

Digitized by Google

մէջ, եւ այն աշխարհին մէջ, որ պիտի գալու է, յաւիտենական
կեանքը պիտի ժառանգէ»։
*31 Եւ տասն երկուքն առանձին առնելով՝ կ'ըսէ անոնց.
«Ահա Երուսաղէմ կ'ելլենք, եւ մարգարէներուն բոլոր
գրուածները մարդոյ Որդիին համար պիտի կատարուին։
32 Որովհետեւ հեթանոսներուն պիտի մատնուի, եւ ծաղ-
րուի, 33 եւ պիտի ծեծեն ու զանի պիտի սպաննեն, եւ
երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնու»։ 34 Եւ անոնք ա-
նոնցմէ բան մը չհասկցան, հապա այն խօսքն անոնցմէ
ծածկուած էր, եւ ըսածները չէին իմանար։
*35 Եւ եղաւ որ Երիքովի մօտենալ, կոյր մը ճամբուն
քով մուրացկան կը նստէր։ 36 Երբ ժողովրդեան անցնիլը
լսեց, կը հարցնէր թէ «Ի՞նչ է այն»։ 37 Եւ անոր ըսին
թէ Նազովրեցի Յիսուսը կ'անցնի»։ 38 Գոռաց ու կ'ըսէ.
«Յիսուս, Դաւիթի որդի, ողորմէ ինծի»։ 39 Եւ որոնք
առջեւէն կ'երթային, անոր կը սաստէին որ լռէ. եւ ան
ա՛լ աւելի կը պոռար. «Դաւիթի որդի, ինծի ողորմէ»։
40 Կեցաւ Յիսուս, եւ հրամայեց զանի իրեն բերել. եւ
երբ անոր մօտեցաւ, հարցուց անոր ու կ'ըսէ. 41 «Ի՞նչ
կ'ուզես որ քեզի ընեմ». եւ ան կ'ըսէ. «Տէր, իմ աչ-
քերս թող բացուին ու տեսնեմ»։ 42 Եւ Յիսուս կ'ըսէ
անոր. «Նայէ՛, քու հաւատքդ քեզ բժշկեց»։ 43 Եւ իս-
կոյն տեսաւ եւ անոր ետեւէն կ'երթար եւ զԱստուած
կը փառաւորէր. եւ բոլոր ժողովուրդը տեսնելով՝ Աստու-
ծոյ օրհնութիւն կուտար։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

*1 Եւ մտնելով Երիքովի մէջ կը պտըտէր։ 2 Եւ ահա
մարդ մը, անունը Զակքէոս ըսուած, եւ ան մաքսապետ

31-34. Յիսուս կը գուշակէ այս երրորդ իր մահը (Մատթ. Ի. 17-19։ Մարկ Ժ. 32-34)։

35-43. Բժշկութիւն կուրին յԵրիքով (Մատթ. Ի. 29-34։ Մարկ. Ժ. 46-52)։

1-10. Զակքէոս Թէեւ հասակով կարճ, այլ ոչ հոգւով, վասն զի սա ոչ

Digitized by Google

էր եւ հարուստ. 3 Եւ կ'ուզէր տեսնել թէ Յիսուս ո՛վ է,
եւ բազմութենէն չէր կրնար, որովհետեւ հասակով կարճ
էր։ 4 Եւ առաջ անցնելով, ժանտաթզենիին ելաւ, որպէս
զի զանի տեսնէ. վասն զի անկէ պիտի անցնէր։ 5 Երբ
եկաւ այն տեղը, Յիսուս վեր նայեցաւ եւ կ'ըսէ անոր.
«Զաքէ, շուտ ըրէ. տակէ իջիր, որովհետեւ այսօր քու
տանդ մէջ պէտք է ինծի իջնել»։ 6 Աճապարեց ու իջաւ
եւ զանի ուրախութեամբ ընդունեց։ 7 Երբ ամէնն ալ տե-
սան, կը տրտնջէին ու կ'ըսէին թէ «Մեղաւոր մարդուն
քով մտաւ օթեւանելու»։ 8 Եկաւ Զաքէոս, կեցաւ եւ
Տէրոջ կ'ըսէ. «Տէր, ահա իմ ստացուածքներուս կէսը
աղքատներուն տամ, եւ թէ որ մէկը զրկեցի, չորս ան-
գամը վճարեմ»։ 9 Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Այսօր այս
տանը փրկութիւն եղաւ. որովհետեւ աս ալ Աբրահամի
որդի է։ 10 վասն զի Որդի մարդոյ եկաւ փնտռել ու փրկել
կորսուածը»։

*11 Եւ երբ անոնք այս կը լսէին, առակ մը կցեց ու
կ'ըսէ, անոր Երուսաղեմի մօտենալուն եւ անոնց կարծե-
լուն համար թէ իսկոյն Աստուծոյ արքայութիւնը պիտի
յայտնուի։ 12 Կ'ըսէ. «Ազնուական մարդ մը հեռու աշ-
խարհ գնաց իր թագաւորութիւնն առնլու եւ դառնալու։
13 Եւ իր ծառաները կանչելով՝ անոնց տասը մնաս տուաւ
եւ կ'ըսէ անոնց. «Գործածեցէք այդ, մինչեւ գամ»։ 14 Եւ
անոր քաղաքացիները զանի կ'ատէին, անոր ետեւէն
պատգամաւորներ ղրկեցին ու կ'ըսեն թէ «Չենք ուզեր
ադոր մեր վրայ թագաւորելը»։ 15 Եւ եղաւ որ անի դառ-
նայ թագաւորութիւնն առնլով, եւ կանչեց այն ծառա-
ները՝ որոնց դրամը տուած էր, որպէս զի գիտնայ թէ
ով ինչ շահեցաւ։ 16 Առաջինն եկաւ ու կ'ըսէ. «Տէր, քու

թէ միայն կը փութայ Յիսուսը հիւրընկալելու, այլ եւ ապաշխարութեամբ եւ ողորմածութեամբ քաւել իւր բոլոր մեղքերը։

11-28. «Նման են այս առակիս և որ ի Մատթէոսի աւետարանն (Իե. 14-30) գրեալ են բանքարքն, և այնպէս մինչ զի կարծելի եղաւ թէ նոյն իցէ։ Սակայն զդոյն տեսել՝ կարգ բանիցն ոչ ունի, զի անդ այլ չափ առաջնոյն և այլ երկրորդին և երրորդին. իսկ աստ հաւասար չափ է ամենեցուն։ Եւ անդ հաւասար մատուցին զշահն չափով, իսկ աստ ի հաւասարէն զոր ընկալան, ոմն բազումս և ոմն սակաւս մատոյց» (Իգն. Շնորհալի)։

Digitized by Google

մնասդ տասը մնաս եղաւ»։ 17 Եւ կ՚ըսէ անոր. «Ապ-
րիս, բարի ծառայ, որովհետեւ քիչին հաւատարիմ ե-
ղար, իշխանութիւն ունեցիր տասն քաղաքի վրայ»։ 18
Երկրորդն եկաւ ու կ՚ըսէ, «Քու մնասը հինգ մնաս ե-
ղաւ»։ 19 կ՚ըսէ անոր ալ. «Եւ դուն հինգ քաղաքներու
վրայ եղիր»։ 20 Միւսն եկաւ ու կ՚ըսէ. «Տէր, ահա քու
մնասը՝ որ վարշամակի մէջ ծրարած էի. 21 քենէ կը
վախնայի, որովհետեւ խիստ մարդ ես. կը վերցնես, ուր
չդրիր, եւ կը քաղես, ուր չցանեցիր»։ 22 Եւ կ՚ըսէ անոր.
«Քու բերանէդ քեզ դատեմ, անհաւատ ծառայ. գիտէիր
թէ ես խիստ մէկ մարդ եմ. կը վերցնեմ ուր չդրի, եւ
կը քաղեմ. ուր չցանեցի։ 23 Եւ ի՞նչու իմ դրամս չտուիր
սեղանաւորներուն, եւ ես գալով տոկոսներովը պահան-
ջէի»։ 24 Եւ սպասաւորներուն կ՚ըսէ. «Անկէ մնասը ա-
ռէք, եւ տարէք անոր տուէք, որ տասը մնաս ունի»։ 25
Եւ կ՚ըսեն անոր. «Տէր, տասը մնաս ունի»։ 26 «Կ՚ըսեմ
ձեզի. «Այն ամէնն, ով որ ունի, պիտի տրուի. եւ ան
որ չունի, ինչ որ ունի, անորմէ պիտի վերցուի։ 27 Բայց
իմ այն թշնամիներս, որոնք չէին ուզեր իմ թագաւորելս
անոնց վրայ, հոս բերէք եւ իմ առջեւս սպաննեցէք»։
28 Եւ երբ այս ըսաւ, յառաջ գնաց Երուսաղէմ երթալու։
*29 Եւ եղաւ, երբ մօտեցաւ Բեթփագէի եւ Բեթա-
նիայի այն լերան մօտ՝ որ կ՚ըսուի Ձիթենեաց. իր աշա-
կերտներէն երկուքը ղրկեց ու կ՚ըսէ. 30 «Դուք գացէք
այն գիւղը՝ որ մեր դէմ կայ, ու՛ր երբ մտնէք, կապուած
աւանակ մը պիտի գտնէք, որուն վրայ մարդիկներէն մէ-
կը բնաւ չնստաւ. քակեցէք զանի ու բերէք։ 31 Եւ թէ
որ մէկը ձեզի հարցնէ թէ «Ի՞նչու կը քակէք». այսպէս
ըսէք անոր թէ «Իր Տէրոջը պէտք է»։ 32 Երբ գացին, ո-
րոնք ղրկուեցան, գտան, ինչպէս որ ըսաւ անոնց. ա-
ւանակը կը կենար։ 33 Եւ երբ աւանակը կը քակէին, ա-
նոր տէրերն անոնց կ՚ըսեն. «Ի՞նչու այդ աւանակը կը
քակէք»։ 34 Եւ անոնք կ՚ըսեն. «Իր Տէրոջը պէտք է»։
35 Եւ զանի Յիսուսի բերին, եւ անոր վրայ հագուստներ
ձգեցին եւ Յիսուսը հեծցուցին։ 36 Եւ երբ կ՚երթար, ի-

29-40. Ծաղկազարդ (Մատթ. ԻԱ. 1-11։ Մարկ. ԺԱ. 1-11։ Յովհ. ԺԲ. 12-19)։

Digitized by Google

րենց հագուստները կը փռէին ճամբուն վրայ։ 37 Եւ երբ
ա՛լ մօտեցաւ Ձիթենեաց լերան զառիվայրէն իջնելու, ա-
շակերտներուն բոլոր բազմութիւնը սկսաւ ուրախութեամբ
օրհնել զԱստուած մեծ ձայնով, այն բոլոր եղած հրաշք-
ներուն համար, որ տեսան. 38 Եւ կ'ըսէին. «Օրհնեա՜լ
այդ Թագաւորը,, որ Տէրոջ անունով կուգայ. յերկինս
խաղաղութիւն եւ փառք ի բարձունս»։ 39 Եւ այն բազ-
մութենէն Փարիսեցիներէն մէկ քանիները կ'ըսեն անոր.
«Վարդապետ, քու աշակերտներուդ սաստէ»։ 40 Պատաս-
խան տուաւ ու կ'ըսէ. «Կ'ըսեմ ձեզի, թէ որ ասոնք լռեն,
այդ քարերը պիտի պոռան»։
*41 Եւ երբ մօտեցաւ, քաղաքը տեսնելով անոր վրայ
լացաւ ու կ'ըսէ. 42 «Թէ որ դուն գոնէ այս օրերուն մէջ
գիտնայիր քու խաղաղութիւնը. բայց հիմա քու երեսէդ
ծածկուեցաւ։ 43 Որովհետեւ օրեր պիտի գան քու վրայ,
եւ քու բոլորտիքդ քու թշնամիներդ պատնէշ պիտի շի-
նեն եւ քեզ պիտի պաշարեն, եւ քեզ ամէն կողմերէն
պիտի նեղեն. 44 Եւ քեզ հիմնայատակ պիտի ընեն եւ քու
մէջ եղած որդիներդ. եւ քու մէջդ պիտի չթողուն քար
քարի վրայ, որովհետեւ չճանչցար քու այցելութեան ժա-
մանակը»։
*45 Եւ տաճարը մտնելով սկսաւ աղաւնի վաճառողներն
ու գնողները հանել, եւ դրամափոխներուն սեղանները
ցրուեց։ 46 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Գրուած է, թէ իմ տունս
աղօթքի տուն թող ըլլայ, եւ դուք զանի աւազակներու
քարայր ըրիք»։
47 Եւ միշտ տաճարին մէջ անոնց կը սորվեցնէր. իսկ
քահանայապետներն ու դպիրները ու ժողովրդեան գլխա-
ւորները կ'ուզէին զանի կորսնցնել։ 48 Եւ չէին գտներ
թէ ինչ ընեն, որովհետեւ բոլոր ժողովուրդն անոր յարեր
էր մտիկ ընելու համար։

41-44. Յիսուս արտասուելով ցոյց տուաւ թէ ունէր կաթոգին սէր առ իւր ազգին.

45-48. Տաճարը կը մաքրուի (Մատթ. ԻԱ. 12-16։ Մարկ. ԺԱ. 12-19)։

Digitized by Google

ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԱՃԵԱՆԻ գրադարանը

ԳԼՈՒԽ Ի

*1 Եւ եղաւ որ այն օրերէն մէկուն մէջ, նա տաճա-
րին մէջ կը սորվեցնէր ժողովրդեան եւ կ'աւետարանէր,
քահանայապետներն ու դպիրները ծերերով մէկտեղ վրայ
հասան, 2 Եւ անոր կ'ըսեն. «Ըսէ մեզի, որո՞ւ իշխանու-
թեամբ դուն այդ կը գործես. կամ ո՞վ է որ այդ իշխա-
նութիւնը քեզի տուաւ»: 3 Պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ
անոնց. «Ես ալ ձեզի բան մը հարցնեմ, եւ ինծի ըսէք.
4 Յովհաննէսի մկրտութիւնը երկինքէ՞ն էր թէ մարդիկ-
ներէն»: 5 Եւ անոնք իրենց մտքին մէջ խորհեցան ու
կ'ըսեն. 6 «Թէ որ ըսենք. «Երկինքէն». կ'ըսէ. «Իսկ ի՞ն-
չու չհաւատացիք անոր». եւ թէ որ ըսենք. «Մարդիկնե-
րէն». բոլոր ժողովուրդը մեզի կը քարկոծեն. որովհետեւ
մտքով համոզուած էին Յովհաննէսին վրայով, թէ մար-
գարէ է»: 7 Եւ պատասխան տուին, թէ չեն գիտեր, ուր-
կէ է: 8 Եւ Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Եւ ես ձեզի չեմ ը-
սեր, որո՞ւ իշխանութեամբ կ'ընեմ այս բաները»:
*9 Սկսաւ ժողովրդեան այս առակը ըսել. «Մարդ մը
այգի տնկեց, եւ զայն մշակներու տուաւ. եւ ինքը ճամ-
բայ գնաց շատ ժամանակ: 10 Եւ ժամանակին մշակնե-
րուն ծառայ ղրկեց, որպէս զի այգիին պտուղէն անոր
տան. եւ մշակները զանի ծեծեցին, եւ պարապ արձկե-
ցին: 11 Եւ ուրիշ մէկ ծառայ ալ ղրկեց. անոնք զանի ալ
ծեծեցին, անարգեցին եւ պարապ ղրկեցին: 12 Եւ երրորդ
մը ղրկեց. անոնք զանի ալ վիրաւորեցին ու դուրս հա-
նեցին: 13 Այգիին տէրը կ'ըսէ. «Ի՞նչ ընեմ, իմ սիրելի
որդիս ղրկեմ. կարելի է անորմէ պատկառին»: 14 Երբ
մշակները զանի տեսան, իրարու հետ խորհեցան ու կ'ը-
սեն. «Ժառանգն աս է, սպաննենք զասի, որպէս զի ժա-
ռանգութիւնը մերն ըլլայ»: 15 Եւ զանի այգիէն դուրս
հանեցին եւ սպաննեցին. հիմա այգիին տէրը ի՞նչ պիտի

1-8. Հարցուփորձ վասն իշխանութեան Քրիստոսի (Մատթ. ԻԱ. 23-32: Մարկ. ԺԱ. 27-33):

Digitized by Google

ընէ. 16 չէ՞ որ պիտի գայ եւ այն մշակները պիտի կոր-
սնցնէ եւ իր այգին ուրիշներուն պիտի տայ»։ Երբ լսե-
ցին, կ'ըսեն. «Ո՛չ. քա՛ւ լիցի»։ 17 Եւ անոնց նայելով
կ'ըսէ. «Իսկ ի՞նչ է այն, որ գրուած է թէ ‹Այն քարը ոչ
չինողները անարգեցին, այն եղաւ անկիւնին գլուխը›»։
18 Այն ամէնն ով որ այս քարին զարնուի, պիտի խոր-
տակուի. եւ որուն վրայ իյնայ, պիտի փշրէ զանի»։ 19
Եւ դպիրներն ու քահանայապետները կ'ուզէին զանի նոյն
ժամուն ձեռք ձգել, եւ ժողովուրդէն վախցան, որովհե-
տեւ գիտցան թէ այն առակը իրենց համար ըսաւ։
*20 Եւ յետոյ սպասեցին, եւ իրենց անձերն արդար
կեղծաւորող խաբեբաներ ղրկեցին, որպէս զի զանի խօս-
քով բռնեն, զանի պետութեան ու դատաւորին իշխա-
նութեանը մատնելու համար։ 21 Անոր հարցուցին ու կ'ը-
սեն. «Վարդապետ, գիտենք թէ ուղիղ կը խօսիս եւ կը
սորվեցնես, եւ աչառութիւն չես ըներ, հապա ճշմար-
տութեամբ Աստուծոյ ճամբան կը սորվեցնես։ 22 Պէ՞տք է
մեզի կայսրին հարկ տալ թէ ոչ»։ 23 Եւ անոնց խորա-
մանկութիւնը նայելով՝ կ'ըսէ անոնց. 24 «Ինծի դահեկան
մը ցուցուցէք»։ Եւ անոնք ցուցուցին. եւ կ'ըսէ. «Որո՞ւ
պատկերն ու գիրն ունի»։ Պատասխան տուին ու կ'ը-
սեն. «Կայսրին»։ 25 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ուրեմն գա-
ցէք, կայսրինը կայսրին տուէք, Աստուծոյն ալ Աստու-
ծոյ»։ 26 Եւ զանի չկրցան բռնել խօսքով ժողովրդեան առ-
ջեւ. եւ անոր պատասխանին վրայ զարմացած՝ լռեցին։
*27 Եւ Սադուկեցիներէն մէկ քանիներ մօտենալով, ո-
րոնք յարութիւն չըլլալուն համար կը պնդէին, հարցու-
ցին անոր ու կ'ըսեն. 28 «Վարդապետ, Մովսէս մեզի
գրեց թէ «Թէ որ մէկուն եղբայրը մեռնի, որ կին ու-
նենայ, եւ ան որդի չունենայ, անոր եղբայրն այն կինն
առնու, եւ իր եղբօրը զաւակ հանէ»։ 29 Ուրեմն եօթը
եղբայրներ կային, եւ առաջինը կին առնելով անորդի մե-

9-19. Առակ չար մշակաց (Մատթ. ԻԱ. 33-46։ Մարկ. ԺԲ. 1-12)։
20-26. Վասն հարկին (Մատթ. ԻԲ. 15-22։ Մարկ. ԺԲ. 13-17)։
27-40. Վասն յարութեան (Մատթ. ԻԲ. 23-33։ Մարկ. ԺԲ. 18-27).
41-44. Թէ Քրիստոս որդի՞ է Դաւթի (Մատթ. ԻԲ. 41-46։ Մարկ. ԺԲ.
35-37).

Digitized by Google

ռաւ, 30 Երկրորդն ալ զանի առաւ. ան ալ անորդի մե-
ռաւ։ 31 Եւ երրորդը զանի առաւ, եօթն ալ այնպէս, եւ
որդիներ չթողուցին։ 32 Կինն ալ մեռաւ։ 33 Ուրեմն յա-
րութեան ատեն անոնցմէ որո՞ւ կին պիտի ըլլայ, որով-
հետեւ եօթն ալ զանի ունեցան»։ 34 Յիսուս անոնց պա-
տասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Այս աշխարհի որդիները կիներ
կ'առնուն եւ էրիկներուն կ'ըլլան. 35 Իսկ անոնք, որոնք
արժանի պիտի ըլլան այն աշխարհին հասնելու եւ մեռելներէ
յարութիւն առնելու, ոչ կիներ կ'առնուն, ոչ ալ էրիկնե-
րու կ'ըլլան։ 36 Վասն զի ա՛լ չեն կրնար մեռնիլ, որովհե-
տեւ հրեշտակներուն հաւասար են, եւ Աստուծոյ որդի-
ներ, վասն զի յարութեան որդիներ են։ 37 Բայց թէ մե-
ռելները յարութիւն կ'առնուն, եւ Մովսէս մորենիին մէջ
գուշակեց, ինչպէս Տէրոջ վրայով կ'ըսէ Աբրահամի Ա-
ստուածը եւ Իսահակի Աստուածը եւ Յակոբի Աստուածը։
38 Եւ Աստուած մեռելներուն չէ, հապա կենդանիներուն,
որովհետեւ ամէնքն ալ անոր կենդանի են»։ 39 Դպիրնե-
րէն մէկ քանիներ պատասխան տուին ու կ'ըսեն. «Վար-
դապետ, աղէկ ըսիր»։ 40 Եւ մէկը չէր համարձակեր ա-
նոր բան մը հարցնել։

*41 Եւ անոնց կ'ըսէ. «Ի՞նչպէս Քրիստոսին համար կ'ը-
սեն թէ Դաւթի որդին է, 42 որովհետեւ ինք Դաւիթ, Սաղ-
մոսներու գրքին մէջ կ'ըսէ. «Տէրն իմ Տէրոջս ըսաւ. «Իմ
աջ կողմս նստէ, 43 մինչեւ քու թշնամիներդ քու ոտ-
քերուդ տակը դնեմ»։ 45 Ուրեմն թէ որ Դաւիթ զանի
Տէր կ'անուանէ, ի՞նչպէս անոր որդին կ'ըլլայ»։

*45 Եւ բոլոր ժողովրդեան առջեւ կ'ըսէ աշակերտնե-
րուն, 46 «Դպիրներէն զգուշացէք, որոնք կ'ուզեն պատ-
մուճանով պտըտիլ, եւ հրապարակներու մէջ բարեւներ կը
սիրեն, եւ ժողովարաններու մէջ առաջին աթոռները, եւ
ընթրիքներու մէջ պատուաւոր տեղերը, 47 Որոնք որբե-
ւարիներուն տուները կ'ուտեն, եւ պատճառանքներով
աղօթքը կ'երկնցնեն. անոնք աւելի դատապարտութիւն
պիտի ընդունին»։

45-47․ Վա՛յը դպրաց (Մատթ. ԻԳ. 13-38։ Մարկ. ԺԲ. 40)։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

*1 Եւ նայելով տեսաւ հարուստներուն, որոնք իրենց
ընծաները գանձանակին մէջ կը ձգէին։ 2 Եւ որբեւարի
աղքատ կին մը տեսաւ, որ հոն երկու լումայ ձգեց։
3 Եւ կ'ըսէ. «Արդարեւ կ'ըսեմ ձեզի, թէ այն աղքատ
որբեւարին ամենէն աւելի ձգեց։ 4 Անոնք ամէնքն ալ ի-
րենց աւելորդէն Աստուծոյ ընծաներուն մէջ ձգեցին,
ան իր կարօտութենէն իր բոլոր ապրուստը՝ որ ունէր,
ձգեց»։
*5 Եւ ոմանք տաճարին վրայով կ'ըսէին թէ «Գեղեցիկ
քարերով ու աշտարակներով զարդարուած է», կ'ըսէ. 6
«Այդ ամէնը որ կը տեսնէք, օրեր պիտի գան որ հոն
քար քարի վրայ պիտի չձգուի, որ չքակուի»։ 7 Հարցու-
ցին անոր ու կ'ըսեն. «Վարդապետ, ե՞րբ պիտի ըլլայ
այդ, եւ ի՞նչ նշան կայ, երբ այդ պիտի ըլլայ»։ 8 Եւ ան
կ'ըսէ. «Զգուշացէք, չխաբուիք, որովհետեւ շատեր իմ
անունովս պիտի գան, եւ պիտի ըսեն թէ «Ես եմ». եւ
ժամանակը մօտեցաւ. անոնց ետեւէն մի՛ երթաք։ 9 Երբ
պատերազմներ ու խռովութիւններ լսէք, մի վախնաք.
վասն զի պէտք է առաջ այդ ըլլալ, բայց վախճանն իս-
կոյն չէ»։ 10 Այն ատեն կ'ըսէ անոնց. «Ազգ ազգի վրայ
եւ թագաւորութիւն թագաւորութեան վրայ պիտի ելլէ.
11 Եւ մեծ շարժեր, տեղ տեղ ալ սովեր ու մահտարաժամ-
ներ, երկնքէն ահռելի բաներ եւ մեծամեծ նշաններ պի-
տի ըլլան։ 12 Բայց այս ամենէն առաջ, իրենց ձեռքերը
ձեզի պիտի մխեն ու պիտի հալածեն, ժողովրդարանոցնե-
րու եւ բանտերու պիտի մատնեն, եւ դատաւորներու ու
թագաւորներու առջեւ պիտի տանին իմ անուանս համար։
13 Եւ այն ձեզի պիտի ըլլայ վկայութիւն։ 14 Ուրեմն ձեր
սրտերուն մէջ դրէք, առաջուց չպատրաստուիլ պատաս-
խան տալու համար։ 15 Որովհետեւ ես ձեզի բերան ու

1-4. Լումայ այրւոյն (Մարկ. ԺԲ. 41-44)։

5-38. Կը գուշակէ Յիսուս Երուսաղեմի աւերն և իւր գալուստը (Մատթ. ԻԴ. 1-42։ Մարկ. ԺԳ. 1-37)։

Digitized by Google

իմաստութիւն պիտի տամ, որուն պիտի չկրնան հակա-
ռակ կենալ կամ պատասխան տալ ձեր բոլոր հակառա-
կորդները։ 16 Պիտի մատնուիք ծնողքներէ եւ եղբայրներէ,
ազգականներէ եւ բարեկամներէ, եւ ձենէ պիտի սպան-
նեն։ 17 Եւ ամենէն ատելի պիտի ըլլաք իմ անունիս հա-
մար։ 18 Եւ ձեր գլխէն մազ մը պիտի չկորսուի։ 19 Եւ
ձեր համբերութեամբ ձեր հոգիները պիտի ստանաք։

20 Բայց երբ Երուսաղէմը զօրքերով պաշարուած
տեսնէք, այն ատեն գիտցէք թէ անոր աւերը մօտ է։
21 Այն ատեն որոնք Հրէաստանի մէջ են, լեռներու մէջ
թող փախչին, եւ որոնք հոն են; անոր մէջ թող չմըտ-
նեն։ 22 Որովհետեւ անոնք վրէժխնդրութեան օրեր են,
որպէս զի բոլոր գրուածները կատարուին։ 23 Բայց վա՜յ է
ստնտուներուն եւ յղիներուն այն օրերը, որովհետեւ երկրի
վրայ մեծ տագնապ պիտի ըլլայ, եւ բարկութիւն այն
ժողովրդին վրայ։ 24 Եւ սուրի բերան պիտի իյնան, եւ
բոլոր հեթանոսներու մէջ գերի պիտի տարուին, եւ Ե-
րուսաղէմ ոտքերէ կոխան պիտի ըլլայ, մինչեւ հեթա-
նոսներու ժամանակները վերջանան։ 25 Եւ նշաններ պի-
տի ըլլան արեւուն, լուսնին եւ աստղերուն վրայ, եւ
աշխարհի մէջ հեթանոսներու տագնապ, ծովու եւ խռո-
վութեան ահաւոր բարբառէ, 26 մարդիկներուն ոգիները
պիտի մարմրին վախէ եւ բոլոր աշխարհի վրայ բաներ
գալու կարծիքէն, վասն զի երկնքի զօրութիւնները պի-
տի շարժին։ 27 Եւ այն ատեն Որդի մարդոյ պիտի տես-
նեն ամպերով, եւ զօրութիւններով եւ շատ փառքով ե-
կած։ 28 Դու երբ այս բանը ըլլալ սկսի, ձեր գլուխները
վերուցէք եւ բարձրացուցէք, որովհետեւ ձեր փրկու-
թիւն մօտ է»։

29 Եւ անոնց առակ մը ըսաւ. «Թզենին տեսէք եւ
բոլոր ծառերը։ 30 Երբ իրենց պտուղները ցուցնեն, կը
տեսնէք եւ անոնցմէ կը ճանչնաք թէ ամառը մօտ է։ 31
Անանկ ալ դուք երբ այս ամէնը եղած տեսնէք, գիտցէք
թէ Աստուծոյ արքայութիւնը մօտ է։ 32 Ճշմարիտ կ'ըսեմ
ձեզի թէ այս ազգը պիտի չանցնի, մինչեւ այս ամէնն
ըլլայ։ 33 Երկինք եւ երկիր պիտի անցնին, եւ իմ խօս-
քերս պիտի չանցնին։ 34 Զգուշացէք ձեր անձերուն, կա-
րելի է ձեր սրտերը անառակութեամբ եւ արբեցութեամբ
եւ աշխարհային հոգերով ծանրանան, եւ յանկարծ ձեր վրայ

Digitized by Google

համնի այն օրը։ 35 Որովհետեւ բոլոր երկրի վրայ բնա-
կողներուն, ամենուն վրայ թակարդի մը պէս պիտի հաս-
նի։ 36 Ասկէ ետքը արթուն կեցէք. ամէն ատեն աղօթք
ըրէք, որպէս զի արժանի ըլլաք այն բոլոր ըլլալու բաներ-
րէն ազատուիլ եւ կենալ մարդոյ Որդիին առջեւ»։
37 Եւ ցերեկը տաճարին մէջ կը սորվեցնէր, եւ գի-
շերները ելլելով այն լեռը կ'օթեւանէր որ Ձիթենեաց
կ'ըսուէր։ 38 Եւ բոլոր ժողովուրդը առաւօտուն կանուխ-
խէն անոր կ'երթային տաճարը, անորմէ լսելու համար։

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.

*1 Բաղարջակերի տօնը մօտեցաւ՝ որ Պասքա կը կոչ-
ուէր. 2 Եւ քահանայապետներն ու դպիրները կ'ուզէին
թէ ի՞նչպէս զանի սպաննեն, բայց ժողովրդէն կը վախ-
նային։ 3 Սակայն Սատանան Սկարիովտացի ըսուած Յու-
դային մէջ մտաւ, որ տասն երկուքի թիւէն էր։ 4 Գնաց
խօսք ըրաւ քահանայապետներուն, դպիրներուն եւ ժո-
ղովրդեան իշխաններուն հետ, որպէս զի զանի անոնց մատ-
նէ։ 5 Եւ ուրախացան ու խոստացան անոր դրամ տալ։
6 Եւ յանձն առաւ, պատեհ առիթ կը փնտռէր բազմու-
թենէն մէկուսի զանի անոնց մատնելու։
7 Բաղարջակերի օրն եկաւ, որուն մէջ օրէնք կար
պասէքը մորթելու։ 8 Եւ Պետրոսն ու Յովհաննէսը ղրկեց
ու կ'ըսէ. «Գացէք, մեզի պասեքը պատրաստեցէք, որ-
պէս զի ուտենք»։ 9 Եւ անոնք կ'ըսեն. «Ո՞ւր կուզես որ
պատրաստենք»։ 10 Եւ կ'ըսէ անոնց «Ահա երբ քաղաքը
մտնէք, ձեզի մարդ մը պիտի պատահի ջուրի սափոր վե-
րուցած. գացէք անոր ետեւէն այն տունը, ուր մտնէ.
11 Եւ տանը տանտէրին ըսէք. «Վարդապետը քեզի կ'ը-
սէ. «Իմ վանքս ո՞ւր է, որ պասեքն ուտեմ աշակերտնե-
րուս հետ մէկտեղ»։ 12 Եւ ան ձեզի պիտի ցուցնէ մեծ

1-6. Սակարկութիւն Յուդայի (Մատթ. ԻԶ. 14-16։ Մարկ. ԺԴ. 10-11)։

7-23. Տէրունական ընթրիք (Մատթ. ԻԶ. 27-30։ Մարկ. ԺԴ. 12-26։ Յովհ. ԺԳ. 2-30)։

Digitized by Google

վերնատուն մը զարդարուած, եւ հոն պատրաստեցէք»։
13 Եւ երթալով գտան ինչպէս ըսաւ անոնց. եւ պասեքը
պատրաստեցին։
14 Եւ երբ ժամը հասաւ, նստեցաւ, եւ տասն երկու
առաքեալներն անոր հետ։ 15 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Ցանկա-
ցայ այս պասեքը ձեզի հետ ուտել, դեռ չչարչարուած։
16 Բայց կ'ըսեմ ձեզի թէ ես պիտի չուտեմ ասորմէ, մին-
չեւ Աստուծոյ արքայութեանը մէջ կատարուի»։ 17 Եւ
բաժակն առնլով՝ գոհացաւ ու կ'ըսէ. «Ասիկա առէք եւ ձեր
մէջ բաժնեցէք։ 18 Կ'ըսեմ ձեզի աւելի որթի բեր-
քէն պիտի չխմեմ, մինչեւ Աստուծոյ արքայութիւնը գայ»։
19 Եւ հացն առնլով գոհացաւ, բեկեց եւ անոնց տուաւ ու
կ'ըսէ. «Այս է իմ մարմինս, որ չատերուն համար տրուած
է. այս ըրէք իմ յիշատակիս համար»։ 20 Նոյնպէս բա-
ժակն ալ ընթրիքէն յետոյ առաւ ու կ'ըսէ. «Այս բաժակը
նոր ուխտ է իմ արիւնովս, որ ձեզի համար կը թափուի։
21 Բայց ահաւասիկ իմ մատնչիս ձեռքը ինծի հետ սե-
ղանին վրայ է։ 22 Եւ Որդի մարդոյ, ինչպէս որ սահմանո-
ւած է, կ'երթայ, բայց վա՜յ այն մարդուն՝ որուն ձեռ-
քով պիտի մատնուի»։ 23 Եւ անոնք սկսան իրարու մէջ
փնտռել, թէ անոնցմէ ով է, որ այն բանը պիտի ընէ։
*24 Եւ անոնց մէջ հակառակութիւն եղաւ, թէ անոնց-
մէ ո՞վ մեծ պիտի համարուի։ 25 Եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Ազ-
գերու թագաւորները անոնց կը տիրեն, եւ որոնք անոնց
կ'իշխեն, բարերարներ կը կոչուին. 26 բայց դուք ոչ այն-
պէս. հապա ով որ ձեր մէջ մեծ է, փոքրի պէս թող ըլ-
լայ, եւ առաջնորդը սպասաւորի պէս։ 27 Ո՞վ է մեծ,
նստո՞ղը թէ սպասաւորը, չէ՞ որ նստողը. բայց ես ձեր
մէջ սպասաւորի պէս եմ։ 28 Եւ դուք անոնք էք, որ
միշտ ինծի հետ կայիք իմ փորձութիւններուս մէջ։ 29 Եւ
ես ձեզի կ'ուխտեմ, ինչպէս որ Հայրն ալ ուխտեց ինծի
արքայութիւն, 30 թէ պիտի ուտէք եւ պիտի խմէք իմ

24-30. Այս վէճ երկիցս եղաւ արդէն, (Մատթ. ԺԸ. 1-7։ Ի. 20-28) այլ այս անգամ կը կարծուի եղած ըլլալ սա պատճառէն թէ ընթրիքի ատեն ո՛վ իրենց մէջ իբր փոքր ոտներու լուացումը պիտի ընէ։ Վասն զի ըստ Թալմուտի այսպիսի սովորութիւն կար, և Յիսուս ինքնին տուաւ խոնարհութեան օրինակը լուանալով իւր աշակերտաց ոտները (Յովհ. ԺԳ, 1-20)։

Digitized by Google

սեղանիս վրայ իմ արքայութեանս մէջ, եւ տասներկու
աթոռ պիտի նստիք Իսրայէլի տասներկու ցեղերը դա-
տելու համար»։
*31 Եւ Տէրը կ'ըսէ. «Սիմոն, Սիմոն, ահա Սատանան
ուզեց քեզ ցորենի պէս խարբալել, 32 բայց ես աղաչե-
ցի քեզի համար, որպէս զի քու հաւատքդ չպակսի. եւ
դուն յետոյ դառնաս ու հաստատես եղբայրներդ»։ 33 Եւ
ան կ'ըսէ անոր. «Տէր, պատրաստ եմ քեզի հետ բանտ
եւ մահուան երթալ»։ 34 Եւ ան կ'ըսէ անոր. «Քեզի կ'ը-
սեմ, Պետրոս, այսօր հաւը դեռ չխօսած՝ մինչեւ երեք
անգամ զիս պիտի ուրանաս, թէ զիս չես գիտեր»։
*35 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Երբ ձեզի ղրկեցի առանց քսա-
կի, մախաղի եւ կօշիկներու, միթէ բանի մը կարօտ ե-
ղա՞ք»։ 36 Եւ անոնք կ'ըսեն. «Եւ ոչ բանի մը»։ յետոյ
կ'ըսէ. «Բայց հիմա ով որ քսակ ունի, թող վերցնէ,
նոյնպէս ալ մախաղ. եւ ով որ չունի, թող ծախէ իր
հագուստը եւ իրեն սուր թող գնէ։ *37 Բայց կ'ըսեմ ձե-
զի, որովհետեւ այս ալ գրուած է, պէտք է որ իմ վրայ
կատարուի թէ «Անօրէններուն հետ համարուեցաւ». վասն
զի ինչ որ ինծի համար գրուած է, կատարուած է»։ *38 Եւ
անոնք կ'ըսեն. «Տէր, ահաւասիկ հոս երկու սուրեր կան».
եւ ան կ'ըսէ անոնց. «Բաւական են»։
*39 Եւ ելլելով գնաց սովորութեանը համեմատ Ձիթե-
նեաց լեռը. աշակերտներն ալ անոր հետ գացին։ 40 Երբ
այն տեղը հասաւ, անոնց կ'ըսէ. «Աղօթքի կեցէք փոր-
ձութեան մէջ չմտնելու համար»։ 41 Եւ ինք անոնցմէ
մէկ քարընկեցի չափ հեռացաւ, աղօթքի կը կենար, 42

31-34. Գուշակութիւն ուրացութեան Պետրոսի (Մատթ. ԻԶ. 31-35։ Մարկ. ԺԴ. 27-31։ Յովհ. ԺԳ. 36 38)։

35 36. Այս է խրատ ոչ միայն ի պաշտպանութիւն մեր անձին, այլ և ուրիշներուն ևս, մանաւանդ նոցա, որք բարերար եղած են մեզ։ Փորձանքը վանելու համար միշտ պատրաստականութիւն ունենալու է։

37. (Ես. ԾԳ. 12)։

38. Յիսուս օգնութեան պէտք չունէր, ուստի երկու սուրը բաւ համարեցաւ։

39-46. Տագնապ Յիսուսի ի Գեթսեմանի (Մատթ. ԻԶ. 36-46։ Մարկ. ԺԴ. 32-42)։

Digitized by Google

Եւ կ՚ըսէր. «Հայր, թէ որ կ՚ուզես, այս բաժակն ինծի ան-
ցուր. բայց ոչ իմ կամքս, հապա քուկդ թող ըլլայ»:
43 Եւ երկնքէն հրեշտակ անոր երեւցաւ եւ զանի կը զօ-
րացնէր. եւ տագնապի մէջ էր, եւ ջերմեռանդութեամբ
աղօթք կ՚ընէր: 44 Եւ անորմէ քրտինքներ կը հոսէին ա-
րեան խոշոր կաթիլներու պէս՝ կաթիլ կաթիլ գետինը
թափուելով: 45 Եւ աղօթքէն ելլելով՝ աշակերտներուն ե-
կաւ, զանոնք տրտմութենէ քունի մէջ գտաւ. 46 Եւ կ՚ըսէ
անոնց. «Ինչո՞ւ կը քնանաք, ելէք, աղօթք ըրէք, որ-
պէս զի փորձութեան մէջ չմտնէք»:

*47 Եւ երբ կը խօսէր, ահա բազմութիւն, եւ ան, որ
Յուդա կը կոչուէր, եւ տասներկուքէն մէկն էր, անոնց կ՚ա-
ռաջնորդէր. երբ Յիսուսին մօտեցաւ, զանի համբուրեց.
վասն զի այն նշանը անոնց տուած էր, թէ «Զով համբու-
րեմ, ան է, զանի բռնեցէք»: 48 Յիսուս անոր կ՚ըսէ.
«Յուդա, համբուրելո՞վ մարդոյ Որդին կը մատնես»: 49
Երբ տեսան որոնք անոր չուրջն էին, ինչ որ եղաւ, կ՚ը-
սեն անոր. «Տէր, զանոնք սրով զարնենք»: 50 Եւ ա-
նոնմէ մէկը զարկաւ քահանայապետին ծառան, եւ մէկ-
դի նետեց անոր աջ ականջը: 51 Յիսուս պատասխան
տուաւ ու կ՚ըսէ. «Թող տուէք մինչեւ այդ տեղը»: Եւ
ականջին մօտենալով՝ զայն բժշկեց: 52 Եւ անոր վրայ
եկող քահանայապետներուն, եւ տաճարի իշխաններուն եւ
ծերերուն կ՚ըսէ. «Իբր աւազակի՞ վրայ ելաք սուրերով
ու բրերով: 53 Տաճարին մէջ միշտ ձեզի հետ էի, եւ ին-
ծի ձեռք չդպցուցիք. բայց այս է ձեր ժամանակն ու խա-
ւարի իշխանութիւնը»:

*54 Եւ զանի բռնելով՝ բերին եւ քահանայապետին տու-
նը մտցուցին. եւ Պետրոս անոր ետեւէն կ՚երթար հե-
ռուէն: 55 Երբ գաւիթին մէջ կրակ վառեցին ու բոլոր-
տիքը նստեցան, Պետրոս ալ անոնց մէջ նստաւ: 56 Ա-
ղախին մը տեսաւ զանի, որ լոյսին քով կը նստէր, անոր
նայեցաւ ու կ՚ըսէ... «Եւ աս անոնց հետ էր, որոնք ա-

47-53. Ձերբակալութիւն Յիսուսի (Մատթ. ԻԶ. 47-55: Մարկ ԺԴ. 43-52):

54-62. Ուրացութիւն Պետրոսի (Մատթ. ԻԶ. 69-75 Մարկ. ԺԴ. 66-72):

Digitized by Google

նոր հետ էին » ։ 57 Իսկ Պետրոս ուրացաւ ու կ՚ըսէ . « Զանի
չեմ ճանչնար , ով կին » ։ 58 Եւ քիչ մը յետոյ ուրիշ մը
զանի տեսաւ ու կ՚ըսէ . « Եւ դուն անոնցմէ ես » . եւ Պետ-
րոս կ՚ըսէ . « Ով մարդ , անոնցմէ չեմ » ։ 59 Եւ ժամ մը
անցնելէն յետոյ , ուրիշ մը կը վիճէր եւ կ՚ըսէր . « Ստոյ-
ւի աս ալ անոր հետ էր , վասն զի Գալիլեացի է » ։ 60
Պետրոս կ՚ըսէ , « Ով մարդ , չեմ գիտեր , ինչ կը խօսիս
դուն » . եւ իսկոյն , երբ ան այս կը խօսէր , հաւը խօսե-
ցաւ ։ 61 Տէրը դարձաւ եւ Պետրոսին նայեցաւ . եւ Պետ-
րոս Տէրոջը խօսքը յիշեց որ անոր ըսաւ . « Դեռ հաւը
չխօսած , երեք անգամ պիտի ուրանաս զիս թէ չես գի-
տեր » . 62 Եւ դուրս ելլելով՝ սաստիկ լացաւ ։

*63 Եւ այն մարդիկները , որ զանի կը պահէին , կը ծաղ-
րէին զանի եւ կը զարնէին ։ 64 Անոր երեսը կը ծածկէին
ու կը տանջէին , եւ անոր կը հարցնէին ու կ՚ըսէին . « Մար-
գարէացիր , ո՞վ է որ քեզի զարկաւ » ։ 65 Եւ ուրիշ շատ
բան հայհոյելով անոր կը խօսէին ։

66 Եւ երբ առտու եղաւ , ժողովրդեան ծերակոյտը
քահանայապետներն ու դպիրները ժողվուեցան , եւ հա-
նեցին , զանի իրենց ատեանը բերին ու կ՚ըսեն . « Թէ որ
դուն ես Քրիստոսը , ըսէ՝ մեզի » ։ 67 կ՚ըսէ անոնց . « Թէ
որ ըսեմ ձեզի , սակայն չէք հաւատար . 68 Թէ որ ձեզի
բան մը հարցնեմ , պատասխան չէք տար կամ չէք ար-
ձըկեր ։ 69 Բայց ասկէ ետքը Որդի մարդոյ Աստուծոյ զօ-
րութեանը աջ կողմը պիտի նստի » ։ 70 Եւ ամէնքը կ՚ը-
սեն . « Ուրեմն դուն Աստուծոյ Որդի՞ն ես » . եւ ան կ՚ը-
սէ անոնց . « Դուք կ՚ըսէք թէ ես եմ » ։ 71 Եւ անոնք կ՚ը-
սեն . « Ա՛լ մեզի վկայութեան ի՞նչ պէտք կայ . որովհե-
տեւ մենք մեզէն անոր բերնէն լսեցինք » ։

63-71. Նախատինք Յիսուսի և դատապարտութիւն (Մատթ. ԻԶ. 56-68։ Մարկ. ԺԴ. 53-65)։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

*1 Եւ անոնց բոլոր բազմութիւնը ելլելով, զանի Պի-
ղատոսին բերին։ 2 Եւ սկսան անոր վրայով չարախօսու-
թիւն ընել եւ ըսել, «Զասի գտանք որ մեր ազգը կը մո-
լորեցնէր եւ կ՚արգիլէր կայսրին հարկ տալէ, եւ իր ան-
ձին վրայով կ՚ըսէր թէ «Թագաւոր Քրիստոս է»։ 3 Իսկ
Պիղատոս հարցուց անոր եւ կ՚ըսէ. «Հրէից թագաւորը
դո՞ւն ես». ան պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Դուն ը-
սիր»։ 4 Պիղատոս քահանայապետներուն եւ ժողովուրդ-
ներուն կ՚ըսէ. «Այս մարդուն վրայ յանցանք չեմ գտներ»։
5 Եւ անոնք կը պնդէին ու կ՚ըսէին թէ «Ժողովուրդները
կը խռովէ, բոլոր Հրէաստանի մէջ կը սորվեցնէ Գալիլեայէն
սկսելով մինչեւ հոս»։ 6 Իսկ Պիղատոս երբ լսեց Գալի-
լեայի վրայով, հարցուց թէ այն մարդը Գալիլեացի՞ է։
7 Եւ երբ գիտցաւ թէ Հերովդէսի իշխանութենէն է, զա-
նի Հերովդէսի տանել տուաւ, որովհետեւ ան ալ այն օ-
րերը Երուսաղէմի մէջ էր։

8 Եւ Հերովդէս երբ Յիսուսը տեսաւ, շատ ուրախ ե-
ղաւ, որովհետեւ շատ ժամանակէ ի վեր կը փափաքէր
զանի տեսնել. շատ անգամ անոր վրայով կը լսէր, եւ
կ՚սպասէր անորմէ եղած հրաշք մը տեսնել։ 9 Անոր շատ
խօսքերով կը հարցնէր. եւ ան պատասխան մը չտուաւ։
10 Քահանայապետներն ու դպիրներն կը կենային եւ ալ ա-
ւելի սաստիկ կ՚ամբաստանէին զանի։ 11 Եւ Հերովդէս
զանի արհամարհեց իր զօրականներուն հետ մէկտեղ, եւ
ծաղրելով՝ անոր վրայ ճերմակ հագուստ հագցուց, եւ նորէն
Պիղատոսի տանել տուաւ։ 12 Եւ բարեկամ եղան Պիղա-
տոս ու Հերովդէս այն օրը, որովհետեւ առաջ իրարու
թշնամի էին։

13 Պիղատոս կանչեց քահանայապետներն եւ իշխան-
ներն ու ժողովուրդը, 14 եւ կ՚ըսէ անոնց. «Բերիք ինծի եւ
յանձնեցիք այս մարդը իբր ժողովրդեան մոլորեցուցիչը.

1-25. Յիսուս կը տարուի առ Պիղատոս և առ Հերովդէս եւ կը հար-
ցափորձուի (Մատթ. Իէ. 1.31։ Մարկ. ԺԵ. 1-16։ Յովհ. ԺԸ. 28-ԺԹ. 3)։

21

Digitized by Google

եւ ահա ձեր առջեւ դատեցի, եւ աս մարդուն վրայ յան-
ցանք չգտայ, որուն համար դուք կ'ամբաստանէք։ 15 Ոչ
ալ Հերովդէս, վասն զի զանի անոր տանել տուի. 16 զա-
նի պիտի խրատեմ ու արձկեմ»։ 17 Որովհետեւ հարկ էր
տօնի ատեն մէկն անոնց արձկել։ 18 Եւ անոնք բոլոր
բազմութեամբ կը պոռային ու կ'ըսէին. «Վերցուր զանի
եւ մեզի Բարաբբան արձկէ», 19 որ քաղաքին մէջ ե-
ղած խռովութեան մը եւ սպանութեան համար մտած
էր բանտ։ 20 Նորէն Պիղատոս սկսաւ խօսիլ, վասն զի
կ'ուզէր զանի արձկել։ 21 Եւ անոնք նորէն կը պոռային
ու կ'ըսէին. «Զանի խա՛չ հանէ»։ 22 Եւ ան երրորդ ան-
գամ կ'ըսէ անոնց. «Աս ի՞նչ չար բան ըրաւ. ասոր վրայ
մահուան արժանի յանցանք մը չգտայ. խրատեմ զանի եւ
արձկեմ»։ 23 Եւ անոնք մեծ ձայնով կ'ստիպէին եւ զա-
նի կ'ուզէին խաչ հանել, եւ անոնց ու քահանայապետ-
ներուն ձայները կը զօրանային։ 24 Եւ Պիղատոս հաւա-
նեցաւ կատարել անոնց խնդիրքը, 25 Արձկեց անոնց Բա-
րաբբան, որ խռովութեան եւ սպաննութեան համար բանտ
մտած էր, որ եւ կը խնդրէին, եւ Յիսուսը անոնց կամ-
քին յանձնեց։

26 Երբ զանի առին, գացին, Կիւրենացի Սիմոն մէկը
բռնեցին, որ արտէն կուգար. անոր վրայ դրին խաչը Յի-
սուսին ետեւէն բերելու համար. 27 եւ անոր ետեւէն ժո-
ղովրդեան բազմութիւնը, կիներու՝ որոնք կ'ողբային եւ
կուլային զանի։ 28 Յիսուս դարձաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Ե-
րուսաղեմի աղջիկներ, իմ վրաս մի՛ լայք, հապա լացէք
ձեր անձերուն եւ ձեր որդիներուն վրայ։ 29 Որովհե-
տեւ օրեր պիտի գան, երբ պիտի ըսեն թէ «Երանի՛ ա-
մուլներուն եւ որովայններուն, որոնք չծնան, եւ ծիծե-
րուն, որոնք կաթ չտուին»։ 30 Այն ատեն պիտի սկսին
ըսել լեռներուն թէ «Մեր վրայ ինկէք». եւ բլուրնե-
րուն՝ թէ «Մեզ ծածկեցէք»։ 31 Որովհետեւ թէ որ թաց
փայտին այս կ'ընեն, չորին ի՞նչ պիտի ըլլայ»։

*32 Ուրիշ երկու չարագործներ ալ բերին՝ անոր հետ

28-31. Բան առ բան կատարուեցաւ այս մարգարէութիւն Երուսա
մի կործանման ատեն։

32-44. Չարչարանք Յիսուսի եւ խաչելութիւն (Մատթ. ԻԷ. 32
Մարկ. ԺԵ. 16-32։ Յովհ. ԺԹ. 17 24)։

Digitized by Google

սպաննելու։ 33 Երբ Գագաթ կոչուած տեղը գացին, հոն
զանի խաչ հանեցին. եւ չարագործները՝ մէկը աջ կողմը
եւ միւսը ձախ կողմը խաչեցին։ 34 Եւ Յիսուս կ'ըսէ.
«Հայր, ատոնց ներէ, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կ'ը-
նեն»։ 35 Եւ անոր հագուստը բաժնելով վիճակ ձգեցին։
Եւ ժողովուրդը նայելով կը կենար, իշխանները անոնց
հետ մէկտեղ զանի կ'անարգէին եւ կ'ըսէին. «Ուրիշներն
ազատեց. իր անձն ալ թող ազատէ, թէ որ այդ է Քրիս-
տոսը, Աստուծոյ ընտրեալ Որդին»։ 36 Զինուորներն ալ
զանի կը ծաղրէին, առջեւը գալով՝ անոր քացախ կը մօ-
տեցնէին, 37 եւ կ'ըսէին «Թէ որ Հրէից Թագաւորը դուն
ես, քու անձդ ազատէ»։ 38 Եւ անոր վրայ գիր գրուած
էր Յունարէն, Դաղմատերէն եւ Եբրայեցերէն գրով թէ
«Աս է Հրեաներուն Թագաւորը»։

39 Իսկ կախուած չարագործներէն մէկն անոր կը հայ-
հոյէր եւ կ'ըսէր. «Դուն Քրիստոսը չե՞ս, քու անձդ փրկէ
եւ մեզ ալ»։ *40 Պատասխան տուաւ ընկերը յանդիմանե-
լով զանի ու կ'ըսէ. «Դուն Աստուծմէն չե՞ս վախնար,
վասն զի միեւնոյն դատապարտութեան մէջ կաս։ 41 Եւ
մենք յիրաւի, վասն զի ինչ որ գործեցինք, արժանաւոր
հատուցումը կ'առնունք. եւ աս վնասակար բան մը չը-
րաւ»։ 42 Եւ Յիսուսին կ'ըսէ. «Յիշէ զիս, Տէր, երբ քու
արքայութեամբ գաս»։ 43 Եւ Յիսուս անոր կ'ըսէ. «Ճըշ-
մարիտ կ'ըսեմ քեզի, այսօր դրախտին մէջ ինծի հետ ես»։
*44 Եւ երբ վեցերորդ ժամ էր, խաւար եղաւ բոլոր
աշխարհի վրայ մինչեւ իններորդ ժամ. արեւը խաւարե-
ցաւ։ 45 Եւ տաճարին վարագոյրը մէջտեղէն պատռեցաւ։
46 Եւ Յիսուս մեծ ձայնով աղաղակեց ու կ'ըսէ. «Հա՛յր,
քու ձեռքդ իմ հոգիս կ'աւանդեմ». այս երբ ըսաւ, հո-
գին տուաւ։

47 Եւ հարիւրապետը տեսնելով ինչ որ եղաւ, զԱստ-
ուած փառաւորեց ու կ'ըսէ. «Արդարեւ այս մարդն ար-

40 43. Մինչ Յիսուսի աշակերտք կը գայթակղին. տես այս աւազակ կը հաւատայ եւ իսկոյն կը փրկուի։ Առաջինը սա կ'ըլլայ արքայութեան մէջ մտնող Քրիստոսի հետ։

44 49. Մահ Յիսուսի (Մատթ. ԻԷ. 45-56 ։ Մարկ. ԺԵ. 33-41։ Յովհ. ԺԹ. 30-37)։

Digitized by Google

դար էր»։ 48 Եւ բոլոր ժողովուրդն որ եկած էին, կը
տեսնէին այն տեսիլքն ու գործը, իրենց կուրծքերն կը
զարնէին ու կը դառնային։ 49 Եւ անոր բոլոր ծանօթնե-
րը հեռուն կը կենային, եւ կիներ՝ որոնք Գալիլեայէն ա-
նոր ետեւէն եկած էին, կը տեսնէին այն բաները։
*50 Եւ ահա Յովսէփ անուն մարդ մը, որ Նախարար
էր, բարեգործ եւ արդար մարդ. 51 Սա միաբանած չէր
անոնց խորհուրդներուն եւ գործերուն, Հրէից Արիմա-
թիա քաղաքէն, որ եւ ինքն ալ Աստուծոյ արքայու-
թեանը կ'ակնկալէր։ 52 Աս Պիղատոսին մօտենալով՝ Յի-
սուսի մարմինը խնդրեց։ 53 Եւ զանի իջեցնելով՝ պա-
տանակալով պատեց, եւ կռածոյ գերեզմանի մէջ դրաւ,
ուր բնաւ մէկը դրուած չէր։ 54 Եւ օրը ուրբաթ էր ու
շաբաթ կը լուսնար։ 55 Եւ անոր ետեւէն կիներ կ'երթա-
յին, որոնք Գալիլեայէն անոր ետեւէն եկած էին. գերեզ-
մանը տեսան, եւ ինչպէս դրուեցաւ անոր մարմինը։ 56
Դարձան ու պատրաստեցին խունկեր ու իւղեր, եւ շա-
բաթ օրը հանդարտեցան օրէնքին համար։

ԳԼՈՒԽ ԻԴ.

*1 Բայց միաշաբաթի առաւօտուն շատ կանուխէն գե-
րեզմանը եկան. խունկերը բերին, որ պատրաստեցին,
եւ անոնց հետ ուրիշ կիներ. 2 Եւ քարը գլորցուած
գտան այն գերեզմանէն։ 3 Եւ ներս մտնելով Տէր Յիսու-
սի մարմինը չգտան։ 4 Եւ երբ անոնք հիացած էին այս
բանին համար, ահա լուսաւոր հագուստներով երկու մար-
դեր անոնց հասան։ 5 Եւ երբ վախցան ու իրենց երես-
ները դէպ ի գետին խոնարհեցուցին, կ'ըսէ անոնց. «Ին-
չու ողջը կը փնտռէք մեռելներուն մէջ. 6 Հոս չէ, հա-
պա յարութիւն առաւ. յիշեցէք, ինչպէս խօսեցաւ ձեզի,

50-56. Թաղումն Յիսուսի (Մատթ. ԻԷ. 57-69 ։ Մարկ. ԺԵ. 42-47 Յովհ. ԺԹ. 38-42)։

1-12. Յարութեան աւետիս հրեշտակին (Մատթ. ԻԸ. 1-8։ Մարկ. ԺՁ 1-8)։

Digitized by Google

նրբ ան Գալիլեա էր. 7 Եւ կ՚ըսէր թէ պէտք է մարդոյ
Որդւոյն մատնուիլ մեղաւոր մարդիկներուն ձեռքը, եւ
խաչ ելլել եւ երրորդ օրը յարութիւն առնուլ»: 8 Եւ անոր
խօսքերը յիշեցին: 9 Եւ դարձան, եւ այս պատմեցին
տասն եւ մէկին եւ ուրիշ ամենուն: 10 Եւ անոնց հետ
էին Մագդաղենացի Մարիամը, Յովհաննան ու Յակոբի
Մարիամը եւ ուրիշներ, որոնք առաքեալներուն այս
պատմեցին: 11 Եւ անոնց առջեւ չաղակրատական խօս-
քեր երեւցան, եւ անոնց չէին հաւատար: 12 Բայց Պետ-
րոս ելլելով գերեզմանը վազեց, եւ նայելով կը տեսնէ
միայն կտաւները, որոնք կային, եւ գնաց, ինքնին զար-
մանալով թէ ինչ եղաւ:

*13 Եւ ահա անոնցմէ երկուքը կ՚երթային նոյն օրը
գիւղ մը, որ Երուսաղեմէն հեռու էր վաթսուն ասպա-
րէզ, եւ անոր անունը Էմմաուս էր: 14 Եւ անոնք իրա-
րու հետ կը խօսէին բոլոր անցած դէպքերուն համար:
15 Եւ երբ անոնք կը խօսէին ու կը վիճէին, Յիսուս ինքն
ալ մօտեցաւ ու անոնց հետ կ՚երթար: 16 Եւ անոնց աչ-
քերը բռնուած էին զանի չճանչնալու համար: 17 Եւ կ՚ը-
սէ անոնց. «Ի՞նչ են այդ խօսքերը որոնց համար իրարու
հետ կը վիճիք, երբ կ՚երթաք ու տրտմած էք»: 18 «Ա-
նոնցմէ մէկը պատասխան տուաւ, որուն անունը Կղէով-
պաս էր, եւ կ՚ըսէ անոր. «Դո՞ւ մինակ Երուսաղեմի մէջ
կը գտնուիս, որ չես գիտնար անոր մէջ այս օրերն ինչ
գործուեցաւ»: 19 Եւ կ՚ըսէ անոնց. «Ի՞նչ». եւ անոնք
կ՚ըսեն. «Նազովրեցի Յիսուսին համար, ան որ Աստու-
ծոյ եւ բոլոր ժողովրդեան առջեւ գործքով ու խօսքով
զօրաւոր մարգարէ էր: 20 Ի՞նչպէս զանի քահանայապետ-
ներն ու իշխանները մահուան դատաստանի մատնեցին
եւ զանի խաչ հանեցին: 21 Մենք կ՚ակնկալէինք թէ ան
է որ Իսրայէլը պիտի փրկէ. բայց այս ամենուն հետ մէկ-
տեղ այս երրորդ օրն է, յորմէհետէ այն բանը գործուե-
ցաւ. 22 Հապա մենէ մէկ քանի կիներ մեզ զարմացու-
ցին, որոնք առաւօտուն կանուխ գերեզման գացին. 23
Եւ անոր մարմինը չգտան. եկան ու կ՚ըսեն թէ հրեշ-
տակներու տեսիլ ալ տեսան, որոնք անոր վրայով կ՚ը-

13-35. Երեւումն Տեառն երկու աշակերտաց (Մարկ. ԺԶ. 12-13):

Digitized by Google

ւէին թէ ողջ է ։ 24 Եւ մենէ մէկ քանիներ գացին գե-
րեզմանը, եւ այնպէս գտան, ինչպէս այն կիներն ալ ը-
սին . բայց զանի չտեսան » ։ 25 Եւ ան կ'ըսէ անոնց . « Ո՛վ
անմիտներ եւ թուլասիրտներ հաւատալու համար այն ա-
մենուն, որոնք մարգարէները խօսեցան ։ 26 Չէ՞ որ նոյնը
պէտք էր, Քրիստոսի չարչարուիլ եւ իր փառքը մտնել » ։
27 Եւ սկսելով Մովսէսէն ու բոլոր մարգարէներէն, ա-
նոնց կը մեկնէր ինչ որ անոր վրայով գրուած էր գիրքե-
րուն մէջ ։ 28 Երբ մօտեցան այն գիւղը, ուր կ'երթային,
եւ ան կը պատճառէր աւելի հեռու տեղ երթալ ։ 29 Եւ
զանի բռնադատեցին ու կ'ըսեն . « Մեր քովը օթեւանէ՛ .
որովհետեւ երեկոյ է եւ օրը տարաժամ » ։ Եւ մտաւ հոն
օթեւանիլ անոնց քով ։ 30 Եւ երբ անոնց հետ ան նստե-
ցաւ, հաց առնլով՝ օրհնեց, կտրեց եւ անոնց տուաւ ։
31 Եւ անոնց աչքերը բացուեցան ու զանի ճանչցան . եւ
ան անոնցմէ աներեւոյթ եղաւ ։ 32 Եւ իրարու կ'ըսեն .
« Չէ՞ որ մեր սրտեր եւ մեր մէջ կը ճմլուէին, երբ մե-
զի հետ ճամբան կը խօսէր եւ ի՞նչպէս մեզի գրքերը կը
մեկնէր » ։

33 Եւ շուտ մը ելլելով՝ Երուսաղէմ դարձան, եւ տասն
մէկը գտան ժողվուած եւ որոնք անոնց հետ էին . 34 Եւ
կ'ըսեն թէ « Արդարեւ Տէրն յարութիւն առաւ եւ Սիմոնի
երեւցաւ » ։ *35 Եւ անոնք կը պատմէին ինչ որ ճամբան
եղաւ եւ թէ ինչպէս ճանչցուեցաւ անոնց, հացը կտրած
ատեն ։

36 Երբ զայն կը խօսէին, ինքն իսկ Յիսուս անոնց
մէջտեղը կեցաւ եւ կ'ըսէ անոնց . « Խաղաղութիւն ձեզի,
ես եմ, մի՛ վախնաք » ։ 37 Եւ վախնալով կը վախնային,
եւ կը կարծէին ոգի մը տեսնել ։ 38 Եւ կ'ըսէ անոնց . « Ի՞ն-
չու խռոված էք եւ ի՞նչու ձեր սրտերուն մէջ խորհուրդ-
ներ կ'ելլեն ։ 39 Իմ ձեռքերս եւ ոտքերս տեսէք, որով-
հետեւ ես նոյն եմ . շօշափեցէք զիս եւ տեսէք, որովհե-
տեւ ոգին մարմին եւ ոսկորներ չունի, ինչպէս զիս
տեսնէք որ ունիմ » ։ 40 Եւ այս ըսելով ցուցուց անոր
ձեռքերն ու ոտքերը ։

36-49. Յիսուս կ'երեւի իւր աշակերտաց (Մարկ. ԺԶ. 14-18 ։ Յ.
Ի. 19-25) ։

Digitized by Google

41 Եւ երբ դեռ չէին հաւատար իրենց ուրախութենէն
ու զարմացած էին, կ'ըսէ անոնց. «Հոս կերակուր մը ու-
նի՞ք»։ 42 Եւ անոնք տուին անոր խորոված ձուկի կտոր
եւ մեղուի խորիսխ։ 43 Եւ առաւ ու անոնց առջեւ կե-
րաւ, եւ մնացորդներն անոնց տուաւ։ 44 Եւ կ'ըսէ ա-
նոնց. «Այս խօսքերն են, որ ձեզի խօսեցայ, երբ
ձեզի հետ էի թէ «Պէտք է որ կատարուին Մովսէսի օ-
րէնքին եւ մարգարէներուն ու սաղմոսին մէջ ինծի հա-
մար գրուածները»։ 45 Այն ատեն անոնց միտքը բացաւ
գրքերը հասկնալու համար։ 46 Եւ անոնց կ'ըսէ թէ «Այս-
պէս պէտք էր Քրիստոսի չարչարուիլ, եւ մեռելներէն
յարութիւն առնուլ երրորդ օրը. 47 եւ անոր անունով
քարոզել ապաշխարութիւն եւ մեղքերու թողութիւն բո-
լոր ազգերու մէջ, Երուսաղեմէն սկսելով։ 48 Եւ դուք
էք ասոնց վկաները։ 49 Եւ ահա ես ձեզի կը ղրկեմ իմ
Հօրս աւետիսը. եւ դուք նստեցէք այս Երուսաղէմ քա-
ղաքին մէջ, մինչեւ վերէն զօրութիւն առնուք»։

50 Զանոնք մինչեւ Բեթանիա հանեց, եւ իր ձեռքերը
վերցնելով զանոնք օրհնեց։ 51 Եւ երբ ան զանոնք օրհ-
նեց, անոնցմէ զատուեցաւ եւ երկինք կ'ելլէր։ 52 Եւ ա-
նոնք անոր երկրպագելով՝ մեծ ուրախութեամբ Երուսա-
ղէմ դարձան։ 53 Եւ միշտ տաճարին մէջ էին, կը գովէին
ու կ'օրհնէին զԱստուած։

50-53. Համբարձումն Քրիստոսի (Մարկ. ԺԶ. 19-20)։

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

Digitized by Google

Digitized by Google

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԸՍՏ

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

ԳԼՈՒԽ Ա.

*1 Սկիզբէն կար Բանը, եւ Բանն էր առ Աստուած.
եւ Բանն Աստուած էր։ 2 Սկիզբէն ան առ Աստուած էր։
*3 Ամէն բան անով եղաւ, եւ առանց անոր բան մը չե-
ղաւ՝ ինչ որ եղաւ։ 4 Անով կեանք կար եւ կեանքը մար-
դիկներուն լոյսն էր։ 5 Եւ այն լոյսը խաւարին մէջ կը
լուսաւորէ, եւ խաւարը զանի չհասկցաւ։

1-5. Զկայ Աստուածաշունչ Սուրբ Գրքին մէջ ոտանաւոր մը այնքան վսեմ, այնքան սքանչելի, այնքան խորախորհուրդ, որպիսի են սոյն տո-
-երը։ Աւետարանագիրն արծուի պէս կը խոյանայ ի վեր, կը ճախրէ սրա-
եւ, կը պատռէ երկինքը, ահասարսափ կը նայի Աստուծոյ խորանին,
ը նշմարէ լոյս, աստուածային լոյս կենաց եւ բազկատարած ծնրադրելով
ը դուռանի. «Ի սկզբանէ էր Բանն»։ Բայց Աւետարանագիրն անդ շատ
դեգերիր, հոն, երկնային բնագաւառին մէջ, նա ապա Թեւատարած դէպ ի
երկիր կը խոնարհի, կը հծծէ յունկն յուսահատ մարդկութեան. «Եւ Բանն
մարմին եղեւ»։

Digitized by Google

*6 Աստուածմէ ղրկուած մարդ մը եղաւ, որուն անունը
Յովհաննէս էր։ 7 Աս եկաւ վկայութեան որ Լոյսին հա-
մար վկայէ, որպէս զի ամէնքն անով հաւատան։ 8 Ան
չէր այն Լոյսը. բայց եկաւ որ վկայէ Լոյսին համար։ *9
Ճշմարիտ Լոյսը ան էր որ կը լուսաւորէ ամէն մարդ որ

Է՞ր. — Ի սկիզբն Մատթէոսեան Աւետարանի երկարօրէն ծանօթագրուած է (յերես 1-5), որոյ համառօտ բովանդակութիւնն այս է. առաջին մարդն Աստուած ըլլալ ուզեց, ուստի պատժուեցաւ ըստ աստուածային արդարութեան, իսկ փրկութեան աւետիսն առաւ անդէն ըստ աստուածային գթութեան։

Ի՞նչ էր այդ աւետիս. — Մարդուն, որ Աստուած ըլլալ ուզելուն համար պատժուեցաւ, Աստուած մարդուն խոստացաւ մարդ ըլլալ Աստուած ընելու համար մարդը, այսինքն մարդուն յաւիտենական կեանք ու փառք տալու շնորհն ընել։ Ուրեմն նա որ Բանն էր ի յաւիտենից, նա որ ի պատկեր իւր ստեղծեց զմարդն, նա խոնարհեցաւ եւ զգեցաւ զմարդն «ի նմանութիւն մարմնոյ մեղաց» (Հռովմ. Ը. 3)։ Նա խոնարհեցաւ աստուածութիւնը մարդուն հաղորդ ընելու համար եւ ապա բարձրացաւ մարդն աստուածութեան հաղորդ ընելու համար. ո՜վ սքանչելի խորհուրդ մեծ։

Թէ կայ Բանն Աստուած, չէր այս անծանօթ ի հնումն, թէ Հին Կտակարանի եւ թէ հրէական Թարկումներուն մէջ կայ անտես եւ տեսանելի Աստուծոյ մը, անյայտ եւ յայտնուած Աստուծոյ մը խօսքը, եւ վերջինը ըսուած է Բան, Իմաստութիւն, կամ Որդի Աստուծոյ։ Մինչեւ իսկ հեթանոսական դաւանութեանց մէջ բառդ λόγος (Լոգոս) կը նշանակէ Բան, եւ Գնոստիկեանք կը պնդէին թէ Կեանք եւ Լոյս էին խոնարհագոյն աստուածութիւններ, գերագոյն աստուածութենէ մը բղխուած։ Աւետարանագիրն հաստատելու համար թէ այդ ամէն դաւանութիւններն էին ստուերք ՃՇՄԱՐՏԻՆ, եւ թէ Կեանք, Լոյս, Շնորհք, Ճշմարտութիւն եւայլն, էին միացած յանձին ճշմարիտ Բանին, բուն իսկ էութիւն մը աստուածային, որ էր Աստուած յԱստուծոյ։ Եւ թէ ինչպէս մարդոյ խորհուրդք կը յայտնուին բանիւ, Աստուծոյ խորհուրդք եւս կը յայտնուին եւ յայտնուած են Բանիւ, որով տիեզերքս եւ մարդ ստեղծուեցան,

3. Մարդ կեանք ունենալով ունի իւր մէջ լոյս, Բանին լոյսը, մարդյին միտքն որ է լոյս, մեզ կ'առաջնորդէ ի բարին, որուն երբ չանսայ մ դժկամակութեամբ կամ ապստամբութեամբ, զի է ազատ արարած, յ ժամ ճշմարտի թէ «Խաւար ոչ եղեւ նմա հասու»։

6-8. Վկայութիւն Յովհաննէսի (Մատթ. Գ. 1-12։ Ղուկ. Գ 1-18;

Digitized by Google

աշխարհ գալու է ։ 10 Աշխարհի մէջ էր, եւ աշխարհ ա-
նով եղաւ, ու աշխարհ զանի չճանչցաւ ։ 11 Իրեններուն
եկաւ, եւ իրենները զանի չընդունեցին ։ 12 Իսկ որոնք
զանի ընդունեցին, անոնց իշխանութիւն տուաւ Աստու-
ծոյ որդիներ ըլլալու, որոնք անոր անուանը հաւատացին ։
*13 Որոնք արիւնէ եւ մարմնի կամքէ եւ մարդու կամքէ,
չծնան, հապա Աստուծմէ ծնան ։ *14 Եւ Բանը մարմին ե-
ղաւ ու մեր մէջ բնակեցաւ. եւ անոր փառքը տեսանք,
Հօրմէն իբր Միածին ունեցած փառքը, շնորհքով եւ ճըշ-
մարտութեամբ լեցուն ։

*15 Յովհաննէս անոր համար վկայեց, աղաղակեց ու
կ'ըսէ. «Աս է, որուն համար կ'ըսէի. «Ան որ իմ ետեւէս
պիտի գայ, ինէ առաջ եղաւ, որովհետեւ ինէ առաջ էր»։
16 Եւ մենք ամենքս անոր կատարելութենէն շնորհքի վը-
րայ շնորհք առինք ։ *17 Որովհետեւ օրէնքը Մովսէսի ձեռ-
քով տրուեցաւ, շնորհքն ու ճշմարտութիւնը Յիսուս
Քրիստոսի ձեռքով եղան ։

*18 Երբէք մէկը զԱստուած չտեսաւ, միայն միածին

9-12. Նա՝ Բանն աշխարհի լուսաւորութեան շնորհն ընել հաճեցաւ եւ թէեւ իրեններն՝ Իսրայելը սիրեց, այլ նոքա չընդունեցին իւր լոյսը, որով ուրիշներն որք ընդունեցին լոյսն, Աստուծոյ որդի լինելու կոչումն ունեցան, յաւիտենական կեանք ու փառք ունեցան, ընդունելով Սուրբ-Հոգին (Գործ. Ժ. 44։ ԺԱ. 15-17)։

13. Մարդկեղէն արեամբ կամ սերնդեամբ չէ այս որդիութիւն, այլ ըստ հաւատոց որ ի Յիսուս Քրիստոս ։

14. Բանն մարմին առնլով բնակեցաւ ի մեզ, եւ նորա փառքն իւր աշակերտներն տեսան լիովին ։ Նա էր միածին որդի Հօր, լի շնորհօք եւ ճշմարտութեամբ. միակ, վասնզի չէր նման մեզ որդի Աստուծոյ, ինքն էր ԲՈՒՆ ԻՍԿ որդի, մերն էր շնորհ, իւր իսկ ձեռամբ եւ եթ տրուած ։

15-16. Յովհաննէսի վկայութիւնը յիշուելէ յետոյ, կը յայտնուի Բանին առատազեղ հանգամանքը, որով մարդկութիւնն ընդունեցաւ շնորհք շնորհքի վրայ, այսքան անհուն եղաւ Բանին սէրն առ մեզ։

17. Մովսէս օրէնք տուաւ, բայց Քրիստոս շնորհք եւ ճշմարտութիւն։ Մովսէս կը հրամայէր չընել ո եւ է մեղք, Քրիստոս կ'ուսուցանէր թէ ինչու մեղք ընելու չէ։ Մովսէս կը հրամայէր պատժել մեղաւորը, Քրիստոս կը շնորհէր մեղաւորին յապաշխարութիւն յորդորելով. այս որպիսի մեծ տարբերութիւն ընդ մէջ Օրէնքին եւ Աւետարանին։

Digitized by Google

Որդին որ Հօրը ծոցին մէջ է, ան պատմեց։ *19 Եւ Յով-
հաննէսի վկայութիւնն այս է, երբ Հրեաները անոր ղրկե-
ցին Երուսաղեմէն քահանաներ եւ Ղեւտացիներ, որոնք
հարցուցին անոր թէ «Դուն ո՞վ ես»։ 20 Խոստովանեցաւ եւ
չուրացաւ. խոստովանեցաւ թէ «Ես Քրիստոսը չեմ»։ *21
Եւ անոր հարցուցին. «Հապա դուն ո՞վ ես, Եղիա՞ն ես».
եւ կ'ըսէ. «Չեմ». «Իսկ դուն մարգարէ՞ն ես». պատաս-
խան տուաւ թէ «Ոչ»։ 22 «Ուրեմն ըսէ մեզի. Դուն ո՞վ
ես, որ պատասխան տանինք, որոնք որ մեզի ղրկեցին.
քեզի համար ի՞նչ կ'ըսես»։ 23 Կ'ըսէ. «Ես խօսքի ձայնն
եմ անապատի մէջ. Տէրոջ ճամբաները ուղիղ ըրէք, ինչ-
պէս Եսայի մարգարէն ըսաւ»։ 24 Եւ որոնք ղրկուեցան,
Փարիսեցիներէն էին։ 25 Հարցուցին անոր ու կ'ըսեն.
«Ուրեմն ի՞նչու կը մկրտես, թէ որ դուն Քրիստոսը չես,
եւ Եղիան ալ չես, եւ ոչ ալ մարգարէն»։ *26 Պատասխան
տուաւ անոնց Յովհաննէս ու կ'ըսէ. «Ես ձեզ ջրով կը
մկրտեմ, ձեր մէջ կայ մէկը, որ դուք չէք գիտեր, 27
որ իմ ետեւէս պիտի գայ, որուն ես արժանի չեմ անոր
կօշիկներուն կապերը քակելու»։ *28 Այս եղաւ Յոր-
դանանու անդիի կողմը Բեթաբարայի մէջ, ուր Յովհան-
նէս կը կենար ու կը մկրտէր։

*29 Յաջորդ օրը Յիսուսը կը տեսնէ որ անոր կուգար
ու կ'ըսէ. «Ահա Աստուծոյ Գառնը՝ որ աշխարհի մեղքե-

---

18. Եւ ոչ իսկ Մովսէս (Ելք. ԼԳ. 20)։ Աստուծոյ վրայ ո՞վ կարող է ունենալ լիակատար գիտութիւն. — Ան միայն, որ էր յաւիտենից անտի ի ծոց Հօր (Մատթ. ԺԱ. 27)։ Ո՞չ ապաքէն աշխարհս չճանաչաց զԱստուած իւր իմաստութեամբն (Ա. Կորնթ. Ա. 21)։

19-20. Հրեայք կը կարծէին թէ Եղիա երկինքէն իջնելով Մեսիայի գալուստը պիտի աւետէ, եւ թէ Մովսէսէ յիշուած մարգարէն պիտի գայ (Բ. Օր. ԺԸ. 15)։ Նորա Մեսիայէն տարբեր մէկու մը համար կը մեկնէին Մովսէսի այդ մարգարէութիւնը։

21-25. (Մատթ. Գ. 3-13)։

26-27. (Մատթ. Գ. 13-17։ Ղուկ. Գ. 21-23։ Մարկ. Ա. 9-11)։

28. Բեթաբարայի տեղն անյայտ է այժմ։

29-34. Եսայի գուշակած էր արդէն «Գառն ի սպանդ վարեալ» (Ծ Գառներ կը զոհուէին վասն քաւութեան մեղաց (Ղեւտ. Դ. 32)։ Քր[i] պիտի զոհուէր վասն քաւութեան մեղաց բովանդակ մարդկութեան։

Digitized by Google

րը կը վերցնէ ։ 30 Աս է այն մարդն , որուն համար ես կ'ը-
սէի , իմ ետեւէս կուգայ , որ ինէ առաջ եղաւ , որովհետեւ
ինէ առաջ էր ։ 31 Եւ ես զանի չէի գիտեր , հապա որպէս
զի Իսրայէլի յայտնի ըլլայ , անոր համար ես եկայ Ջրով
մկրտելու » ։ 32 Յովհաննէս վկայեց ու կ'ըսէ թէ « Կը տես-
նէի Հոգին , որ աղաւնիի պէս կ'իջնէր երկինքէն , եւ ա-
նոր վրայ կը հանգչէր ։ 33 Եւ ես զանի չէի գիտեր , հա-
պա ան որ զիս ղրկեց Ջրով մկրտելու , ան ինծի ըսաւ .
« Որուն վրայ որ Հոգին կը տեսնես , որ անոր վրայ հանգ-
չի ու իջնէ , ան է որ Սուրբ Հոգւով կը մկրտէ » ։ 34 Եւ
ես տեսայ եւ վկայեցի թէ « Աս է Աստուծոյ Որդին » ։

*35 Յաջորդ օրն Յովհաննէս կը կենար , եւ անոր աշա-
կերտներէն երկուքը ։ 36 Եւ Յիսուսին նայելով որ կ'եր-
թար , կ'ըսէ . « Ահա Աստուծոյ Գառնը » ։ 37 Լսեցին անոր-
մէ երկու աշակերտներն որ կը խօսէր , եւ Յիսուսի ետե-
ւէն գացին ։ 38 Երբ Յիսուս դարձաւ ու զանոնք տեսաւ
որ անոր ետեւէն կ'երթային , կ'ըսէ անոնց . « Ի՞նչ կ'ու-
զէք » . անոնք կ'ըսեն . « Ռաբբի , որ թարգմանուելով կ'ը-
սուի վարդապետ , քու օթեւանդ ո՞ւր է » ։ 39 Կ'ըսէ ա-
նոնց . « Եկէք եւ տեսէք » . եկան ու տեսան ուր անոր
օթեւանն էր , այն օրը անոր քով կեցան , որովհետեւ
ժամն էր տասներորդ ։ 40 Սիմոն վեմի եղբայր՝ Անդ-
րէաս էր այն երկուքէն մէկը որոնք Յովհաննէսէն լսեցին
ու անոր ետեւէն գացին ։ 41 Աս առաջ իր Սիմոն եղբայ-
րը կը գտնէ ու կ'ըսէ անոր . « Մեսիան գտանք , որ Քը-
րիստոս կը թարգմանուի » ։ 42 Աս զանի Յիսուսին բերաւ .
Յիսուս անոր նայելով կ'ըսէ . « Դուն Յովնանի որդին
Սիմոնն ես , եւ Կեփաս պիտի կոչուիս , որ Պետրոս կը
թարգմանուի » ։

*43 Յաջորդ օրն ուզեց Յիսուս Գալիլեա ելլել . Փիլիպ-
պոսը կը գտնէ ու կ'ըսէ անոր Յիսուս . « Իմ ետեւէս ե-
կուր » ։ 44 Եւ Փիլիպպոս Բեթսայիդայէն էր , Պետրոսի եւ
Անդրէայի քաղաքէն ։ 45 Փիլիպպոս Նաթանայէլը կը գտնէ

35-42 . Նախ Անդրէաս եւ ուրիշ մը , կը կարծուի թէ սա ինքն է Յովհաննէս. եւ ապա Սիմոն-Պետրոս կ'աշակերտին Քրիստոսի։

43-50 . Փիլիպպոս կոչուելէ յետոյ յաշակերտութիւն, կ'աւետէ Նաթանայէլի Մեսիայի գալուստը։ Նաթանայէլն է Բարթողիմէոս, մին Հայոց ա-

Digitized by Google

ու կ'ըսէ անոր. «Որուն վրայով Մովսէս օրէնքին մէջ
գրեց եւ մարգարէներն ալ, Յովսէփի որդի Նազարէթցի
Յիսուսը գտանք»։ 46 Նաթանայէլ կ'ըսէ անոր. «Նազա-
րէթէն միթէ կարելի՞ է որ բարի բան մը ըլլայ»։ Կ'ըսէ
անոր Փիլիպպոս. «Եկուր եւ տես»։ 47 Երբ Յիսուս Նա-
թանայէլը տեսաւ որ անոր կուգար, կ'ըսէ անոր հա-
մար. «Ահա ճշմարիտ Իսրայէլացի մը, որուն մէջ նենգու-
թիւն չկայ»։ 48 Կ'ըսէ անոր Նաթանայէլ. «Զիս ո՞ւրկէ
կը ճանչնաս»։ պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ.
«Երբ դեռ Փիլիպպոս քեզ կանչած չէր, թզենիին տակը
նստած էիր. քեզ տեսայ»։ 49 Պատասխան տուաւ անոր
Նաթանայէլ ու կ'ըսէ. «Վարդապետ, դուն Աստուծոյ Որ-
դին ես. Իսրայէլի Թագաւորը դուն ես»։ 50 Պատասխան
տուաւ Յիսուս անոր ու կ'ըսէ. «Որովհետեւ քեզի ըսի
թէ թզենիին տակը տեսայ, կը հաւատա՞ս. ասկէ աւելի
մեծ բաներ ալ պիտի տեսնես», *51 Եւ կ'ըսէ անոր. «Ճըշ-
մարիտ կ'ըսեմ ձեզի, երկինքը բացուած պիտի տեսնէք,
եւ Աստուծոյ հրեշտակներն՝ որոնք պիտի ելլեն ու պիտի
իջնեն մարդոյ Որդւոյն վրայ»։

ԳԼՈՒԽ Բ.

*1 Երրորդ օրը Գալիլեացիներու Կանային մէջ հարսա-
նիք կար, եւ Յիսուսի մայրն հոն էր։ 2 Յիսուս եւ անոր
աշակերտներն ալ այն հարսնիքին կանչուեցան։ *3 Գինիին
պակսելու ատենը, մայրն Յիսուսին կ'ըսէ. «Գինի չունին»։

ռաքեալներուն, որ կը զարմանայ թէ կարելի՞ է Նազարէթէն մարգարէ ելնել նման Փարիսեցիներուն, որք յետոյ նոյնը ըսին (Է. 52)։ Ուրեմն Փիլիպպոս դեռ չէր գիտեր Յիսուսի Բեթլեհեմցի ըլլալը։ Բայց Նաթանայէլ երբ Յիսուսի իւր անձին նկատմամբ եղած (համար 48-50) մարգարէական մէկ խօսքը կը լսէ, իսկոյն կը հաւատայ։

51. (Ծննդ. ԻԸ. 10-17)։

1-2. Կանա, այժմ աւերակ եւ անմարդի եւ կը կոչուի Քէֆր Քէնն

3. Մարիամ որ տեսած էր Քրիստոսի հրաշափառ ծնունդը եւ լս Յովհաննէս Մկրտչի վկայութիւնը, անշուշտ կը փափաքէր որ այլ եւս Յ սուս յայտնէ իւր հրաշագործ զօրութիւնը։

Digitized by Google

*4 Եւ Յիսուս անոր կ՚ըսէ. «Ի՞նչ կ՚ուզես, կի՛ն դու,
ժամանակս հասած չէ»։ 5 Անոր մայրը սպասաւորներուն
կ՚ըսէ. «Ձեզի ինչ որ ըսէ, ըրէք»։ 6 Հոն կային մար-
մարիոնէ վեց թակոյկներ Հրեաներուն սրբութեանը հա-
մեմատ, անոնց ամէն մէկը երկու կամ երեք մար կը
պարունակէր։ 7 Կ՚ըսէ անոնց Յիսուս. «Այդ թակոյկները
ջրով լեցուցէք». եւ զանոնք մինչեւ վեր լեցուցին։ 8 Եւ
կ՚ըսէ անոնց. «Հիմա առէք եւ սեղանապետին բերէք».
եւ անոնք բերին։ 9 Երբ սեղանապետը գինի եղած ջու-
րը ճաշակեց, ու չէր գիտեր՝ ուրկէց է. բայց սպասաւոր-
ները գիտէին, որոնք ջուրը լեցուցին, սեղանապետը
փեսային հետ կը խօսի ու կ՚ըսէ. 10 «Ամէն մարդ անուշ
գինին առաջ կը հրամցընէ. եւ երբ գինովնան, այն ատեն
գէշը. դուն անուշ գինին մինչեւ հիմա պահեցիր»։ 11
Այս ըրաւ Յիսուս հրաշքներուն սկիզբը Գալիլեացիներու
Կանային մէջ, եւ իր փառքը յայտնեց. եւ անոր աշա-
կերտները անոր հաւատացին։

12 Անկէ ետքը Յիսուս Կափառնայում իջաւ՝ ինքն ու
իր մայրը եւ իր եղբայրները. եւ հոն շատ օրեր չէր ըլլար։
*13 Եւ Հրեաներուն Զատիկը մօտ էր, եւ Յիսուս Երու-
սաղէմ ելաւ. 14 Եւ գտաւ տաճարին մէջ, որոնք կը ծախէին
արջառներ եւ ոչխարներ ու աղաւնիներ, եւ լումայա-
փոխները, որ կը նստէին։ 15 Եւ չուանէ խարազան շինեց,
եւ ամէնը տաճարէն հանեց, ոչխարները եւ արջառները,
եւ լումայափոխներուն դրամները ցրուեց, ու սեղանները

4-12. Ոչ մայր, ցոյց տալու համար թէ չէր նա մայր իւր աստուածային բնութեան, զոր ունէր։ Ուրիշ անգամ նաեւ յայտնեց թէ Յովսէփ եւս չէր իւր հայրը (Ղուկ. Բ. 48)։ Յիսուս որքան որ կը նկատէ թէ դեռ հասած չէ ժամանակը, այլ սակայն երբ կը տեսնէ թէ իւր մայրն վստահ իւր աստուածային զօրութեան կը հրամայէ սպասաւորներուն, իւր իբր մարդ ծնողասիրութեան պարտքը կատարած ըլլալու համար, ուր ուրեմն կ՚ընէ այս հրաշքը։ Այսպէս Յիսուս կը պատուէ ծնողասիրութիւնն ու ամուսնութիւնը, կ՚օրհնէ մեր խրախճանութիւններն, երբ անմեղ են։

13-16. Յիսուսի հրապարակային կենաց առաջին զատիկն էր այս. նա առաջին անգամ մաքրեց տաճարը, ինչպէս յետոյ երկրորդ անգամ եւս, թէ այժմ եւ թէ յետոյ ըսելով. «Տուն իմ տուն աղօթից է» (Մատթ. ԻԱ. 1-11։ Մարկ. ԺԱ. 1-11. Ղուկ. ԺԹ. 29-44)։

Digitized by Google

կործանեց։ 16 Եւ որոնք աղաւնիներ կը ծախէին, կ'ըսէ
անոնց. «Ասոնք վերցուցէք ասկէ. եւ իմ Հօրս տունը առու-
ծախի տուն մի ընէք»։ *17 Յետոյ աշակերտները յիշեցին
թէ գրուած է. «Քու տանդ նախանձը զիս պիտի ուտէ»։
*18 Հրեաները պատասխան տուին ու կ'ըսեն անոր. «Մե-
զի ի՞նչ նշան պիտի ցուցնես դուն, որ այդ կ'ընես»։ *19
Յիսուս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Այդ տա-
ճարը քակեցէք, եւ զանի երեք օրուան մէջ կանգնեմ»։
*20 Հրեաները կ'ըսեն անոր. «Այս տաճարը քառասուն
վեց տարիէն շինուեցաւ, եւ դուն երեք օրուա՞ն մէջ կը
շինես զանի»։ *21 Բայց ան իր մարմնին տաճարին համար
կ'ըսէր։ 22 Իսկ երբ մեռելներէն յարութիւն առաւ, ա-
նոր աշակերտները յիշեցին, թէ այս է որ ըսաւ. եւ հա-
ւատացին գրքին ու խօսքին որ Յիսուս ըսաւ։

*23 Եւ երբ զատկի տօնին Երուսաղէմ էր, շատեր ա-
նոր անուանը հաւատացին, որովհետեւ կը տեսնէին նշան-
ները, որ կ'ընէր։ 24 Բայց Յիսուս անոնց անձին չէր հա-
ւատար, վասն զի ինք ամէնը կը ճանչնար։ 25 Եւ պէտք չունէր
թէ մէկը մարդուն համար վկայէ, որովհետեւ ինք գիտէր
մարդուն մէջ ինչ որ կար։

---

17. (Սաղմ. ԿԸ. 9)։

18. Հրեայք միշտ նշան կը խնդրէին, առանց յիշելու թէ կրնային խա-
բուիլ նշաններէ (Բ. Օր. ԺԳ. 1-3)։

19. Յիսուս չըսեր թէ քակեմ, զի ինքն եկած էր շինելու, ոչ թէ քան-
դելու. եկած չէր օրէնքը լուծանելու, այլ լնելու։ Հրեայք պիտի քանդէին
Յիսուսի աստուածային մարմինը, այլ նա զայն երեք օրուան մէջ պիտի
վերականգնէր, ա՛լ աւելի հզօր եւ փառաւոր։

20. Ժողովուրդը չիմացաւ զայս եւ ոչ իսկ իր աշակերտները։

21-22. Մեծն Հերովդէս Զօրաբաբէլեան տաճարը քակեց եւ սկսաւ զայն
վերաշինել, որ տեւեց [illegible] 64 ըստ Յովսեպոսի։ Եւ որովհետեւ
տաճարին այս շինութեան նախ քան զՔրիստոս 20 տարուանն էր, եւ Յի-
սուս այս տարին էր 30 տարեկան, ուրեմն նա ծնած էր նախ քան մեր
Թուականն իբր 4ին, որ է Հերովդէսի մահուան տարին։

23-25. Նոյնպէս թէեւ սկսան Յիսուսի հաւատալ, սակայն նա չէր հա-
ւատար նոցա, վասնզի անհաստատ էր. պէտք չունէր նա վկայութեան
թէ ինչ է մարդն եւ նորա սրտին խորհուրդք եւ դիւրափոփոխ բնութեան
մարդոյն հակամէտ ի մեղս։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Գ.

*1 Եւ այն Փարիսեցիներէն մարդ մը կար Նիկոդեմոս
անունով, Հրեաներուն իշխան: 2 Աս՛ գիշերին անոր եկաւ
ու կ'ըսէ անոր. «Ռաբբի, գիտենք որ Աստուծմէ եկած
վարդապետ ես. որովհետեւ մէկը չկրնար ընել այդ նշան-
ները որ դուն կ'ընես, թէ որ Աստուած անոր հետ չըլ-
լայ»: 3 Պատասխան տուաւ Յիսուս եւ կ'ըսէ անոր.
«Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի, «Թէ որ մէկը նորէն չծնի, Աս-
տուծոյ արքայութիւնը չկրնար տեսնել»: *4 Նիկոդեմոս
կ'ըսէ անոր. «Ի՞նչպէս մարդ կրնայ ծնիլ, որ ծեր է.
կարելի՞ է նորէն իր մօրը որովայնին մէջ կրկին մտնել եւ
ծնիլ»: *5 Յիսուս պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ. «Ճշմա-
րիտ կ'ըսեմ քեզի. Թէ որ մէկը Ջրէն եւ Հոգիէն չծնի,
Աստուծոյ արքայութիւնը չկրնար մտնել: *6 Որովհետեւ
մարմինէն ծնածը մարմին է, ու Հոգիէն ծնածը հոգի է:
*7 Մի զարմանար թէ քեզի ըսի, պէտք է կրկին ծնիլ: 8
Որովհետեւ հովը ուր կ'ուզէ, կը փչէ, եւ անոր ձայնը
կը լսես, սակայն չես գիտեր, ուրկէ կուգայ կամ ուր

1-3. Ի սոյն գիշերի Յիսուսի և Նիկոդեմոսի մէջ խորհրդաւոր և քաղց-րաթախիչ մի խօսակցութիւն անցի կ'ունենայ։ Յիսուս որ գիտէր իր միտքը գտնել հոն, մարդկային մտաւորին վէճերին փոխ Նիկոդեմոսին կ'ըսէ. «Եթէ ոչ որ ծնցի վերստին, ոչ կարէ տեսանել զարքայութիւն Աստուծոյ»։ Թողուլ հին մարդը, մեռած մարդը, յառաջանալ ի բարին անդր, այսինքն ի գիտութիւն ճշմարտութեան, այն է վերածնութիւնն և ճանապարհ մտից յարքայութիւնն Աստուծոյ։

4. Նիկոդեմոս մարդկային վերածնութեան այս խորհուրդն ըմբռնել կը տկարանայ, ուստի ապշութեամբ կը հարցնէ առ Յիսուս. «Զիա՞րդ կարէ մարդ ծնանել»։

5. Պօղոս Յիսուսի խօսքն ակնարկելով կը գրէ. «Ոչ ի գործոց արդարութեան զոր արարաք մեք, այլ ըստ իւրում ողորմութեանն՝ ապրեցոյց զմեզ ի ձեռն աւազանին միւսանգամ ծննդեանն եւ նորոգութեամբ Հոգւոյն սրբոյ». (Տիտ. Գ.) Նոյնս որք պիտի վերածնէին ի ջրոյ և ի Հոգւոյ, այլ եւս չպիտի համարուէին ծնունդ արեան կամ մարմնոյ և կամ կամաց առն, այլ Աստուծոյ Որդիք.

Digitized by Google

կ՚երթայ. անանկ ալ Հոգիէն ամէն ծնածները»։ 9 Նիկո-
դեմոս պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Ի՞նչպէս այդ բա-
ներն կարելի է ըլլալ»։ *10 Յիսուս պատասխան տուաւ եւ
կ՚ըսէ անոր. «Դուն Իսրայէլի վարդապետն ես ու այդ չե՞ս
գիտեր։ *11 Ճշմարիտ կ՚ըսեմ քեզի, ինչ որ գիտենք, կը
խօսինք, եւ ինչ որ կը տեսնենք, կը վկայենք, եւ մեր
վկայութիւնը չէք ընդունիր։ *12 Իսկ հիմայ թէ որ ձեզի
երկրաւորը ըսի, չէք հաւատար, ի՞նչպէս թէ որ երկնա-
ւորն ըսեմ, պիտի հաւատաք։

*13 Երկինքը մէկը չելաւ, թէ ոչ ան որ երկինքէն ի-
ջաւ, մարդոյ Որդին, ան որ երկինքն է։ 14 Եւ ինչպէս
որ Մովսէս անապատին մէջ օձը բարձրացուց, այնպէս եւ
մարդոյ Որդւոյն բարձրանալ պէտք է։ 15 Որովհետեւ ով
որ անոր հաւատայ, պիտի չկորսուի, հապա յաւիտենա-
կան կեանքը պիտի ընդունի։ 16 Վասն զի Աստուած աշ-
խարհը այնպէս սիրեց, մինչեւ իր միածին Որդին տուաւ։
17 Որովհետեւ Աստուած իր Որդին աշխարհ չղրկեց, որ
աշխարհը դատէ, հապա աշխարհ անով փրկուի։ 18 Ով
որ անոր կը հաւատայ, պիտի չդատապարտուի. եւ ով որ
անոր չհաւատար, արդէն դատապարտուած է, որովհետեւ

---

6. Փրկչին այս խօսքն առ Նիկոդեմոս կը ճշդէ Սուրբ առաքեալն Պօղոս, որպէս զի հաւատացեալք կատարելապէս ըմբռնեն թէ ինչ է վերածնութիւնն մարդոյ. «Զի խորհուրդ մարմնոյ՝ մահ է, և խորհուրդ հոգւոյն՝ կեանք և խաղաղութիւն։ Քանզի խորհուրդ մարմնոյ թշնամութիւն է յԱստուած, զի օրինացն Աստուծոյ ոչ հնազանդի, Եւնեւ կարէ իսկ ոչ»։ Այսինքն առանց շնորհացն Հոգւոյն սրբոյ կարելի չէ մարդոյ մեղք չգործել, անմեղ ապրիլ, ուստի «Որ մարմնովքն են, Աստուծոյ հաճոյ լինել ոչ կարեն»։ (Հռովմ. Ը. 6—8)։

7-9. Յիսուսի այս բարձրիմաստ և մինչեւ իսկ մարդկային մտաց այս անհասանելի խօսքն ըմբռնել ո՛րքան դժուարին էր Նիկոդեմոսի, որ արդարեւ վերստին կրկնեց իւր առաջին հարցումը, որ թէեւ այս անգամ կարճ, այլ սակայն պնդելով իմն. «Զիա՞րդ մարթի այդմ լինել»։

10. Յիսուս զրեթէ յանդիմանական ձեւով մը կը պատասխանէ. «Դ ես վարդապետ Իսրայէլի և զայդ ո՞չ գիտես»։

11. Յիսուսի այս և ուրիշ խորախորհուրդ խօսքերն, անըմբռնել վարդապետութիւններն և թագաւորական ամենախիստ դասերն ոչ թէ Նիկ դեմոսի պէս նորահաւատ անձերու համար լսել դժուար էր, այլ նոյնա ի

չհաւատաց Աստուծոյ միածին Որդւոյն անուան։ 19 Եւ
այս է դատաստանը, որ լոյսն աշխարհ եկաւ, եւ մարդիկ
խաւարը սիրեցին լոյսէն աւելի, որովհետեւ իրենց գործե-
րը չար էին։ 20 Ամէնն, ով որ չար կը գործէ, լոյսը կ'ա-
տէ ու լոյսին չգար, որպէսզի անոր գործերը չյանդի-
մանուին։ *21 Իսկ ով որ ճշմարտութիւն կ'ընէ, լոյսին
կուգայ, որ անոր գործերը յայտնի ըլլան թէ Աստուծով
գործուեցան»։

*22 Ասկէ ետքը Յիսուս եւ իր աշակերտները Հրէաս-
տանի երկիրը եկան. եւ հոն անոնց հետ կը պտըտէր ու
կը մկրտէր։ 23 Յովհաննէս ալ կը մկրտէր Այենոնի մէջ
Սաղիմի մօտ, որովհետեւ հոն շատ ջուրեր կային. եւ
կուգային ու կը մկրտէին, 24 որովհետեւ դեռ Յովհաննէս
բանտ ձգուած չէր։ *25 Եւ Յովհաննէսի աշակերտներէն
խնդիր եղաւ Հրէաներուն հետ սրբութեան համար։ 26
Յովհաննէսին եկան եւ կ'ըսեն անոր. «Վարդապետ, ան
որ քեզ հետ Յորդանանի անդիի կողմն էր, որուն դուն
վկայեցիր, ահա ան կը մկրտէ, եւ ամէնն ալ անոր կու-
գան»։ *27 Յովհաննէս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ.
«Մարդ ինքնին բան մը չկրնար ընել, թէ որ անոր

որք իւր հետ կը շրջէին միշտ, վերջապէս օր մը հեռացան իրմէն ըսելով. «Խի՜ստ է բանդ այդ. ո՞ կարէ լսել դմա». (Զ. 61—67)։

12. Արդարեւ ըստ առաքելոյն «Ո՞ ոք ի մարդկանէ գիտէ ինչ զմարդոյն, եթէ ոչ հոգի մարդոյն որ ի նմա, նոյնպէս եւ ոչ զԱստուծոյսն ոք գիտէ, եթէ ոչ Հոգին Աստուծոյ». այլ սակայն որովհետեւ «Մեք ոչ եթէ զհոգի աշխարհիս առաք, այլ զՀոգին որ յԱստուծոյ, զի ծանիցուք զայն որ յԱստուծոյն շնորհեցաւ մեզ» (Ա. Կորնթ. 11—13)։ Ուրեմն մեզ անիմանալի եւ անհասանելի չէ վերածնութեան խորհուրդը եւ մարդկային յաւիտենական երջանկութեան հաւատքն ի Քրիստոս Յիսուս։

13—20. Կը խոստովանի Քրիստոս թէ երկնքէն իջած է, այլ պիտի բարձրանայ նման Մովսէսի օձին (Թիւք ԻԱ. 4-9), ջախջախելու համար հին օձին գլուխը, սատանայի իշխանութիւնը։ Ինչպէս այն օձն ունէր օձի նմանութիւն միայն եւ ոչ թոյնը, ինքն ալ չունէր ամենեւին մեղք, եւ ինչպէս այն օձին նայողներն կը փրկուէին, իրեն նայողներն ալ այսինքն հաւատացողները պիտի փրկուին, վասն զի առ այս Հայր Աստուած իւր Որդին ղրկեց յաշխարհ, իսկ չհաւատացողներն այսինքն խաւարն լոյսէն աւելի սիրողները պիտի դատապարտուին։

Digitized by Google

տրուած չըլլայ վերէն՝ երկինքէն։ *28 Դուք ինքնիդ ինծի համար կը վկայէք, որովհետեւ ձեզի ըսի թէ ես Քրիստոսը չեմ, հապա անոր առջեւէն ղրկուած եմ։ *29 Ով որ հարսն ունի, փեսան ան է. բայց փեսային բարեկամը որ կը կենայ եւ անոր կը լսէ, ուրախութեամբ ուրախ կ'ըլլայ փեսային ձայնին համար. հիմայ այս ուրախութիւնս ալ լման է, լցուած է։ *30 Պէտք է անոր աճիլ եւ ինծի նուազ-մանալ։ *31 Ով որ վերէն կուգայ, ամենէն վեր է. եւ ով որ այս երկրէն է, երկրէ է եւ երկրէ կը խօսի։ 32 Ով որ երկինքէն կուգայ, ինչ որ լսեց եւ ինչ որ տեսաւ, կը վկայէ, եւ անոր վկայութիւնը մէկը չընդունիր։ 33 Ով որ անոր վկայութիւնը կ'ընդունի, կնքեց թէ Աստուած ճշմարիտ է։ 34 Որովհետեւ զանիկա որ Աստուած ղրկեց, Աստուծոյ խօսքերը կը խօսի. որովհետեւ Աստուած Հոգին չափով չտար։ 35 Հայր կը սիրէ Որդին, եւ ամէն բան անոր տուաւ։ *36 Ով որ Որդւոյն կը հաւատայ, յաւիտենական կեանք կ'ընդունի. եւ ով որ Որդւոյն չհնազանդիր, պիտի չտեսնէ կեանքը, հապա Աստուծոյ բարկութիւնը անոր վրայ կը մնայ»։

---

21. Չարագործն է միշտ խղճահար եւ փախստական լոյսէն. իսկ բարեգործը լուսոյ մէջ ըլլալ կ'ուզէ։

22-24. Այենոն եւ Սաղիմ էին Բեթանէն քիչ հեռի Յորդանանու մօտ։

25-26. Ո՞րն էր կարեւորագոյնը. —Յիսուսի եւ իրեններուն մկրտութիւնը թէ Յովհաննէսինը. այս էր գուցէ վէճը։

27 Յովհաննէս ճշմարտութիւնը կը խօսի. ով որ հոգւոյ փրկութեան համար կը գործէ, պաշտօնեայ է Աստուծոյ, որովհետեւ այդ պաշտօնն Աստուծմէ առած է։

28. (Ղուկ. Գ. 3-6։ Մատթ. Գ. 11)։

29. Յովհաննէս էր բարեկամ որ կը բերէր փեսային (Քրիստոսը) առ իւր հարսն (եկեղեցին), եւ իբրեւ փեսաւէր կը ցնծայ։

30. Ա՛լ իւր պաշտօն վերջանալու մօտ էր։

31-35. Յովհաննէսի այս վկայութիւնն է փառաւոր եւ իբր կնիք ճշմ տութեան, վասն զի Քրիստոսի համակ աստուածութիւնը կը խոստովանի

36. Կը կնքէ Յովհաննէս իւր խօսքը դատապարտութիւն սպառնալով անզիջողներուն եւ անհաւատներուն։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Դ.

*1 Երբ Յիսուս գիտցաւ թէ Փարիսեցիները լսեցին թէ
Յիսուս շատ աշակերտներ կ'ընէ եւ Յովհաննէսէն աւելի
կը մկրտէ. 2 Որովհետեւ ոչ թէ Յիսուս ինքնին կը մըկ-
րտէր, հապա անոր աշակերտները. 3 Հրէաստան երկի-
րը թողուց, եւ նորէն Գալիլեա եկաւ։ 4 Եւ ան Սամա-
րիայէն կ'անցնէր։ 5 Ան Սամարացիներուն մէկ քաղաքը
կուգայ՝ որուն անունը Սիւքար էր, մօտ այն գիւղին որ
Յակոբ իր Յովսէփ որդիին տուաւ։ 6 Եւ հոն Յակոբի մէկ
աղբիւրը կար, եւ Յիսուս ճամբէն յոգնած՝ աղբիւրին
վրայ կը նստէր, եւ ժամը վեցն էր։ *7 Սամարիայէն կին
մը կուգայ ջուր հանելու համար. Յիսուս կ'ըսէ անոր,
«Ինծի խմելու ջուր տուր»։ 8 Որովհետեւ անոր աշա-
կերտներն այն քաղաքը գացած էին, որ կերակուր գնեն։
9 Կ'ըսէ անոր Սամարացին. «Դուն որ Հրեայ ես, ի՞նչպէս
ինծմէ՝ Սամարացի կնէ ջուր խմել կ'ուզես»: որովհետեւ
Հրեաները Սամարացիներուն հետ չեն խառնուիր։ 10
Յիսուս պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ անոր. «Թէ որ դուն
Աստուծոյ պարգեւները ճանչնայիր, եւ ո՞վ է որ քեզի
ըսաւ ինծի խմելու ջուր տուր, դուն անկէ կ'ուզէիր,
եւ քեզի կենդանի ջուր պիտի տար»։ *11 Կինը անոր կ'ը-
սէ. «Տէր, դուն որովհետեւ դոյլ չունիս, եւ այս ջրհորը

1-6. Յիսուս փարիսեցիներուն նախանձը լսելով երբ նորէն Գալիլեա կ'երթար Սիւքարի մօտ աղբիւրի մը վրայ կը նստի։ Սիւքար կամ Սիւքէմ այժմ Նապլուս 34 մղոն Երուսաղէմէն վեր ի հիւսիս ի մէջ Գարիզին եւ Եբաղ լեռներուն. Յակոբ զայն գնեց եւ Յովսէփ հոն թաղուեցաւ (Ծննդ. ԽԸ. 22. Յես. ԻԴ. 32)։ Սիւքէմ յետոյ եղաւ Ղեւտական քաղաք, որոյ մօտ էր Յակոբայ ջրհորը կամ աղբիւրը։

7-10. Յիսուս կը զարմանայ որ Հրեայ մը իրմէն խմելու ջուր կ'ուզէ. վասն զի Հրեաներուն եւ Սամարացիներուն մէջ այնքան սաստիկ հակառակութիւն կար, որ իրարմէ հաց անգամ չէին գներ։

11-19. Յիսուսի եւ այս կնոջ մէջ եղած խօսակցութեան իմաստն այս էր, եւ թէ կինն էր մեղաւոր, ինչպէս Յիսուս գուշակեց, որով կինն ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ Յիսուս է մարգարէ։

Digitized by Google

խոր է, բայց հիմա կենդանի ջուրն ո՞ւրկէ պիտի ունե-
նաս։ Միթէ դուն մեր Յակոբ հայրէն աւելի մե՞ծ մէկն
ես, որ այս ջրհորը մեզի տուաւ. եւ ինքն ասկէ խմեց,
եւ անոր որդիներն ու անոր ոչխարները»։ 13 Պատասխան
տուաւ անոր Յիսուս ու կ'ըսէ. «Ամէնն, ով որ այդ ջուրէն
կը խմէ, նորէն կը ծարաւնայ. բայց ով որ այն ջուրէն
խմէ, որ ես անոր պիտի տամ, յաւիտեան պիտի չըծա-
րաւնայ։ 14 Բայց ջուրն որ ես անոր պիտի տամ, պիտի
ըլլայ ջրոյ աղբիւր, որ պիտի բղխի յաւիտենական կեան-
քի համար»։ 15 Կինը կ'ըսէ անոր. «Տէր, այն ջուրը ին-
ծի տուր, որ չծարաւնամ եւ հոս չգամ ջուր հանելու»։ 16
Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Գնա, քու էրիկդ կանչէ եւ հոս ե-
կուր»։ 17 Կինը պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ անոր.
«Էրիկ չունիմ»։ Յիսուս կ'ըսէ անոր. 18 «Աղէկ ըսիր թէ
էրիկ չունիմ. որովհետեւ հինգ էրիկ փոխած ես, եւ որ
հիմայ ունիս, քու էրիկդ չէ. այդ իրաւ ըսիր»։ 19 Կինը
անոր կ'ըսէ. «Տէր, կը կարծեմ թէ դուն մարգարէ մը
ես։ *20 Մեր հայրերն այս լերան վրայ երկրպագութիւն
ըրին, եւ դուք կ'ըսէք թէ միայն Երուսաղէմ է այն տե-
ղը, ուր արժան է երկրպագանել»։ *21 Կ'ըսէ անոր Յի-
սուս. «Կին դու, ինծի հաւատա, որովհետեւ ժամա-
նակ պիտի գայ, երբ ոչ այս լերան վրայ եւ ոչ Երուսա-
ղէմ Հօրը երկրպագութիւն պիտի ընեն։ *22 Դուք երկըր-

---

20. Կինը ճանչելով իր յանցաւորութիւնը եւ փափաքելով երթալ առ Աստուած թողութիւն գտնելու համար ուզեց գիտնալ թէ ուր երկրպագելու է Աստուծոյ. յԵրուսաղէմ թէ ի Գարեզին, որ էր լեռ եւ հոն կար տաճար։ Սամարացիք հոն երկրպագութիւն ըրին իբր հինգ հարիւր տարի։ Յովհաննէս Հիւրկանոս կործանեց այդ տաճարը իբր 129ին նախ քան զՔրիստոսայլ տեղն էր միշտ նուիրական Սամարացւոց եւ է ցարդ։ Նոքա կը պնդէին թէ հոն պաշտելու է զԱստուած (ըստ Բ. Օրինաց ԻԷ. 4 համարին), ուր սամարերէն ննգամատեանն ունի Գէբալ անուան տեղ Գարեզին։ Նաեւ կը պնդէին թէ այս լեռն էր և ոչ Երուսաղէմ, ուր Իսահակ պիտի պատարագուէր։ Ցարդ հոն կան Սամարացիներ փոքրաթիւ և ունին այս լեռ սարրոտ ժողովրդանոց։

21. Յիսուս կը յայտնէ թէ հոս ուհոն Աստուծոյ երկրպագելու խնդիլ պիտի վերջանայ այլ ևս։

22. Սամարական կրօնքն էր զարմանալի խառնուրդ հրէութեան և

Digitized by Google

պաշտութիւն կ'ընէք, որուն չէք գիտեր, մենք երկրպագութիւն կ'ընենք որուն գիտենք. որովհետեւ փրկութիւնը Հրեաներէն է։ *23 Սակայն ժամանակ պիտի գայ, որ ճշմարիտ երկրպագուները հոգւով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագութիւն պիտի ընեն Հօր, վասն զի Հայրն ալ անանկ երկրպագուներ կ'ուզէ։ *24 Աստուած հոգի է, եւ անոր երկրպագուներուն պէտք է հոգւով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագութիւն ընել»։ *25 Կինը անոր կ'ըսէ. «Գիտեմ որ Մեսիան կու գայ, Քրիստոս անուանուածը, երբ գայ, ան մեզի ամէն բան պիտի պատմէ»։ *26 Կ'ըսէ անոր Յիսուս. «Ես եմ որ քեզի հետ կը խօսիմ»։ 27 Եւ այն խօսքին վրայ աշակերտներն եկան, եւ կը զարմանային որ կնոջ հետ կը խօսէր. բայց անոնցմէ մէկը չըսաւ թէ «Ի՞նչ կ'ուզես, կամ անոր հետ ի՞նչու կը խօսիս»։ 28 Կինը իր սափորը թողուց ու քաղաք գնաց, եւ մարդիկներուն կ'ըսէ. 29 «Եկէք, մարդ մը տեսէք, որ ինծի ամէն բան ըսաւ, ինչ որ ես գործած եմ. միթէ ա՞ն է Քրիստոսը»։ 30 Քաղաքէն ելան եւ անոր եկան։

*31 Եւ դեռ անոնք եկած չէին, աշակերտներն անոր կ'աղաչէին ու կ'ըսէին. «Վարդապետ, հաց կեր»։ 32 Ան կ'ըսէ անոնց. »Ես ուտելու կերակուր ունիմ, որ դուք չէք գիտեր»։ 33 Աշակերտներն իրարու կ'ըսէին. «Միթէ մէկը անոր ուտելու բան մը բերա՞ւ»։ 34 Յիսուս կ'ըսէ

Ծանօթութեան (Դ. Թագ. ԺԷ 24-34). Սամարացիք միայն հնգամատեանը կ'ընդունէին, որով տգէտ էին մարգարէութեանց. իսկ Հրեայք հին կտակարանը ամբողջ կ'ընդունէին որով թոթափած էին կռապաշտութիւնը բոլորովին, և Մեսիայի գալուստը իրենցմէ և իրենց համար կ'ակնկալէին։

23. Աստուած չհաճիր միայն արտաքին ձեւերուն, այլ կը նայի մեր սրտին թէ կայ հոն անկեղծ հաւատք։

24. Թէ Հրեայք և թէ Սամարացիք կը դաւանէին թէ Աստուած հոգի է, այլ սակայն կը կարծէին թէ այս ու այն տեղ երկրպագելն է Աստուծոյ հաճելի։ Յիսուս ահա կը քարոզէ թէ Աստուած հոգի է և նորա պաշտօնն ալ պարտի լինել հոգևոր այսինքն հոգւով և ճշմարտութեամբ։ Աստուած մարդու տուած է հոգի, որով մարդ կը ճանչէ ճշմարտութիւնը, որով կը միանայ Աստուծոյ հետ. այս է հոգւով և մտքով Աստուծոյ երկրպագութիւնը։

25. Ուրեմն կնոջ այս վկայութենէն կը հաստատուի թէ Սամարացիք

Digitized by Google

անոնց, «Իմ կերակուրս այն է որ ընեմ անոր կամքը, որ
զիս ղրկեց, եւ կատարեմ անոր գործերը։ *35 Դուք չէ՞ք
որ կ'ըսէք թէ «Դեռ չորս ամիս կայ, եւ հունձքի ժամա-
նակը կուգայ». ահա ես կ'ըսեմ ձեզի, ձեր աչքերը
վերցուցէք ու արտերը տեսէք, որ ճերմկցած են եւ հունձ-
քի հասած։ 36 Եւ ան որ կը հնձէ, վարձքը կ'առնէ, եւ
յաւիտենական կեանքի համար պտուղ կը ժողվէ. ցանողն
ու հնձողը՝ միասին պիտի ուրախանան։ 37 Ասոր համար
է ճշմարիտ խօսքը, որ «ցանողն ուրիշ է եւ հնձողն ալ
ուրիշ է»։ 38 Ես ձեզ պիտի ղրկեմ հնձելու, ուր դուք չաշ-
խատեցաք. ուրիշներն աշխատեցան եւ դուք անոնց աշ-
խատութեան մէջ մտաք»։

*39 Սամարացիներէն այն քաղաքէն շատեր անոր հա-
ւատացին կնոջ այն խօսքին համար, որ վկայեց թէ «Ին-
ծի ամէնը ըսաւ՝ ինչ որ ես գործած եմ»։ 40 Ուստի երբ Սա-
մարացիները անոր եկան, կ'աղաչէին անոր որ իրենց
քով մնայ, եւ հոն երկու օր կեցաւ։ 41 Եւ շատերն ալ
անոր հաւատացին անոր խօսքին համար։ 42 Եւ կնոջ
կ'ըսէին թէ «Անկէ ետքը քու խօսքերուդ համար չենք
հաւատար, որովհետեւ մենք իսկ անորմէ լսեցինք, եւ
գիտենք թէ ասիկա է աշխարհի ճշմարիտ Փրկիչը»։

*43 Եւ երկու օրէն ետքը ելաւ անկէ ու գնաց Գալի-
լիա։ Եւ Յիսուս ալ վկայեց թէ «Մարգարէ մը իր գաւա-

քար իրենց ծնողամարմինին այն ուխտին Մեսիայի (Ծննդ. ԺԹ. Բ. Օր. ԺԸ. 15-18)։ Բայց նորա Հին կտակարանին միայն մասերէն չէին գիտեր թէ Մեսիան ոչ թէ միայն էր մարգարէ, այլ նաեւ Թագաւոր, և այսպէս գիտէ կը մնային Հրէից մոլորութենէն որք կը կարծէին թէ Մեսիան պիտի տիրէ բոլոր աշխարհին։

26-30. Կինը երբ կը լսէ թէ Յիսուսն է Մեսիան կը փութայ ի քաղաք պատմելու և ըսելու թէ «Ան է Քրիստոսը»։ Իսկ աշակերտներն երբ կուգան ու կը տեսնեն Յիսուսի խօսիլը կնոջ հետ՝ կը զարմանան. վասն զի արգիլուած էր Հրէից ուսուցչի կնոջ հետ առանձին կամ հրապարակաւ խօսիլ, բայց վասն պատկառանաց Յիսուսի չեն համարձակիր պատճառը։

31-34. Յիսուս կը յայտարարէ թէ մարդ երբ իր ծնողաց պարտքը կատարէ նա ըրած կ'ըլլայ Աստուծոյ կամքը. այն է անոր կերակուրը և պիտի վայելէ յաւիտենական կենաց մէջ։

35-38. Որքան կը հասնի միշտ Աստուծոյ արտերուն մէջ. [illegible]

Digitized by Google

տրին մէջ պատիւ չունի։ 45 Երբ այն Գալիլեա եկաւ,
Գալիլեացիները զանի ընդունեցին. վասն զի տեսած էին
անոր բոլոր հրաշքները, որ տօնին ատեն Երուսաղէմ ը-
րաւ. որովհետեւ անոնք ալ այն տօնին եկած էին։
*46 Նորէն եկաւ Գալիլեացիներուն Կանայ քաղաքը.
ուր ջուրը գինի ըրաւ։ Եւ հոն թագաւորազուն մը կար,
որուն որդին Կափառնայումի մէջ հիւանդ էր։ 47 Ան երբ
լսեց թէ Յիսուս Հրէաստանէն Գալիլեա եկած է, անոր
եկաւ, կ'աղաչէր որ իջնէ եւ անոր որդին բժշկէ, վասն
զի մեռնելու մօտ էր։ 48 Յիսուս անոր կ'ըսէ. «Թէ որ
նշաններ եւ հրաշքներ չտեսնէք, չէք հաւատար»։ 49 Թա-
գաւորազունն անոր կ'ըսէ. «Տէր, իջիր դեռ իմ մանուկս
չմեռած»։ 50 Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Գնա, քու որդիդ ողջ
է»։ Եւ մարդը հաւատաց այն խօսքին որ Յիսուս իրեն
ըսաւ ու գնաց։ 51 Եւ երբ կ'իջնէր, անոր ծառաներն ա-
նոր առջեւ ելան, աւետիս տուին ու կ'ըսեն թէ «Իր
մանուկը ողջ է»։ 52 Անոնց կը հարցնէր այն ժամին հա-
մար որ բժշկուեցաւ. եւ կ'ըսեն անոր. «Երէկ ժամը եօթ-
ներին ջերմը զանի թողուց»։ 53 Անոր հայրը գիտցաւ թէ
այն ժամին՝ որ Յիսուս ըսաւ անոր թէ «Քու որդիդ ողջ
է», եւ ինքն ու իր բոլոր տունը հաւատաց։ 54 Այս նո-
րէն երկրորդ հրաշք ըրաւ Յիսուս՝ Հրէաստանէն Գալիլեա
գալով։

խօսք, ցանողն ու քաղողը հաւասարապէս կ'ուրախանան, այսինքն բարեբարող և բարեբարեալ միթէ միևնոյն ուրախութիւնը չեն զգար։ Քրիստոս ինք ցանած էր, աշակերտներն այսինքն մենք իւր հունձքը քաղելու կոչուած ենք. այս փոքր մխիթարութիւն է մեզ։

39-42. Այսպէս Սամարացիք ևս կը հաւատան Յիսուսի։

43-45. (Մատթ. Դ. 17։ Մարկ. Ա. 14-15։ Ղուկ. Դ. 14)։

46-54. Յիսուս ի Կափառնայում կը բժշկէ ազնուականի մը որդին, թէ և այս ազնուականին հաւատքը չէր այնքան մեծ, որքան էր հարիւրապետին (Մատթ. Ը. 10)։

Digitized by Google

ԳԼՈՒԽ Ե.

*1 Անկէ ետքը Հրեաներուն տօն էր, եւ Յիսուս
Երուսաղէմ գնաց։ 2 Եւ Երուսաղէմ Պրոպատիկէ աւա-
զանը կար, որ Եբրայեցերէն Բեթհեզդա կը կոչուէր,
հինգ սրահ։ 3 Ուր կը դրուէր հիւանդներու, կոյրերու,
կաղերու, գօսացածներու շատ բազմութիւն, որ ջուրին
յուզուելուն կ'սպասէին։ 4 Եւ Տէրոջ հրեշտակը ժամանա-
կին աւազանը կ'իջնէր եւ ջուրերը կը յուզէր. եւ ան որ
ջուրին յուզուելու ատեն՝ առաջին անգամ կ'իջնէր, կը
բժշկուէր հիւանդութեան նշան չունենալով։ 5 Եւ հոն
կար մարդ մը, որ երեսուն ութ տարի հիւանդ էր։ *6
Յիսուս երբ զանի տեսաւ որ կը կենար, եւ գիտցաւ թէ
անկէ ետքը դեռ շատ ժամանակ կայ. կ'ըսէ անոր.
«Կ'ուզե՞ս բժշկուիլ»։ 7 Հիւանդը անոր պատասխան տը-
ւաւ. «Տէր, մէկը չունիմ, որ երբ ջուրերը յուզուին,
զիս աւազանը ձգէ. եւ երբ ես դանդաղիմ, ուրիշ մէկը
ինէ առաջ կ'իջնէ»։ 8 Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Ել, մահիճդ
առ ու գնա»։ 9 Եւ մարդն աղէկցաւ, եւ ելաւ իր մահիճն
առաւ ու կը պտըտէր. եւ այն օրը շաբաթ էր։ 10 Հըր-
եաները բժշկուողին կ'ըսեն. «Շաբաթ է եւ արժան չէ
քեզի քու մահիճդ առնուլ»։ 11 Պատասխան տուաւ ա-

1-5. Յիսուս կուգայ յԵրուսաղէմ և Պրոպատիկէ աւազանի քով կը տեսնէ անդամալոյծ մը։

6-12. Յիսուս Թէև ընդհանրապէս հաւատք կը պահանջէր նախ, և ապա կը հրաշագործէր (Մատթ. ժԳ. 58։ Մարկ. Թ. 23-24. ևայլն), բայց այս անգամ առանց խնդրուելու և առանց հաւատք պահանջելու կը բժշկէ։ Աստուծոյ շնորհն է ձրի. ում կամի, տայ։ Ո՞չ ապաքէն յաճախ և գրեթէ միշտ Աստուծմէ այնպիսի բարիքներ կը վայելենք, զորս խնդրած չենք։

13. Վասն զի Յիսուս չուզեց յայտնել զինքն ոչ բժշկուողին և ոչ ժողովրդեան։

14. Ուրեմն այս մարդուն հիւանդութիւնն էր իւր մեղաց երեւէ Քրիստոս իբրև ամենագէտ՝ մարդը բժշկելէ յետոյ, կը պատուիրէ ա-յլ ևս չմեղանչել։ Մեր հիւանդութիւններէն շատին մեր մեղաց հետևանքը ըլլալը ով չգիտեր։

Digitized by Google

նոնց եւ կ'ըսէ, «Ով որ զիս բժշկեց, ան ըսաւ ինծի.
«Քու մահիճդ առ ու գնա»։ 12 Հարցուցին անոր եւ կ'ը-
սեն, «Ո՞վ է այն մարդը՝ որ ըսաւ քեզի, «Մահիճդ առ
ու պտըտէ»։ *13 Եւ բժշկուողը չէր գիտեր թէ ո՞վ էր.
որովհետեւ Յիսուս խոյս տուաւ այն տեղէն բազմու-
թեանն համար։ *14 Ասկէ ետքը Յիսուս զանի տաճարին
մէջ կը գտնէ ու կ'ըսէ անոր. «Ահա աղէկցար. այլ եւս
մի մեղանչեր, որ քեզի չար բան մը չըլլայ»։ *15 Մարդը
գնաց եւ Հրեաներուն պատմեց, թէ Յիսուսն էր որ զիս
բժշկեց։ *16 Եւ անոր համար Հրեաները Յիսուսը կը հա-
լածէին, որովհետեւ այս բանը շաբաթ օրը կ'ընէր։ 17 Եւ
Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց. «Հայրս մինչեւ հիմայ
կը գործէ եւ ես կը գործեմ»։ *18 Անոր համար Հրեանե-
րըն աւելի կ'ուզէին զանի սպաննել, որովհետեւ չէ թէ
միայն շաբաթը չէր պատուեր, հապա զԱստուած իր Հայ-
րը կ'անուանէր եւ իր անձը Աստուծոյ հաւասար կ'ընէր։
*19 Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց ու կ'ըսէ.
«Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, մարդոյ Որդին ինքնիրեն բան
մը չկրնար ընել, թէ որ չտեսնէ Հայրը որ կ'ընէ. եւ ինչ
որ ան կ'ընէ, Որդին անոր նման կ'ընէ։ 20 Որովհետեւ
Հայրը Որդին կը սիրէ, եւ ամէն բան անոր կը ցուցնէ՝
ինչ որ ինք կ'ընէ. եւ ասոնցմէ աւելի մեծ բաներ կը
ցուցնէ անոր, գործեր, որոնց վրայ դուք կը զարմա-

---

15. Պատմեց նա, անշուշտ առ շնորհապարտութեան, այլ սակայն կայ մէկ տխուր աւանդութիւն, իբր թէ այս մարդն ըլլայ Քրիստոսի առաջին անգամ ապտակ զարնողն առաջի Աննա քահանայապետի. այս թէև կեղծ, այլ է քանիմեցի նկարագիր մարդկային ապերախտ բնաւորութեան։

16-17. Յիսուս կը շեշտէ թէ ինքն թէև Որդի մարդոյ, այլ իբրև Որդի Աստուծոյ, կը շարունակէ աստուածային բարերարութեան պաշտօնն, որ խտիր չընդունիր օրերու կամ ժամանակներու մէջ։ Աստուած կը բարերարէ ամէն օր. բարերարելու համար Աստուծոյ առջև հանգստեան օր չկայ. մարդիկ ևս բարերարելու համար նշանակուած ժամերու կամ օրերու նայելու չեն։ Քրիստոնէական բարոյականի վսեմութիւնն այս է. — խտիր չդնել մարդերու մէջ, և օրերու և ժամանակներու նայելով չկասիլ բարերարութենէս (Մատթ. ԺԲ. 1-8)։

18. Ուրեմն Յիսուսի խոստովանութիւնը թէ է Աստուած, էր հրապարակաւ։

Digitized by Google

նաք։ 21 Ինչպէս որ Հայր մեռելները կը յարուցանէ եւ
կենանք կու տայ, անանկ ալ Որդին որոնց ուզէ, կենանք
կու տայ։ 22 Եւ չէ թէ Հայր մէկը կը դատէ, հապա ամէն
դատաստանն իր Որդւոյն տուաւ, 23 որպէս զի ամէնքը Որ-
դին պատուեն, ինչպէս որ Հայրը կը պատուեն. ով որ
Որդին չպատուեր, զանի ղրկող Հայրն ալ չպատուեր։ 24
Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, ով որ իմ խօսքս կը լսէ, եւ կը
հաւատայ անոր, որ զիս ղրկեց, յաւիտենական կենանքը
կ'ընդունի, դատաստանի չմտներ, հապա մահէն կենանքի
պիտի փոխուի։ 25 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ ժամանակ
պիտի գայ եւ արդէն ալ է, երբ մեռելները Աստուծոյ Որդ-
ւոյն ձայնը պիտի լսեն. եւ անոնք որ լսեն, պիտի ապրին։
26 Ինչպէս որ Հայր իր անձին մէջ կենանք ունի, անանկ
ալ Որդւոյն տուաւ իր անձին մէջ կենանք ունենալ. 27 Եւ
անոր իշխանութիւն տուաւ դատաստան ընել, եւ որով-
հետեւ մարդոյ Որդին է։ *28 Անոր համար մի՛ զար-
մանաք, վասն զի ժամանակ պիտի գայ, որ ամէնն ալ ո-
րոնք գերեզմաններու մէջ են, անոր ձայնը պիտի լսեն,
29 եւ դուրս պիտի գան. անոնք որ բարի գործած են,
կենաց յարութեան համար, եւ անոնք որ չար գործած են,
դատաստանի յարութեան համար։ *30 Ես ինձմէ բան մը
չեմ կրնար ընել. հապա ինչպէս կը լսեմ, կը դատեմ, եւ

19-27. Յետոյ Յիսուս կը յաւելու թէ ինքն ինչպէս յաւիտենակից է Հօր Աստուծոյ, նոյնպէս և գործակից է, և թէ ի դատաստանի աշխարհի վերջին օրը անաչառ դատաւորութեան պաշտօնն ինք պիտի ստանձնէ։ Որդին համապատիւ է Հօր, ուստի ով որ հաւատայ նմա, պիտի փրկուի։

28-29. Այլև նա վերստին կը շեշտէ. կը զարմանայք թէ Որդի մարդոյ տէր է կենաց և մահու, և թէ դատելու իշխանութիւն ունի այս. պիտի գայ ժամանակ, երբ գերեզմաններ պիտի բացուին և մեռեալք յարութիւն պիտի առնուն. այլ սակայն «Որոց բարիս գործեալ իցէ ի յարութիւն կենաց, և որոց զչար արարեալ՝ ի յարութիւն դատաստանաց»։ Այսպէս տէր Յիսուս կը կնքէ իւր խօսքը ցոյց տալով աստուածային արդարութեան հատուցանելու օրը, ի վարձ բարի մարդոց և ի պատիժ չարին։

30. Վասն զի իւր և Հօր կամքն էին նոյն։

31. 47. Հաստատելու համար իւր անձին փառքը տէր Յիսուս կ'յիշատակէ վկայութիւններ։ Ա. Յովհաննէս Մկրտիչը. Բ. իւր գործերը, Հօր վկայութիւնը որ ի Սուրբ-գիրս։

Digitized by Google

իմ դատաստանս արդար է. որովհետեւ իմ կամքս չեմ ուզեր, հապա անոր կամքը՝ որ զիս ղրկեց։
*31 Թէ որ ես ինծի համար վկայեմ, իմ վկայութիւնս
ճշմարիտ չէ։ 32 Ուրիշն է որ ինծի համար կը վկայէ. եւ
դուք գիտէք թէ այն վկայութիւնը ճշմարիտ է, որ ինծի
համար վկայեց։ 33 Դուք Յովհաննէսին ղրկեցիք եւ ճշմարտութեանը վկայեց։ 34 Բայց ես չէ թէ մարդէ վկայութիւն կ'առնում, հապա ասիկա կ'ըսեմ որ դուք ապրիք։
*35 Ճրագն ան էր, որ վառած էր եւ կը ծագէր, եւ դուք
ուզեցիք ուրախանալ ժամանակ մը անոր լուսովը *36 Բայց
ես Յովհաննէսէն ալ մեծ վկայութիւն ունիմ. գործերն, որ Հայրն ինծի տուաւ, որ զանոնք կատարեմ. այն գործերն իսկ որ կը գործեմ, ինծի համար կը վկայեն, թէ զիս Հայր
ղրկեց։ *37 Եւ Հայրն որ զիս ղրկեց, ան ինծի համար վկայեց. դուք երբէք անոր ձայնին չլսեցիք, եւ ոչ ալ անոր տեսիլը տեսաք։ 38 Եւ ոչ անոր խօսքը ձեր մէջ բնակած ունիք, որովհետեւ դուք չէք հաւատար անոր որ ան ղրկեց։ Քննեցէք գրքերը, վասն զի դուք կը համարիք անոնցմով յաւիտենական կեանք ունենալ. եւ անոնք են՝ որ ինծի համար կը վկայեն, որոնցմով կը համարիք կեանք
ունենալ. 40 Եւ դուք չէք ուզեր ինծի գալ, որ կեանք
ունենաք։ *41 Ես մարդիկներէն փառք չեմ առներ։ 42
Բայց գիտեմ թէ ձեր անձերուն մէջ Աստուծոյ սէրը չու-

35. Ի՞նչ համեմատութիւն ընդ մէջ լուսոյ և ճրագի։

36. Կարծելով թէ նա էր Մեսիայն (Ղուկ. Գ. 15)

37. Քանզի Հրեայք կ'ընդունէին Սուրբ-գիրքը իբրեւ աստուածաշունչ գիրք, ուրեմն հաւատալու էին Քրիստոսի, վասն զի մեսիայական այն բոլոր շնորհքները, զորս գուշակած էին մարգարէք, լիովին կը տեսնուէին յանձին Յիսուսի։ Չլսել Հօր Աստուծոյ ձայնը և չտեսնել հոգւոյ աչօք անոր կերպարանքը, որով չունենալ անոր սէրը, է բոլորովին ամբարշտութիւն։

41. Վասն զի փառքի պէտք չունէր, և գիտէր թէ այդ փառք սին է և ոչ է յաւիտենական՝ Նա պիտի ընդունէր փառք, բայց իւր ճշմարիտ երկրպագուներէն միայն։

43. Ինչպէս Յիսուսէն առաջ (Գործք. Ե. 35-38) և յետոյ եւս Հրեայք հրապուրուեցան սուտ Մեսիաներէ և չարաչար պատժուեցան։

44. Անձնական փառասիրութեան մոլութիւնը կը [illegible] յիշել տալու Աստուծոյ փառքը։

Digitized by Google

նիք։ *43 Ես Հօրս անունով եկայ, եւ զիս չէք ընդունիր.
Թէ որ ուրիշ մէկը գայ իր անունով, զանի կ'ընդունիք։
*44 Ի՞նչպէս կրնաք դուք հաւատալ, որ փառք իրարմէ
կ'առնուք, եւ մէկ Աստուծոյն փառքը չէք փնտռեր։ *45
Մի՛ կարծէք թէ ես չարախօս եմ ձեզի համար Հօրը քով.
կայ չարախօս մը, Մովսէս՝ որուն դուք յուսացած էք։ 46
Թէ որ դուք Մովսէսի հաւատայիք, ինծի ալ կը հաւատա-
յիք, որովհետեւ ան ինծի համար գրեց։ 47 Թէ որ անոր
գրքերուն չէք հաւատար, ինչպէս իմ խօսքերուս պիտի
հաւատաք»։

ԳԼՈՒԽ Զ.

*1 Ասկէ ետքը Յիսուս Գալիլեացիներուն Տիբերիայ
ծովուն անդիի կողմը գնաց. 2 Եւ անոր ետեւէն շատ
ժողովուրդ կ'երթար, որովհետեւ կը տեսնէին նշանները
որ հիւանդներու վրայ կ'ընէր։ 3 Յիսուս լեռն ելաւ, եւ
աշակերտներուն հետ մէկտեղ կը նստէր, 4 Եւ Հրեանե-
րու Զատկի տօնը մօտ էր։ 5 Յիսուս իր աչքը վեր վեր-
ցուց եւ տեսաւ, որ շատ ժողովուրդ անոր կուգար, կ'ը-
սէ Փիլիպպոսին. «Հաց ո՞ւրկէ գնենք, որ ասոնք ուտեն»։
6 Այս կ'ըսէր զանի փորձելով, բայց ինք գիտէր ինչ ընե-
լու էր։ 7 Փիլիպպոս անոր պատասխան տուաւ. «Երկու
հարիւր դահեկանի հաց ասոնց չբաւեր, թէ որ ամէն մէկն
ալ քիչ բան առնու»։ 8 Անոր աշակերտներէն մին Սիմոն
վիմի եղբայրն Անդրէաս կ'ըսէ անոր. 9 «Հոս պատանի
մը կայ, որ գարեղէն հինգ նկանակ ունի ու երկու
ձուկեր. սակայն այն ինչ է այդչափ մարդիկներուն

45. Կենդանի էր Մովսէս և էր դատախազ առ Հայր Աստուած իւր ազգին յամառութեանն համար, որ իւր օրէնքին չլսելով (Ծննդ. Գ. 15։ Բ. Օր. ԺԸ. 15), չէր հաւատար Քրիստոսի։ Սուրբերուն բարեխօսութեանն առ Աստուած՝ զօրաւոր ապացոյցներէն մին է այս խօսք։

1-14. Կը կերակրուի հինգ հազարը (Մատթ. ԺԴ. 13-21։ Մարկ. Զ. 30-44։ Ղուկ. Թ. 10-17)։

Digitized by Google

համար»։ 10 Յիսուս կ'ըսէ. «Այդ մարդիկները նստեցու-
ցէք»։ եւ այն տեղը շատ խոտ կար, եւ մարդիկները
նստան թուով իբր հինգ հազար։ 11 Եւ Յիսուս հացը ա-
ռաւ ու գոհացաւ եւ բաշխեց նստողներուն. նոյնպէս ալ
ձուկները, որչափ եւ ուզեցին։ 12 Եւ երբ կշտացան, ա-
շակերտներուն կ'ըսէ. «Ժողվեցէք այդ աւելցած կտորները՝
որ չկորսուի»։ 13 Ժողվեցին եւ տասներկու սակառ կտոր-
ներ լեցուցին այն հինգ գարեղէն նկանակէն, որ կերող-
ներէն աւելցաւ։ 14 Իսկ մարդիկներն երբ տեսան այն
հրաշքը որ ըրաւ, կ'ըսէին թէ «Ճշմարիտ մարգարէն ասի
է, որ աշխարհ գալու էր»։ 15 Յիսուս երբ գիտցաւ թէ
զինքը յափշտակելու պիտի գան, որ զինքը թագաւոր ը-
նեն, նորէն առանձին լեռը գնաց։

*16 Եւ երբ իրիկուն եղաւ, անոր աշակերտները ծո-
վեզերքը իջան. 17 Եւ նաւ մտնելով ծովուն անդին կողմը
Կափառնայում կուգային. եւ երբ մթնցաւ, եւ Յիսուս
դեռ անոնց քով եկած չէր. 18 Եւ ծովը հովին սաստիկ
փչելէն կը յուզուէր։ 19 Եւ թի քաշելով իբր քսան հինգ
կամ երեսուն ասպարէզ գացին, Յիսուսը կը տեսնէին
որ ծովուն վրայ կը քալէր ու նաւուն կը մօտենար, շատ
վախցան։ 20 Ան կ'ըսէ անոնց. «Ես եմ, մի վախնաք»։
21 Եւ զանի նաւը ընդունել կ'ուզէին. եւ իսկոյն հասաւ
այն երկիրն ուր կ'երթային։

16-21. Յիսուս ի ծովու (Մատթ. ԺԴ. 22-36։ Մարկ. Զ. 45-51)։

22-24. Յիսուս մեկնած էր յանկարծ, և ժողովուրդը Տիբերական ծովուն մէկ կողմը կեցած կը փնտռէր զանի, և երբ տեսաւ թէ չկայ, նաւերու մէջ նստելով Կափառնայում եկան, ուր Յիսուսը տեսնելով կ'ըսեն. «Վարդապետ, դուն երբ հոս եկար»։ Նոքա Յիսուսը կը փնտռէին, վասն զի քանի մը հացով տեսան որ ահագին բազմութիւն մը՝ այսինքն 5000 մարդիկ կշտացան Յիսուսի հրաշագործ զօրութեամբը միայն։ Այսպէս այս ժողովուրդն որովհետեւ միայն այս ակնկալութեամբ Յիսուսը փնտռելու ելած էր, այսինքն կը փնտռէր այնպիսի մէկը որ իւր փորը ձրի կշտացնէ, եւ զնա միանգամայն հրապարակել Թագաւոր, ուստի կը յանդիմանուի լսելով Յիսուսի սա խօսքը. «Ճշմարիտ, կ'ըսեմ ձեզի, դուք զիս կը փնտռէք ոչ անոր համար որ հրաշքներ տեսաք, հապա անոր համար որ հացերէն կերաք ու կշտացաք»։

27. Ժողովուրդը Յիսուսի հետեւիլ կը փափաքէր, ոչ թէ անոր հոգեւոր

Digitized by Google

*22 Յաջորդ օրը ժողովուրդը որ ծովուն անդին կողմը կը կենար, կը տեսնէր թէ հոն ուրիշ նաւ չկար, բայց միայն այն մէկը, որուն մէջ աշակերտները մտան. եւ որովհետեւ Յիսուս չէր մտած աշակերտներուն հետ նաւուն մէջ, բայց միայն անոր աշակերտները գացին։
23 Երբ ուրիշ նաւեր Տիբերիայէն կուգային այն տեղին մօտ՝ ուր հացը կերան,
24 Իսկ ժողովուրդը՝ երբ տեսաւ թէ Յիսուս հոն չէ, եւ ոչ ալ անոր աշակերտները, անոնք նաւերն առին, եւ Կափառնայում եկան Յիսուսը փնտռելու։
25 Եւ երբ զանի ծովուն անդին կողմը գտան կ'ըսեն անոր «Վարդապետ, հոս ե՞րբ եկար»։
*26 Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց ու կ'ըսէ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, կը փնտռէք զիս, չէ թէ ձեր տեսած հրաշքներուն համար, հապա որովհետեւ այն հացէն կերաք ու կշտացաք։
*27 Գացէք, գործեցէք ոչ թէ կորստական կերակուրը, հապա այն կերակուրը՝ որ յաւիտենական կենաց մէջ կը մնայ, որ Որդի մարդոյ ձեզի պիտի տայ. վասն զի Հայրը զանի Աստուած կնքեց»։
*28 Կ'ըսեն անոր. «Ի՞նչ ընենք որ Աստուծոյ գործերը գործենք»։
*29 Յիսուս պատասխան տուաւ եւ կ'ըսէ անոնց. «Աստուծոյ գործն այս է, որ հաւատաք անոր որ զիս ղրկեց»։
*30 Կ'ըսեն անոր. «Ի՞նչ նշան պիտի ընես որ տեսնենք ու հաւատաք. ի՞նչ պիտի գործես։
31 Մեր հայրերը հոն անա-

պարգեւները, այլ անոր այն շնորհները վայելելու համար միայն, որով կազդուրուի ու պարարի իւր մարմինը։ Միթէ ամէն դարու մէջ չե՞ն եղած այսօրինակ քրիստոնեայներ, որք Քրիստոսի ետեւէն կ'երթան, այլ չեն Քրիստոսի համար երբէք անձնանուէր։ Եւ Յիսուս ցրելու համար ժողովրդեան այս գաղափարը կ'ըսէ. «Գացէք ու գործեցէք ոչ թէ կորստական կերակուրին, հապա այն կերակուրին համար որ յաւիտենական կենաց մէջ կը մնայ. և զայն ձեզ պիտի տայ Որդի մարդոյ»։ Առաջինը այսինքն մեր մարմինը պարարող կերակուրը տեւական չէ, այսինքն կորստական է, իսկ միւսն, այսինքն հոգին պարարող կերակուրն է տեւական։ Առաջինը կը պահէ մեր բնական կեանքը առժամանակ մը, իսկ միւսը զմեզ կը պահէ յաւիտեան, լի երջանկութեամբ։

28-29. Եւ որպէս զի այս ժողովուրդն իմանայ թէ ինքն է զեր ի վեր քան զմարդ, Յիսուս կը յաւելու թէ Հայրը կնքած է զինքն Աստուած, այսինքն ինչպէս նամակ մը կամ ո և է գրուած կը վաւերացուի կնքով։

Digitized by Google

պատին մէջ մանանան կերան, ինչպէս գրուած է. «Անոնց
ուտելու հաց տուաւ երկինքէն»։ 32 Յիսուս կ'ըսէ ա-
նոնց. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ Մովսէս չտուաւ եր-
կինքի հացը, հապա իմ Հայրս ձեզի երկինքի ճշմարիտ
հացը պիտի տայ։ 33 Որովհետեւ այն հացը Աստուծմէ է,
որ երկինքէն կ'իջնէ եւ աշխարհի կեանք կու տայ»։
*34 Կ'ըսեն անոր. «Տէր, ամէն ատեն այն հացը մեզի
տուր»։ *35 Կ'ըսէ անոնց Յիսուս. «Ես եմ կենաց հացը.
ով որ ինծի կու գայ, պիտի չանօթենայ. եւ ով որ ինծի
կը հաւատայ, բնաւ պիտի չծարաւնայ։ *36 Բայց ձեզի ը-
սի թէ զիս կը տեսնէք ու չէք հաւատար։ 37 Այն ամէնն՝
ով որ Հայրը ինծի կու տայ, ինծի կու գայ. եւ ով որ ինծի
կու գայ, դուրս պիտի չհանեմ։ *38 Որովհետեւ ես երկին-
քէն իջայ, ոչ թէ իմ կամքս ընեմ, հապա անոր կամքը՝
որ զիս ղրկեց։ *39 Իմ Հօրս կամքը այս է որ զիս ղրկեց,
այն ամէնէն որ Հայրն ինծի տուաւ, անորմէ պիտի չկոր-
սնցնեմ, հապա վերջին օրը պիտի յարուցանեմ։ 40 Հօրս
կամքն այս է. ով որ Որդին կը տեսնէ ու անոր կը հա-
ւատայ, յաւիտենական կեանք պիտի ընդունի, եւ ես
զանի վերջին օրը պիտի յարուցանեմ»։
*41 Հրեաներն անոր վրայով կը տրտնջէին, վասն զի
ըսաւ թէ «Երկինքէն իջած հացն ես եմ», 42 Եւ կ'ըսէին.
«Աս Յովսէփի որդին Յիսուսը չէ՞, որուն մենք հայրը եւ

այսպէս Հայրն Աստուած դրած է իր կնիքը՝ այսինքն տուած է իր վըկայութիւնը, քանի որ Յիսուսի վարդապետութիւնները հաստատող հրաշքներն էին գերբնականը։ Ժողովուրդն այն ատեն կը դոչէ. «Ի՞նչ ընենք որ Աստուծոյ գործերն ըրած ըլլանք»։ Այս ժողովուրդը դեռ չէր գիտեր թէ ինչ ընելու էր Աստուծոյ հաճելի ըլլալու համար։ Յիսուսի պատասխանն է կարճ. «Այս է Աստուծոյ կամքը, որ հաւատաք անոր որ ղըրկեց ձեզի»։

30-33. Այլ Հրեայք որք Սուրբ Գրքէն լսած էին թէ մարգարէները մեծամեծ հրաշքներ գործած են, թէ յաւանդութենէ գիտէին. Թող որ մարգարէութիւններէն ալ լսած էին, թէ Մեսիայն մեծագոյն հրաշքներ պիտի գործէ, կ'ըսեն Յիսուսին. «Դուն ինչ հրաշք ունիս, որ հաւատանք քեզի. մեր հայրերն անապատին մէջ մանանայ կերան, Մովսէս երկինքէն անոնց հաց տուաւ, կերան ու կշտացան, իսկ դո՞ւն»։ Կը պատասխանէ Յիսուս. «Այն հացը Մովսէս չէր որ տուաւ ձեր հայրերուն. այլ իմ Հայրս. այն

Digitized by Google

մայրը կը ճանչնենք. իսկ հիմա ի՞նչպէս կ'ըսէ թէ «Ես
երկինքէն իջայ»։ *43 Պատասխան տուաւ Յիսուս եւ կ'ը-
սէ անոնց. «Իրարու հետ մի՛ փսփսաք։ 44 Մէկը չկրնար
ինծի գալ, թէ որ Հայրն որ զիս ղրկեց, զանի ինծի
չքաշէ, եւ ես զանի վերջին օրը պիտի յարուցանեմ։ *45
Մարգարէներուն մէջ գրուած է. «Ամէնքն ալ Աստուծմէ
ուսած պիտի ըլլան. այն ամէնն ով որ Հօրմէն կը լսէ ու
կ'ուսանի, ինծի կուգայ։ *46 Ոչ թէ մէկը տեսած է Հայրը,
թէ ոչ ան՝ որ Աստուծմէ է, ան տեսած է Հայրը։

*47 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, ով որ ինծի հաւատայ,
յաւիտենական կեանք պիտի ընդունի, 48 Կենաց հացն
ես եմ։ 49 Ձեր հայրերն անապատին մէջ մանանան կե-
րան ու մեռան։ 50 Այս է հացը որ երկինքէն իջած է,
թէ որ մէկը անորմէ ուտէ, պիտի չմեռնի։ 51 Կենդանի
հացն ես եմ, երկինքէն իջած։ 52 Թէ որ մէկն այս հա-
ցէն ուտէ, յաւիտեան պիտի ապրի. եւ հացն որ ես պի-
տի տամ, իմ մարմինս է, որ ես աշխարհի կենաց համար
պիտի տամ»։

*53 Հրեաներն իրարու հետ կը վիճէին ու կ'ըսէին.
«Ի՞նչպէս աս մեզի կրնայ տալ իր մարմինն ուտելու»։
54 Կ'ըսէ անոնց Յիսուս. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ
մինչեւ մարդոյ Որդւոյն մարմինը չուտէք ու անոր արիւ-
նը չխմէք, ձեր անձերուն մէջ կեանք պիտի չունենաք։

հացէն կերողները մեռան, իսկ այն հացը որ ես կուտամ, աշխարհիս կեանք է, որմէ ուտողը պիտի չմեռնի յաւիտեան»։ Այսպիսի խօսք մը անօթի ժողովրդեան մը ո՛րքան փափաքելի և ո՛րքան խրախուսական, որ իսկոյն կ'աղաղակէ. «Տէր, տուր մեզի այդ հացը»։ Ապաքէն չունէին նորա փափաք երկնաւոր հացին, այլ այն հացին որ մարմինը սնուցանողն էր։

35 Բայց որպէս զի Յիսուս ցոյց տայ թէ ինքն է կենդանի և կենսատու հացը, և թէ իւր վարդապետութիւններն էին կերակուր յաւիտենապէս սը-նընդարար միայն հոգւոյ, կը յաւելու. «Ես եմ հացն կենաց»։ Այս խօսքըն էր կնիք իւր բոլոր վարդապետութեանց, վասն զի Յիսուս իբր հաց իւր մարմինը տալով և իբր նեկտար անմահութեան իւր արիւնը տալով պիտի կեանք տար աշխարհի, նոր ու երջանիկ կեանք։ Մարդիկ ալ պիտի չանօթենային և պիտի չծարաւնային, վասն զի կենաց հացն ու ջուրը աւետարանով պիտի ուտէին ու խմէին և ապրէին յաւիտեան։

36-37. Յիսուս բացարձակապէս պախարակելու համար Հրեայներուն

Digitized by Google

55 *Ով որ իմ մարմինս կ'ուտէ ու արիւնս կը խմէ, յաւի-
տենական կեանք ունի, եւ ես զանի վերջին օրը պիտի
յարուցանեմ։* 56 *Որովհետեւ իմ մարմինս ճշմարիտ կե-
րակուր է, եւ իմ արիւնս ճշմարիտ ըմպելի է։* 57 *Ով որ
իմ մարմինս կուտէ ու իմ արիւնս կը խմէ, իմ մէջ կը
բնակի, ես ալ անոր մէջ։* 58 *Ինչպէս կենդանի Հայրը զիս
ղրկեց, եւ ես Հօր համար կենդանի եմ. եւ ով որ զիս
կուտէ, եւ ան ինծի համար պիտի ապրի։* 59 *Երկինքէն
իջած հացն այս է. ոչ ինչպէս կերան ձեր հայրերը մա-
նանան ու մեռան. ով որ այս հացը կուտէ, յաւիտեան
պիտի ապրի»։*
*60 *Այս բանը ժողովրդանոցին մէջ, երբ Կափառնա-
յումի մէջ կը սորվեցնէր։* 61 *Եւ անոր աշակերտներէն շա-
տերն երբ լսեցին, կ'ըսեն. «Խիստ է այդ խօսքը. ո՞վ
կրնայ ատոր լսել»։* 62 *Երբ Յիսուս գիտցաւ իր անձին
մէջ թէ անոր համար իր աշակերտները կը տրտնջեն,
կ'ըսէ անոնց.* 63 *«Ա՞յդ ձեզ կը գայթակղեցնէ։ ուրե-
մըն թէ որ մարդոյ Որդին տեսնէք, որ ելլէ, ուր էր ա-
ռաջ։* 64 *Հոգին կենդանարար է, մարմինն օգուտ չըներ.
խօսքը՝ որ ես ձեզի խօսեցայ, հոգի եւ կեանք է։* 65
*Հապա կան ձեր մէջ մէկ քանիներ՝ որ չեն հաւատար».
որովհետեւ Յիսուս սկիզբէն գիտեր, անոնք ով էին որ
չեն հաւատար, եւ ով է ան, որ զանի պիտի մատնէ։*

յանձնապաստանութիւնը, կը յայտնէ թէ Հայր Աստուած կարող է հոգեւորապէս փրկել միայն զանոնք, որք խոնարհութեամբ կը հաւատան իրեն։

38. Եւ ինքն Յիսուս եկած էր ոչ թէ իւր անձին փառացը համար, այլ Հայր Աստուծոյ, ուստի կը յաւելու. «Ես երկնքէն իջայ, ոչ թէ իմ կամքս կատարելու, այլ անոր, որ զիս ղրկեց»։

39-40. Կը կրկնէ յարութեան վարդապետութիւնը։

41-42. Կը գայթակղին Հրեայք Յիսուսի ազգատոհմը յիշելով։

43-44. Մարդ ազատ է Քրիստոսն ընդունիլ կամ ոչ. միայն թէ Հայր գիտէ թէ ով գալու է առ Քրիստոս։

45. (ԵՍ. ԾԴ. 13)։

46. (Ա. 18։ Գ. 13։ Ը. 38)։

47-52. Կը պնդէ թէ ինքն է կենաց հացը և թէ այդ հացն է իւր մարմինը, որ պիտի ընէր պատարագ ի փրկութիւն աշխարհի։

53-59. Ահա Յիսուս կը շեշտէ թէ իւր մարմինը պիտի զոհէր և իւր ա-

Digitized by Google

66 Եւ կ'ըսէր. «Անոր համար ըսի ձեզի թէ մէկը չկրնար
գալ ինծի, թէ որ անոր իմ Հօրմէս տրուած չըլլայ»։
*67 Ասոր վրայ անոր աշակերտներէն շատերն ետ գա-
ցին, եւ ալ անոր հետ չէին պտըտեր։ 68 Աշակերտներուն
կ'ըսէ. «Միթէ դուք ալ կ'ուզէք երթալ» 69 Սիմոն Պետ-
րոս անոր պատասխան տուաւ. «Տէր, որո՞ւ երթանք,
յաւիտենական կեանքի խօսքեր ունիս դուն։ 70 Եւ մենք
հաւատացինք ու ճանչցանք թէ Աստուծոյ Որդին՝ Քրիս-
տոսը դուն ես»։ 71 Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց.
«Ես ձեզ՝ տասներկուքդ չընտրեցի՞. եւ ձեր մէջէն մէկը
սատանայ է»։ 72 Եւ կ'ըսէր Սկարիովտացի Սիմոնեան Յու-
դային համար, որովհետեւ ան պիտի մատնէր զանի եւ
տասներկուքէն մէկն էր։

ԳԼՈՒԽ Է.

1 Եւ անկէ ետքը Յիսուս Գալիլիայի մէջ կը պտըտէր,
վասն զի չէր ուզեր Հրէաստանի մէջ պտըտիլ, որովհե-
տեւ Հրեաները զանի սպաննել կ'ուզէին։
*2 Եւ Հրեաներուն Տաղաւարահարի տօնը մօտ էր։

րութիւնը պիտի Թափէր։ Կատարեց այս խորհուրդն ի խաչին, նախապէս հաղորդ ընելով իւր մարմնոյն և արեան իւր աշակերտներն ի վերնատան։ Պիտի մեռնէր նա, այլ կենդանի պիտի մնար և կեանք պիտի ըլլար իւր ճշմարիտ հաւատացեալներուն, անոնց միշտ իւր մարմնէն ու արիւնէն տալով։

60-66. Նոյն իսկ իւրիններէն շատեր երբ կը լսեն այս օրինակ բարձրագոյն վարդապետութիւն մը, կը գայթակղին, վասն զի նոքա չէին կրնար ըմբռնել և դեռ հաստատ չէին ի հաւատս, ուստի Յիսուս կը յաւելու թէ հոգեւորն է միայն յաւիտենապէս օգտակար, մարմնականն է անցաւոր և անօգուտ։ Թող որ գիտէր Յիսուս նոցա սրտին գաղտնիքը, ուստի երբ նոքա իրմէն կը մեկնին, և երբ կ'ըսէ միւսներուն. «Եւ դուք կամիք երթալ».

67-72. Կը լսէ Պետրոսի դաւանութիւնը, և կը գուշակէ Յուդայի մատնութիւնը։

---

2. Տաղաւարահարաց Տօն (տես 37 համարի մեկնութիւնը)։

3-5. Թէ ունէր Քրիստոս եղբայրներ (Մատթ. ԺԳ. 55)։ Նոքա դեռ հա-

Digitized by Google

*3 Անոր եղբայրներն անոր կ'ըսեն . « Հոսկէ Հրէաստան գնա ,
որ քու աշակերտներդ ալ քու գործերդ տեսնեն որ կ'ընես ։
4 Որովհետեւ չկայ մէկը որ գաղտուկ բան ընէ , եւ ինք
ուզէ յայտնի ըլլալ · քու անձդ աշխարհի յայտնէ » . 5 Ո-
րովհետեւ անոր եղբայրներն ալ անոր չէին հաւատացած ։
*6 Յիսուս կ'ըսէ անոնց . « Իմ ժամանակս ամէն ատեն
պատրաստ է ։ 7 Աշխարհ ձեզ չկրնար ատել , բայց զիս
ատեց , վասն զի ես անոր համար կը վկայեմ թէ իր
գործերը չար են ։ 8 Դուք այն տօնը գացէք , ես այն տօնը
չեմ երթար , որովհետեւ իմ ժամանակս լցուած չէ » ։ 9 Աս
երբ ըսաւ , ինք նորէն Գալիլեա մնաց ։ 10 Երբ անոր եղ-
բայրներն ելան , յետոյ ինք ալ տօնին ելաւ , ոչ յայտնի ,
հապա ծածուկ ։ *11 Եւ տօնին ատեն Հրեաները զանի կը
փնտռէին ու կ'ըսէին . « Ո՞ւր է ան » ։ 12 Եւ ժողովրդին մէջ
շատ փսփսուք կար ։ Կէսը կ'ըսէր թէ « Աղէկ մարդ է » .
ուրիշները կ'ըսէին . « Ոչ , հապա ժողովուրդը կը մոլո-
րեցնէ » ։ 13 Եւ մէկը անոր վրայով համարձակ չէր կրնար
խօսիլ Հրեաներէն վախուն համար ։

ւատացած չէին, այլ յետոյ այո (Գործք. Ա. 14։ Ա. Կորնթ. Թ. 5)։ Կ'ե-
րեւի թէ սոքա կը փափաքէին որ Յիսուս ըստ ակնկալութեան հրէական
ազգին վերահաստատէ իբր Մեսիայ իւր Իսրայելեան թագաւորութիւնը,
որով իրենք եւս իբր ազգական օգտուէին. փառասէր փափաք ։

6-10. Յիսուս չուզեց նոցա հետ երթալ նոցա փառասիրական խոր-
հուրդը մերժած լինելու համար։ Նոքա թէեւ ազգական, ինչպէս մենք թէեւ
քրիստոնեայ, երբ լոկ աշխարհասէր տածենք տենչ ի սրտի, արժանի չենք
ընկերակցութեանն Քրիստոսի։ Յիսուսի պէտք չկար հրապարակաւ երթա-
լու, ուստի գնաց յետոյ առանձին և զինքն անդէն յայտնեց և հրապարա-
կաւ քարոզեց տաճարին մէջ (տես և 14.53)։

11-13. Ուրեմն ժողովրդեան մէջ կային զՅիսուսէ բարի վկայողներ ,
կային և չվկայողներ . սակայն որոշ կարծիք յայտնելէ առ ահի կ'զգու-
շանային, սպասելով անշուշտ թէ ինչ պիտի ըլլայ ազգին գլխաւորներուն
կարծիքը ։

14-15. Արդարեւ Հրէից մէջ մեծ խնդիր էր, թէ Յիսուս այն գերագոյն
շնորհն՝ որով կը վարդապետէր բարձր իմաստութեամբ, կը մեկնէր զգիրս
ուղիղ, կը քարոզէր անաչառ, ուստի՞ էր։ Գիտէին թէ նա Հրէական և ոչ
մէկ դպրոցի աշակերտ էր, և թէ ոչ իսկ մէկ դպրոցի դաւանած վարդապե-
տական գաղափարաց կամ քարոզական սկզբանց հետեւող կամ ջատագով

Digitized by Google

*14 Եւ երբ տօնը կէս եղաւ, Յիսուս տաճարը գնաց
ու կը սորվեցնէր։ 15 Հրեաները կը զարմանային ու կ՚ը-
սէին, «Աս ինչպէս գիրքերը գիտէ, որովհետեւ բնաւ
ուսած չէ։ *16 Յիսուս անոնց պատասխան տուաւ ու
կ՚ըսէ. «Իմ վարդապետութիւնս իմս չէ, հապա անոր որ
զիս ղրկեց։ *17 Թէ որ մէկը կ՚ուզէ անոր կամքը ընել,
թող իմ վարդապետութիւնս գիտնայ, արդեօք Աստուծմէ
է, թէ ինք կը խօսիմ։ *18 Ով որ իրմէ կը խօսի, իր ան-
ձին փառքը կը փնտռէ, բայց ով որ անոր փառքը կը
փնտռէ, որ զանի ղրկեց, անի ճշմարիտ է. եւ անոր
մէջ անիրաւութիւն չկայ։ 19 Մովսէս ձեզի օրէնքը չը-
տուա՞ւ, եւ ձենէ ոչ մէկը օրէնքը կը պահէ։ 20 Ինչո՞ւ
զիս սպաննել կ՚ուզէք»։ Ժողովուրդը պատասխան տուաւ
ու կ՚ըսէ, «Քու մէջդ դեւ կայ, ո՞վ կուզէ քեզ սպաննել։
21 Յիսուս անոնց պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ. «Գործ
մը գործեցի, եւ ամէնքդ զարմացած էք։ 22 Անոր հա-
մար Մովսէս ձեզի թլփատութիւն տուաւ, որովհետեւ
ոչ թէ Մովսէսէն էր, հապա հայրերէն. եւ շաբաթ օրը

էր, այսինքն Յիսուս ոչ թէ միայն Փարիսեցւոց ու Սադուկեցւոց նման աղանդաւորաց դպրոցներուն չէր պատկաներ, այլեւ և ոչ իսկ այն դպրոցներուն, որոցմէ կ՚ելնէին յոյնժամ դպիրք և քահանայք։

16. Այլ սակայն Յիսուս հոգ չէր ըներ, թէ մարդիկ իւր վրայ չունէին քաջուսումն գիտնականի և մեծ վարդապետի համարումն։ Նա գիտէր թէ իւր գիտութիւնն ի վերուստ է, գիտէր թէ մարդկային իմաստութիւնն անկարող էր մարդուն առաջնորդել ի կեանս, ուստի ինքն իսկ կը պնդէր թէ «Իմ վարդապետութիւնս չէ իմ, այլ այնորիկ՝ որ առաքեացն զիս»։

17. Եւ ցոյց տալու համար թէ իւր վարդապետութիւնն է միայն ճըշմարիտ և փրկարար, կը յաւելու. «Գիտասցէ վասն վարդապետութեանս, յԱստուածոյ իցէ արդեօք, եթէ ես ինչ յանձնէ իմմէ խօսիմ»։

18-23. Յետոյ Յիսուս կը յայտարարէ թէ ինքն եկած է յաշխարհ, ոչ թէ իւր անձին փառք մուրալու, այլ աշխարհս փրկելու և Աստուծոյ փառքըն ի մարդիկ վերահաստատելու համար, և զի գիտէր թէ կային մոլեռանդներ, որք գայթակղած էին իւր շաբաթ օրերու մէջ բժշկութեան գործեր ըներուն վրայ, ուստի և մինչև իսկ զինքն սպաննելու խորհուրդն մտած էին յղանալ, և ցոյց տալու համար թէ ինքն է սրտագէտ ամենայնի, և աներկիւղ յամենայնէ, յանդիմանական իմն ձեւով կը ձայնէ առ ժողովուրդն. «Զի՞ խնդրէք զիս սպանանել»։ Յիսուսի Թշնամիք փոխանակ սարսափահար

Digitized by Google

մարդը կը թլփատէք, 23 Ուրեմն թէ որ շաբաթ օրը մարդ
թլփատութիւն կ'առնու, որ Մովսէսի օրէնքը չլուծուի,
ինծի դէմ բարկացած էք որ շաբաթ օրը ամբողջ մարդ
մը բժշկեցի։ *24 Աչառութեամբ մի դատէք, հապա ուղիղ
դատաստան ըրէք»։

*25 Այն Երուսաղեմացիներէն մէկ քանիներ կ'ըսէին.
«Աս ան չէ՞ որ սպաննել կ'ուզէին 26 Եւ ահա յայտնի կը
խօսի, եւ անոր բան մը չեն ըսեր. Կարելի է իշխաններն
ալ գիտցան թէ աս է Քրիստոսը։ 27 Բայց աս գիտենք
ուրկից է. իսկ Քրիստոսն երբ գայ, մէկը չգիտէր, թէ
ուսկէ է»։ *28 Յիսուս տաճարին մէջ աղաղակեց, կը սոր-
վեցնէր ու կ'ըսէր, «Եւ զիս ալ գիտէք, ուսկէց ալ եմ
գիտէք, եւ ես ինծէն չեմ եկած, այլ ան որ զիս ղըր-
կեց, ճշմարիտ է, որ դուք չէք գիտեր։ 29 Ես զա-
նի գիտեմ, որովհետեւ ես անորմէ եմ եւ ան զիս ղրկեց»։
30 Կ'ուզէին զանի բռնել ու անոնց ձեռքէն ելաւ, ու
մէկն անոր ձեռք չմխեց, որովհետեւ անոր ժամանակը

լռելու՝ կը սանեն, լրբութեամբ պատասխանելով. «Դեւ զոյ ի քեզ, ո՞վ խնդրէ զքեզ սպանանել»։ Նոքա կը գայթակղէին, թէ նա շաբաթը կը պղծէ բժշկութիւններ ընելով, մինչդեռ իրենք ի շաբաթու թլփատութիւն կ'ընէին։ Հրէից այս նախանձայուզութիւնն կարի իմն ծիծաղելի էր, զի Յիսուս ուրիշ շատ անգամ հաստատած էր թէ բարեբարբելու համար բնաւ Աստուծոյ առջեւ հանգստեան օր չկայ։

24. Օրէնքին տառին հետեւելով կը գործէին, մինչդեռ բոլոր օրէնքներուն բովանդակութիւնն է սէր։ Յիսուս առ գութ սիրոյն կը բժշկէր։

25-27. Յիսուսի համարձակախօսութենէն շատեր թէեւ զարմացան, այլ գիտնալով Յիսուսի երկրաւոր ծագումը, մանաւանդ Գալիլեացիութիւնը, կը տարակուսէին. վասնզի աւանդութիւն կար թէ Մեսիա թէեւ պիտի ծնի, այլ առ ժամանակ մի պիտի աներեւութանայ, և ապա պիտի գայ յանկարծ և ամպերով ու նորատեսիլ նշաններով։

28-39. Յիսուս կը հասկըցնէ թէ քանի որ նոքա չէին գիտեր իւր Հայրը, առ նա հաւատք ու սէր չունենալով և անհնազանդ լինելով Սուրբ-գրոց, ուրեմն կարելի պիտի չըլլար անոնց գիտնալ թէ ինք ուստի իսկ եկեր է։

32. Կը կատղին Փարիսեցիք և Յիսուսը ձերբակալելու փորձ կ'ընեն։

33. Կ'ակնարկէ իւր մահը։

34. Ոչ մէկ չար և անհաւատ արժանի է երթալ հոն, ուր Քրիստոս կայ իւր փառօք։

Digitized by Google

հասած չէր։ 31 Եւ ժողովուրդէն շատեր հաւատացին, ու
կ՚ըսէին. «Քրիստոսն երբ գայ, միթէ աւելի՞ նշաններ
պիտի ընէ, որքան որ աս կ՚ընէ»։
*32 Եւ Փարիսեցիները լսեցին ժողովրդեան տրտունջը
անոր վրայով. եւ քահանայապետներն ու Փարիսեցիները
սպասաւորներ ղրկեցին որ զանի բռնեն։ *33 Յիսուս կ՚ը-
սէ. «Քիչ ժամանակ դեռ ձեզի հետ եմ, եւ կ՚երթամ ա-
նոր որ զիս ղրկեց։ *34 Զիս պիտի փնտռէք ու պիտի
չգտնէք. եւ ուր ես երթամ, դուք չէք կրնար գալ»։ *35
Հրեաներն իրարու կ՚ըսէին. «Բայց աս ո՞ւր պիտի երթայ,
որ մենք զանի չգտնենք. միթէ հեթանոսներուն մէջ ցի-
րուցան եղողներո՞ւն պիտի երթայ եւ հեթանոսներո՞ւն
պիտի սորվեցնէ։ 36. Ի՞նչ է այն խօսքը, որ ըսաւ.
«Զիս պիտի փնտռէք եւ պիտի չգտնէք. եւ ուր ես եր-
թամ, դուք չէք կրնար գալ»։
*37 Տօնին վերջին մեծ օրը Յիսուս կը կենար, կ՚աղա-
ղակէր ու կ՚ըսէր, «Թէ որ մէկը ծարաւ է, ինծի թող
գայ ու խմէ»։ *38 Ով որ կը հաւատայ ինծի, ինչպէս գիր-

35-36 Հրեայք չըմբռնեցին Յիսուսի այս խօսքերը և կարծեցին թէ Հըրէաստանէն դուրս պիտի երթայ, քարոզէ առ ցանուցիր Հրեայս ի հեթանոս աշխարհս,

37: Յիսուս տօնի վերջին մեծ օրը ժողովրդեան կը խօսի. «Ով որ ծարաւ է, թող գայ ինձ ու խմէ»։ Տաղաւարահարաց տօնն էր այս, որ կը կատարուէր ի յիշատակ Հրեայ ազգին քառասնամեայ պանդխտութեանն յանապատին։ Բոլոր Հրեայներն այս տօնի ութ օրերուն մէջ պարտաւոր էին բնակիլ տաղաւարներու կամ հիւղերու տակ, զորս կը շինէին ծառի ոստերէ, զարդարելով միանգամայն արմաւինիի, ձիթենիի և մրտենիի ճիւղերով։ Կը կատարուէր այս տօն Թշրի ամսոյ ութէն սկսելով։ Այս տօն միանգամայն էր նշանակ շնորհապարտութեան առ Աստուած ցորենի հունձքին համար, ուստի և կոչուէր «Տօն հունձքի»։ Ժողովրդեան համար երկու խոյ և տասնըչորս գառներ տօնի ամէն օրուան մէջ կը զոհուէին։ Այս զոհերէն զատ՝ առաջին օրը կը զոհուէր տասներեք եզ, երկրորդ օրը՝ տասներկու, երրորդ օրը՝ տասնըմէկ, չորրորդ օրը՝ տասը, հինգերորդ օրը՝ ինը, վեցերորդ օրը՝ ութ, եօթներորդ օրը՝ եօթը, իսկ ութերորդ օր՝ մէկ եզ, մէկ խոյ և եօթը գառներ։

Բոլոր ժողովուրդն ամէն առաւօտ մեծ հանդէսով և նուագարաններով քահանայի մը առաջնորդութեամբ կ՚երթար յաւազանն Սէլովամու, և ու.

Digitized by Google

քերն ալ կ՚ըսեն. «Կենդանութեան ջուրի գետեր անոր
որովայնէն պիտի բղխին»: *39 Այս կ՚ըսէր Հոգւոյն հա-
մար, որ պիտի ընդունէին անոր հաւատացողները. ո-
րովհետեւ Հոգին չէր տրուած, վասն զի Յիսուս փառաւոր-
ուած չէր: *40 Ժողովուրդէն մէկ քանիներ երբ այս խօսքը
կը լսէին, կ՚ըսէին. «Ճշմարիտ մարգարէն աս է». 41
Ուրիշները կ՚ըսէին. «Քրիստոսն աս է». իսկ կէսերը կ՚ը-
սէին. «Միթէ Յիսուս Գալիլեայէ՞ն պիտի գայ: 42 Գիր-
քերը չե՞ն ըսեր թէ «Դաւիթի զաւակէն եւ Բեթղեհեմ
գիւղէն, ուր էր Դաւիթ, Քրիստոսը պիտի գայ»: 43 Եւ
անոր համար ժողովուրդեան մէջ երկպառակութիւն եղաւ:
44 Եւ անոնցմէ մէկ քանիներ զանի ուզեցին բռնել, սա-
կայն մէկն անոր ձեռք չմխեց:

*45 Եւ նորէն սպասաւորները քահանայապետներուն
ու Փարիսեցիներուն եկան, եւ անոնք անոնց կ՚ըսեն. «Ին-
չո՞ւ զանի հոս չբերիք»: 46 Սպասաւորները պատասխան
տուին ու կ՚ըսեն, «Մարդ երբէք այնպէս չխօսեցաւ՝ ինչ-
պէս այն մարդը»: *47 Փարիսեցիները պատասխան տուին

չափ հեռու էր, իւրաքանչիւր որ կը ջանար գոնէ պուտ մը ջուր խմել: Հոն ի Սելովամ բարձրաձայն կը լսուէր Եսայի Մարգարէի սա խօսքը. «Ո՜վ բոլոր ծարաւածներ, ջուրերուն եկէք. ուրախութեան ջուրը առէք փրկութեան աղբիւրներէն». Քահանան ոսկեղէն ամանով մը ջուր առնելով կը տանէր տաճարը ժողովրդեան խնդութեան աղաղակներով: Հոն երբ նա ջուրը կը թափէր ողջակէզներուն վրայ, ուրիշ քահանայ մը գինի կը թափէր ի ձայն Հոլլելի Սաղմոսաց (ՃԺԳ—ՃԺԸ): Յայնժամ ժողովուրդը գոհաբանութեամբ կը յիշէր թէ ինչպէս Աստուած երբեմն անապատին մէջ ապառաժէն ջուր խմցուց Իսրայելի, և այժմ կ՚աղօթէր որ նոյն Աստուածն իրենց երկնքէն ջուր շնորհէ, այսինքն անձրեւներու առատութիւն տայ:

38. Ուրեմն Քրիստոս ակնարկելով ժողովրդեան այս արարողութիւնը, և ցոյց տալու համար թէ ինչպէս երբեմն խօսեցաւ թէ ինքն է հաց կենաց, այս անգամ կը յայտարարէ թէ ինքն է միանգամայն ջուր կենաց, և վկայութիւն կը բերէ Սուրբ-Գրքէն (Բ. Օր. ԺԸ. 15: Առակք ԺԸ. 4: Ես. ԺԲ. 3: ԽԴ. 3: ԾԴ. 3: ԾԸ. 11: Եզեկ. ԽԷ. 1-12: Զաք. ԺԴ. 8):

39. Այս եղաւ Պենտէկոստէի օրը (Գործք. Բ):

40-44. Քրիստոսի այս քարոզութիւնն որքան որ ազդեցիկ եղաւ, այլ զի Գալիլեացի կը կարծուէր նա, ուստի վարանում և երկպառակութիւն կը յաջորդէին իրարու:

Digitized by Google

եւ կ'ըսեն . «Միթէ դո՞ւք ալ մոլորեցաք ։ 48 Միթէ իշխան-
ներէն կամ Փարիսեցիներէն մէկը անոր հաւատա՞ց ։ 49 Բայց
այն խաժամուժ ամբոխն որ օրէնքը չգիտեր , եւ նզովեալ
են » ։ 50 Նիկոդեմոս անոնց կ'ըսէ , որ անոր եկած էր ա-
ռաջ գիշեր ատեն , եւ անոնցմէ մէկն էր . 51 «Միթէ մեր
օրէնքը կը դատեն մարդը , թէ որ առաջ անորմէ չլսեն ,
կամ գիտնան ինչ կ'ընէ » ։ *52 Պատասխան տուին անոր ու
կ'ըսեն . «Միթէ դուն ալ Գալիլեացի՞ ես . քննէ ու տես ,
որ Գալիլեայէն մարգարէն չելլեր » ։ 53 Եւ ամէն մէկն
իր տեղը գնաց ։

ԳԼՈՒԽ Ը.

*1 Իսկ Յիսուս Ձիթենեաց լեռը գնաց ։ 2 Եւ առա-
ւօտուն նորէն տաճարն եկաւ , եւ բոլոր ժողովուրդն ա-
նոր կուգար , եւ նստելով կը սորվեցնէր անոնց ։ 3 Դպիրներն
ու քահանայապետները եւ Փարիսեցիներն անոր կին մը
բերին շնութեան մէջ բռնուած . եւ զանի առջեւը կեցնե-

45-46 Ձեռնունայն կը դառնան սպասաւորք այսինքն Հրեայ ոստիկանք տաճարին, և թէ քահանայապետներուն եւ թէ ծերակուտին (Սանհեդրին) առջեւ վկայեցին թէ չէ եղած մարդ մը որ Յիսուսի պէս խօսած ըլլար կամ խօսէր, այսինքն ոչ իսկ հին մարգարէներէն լսուած էին այն տեսակ գերընտիր խօսքեր կամ վարդապետութիւններ։

47-51. Փարիսեցիներն իսկոյն սաստեցին որ լռեն և դատապարտութեան վճիռ պիտի արձակէին Յիսուսի համար, եթէ Նիկոդեմոս չմիջամտէր և չըսէր. «Միթէ մեր օրէնքը կը ներէ դատապարտել մէկը, առանց զանի կանխաւ մտիկ ըրած ըլլալու»։

52-53. Ժողովականք պատասխանեցին, «Միթէ դուն ալ Գալիլիայէն ես. քննէ և տեսիր թէ այդ գաւառէն մարգարէ չելլեր»։ Սուտ էին նոքա, վասն զի Յովնան և ուրիշ մարգարէներ Գալիլեացի էին։

1-14. Ամբողջ այս հատուածն, ի հին ձեռագիրս կամ աստ, կամ ուրոյն այլուր է . 36 համարէն յետոյ, կամ ի վախճանի Ղուկասու աւետարանի կայ դրուած։ Այլ սակայն Եկեղեցին երբեք չտարակուսեցաւ այս հատուածի հարազատութեանը վրայ։ Եւսեբիոս կը պատմէ ի գիրս Պապիա-

Digitized by Google

լով. 4 կ'ըսեն անոր. «Վարդապետ, այս բռնուած կինն՝
ինք յայտնի շնացած է։ 5 Եւ Մովսէսի օրէնքը մեզի պա-
տուիրեց այսպիսիները քարկոծել. հիմա դուն ի՞նչ կ'ըսես
անոր համար»։ *6 Այս կ'ընէին զանի փորձելու համար,
որ անոր վրայով ամբաստանութիւն ունենան։ *7 Բայց
երբ ստիպեցին, անոր հարցնելով; Յիսուս վար նայելով՝
գետնի վրայ մատով կը գրէր, վեր նայելով կ'ըսէ անոնց.
«Ձեր մէջէն անմեղն՝ ան առաջ անոր վրայ թող քար
ձգէ»։ 8 Եւ նորէն վար նայելով գետնի վրայ կը գրէր։
9 Եւ երբ լսեցին, մի առ մի կ'ելլէին՝ առաջիններէն
սկսելով մինչեւ վերջինները. եւ մինակ Յիսուս մնաց,
եւ կինն անոր առջեւ կը կենար։ *10 Յիսուս անոր պա-
տասխան տուաւ ու կ'ըսէ. «Կին դուն, ո՞ւր են, մէկը քեզ
չդատապարտեց»։ 11 Եւ կ'ըսէ. «Ոչ, Տէր». եւ Յիսուս
կ'ըսէ. «Ես ալ քեզ չեմ դատապարտեր. գնա ասկէ ետ-
քը մեղք մի գործեր»։

*12 Նորէն Յիսուս անոնց խօսեցաւ ու կ'ըսէ. «Աշխար-
հի լոյսն ես եմ. ով որ իմ ետեւէս կուգայ, խաւարի մէջ
պիտի չքալէ, հապա կենաց լոյսը պիտի ընդունի»։ *13
Փարիսեցիներն անոր կ'ըսեն. «Դուն քու անձիդ համար
կը վկայես, եւ քու վկայութիւնդ ճշմարիտ չէ»։ 14 Յի-
սուս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց, «Թէպէտ ես
իմ անձիս համար կը վկայեմ, իմ վկայութիւնս ճշմարիտ

տայ (Համաբարբառ Աւետարանի) որ ապրեցաւ երկրորդ դարու առաջին կիսուն մէջ, կը վկայէ առ այս։

1-5. Չար էր սոցա նպատակ, վասն զի եթէ Մովսէսի օրէնքը ճշդիւ գործադրել ուզէին, բերելու էին նաեւ շնացող մարդը (Ղեւտ. Ի. 10։ Բ. Օր. ԻԲ. 22)։ Չարամտութեամբ ըրին, որովհետեւ եթէ Յիսուս ըստ իւր գթոտ բնաւորութեան ներէր կնոջ, պիտի հռչակուէր անոնցմէ իբր հրէական կրօնի թշնամի սուտ Մեսիայ. իսկ եթէ դատապարտէր կինը մահուան, պիտի ունենային առիթ ամբաստանութեան առ պետութիւնն Հռովմէական իբր ապստամբ և խռովարար, զի յայնժամ Հրեայք չունէին անկախ իշխանութիւն։

6. Ի՞նչ կը գրէր.— Գրեթէ բոլոր հին ու նոր մեկնիչներ կը կարծեն թէ կը գրէր իւրաքանչիւրին մեղքը։ Կը գրէր տալու համար թէ կնոջ և թէ միւսներուն ժամանակ խղճահարութեան և միանգամայն ի յանդիմանութիւն նոցա որք իրենք մեղաւոր ըլլալով հանդերձ մեղաւորի մը դատա-

Digitized by Google

է. որովհետեւ գիտեմ ուրկէ եկայ եւ ուր կ'երթամ. բայց
դուք չէք գիտեր ուրկէ կուգամ կամ ուր կ'երթամ։ *15
Դուք մարմնոյ համաձայն կը դատէք, ես եւ ոչ մէկը կը
դատեմ. *16 Թէեւ դատեմ մէկը, իմ դատաստանս
ճշմարիտ է. որովհետեւ մինակ չեմ, հապա ես եւ զիս
ղրկող Հայրը։ 17 Եւ ձեր օրէնքին մէջ ալ գրուած է թէ
«Երկու մարդու վկայութիւնը ճշմարիտ է»։ 18 Ես եմ որ
ինծի համար կը վկայեմ, եւ ինծի համար կը վկայէ Հայրն,
որ զիս ղրկեց»։ *19 Անոր կ'ըսէին. «Ո՞ւր է քու Հայրդ».
Յիսուս պատասխան տուաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Ոչ զիս
գիտէք եւ ոչ ալ իմ Հայրս. Թէ որ զիս գիտնայիք, եւ
իմ Հայրս ալ գուցէ գիտնայիք»։ 20 Այս խօսքերը խօ-
սեցաւ գանձատունին մէջ, երբ հոն տաճարին մէջ կը
սորվեցնէր. եւ մէկը զանի չբռնեց, որովհետեւ անոր ժա-
մանակը հասած չէր։
*21 Յիսուս նորէն անոնց կ'ըսէ. «Ես կ'երթամ, եւ զիս
պիտի փնտռէք, եւ ձեր մեղքերուն մէջ պիտի մեռնիք.
որովհետեւ ուր ես կ'երթամ, դուք չէք կրնար գալ»։ *22
Հրեաները կ'ըսէին. «Միթէ ինքնասպա՞ն պիտի ըլլայ. ո-
րովհետեւ կ'ըսէ թէ «Ուր ես կ'երթամ՝ դուք չէք կրնար
գալ»։ *23 Եւ կ'ըսէ անոնց. «Դուք վարէն՝ ասկէ էք, եւ
ես վերէն՝ հոնկէ եմ. դուք այս աշխարհէն էք, ես այս աշ-

պարտութիւնը կը խնդրէին. ոչ ապարէն այսպիսիներն ուրիշ անգամ Յիսուս կոչեց «Չար և շնացող» (Մատթ. ԺԲ. 39)։

7-9. Ի՞նչ ազդու դաս, և ի՞նչ արդար վճիռ տուաւ այնպիսիս, որք ի փոյթ և ի խիզախ են ուրիշներու մեղքը տեսնելու և ոչ երբէք իրենցը։ Յիսուսի պատասխանը միանգամայն էր ըստ օրինի, վասն զի վկայն առաջին քարը նետելու էր (Բ. Օր. ԺԷ. 7)։ Եթէ նոքա էին վկայ կնոջ շնութեան և էին զերծ այդ օրինակ մեղքէ. ուրեմն կրնային քարկոծել. չըրին. ուրեմն էին մեղաւոր, և Յիսուս այս խօսքն ըսելով Օրէնքին ուելի գործադրութեան հետեւեցաւ, քան ոչ։

10-11. Յիսուս մեղաւոր կնոջ փորձ ինչ պատիժ ըլլալու համար յանդիմանութիւն մը անգամ չըրեր, վասն զի կինն արդէն բաւական պատժըւած էր, հրապարակաւ խայտառակութիւն, քերուիլ դատաւորի առջեւ վկայներով հանդերձ, ողորմար սպասել վճռին համար, չէ՞ին այս ամէնը բաւական պատիժ, ուստի Յիսուս կը ներէ. միայն թէ պատուիրելով կնոջ որ այլ եւս չմեղանչէ։

Digitized by Google

խարհէն չեմ։ 24 Բայց ըսի ձեզի թէ «Ձեր մեղքերուն մէջ
պիտի մեռնիք. որովհետեւ թէ որ չհաւատաք թէ ես եմ,
ձեր մեղքերուն մէջ պիտի մեռնիք»։ 25 Կ՚ըսեն անոր.
Դուն ո՞վ ես»։ Յիսուս կ՚ըսէ անոնց. «Ինչ որ սկիզբէն
ձեզի կը խօսիմ։ 26 Շատ բան ունիմ ձեզի համար խօսե-
լու եւ դատելու. բայց ով որ զիս ղրկեց, ճշմարիտ է.
եւ ես ինչ որ անորմէ լսեցի, զայն աշխարհի մէջ կը խօ-
սիմ»։ 27 Եւ չգիտցան թէ Հօրը վրայով կ՚ըսէր անոնց։
*28 Յիսուս կ՚ըսէ անոնց. «Երբ մարդոյ Որդին բարձ-
րացնէք, այն ատեն պիտի գիտնաք թէ ես եմ. եւ ես
ինձմէն բան մը չեմ ըներ, հապա ինչպէս ինծի իմ Հայրս
սորվեցուց, զայն կը խօսիմ։ 29 Եւ որ զիս ղրկեց, ինծի
հետ է. ինծի միինակ չթողուց, վասն զի ես միշտ անոր
հաճելին կ՚ընեմ»։ 30 Երբ ասս խօսեցաւ շատեր անոր հա-
ւատացին։

31 Յիսուս հաւատացող Հրեաներուն կ՚ըսէր. «Թէ որ
դուք իմ խօսքերուս մէջ կենաք, իմ ճշմարիտ աշակերտ-
ներս էք. 32 եւ ճշմարտութիւնը պիտի ճանչնաք եւ
ճշմարտութիւնը ձեզ պիտի ազատէ»։ *33 Պատասխան
տուին անոր ու կ՚ըսեն. «Աբրահամու զաւակ ենք, եւ
երբէք մէկու մը չծառայեցինք. ի՞նչպէս կ՚ըսես թէ ա-
զատ պիտի ըլլաք»։ *34 Յիսուս անոնց պատասխան տուաւ
ու կ՚ըսէ. «Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի թէ այն ամէնն՝ ով որ

12. Քրիստոս էր լոյս. բայց ոչ տաճարի գաւիթին մէջ եղող, իբր յիսուն կանգուն բարձր, երկու խոշոր աշտանակներուն արձկած լոյսին նման, որ կը լուսաւորէր տաճարի գաւիթն ու դուրսը և էր ի յիշատակ հրեղէն սիւնին որ Իսրայէլի առաջնորդեց անապատին մէջ։

13-14. Եթէ ուզէին կրնային գիտնալ թէ ինքն ուրկէ է. քանի որ կը հրաշագործէր, ուրեմն էր երկնքէն։

15. (Գ. 17։ Է. 24)։

16-18. Իւր գործերն ու Հօր վկայութիւն բաւական էին (Բ. Օր. ԺԷ. 6։ ԺԹ. 15։

19. (Ա. 18։ ԺԴ. 7-9)։

21. (Է. 34). Մեղաց մէջ մեռնելով կը փակուէր յուսոյ դուռը։ Ա՛լ անհընար էր դարմանը (Ղուկ. ԺԶ. 26)։

22. (Է. 35). Տխմար մտածութիւն նոցա։

23. (Գ. 31-33)։

Digitized by Google

մեղք կը գործէ, մեղքին ծառան է։ *35 Եւ ծառան յաւի-
տեան տան մէջ չկենար, բայց որդին յաւիտեան կը կենայ։
36 Ուրեմն թէ որ Որդին ձեզ ազատէ, ճշմարտիւ ազատ
պիտի ըլլաք։ *37 Գիտեմ որ Աբրահամի զաւակ էք, բայց
կ'ուզէք զիս սպաննել, որովհետեւ իմ խօսքս տեղ չունի
ձեր մէջ։ *38 Ես ինչ որ իմ Հօրս քով տեսայ, կը խօսիմ.
եւ դուք ինչ լսեցիք ձեր հօրմէն, կ'ընէք»։ 39 Պատասխան
տուին անոր ու կ'ըսեն. «Աբրահամն է մեր հայրը». Յի-
սուս կ'ըսէ անոնց. «Թէ որ Աբրահամու որդիներ ըլլա-
յիք, Աբրահամու գործերը կ'ընէիք։ *40 Բայց հիմա կ'ու-
զէք զիս սպաննել, մարդ մը՝ որ խօսեցայ ձեզի ճշմար-
տութիւնը, ինչ որ իմ Հօրմէս լսեցի. այդ Աբրահամ չը-
րաւ։ 41 Դուք ձեր հօր գործերը կ'ընէք». կ'ըսեն անոր
«Մենք պոռնկութենէ ծնած չենք. մեր Հայրն է մէկ,
Աստուած»։ *42 Յիսուս կ'ըսէ անոնց. «Թէ որ ձեր Հայրն
Աստուած ըլլար, անշուշտ զիս պիտի սիրէիք. որովհե-
տեւ ես Աստուծմէ ելայ ու եկայ. եւ չէ թէ ինձմէն ե-
կայ, հապա ան զիս ղրկեց։ 43 Ի՞նչու իմ խօսքս չէք ի-
մանար դուք. որովհետեւ չէք կրնար իմ խօսքիս մտիկ
ընել։ 44 Դուք հօրմէ՝ Սատանայէն էք, եւ ձեր հօրը բաղ-
ձանքները կ'ուզէք ընել. որովհետեւ սկիզբէն մարդասա-
պան էր, եւ ճշմարտութեան մէջ չկեցաւ, որովհետեւ ա-
նոր մէջ ճշմարտութիւն չկայ. երբ սուտ խօսի, իրեննե-

24-27. Կը կշտամբէ նա վերստին նոցա անհաւատութիւնը։

28-29. (Գ. 14։ ԺԲ. 33-34։ ԺԶ. 32)։

31-32. Ով որ Քրիստոսի խօսքերը կը պահէ, անոր կ'աշակերտի, որով ճշմարտութիւնը գիտնալով ազատ կ'ըլլայ. սուրբերն են ազատ, զի մեղք չունին։

33 Սուտ պարծանք, զի եղան երբեմն գերի յԵգիպտոս և ի Բաբելոն և այժմ էին հպատակ Հռովմէական տէրութեան։

34. Բայց Յիսուսի միտքն այս էր թէ էին ծառայ, չարին հնազանդ էին. այսինքն մոլութեան և մեղաց ծանր լուծին տակ էին։

35. (Գաղ. Դ. 21-31)։

36, Մեղաց պատժէն ազատուելով փրկուիլ (Ա. 12)։

37. (Ե. 16։ Է. 1. 20. 32)։

38. Չարին զաւակը չար կը գործէ, ըստ առածին՝ «Հայրագատ որդի զնմանութիւն հօրն բերէ»։

Digitized by Google

րէն կը խօսի. վասն զի սուտ է ան եւ անոր հայրը։ 45
Բայց ես որովհետեւ ճշմարտութիւնը կը խօսիմ, ինծի չէք
հաւատար։ *46 Ո՞վ ձենէ պիտի զիս յանդիմանէ մեղքի
համար. Թէ որ ձեզի ճշմարիտը կ'ըսեմ, ի՞նչու ինծի չէք
հաւատար։ *47 Ով որ Աստուծմէ է, Աստուծոյ խօսքերը
կը լսէ. եւ դուք անոր համար չէք լսեր, որովհետեւ Աս-
տուծմէ չէք» *48 Հրեաները պատասխան տուին ու կ'ը-
սեն. «Աղէկ չե՞նք ըսեր մենք Թէ դուն Սամարացի ես,
ու քու մէջդ դեւ կայ»։ 49 Յիսուս պատասխան տուաւ
ու կ'ըսէ. «Իմ մէջս դեւ չկայ, հապա իմ Հայրս կը պա-
տուեմ, եւ զիս կ'անարգէք։ *50 Ես իմ փառքս չեմ փընտ-
ռեր. կայ, որ կը փնտռէ ու կը դատէ։ *51 Ճշմարիտ կ'ը-
սեմ ձեզի, Թէ որ մէկը իմ խօսքս պահէ, յաւիտեան մահ
պիտի չտեսնէ»։ *52 Հրեաներն անոր կ'ըսեն. «Հիմայ գիտ-
ցանք Թէ քու մէջդ դեւ կայ. Աբրահամ մեռաւ եւ մար-
գարէներն ալ, եւ դու կ'ըսես, «Թէ որ մէկը իմ խօսքս
պահէ, յաւիտեան մահ պիտի չճաշակէ»։ 53 Միթէ դուն
մե՞ծ մէկն ես մեր հայր Աբրահամէն աւելի, որ մեռաւ,
եւ մարգարէներն ալ մեռան. ուրեմն դուն ո՞վ կը կար-
ծես քեզ»։ 54 Յիսուս պատասխան տուաւ. «Թէ որ ես
իմ անձս փառաւորեմ, իմ փառքս ոչինչ է. Հայրը կայ որ
զիս կը փառաւորէ, որուն համար կ'ըսէք Թէ մեր Աստ-

39. Աբրահամու սերունդքն էին, այլ ոչ նման նմին ի հաւատս։

40-41 զԱստուած հայր կը դաւանէին նոքա, երբ դեռ կը խորհէին սպան-նել Նորա Զաւակը։

42-45. Նոքա չէին Աստուծմէ. այլ սատանայէն. քանի որ մարդասպանութիւն խորհեցան Յիսուսի անձին համար։ Նա՛ Սատանան էր առաջին մարդասպանն, որ խաբեց մեր նախածնողքն, և միշտ հետամուտ է մարդկային ազգը խաբելու։

46. Իւր անձին սրբութիւնը կը յիշատակէ Քրիստոս. այս որոշիչ համարձակութիւն. կը սարսափին Հրեայք, զի առաջին անգամն է որ կը լսէին բերնէ մը, թէ մեղք չունիմ, մինչդեռ մարգարէքն լսած էին թէ «Ո՞վ է մարդ, զի կեցցէ և մի մեղիցէ»։ Ահա մեծ վկայութիւն մը թէ էր նա բոլորովին անմեղ։

47. Ով որ Աստուծմէ չէ, նա չկարէ լինել քրիստոնեայ։

48. (Մատթ. Թ. 34. ԺԲ. 24).

50. (Ե. 41. Է. 48)։

Digitized by Google

ուածն է. 55 Եւ զանի չէք ճանչնար, բայց ես զանի գի-
տեմ. եւ թէ ըսեմ, որ զանի չեմ գիտեր, ձեզի պէս սուտ
կ'ըլլամ. բայց զանի գիտեմ ու անոր խօսքը կը պահեմ։
56 Ձեր հայրը Աբրահամ ցանկացաւ տեսնել իմ օրս, տե-
սաւ եւ ուրախացաւ»։ *57 Հրեաները կ'ըսեն անոր. «Դեռ
յիսուն տարեկան չես, եւ Աբրահամը տեսար»։ *58 Յի-
սուս կ'ըսէ անոնց. «Աբրահամէ ըլլալէն առաջ եմ ես»։
*59 Քարեր առին որ անոր վրայ նետեն, եւ Յիսուս խոյս
տուաւ ու ելաւ գնաց տաճարէն։

ԳԼՈՒԽ Թ.

1. Եւ երբ կ'անցնէր, ի ծնէ կոյր մարդ մը տեսաւ.
*2 Եւ աշակերտները հարցուցին անոր եւ կ'ըսեն. «Վար-
դապետ, յանցանքը որո՞ւնն է, ասո՞ր թէ իր հօրն ու մօ-
րը, որ կոյր ծնի»։ *3 Յիսուս պատասխան տուաւ. «Ոչ ասոր
յանցանք կայ, ոչ ալ հօրն ու մօրը. բայց թէ Աստուծոյ
գործերը յայտնի ըլլան այդ բանին մէջ։ *4 Եւ ինծի պէտք

---

51. (Ե. 24)։

52-56. Հրեայք կը պարծին թէ մեռան Աբրահամ և մարգարէք. Յիսուս կը պատասխանէ թէ իւր փառքն է Հօրմէն (ԺԲ. 23. ԺԳ. 31. ԺԷ. 1-5). և թէ Աբրահամ և մարգարէք ցանկացան տեսնել իւր օրը (Մատթ. ԺԳ. 16-17. Ղուկ. Ժ. 23-24)։

57. Ոչ թէ Յիսուս էր յիսնամեայ, այլ զի չէր մինչեւ իսկ տարիքոտ ոք։

58. Կը խոստովանի Յիսուս իւր աստուածութիւնը, ուստի զայս լսելով Հրեայք կը կատղին, և որպէս Օրէնքը կը հրամայէր (Ղեւտ. ԻԴ. 16),

59. Քարեր կ'առնուն զանի քարկոծելու համար իբր հայհոյիչ. Այլ նա կ'աներեւութանայ (Ղուկ. Դ. 30)։

---

2. (Ղուկ ԺԳ. 1. Ծանօթագրութիւն)։

3. Կուգան չարիք, որով և մարդ կը փառաւորուի իւր առաքինութի ի հանդէս հանելով, և թէ այդ չարիք ունին զաղտնիք, որով Աստուած փառաւորի մարդկային մտքի անհաս իւր գործերով. «Ո՞ գիտաց զ. Տեառն։

4. Մահուամբ պիտի կնքէր Յիսուս իւր գործը։

Digitized by Google

անոր գործերը գործել որ զիս ղրկեց, երբ դեռ օր կայ․
կուգայ գիշեր, եւ մէկը չկրնար գործել։ *5 Երբ դեռ աշ-
խարհի մէջ եմ, աշխարհի լոյսն եմ»։ *6 Այս երբ ըսաւ,
գետին թքաւ եւ թքէն կաւ շինեց, եւ կաւը կոյրին աչ-
քերուն վրայ ծեփեց։ *7 Եւ կ'ըսէ անոր․ «Գնա, Սելովամի
աւազանին մէջ լուա, որ Առաքեալ կը թարգմանուի»։
Գնաց լուացուեցաւ, եկաւ ու կը տեսնէր։ *8 Իսկ դրացի-
ները եւ որոնք տեսած էին զանի առաջուց թէ մուրացկան
էր, կ'ըսէին․ «Աս չէ՞ր որ կը նստէր ու կը մուրար»․ Կէ-
սերը կ'ըսէին․ «Ան է»։ 9 Ուրիշները կ'ըսէին․ «Ոչ, հապա
անոր նման է»․ եւ ինք կ'ըսէր թէ «Ես եմ»։ 10 Կ'ըսեն
անոր «Բայց ինչպէս քու աչքերդ բացուեցան»։ 11 Ան
պատասխան տուաւ․ «Մարդ մը՝ որուն Յիսուս կ'ըսեն,
կաւ շինեց ու իմ աչքերս ծեփեց ու ինծի ըսաւ․ «Սելովամ
գնա եւ լուացուէ»․ գացի․ լուացուեցայ ու կը տեսնեմ»։
12 Կ'ըսեն անոր․ «Ո՞ւր է ան»․ Կ'ըսէ անոնց․ «Չեմ գի-
տեր»։ 13 Զանի Փարիսեցիներուն բերին, որ կոյր էր ե-
րեմն։ 14 Եւ շաբաթ էր, երբ Յիսուս կաւը շինեց, եւ
կոյրին աչքերը բացաւ։ 15 Նորէն Փարիսեցիներն անոր կը
հարցնէին թէ «Ի՞նչպէս կը տեսնես»․ եւ ան կ'ըսէ անոնց․
«Իմ աչքերուս վրայ կաւ դրաւ ու լուացուեցայ եւ կը
տեսնեմ»։ 16 Փարիսեցիներէն մէկ քանիներ կ'ըսեն․ «Ան
Աստուծոյ կողմէն մարդ չէ, որովհետեւ շաբաթը չպա-
հեր»․ Կէսերը կ'ըսէին․ «Բայց ի՞նչպէս մեղաւոր մարդը
կրնայ ասանկ հրաշքներ ընել»։ Եւ անոնց մէջ երկպա-
ռակութիւն կար։ 17 Նորէն կոյրին կ'ըսեն․ «Դուն անոր
համար ի՞նչ կ'ըսես, որ քու աչքերդ բացաւ․ եւ ան կ'ը-
սէ թէ «Մարգարէ է»։ 18 Եւ Հրեաները անոր չէին հա-
ւատար թէ կոյր էր ու բացուեցաւ, մինչեւ որ բացուողին
ծնողքը կանչեցին։ 19 Անոնց կը հարցնեն ու կ'ըսեն․

---

5. (Ը. 12)։

6. Յիսուս մերթ բանիւ և մերթ դպչելով եւայլն կը հրաշագործէ, այս անգամ կաւ գործածելով և կոյրն ի Սելովամ յղելով հրաշք կ'ընէ։

7. Սելովամայ աւազանն էր ի խոր հովտի, որ ի հարաւոյ տաճարի գետնոյն։ Յիշուած է շատ անգամ (Ես. Ը. 6։ Նէեմ. Գ. 15)։

8-21. Ի՞նչ մանրակրկիտ հարցաքննութիւն. այլ սակայն կոյրն է որ կը դաւանի թէ է մարգարէ Յիսուս։

Digitized by Google

«Ձեր որդին ա՞ս է, որուն համար դուք կ՚ըսէիք թէ կոյր
ծնաւ. հիմա ինչպէս կը տեսնէ»։ 20 Անոնց պատասխան
տուին անոր ծնողքն ու կ՚ըսեն. «Գիտենք որ աս մեր
որդին է, եւ որ կոյր ծնաւ. 21 բայց ինչպէս հիմա կը
տեսնէ, չենք գիտեր. կամ թէ անոր աչքերն ո՞վ բացաւ,
մենք չենք գիտեր. անոր հարցուցէք. ինքն արդէն չա-
փահաս է, թող խօսի իրեն համար»։ *22 Այս բանն անոր
ծնողքը, որովհետեւ Հրեաներէն կը վախնային, վասն զի
Հրեաները ուխտ ըրած էին, թէ մէկը թէոր զանի Քրիս-
տոս խոստովանի, ժողովրդանոցէն դուրս հանուի։ 23 Անոր
համար անոր ծնողքն ըսին թէ «Ինքն արդէն չափահաս է,
անոր հարցուցէք»։ *24 Նորէն կրկին անգամ մարդը կան-
չեցին որ կոյր էր ու կ՚ըսեն անոր. «Աստուծոյ փառք
տուր. մենք գիտենք որ ան մարդը մեղաւոր է»։ 25 Եւ
ան կ՚ըսէ. «Թէ որ մեղաւոր է, ես չեմ գիտեր. բայց այս
գիտեմ, որ կոյր էի եւ հիմա կը տեսնեմ»։ 26 Նորէն անոր
կ՚ըսեն. «Ի՞նչ ըրաւ քեզի. ինչպէս քու աչքերդ բացաւ»։
27 Պատասխան տուաւ անոնց. «Հիմա ձեզ ըսի եւ չըլսե-
ցիք. ինչու կ՚ուզէք նորէն լսել. միթէ դուք ալ կ՚ուզէք
անոր աշակե՞րտ ըլլալ»։ 28 Անոնք անոր կը հայհոյէին ու
կ՚ըսէին. «Դուն անոր աշակերտ եղիր. մենք Մովսէսի ա-
շակերտ ենք։ 29 Մենք գիտենք որ Աստուած Մովսէսին
հետ խօսեցաւ, աս չենք գիտեր թէ ուրկէ է»։ 30 Մարդը
պատասխան տուաւ ու կ՚ըսէ անոնց. «Այդ է զարմանա-

22-23. Ժողովրդ-անոցէ դուրս ձգուիլն էր սոսկալի պատիժ. բանադրուողին ամէն մարդ տալու չէր ոևէ մխիթարութիւն. արգիլուած էր մինչեւ իսկ ոչ թէ միայն անոր հետ խօսիլը. այլեւ չդպչելու համար անոր չորս հինգ կանգուն հեռու կենալ պէտք էր։ Եթէ բանադրուողն ապաշխարէր, երեսուն օրուան մէջ կը վերջանար պատիժը. իսկ եթէ ոչ, ցմահ կը դատապարտուէր զրկուելով ընկերական և ազգային բոլոր իրաւունքներէ և կրօնական շը-նորհներէ։

24-34. Վերստին հարցաքննութիւն, մինչ զի կոյրն իսկ կ՚ուզէ զիս թէ այս մանրակրկիտ հարցափորձութեամբ արդեօք մտադիր էին նոքա շակերտիլ Յիսուսի, որք կատղելով կը մերժեն և կուրին երեսին կը զար իւր մեղքը, այսինքն կոյր ծնած ըլլալով մեղաւոր ըլլալը։ Բարէ, երբ չ այս օրինակ ամբարիշտներ, որք ուրիշի մը դժբաղդութիւնը կը համա հետեւանք նորա մեղքին և զնա կը քամահրեն։

Digitized by Google

լին, որ դուք չէք գիտեր թէ ուրկէ է, եւ իմ աչքերս
բացաւ։ 31 Գիտենք որ Աստուած մեղաւորներուն չլսեր,
բայց թէոր աստուածապաշտ մէկն է, անոր կամքը կ'ընէ,
անոր կը լսէ։ 32 Սկիզբէն ի վեր մէկը չլսեց թէ մէկը
բացաւ ի ծնէ կոյրի մը աչքերը։ 33 Թէ որ այն մարդն
Աստուծմէ չէր, չէր կրնար բան մը ընել»։ 34 Պատաս-
խան տուին ու կ'ըսեն անոր. «Բոլորովին մեղքի մէջ
ծնած ես, եւ դուն մեզի վարդապե՞տ կ'ըլլաս». եւ զանի
դուրս հանեցին։ *35 Յիսուս լսեց որ զանի դուրս հանե-
ցին, ու երբ զանի գտաւ, կ'ըսէ անոր. «Դուն Աստուծոյ
Որդւոյն կը հաւատա՞ս»։ 36 Ան պատասխան տուաւ եւ
կ'ըսէ անոր. «Տէր, ո՞վ է որ անոր հաւատամ»։ 37 Յի-
սուս կ'ըսէ անոր. «Եւ զանի տեսար, եւ քեզի հետ կը
խօսի, ան է»։ 38 Եւ ան կ'ըսէ. «Կը հաւատամ, Տէր».
եւ անոր երկրպագութիւն ըրաւ։

*39 Եւ Յիսուս կ'ըսէ. «Այս աշխարհը դատաստանի
համար եկայ. որոնք չեն տեսներ, պիտի տեսնեն. եւ ո-
րոնք կը տեսնեն, պիտի կուրնան»։ 40 Փարիսեցիներէն
մէկ քանիներ լսեցին, որոնք անոր հետ էին ու կ'ըսեն ա-
նոր. «Միթէ մենք ալ կո՞յր ենք». 41 Յիսուս անոնց կ'ը-
սէ. «Թէ որ կոյր ըլլայիք, մեղք չէիք ունենար. բայց
հիմա կ'ըսէք թէ «Կը տեսնենք». եւ ձեր մեղքը ձեր վրայ
հաստատուած է։

35-38. Կոյրը կ'արտաքսուի, այլ Յիսուսէն կը գտնուի. չճանչեր Յիսուսը, զի կոյր էր առաջ, այժմ կը տեսնէ ու կը հաւատայ։

39-41. Յիսուս կը յայտարարէ թէ ինքն աշխարհ եկած է դատելու համար. իւր փառքը չտեսնողները պիտի տեսնեն, իսկ տեսնող, բայց չհաւատացողները պիտի կուրանան։ Փարիսեցիք կ'ընդդիմաբանեն, որոց կը պատասխանէ Տէր Յիսուս. «Եթէ կոյր լինէիք, մեղք չէիք ունենար. բայց զի կ'ըսէք թէ կը տեսնենք, ուրեմն մեղքը ձեր վրայ կը մնայ», որոյ հետեւանքը պիտի լինէր ճշմարիտ կուրութիւն չտեսնելու համար Մեսիայի յաւիտենական փառքը։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

*1. Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի . ով որ ոչխարներուն բակը
դուռնէն չմտներ , հապա ուրիշ տեղէ կ'ելլէ , ան գող
ու աւազակ է ։ 2 Բայց ով որ դուռնէն կը մտնէ , ոչխար-
ներուն հովիւն է ։ 3 Դռնապանն անոր կը բանայ , եւ ոչ-
խարներն անոր ձայնին կը լսեն , եւ իր ոչխարներն ա-
նունով կը կանչէ ու զանոնք կը հանէ ։ 4 Եւ երբ բոլո-
րըն ալ հանէ , անոնց առջեւէն կ'երթայ , եւ ոչխարներն
անոր ետեւէն կ'երթան , որովհետեւ անոր ձայնը կը ճանչ-
նան ։ 5 Օտարին ետեւէն չեն երթար , հապա անորմէ կը
փախչին , որովհետեւ օտարին ձայնը չեն ճանչնար » ։
6 Այս առակը Յիսուս անոնց ըսաւ , եւ անոնք չէին
գիտեր թէ ինչ էր որ իրենց կը խօսէր ։ 7 Նորէն Յիսուս
անոնց կ'ըսէ . « Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ ոչխարներուն
դուռն ես եմ ։ 8 Ամէնքն ալ որ ինէ առաջ եկան , գողեր
ու աւազակներ էին , բայց ոչխարներն անոնց չլսեցին ։ 9
Ես եմ դուռը . ինծի հետ թէ որ մէկը մտնէ , պիտի ապ-
րի . պիտի մտնէ ու պիտի ելլէ ու արօտ պիտի գտնէ ։ 10

1-15 Յիսուս թէ ինքն է ճշմարիտ հովիւը բանաւոր ոչխարացն Աստուծոյ, որոց առջեւէն երթալով պիտի առաջնորդէ յերկինս, եւ թէ ինքն է միանգամայն դուռն ընդ մէջ երկնի եւ երկրի, Յիսուս այն խաբեբաներն ակնարկելով, որք Մեսիայի կեղծ անուան տակ իրմէ առաջ եկած էին (Գործք Ե. 36-38), կամ թէ նոյն իսկ այն աղանդապետներն ակնարկելով, որք Իսրայէլի միութիւնը լարաքածին ըրած եւ Հրեայ ազգն այլ եւ այլ հակընդդէմ կուսակցութեանց մատնած էին, համարձակօրէն կը շեշտէ թէ «Ամենքեան՝ գողք էին եւ աւազակք»։ Այսպէս կը կրկնէ թէ ինքն է դուռն կենաց. իւր հետ մտնողը պիտի ապրի, արձակ համարձակ պիտի մտնէ ու ելնէ, և աստուածային փառացն շնորհօք պիտի պարարի ։

16. Այս ոչխարներն էին հեթանոսները ։

17-18. Ո՜վ անհուն սէր , դնել իւր անձը , մեռնիլ եւ ապա կենդ-
ըլլալ և այս ամէնն ի փրկութիւն մարդոյ միայն ։

19-21. (Ը. 48 ։ Թ. 16)։

22-30. Հրեայք՝ որք այնքան ժամանակ Յիսուսի այնքան ճշմարիտ սուրբ վարդապետութիւններն ու գերահրաշ գործերը լսած ու տեսած է

Digitized by Google

Գող չգար՝ բայց եթէ գողնալու եւ սպաննելու ու կորսընցնելու համար. ես եկայ որ կեանք ունենան, եւ աւելին ալ ունենան։

11 Ես քաջ հովիւ եմ. քաջ հովիւն իր անձը ոչխարներուն վրայ կը դնէ։ 12 Բայց վարձկանն, որ հովիւ չէ, որուն չեն ոչխարները, երբ կը տեսնէ գայլը որ կուգայ, ոչխարները կը թողու ու կը փախչի. եւ գայլը զանոնք կը յափշտակէ ու կը ցրուէ. 13 վասն զի վարձկան է, եւ անոր հոգը չէ ոչխարներուն համար։ 14 Ես եմ քաջ հովիւը. եւ իմիններս կը ճանչնամ ու իմիններէս կը ճանչցուիմ։ 15 Ինչպէս Հայրը զիս գիտէ, ես ալ Հայրը գիտեմ. եւ իմ անձս ոչխարներուն վրան կը դնեմ։ *16 Ուրիշ ոչխարներ ալ ունիմ, որոնք որ աս գաւիթէն չեն, եւ անոնք ալ պէտք է ինծի հոս բերել, եւ իմ ձայնս լսեն, եւ մէկ հօտ ու մէկ հովիւ ըլլան։ *17 Անոր համար իմ Հայրս զիս կը սիրէ, որովհետեւ ես իմ անձս կը դնեմ, որ ուրիշ անգամ զանի առնում։ 18 Մէկը զանի ինէ չկրնար հանել, հապա ես ինձէն զանի կը դնեմ, եւ իշխանութիւն ունիմ ուրիշ անգամ զանի առնել. աս պատուէրը իմ Հօրմէս առի»։ *19 Նորէն հերձուած կ'ըլլար Հրեաներուն մէջ այս խօսքերուն համար։ 20 Եւ շատեր

տակաւին տարակուսանաց մէջ լինելով Թէ Յիսուս է ճշմարիտ Մեսիայն Թէ ոչ, կը խռնուին նորա շուրջ եւ կ'աղաղակեն. «Դու ես Քրիստոսն»։

Յիսուս որ ամենեւին կեղծել չէր գիտեր, Յիսուս որ ունէր նպատակ համօրէն մարդկութեան ընդունել տալ իւր փրկարար վարդապետութիւն և բոլոր աշխարհիս շնորհել իւր բարերար Թագաւորութիւնն. Յիսուս առանց խռովելու այն բազմութենէն, որ սպառնական դիրք մը առած՝ հարցում կ'ուղղէր առ ինքն կատաղի բարկութեամբ, կը պատասխանէ հեզօրէն. «Ըսի ձեզի եւ չէք հաւատար ինձ, այն գործերն, զորս ես կը գործեմ, նոքին իսկ կը վկայեն Թէ ես ով եմ»։ Այսպիսի պատասխան մը եւս երբեմն տուաւ Յիսուս նոցա, որք Յովհաննէս Մկրտչի կողմէն եկած և հարցուցած էին Թէ «Քրիստոսն ես»։ Այժմ եւս իւր գործերը կը յիշէ, գործեր, որք մարդկային բնութենէն ի վեր անդր էին, գործե՛ր, որք աստուածային էին, որոց առջեւ մարդկային բնականութիւնը խոնարհելէ զատ՝ ուրիշ բան չունէր ընելու, այլ սակայն Հրեայք տակաւին յիմարաբար կը հակառակէին, վասն զի Մեսիայէն բան մը միայն կ'ակնկալէին, այն էր ազատութիւն Հռովմէական պետութեան լուծէն եւ վերահաստատութիւն փառաւոր

Digitized by Google

անոնցմէ կ'ըսէին. «Անոր մէջ դեւ կայ ու կը ցնորի, ինչու
անոր մտիկ կ'ընէք»։ 21 Կէսերը կ'ըսէին. «Ասոնք դիւա-
հարի խօսքեր չեն. միթէ դեւը կրնա՞յ կոյրին աչքերը
բանալ»։

*22 Այն ատեն Երուսաղէմի մէջ Նաւակատիք եղաւ,
ու ձմեռ էր։ 23 Եւ Յիսուս տաճարը Սողոմոնի սրահին
մէջ կը պտըտէր։ 24 Հրեաները անոր բոլորտիքը առին
ու կ'ըսեն. «Մինչեւ ե՞րբ մեր ոգիները կը նեղես. թէ որ
Քրիստոսը դուն ես, մեզի համարձակ ըսէ»։ 25 Յիսուս
պատասխան տուաւ անոնց ու կ'ըսէ, «Ըսի ձեզի, եւ ին-
ծի չէք հաւատար. այն գործերն՝ որ ես կը գործեմ իմ
Հօրս անունով, անոնք իսկ ինծի համար կը վկայեն։ 26
Բայց դուք չէք հաւատար, որովհետեւ իմ այն ոչխարներէ-
րէս չէք։ 27 Իմ ոչխարներս իմ ձայնս կը լսեն, եւ ես
զանոնք կը ճանչնամ, ու իմ ետեւէս կուգան, 28 Եւ ես
անոնց յաւիտենական կեանք կուտամ եւ յաւիտեան պի-
տի չկորսուին, եւ մէկը զանոնք իմ ձեռքէս պիտի չյա-
փշտակէ։ 29 Իմ Հայրս որ զանոնք ինծի տուաւ, ամե-
նէն ալ մեծ է, եւ մէկը չկրնար յափշտակել իմ Հօրս ձեռ-
քէն։ 30 Ես եւ Հայրս մէկ ենք»։

Թագաւորութեանն Դաւթի, մինչդեռ Յիսուսի վարդապետութեանց ու քա-
րոզութեանց բովանդակութիւնն եւ ԻՍԿԱԿԱՆ նպատակն էր ազատութիւն
Մեղաց լուծէն։

Հրեայք յայնժամ ի մեղս էին, ուստի եւ արժանի չէին աստուածային
շնորհաց. բաժնուած էին իրարմէ տարբեր ուղղութիւններէ առաջնորդուող
այլ եւ այլ կուսակցութեանց. իւրաքանչիւր ոք իւր անձին շահը կը նախ-
ընտրէր. սիրոյ, որ պիտի կապէր այս դժբաղդ ազգին ցիրուցան ան-
դամներն իրարու, սիրոյ, որ նոյն իսկ փրկութիւնն է, փոխանակուած
էր ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆը, ատելութիւն խորին եւ սոսկալի։ Արդ՝ այսպիսի ազգի
մը վրայ կարելի՞ էր հանել Աստուծոյ արքայութիւնն, ուստի իրաւամբ
Յիսուս կը յաւելու. «Դուք ինձ չէք հաւատար, զի ոչխարներէս չէք»,
վասնզի չունէին ոչխարի նման ոչ սրտի ամբծութիւն եւ ոչ խոնարհամտու-
թիւն։ Գիտէր Յիսուս թէ ոյք պիտի հաւատային իրեն, եւ պիտի գ
իւր ետեւէն. կը հաստատէր թէ ինչպէս իւր հաւատացեալք պիտի
ժանի լինէին յաւիտենական կենաց, կը քարոզէր թէ իւրայիններէն ո
պիտի կորսուէր, վասն զի իւր հաւատացեալք այնպիսի հզօր պահա
մը, արթուն հովիւ մը պիտի ունենային, որոյ կարողութեան եւ ի

Digitized by Google

*31 Հրեաները քարեր առին որ զանի քարկոծեն։ *32 Յիսուս անոնց պատասխան տուաւ. «Շատ բարի գործեր ձեզի ցուցուցի իմ Հօրմէս, այն գործերէն որո՞ւն համար զիս կը քարկոծէք»։ 33 Հրեաներն անոր պատասխան տուին. «Բարի գործի համար քեզ չենք քարկոծեր, հապա հայհոյութեան համար. որովհետեւ դուն մարդ ես, եւ քու անձդ Աստուած կ՚ընես»։ *34 Պատասխան տուաւ Յիսուս անոնց. «Ձեր Օրէնքին մէջ գրուած չէ՞. «Ես ըսի թէ աստուածներ էք»։ 35 Իսկ թէ որ անոնց աստուածներ կ՚ըսէ, որոնց Աստուծոյ խօսքն եղաւ, եւ կարելի չէ այն գրուածին աւրուիլը. 36 Բայց այն որ Հայրը օրհնեց ու աշխարհ ղրկեց, դուք կ՚ըսէք թէ «Կը հայհոյես». վասն զի ըսի թէ Աստուծոյ Որդին եմ։ 37 Թէ որ Հօրս գործերը չեմ գործեր, ինծի մի հաւատաք։ 38 Բայց թէ որ կը գործեմ, թէեւ ինծի չէք հաւատար, սակայն այն գործերուն հաւատացէք. որպէս զի գիտնաք եւ ճանչնաք թէ Հայրն իմ մէջս է, եւ ես անոր մէջ»։

*39 Նորէն կ՚ուզէին զանի բռնել. եւ անոնց ձեռքէն ելաւ։ 40 Եւ նորէն Յորդանանի անդիի կողմը այն տեղը գնաց, ուր առաջուց Յովհաննէս կը կենար ու կը մկրտէր. եւ հոն կը կենար։ 41 Շատեր անոր եկան ու կ՚ը-

---

տուութեան չափ ու սահման չկար, «Հայր իմ որ ետ ինձ զնոսա մեծ է քան զամենայն»։ Յետոյ Յիսուս Հրէից ցոյց տալու համար թէ ինքն եւս գործակից է Հօր Աստուծոյ ի մասին պահպանութեան հաւատացելոց հօտին — քրիստոնէական Եկեղեցւոյն, կ՚արտասանէ սա վերջին խօսքը. «Ես եւ Հայր իմ Մի եմք»։

Յիսուս այս խօսքերն ըսաւ Նաւակատեաց տօնի ժամանակ, տաճարին ներսը, Սողոմոնի սրահին, եւ ոչ թէ գաւթին մէջ, բաց տեղ, վասն զի ձմեռ էր. Թող որ Իսրայէլի բարոյապէս ունկման ձմեռն եւս հասած էր։ Իսրայէլեան այգին այլ եւս տերեւաթափ՝ ձմրան սաստկութեան մատնուած էր, մեղա՛ց ձմրան։

Նաւակատեաց տօնը հաստատեց Մեծն Յուդա Մակաբէ, ի յիշատակ մաքրութեան տաճարին յետ պղծութեանն ի ձեռն Անտիոքոսի Եպիփանայ նախ քան զՔրիստոս 164-167։ Այս տօն կը տեւէր ութ օր, եւ կը կոչուէր նաեւ ճրագալուցի տօն, վասնզի Հրեայք ի սկզբան տօնին իրենց ընտանեաց իւրաքանչիւր անձին թուով մէն մի ճրագ կ՚սկսէին վառել, եւ ամէն երեկոյ հետզհետէ մի մի ճրագ կը յաւելուին տօնին բոլոր օրերը։

Digitized by Google

սեն. «Թէ Յովհաննէս հրաշք մը չըրաւ»: 42 Բայց ինչ
որ Յովհաննէս ըսաւ անոր համար, ճշմարիտ էր. եւ հոն
շատերն անոր հաւատացին:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

*1. Եւ Մարիամին եւ անոր քրոջ Մարթայի գիւղէն՝
Բեթանիայէն Ղազարոս մէկը հիւանդ էր: *2 Այս այն Մա-
րիամն էր որ Տէրն իւղով օծեց եւ անոր ոտքերը սրբեց
իր մազերովը, որուն Ղազարոս եղբայրը հիւանդ էր: 3
Անոր քոյրերը լուր ղրկեցին անոր ու կ'ըսեն. «Տէր, ա-
հա ան որ դուն կը սիրէիր, հիւանդացած է» 4 Երբ Յի-
սուս լսեց, կ'ըսէ. «Այն մահուան համար հիւանդու-
թիւն չէ, հապա Աստուծոյ փառքին համար, որ Աստու-
ծոյ Որդին անով փառաւորուի»: 5 Եւ Յիսուս կը սիրէր
Մարթան եւ անոր քոյրը՝ Մարիամն ու Ղազարը: 6 Երբ

31. (Ը. 59):

32-38 Հրէից բարկութեան դէմ Յիսուս վերստին կը յիշատակէ իւր գործերը:

34. (Սաղմոս ՁԲ. 6):

39-42. (Ա. 28 41):

1. Բեթանիա է գիւղ մերձ Երուսաղեմայ, ուրոյն միւս Բեթանիայէն որ առ Յորդանանու, ուր Յովհաննէս կր մկրտէր: Այժմ այս գիւղ կը կոչուի Էլ-Ազարիյէ կամ Էլ-Ազիր, այս գիւղին այս անունը տրուած է ի յիշատակ Ղազարոսի, որոյ յանձին գործեցաւ Յիսուսի հրաշագործութեանց մեծագոյններէն մին:

2-38. Յիսուս իւր Թշնամիներէն հալածական կը դեգերի, մինչ յանկարծ օր մը իւր աշակերտներուն անխռով կը հրամայէ. «Եկայք, երթիցուք միւսանգամ ի Հրէաստան»: Աշակերտք կը պատասխանեն. «Ռաբբի, այժմ եւս խնդրէին զքեզ Հրեայքն քարկոծ առնել, եւ դարձեա՞լ երթաս անդրէն»: Յիսուս բնաւ չվարանիր. «Ո՞չ երկոտասան ժամ է աւուր Մարդկային կենաց օրերը շա՛տ կարճ են, մարդ բաւական է որ ի երթայ, այսինքն բարոյական կեանք ունենայ, չվտանգիր: Յետոյ Ղազարոսի մահը յայտնելով կը յաւելու. «Եւ ես ուրախ եմ վասն ձեր, զի

Digitized by Google

լսեց թէ հիւանդացած է, հոն կեցաւ երկու օր, ուր որ
էր։ 7 Յետոյ կ'ըսէ անոնց. «Եկէք, նորէն Հրէաստան
երթանք»։ 8 Աշակերտները կ'ըսեն անոր. «Ռաբբի, դեռ
հիմա Հրեաները քեզ քարկոծել կ'ուզէին ու նորէն հո՞ն
կ'երթաս»։ 9 Յիսուս պատասխան տուաւ. «Չէ՞ որ օրը
տասներկու ժամ է. թէ որ մէկը ցերեկը քալէ, չգայ-
թակղիր, որովհետեւ այս աշխարհիս լոյսը կը տեսնէ։ 10
Բայց թէ մէկը գիշերը քալէ, կը գայթակղի, որովհետեւ
լոյսը անոր հետ չէ»։ 11 Ասս երբ ըսաւ, յետոյ կ'ըսէ ա-
նոնց. «Մեր Ղազարոս բարեկամը քնացաւ, բայց ես եր-
թամ, որ զանի արթնցնեմ»։ 12 Աշակերտներն անոր կ'ը-
սեն. «Տէր, թէ որ քնացաւ, ուրեմն կ'ապրի»։ 13 Բայց
Յիսուս անոր մահուան համար կ'ըսէր. անոնց անանկ ե-
րեւցաւ թէ քունի քնանալուն համար կ'ըսէր։ 14 Այն ա-
տեն Յիսուս անոնց յայտնապէս կ'ըսէ. «Ղազարոս մե-
ռաւ. 15 Եւ ես ձեզի համար ուրախ եմ, որ դուք ինծի
հաւատաք, որովհետեւ ես հոն չէի. բայց հիմայ եկէք,
անոր երթանք»։ 16 Երկուորեակ կոչուած Թովմաս կ'ըսէ
աշակերտակիցներուն. «Ուն. եւ մենք եկէք, որ անոր
հետ մեռնինք»։

17 Եկաւ Յիսուս եւ զանի չորս օրէ ի վեր գերեզմանի
մէջ գտաւ։ 18 Եւ Բեթանիա Երուսաղեմին մօտ էր իբր
տասն եւ հինգ ասպարէզով։ 19 Հրեաներէն շատերն եկած
էին Մարթայի եւ Մարիամի, որ զանոնք մխիթարեն եղ-

հաւատացիք ինծի»։ Յետոյ կ'երթայ ի Բեթանիա, հոն կը խռնուին Հրեայք
եւ ունկնդիր կը լինին հրանայի խօսակցութեան մը, վասն զի Մարթա՝
քոյր Ղազարու, Յիսուսի ընդ առաջ կը վազէ եւ կ'աղաղակէ. «Տէր, եթէ
աստ լեալ էիր, եղբայրն իմ չէր մեռեալ»։ Յիսուսի պատասխանը կարճ ու
կտրուկ է. «Յառիցէ եղբայրն քո»։ Մարթա կը պատասխանէ. «Գիտեմ՝
զի յարիցէ ի յարութեան յաւուրն յետնում»։ Յիսուս այդ կնոջ նայելով
աստուածափառ ձայնիւ կը գոչէ. «Ես իսկ եմ յարութիւն եւ կեանք, որ
հաւատայ յիս, թէպէտ եւ մեռանի, կեցցէ»։ Յիսուսի այս բառքառն այն-
պէս խորաթափանց կը մտնէ ի սիրտ Մարթայի, եւ կը վառէ նորա միտքն
ի լոյս հաւատոյ, որ իսկոյն կը դաւանի հաւատոյ բուն հանգանակը. «Այո,
Տէր, ես հաւատացի, եթէ դու ես Քրիստոսն որդի Աստուծոյ՝ որ յաշխարհ
գալոց էիր»։ Մարթայի քոյրն եւս Մարիամ կը հասնի. Յիսուսի ոտներուն
կը փարի արտասուաթոր աչօք։ Յիսուս տեսնելով ամբոխը որ կ'արտաս-

Digitized by Google

քոյրն համար։ 20 Մարթա երբ լսեց թէ Յիսուս կուգայ,
անոր ընդառաջ գնաց, բայց Մարիամ տունը կը նստէր։
21 Մարթա Յիսուսին կ'ըսէ. «Տէր թէ հոս եղած ըլլայիր,
իմ եղբայրս մեռած չէր։ 22 Բայց եւ հիմայ գիտեմ թէ
ինչ որ Աստուծմէն խնդրես, Աստուած քեզի կուտայ»։ 23
Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Քու եղբայրդ յարութիւն պիտի առ-
նու»։ 24 Մարթա կ'ըսէ անոր. «Գիտեմ, որ վերջին օրը,
յարութիւն պիտի առնու»։ 25 Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Ես
իսկ եմ յարութիւն եւ կեանք. ով որ ինծի կը հաւատայ,
թէեւ մեռնի, պիտի ապրի։ 26 Եւ ամէնն՝ ով որ կեն-
դանի է եւ ինծի կը հաւատայ, յաւիտեան պիտի՛ չմեռնի.
ասոր կը հաւատա՞ս»։ 27 Կ'ըսէ անոր. «Այո, Տէր, ես
հաւատացի, որ դուն ես Աստուծոյ որդին Քրիստոսը, որ
աշխարհ պիտի գայիր»։ 28 Եւ այս երբ ըսաւ, գնաց եւ իր
Մարիամ քոյրը գաղտուկ կանչեց ու կ'ըսէ. «Վարդապետն
եկած է եւ քեզ կը կանչէ»։ 29 Ան երբ լսեց, ելաւ իսկոյն
եւ անոր եկաւ։ 30 Յիսուս դեռ գիւղը չէր եկած, բայց
այն տեղն էր՝ ուր Մարթա անոր առջեւ ելաւ։ 31 Իսկ
Հրեաները՝ որ անոր հետ տանը մէջ էին եւ զանի կը
մխիթարէին, երբ Մարիամը տեսան թէ ելաւ իսկոյն եւ
գնաց, անոնք ալ անոր ետեւէն գացին. կը կարծէին թէ
գերեզման կ'երթայ որ հոն լայ։ 32 Իսկ Մարիամ երբ ե-
կաւ, ուր Յիսուս էր, եւ զանի տեսաւ, անոր ոտքերն
ինկաւ ու կ'ըսէ. «Տէր, թէ որ հոս ըլլայիր, իմ եղբայրս
չէր մեռներ»։ 33 Յիսուս երբ զանի տեսաւ որ կուլար, եւ
անոր հետ եկող Հրեաները՝ որոնք կուլային, իր ոգին

ուէր, կը խռովի, կը հարցընէ. «Ո՞ւր եդիք զնա»։ Եւ անոնք աղաղակ ամէն բերնէ. «Եկ եւ տես»։ Եւ Յիսուս կ'արտասուէ։

Ո՛ արտասուք, որք նշանակ էիք սիրոյն Յիսուսի, որ ունէր իւր բարեկամին — համօրէն մարդկութեան — վրայ։ Ո՛ արտասուք, որք յորդորակ էիք մեզ լալու համար մեր սիրելեաց գերեզմաններուն վրայ։ Ո՛ արտասուք, որք միութեան կապ էր ընդ մէջ կենդանեաց եւ մեռելոց։ Լ. Յիսուս, որպէս զի իւրայինք ուսանին թէ բարեկամք կը սիրուին ո միայն ի կենդանութեան, այլ յետ մահու եւս։ Այս փոխմնացոյն բարոյ է քրիստոնէական կրօնի։

39-44. Յիսուս կը հրամայէ տապանաքարը ի բաց հանել, բազկ-բաց կ'աղօթէ առ Հայր, եւ ապա որոտագին կը ձայնէ. «Ղազարէ,

Digitized by Google

խռովեցաւ, իբր փղձկած. 34 եւ կ'ըսէ. «Զանի ո՞ւր դրիք.
Կ'ըսեն անոր. «Տէր, եկ եւ տես»։ 35 Եւ Յիսուս լացաւ։
36 Հրեաները կ'ըսէին. «Տեսէք, զանի որչափ կը սիրէր»,
37 Անոնցմէ կէսերը կ'ըսէին. «Աս, որ կոյրին աչքերը
բացաւ, չէ՞ր կրնար ընել, որ աս ալ չմեռնէր»։ 38 Յիսուս
նորէն փղձկելով գերեզմանը կուգայ. եւ այր մը կար, եւ
անոր վրայ քար մը դրուած։ *39 Եւ Յիսուս կ'ըսէ. «Քա-
րը մէկդի ըրէք. կ'ըսէ անոր Մարթա՝ մեռելին քոյրը.
«Տէր, եւ հիմա հոտած ըլլայ, վասն զի չորս օրուան է»։
40 Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Քեզի չըսի՞, թէ որ հաւատաս,
Աստուծոյ փառքը պիտի տեսնես»։ 41 Եւ երբ քարը վեր
առին, Յիսուս իր աչքերը վեր վերցուց ու կ'ըսէ. «Հայր,
քենէ կը գոհանամ որ ինծի լսեցիր։ 42 Եւ ես գիտէի որ
ամէն ատեն ինծի կը լսես. բայց այս ժողովրդին համար
որ բոլորտիքս կը կենան, կ'ըսեմ, որպէս զի հաւատան
թէ դուն զիս ղրկեցիր»։ 43 Այս երբ ըսաւ, մեծ ձայնով
աղաղակեց ու կ'ըսէ. «Ղազարոս, ել. դուրս եկուր»։
44 Եւ մեռելն ելաւ, ոտքերը կապուած, ձեռքերն երի-
զապնդուած եւ վարշամակով երեսը գոցուած։ Եւ Յիսուս
կ'ըսէ անոնց. «Քակեցէք զանի եւ թողէք որ երթայ»։ *45
Հրեաներէն շատերն որ Մարիամին եկած էին, երբ տե-
սան ինչ որ ըրաւ, անոր հաւատացին։ 46 Եւ անոնցմէ
մէկքանիներն Փարիսեցիներուն գացին, անոնց պատմե-
ցին, ինչ որ Յիսուս ըրաւ։

եկ արտաքս»։ Ժողովուրդն անհամբեր կը ծռի, կը նայի դէպ ի փոս գերեզմանին։ Եւ ահա մեռելն է, չորեքօրեայ, գրեթէ հոտած մեռելն է որ կ'երեւայ։ Մի եւ նոյն ձայնը նորէն կը լսուի. «Լուծէք զդա եւ թողէք երթալ». պատռեցէք պատանքը եւ թողէք որ Ղազարոս տեսնուի ողջ եւ առողջ։

45-50. Ժողովուրդը սարսափահար կը ցրուի, ամէն ոք իրեն կը տարածուի, կը հռչակուի այս հրաշք։ Յիսուսի թշնամիք կորագլուխ կը լսեն, կը շուարին եւ կը շփոթին, իրարու կը հծծեն. «Ի՞նչ ընենք»։ Եւ որպէս զի ազգասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնն միանակից ընեն իրենց չարաճնար խորհրդոց, զարհուրելով մը կը յաւելուն. «Գոյցեն Հռոմք եւ բառնայցեն զազգ մեր եւ զտեղի», այսինքն Հռովմէական պետութիւնն, որուն Հրէաստան հպատակած էր յայնժամ. պիտի գայ կործանել հայրենի տունն ու ջնջել ազգն ի պատիժ ապստամբութեան մը՝ որ անպատճառ պիտի ծագէր Յիսուսի երեսէն. ուստի՝ որ զարհուրելին է, հայրենասիր-

Digitized by Google

47 Քահանայապետներն ու Փարիսեցիները ժողով գու-
մարեցին ու կ'ըսէին. «Ի՞նչ ընենք, որովհետեւ այս մարդը
շատ հրաշքներ կ'ընէ։ 48 Թէ որ զանի այնպէս թողունք,
ամէնքն ալ անոր պիտի հաւատան, եւ Հռոմէները պիտի
գան եւ մեր ազգն ու տեղը պիտի վերցնեն»։ 49 Անոնցմէ
մէկը Կայիափա անունով, որ այն տարուան քահանայապետն
էր, կ'ըսէ անոնց. «Դուք բան մը չէք գիտեր, 50 եւ չէք ալ
խորհիր, թէ աղէկ է մեզի որ մարդ մը մեռնի ժողովուրդին
համար, եւ ոչ թէ բոլոր ազգը կորսուի»։ 51 Այս խօսքն
իրմէն չըսաւ, հապա որովհետեւ այն տարուան քահանա-
յապետն էր, մարգարէացաւ թէ Յիսուս այն ազգին համար
պիտի մեռնէր։ 52 Եւ ոչ միայն այն ազգին համար, հա-
պա եւ Աստուծոյ ցրուած որդիներն ալ մէկտեղ ժողվէ։
*53 Այն օրէն յետոյ խորհուրդ ըրին որ զանի սպաննեն։
54 Եւ Յիսուս անկէ ետքը Հրեաներուն մէջ համարձակ
չէր պտըտեր, հապա գնաց անկէ երկիր մը՝ որ անապա-
տի մօտ էր, քաղաք մը՝ որուն անունը Եփրայիմ էր, եւ
հոն աշակերտներուն հետ մէկտեղ կը կենար։
*55 Եւ Հրէից պասէքը մօտ էր, եւ այն գաւառէն շա-
տեր Երուսաղէմ գացին զատիկէն առաջ, որպէս զի ի-

ական ու ազգասիրական այս տեսակէտով անմեղի մը, նոյն իսկ բարեգործ եւ բարեգութ արդարի մը, Թո՛ղ Աստուծոյ Որդւոյ մը, մահը կ'որոշեն, անլուր վճիռ մը հնարելով եւ արձակելով. Ղազարոսի դեռ ողջ ըլլալուն համար միւս Աւետարանիչք գրած չեն այս հրաշքը, որպէսզի Ղազարոսի դէմ վերստին չգրգռեն Հրէից Թշնամութիւնը (ԺԲ. 10-11)։

51-52. Ինչպէս Բաղաամ մարգարէացաւ յակամայս, Կայիափայ եւս կը մարգարէանայ յանգէտս, միայն Թէ Յիսուս ոչ Թէ միայն իր ազգին համար պիտի մեռնէր, այլեւ համօրէն մարդկութեան համար։ Այլ այս վճիռն էր անարդար եւ արտասանուած անզգամ բերնէ. քանզի ուրիշի կամ ուրիշներու բարւոյն կամ շահուն համար անմեղի մը վնասելն է ոճիր։ Նահատակութիւնն է արդար, եթէ է կամովին։

53-54. Յիսուս կ'երթայ յԵփրայիմ. էր զուգէ Եփրա, հեռի Երուսաղեմէ վեց ժամ. (Յես. ԺԸ. 23։ Ա. Թագ. ԺԳ. 17)։ Այժմ կը կոչուի Թայիպէ։

55. Մաքրուիլ ըստ օրինաց (Թիւք Թ. 10։ Բ. Մնաց. Լ. 17-18)։

56. Ժողովուրդը լսած էր Սանհետրինի վճիռը, ուստի հետաքրքիր գիտնալ Թէ Յիսուս պիտի երեւի այս մեծ տօնի ատեն։

Digitized by Google

րենց անձը մաքրեն ։ *56 Եւ Յիսուսը կը փնտռէին եւ ի-
րարու հետ կը խօսէին, երբ տաճարին մէջ կը կենային.
«Ձեզի ի՞նչպէս կ'երեւի թէ չգա՞ր այս տօնին»։ Քահանա-
յապետներն ու Փարիսեցիները պատուէր տուած էին, թէ
որ մէկը գիտնայ թէ ուր է, անոր վրայով իմաց տայ, որ
զանի բռնեն ։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

*1 Իսկ Յիսուս զատիկէն վեց օր առաջ Բեթանիա ե-
կաւ, ուր էր մեռած Ղազարոսն, որ մեռելներէն ողջնցուց ։
2 Եւ հոն անոր ճաշ ըրին եւ Մարթա կը ծառայէր, եւ
Ղազարոս նստողներէն մէկն էր ։ 3 Իսկ Մարիամ մեծա-
գին ազնիւ նարդենիի լիտր մը իւղ առնլով, Յիսուսի ոտ-
քերն օծեց, եւ իր մազերովը անոր ոտքերը կը սրբէր,
եւ տունը իւղին հոտէն լցուեցաւ ։ *4 Աշակերտներէն մէկը՝
Իսկարիովտացի Յուդան, որ զանի պիտի մատնէր, կ'ըսէ.
5 «Ի՞նչու այդ իւղը չծախուեցաւ երեք հարիւր դենարի,
եւ աղքատներուն չտրուեցաւ»։ 6 Այս ըսաւ՝ ոչ թէ աղ-
քատներուն հոգն ունէր, հապա գող էր ու արկղը ինք
կը պահէր, եւ ինչ որ կը ձգուէր, ան կը կրէր ։ 7 Յիսուս
կ'ըսէ. «Անոր թող տուր, որովհետեւ իմ թաղմանս
օրուան համար պիտի պահէ զայդ ։ 8 Աղքատներն ամէն
ատեն ձեզի հետ ունիք, զիս միշտ ձեզի հետ չունիք»։
*9 Երբ Հրեայ շատ ժողովուրդ գիտցաւ թէ հոն է, եկան,
ոչ թէ միայն Յիսուսի համար, հապա որպէս զի եւ Ղա-
զարը տեսնեն, որ մեռելներէն ողջնցուց ։ 10 Քահանայա-
պետները խորհուրդ ըրին, որ Ղազարն ալ սպաննեն, ո-
րովհետեւ Հրեաներէն շատերը կ'երթային եւ Յիսուսի
կը հաւատային ։

1-8. Յիսուս կ'օծուի Մարիամէն (Մատթ. ԻԶ. 1-16։ մարկ. 1-11)։

4-5. Կ'երեւի թէ Յուդայ նախ այդ դիտողութիւնն ըրաւ և յետոյ միւսներն ալ համարձակութիւն առնլով ձայնակցեցան նմա, որպէս կը գրեն Մատթէոս և Մարկոս։

9-10. Այնքան մեծ ազդեցութիւն ըրաւ ժողովրդեան վրայ Ղազարոսի յարութիւնը։

Digitized by Google

*11 Յաջորդ օրը շատ ժողովուրդ եկած էր տօնին, երբ
լսեցին թէ Յիսուս Երուսաղէմ կուգայ։ 12 Արմաւենինե-
րու ոստեր առին ու անոր ընդառաջ ելան, կը պոռային
ու կ՚ըսէին. «Ովսաննա, օրհնեալ, որ Տէրոջ անունով
կուգայ, Իսրայելի թագաւորը»։ 13 Եւ Յիսուս էշ մը
գտնելով, անոր վրայ նստաւ, ինչպէս գրուած է. 14 «Մի
վախնար, Սիօնի աղջիկը, ահա քու թագաւորդ կուգայ
աւանակի վրայ նստած»։ 15 Եւ անոր աշակերտները զայն
առաջ չգիտցան, բայց երբ Յիսուս փառաւորուեցաւ, այն
ատեն յիշեցին թէ այն էր, որ գրուած էր անոր համար,
եւ զայն ըրին անոր։ 16 Եւ ժողովուրդը կը վկայէր որ ա-
նոր հետ էր, թէ Ղազարը միայն գերեզմանէն կանչեց,
եւ զանի մեռելներէն ողջցուց։ 17 Եւ անոր համար ա-
նոր առջեւ ելաւ ժողովուրդը, որովհետեւ լսեցին թէ
ան հրաշքներ կ՚ընէ։ 18 Իսկ Փարիսեցիներն իրարու կ՚ը-
սէին. «Կը տեսնէք որ չէք օգտուիր. ահա բոլոր աշ-
խարհ անոր ետեւէն գնաց»։ *19 Հոն եղող մէկ քանի հե-
թանոսներ կային, որ տօնին երկրպագութիւն ընեն։
20 Անոնք Փիլիպպոսին մօտեցան, որ Գալիլեացինե-
րու Բեթսայիդայէն էր, կ՚աղաչէին անոր ու կ՚ըսէին.
«Տէր, կ՚ուզենք Յիսուսը տեսնել»։ 21 Փիլիպպոս կուգայ
եւ Անդրէասին կ՚ըսէ, Անդրէաս ու Փիլիպպոս Յիսուսին
կ՚ըսեն։ 22 Եւ Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց ու կ՚ըսէ.
«Հասաւ ժամանակը, որ Որդի մարդոյ փառաւորուի»։

11-18. Ծաղկազարդ (Մատթ. ԻԱ. 1-12։ Մարկ. ԺԱ. 1-11։ Ղուկ. ԺԹ. 29-44)։

19-22. Իսկ ո՞վ են ասոնք, որք յԵրուսաղէմ կը մտնեն, պարթեւական ունին հսկայ հասակ, սեւ ու աղու աչեր։ Ասոնք ոչ Հրեայ, ոչ Հռովմայեցի, ոչ Յոյն եւ ոչ Ասորի են. ասոնք Հայեր են, դեսպանք Աբգարու, որք կը մօտենան Փիլիպպոսի և կաղաչեն ասելով. «Տէր, կամիմ զՅիսուս տեսանել»։ Եւ Յիսուս կը խայտայ գոչելով. «Եհաս ժամ զի փառաւորեսցի Որդի մարդոյ» Զարմանալի՜ բան. Յիսուսը արդէն նոյն օրն կը վայլէր աշխարհի մեծագոյն փառքը, այն է արքայական պատիւ, յանկարծ փառքի մը վրայ կը խօսի, և աշակերտաց միտքն յապուշ կը կրթէ, նոր փառքի մը, իր յաւիտենական թագաւորութեան, զի պիտի ոչ թէ միայն Իսրայելի, այլ և հեթանոսաց—բոլոր մարդկութեան,— տիրէր երկնքէն — բարոյապէ՜ս։

Digitized by Google

*23 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. «Թէ որ ցորենի հատը գետին
իյնալով չմեռնի, 24 ինք միայն կայ. բայց թէ որ մեռնի,
շատ արդիւնքներ կ'ընէ: Ով որ իր անձը կը սիրէ, զանի
կ'արձկէ, եւ ով որ իր անձը այս աշխարհիս մէջ կ'ատէ,
յաւիտենական կեանքին համար զանի կը պահէ: 25 Թէ որ
մէկը զիս պաշտէ, իմ ետեւէս գայ, եւ ուր ես եմ, հոն
եւ իմ պաշտօնեաս պիտի ըլլայ. Թէ որ մէկը զիս պաշ-
տէ, իմ Հայրս զանի պիտի պատուէ:

*26 Բայց հիմա իմ անձս խռոված է. եւ ի՞նչ ըսեմ,
Թէ, Հայր, զիս այս ժամէն ազատէ. բայց անոր համար
եկայ այս ժամին: *27 Հա՛յր, քու անունդ փառաւորէ՛»: Եր-
կինքէն ձայն եկաւ. «Եւ փառաւոր ըրի, եւ նորէն փա-
ռաւոր պիտի ընեմ»: 28 Եւ ժողովուրդը, որ կը կենար ու
կը լսէր, կ'ըսէին. «Որոտում կ'ըլլայ». կէսերը կ'ըսէին.
«Անոր հետ հրեշտակ խօսեցաւ»: 29 Պատասխան տուաւ
Յիսուս ու կ'ըսէ. «Ինծի համար չեկաւ այս ձայնը, հապա
ձեզի համար: 30 Հիմա այս աշխարհիս դատաստան է,
հիմա այս աշխարհիս իշխանը դուրս պիտի ձգուի: 31 Եւ
ես երբ աշխարհէս բարձրանամ, ամէնքն ալ ինծի պիտի
բերեմ»: 32 Այս կ'ըսէր նշանակելով թէ ինչ մահով պիտի
մեռնէր»: 33 Պատասխան տուաւ անոր ժողովուրդը. «Մենք
Օրէնքէն լսեցինք թէ Քրիստոսը յաւիտեան կայ, եւ դուն
ի՞նչպէս կ'ըսես թէ պէտք է մարդոյ Որդւոյն բարձրա-
նալ. ո՞վ է այն Որդին մարդոյ»: *34 Յիսուս կ'ըսէ անոնց.

23-25. Ցորենն որ հատիկ մը է, հողին մէջ մտնելէն յետոյ փառաւոր և արդիւնաւոր կերպով յարութիւն կ'առնու, որքան և աւելի մարդն, որ Աստուծոյ գերագոյն արարածն է, պիտի ունենայ իւր մեռնելէն յետոյ փառաւոր կեանք, միայն թէ ինչպէս ցորենի հատիկն եթէ չըլլայ անօրատ, չբուսնիր, այսպէս մարդն ևս եթէ չըլլայ անարատ, այսինքն ըլլայ մեղաւոր, կեանք չունի, կորուստ ունի, ի դժոխս: Ուստի Յիսուս վերստին անձնանուիրութիւն կը քարոզէ առ սէր արքայութեանն Աստուծոյ և մեր յաւիտենական կենաց (Մատթ. ԺԶ. 24-26: Մարկ. Թ. 34-39: Ղուկ. 23 27):

26. Այս տագնապն ունեցաւ և ի Գեթսեմանի:

27-32. Հայր Աստուծոյ վկայութենէն յետոյ Յիսուս բացարձակապէս կը քարոզէ, թէ այլեւս չարին իշխանութեւնը դադրած է, և իւր մահուամբ պիտի գնէ մարդկութիւնը:

Digitized by Google

«Քիչ ժամանակ ալ լոյսը ձեզի հետ է, դացէք, որքան որ
լոյս ունիք, որպէս զի խաւարը ձեզի չհասնի. որովհետեւ
ով որ խաւարի մէջ կ'երթայ, չգիտեր, ուր կ'երթայ։
35 Երբ դեռ լոյսը ձեզի հետ ունիք, լոյսին հաւատացէք,
որպէս զի լուսոյ որդիներ ըլլաք»։ Յիսուս այս խօսեցաւ,
եւ գնաց պահուըտեցաւ անոնցմէ։

36 Եւ անոնց առջեւ այնչափ նշաններ ըրած էր, եւ
անոնք անոր չէին հաւատար. *37 որպէս զի Եսայի մար-
գարէի խօսքը կատարուի, որ ըսաւ. «Տէր, ո՞վ հաւատաց
մեր լուրին եւ Տէրոջ բազուկն որո՞ւ յայտնուեցաւ»։ 38 Ա-
նոր համար չէին կրնար հաւատալ, որովհետեւ նորէն Ե-
սայի մարգարէն կ'ըսէ թէ *39 «Անոնց աչքերը կուրցուց ու
անոնց սրտերն ապշեցուց, որպէս զի չտեսնեն աչքով ու
սրտով իմանան ու դառնան, եւ զանոնք բժշկեմ։ 40 Ե-
սայի այս ըսաւ, որովհետեւ անոր փառքը տեսաւ ու ա-
նոր համար խօսեցաւ։ *41 Բայց սակայն այն իշխաններէն
շատերն անոր հաւատացին, բայց Փարիսեցիներուն համար
չէին յայտնուիր, որպէս զի ժողովրդանոցէն չելլեն։
42 Վասն զի մարդիկներուն փառքը Աստուծոյ փառքէն ա-
ւելի սիրեցին։

*43 Եւ Յիսուս կ'աղաղակէր ու կ'ըսէր. «Ով որ ինծի
կը հաւատայ, ինծի չհաւատար, հապա անոր՝ որ զիս
ղրկեց. *44 Եւ ով որ զիս կը տեսնէ, զանի կը տեսնէ,
որ զիս ղրկեց։ 45 Ես աշխարհի լոյս եկայ, որովհետեւ
ամէնն ով որ ինծի կը հաւատայ, խաւարի մէջ պիտի
չմնայ։ 46 Եւ թէ որ մէկը լսէ իմ խօսքերս ու չպահէ,

---

33. Ժողովուրդը կը գայթակղի, քանզի գիտէր թէ Մեսիայն պիտի տա-րի յաւիտեան (Սաղմ. ՁԹ. 36, ՃԺ. 4։ Ես. Թ. 6-7։ Դան. Բ. 44։ Է. 13-14), չէր յիշեր թէ Մեսիայն պիտի չարչարուէր ու մեռնէր (Սաղմ. ԾԳ։ Դան. Թ. 26։ Ես. ԾԳ), և յետոյ պիտի տիրէր յաւիտեան։

34-35. (Զ. 52-53։ Ը. 12։ Թ. 5)։

37. (Ես. ԾԳ. 1)։

39. (Ես. Զ. 9 10։ Մատթ. ԺԳ. 14-15)։

41. Որպիսիք էին Յովսէփ Արեմաթացի և Նիկոդեմոս, և ուրիշներ

43. (Ե. 44. Թ. 22)։

44-46. Աստ կը կրկնէ Յիսուս ինչ որ խօսած էր ուրիշ անգամ (Է. Ը. 19։ Ժ. 38)։

Digitized by Google

ես զանի չեմ դատեր. որովհետեւ չեկայ որ աշխարհը
դատեմ, հապա որպէս զի աշխարհը փրկեմ։ *47 Ով որ
կ'անարգէ զիս ու իմ խօսքերս չընդունիր, կայ որ զա-
նի կը դատէ. այն խօսքն որ ես խօսեցայ, ան պիտի
դատէ զանի վերջին օրը։ 48 Որովհետեւ ես իմ անձէս
չխօսեցայ, հապա Հայրն որ զիս ղրկեց, ան ինծի պատ-
ուէր տուաւ, ինչ պիտի ըսեմ եւ ինչ պիտի խօսիմ։ 49 Եւ
գիտեմ թէ անոր պատուէրն է յաւիտենական կեանք. ու-
րեմն ինչ որ ես կը խօսիմ, ինչպէս ինծի Հայր ըսաւ,
այնպէս կը խօսիմ»։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

*1 Զատկի տօնէն առաջ գիտցաւ Յիսուս թէ անոր
ժամանակը հասած է, որպէս զի մեկնի աշխարհէս առ
Հայր, սիրեց իւրայինները՝ որ աշխարհի մէջ էին, մինչեւ սի-
րեց զանոնք։
*2 Եւ ընթրիքն ըլլալու ատենը՝ Սատանան Սկարիով-
տացի Սիմոնեան Յուդայի սրտին մէջ դրած էր, որ մատ-
նէ զանի։ *3 Գիտցաւ Յիսուս թէ ամէն բան տուաւ Հայրն
անոր ձեռքը, եւ թէ Աստուծմէ ելաւ ու Աստուծոյ կ'եր-
թայ։ 4 Այն ընթրիքէն կ'ելլէ ու հագուստները մէկդի կը
դնէ եւ ղենջակ մը առնլով փաթթեց։ 5 Եւ յետոյ ջուր
առնլով կոնքին մէջ թափեց եւ սկսաւ աշակերտներուն

47-50 (Գ. 17։ Ը. 15)։ Բանը պիտի դատէ. այսինքն մեր գիտակցութիւնն յայնժամ այնքան զօրաւոր պիտի ըլլայ, որ բաւական իսկ պիտի ըլլայ մեր դատապարտութեանը. եթէ յաշխարհի աստ արհամարհած եմք Աստուծոյ բանը։

1. Սիրեց Յիսուս իւրայինները մեծագոյն սիրով լուացման օրինակն աշակերտաց, որք յայնժամ կը վիճէին թէ ով է իրենց մէջ մեծը. և ոչ որ յանձըն կ'առնուր լուացման սպասաւորութիւնը կատարել իբր փոքրագոյն, որպէս օրէն էր ըստ Թալմուտի (Ղուկ. ԻԲ. 24-30)։

2. Այսինքն Յուդա թելադրուած էր Սատանայէն։

3-15. Յիսուս կը լուանայ իւր աշակերտներուն ոտները. Պետրոս կը դիմադրէ և յետոյ կը զիջանի լսելով Յիսուսէն թէ «Ոտքերդ պէտք են մաք-

Digitized by Google

ոտքերը լուալ, եւ կը սրբէր զենջակովն որ փաթթած էր։
6 Սիմոն Պետրոսին կուգայ. եւ ան կ'ըսէ անոր. «Տէ՛ր,
դուն իմ ոտքե՞րս կը լուաս»։ 7 Պատասխան տուաւ Յի-
սուս անոր ու կ'ըսէ. «Ինչ որ ես կը գործեմ, դու հիմա
չես գիտեր, բայց յետոյ պիտի գիտնաս»։ 8 Պետրոս կ'ը-
սէ անոր. «Իմ ոտքերս յաւիտեան պիտի չլուաս»։ Պատաս-
խան տուաւ Յիսուս անոր. «Թէ որ քեզ չլուամ, ինծի
հետ մաս չունիս»։ 9 Կ'ըսէ անոր Սիմոն Պետրոս. «Տէ՛ր,
ոչ միայն իմ ոտքերս, հապա ձեռքերս ու գլուխս ալ»։ 10
Յիսուս կ'ըսէ անոր. «Լուացուողը պէտք մը չունի, բայց
թէ ոտքերը լուայ, վասն զի բոլորովին սուրբ է. եւ դուք
սուրբ էք, բայց ոչ ամէնքդ»։ 11 Որովհետեւ գիտէր զանի
որ պիտի մատնէր. անոր համար ըսաւ թէ «Ամէնքդ
սուրբ չէք»։ 12 Եւ երբ լուաց անոնց ոտքերը, առաւ իր
հագուստները ու նորէն նստաւ, եւ կ'ըսէ անոնց. «Գի-
տէ՞ք, ձեզի ի՞նչ ըրի. 13 Դուք զիս Վարդապետ եւ Տէր
կը կոչէք, եւ շիտակ կ'ըսէք, վասն զի ես եմ։ 14 Բայց
հիմա թէ որ ես ձեր ոտքերը լուացի՝ ես Տէր ու Վար-
դապետս, եւ դուք պարտիք իրարու ոտքերը լուալ։ 15
Որովհետեւ ձեզի օրինակ մը տուի, որ ինչպէս ես ձեզի
ըրի, դուք ալ ընէք։
*16 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի. «Ծառան իր տէրոջմէն մեծ

բութեան, յաղիլ ի Գլուխս սրբութեանն» (Շարական)։ Այս լուացումն էր նշան Յիսուսի ծայրագոյն խոնարհութեանն ու սիրոյն, և է մեզ դաս ազդու զգուշանալու համար հպարտութենէ ։

16. (Մատթ. Ժ. 24։ Ղուկ. Զ. 40) ։

17. (Զ 65. 72)։

18. (Սաղմոս ԽԱ. 9) ։

20. (Մատթ. Ժ. 40) ։

21. Կը խռովի Յիսուս, տեսնելով մարդկային սրտի ապականութիւնը, որոյ օրինակն էր Յուդայ, որոյ սրտին մէջ բոյն դրած էր Սատանայ ։ Հնար էր չխռովիլ, տեսնելով չար գտնել այնպիսի մէկէ մը որ իւր բարերարութիւնն էր վայելած, Թող որ իւր Աստուածային փառքն եւս։ Ա՛լ / կասկած, թէ հրեշտակք ապստամբած են երբեմն երկնքի մէջ։

22. (Ղուկ. ԻԲ. 21-23։ Մատթ. 21-25։ Մարկ. ԺԴ. 18-21) ։

23. Կը մեկնուի թէ Յովհաննէս կրտսերագոյնը ըլլալուն համար կը ս րուէր, եւ թէ ունէր կաթողին և անխախտ սէր առ իւր Վարդապետ ։

Digitized by Google

չէ, ոչ ալ ղրկուողը մեծ է անորմէ, որ զանի ղրկեց։ *17
Թէ որ զայս գիտէք, երանելի եւս էք, թէ որ այս ը-
նէք։ *18 Ձեր ամենուն համար չեմ ըսեր, որովհետեւ ես
գիտեմ, որոնք ընտրեցի. բայց որպէս զի գիրքը կատա-
րուի թէ «Նա՛ որ ինծի հետ հաց կ'ուտէր, ինծի խա-
բէութիւն ըրաւ»։ 19 Դեռ չեղած առջէ եղածը կ'ըսեմ
ձեզի, երբ ըլլայ, հաւատաք թէ ես եմ։ *20 Ճշմարիտ
կ'ըսեմ ձեզի. ով որ կ'ընդունի, զոր ես պիտի ղրկեմ,
զիս կ'ընդունի. եւ որ զիս կ'ընդունի, զանի կ'ընդունի,
որ զիս ղրկեց»։

*21 Այն երբ Յիսուս ըսաւ, իր ոգին խռովեցաւ, վկա-
յեց ու կ'ըսէ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, որ ձեզմէ մէկը
զիս պիտի մատնէ»։ *22 Իրարու կը նայէին աշակերտները
տարակուսելով, թէ որու վրայով կ'ըսէ. *23 Եւ աշակերտա-
ներէն մէկը նստած էր Յիսուսին քով, եւ Յիսուս զանի
կը սիրէր։ *24 Սիմոն Պետրոս կ'ակնարկէ հարցնելով. «Ո՞վ
է ան, որուն համար կ'ըսէ»։ 25 Եւ ան իյնալով Յիսու-
սի կուրծքին վրայ, կ'ըսէ անոր. «Տէր, ո՞վ է»։ 26 Պա-
տասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ. «Ան է, որուն ես
պիտի թրջեմ պատառը ու պիտի տամ»։ Եւ պատառը
թրջելով Սկարիովտացի Յուդային կուտայ։ *27 Եւ պա-
տառէն ետքը Սատանան անոր մէջ մտաւ. եւ Յի-
սուս կ'ըսէ անոր. «Հիմա ինչ որ պիտի ընես, շուտ ը-

24-25 Հրեայք կ'ուտէին զատիկը յոտին կեցած, որպէս թէ պիտի ճամբորդէին (Ելք ԺԲ. 11), յետոյ, յետ Բաբելոնեան գերութեան, ընկողմանելով ուտել սկսան, ըստ Պարսից սովորութեան։

27-30. Յիսուս մատնանիշ կ'ընէ մատնիչը, որ խակայն խայտառ անձնատուր եղաւ Սատանային և աշակերտք թէև զիտցան, բայց չգիտցան թէ նա պիտի կատարէ իւր մատնութիւնն այնպէս արագ, անմիջապէս, և կարծեցին թէ տօնի մեւս օրերուն համար ինչ ինչ կարգադրութեան պէտքերու համար նա մեկնեցաւ և կամ աղքատաց ողորմութիւն տալու (ԺԲ. 5)։ Գիշեր էր, ուրեմն Յուդայի սրտին մէջ լոյսը մարած էր. «Խաւար ող եղեւ նմա համուռ»։

31. Յիսուս կ'սկսի ըսել իւր վերջին կտակը. Յուդայի մատնութեամբ կ'սկսէր Յիսուսի փառքը. ցարդ Որդին իւր մարդ փառաւորեց Հայրը. այժմ Հայրն իւր Որդին պիտի փառաւորէր, վերստին հաղորդ ընելով զնա իւր աստուածային փառաց։

Digitized by Google

րէ»։ 28 Եւ զայս այն նստողներէն մէկը չհասկցաւ, թէ
ինչ ըսաւ անոր։ 29 Որովհետեւ ոմանք կը կարծէին, թէ
վասն զի արկղը կը պահէր Յուդա, ըսաւ անոր Յիսուս.
«Գնէ, ինչ որ մեզի այս տօնին պէտք է, եւ կամ աղքատ-
ներուն ինչ պիտի տրուի»։ 30 Իսկ ան պատառը առնելով
իսկոյն դուրս ելաւ. եւ գիշեր էր։

*31 Եւ երբ ելաւ, կ'ըսէ Յիսուս. «Հիմա Որդի մար-
դոյ փառաւորուեցաւ, եւ Աստուած փառաւորուեցաւ ա-
նով. 32 Եւ թէ որ Աստուած փառաւորուեցաւ անով, եւ
Աստուած պիտի փառաւորէ զանի իր անձին մէջ. եւ շու-
տով զանի պիտի փառաւորէ։ *33 Զաւակներս, քիչ մը ա-
տեն ալ ձեզի հետ եմ. պիտի փնտռէք զիս. եւ ինչպէս
Հրեաներուն ըսի թէ «Ուր ես երթամ, դուք չէք կրնար
գալ, եւ հիմա ձեզի կ'ըսեմ։ *34 Ձեզի նոր պատուիրան
կու տամ, որ իրար սիրէք. ինչպէս ես ձեզ սիրեցի, դուք
ալ իրար սիրէք։ *35 Ասով գիտնան ամէնքն ալ թէ իմ ա-
շակերտներս էք, թէ որ իրար սիրէք։ *36 Սիմոն Պետ-
րոս կ'ըսէ անոր. «Տէր, ո՞ւր կ'երթաս». պատասխան տը-
ւաւ Յիսուս. «Ուր ես կ'երթամ, դուն չես կրնար գալ
իմ ետեւէս, բայց յետոյ պիտի գաս իմ ետեւէս»։ 37 Կ'ը-
սէ անոր Պետրոս. «Տէր, ի՞նչպէս չեմ կրնար գալ հիմա

---

33. (Է. 33-34։ Ը. 21)։

34. Սէր. այս է բովանդակ Նոր Կտակարանի պարունակութիւնը. «Եթէ զլեզուս մարդկան խօսիցիմ և զհրեշտակաց... և եթէ ունիցիմ մարգարէութիւն եւ գիտիցեմ զխորհուրդս ամենայն և զամենայն գիտութիւն, և եթէ ունիցիմ զամենայն հաւատս մինչեւ զլերինս փոփոխելոյ, և սէր ոչ ունիցիմ, ոչ ինչ եմ։ Եւ եթէ չամբիցեմ զամենայն ինչս աղքատաց և մատնիցեմ զմարմինս իմ յայրումն և սէր ոչ ունիցիմ, ոչ ինչ օգտիմ» (Ա. Կորնթ. ԺԳ. 1 10։ Բ. Թես. Ա. 3։ Ա. Յովհ. Գ. 14-23։ Ա. Պետ. Ա. 22 եւայլն)։ Նոր չէր այս պատուէր (Ղեւտ. ԺԹ. 18)։ Այլ նոր էր գործադրութեան եղանակը, աննման հինին։ Սիրել զանձն իբրեւ զընկերն, այս էր հինը. Նորն էր սիրել ոչ թէ միայն ընկերն ու ազգակիցը, այլ թշնամին իսկ և օտարազգին եւս. սիրել, ոչ ըստ հնոյն չափով մը, այլ յանչափս։

35. Հեթանոսք քրիստոնեայները յառաջին դարս օրինակ ցոյց կու տային սիրոյ. ան որ չսիրեր, քրիստոնեայ չէ։

36-38. Գուշակութիւն ուրացութեանն Պետրոսի (Մատթ. ԻԶ. 31-35։ Մարկ. ԺԴ. 27-31։ Ղուկ. ԻԲ. 31-34)։

Digitized by Google

քու համար, արդէն իմ անձս քու վրադ ես դրի»։ 38
Պատասխան տուաւ Յիսուս. «Քու անձդ իմ վրա՞ս դնես.
ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի. դեռ հաւը չխօսած, դուն զիս
երեք անգամ պիտի ուրանաս։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

*1 Ձեր սրտերը թող չխռովին, հապա Աստուծոյ հա-
ւատացէք եւ ինծի հաւատացէք։ *2 Իմ Հօրս տանը մէջ
շատ՝՝օթեւաններ կան, ապա թէ չէի ըսեր ձեզի թէ
«Երթամ, ձեզի տեղ պատրաստեմ»։ *3 Եւ թէ որ երթամ ու
ձեզի տեղ պատրաստեմ, նորէն կուգամ եւ ձեզ իմ քովս
կ'առնում, որպէսզի ուր որ ես ըլլամ, դուք ալ հոն պիտի
ըլլաք։ *4 Եւ ուր ես կ'երթամ, գիտէք, եւ ճամբան գիտէք»։
*5 Կ'ըսէ անոր Թովմաս. «Տէր, չենք գիտեր, ո՞ւր կ'երթաս,
եւ ի՞նչպէս ճամբան կրնանք գիտնալ»։ *6 Կ'ըսէ անոր
Յիսուս. «Ես եմ ճանապարհ, ճշմարտութիւն եւ կեանք.
մէկը Հօր չգար, թէ ոչ ինձմով։ *7 Թէ որ զիս գիտնայիք,
ուրեմն իմ Հայրս ալ կը գիտնայիք, եւ ասկէ ետքը պիտի

---

1. Աշակերտք խռոված էին, լսելով թէ Յիսուս կը թողու աշխարհս ա-ռանց պատկելու Իսրայելի ակնկալութիւնը (Ղուկ. ԻԴ. 21)։

2. Երկնքի արքայութիւնը սահման չունի, անհուն է. այլ մենէ իւրա-քանչիւրին տեղ հոն մեզ Քրիստոս կ'որոշէ։

3. Շատ սուրբեր տեսան Տէրն ի վախճանի կենաց, որպէս և Ստեփա-նոս (Գործք. Է. 55)։ Հոգւոյ աչօք նա մեզ միշտ տեսանելի է։ Նա կուգայ և մեր հոգիներուն կ'առաջնորդէ յերկին, յաւիտեան իրեն հետ ըլլալու համար։

4. Առ Հայր կ'երթար նա, չարչարանաց և մահուան ճանապարհով (Մատթ. ԺԶ. 21)։

5. Յարութենէն յետոյ աշակերտք իմացան (Ղուկ. ԻԴ. 21)։

6. Նա էր ճանապարհ, առաջնորդող մեզ յերկին. նա էր ճշմարտու-թիւն, զի մեզ աւանդեց զերկնաւոր վարդապետութիւններ ի փրկութիւն և յերջանկութիւն մեր. նա էր կեանք, զի մեզօք մեռեալներուս շնորհեց կեն-դանութիւն։ Հայրը կուտայ զմեզ իրեն և ինքն զմեզ կուտայ Հօր (Զ. 37)։

7. (Ը. 19)։ Ընդունելով Սուրբ-Հոգին պիտի ճանչնային զինքն ու Հայրը։

Digitized by Google

գիտնաք զանի»։ *8 Կ՚ըսէ անոր Փիլիպպոս, «Տէ՛ր, ցու-
ցուր մեզի Հայրը, եւ մեզի հերիք է»։ *9 Կ՚ըսէ անոր Յի-
սուս. «Այսչափ ժամանակ ձեզի հետ եմ, ու զիս չճանչ-
ցա՞ր, Փիլիպպոս. ով որ զիս տեսաւ, Հայրը տեսաւ, եւ
դուն ի՞նչպէս կ՚ըսես թէ «Ցուցուր մեզի Հայրը»։ 10 Չե՞ս
հաւատար թէ ես Հօր մէջ եւ Հայրն իմ մէջ է. այս խօս-
քերս որ ես կը խօսիմ ձեզի, չէ թէ ինձմէն կը խօսիմ,
հապա Հայրն որ իմ մէջ բնակած է, ան կը գործէ գոր-
ծերը. 11 Կը հաւատա՞ք ինծի, թէ ես Հօր մէջ եւ Հայրն
իմ մէջ է։ *12 Ապա թէ ոչ՝ գոնէ գործերուն համար հաւա-
տացէք։ Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի թէ ան որ ինծի կը
հաւատայ, այն գործերն զոր ես կը գործեմ, ան ալ պիտի
գործէ, եւ անոնցմէ աւելի մեծամեծները պիտի գործէ,
որովհետեւ ես Հօր կ՚երթամ։ *13 Եւ ինչ որ իմ անունովս
ուզէք, պիտի ընեմ զայն, որպէս զի Հայր փառաւորուի
Որդւով։ *14 Ինչ որ ուզէք ինէ, պիտի ընեմ զայն։
15 Թէ որ զիս սիրէք եւ իմ պատուէրներս պահէք։ 16
Ես ալ Հօր պիտի աղաչեմ, եւ ձեզի ուրիշ Մխիթարիչ մը
պիտի տայ, որ ձեզի հետ յաւիտեան պիտի բնակի։ 17
Ճշմարտութեան Հոգին, որ աշխարհ չկրնար ընդունիլ.
որովհետեւ զանի չտեսներ ու զանի չճանչնար, բայց

---

8. ԶԱստուած տեսնելու փափաքն է տխմարութիւն, վասն զի նա հոգի է, և կը պաշտուի հոգւով և ճշմարտութեամբ (Դ. 24)։

9-11. Նա ունէր ոչ թէ միայն անստգիւտ և անմեղ բարք ու վարք, այլ և գործեր, որք կը վկայէին թէ ինքն էր Աստուած (Ժ. 38)։

12. Ո՞չ ապաքէն թէ առաքեալք և սուրբք մեծամեծ հրաշքներ գործեցին և այսօր իսկ կը գործուին, ոչ թէ միայն առ կենդանութեամբ սրբոցն, այլ և յետ մահու նոցա ի ձեռն սուրբ նշխարաց իւրեանց։ Ապաքէն իսկ յաջողապէս քրիստոնէական կրօնի տարածումն իւր պաշտօնէից ձեռամբ ցայսօր չէ՞ մեծագոյն հրաշք։

13. (Մատթ. Է. 7-8։ Մարկ. ԺԱ. 24)։ Պիտի փառաւորուէր նա (ԺԱ. 4։ ԺԲ. 28։ ԺԳ. 31)։

14-17. Հաւատալով մարդ Աստուծոյ, կը սիրէ զնա և սիրելով զնա կատարէ նորա պատուէրները, որով կ՚ընդունի ճշմարտութեան Հոգին. Ճշմարտութիւնն էր ինքն իսկ Քրիստոս, ուրեմն նորա Հոգին պիտի ընդունէր, բայց ոչ աշխարհէս, այսինքն աշխարհասէր և մոլեկենցաղ մարդ երբէք պիտի չկրնան ընդունիլ զանի (Ա. Կորնթ. Բ. 14)։

Digitized by Google

դուք զանի կը ճանչնաք, որովհետեւ ձեր մէջ պիտի բը-
նակի ու ձեզի հետ պիտի ըլլայ։ *18 Ձեզ որբ չեմ թո-
ղուր, ձեզի կու գամ։ *19 Քիչ ժամանակ եւս այս աշխարհ
զիս պիտի չտեսնէ. բայց դուք զիս պիտի տեսնէք,
վասն զի ես կենդանի եմ, եւ դուք կենդանի պիտի ըլլաք։
*20 Այն օրը պիտի գիտնաք դուք, որ ես Հօր մէջ եւ դուք
իմ մէջ եւ ես ձեր մէջ եմ։ 21 Ով որ իմ պատուէրներս
կը բռնէ եւ զանոնք կը պահէ, ան է որ զիս կը սիրէ. եւ
ան որ կը սիրէ զիս, իմ Հօրմէս պիտի սիրուի. եւ ես
զանի պիտի սիրեմ, եւ անոր զիս պիտի երեւցնեմ»։
22 Կ'ըսէ անոր Յուդա, ո՛չ Սկարիովտացին. «Տէ՛ր, ի՞նչ
եղաւ, որ մեզի պիտի յայտնես քեզ եւ ոչ աշխարհի»։
23 Պատասխան տուաւ Յիսուս ու կ'ըսէ անոր. «Թէ որ
մէկը սիրէ զիս, իմ խօսքերս պահէ, եւ Հայրս զանի
պիտի սիրէ. եւ անոր պիտի գանք ու անոր մէջ օթեւան
պիտի ընենք։ 24 Եւ ան որ չսիրեր զիս, իմ խօսքերս
չպահեր. եւ իմ խօսքս որ կը լսէք, իմս չէ, հապա Հօր՝
որ զիս ղրկեց։ 25 Այս ձեզի խօսեցայ, երբ ես ձեզի հետ
եմ։ *26 Իսկ մխիթարիչ Սուրբ Հոգին՝ որ Հայր պիտի
ղրկէ իմ անունովս, ան պիտի սորվեցնէ ձեզի ամէնը,
եւ պիտի յիշեցնէ ամէնը, ինչ որ ըսի ձեզի։ *27 Ձեզի խա-
ղաղութիւն կը թողում, իմ խաղաղութիւնս ձեզի կու-
տամ. ոչ ինչպէս աշխարհ կու տայ, ես ձեզի կու տամ.
Ձեր սրտերը թող չխռովին եւ թող չվախնան։ *28 Լսե-

18. Նա միշտ իրեններուն հետ պիտի ըլլայ և պիտի երեւէր իրեններուն, ինչպէս յետոյ եղաւ յաճախ, Թող որ պիտի գայ աշխարհի վերջին օրը։

19. Հիասքանչ խօսք. Նա կենդանի լինելով միշտ, կենդանի պիտի պահէ իրենները. մահ չկայ այլեւս։ Իւր անձին կենդանութիւնը պիտի վկայէր թէ մարդն եւս իրեն պէս պիտի ըլլայ. կենդանի յաւիտեան։

20-25. Մարդիկ բանալով իրենց սիրտը, զայն օթեւան կ'ընեն Աստուծոյ. այս ո՜րպիսի գերահրաշ և փրկաւէտ վարդապետութիւն։

26. Պիտի գար Հոգին, ի քարոզութիւն Բանին (Բ. Պետ. Ա. 21)։

27. Աշխարհիս մէջ խաղաղութիւնը սրով, այսինքն բռնի կը պահպանուի, այլ այն խաղաղութիւնը զոր Տէր պիտի շնորհէր և շնորհեց, պահպանուեցաւ ու կը պահպանուի ցարդ սիրով. ուրեմն երկիւղի պէտք չկայ։

28. Վերստին կ'ունայնացնէ զինքը, իրմէն մեծ անուանելով Հայրը (Փիլիպ. Բ. 6-8)։

Digitized by Google

ցիք որ ձեզի ըսի թէ կ'երթամ եւ ձեզի կուգամ.
թէ որ զիս կը սիրէք, ուրեմն ուրախ ըլլալու էիք,
որ ես Հօր կ'երթամ, որովհետեւ իմ Հայրս ինծմէ մեծ է։
*29 Եւ հիմա ըսի ձեզի դեռ չեղած, որպէս զի երբ ըլլայ,
հաւատաք։ *30 Ալ ձեզի հետ շատ պիտի չխօսիմ. այս աշ-
խարհիս իշխանը կուգայ եւ իմ վրայ բան մը չգտներ։
*31 Բայց թէ ճանչնայ աշխարհ, որ Հայրը կը սիրեմ. եւ
ինչպէս ինծի պատուիրեց Հայր՝ այնպէս կ'ընեմ. օն, ե-
լէք. երթանք ասկէց։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

*1 Ճշմարիտ որթն ես եմ, եւ իմ Հայրս մշակ է։ 2 Ա-
մէն ուռ որ իմ վրաս է եւ պտուղ չբերեր, զանի կը կտրէ.
եւ ամէնն՝ ով որ պտուղ կը բերէ, զանի կը սիրէ, որպէս զի
ալ աւելի պտղաբեր ըլլայ։ 3 Դուք արդէն սուրբ էք այն
խօսքին համար, որ ձեզի խօսեցայ։ 4 Կեցէք ինձմով եւ
ես ձեզմով. ինչպէս ուռն ինքնին չկրնար պտուղ բերել
թէ որ որթին հաստատուած չէ, նոյնպէս դուք ալ թէ որ
ինծի հաստատուած չէք։ 5 Ես որթն եմ եւ դուք ուռն.
ով որ հաստատուած է ինձմով եւ ես անորմով, ան շատ
պտուղ կը բերէ, որովհետեւ առանց ինծի չէք կրնար
բան մը ընել։ 6 Թէ որ մէկը հաստատուած չէ ինծի, ան
դուրս ելաւ իբր ուռ ու ցամքեցաւ, եւ զանի կը ժողվեն
եւ կրակը կը ձգեն ու կ'այրի։ 7 Թէ որ իմ մէջս կենաք եւ

29. (ԺԳ. 19։ Կ'ակնարկէ հալածանաց ժամանակը։

30. Չարը տիրած էր աշխարհիս, եղած էր իշխան (ԺԲ. 31)։ Բայց նա պիտի չգտնէր տեղ Յիսուսի անձին մէջ, վասն զի էր նա սուրբ ամենե-ւին։

31. Իբր մարդ կը տագնապի, յիշելով առնելի չարչարանքն ու մահը, զոր պիտի կրէր (Մատթ. ԻԶ. 46։ Մարկ. ԺԴ. 42)։

1-8. Յիսուս կը հաստատէ թէ իւր եւ իւրիններու մէջ եղած միութեամբ միայն կարելի է փրկութիւն. առանց Քրիստոսի չկայ պտղաբերութիւն այսինքն բարեգործութիւն, որ վարձատրուի Աստուծմէ։

Digitized by Google

իմ խօսքերս ալ ձեր մէջ կենան, ինչ որ ուզէք ու պիտի
խնդրէք, եւ ձեզի պիտի ըլլայ։ 8 Անով փառաւորուեցաւ
իմ Հայրս, որ շատ պտուղ բերէք եւ իմ աշակերտներս
ըլլաք։ *9 Ինչպէս Հայրը զիս սիրեց, ես ալ ձեզ սիրեցի.
իմ սիրոյս մէջ հաստատուն կեցէք։ 10 Թէ որ իմ պատ-
ուէրներս պահէք, իմ սիրոյս մէջ պիտի կենաք, ինչպէս
ես իմ Հօրս պատուէրները պահեցի, եւ կամ անոր սիրոյը։
11 Այս խօսեցայ ձեզի, որպէս զի իմ ուրախութիւնս ձե-
զի ըլլայ, եւ ձեր ուրախութիւն լցուած ըլլայ։ 12 Իմ
պատուէրս այս է, որ իրար սիրէք, ինչպէս ես ալ ձեզ
սիրեցի։ 13 Այս սէրէն աւելի մեծը մէկը չունի, թէ որ
իր անձը դնէ իր բարեկամներուն վրայ։ 14 Դուք իմ բա-
րեկամներս էք, թէ որ ընէք, ինչ որ ես կը պատուիրեմ։
*15 Ալ ձեզի ծառաներ չեմ կոչեր, որովհետեւ ծառան
չգիտեր, անոր տէրն ինչ կը գործէ. հապա ձեզ բարե-
կամներ կոչեցի, որովհետեւ այն ամէնը որ իմ Հօրմէս
լսեցի, ձեզի յայտնեցի։ 16 Ոչ թէ դուք զիս ընտրեցիք,
հապա ես ձեզ ընտրեցի. եւ ձեզ դրի, որ դուք երթաք
եւ պտղաբեր ըլլաք, եւ ձեր պտուղը կենայ. եւ ինչ որ
խնդրէք իմ Հօրմէս իմ անունովս, պիտի տրուի ձեզի։
17 Այս կը պատուիրեմ, որ իրար սիրէք։ *18 Թէ որ աշ-
խարհ ձեզ ատէ, գիտցէք որ առաջ զիս ատեց։ 19 Թէ որ
այս աշխարհէն էիք, աշխարհ իրենները կը սիրէր անշուշտ.
բայց որովհետեւ չէք այս աշխարհէ, հապա ես ձեզ ընտ-
րեցի աշխարհէն, անոր համար աշխարհ ձեզ կ'ատէ։ 20
Յիշեցէք այն խօսքը, որ ձեզի ըսի, թէ ծառան մեծ
չէ իր տէրոջմէն. թէ որ զիս հալածեցին, ուրեմն ձեզ
ալ պիտի հալածեն. թէ որ իմ խօսքերս պահեցին, ուրեմն

9-14. Վերստին յորդոր. սիրել զինքը. պահել իւր պատուէրները և սիրոյ մեծագոյնը ընել, մեռնիլ մինչեւ իսկ առ սէր ընկերի (Ժ. 10 · 15)։

15-17. Յիսուս իւր գերագոյն սէր առ իրեններն կը յայտնէ, ոչ իբր Թէ ծառայներու, որք արդարեւ էին ծառայ, այլ զանոնք բարեկամ կը կոչէր Թող որ յետ իւր յարութեան զանոնք, զորս ինքն ընտրեց (Ղուկ. Զ. 13)ր եղբայր անուանելու շնորհն ըրաւ (Մատթ. ԻԸ. 10)։

18-21. Աշխարհ զինքն ու իրեններն պիտի ատէր, պիտի ըկէր և մահու անգամ պիտի դատապարտէր. իրեններն Աւետարանի քարոզութեամբ պիտի արհամարհէին աշխարհս և սիրէին միայն երկինքը.

Digitized by Google

նորէն զիս պիտի տեսնէք։ 20 Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի որ
դուք պիտի լաք եւ պիտի ողբաք եւ աշխարհ պիտի խըն-
դայ. դուք պիտի տրտմիք, բայց ձեր տրտմութիւնը ու-
րախութիւն պիտի ըլլայ։ 21 Կին մը երբ ծնի, անոր
տրտմութիւն է, որովհետեւ անոր ժամը հասած է. սա-
կայն երբ մանուկը ծնի, ուրախութենէն ալ չյիշեր նե-
ղութիւնը, վասն զի աշխարհի մարդ մը ծնաւ։ 22 Եւ
դուք հիմա տրտմութիւն ունիք. սակայն նորէն պիտի
տեսնեմ ձեզ, եւ ձեր սրտերը պիտի ուրախանան. եւ
ձեր ուրախութիւնը ոչ մէկը պիտի հանէ ձենէ։ 23 Եւ
այն օրը ինծի բան մը պիտի չհարցնէք։ Ճշմարիտ կ'ը-
սեմ ձեզի որ իմ անունովս ինչ որ ուզէք իմ Հօրմէս,
պիտի տրուի ձեզի։ 24 Մինչեւ հիմա իմ անունովս բան
մը չուզեցիք, ուզեցէք եւ պիտի առնուք, որպէս զի
ձեր ուրախութիւնը լցուած ըլլայ։ 25 Զայս առակով ձե-
զի խօսեցայ, ժամանակ պիտի գայ, երբ առակներով ձե-
զի հետ պիտի չխօսիմ, հապա յայտնապէս Հօրը վրայով
ձեզի պիտի պատմեմ։ 26 Այն օրը պիտի ուզէք իմ ա-
նունովս, եւ չեմ ըսեր ձեզի թէ ես պիտի աղաչեմ Հօր
ձեզի համար։ 27 Վասն զի ինքն իսկ Հայր ձեզ կը սիրէ,
վասն զի դուք զիս սիրեցիք, եւ հաւատացիք թէ ես Աս-
տուծմէ ելայ։ 28 Հօրմէն ելայ եւ աշխարհ եկայ եւ նո-
րէն կը թողում աշխարհը եւ Հօր կ'երթամ»։
*29 Կ'ըսեն անոր աշակերտները. «Ահա հիմա յայտնա-
պէս կը խօսիս, եւ ոչ մէկ առակ կ'ըսես։ 30 Հիմա գի-
տենք, թէ գիտես ամէն բան, եւ բան մը պէտք չէ որ

նէր ու վերստին իրենց երեւէր, բայց նոցա տարակոյսը կը փարատէ նո-
խոստանալով տալ նոցա լի ուրախութիւն և լիուլի գիտութիւն աստուա-
ծային ճշմարտութեանց։

29-33. Մինչ աշակերտք կը դաւանին իրենց հաւատքը. Յիսուս իբրեւ ամենագէտ, կը զգուշացնէ թէ նոցա հաւատքն էր դեռ խախուտ, եւ ապա կ'արտասանէ խօսք մը. խօսք, որ աւետարանի ճշմարտութեան կնիքն է. խօսք, որ երբէք ոեւէ մարդկային բերնէ արտասանուած եւ յետոյ կատարուած է. խօսք, որ այսօր բովանդակ մարդկութեան զարմանքն, եթէ ոչ մարութիւնը, ի վեր կը հանէ. «Քաջալերուեցէք, ես յաղթեցի աշխարհ» Այն բերանն, որ այս խօսք յայնժամ կ'արտասանէր, իրեններէն ալ լքուած էր, եւ ոչ ոք ունէր իւր հետ, բայց միայն իւր Հայրը. և այդ

Digitized by Google

մէկը հարցնէ քեզի. ասով կը հաւատանք թէ Աստուծմէ
ելար»: 31 Պատասխան տուաւ անոնց Յիսուս ու կ'ըսէ.
«Հիմա կը հաւատա՞ք. 32 ահա պիտի գայ ժամանակը եւ
եկած ալ է, որ պիտի ցրուիք զատ զատ տեղեր, եւ զիս
մինակ պիտի թողուք եւ մինակ չեմ, որովհետեւ Հայրը
ինծի հետ է: 33 Զայս խօսեցայ ձեզի, որպէս զի ինծի
հետ խաղաղութիւն ունենաք. այս աշխարհիս մէջ նեղու-
թիւն պիտի ունենաք, բայց քաջալերուեցէք, որովհե-
տեւ ես աշխարհի յաղթեցի»:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

*1 Երբ Յիսուս այս խօսեցաւ, իր աչքերն երկինք
վերցուց ու կ'ըսէ. «Հա՛յր, ժամը հասած է, քու Որդիդ
փառաւորէ, որպէս զի Որդիդ ալ քեզ փառաւորէ: 2 Ինչ-
պէս անոր իշխանութիւն տուիր ամէն մարմնի վրայ, որ
ամենուն, որ տուիր անոր, տայ յաւիտենական կեանքը:
3 Այս է յաւիտենական կեանքը, որ ճանչնան քեզ միայն
ճշմարիտ Աստուած եւ Յիսուս Քրիստոսը որ ղրկեցիր:
4 Ես քեզ երկրի վրայ փառաւորեցի. կատարեցի այն գոր-
ծերն որ տուիր ինծի, որ ընեմ: 5 Եւ հիմա փառաւորէ
զիս, Հա՛յր, այն քենէ ունեցած փառքովս որ քենէ ունէի
աշխարհի ըլլալէն առաջ: 6 Քու անունդ մարդիկներուն

բանն, որ արտասանեց այդ խօսքը, որ և կատարուած է այսօր իսկ, այսին-քըն քրիստոնէական կրօնի յաղթանակը, այդ բերանն է բերան Աստուծոյ. եթէ ոչ այսպէս, ուրեմն յիմարութիւն է, եթէ ոչ ամբարշտութիւն, կարծել թէ այդ բերանն էր մարդոյ և ոչ Աստուծոյ:

1-12. Յիսուս կ'աղօթէ. այս ո՜րպիսի խորին դաս մեզ. վասն զի նա կ'աղօթէ ոչ թէ միայն իւր փառաւորութեանն համար, զի նա արդէն ի յաւիտենից անտի փառաւորուած էր, այլ կ'աղօթէ որ իւրեններն ալ փառաւորուին, մնալով չարէն զերծ, պահպանուելով իբրև աստուածային սեպհականութիւն. ո՜վ աստուածափառ շնորհ և անհուն սէր առ մարդն անկեալ ու մեղուցեալ, որոյ օրինակն էր Յուդայ, որ կորսուեցաւ ըստ գրոյն (Սաղմ. ԽԱ. 9. ՃԹ. 9):

Digitized by Google

յայտնեցի, որոնք տուիր ինծի աշխարհէն. քուկդ էին, եւ
տուիր ինծի զանոնք, եւ քու խօսքդ պահեցին։ 7 *Հիմա*
գիտնան թէ ամէն բան որ տուիր ինծի, քենէ են։ 8 *Ո-*
րովհետեւ խօսքը որ ինծի տուիր, անոնց տուի. եւ ա-
նոնք ընդունեցին եւ ճշմարտութեամբ ճանչցան թէ քե-
նէ ելայ, եւ պիտի հաւատան թէ դուն զիս ղրկեցիր։ 9
Հիմա ես անոնց համար կ'աղաչեմ. եւ ոչ աշխարհի հա-
մար կ'աղաչեմ, հապա անոնց համար՝ որ ինծի տուիր,
որովհետեւ քուկդ են։ 10 *Եւ ինչ որ իմս է, այն ամէնը*
քուկդ է. եւ ինչ որ քուկդ է, ան իմս է, եւ ես անոնց
մէջ փառաւորուած եմ։ 11 *Եւ ես այլ եւս աշխարհի մէջ*
չեմ, եւ ես քեզի կու գամ. սուրբ Հայր, պահէ զանոնք
քու անունովդ, որով ինծի տուիր, որ մէկ ըլլան, ինչ-
պէս մենք ալ մէկ ենք։ 12 *Երբ անոնց հետ աշխարհի մէջ*
էի, ես զանոնք քու անունովդ կը պահէի, որով ինծի
տուիր, եւ պահեցի, եւ անոնցմէ մէկը չկորսուեցաւ,
բայց կորստեան որդին, որպէս զի գրուածք կատարուի։
*13 *Բայց հիմա քեզի կու գամ, եւ այս կը խօսիմ աշխար-*
հի մէջ, որպէս զի իմ ուրախութիւնս լիովին ունենան
իրենց անձերուն մէջ։ 14 *Ես անոնց տուի քու խօսքերդ*
եւ այս աշխարհս ատեց զանոնք, որովհետեւ աշխարհէ
չեն, ինչպէս ես աշխարհէ չեմ։ 15 *Ոչ այս կ'աղաչեմ, որ*
զանոնք վերցնես աշխարհէ, հապա պահես զանոնք չարէ։
16 *Այս աշխարհէս չեն, ինչպէս ես չեմ աշխարհէ։* 17 *Քու*
ճշմարտութեամբդ զանոնք սուրբ ըրէ, որովհետեւ քու
խօսքդ ճշմարտութիւն է։ 18 *Ինչպէս զիս աշխարհ ղրկե-*
ցիր, ես ալ զանոնք աշխարհ ղրկեցի։ *19 *Եւ ես անոնց*
վրայ սուրբ կ'ընեմ իմ անձս, որպէս զի անոնք ճշմար-
տութեամբ սրբուած ըլլան։ 20 *Բայց ոչ անոնց համար*
միայն կ'աղաչեմ, հապա եւ բոլոր անոնց խօսքով ինծի
հաւատացողներուն համար ալ. 21 *Որպէս զի ամէնքն ալ*
մէկ ըլլան, ինչպէս դու, Հայր, իմ մէջս եւ ես քու մէջդ,

13-18. *Տուաւ Յիսուս իրեններուն ճշմարտութիւնը, և նոքա Թէ և յ*
խարհի, և էին յաշխարհէ, այլ պիտի չսիրուէին աշխարհէ, ուրեմն պէ
ունէին աստուածային պահպանութեան։

19-26. *Պիտի սրբէր նա իւր անձը, այսինքն պիտի պատարագուէր*
խաչի, որով իրեններն եւս տեսնելով իւր ահաւորագոյն գործը, ճշմարտ

Digitized by Google

որ անոնք ալ մեր մէջ ըլլան, որպէս զի աշխարհ ալ հա-
ւատայ թէ դու զիս ղրկեցիր։ 22 Եւ ես այն փառքը՝ որ
ինծի տուիր, անոնց տուի, որ մէկ ըլլան, ինչպէս մենք
մէկ ենք։ 23 Ես անոնց մէջ եւ դուն իմ մէջս, որ անոնք
կատարեալ ըլլան, եւ գիտնայ աշխարհ, թէ դուն զիս
ղրկեցիր. եւ սիրեցի զանոնք, ինչպէս դուն զիս սիրե-
ցիր։ 24 Հայր, անոնք որ ինծի տուիր, կ'ուզեմ, ուր ես
եմ, անոնք ալ ինծի հետ ըլլան, որպէս զի իմ փառքս
տեսնեն, որ ինծի տուիր. որովհետեւ սիրեցիր զիս աշ-
խարհի ըլլալէն առաջ։ 25 Արդար Հայր, եւ աշխարհ քեզ
չճանչցաւ, բայց ես քեզ ճանչցայ եւ անոնք ճանչցան
թէ դուն զիս ղրկեցիր։ 26 Եւ քու անունդ անոնց ճանչ-
ցուցի եւ պիտի ճանչցնեմ, որ այն սէրը՝ որով զիս սի-
րեցիր, անոնց մէջ ըլլայ, եւ ես ալ անոնց մէջ»։

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

*1 Այս երբ ըսաւ Յիսուս, աշակերտներուն հետ մէկ-
տեղ գնաց Կեդրոնի ձորին անդիի կողմը, ուր կար պար-
տէզ, ուր մտաւ ինք եւ իր աշակերտները։ 2 Յուդայ,
որ զանի պիտի մատնէր, գիտէր այն տեղը, որովհետեւ
շատ անգամ հաւաքուած էր հոն Յիսուս աշակերտնե-
րովը մէկտեղ, 3 Եւ Յուդա իրեն հետ գունդն առնլով,
եւ քահանայապետներուն ու Փարիսեցիներուն սպասա-
ւորները, կուգայ հոն ջահերով, լապտերներով եւ զէն-
քերով։ 4 Իսկ Յիսուս երբ տեսաւ իր վրայ եկող այն ա-

Թէնք պիտի ըմբռնէին և առ ոէր ճշմարտութեան իրենք եւս պիտի սրբուէին նահատակութեամբ անձին, և այսպէս իւր և իրեններուն և Հօր մէջ միութիւնը պիտի հաստատուէր, միութիւն յաւիտենական, այսինքն հաղորդակցութիւն ընդ մէջ Աստուծոյ և մարդոյ։ Եւ այս չէ միթէ մեզ յաւիտեան կեանք յամօթ և ի կորուստ նոցա, որք չուզեցին և չեն ուզեր ճանչել ճշմարտութիւնը։

1-15. Յիսուս կը մատնուի ու կը բռնուի (Մատթ. ԻԶ, 47-56. Մարկ. ԺԴ. 43-52. Ղուկ. ԻԲ. 47-54)։

Digitized by Google

մէնը, ելաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Ո՞վ կ'ուզէք». 5 Պատաս-
խան տուին անոր. «Նազովրեցի Յիսուսը». Կ'ըսէ ա-
նոնց Յիսուս. «Ես եմ». եւ անոնց հետ կը կենար Յուդան
ալ, որ զանի կը մատնէր։ *6 Երբ ըսաւ թէ «Ես եմ». ետ
ետ գացին ու գետին ինկան։ 7 Նորէն հարցուց անոնց.
«Ո՞վ կ'ուզէք». Եւ անոնք կ'ըսեն. «Նազովրեցի Յիսու-
սը». *8 Պատասխան տուաւ անոնց Յիսուս. «Ըսի ձեզի թէ
ես եմ, ուրեմն թէ որ զիս կ'ուզէք, թող տուէք որ ասոնք
երթան»։ *9 Որպէս զի կատարուի այն խօսքը որ ըսաւ թէ,
«Անոնցմէ՝ զոր ինծի տուիր, անոնցմէ եւ ոչ մէկը պի-
տի կորսնցնեմ»։ 10 Իսկ Սիմոն Պետրոս որովհետեւ սուր
ունէր, հանեց զայն, եւ քահանայապետին ծառային զար-
կաւ, եւ անոր աջ ականջը մէկդի ձգեց, եւ ծառային ա-
նունը Մաղքոս էր։ *11 Յիսուս կ'ըսէ Պետրոսին. «Սուրը
նորէն իր պատեանը դիր. այն բաժակն որ Հայրս ինծի
տուաւ, զայն չխմե՞մ»։ 12 Իսկ գունդն ու հազարապե-
տը եւ Հրէից սպասաւորները բռնեցին Յիսուսը ու կա-
պեցին։ *13 Եւ զանի բերին նախ Աննային որ Կայիափայի
աներն էր, որ այն տարուոյն քահանայապետն էր։ *14 Այս
այն Կայիափան էր, որ Հրեաներուն խրատ տուաւ թէ
«Լաւ է մարդու մը մեռնիլը ժողովրդեան վրայ»։ *15 Եւ
Յիսուսի ետեւէն կ'երթային Սիմոն Պետրոս եւ միւս աշա-
կերտը. եւ այն աշակերտն որովհետեւ ծանօթ էր քահա-

---

6. Ո՞ր չարը սարսափահար չլինիր և որտաքեկ Թաւալգլոր չընկնիր ի լուր ճշմարտութեան. «Ես եմ». անմեղին այս ձայնէն հնարքն է չխռովիլ ամբոխին և չգլորիլ ի գետին, ի վիհն կորստեան։

8. Այսպէս Յիսուս կամաւ կը յանձնուէր մահուան, այլ սակայն նախ հոգալով իւր աշակերտներուն ապահովութիւնը, նման հաւատարիմ ու քաջ հովուին, որ աւելի իւր հօտին պահպանութեանն ունի փոյթ, քան անձին։

9. (ԺԷ. 12)։

11. (Մատթ. ԻԶ. 39)։

13. Յիսուսի առ Աննա տարուիլը չեն յիշեր միւս աւետարանք. Նախնական ու կարճ հարցաքննութիւն մը ըլլալուն համար։ Յիսուս կը տարուի առ Կայիափա, որ Սանհեդրինն էր գումարած և պատրաստ պաշտօնէ զՅիսուս դատապարտելու (Մատթ. ԻԶ. 57-58։ Մարկ. ԺԴ -54։ Ղուկ. ԻԲ. 54-55)։

14. (ԺԱ. 49-51)։

Digitized by Google

նայապետին, Յիսուսին հետ մտաւ քահանայապետին գա-
ւիթը: *16 Եւ Պետրոս կը կենար դուրսը դրանը քով. ե-
լաւ միւս աշակերտն որ ծանօթ էր քահանայապետին եւ
ըսաւ դռնապանին եւ Պետրոսը ներս մտցուց: 17 Աղջիկն
որ դռնապան էր, կ'ըսէ Պետրոսին. «Միթէ դո՞ւն ալ այն
մարդուն աշակերտներէն ես». եւ ան կ'ըսէ. «Չեմ»:
18 Հոն կային ծառաներ եւ սպասաւորներ կրակ վառած
ըլլալով, որովհետեւ ցուրտ էր, եւ կը տաքնային, Պետ-
րոս ալ անոնց հետ կը կենար ու կը տաքնար: 19 Եւ քա-
հանայապետը հարցուց Յիսուսին իր աշակերտներուն եւ
անոր վարդապետութեանը համար: 20 Պատասխան տուաւ
անոր Յիսուս. «Ես աշխարհի մէջ յայտնապէս խօսեցայ.
ես ամէն ատեն սովրեցուցի ժողովրդին մէջ, եւ այն տա-
ճարին մէջ, ուր բոլոր Հրեաները ժողվուած էին, եւ
ծածուկ բան մը չխօսեցայ: 21 Ինծի ինչո՞ւ կը հարցնես,
անոնց հարցուր, որոնք լսեցին, թէ ի՞նչ խօսեցայ»: *22
Երբ այն այս ըսաւ, սպասաւորներէն մէկը որ հոն կը
կենար, Յիսուսին ապտակ զարկաւ ու կ'ըսէ. «Ասա՞նկ
պատասխան կուտաս քահանայապետին»: 23 Եւ Յիսուս
կ'ըսէ անոր, «Թէ որ չար բան խօսեցայ, չարին համար
վկայէ. բայց թէ որ բարի, ինչո՞ւ կը զարնես ինծի»: *24
Եւ Աննա զանի կապուած ղրկեց Կայիափայ քահանայա-
պետին: 25 Եւ Սիմոն Պետրոս հոն կը կենար ու կը տաք-
նար. կ'ըսեն անոր. «Միթէ եւ դու անոր աշակերտնե-

---

15. Կ'աւանդուի թէ աս էր ինքն իսկ Յովհաննէս:

16-27 Ուրացութիւն Պետրոսի (Մատթ. ԻԶ. 69-75: Մարկ. ԺԴ. 66-72: Ղուկ. ԻԲ. 56-62):

22-23. Յիսուս կ'ապտակուի, այլ կը բողոքէ, այսինքն սպասաւորին այս գործն իբր լրբութեան գործ կը յանդիմանէ, որովհետեւ անոր հրաման չէր եղած: (Տես նաեւ Մատթէոսի Ե. 39ի ծանօթագրութիւնը):

24. Կ'երեւի թէ Աննա եւ Կայիափայ մի և նոյն պալատի մէջ կը բնակէին, ուրոյն յարկ ու սրահ ունենալով:

28. Յիսուս կը տարուի առ Պիղատոս (Մատթ. ԻԷ. 1-2: Մարկ. ԺԵ. 1: Ղուկ. ԻԳ. 1): Ո՜վ սաստկութիւն ապիրատութեան. նոքա զատիկը չըպղծելու համար խիղճ կ'ընէին չմտնել հեթանոսի մը բնակարանը, և չէին խիղճ ըներ խմել անմեղի մը արիւնը: Չէր այս զատկական առաջին ընթրիքը, այլ էր զատկական տօնի, որ կը տեւէր եօթն օր, վերջինը:

Digitized by Google

րէ՞ն ես»։ Ան ուրացաւ ու կ'ըսէ թէ «Չեմ»։ 26 Եւ քա-
հանայապետին ծառաներէն մէկն՝ անոր ազգական, որուն
ականջը Պետրոս կտրեց, կ'ըսէ. «Չէ՞, ես քեզ տեսայ
հոն, պարտէզին մէջ անոր հետ»։ 27 Նորէն Պետրոս ու-
րացաւ. եւ իսկոյն հաւը խօսեցաւ։

*28 Եւ Կայիափայի պալատէն Յիսուսը դատաւորին ա-
պարանքը բերին, եւ առաւօտ էր. եւ անոնք ապարան-
քը չմտան որ չպղծուին եւ ուտեն զատիկը։ 29 Պիղա-
տոս դուրս ելաւ ու անոնց կ'ըսէ. «Ան մարդուն վրայով
ի՞նչ չարախօսութիւն կ'ընէք»։ *30 Պատասխան տուին ու
կ'ըսեն անոր. «Թէ որ այն մարդը չարագործ չըլլար, հի-
մա զանի չէինք մատնէր քեզի»։ *31 Պիղատոս կ'ըսէ ա-
նոնց. «Առէք դուք զանի եւ ձեր օրէնքին համեմատ դա-
տեցէք»։ Կ'ըսեն անոր Հրեաները. «Մեզի արժան չէ մէկը
սպաննել»։ *32 Որ կատարուի Յիսուսի այն խօսքն որ ը-
սաւ, նշանակելով թէ ինչ մահով մեռնելու է։ *33 Նորէն
Պիղատոս ապարանքը մտաւ, կանչեց Յիսուսը ու կ'ըսէ
անոր. «Հրեաներուն թագաւորը դո՞ւն ես»։ *34 Պատաս-
խան տուաւ Յիսուս. «Քեզմէ՞ կ'ըսես այդ, թէ ուրիշներն
ըսին քեզի իմ վրայով»։ *35 Պատասխան տուաւ Պիղա-
տոս. «Միթէ ես Հրեա՞յ եմ. քու ազգդ ու քահանայա-

---

30. Զի արդէն վճռած էին մահապարտութիւնը (Մատթ. ԻԶ. եւայլն)։

31. Գիտէր Պիղատոս թէ նոքա կրօնական նախանձայուզութեամբ մոլեգնած էին, Յիսուսն իբր հայհոյիչ հրէական օրինաց մահապարտ ճանչելով, ուստի ինքն իբր հեթանոս՝ չուզեր լսել նոցա։

32. Խաչի պատիժն էր Հռովմէական և ոչ Հրէական. Հրեայք կը քարկոծէին հայհոյիչը։

33. Պիղատոս լսելով զՅիսուսէ քաղաքական ամբաստանութիւն (Ղուկ. ԻԳ. 2), կը հարցնէ անոր. «Դու ես Թագաւորն Հրէից»։

34. Յիսուս Պիղատոսի միտքը բանալ կ'ուզէ իւր այդ պատասխանով, այսինքն եթէ ինքն անուանած ըլլար զինքը Թագաւոր, ամբաստանողք իբր Հրեայ, որով և ակնկալու գալստեան Մեսիայի, պիտի ըլլային իրեն – կամ և ոչ Թշնամի։

35. Պիղատոս չընդունիր թէ ինքն է հնարած այդ ամբաստանութ, մեղքը կը նետէ Հրեայ ազգին ու քահանայապետներուն երեսին. իբր Ր զէր ըսել. «Թէ որ դուն Թագաւոր ես, ո՞ւր է արքայական Թագդ. ո՞ւր քունի զաւազանդ. ո՞ւր է Թագաւորական ծիրանիդ. ո՞ւր են բանակներդ

Digitized by Google

պետները քեզ ինծի մատնեցին. ի՞նչ գործ ըրած ունիս
դուն»: *36 Պատասխան տուաւ Յիսուս. «Իմ թագաւո-
րութիւնս այս աշխարհէն չէ. թէ որ իմ թագաւորու-
թիւնս այս աշխարհէս ըլլար, իմ սպասաւորներս անշուշտ
կը կռուէին, որ չմատնուիմ Հրեաներուն. բայց հիմա իմ
թագաւորութիւնս ասկէց չէ»: 37 Կ'ըսէ անոր Պիղատոս.
«Ուրեմն թէ որ աստանկ է, թագաւոր մը ես դուն»: Պա-
տասխան տուաւ Յիսուս. «Դուն կ'ըսես թէ թագաւոր
եմ, բայց ես ատոր համար ծնած եմ, եւ ատոր համար
աշխարհ եկած եմ, որ վկայեմ ճշմարտութեանը. այն ա-
մէնն, ով որ ճշմարտութենէ է, իմ ձայնիս մտիկ կ'ընէ»:
*38 Կ'ըսէ անոր Պիղատոս. «Ի՞նչ է ճշմարտութիւն»: Այս

զքեզ թագաւոր կարծեմ. զքեզ, որ նկուն լքուն ինձ բերուած, ինձ մատնուած ես»:

36-37. Յիսուս կը փաստաբանէ թէ այն ամբաստանութիւնը չէր բոլորովին սուտ, այսինքն ունէր թագաւորութիւն, ուրեմն էր թագաւոր, այլ ոչ իւր թագաւորութիւնը նման աշխարհի թագաւորութեանց. ուրեմն չէր ոսոխ Հըռովմայ և ոչ ապստամբ. այլ իւր թագաւորութիւնն էր երկնային, այսինքն պիտի տիրէր աշխարհի երկնքէն, տալով ճշմարտութիւնը, անխտիր առ հասարակ համօրէն մարդկութեան, որոյ համար միայն ծնած ու եկած էր յաշխարհ. մինչեւ յայնժամ ստութիւնը տիրած էր աշխարհի (Ը. 44: ԺԲ. 31), այլ այնուհետեւ ճշմարտութիւնը պիտի տիրէր, զի իւր ձայնին շնորհիւ, որ է ճշմարտութիւն, թշուառութիւն ու այլ աղէտք և բոլոր չարիք իբր հետեւանք մեղաց. պիտի վերջանային (Ը. 32-36), և անիծեալ աշխարհս պիտի ըլլար օրհնեալ աշխարհ:

38. Աւա՜ղ, երբ եղած չեն մարդիկ, որք ի խնդիր ելած չեն գիտնալ ճըշմարտութեան, արդարութեան, այս կամ այն առաքինութեան սահմանն ու գործադրութեան եղանակը, այլ սակայն անապարծաբար և կամ հարևանցի իմն հետազօտութիւն ցոյց տուած են և միշտ Պիղատոսի նման կըռնակնին դարձնելով, այսինքն կիսատ թողլով իրենց հետազօտութիւնը, մանաւանդ ի գիտութիւն ճշմարտութեան, որպէս զի չլինին խղճահար: Այսպէս Պիղատոս եթէ սպասէր լսել Յիսուսի բերնէն թէ ինչ է ճշմարտութիւն, եթէ մարդ էր, պիտի աղաղակէր առ ամբաստանող ժողովուրդը. «Ձիս ալ խաչը հանեցէք, վասն զի ես ալ ձայնակից եմ սմա». իսկ եթէ մարդ չէր, պիտի գոչէր իսկոյն. «Տարէք, խաչեցէք այդ մարդը, իբր խանգարիչ և հայհոյիչ». ոչ այս, ոչ այն ըրաւ Պիղատոս. անտարբեր մնալն բաւուք համարեցաւ, այսինքն ձեռնպահ մնալը:

Digitized by Google

երբ ըսաւ, նորէն Հրեաներուն ելաւ ու կ'ըսէ անոնց.
«Ես անոր վրայ ոչ մէկ պատճառ կը գտնեմ։ *39 Բայց
դուք սովորութիւն ունիք, որ այս զատկին մէկը ձեզի
արձկեմ. ուրեմն կ'ուզէ՞ք որ ձեզի արձկեմ Հրեաներուն
Թագաւորը»։ 40 Ամէնքն ալ պոռացին ու կ'ըսէին. «Ոչ ա-
սիկա, հապա Բարաբբան». եւ այն Բարաբբան աւազակ էր։

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

*1. Այն ատեն Պիղատոս Յիսուսը առաւ ու ծեծեց։
2 Եւ զինուորները փշերէ պսակ հիւսելով անոր գլուխը
դրին, եւ անոր ծիրանի լաթ հագուցին, 3 Եւ կուգային
անոր ու կ'ըսէին. «Բարեւ, Հրեաներու Թագաւոր»։ Եւ
անոր ապտակներ կը զարնէին։ *4 Պիղատոս նորէն դուրս
ելաւ ու կ'ըսէ անոնց. «Ահա զանի դուրս՝ ձեզի կը բե-
րեմ, որ գիտնաք թէ ես անոր վրայ յանցանք մը չեմ
գտներ»։ 5 Դուրս ելաւ Յիսուս եւ փուշերէ պսակ եւ ծի-
րանի հագուստ ունէր. եւ կ'ըսէ անոնց. «Ահա այդ մար-
դը ձեզի»։ 6 Քահանայապետներն ու սպասաւորներն երբ
զանի տեսան, ձայն վերուցին ու կ'ըսեն. «Խաչը հանէ.
խաչը հանէ զատի». Կ'ըսէ անոնց Պիղատոս. «Ձեզի առէք
զատի, եւ ձեզէն խաչ հանեցէք, որովհետեւ ես ատոր
վրայ յանցանք չեմ գտներ»։ 7 Հրեաներն անոր պատաս-
խան տուին. «Մենք օրէնք ունինք, եւ մեր օրէնքին
համաձայն պէտք է որ մեռնի, որովհետեւ իր անձը Աս-
տուծոյ Որդի ըրաւ»։ *8 Երբ Պիղատոս այս խօսքը լսեց,

39-40. (Մատթ. ԻԷ. 15-18։ Մարկ. ԺԵ. 6-10։ Ղուկ. ԻԳ. 13-17)։

1-3. Յիսուս կը ծաղկուի (Մատթ. ԻԷ. 26-30։ Մարկ. ԺԵ. 15։ Ղուկ. ԻԳ. 24-25։

4-7. Պիղատոս Յիսուսն արիւնլուայ, փշեպսակ, և ծիրանազգ դուրս կը հանէ, յայտ յանդիման կը բերէ, ժողովրդեան սիրտն ի գութ դնելու նպատակաւ, արտասանելով սա կարճ ու ազդու խօսքը « Ահա ցձեզ»։ Այլ ի զուր. աղաղակք կը գոռան. «Խաչեսցի՛»։

8. Կը զարհուրի Պիղատոս, թէ ժողովրդեան այս վկայութիւնը լսս

Digitized by Google

ա՛լ աւելի վախցաւ ։ *9 Իսկոյն ապարանքը մտաւ ու կ՚ը-
սէ Յիսուսի . «Դուն ո՞ւսկէ ես» . Եւ Յիսուս անոր պա-
տասխան չտուաւ ։ *10 Կ՚ըսէ անոր Պիղատոս . «Ինծի
հետ չե՞ս խօսիր . չե՞ս գիտեր թէ իշխանութիւն ունիմ
քեզ խաչ հանելու , եւ իշխանութիւն ունիմ քեզ արձը-
կելու» ։ *11 Պատասխան տուաւ Յիսուս . «Դուն իմ վրաս
ոչ մէկ իշխանութիւն չէիր ունենար , թէ որ քեզի վերէն
տրուած չըլլար . անոր համար անոր՝ որ զիս քեզի մատ-
նեց, մեղքն է մեծ» ։ *12 Եւ անկէ ետքը Պիղատոս կ՚ու-
զէր զանի արձկել . եւ Հրեաները կը պոռային ու կ՚ըսէ-
ին . «Թէ որ զատի արձկես , կայսրին բարեկամը չես . ան
ամէնն՝ ով որ իր անձը թագաւոր կը կոչէ , կայսրին հա-
կառակ է» ։ 13 Իսկ Պիղատոս երբ լսեց այս խօսքերը ,
Յիսուսը դուրս բերաւ , եւ բեմին վրայ նստաւ այն տե-
ղը , որ Քարայատակ կը կոչուէր , եւ Եբրայեցերէն Կա-
պաթթա ։ 14 Զատկի ուրբաթն էր , եւ վեցերորդ ժամն
էր , եւ Հրեաներուն կ՚ըսէ . «Ահա ձեր թագաւորը ձեզի» ։
15 Եւ անոնք կը պոռային . «Վերցուր մենէ , վերցուր մե-
նէ , եւ զանի խաչ հանէ՛» . Կ՚ըսէ անոնց Պիղատոս . «Ես
ձեր թագաւորը խա՞չը հանեմ» . քահանայապետները պա-
տասխան տուին . «Մենք թագաւոր չունինք կայսրէն

թէ Յիսուս է որդի Աստուծոյ և թէ յիշելով անշուշտ իւր կնոջ երազը (Մատթ. Իէ. 19), կը կասկածի թէ մի գուցէ, ըստ հաւատոյ հեթանոսական կրօնի, աստուածներէն մին ի կերպարանս մարդոյ յաշխարհ եկած ըլլայ և ինքն իւր այս գործով, դատապարտելով Յիսուսը, աստուածներուն վրէժխնդրութիւնը գրգռէ ։

9. Գիտէր թէ ուսկէ էր, այսինքն Գալիլեացի նա, այլ կ՚ուզէր գիտնալ թէ Աստուած էր նա թէ մարդ։ Լռեց Յիսուս, վասն զի եթէ յայտնէր զինքը, յայնժամ փրկութեան մեծ գործը չէր կատարուեր ։

10. Պիղատոս կը նեղանայ, տեսնելով Յիսուսի լռութիւնը, և երբ կը պարծի իւր իշխանութեան վրայ, Յիսուսէն կը լսէ,

11. Թէ իշխանութիւնն է յԱստուծուստ անտի, չարին և եթ ի պատուհաս (Հռովմ. ԺԳ. 1). ուրեմն մատնիչք էին աստուածամարտ, քանի որ իշխանութիւնը խաբելու ահաւորագոյն մեղքը կը գործէին։

12-16. Ի զուր Պիղատոս ջանադիր կը լինի ազատելու համար Յիսուսը, այլ երբ կը պնդեն կայսեր անունը յիշատակելով, և իւր անձին փառքըն աւելի նախընտրելով կը հրամայէ, որ խաչուի Յիսուս գոհացում տա-

Digitized by Google

զատ»։ 16 Այն ատեն զանի անոնց ձեռքը տուաւ, որ
խաչ ելլէ։

*17 Եւ անոնք առնլով զանի կը տանէին եւ ինքնին
խաչափայտը չալկած էր, եւ կ'ելլէր այն տեղը, որ ան-
ուանուած էր Գագաթ, եւ կ'ըսուէր Եբրայեցերէն Գող-
գոթա, *18 ուր եւ զանի խաչ հանեցին եւ անոր հետ ու-
րիշ երկուք ալ, մէկ կողմը եւ միւս կողմը եւ մէջ տեղ
Յիսուսը։ 19 Եւ Պիղատոս տախտակ մը գրեց եւ խաչին
վրայ դրաւ, եւ գրուած էր. «ՅԻՍՈՒՍ ՆԱԶՈՎՐԵՑԻ ՀՐԵԱՆԵ-
ՐՈՒՆ ԹԱԳԱՒՈՐ»։ 20 Այն տախտակը Հրեաներէն շատերը
կարդացին, որովհետեւ այն տեղը ուր Յիսուս խաչուե-
ցաւ, քաղաքին մօտ էր. եւ գրուած էր Եբրայեցերէն,
Դաղմատերէն եւ Յունարէն։ 21 Հրեաներուն քահանայա-
պետները կ'ըսեն Պիղատոսին. «Մի՛ գրեր Հրեաներուն
Թագաւոր, հապա ան ըսաւ Թէ Հրեաներուն Թագաւորն
եմ»։ 22 Պիղատոս պատասխան տուաւ. «Ինչ որ գրեցի,
գրեցի»։

23 Իսկ զինուորներն երբ Յիսուսը խաչը հանեցին,
անոր հագուստներն առին եւ չորս կտոր ըրին, ամէն մէկ
զինուորի մէկ կտոր, բայց պատմուճանը որովհետեւ ա-
ռանց կարի էր վերէն բոլորովին հիւսուած, 24 կ'ըսեն ի-
րարու. «Չպատռենք զայդ, հապա վիճակ ձգենք անոր
վրայ, որու որ ելլէ». որպէս զի կատարուի գրուածը, որ
կ'ըսէ. «Իմ հագուստներս բաժնեցին իրենց մէջ, եւ իմ
պատմուճանիս վրայ վիճակ ձգեցին»։ Զինուորներն այս
բանն ըրին։

*25 Եւ Յիսուսի խաչին քով անոր մայրն ու անոր մօր
քոյրը՝ Կղէովպայի Մարիամը եւ Մագդաղենացի Մարիամը
կը կենային։ 26 Յիսուս երբ տեսաւ այն աշակերտն

կու համար այն ժողովրդեան, որ քիչ ատենէն նոյն իսկ կայսեր իշխանու-
թեան դէմ կռուելուն համար պիտի կործանուէր ու ցիրուցան լինէր։

17. (Մատթ. Իէ. 31.33։ Մարկ. ԺԵ. 20-22։ Ղուկ. ԻԳ. 26-32)։

18-24. Խաչելութիւն Տեառն (Մատթ. Իէ. 34-38։ Մարկ. ԺԵ. ․
Ղուկ. ԻԳ. 33-34)։

25-27. Յիսուս իւր խաչաչարչար վիճակին մէջ իսկ իւր ծնողու-
թեան պարտքը կատարելու համար կը մխիթարէ իւր մայրը. այս օր-
ցերահրաշ դաս մեզ, սիրելու և հոգալու համար մեր ծնողքը.

Digitized by Google

որ կը սիրէր, որ կը կենար մօտը, կ'ըսէ մօրը. «Ով կին,
ահա քու որդիդ»: 27 Յետոյ կ'ըսէ այն աշակերտին. «Ա-
հա քու մայրդ»: Եւ այն ժամանակէն ի վեր այն աշակեր-
տըն առաւ զանի իր քով: *28 Անկէ ետքը երբ գիտցաւ
Յիսուս թէ ամէն բան կատարեալ է, որպէս զի կատա-
րուի գրուածը կ'ըսէ. «Ծարաւի եմ»: 29 Եւ հոն քացա-
խով լեցուն աման մը կար եւ անոնք լեղիի հետ քացա-
խով սպունգ մը լեցնելով, զոպայի մշտիկի վրայ փաթ-
թած՝ անոր բերնին մօտեցուցին: 30 Երբ Յիսուս լեղիով
մէկտեղ քացախն առաւ, կ'ըսէ. «Ամէն բան կատարեալ
է»․ եւ գլուխը ծռելով հոգին աւանդեց:
*31 Իսկ Հրեաներն որովհետեւ ուրբաթ էր, որպէս զի
չմնան մարմինները խաչին վրայ, որովհետեւ այն շաբա-
թին մեծ օրն էր, Պիղատոսի աղաչեցին որ անոնց սը-
րունքները կոտրեն եւ վերցուին: *32 Զինուորներն ե-
կան եւ առաջինին սրունքները կոտրեցին, նոյնպէս եւ
միւսինը՝ որ անոր հետ խաչ ելած էր: 33 Բայց երբ Յի-
սուսի եկան եւ տեսան որ դեռ նոր մեռած էր, անոր
սրունքները չկոտրեցին. 34 Բայց զինուորներէն մէկը
տէգով անոր կողը խոցեց, եւ իսկոյն արիւն ու ջուր ե-
լաւ: 35 Եւ ան որ տեսաւ վկայեց, եւ անոր վկայութիւնն
է ճշմարիտ, եւ ան գիտէ թէ ճշմարիտ կ'ըսէ որ դուք
ալ հաւատաք: *36 Այս եղաւ որ կատարուի գրուածը թէ

չունէր հարազատ եղբայր, եթէ ունենար, պէտք չկար իւր մայրը յանձնել ուրիշին։

28-30. Մահ Յիսուսի (Մատթ. Իէ. 45-50։ Մարկ. ԺԵ. 33-37։ Ղուկ. ԻԳ. 44-46)։ Կը ծռէր Յիսուս իւր գլուխը, աշխարհի մեղաց ԱՀԱԳԻՆ բեռնէն ճնշուած. կը ծռէր, զի չունէր մէկն որ իւր գլուխը բռնէր, և այնպէս իւր հոգին աւանդելու մխիթարութիւնը տար իրեն. իբր անտէր, անտիրական կը մեռնէր աշխարհի տէրն ու արարիչը. եղո՜ւկ, «Ով սքանչելի տեսիլ ահաւոր» (Շարական)։

31. Չէր ներեր Օրէնքը (Բ. Օր. ԻԱ. 22-23), վասն զի յաջորդ օրն էր ուրախութեան, վերջին օր զատկի, ուստի խաչեալներուն համար Պիղատոսի այս աղաչանքը կ'ընեն։

32-35. Վերստին հրաշք. վասն զի Քրիստոսի կողէն կը հոսի արիւն և ջուր. «Կրկնավտակ կողին աղբերբք եկեղեցի իւր հաստատի. ջրովն մաքրէ, արիւնն ըմպէ» (Շարական)։

Digitized by Google

«Անոր ոսկորները պիտի չփշրուին»: *37 Եւ նորէն միւս
գրուածը կ'ըսէ թէ «Անոր պիտի նային, որուն խոցեցին»:
*38 Անկէ ետքը Յովսէփ որ Արիմաթեայէն էր եւ Հր-
րեայներէն վախուն համար Յիսուսի ծածուկ աշակերտ
էր, Պիղատոսի աղաչեց, որ Յիսուսի մարմինը վերցնէ.
եւ Պեղատոս հրամայեց. եկաւ եւ զանի վերուց: 39 Եւ
Նիկոդեմոս՝ որ Յիսուսի առաջուց եկած էր գիշեր ա-
տեն, բերաւ հարիւր լիտրի չափ զմուռսի ու հալուէի խառ-
նուրդ մը: 40 Յիսուսի մարմինն առին եւ կտաւներով,
խունկերով պատեցին, ինչպէս Հրեաներուն օրէնքն էր
պատելը: 41 Եւ այն տեղ ուր խաչուեցաւ, պարտէզ կար.
եւ այն պարտէզին մէջ նոր գերեզման, որուն մէջ մէկը
դրուած չէր: 42 Հոն Հրեաներուն ուրբաթին համար ո-
րովհետեւ գերեզմանը մօտ էր, Յիսուսը դրին:

ԳԼՈՒԽ Ի.

*1 Եւ միաշաբաթի օրը Մարիամ Մագդաղենացի առ-
տուն արշալոյսին կուգայ գերեզմանը, եւ քարը գերեզ-
մանի դռներէն վերցուած կը տեսնէ: 2 Յետոյ կը վազէ եւ
Սիմոն Պետրոսին կուգայ եւ միւս աշակերտին՝ որ Յի-
սուս կը սիրէր, եւ կ'ըսէ անոնց. «Տէրը վերուցին այն
գերեզմանէն, եւ չեմ գիտեր, ուր դրին զանի»: 3 Ելաւ
Պետրոս եւ միւս աշակերտն ու գերեզման կուգային: 4
Երկուքն ալ մէկտեղ կը վազէին, եւ միւս աշակերտը յա-
ռաջացաւ, Պետրոսէն աւելի շուտ վազեց եւ կանուխ գե-

36. (Ելք ԺԲ. 46: Թիւք Թ. 12), զի էր նա զառն Աստուծոյ:
37. (Զաք. ԺԲ. 10):
38-42. Թաղումն Քրիստոսի (Մատթ. ԻԷ. 57-60: Մարկ. ԺԵ. 42-47: Ղուկ. ԻԳ. 50-56): Նիկոդեմոս եւս կ'ընկերակցի Յովսէփայ, բերելով զմուռս և հալուէ ի դիապատութիւն Տեառն, որպէս սովոր էին Հրեայք նաւ դիակն ու օծել. կտաւներով փաթթել, խունկ ու կնդրուկ ծխել:

1-4. Մարիամ տեսնելով քարը վերցուած գերեզմանէն, ետ կը դ իսկոյն, Թողլով միւս իւր ընկեր կիները, որք կը լսեն հրեշտակային

Digitized by Google

րեզմանն եկաւ ։ *5 Եւ ծռելով կը տեսնէ որ կտաւները
հոն կը կենային, բայց ներս չմտաւ ։ 6 Եւ Սիմոն Պետ-
րոս եկաւ, որ անոր ետեւէն կուգար, եւ գերեզմանը
մտաւ, եւ կը տեսնէ կտաւները որ հոն կը կենային ։ 7
Եւ վարշամակը որ անոր գլուխն էր, ուրիշ կտաւներուն
հետ չկար, հապա ծալլած զատ տեղ մը դրուած էր ։ *8 Այն
ատեն եւ միւս աշակերտը մտաւ, որ աւելի առաջ գե-
րեզման եկած էր, տեսաւ ու հաւատաց ։ *9 Որովհետեւ
չէին գիտեր գրուածը թէ պէտք է անոր մեռելներէն յա-
րութիւն առնուլ ։ 10 Նորէն իրարու քով գացին աշա-
կերտները ։ 11 Բայց Մարիամ գերեզմանին դուրսը կը կե-
նար ու կուլար. եւ երբ կուլար, գերեզմանը ծռեցաւ ։
12 Եւ ճերմակ հագուստներով երկու հրեշտակներ կը
տեսնէ, որ կը նստէին, մէկը գլխին եւ միւսը ոտքերուն
կողմը, ուր Յիսուսի մարմինը կար ։ 13 Եւ անոնք կ՚ը-
սեն անոր. «Ով կին, ինչո՞ւ կուլաս». կ՚ըսէ անոնց. «Ո-
րովհետեւ իմ Տէրս այս գերեզմանէն վերուցին, եւ չեմ
գիտեր ուր դրին զանի» ։ 14 Այս երբ ըսաւ, ետին դար-
ձաւ, կը տեսնէ Յիսուսը որ կը կենար, եւ չէր գիտեր
թէ Յիսուսն է ։ 15 Կ՚ըսէ անոր Յիսուս. «Ով կին, ին-
չո՞ւ կուլաս, ո՞վ կ՚ուզես». ան անանկ կարծեց թէ պար-
տիզպանն է, կ՚ըսէ անոր. «Տէր, թէ որ դուն վերուցիր
զանի, ըսէ ինծի. ո՞ւր դրիր զանի, որ ես առնում զա-
նի» ։ 16 Կ՚ըսէ անոր Յիսուս. «Մարիամ». եւ ան դար-
ձաւ ու կ՚ըսէ անոր Եբրայեցերէն. «Րաբունի», որ կը
թարգմանուի վարդապետ. *17 կ՚ըսէ անոր Յիսուս. «Մի
մօտենար ինծի. վասն զի դեռ չեմ ելած իմ Հօրս. հա-

ւետեաց (Մատթ. ԻԸ. 1-4։ Մարկ. ԺԶ. 1-4։ Ղուկ. ԻԴ. 1-2)։

8. Յովհաննէս առաջինը կ՚ըլլայ Յիսուսի յարութեանն հաւատացող։

9. Միւսններուն դեռ տգէտ ըլլալը կ՚ակնարկէ։

5-10 Պետրոս և Յովհաննէս կ՚երթան ի գերեզման անդր (Ղուկ. ԻԴ. 12)։

11-16. Յիսուս կ՚երեւի Մարիամ Մագդաղենացւոյ (Մարկ. ԺԶ. 9-11)։

ւ. Յիսուս չթողուր որ Մարիամ դպչի իր անձին, մինչդեռ միւս կի-
ունե թողուց, որ փարին իր ոտներուն, վասն զի Մարիամի նպատակն էր,
ւած իր բուռն սէրէն, չթողուլ, պինդ բռնել, որ Տէրն այլ եւս չմեկնի.
Յիսուս որովհետեւ իրեններուն վերահաստատած էր ամ աւելի բարձրա-
ւ վիճակ, երկնքի մէջ, ուստի եղբայր անուանելով իրենները, կ՚ըսէ.

Digitized by Google

պաս գնա դուն իմ եղբայրներուս, եւ ըսէ անոնց. «Ես
իմ Հօրս եւ ձեր Հօրը կ'ելլեմ, եւ իմ Աստուծոյս ու ձեր
Աստուծոյն»։ 18 Կուգայ Մարիամ Մագդաղենացին եւ ա-
շակերտներուն կը պատմէ թէ Տէրը տեսաւ, եւ այս ինչ
բանն ըսաւ անոր։

*19 Եւ այն օրը միաշաբաթի իրիկուն էր, եւ աշա-
կերտները Հրեաներէ վախերնուն համար, դռները փակած
ժողվուած էին, եկաւ Յիսուս եւ անոնց մէջտեղը կեցաւ
ու կ'ըսէ անոնց. «Բարեւ ձեզի»։ 20 Երբ այս ըսաւ, ցու-
ցուց անոնց ձեռքերը եւ իր կողը. եւ աշակերտներն ու-
րախացան, երբ Տէրը տեսան։ *21 Կ'ըսէ անոնց նորէն.
«Բարեւ ձեզի, ինչպէս իմ Հայրս զիս ղրկեց, եւ ես ձեզ
կը ղրկեմ»։ *22 Եւ այս երբ ըսաւ, փչեց անոնց ու կ'ըսէ.
«Առէք Սուրբ Հոգին. *23 Թէ որ մէկու մը մեղքերը թո-
ղուք, անոր թողուած թող ըլլայ. եւ բռնէք, բռնուած
ըլլայ»։

*24 Իսկ Երկուորեակ կոչուած Թովմաս՝ տասներկու-
քէն մէկը՝ անոնց հետ չէր, երբ Յիսուս եկաւ։ 25 Կ'ը-
սէին անոր միւս աշակերտները թէ «Տէրը տեսանք»։ Եւ
ան կ'ըսէ անոնց. «Թէ որ անոր ձեռքերուն վրայ չտես-
նեմ բեւեռներուն նշանները, եւ իմ մատներս չխոթեմ
բեւեռներուն տեղերը, եւ իմ ձեռքս չխոթեմ անոր կողը,
չեմ հաւատար»։

26 Եւ ութ օր ետքը նորէն ներսն էին աշակերտներն

«Իմ Հօրս քով ելնեմ ու ձեր Հօր քով»․ չըսեր մեր Հօր քով, վասն զի նա իւր հայրն էր ի բնէ, իսկ մեզ Հայր է շնորհիւ իւր Որդւոյն։ Աստուած կ'անուանէ իւր Հայրն, զի էր ինքն ի նմանէ ծնունդ, Աստուած յԱստուծոյ։

19-20. (Մարկ. ԺԶ. 14-18։ Ղուկ. ԻԴ. 36-49)։

21. (Մատթ. ԻԸ. 18)։

22. Յիսուս կուտայ Հոգին Սուրբը, որպէս զի անդէն իսկ զէթ իմանան զգիրս (Ղուկ. ԻԴ. 45)։

23. (Մատթ. ԺԶ. 19։ ԺԸ. 18)։

24-29. Յիսուս Թովմասու եւս կ'երեւի․ ուրեմն Յիսուսի -
րեւման ատեն Թովմաս ներկայ չէր, ուստի կը թերահաւատի.
անգամ կը տեսնէ ու կը դաւանի ըսելով. «Տէր իմ և Աստուած
անդէն իսկ զինքն անձամբ կենդանի չտեսնողներուս և հաւատա-
մեծագոյն երանութիւնը կուտայ Քրիստոս։

Digitized by Google

ու Թովմաս անոնց հետ. կուգայ Յիսուս, երբ դռները գոց
էին, եւ կեցաւ մէջտեղն ու կ՚ըսէ. «Բարեւ ձեզի»: 27
Յետոյ կ՚ըսէ Թովմասին. «Բեր քու մատներդ եւ հոս
խոթէ, եւ իմ ձեռքերս տես. եւ բեր քու ձեռքդ ու իմ
կողս մխէ, եւ անհաւատ մի՛ ըլլար, հապա հաւատա-
ցեալ»: 28 Պատասխան տուաւ Թովմաս եւ կ՚ըսէ անոր.
»Իմ Տէրս եւ իմ Աստուածս»: 29 Կ՚ըսէ անոր Յիսուս.
«Հիմա որովհետեւ տեսար զիս եւ հաւատացիր. Ե-
րանի՜, որոնք չտեսած պիտի հաւատան»: *30 Ուրիշ շատ
նշաններ ալ ըրաւ Յիսուս աշակերտներուն առջեւ, ո-
րոնք այս գրքին մէջ գրուած չեն: 31 Հապա այսչափ
գրուեցաւ, որ դուք հաւատաք թէ Յիսուս Քրիստոս Աս-
տուծոյ Որդին է. եւ թէ հաւատաք եւ յաւիտենական
կեանքն անոր անուանովն ընդունիք:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

*1. Անկէ ետքը նորէն Յիսուս իր անձը յայտնեց իր
աշակերտներուն Տիբերեայ ծովեզրին քով, եւ այսպէս
յայտնեց: 2 Մէկտեղ էին Սիմոն Պետրոս, Երկուորեակ
կոչուած Թովմասն ու Նաթանայէլն, որ Գալիլեացիներու
Կանայէն էր, եւ Զեբեդեայի որդիները, եւ այն աշակերտ-
ներէն ուրիշ երկու: 3 Կ՚ըսէ անոնց Սիմոն Պետրոս. «Եր-
թամ ձուկ որսալ». Կ՚ըսեն անոր. «Մենք ալ քեզի հետ
կուգանք». Գացին եւ նաւ մտան, եւ այն գիշերը բան
չբռնեցին: 4 Երբ առտու եղաւ, Յիսուս ծովուն եզերքը
կը կենար, բայց աշակերտները չճանչցան թէ Յիսուս է:
5 Կ՚ըսէ անոնց Յիսուս. «Տղաքներ, միթէ ուտելու բան
ունի՞ք». պատասխան տուին անոր եւ կ՚ըսեն. «Ոչ»: 6

30-31. Յիսուս գործեց ուրիշ այլեւայլ հրաշքներ, այլ այս ամէնն էին մեր փրկութեան և յաւիտենական կենաց:

---

10. Կ՚երեւի Յիսուս առ ծովեզերբ Տիբերեայ իւր այս վեց աշակերտ-ւն, որոց երկուքն, որք յանուանէ յիշուած չեն, կ՚երեւի թէ էին 72էն միւս հաւատացելոց խմբէն:

Digitized by Google

Կ'ըսէ անոնց. «Նաւին աջ կողմը ուռկանը ձգեցէք եւ
պիտի գտնէք»։ Ձգեցին, եւ չէին կրնար քաշել այն ձըկ-
ներուն շատութենէն։ 7 Կ'ըսէ Պետրոսին այն աշակերտն՝
որ Յիսուս կը սիրէր. «Ան Տէրն է»։ Սիմոն Պետրոս երբ
լսեց թէ Տէրն է, զինքը ղենջակով պատեց, վասն զի
մերկ էր, եւ զինքը ծովը ձգեց։ 8 Եւ միւս աշակերտնե-
րը նաւով կուգային, որովհետեւ ցամաքէն հեռու չէին,
հապա երկու հարիւր կանգունի չափ, եւ գործիքը ձկնե-
րով մէկտեղ կը քաշէին։ 9 Երբ ցամաք ելան, կը տես-
նեն վառած կրակ, եւ վրան ձուկ մը ու հաց։ 10 Կ'ըսէ
անոնց Յիսուս. «Այդ ձուկերէն բերէք, որ դուք հիմա
բռնեցիք»։ *11 Մտաւ Սիմոն Պետրոս, եւ գործիքը ցա-
մաք կը քաշէր հարիւր յիսուն երեք մեծ ձկերով լեցուն.
եւ այնչափ բան կար ու գործիքը չպատռեցաւ։ *12 Կ'ըսէ
անոնց Յիսուս. «Եկէք, կերէք»։ Եւ աշակերտներէն մէ-
կը չէր համարձակեր հարցնել թէ «Դուն ո՞վ ես». որով-
հետեւ գիտէին թէ Տէրն է։ 13 Եկաւ Յիսուս եւ կ'առ-
նու հացն եւ անոնց կուտայ, եւ նոյնպէս այն ձուկը։ 14
Այս երեք անգամ երեւցաւ Յիսուս աշակերտներուն, մե-
ռելներէն յարութիւն առնելով։

*15 Եւ երբ ճաշեցին, կ'ըսէ Յիսուս Սիմոն Պետրո-
սին. «Յովնանի Սիմոն, զիս կը սիրե՞ս ասոնցմէ աւելի»։
Կ'ըսէ անոր. «Այո, Տէր, եւ դուն գիտես, որ քեզ կը
սիրեմ»։ Կ'ըսէ անոր. «Արածէ իմ գառներս»։ 16 Նորէն
կ'ըսէ անոր. «Յովնանի Սիմոն, կը սիրե՞ս զիս»։ Կ'ըսէ
անոր. «Այո, Տէր, եւ դուն գիտես, որ քեզ կը սիրեմ»։
Կ'ըսէ անոր. «Իմ ոչխարներս արածէ»։ 17 Կ'ըսէ անոր
երրորդ անգամ. «Յովնանի Սիմոն, կը սիրե՞ս զիս»։
Պետրոս տրտմեցաւ, որովհետեւ անոր երեք անգամ ըսաւ
թէ «Կը սիրե՞ս զիս»։ Եւ կ'ըսէ անոր. «Տէր, եւ դուն ամէն
բան գիտես եւ ամէն բան կը ճանչնաս, եւ թէ քեզ կը սի-

11. Ի զուր է 153 թուոյն ի խնդիր ըլլալը, և ուռկանին չպատռիլ, հրաշք արդարեւ։

12-14. Այս էր երրորդ անգամ երեւումն Յիսուսի։

15-17. Գեղեցիկ կը գրէ Սահակ Պարթեւ. «Երիւք հարցմամբն ուրացութիւնն (Պետրոսի) բժշկելով» (Շարական. Օրհ. Կանոն Աւաբաթու)։

Digitized by Google

թեմ». Կ'ըսէ անոր Յիսուս, «Արածէ իմ ոչխարներս»։ *18
Ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի, որ երբ տղայ էիր, ինքնիրեն գօտի
կը կապէիր եւ կ'երթայիր ուր ուզէիր. եւ երբ ծերանաս,
ձեռքդ վեր պիտի վերցնես եւ ուրիշները քեզի գօտի պիտի
կապեն, եւ պիտի տանին, ուր չես ուզեր»։ 19 Այս ըսաւ,
նշանակելով թէ ինչ մահով փառաւոր պիտի ընէր զԱստ-
ուած. եւ այս երբ ըսաւ, կ'ըսէ անոր «Իմ ետեւէս եկուր»։
*20 Դարձաւ Պետրոս ու կը տեսնէ այն աշակերտն, որ Յի-
սուս կը սիրէր, որ անոր ետեւէն կ'երթար, եւ որ ինկաւ
անոր կուրծքին վրայ եւ կ'ըսէ. «Տէր, ո՞վ է որ քեզ
պիտի մատնէ»։ 21 Պետրոս զանի տեսնելով, կ'ըսէ Յի-
սուսին. «Տէր, բայց աս ի՞նչ»։ 22 Կ'ըսէ անոր Յիսուս.
«Թէ կ'ուզեմ, որ ադ կենայ, մինչեւ ես գամ. քեզի ինչ.
դուն իմ ետեւէս եկուր»։ 23 Եւ այս խօսքն ելաւ աշա-
կերտներուն մէջ եւ կարծեցին թէ այն աշակերտը պիտի
չմեռնի. եւ Յիսուս չըսաւ անոր թէ «Պիտի չմեռնի,
հապա «Թէ կ'ուզեմ ես որ ադ կենայ, մինչեւ ես գամ»։
*24 Այս այն աշակերտն է, որ կը վկայէ ասոնց համար,
եւ որ ասո՛նք գրեց, եւ գիտենք թէ անոր վկայութիւնը
ճշմարիտ է։ 25 Բայց կայ ուրիշ շատ բան, որ Յիսուս
ըրաւ, որ թէ որ գրուած ըլլար մի առ մի, կարծեմ թէ
եւ աշխարհս բաւական չէր կրել գրքերը, թէ որ գրուած
ըլլային։

ՎԵՐՋ

18-19. Պետրոսի մահուան մարգարէութիւնն էր այս, որ գլխիվայր խաչեցաւ Ներոնի հրամանով։

20-23. Յովհաննէս պիտի երկար ապրէր տեսնելով կատարուած Յիսուսի մարգարէութիւնն ի պատիժ Հրէայ ազգին. նա կենդանի պիտի մընար ուրիշներու հետ (Մատթ. ԺԶ. 28։ ԻԴ. 27-34)։

24-25. Ականատես էր Յովհաննէս այն ամենուն զորս Յիսուս խօսեցաւ ու գործեց. ուրեմն իր վկայութիւնն է ծանրակշիռ և ճշմարտագոյն։

Digitized by Google

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԱԳԱՃԵԱՆԻ
Կարգաթիւ ____________ ________

Digitized by Google

ՎՐԻՊԱԿՔ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
13	1	երեւեցաւ երազի մէջ եւ ըսաւ	կ'երեւնար երազի մէջ ու կ'ըսէր
24	22	եւ նորա հրեշտակներ	եւ հրեշտակներ
40	15	· Այլ որովհետեւ	, այլ կը մատնէ ի պատիժ իրենց մեղաց. և զի մարդը
46	7	այս է	այս են
51	17	[Ղուկ. 2-3]	[Ղուկ. Ը. 2-3]
54	11	խօզուն մէջ	խոզերուն մէջ
56	29	բժշկեր	բժշկելն
61	33	նահատակեցաւ	Յակոբոս նահատակեցաւ
67	20	Թշնամութեան մը	Թշնամութիւն մը
76	5	Հեթանոսներէն	հեթանոսներն
104	6	եղած	եկած
135	18	ամէն գաւառ մէջ	ամէն գաւառու մէջ
158	3	նորէն խմեմ	նոր խմեմ
159	8	իմ Հօգիս	իմ հոգիս
164	7	Բայց Պետրոս	Իսկ Պետրոս
186	32	անհնազանդութեան	անհնազանդութիւն
224	30	Աստուծոյ նոր արքայութեանը մէջ	նոր խմեմ զայն Ես . . .
225	3	երեք անգամ չխօսած՝	չխօսած՝ երեք անգամ
236	31	քահանայքն երբ	քահանայն երբ
239	32	ի պատուէն նա	ի պատիժ նա
247	17	տրաքոնատացիներու	Տրաքոնիտացիներու
273	7	✠ 44 եւ երբ	եւ երբ
275	33	[Մարկ Ժ.	[Մատթ. Ժ.
282	31	[Մատթ. Մարկ. 28-33]	[Մատթ. Ժ. 28-33]
..2	17	մթերքէն չէ	մթերքէն է
1	12	չեն քաշեր	չեն բաղեր
2	4	այն բարն ոչ	այն բարն որ
3	28	զղջականութիւն ուրախութե	զուշակութիւն ուրախութե
5	35	հոգւով և մարմնով	հոգւով և ճշմարտութեամբ
5	21	կը տրանցին	կը տրանցային
15	9	տակը հասար ձգած եմ	տակը մէջ ձգած եմ

Digitized by Google

Digitized by Google